

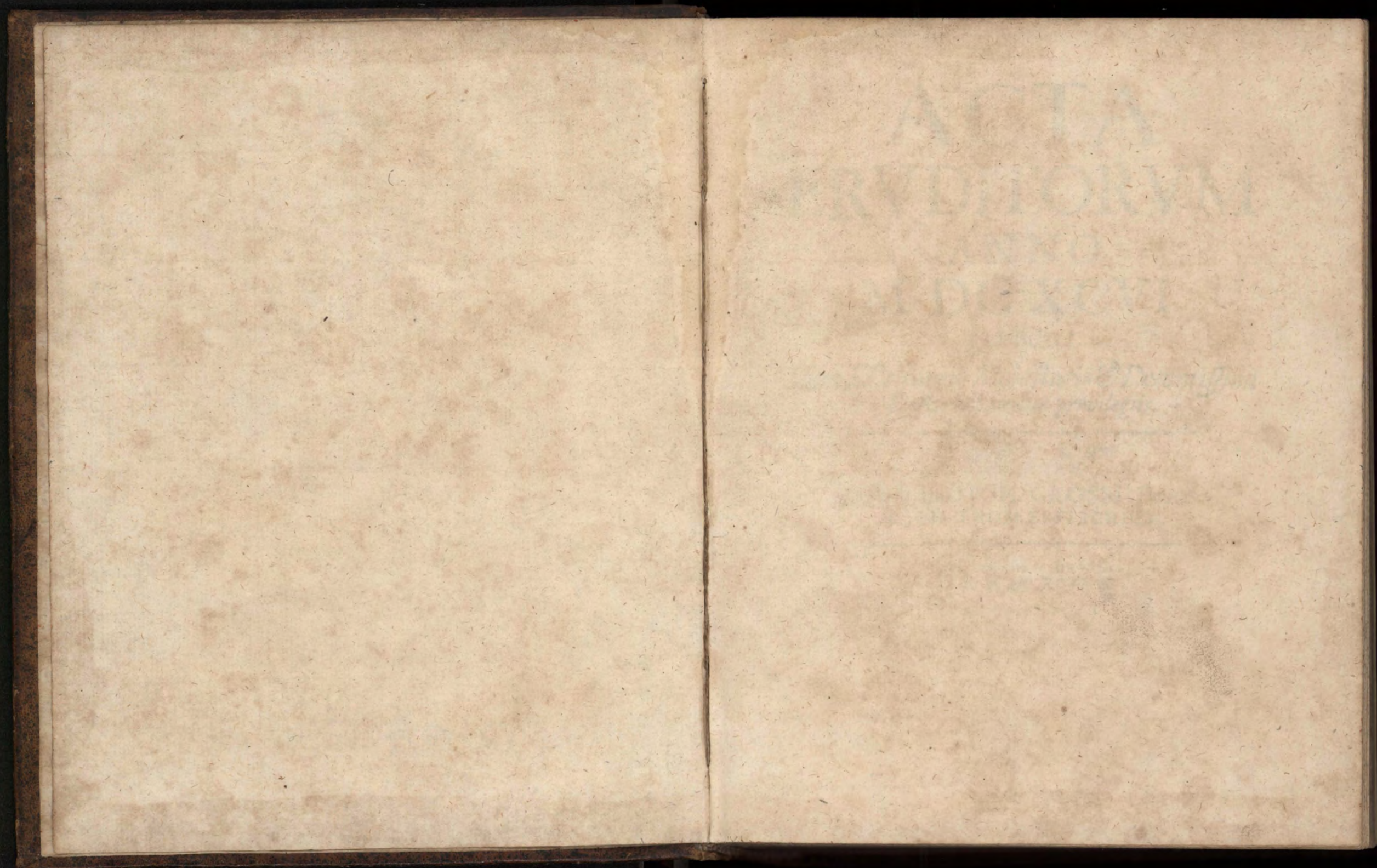
WIMBP
Opole

17 St.

11

Akc VI Nr $\frac{311}{25}$ 62. C

ACTA
ERVEDITORVM

ANNO
M DC XCVI

publicata.

*Cum S. Cæsareæ Majestatis & Potentissimi
Electoris Saxonie privilegiis.*

L I P S I Æ.

Prostant apud JOH. GROSSII Hæredes
& JOH. THOM. FRITSCHIUM.

Typis IOHANNIS GEORGII.
A, M DC XCVI.

ACTA ERUDITORUM

publicata Lipsia

Calendis Januarii, Anno M DC XCVI.

VOYAGES DE MR. DE MONCONYS,

id est:

Itinera Dn. Monconysii quinque; voluminibus descripta.

Parisiis apud Petrum de Laulne, 1695. in 12.

Constant Alph. 4. plag. 15. & figurarum ænearum plagulis 5.

Qui per exterarum regiones, longeque diffitas gentes, oculos animumque curiosum circumferunt, non unum eundemque sibi semper constitutum habent finem. Sunt, qui mores gentium ritusque observant: sunt, qui scire cupiunt instituta & leges rerum publicarum, regnantiumque artes: sunt denique, quibus cognoscere jucundum est, quem qualibet natio de Numine habeat sensum, & quo pacto istud colat & veneretur. Monconysius vero, cujus nunc sistimus hic Itinerarium, denuo, sed a gravissimis erroribus purgatum, publicæ luci expositum, utut nihil temere prætermiserit, quod observatu dignum est, doctioremque & meliorem hominem reddere potest; præcipue tamen naturæ arcana rimari, adire viros doctrina inclytos & florentes, antiquitatisque perscrutari monumenta, suarum esse partium arbitratus est. Et dignus utique liber varia multiplicique eruditione refertus fuit, qui nunc altera vice (primum enim Lugduni Gallorum A. 1666 editus fuit) in lucem prodiret. Omnium enim artium & scientiarum cultores hinc profutura sibi capere poterunt. Divinis literis operam navantes non poenitebit legisse, quæ de creatione prolixè Noster disseruit, cum a nonnullis, in Ægypto degens, ut Christianorum ea de re expromeret sententiam, rogatus esset. Judæis quoque quænam de Servatore nostro Christo fideat sententia, quam ridicula sint & jejuna, & cum veritate æque ac

A

Tom. I.

p. 309.

Tom. I.

p. 306.

pieta-

Tom. II.
p. 10. seqq.

pietate pugnancia, quæ perfida gens de eo commenta est, itidem Monconysius exponit, ex Judæorum in Ægypto viventium quæ hausit ore referens. Sed nec, quæ tum de Syria & Palæstina in universum, & maxime de urbe Hierosolymitana commemorat, Theologiae studiis addictos non possunt non aut juvare aut certe delectare. Præterquam enim quod accurate designat, quæ vidit, quo potissimum aut Christi aut Apostolorum facinore quisque locus olim nobilitatus sit, itidem edisserit. Historicis cum primis & Geographis plena uberrimaque pulcherrimarum rerum hic efflorescit seges. Præstantissimas enim Hispaniæ, Italiæ, Germaniæ, Belgii, Ægypti, Syriæ, Natoliæque urbes, tanto studio hic delineatas legent, quanto delineari potuerunt. Summorum quoque Principum non raro injicitur mentio; quin Ibrahimi, Turcarum Imperatoris, mores & mors accurate & quidem ex instituto describuntur. Sed & meritis in rem literariam maxime illustres & immortale decus jam pridem consecutos viros, Carolum Dati, Robertum Boylium, Ottonem Gherikium, & alios hic subinde celebrari videas. Qui vero antiquis monumentis delectantur, hic campum amplissimum invenient, in quo ingenii vires exerceant, aut

Tom. IV.

festam gravioribus curis mentem reficiant. Documento erunt, quæ de pyramidibus Ægyptiis, deque puteo Josephi, maxime vero de oppido Balbeck copiose & erudite disserit. In oppidorum autem & adificiorum antiquis rudibus dijudicandis ita versatur, ut architectonicæ artis haudquaquam se fuisse rudem, demonstrat, fidemque simul faciat prudentum præcepto, quo eum demum rite exteras lustrare gentes docent, qui omnibus artibus scientiisque instructum probe imbutumque pectus habet. Atque sane quantum rarioris delicatiorisque doctrinæ suis lectoribus impertiat Monconysius, vel inde intelligitur, quod musæa & gazophylacia curiosa, qua publica, Dresdensæ, Bruxellensæ, Academiæ Lugdunensis, Magni Ducis Heturriæ, qua privata, Feschii, Peyrescii, Plateri, Bourrillii, aliorumque insigni studio descripsit, & quid in quoque visu observatuque dignum conspiciatur, designaverit diligenter. Nec picturas rariores celebrioresque, quæ Florentiæ, Romæ, Francofurti, Basileæ, Lugduni, Parmæ, Bruxellis, Bononiæ, alibique locorum visuntur, celeberrimorumque artificum nomina memoriamque ad seros posteros proferunt, prætermisit: quin ita censuit de singulis, ut pingendi artis, qua omnes lite-

Tom. I.

p. 361. 473.

Tom. II.

p. 97.

rarum

rarum alumni olim initiari debebant, peritissimum fuisse, hinc pate-scat. Sed hæc quidem omnia, utut ingenium studiumque Auctoris satis arguant, aliud velut agendo observasse videtur, si conferantur cum illis, quæ ad naturalem scientiam, mathesin, medicamque artem spectant. Hic enim infinitam seriem instrumentorum & machinarum accuratissime descriptarum; hic animalia rariora, plantas arboresque, flumina & montes, & quicquid fecundissima rerum mater natura habet, sive palam istud ostendet, sive sinu suo intimo abditum reconditumque complectatur, quo in admirationem rapit curiosas mentes, videre & accuratius contemplari licet. Et ad instrumenta quidem, quibus ad introspicendam aut explorandam rerum naturam utimur, quod attinet, digna cum primis sunt, ut legatur, quæ de conspiciillis & microscopiis prolixè & erudite disserit T. I. p. 245. seqq. & in Continuat. T. II. pag. 86. 305 & 310, itemq; de thermometris, in Contin. Tom. II. pag. 13. Tom. I. pag. 261. seqq. & Tom. III. pag. 76. Cæterorum autem, ut & animalium, plantarumque curiosarum a Monconysio commemoratarum nomina & seriem, subijuncti & hisce ex instituto destinati indices exhibent. Neque vero tantum quæ ipsè vidit audivitque refert, sed in rationes causasque subinde inquirat, & prolixiori discursu nonnulla prosequitur. De Nili incrementis quam multa disceptentur, neminem fugit. Sed Monconysius, cui oculis hocce naturæ miraculum usurpare licuit, accuratissime rem omnem expeditivisse videtur. Sane commenta plurima, quæ hac de re circumferuntur, solerter detegit seduloque refellit, T. I. p. 316, 389. 490 & seqq. Nec de magnete ejusque vi, quæ hinc inde, T. I. p. 222. T. III. p. 455. & alibi tradit, legisse quemquam poenitebit.

Sed plura addere non attinet, cum jam ipsum opus in omnium manibus versetur. Saltem istud non possumus non indicare, ultimum tomum præter itinerarium Hispaniæ, & relationem de morte Ibrahimi, commentationem etiam de pondere liquorum, ut & de Algebra, aliaque opuscula mathematica, itemque poemata Monconysii & epistolas, tum ab illo, tum ad illum scriptas, nec non processus, quos vocant chymicos, medicamentorum formulas, & alia exhibere.

ETAT PRESENT DES NATIONS ET EGLISES

Grecque, Armenienne & Maronite &c

A 2

id est

id est:

Nationum & Ecclesiarum Græcarum, Armeniarum
& Maronitarum, sub Imperio Turcico Status præfens, descri-
ptus a Dn. De La Croix.

Parisiis apud Petrum Herissant, 1695. 12. Pl. 12.

Quam instabiles & fluxæ sint res mortalium, si quis forte dubitet, is si hodiernam Græcorum fortunam statumque cum antiquo contendat atque componat, aliam mox animo induet sententiam. Hoc vero ut rite fieri possit, juvat sane eos perlustrare scriptores, qui hodiernam Græcorum conditionem, miseram utique, maximasque, quibus cum illis colluctandum est, calamitates nobis sistunt. Hos inter nunc & Dominus de la Croix comparet, cui res Græcorum non potuerunt non esse exploratæ, cum ipse Galliæ Regis ad Imperatorem Turcicum Legato fuerit a secretioribus literis, sæpiusque cum Græcorum proceribus & episcopis miscuerit sermones. Non tamen dissimulat, in hoc maxime se intendisse, dum hæc de Græcorum statu commentaretur, ut palam faceret, perperam gloriari Reformatæ Ecclesiæ doctores, quod Græcos in plerisque Christianæ religionis capitibus secum consentientes habeant: quin se hoc ipso evicturum, quod cum Romana potius consentiant conspirentque Ecclesia, nullumque adeo Reformati hinc præsidium petere possint. Quod sane consilium num adduxerit Autorem, ut studio partium quid dederit, alii judicent.

Lib. I. Cap. I.

Cap. II.

Cap. III &
IV.

V. ad VIII.

De servitute Græcorum dum verba facit, quatuor solum ex antiquioribus familiis superstites esse tradit, Cantacuzenorum, Palæologorum, Assaniorum, & Raliorum. Successisse autem in locum antiquiorum plures recentiores ab illis prognatas, quas Mahometes II. Imperator Constantinopolin privilegiis quibusdam concessis evocaverat. Tributa, quæ Græci Turcis pendere olim jussi sunt, levia quidem esse, at avaritia recentiorum Imperatorum, ita in immensum aucta, ut intolerabile fere sit, sub quo gemunt Græci jugum. Quo pacto tamen nonnulli hoc onere levantur, itidem exponit. Hæc de civili statu Græcorum commemorat. Ad Ecclesiam autem eorum quod attinet, promeruisse illos asserit suis de Spiritu Sancto gravissimis erroribus, ut cœlesti luce destituti tenebris gravioribus immergerentur: sed tamen veritatis nondum penitus eos fecisse jacturam,

ram; quin multos inter eos esse, qui erroribus omnibus ejuratis, Ecclesiæ Romanæ disciplinæ se quam lubentissime submittant. Convenire autem Græcorum modernorum doctrinam in plerisque capitibus cum Romanæ Ecclesiæ placitis, eundo per singulas fere partes adstruit. Nimirum admittere & Græcos ait septem sacramenta, Baptismi, Confirmationis, Eucharistiæ, Pœnitentiæ, Matrimonii, Ordinis, & extremæ Unctionis. Eosdem statuere transubstantiationem, quam *μετέστωσις* vocent; invocare & sanctos, ac preces fundere pro defunctorum animabus, ut purgatorii cruciatibus liberentur. Quin detestari eos omnes cœlestis doctrinæ depravatores, veteres & recentiores, quos Auctor scilicet tales esse judicat. Hanc vero esse Græcorum sententiam, ex pluribus confessionibus publicæ luci expositis comprobat. Nihilofecius in quibusdam capitibus Græcos abire a decretis Romanæ Ecclesiæ, non dissimulat, unde forte schismatis crimen non immerito illis inuratur: sed facere Romanenses nihil reliqui, ut erroribus hisce nuntium mittant, plerosque etiam Græcorum haud difficulter ad id adduci posse. Hinc ecclesiarum particularium postquam inivit numerum, de templis quoque Græcorum, itemque precibus, festis solennioribus, jejuniis, & aliis sacris ritibus uberius disserit: sed memoratu præcipue dignum est, quod de igne sacro refert, quem in feria Paschatis in sepulchro Servatoris nostri, ad quod ingenti agmine facti concurrunt, lucere credunt, & ut hoc credant, ab episcopis suis & monachis, utut probe commenti hujus conscii, inducuntur. Excommunicationem quoque nondum in desuetudinem apud eos abiisse ait; quin corpora illorum, qui non expiato crimine, sed semoti separatique a cœtu sanctiorum hominum obeunt, ab infernali indui genio, cursitare noctu per plateas, provocare homines, multa; horrenda perpetrare, firmiter eos sibi persuadere. Quo pacto autem anathematis vinculo iterum liberentur mortui, itidem accurate edisserit. Hinc de monastica Græcorum disciplina, de Cœnobitis & Anachoretis, de ritu Monachos initiandi, de Basilii regulis quas Monachis præscripsisse dicitur, itemque de Hierarchia Ecclesiæ Græcæ, de quatuor ejus Patriarchis, eorumque autoritate, jurisdictione & redditibus præcipit: accurate etiam, quæ ditiones cuique Patriarchæ parent, edisserit, simulque contendit Constantinopolitanum Patriarcham, ex lege ab ipso Constantino data, olim Romano Pontifici fuisse

Cap. IX. ad
XXVII.

Cap. XXVII
& seqq.

obnoxium. Moscoviticas quoque Ecclesias olim Constantinopolitano Patriarchæ paruisse, at hodie illis præesse Patriarcham, ab ipso Principe constitutum, observat. Quæ subsequuntur capita, privilegia a Mahomede II. Patriarchis Constantinopolitanis concessa enarrant, & de variis artibus, quibus homines improbi, ut Patriarchatus dignitate potiantur, hodie utuntur, deque modo, quo huic muneri admoventur, de ministris quoque Patriarchæ, & litibus, quæ Moscoviæ Duci cum Patriarcha suo intercesserunt, exponit. De Armeniis eadem fere ratione differit. Nimirum, postquam de nomine & situ Armeniæ, modernisq; incolarum moribus, rebusque huc pertinentibus dixisset, Armenicæ doctrinæ habitum in genere sistit, Eutychianique erroris venenum quo pacto illos affarit, exponit. Sed cum nonnulli ex Armeniis ad sacra Romanæ Ecclesiæ accesserint, hinc Schismaticos ab Orthodoxis discernit: & de illis observat, quod in præcipuis doctrinæ cœlestis capitibus non dissentiant, sed de transubstantiatione, de cultu sanctorum, de septem Sacramentis, eadem quæ Romana Ecclesia doceant: errores tamen illorum de Baptismo, quo ab alio quam Presbytero quenkumque initiari posse negant, de descensu Christi ad inferos, ceterosque non dissimulat: quin & huc illud refert, quod nullum admittant purgatorium. Orthodoxos, quos vocat, sapius a Schismaticis vexari observat, & quæ ad statum eorum modernum rectius intelligendum faciunt, edisserit. Multa cum primis de Schismaticorum Armeniorum ritibus, de Sacerdotibus illorumque vestitu, de Missa, de Hierarchia, & sacri ordinis viris tradit: de litibus etiam, quæ Irivanensi Patriarchæ ob oleum sacrum cum cæteris intercedunt, aliquid commemorat. Ad Maronitas quod attinet, illorum originem a Drusis repetit. Drusorum autem nomen inditum est ab Arabibus Christianis illis, qui Aladino Imperatore Saraceno victicia arma per Syriam & Palæstinam circumferente, in Arabiam desertam se receperunt, imminenti se subducturi tempestati. Hic vero cum Arabum exemplo ex raptu viverent, probosque exuerent mores, religionis quoque Christianæ omnem amiserunt sensum, donec tandem a Marone, viro sancto & erudito, doctrinæ cœlestis elementis iterum imbuerentur, a quo etiam Maronitarum nomen illis hæsit. Accessit deinceps Sacerdotum ab Ecclesia Romana, ad revocandos ad veritatem errantes, huc illuc dimissorum industria, qua effecerunt, ut plerique Romanæ Ec-

Ecclesiæ sacra amplecterentur. Maxime autem efflorescere coeperunt res Maronitarum sub Fecreddino Principe, qui excusso Turcarum iugo, novum in Asia condere imperium, sed infelici eventu, in animum induxerat. Fata hujus & molimina, cum ad res Maronitarum intelligendas apprime hoc faciat, prolixius enarrat; finem vero & huic parti imponit, de Libano & Anti-Libano montibus, de cedris Libani, de Maronitarum cum Ecclesia Romana unione, de ritibus & ceremoniis sacris, itemque Patriarcha, Episcopis, Presbyteris & Monachis Maronitarum, quædam subnectendo.

Quartus denique liber martyrium Nicolai cujusdam, adolescentis Græci, quem Turcæ partim fraudibus, partim vi & cruciatibus, ad sacra Mahomedana amplectenda frustra adducere conati sunt, describit, ejusque constantiam & animi firmitudinem laudibus in cœlum evehit. Additus quoque est Dialogus Turcæ cujusdam & Christiani de religione, nullum momentum trahens, & ruditis ac ignorantibus Turcicæ testis locupletissimus; ut & Guilleragii Galliæ Regis ad Imperatorem Turcicum Legati consilium de scholis erigendis, in quibus instrui possint juvenes, qui Orientales gentes Christiana religione imbuerent & in viam veritatis revocare possent; id quod haud difficile fore, modo rite gravissimum hocce negotium instituat, asserit.

CHRISTIANI KORTHOLTI SS. THEOL. D. UNIVERSITATIS Kiloniensis Pro-Cancellarii & Professoris Primarii, PASTOR FIDELIS, sive de Officio Ministrorum Ecclesiæ Opusculum, post beatum Auctoris obitum ex manuscripto editum.

Hamburgi, sumtibus Gothofredi Libernickelii, A. 1696. in 12.
Constat plagulis undecim cum dimidia.

Qui nunc in lucem publicam prodit libellus haud inelegans, materiam forte Collegio alicui privato a beatissimo Auctore olim habito suppeditavit. Rem tamen procul dubio gratissimam permultis præstitit defuncti parentis ut virtutum ita scriptorum quoque hæres filius, Matthias Nicolaus Kortholtus, dum premere illius contenta renuit, & communi potius usui eadem exponere dignatus est. Inveniunt autem heic Ecclesiæ Ministri regulas non paucas, ad quas, ubi suo rite fungi student officio, non sine fructu recurrere, & unde sat idoneam informationem haurire poterunt. Sive enim de sua vocatio-

Cap. III.
seqq.

VIII.

Lib. IV.

ne sint solliciti, seu de officio didactico elencticove anquirant, seu ad confessiones sacras audiendas vel ad Baptismi Cœnæq; administrationem sese præparent, seu ad copulationem neogamorum, ægrotorum item moribundorumque & tentatorum visitationem ac solamen accedant, seu vitam denique ac mores ejusmodi personas decentes in speculo quasi contueri desiderent, nuspiam sunt inventuri rationem, cur se hinc vacuos dimissos conquerantur.

Sumto videlicet ab iis exordio, qui se invitos coactosque ad ecclesiasticum munus pertrahi senserunt ac testati sunt, mox in *primo* capite *vocationem* Ministrorum Auctor excutit, & ejus ante omnia necessitatem eo, quo & alias Theologi sueverunt, modo probat, naturamque delineat, utpote quæ electionem, ordinationemque & missionem sub ambitu suo complectatur. Quemadmodum vero munus ecclesiasticum ambire inter licita merito ac laudabilia recenset: ita non parum in eos invehitur, qui vel idonei ad expetita officia non sint, vel modis illegitimis, præcipue per artes Simoniacas, aut per conjugia, se temere in Ecclesiam ingerant; ubi tamen, quo pacto matrimonium cum defuncti Pastoris vidua vel filia concessum sit, explanat. Quantum ad vocandi ætatem, olim quidem in V. T. Sacerdotes ante annum trigessimum officio non fuisse admotos, eandemque consuetudinem & Juris Canonici & quorundam Conciliorum calculo probatam perhibet; hodie tamen non usque adeo hunc morem observandum subjecit, modo caveatur, ne illis, qui mente pariter ac mento pueri adhuc sunt, negotia prudentiam senilem requirentia promiscue demandentur. Delatum Ministerium a nemine pertinaciter ac temere declinandum, sed nec invito tamen obtrudendum; in locum Pastoris injuste remoti aliquem salva conscientia succedere non posse; ab una Ecclesia transire ad aliam non esse simpliciter illicitum, diversis positionibus edocet. Porro, Ministrum verbi se non statim abdicare posse ait officio, si collegas habeat incommodos, malosque & ingratos auditores, nisi universus cœtus adeo malignus sit, ut audire ipsum eique obtemperare penitus recuset. Multo minus illum, qui facultate suum munus administrandi satis adhuc instructus, ab Ecclesia quoque diutius desideretur, officium sacrum deponere debere, vel quod laboris ipsum & molestiarum tædeat, vel quod abunde ei, unde se suosque sustentet, suppetat, vel quod de causis quibuscunque aliis, at iis

carna-

carnalibus, consultum ejus rationi isthoc videatur. Aliter tamen se habere negotium, si suam unice personam quæri, & in se ab hostibus fidei machinas omnes, quibus Ecclesiæ eripiatur, dirigi cognoverit. Tunc enim & fuga sibi talem consulere posse non inficiatur, sed secus statim pronunciat, si communis Ecclesiæ persecutio & ipsum vexet; tunc namque fugam, nisi certo respectu eoque ad Ecclesiæ salutem unice directo, licitam non esse contendit.

Caput *secundum*, quod officio Ministrorum Ecclesiæ *didactico* est destinatum, orditur ab antiquo more, quo, si quid elegantius a Concionatore dictum fuerat, plausus ab auditoribus excitatos legimus. Eum ad multas Doctorum querelas juste ait abrogatum, nec hodie revocandum, cum sane non aliud sacris sermonibus intendi debeat, præterquam salutaris ædificatio, ad quam promovendam perspicuitati imprimis studere, precesque ad Deum pro obtinendo hoc fine ardentissimas effundere orator teneatur; quod ipsum prolixissimis quorundam Patrum testimoniis corroborat, & Lectorem ad Augustini aureum de Doctrina Christiana opus remittit, quod, cum in usum candidatorum Ministerii unice conscriptum fuerit, & seorsim quoque excusum hodie habeatur, singulis præcipue commendat. Tandem & catechizationem ad hoc officium spectare docet, ideoque ad frequens ejus studium serio exhortatur.

Ad *elenchum* in capite *tertio* progreditur, illum nempe, qui peccata auditorum redarguit. Heic a privato inchoandum monet, antequam ad publicum transeat; si nempe peccata nondum notoria sint, sed adhuc occulta. Manifesta autem coram omnibus corripienda statuit, ipsius quoque Magistratus, circa quem tamen caute ostendit agendum. De cætero res politicas duplici ratione considerari, semel ut Reipublicæ tantum prosint vel obsint; deinde, ut voluntati Dei patefactæ ejusque honori & charitati Christianæ palam adversentur. Priori modo spectatas civilis Magistratus dispositioni permittendas, sed posteriori omnino ab Ecclesiæ Ministro tangendas arbitratur. Ea, quæ res Ministrorum Ecclesiæ privatas respiciunt, pro objecto publici elenchi idoneo non habet; sicuti & in his, quæ nondum ita manifesta sint, ut satis certo de ipsis constet, moram sibi commendatissimam habere Minister debeat. Licet autem cuivis tempori elenchum convenire non abnuat, semper tamen ex animo pio, sincero, zeli-

B

que

que divini pleno ut is proficiscatur, postulat. Et cum elenchum, si nihil eo obtineatur, sequi consueverit excommunicatio, minorque hæc vel major sit, quarum illa a sacra synaxeos usu, hæc ab omni fidelium communione peccatorem repellat; neutram a solo Ecclesiæ Ministro sine Consistorii præscitu, imo majorem nonnisi conscia & approbante tota Ecclesia suscipi posse addit.

Officiis hætenus enumeratis non incongrue ab Auctore statim in capite *quarto* ea adjunguntur, quæ circa audiendas *confessiones sacras* observare Minister Ecclesiæ necessum habeat. Vitiis scilicet ex rumore non penitus incerto ad notitiam illius perlatorum scrutinium eidem injungitur, & quomodo se gerere constrictus sit erga absolutionis cupidum, si is objecta crimina aut fateatur aut inficietur, exponitur. Detecta in confessione nequaquam manifestari debere, ne Magistratui quidem sciscitanti, contendit; quanquam istud libentissime concedat, facinus in publicam vergens perniciem sic aperiri posse, ut nominata solum re, personæ nomen & qualitas studiose reticeatur. In lite coram ordinario Magistratu versantem non concessum esse simpliciter abs impertienda absolutione remove; bene autem illum ab hac arceri, qui eandem a consueto suo Confessionario ex odio, rancore, similive causa petere omittat. Tacemus, quæ in medium profert Auctor de licita correptione confitentis etiam ob illa delicta, quibus ipsemet Minister ab eo est offensus; de non omittendo heic examine catechetico; deque absolutione per interpretem denuncianda ei, qui peregrina lingua utitur. Sub finem hujus capitis thesin, quod in casu necessitatis, & quando copia non detur ordinarii Ecclesiæ Ministri, laicus quoque alterum possit absolvere, Lutheri testimonio ac rationibus nonnullis adstruit.

Caput *quintum* consilia Ministro Ecclesiæ in *Baptismo* occupato suppeditat, eumque monet Auctor ante omnia, ut circa materiam ejus & formam nihil quicquam immutet. Prudentiam dehinc in baptizandis Judæis, monstis, exposititiis, requirit. Prolem nisi plene in hanc lucem editam Baptismo tingi prohibet. Infidelium infantes extra Ecclesiam natos ad Sacramentum hoc afferri finit, si modo illi in nostra potestate sint, at secus, si apud parentes remaneant. Patrimos sive susceptores citra discrimen admitti vetat; & si forsan ex improvviso huc accesserint quidam malæ notæ homines, quid tum factum opus sit, declarat.

Im-

Impositionem nominis non ex absoluta quidem necessitate, sed boni tamen ordinis causa in Baptismo non omittendam suadet. Ubi Ecclesia in statu pressio versetur, Calviniano etiam & Pontificio Ministro, dum haberi orthodoxus nequeat, infantem baptizandum tradi posse largitur.

Proximum a Baptismo locum *Eucharistia Sacramentum* obtinet, de quo in capite *sexto* monita nonnulla Noster suggerit. Ab ejus participatione arcet hæreticos pertinaces, peccatoresque notorios, qui obstinate in publicis delictis & sceleribus contra conscientiam perseverent; excommunicatos item, quamdiu publice reconciliati non sint; nec minus magos, necromanticos, lenones, manifestos usurarios, gladiatores, qui ad mortem usque invicem depugnent. Qua occasione eos acriter redarguit, qui jamjam duellum inituris Eucharistiam impertire nulli dubitent. Posthæc invitos, & quos in publicis peccatis perseverare constet, ad sacram cœnam cogi non posse subdit. Mutos contra & surdos ab ejus usu simpliciter non excludendos; abstemios vero rectius Eucharistia carere, quam sub una specie communicare reputat. Animam agentibus & omni usu rationis destitutis sacrum hocce epulum porrigi vetat. Si conjectus in carcerem morbo quodam vehementiori affligatur, & Eucharistiæ teneatur desiderio, hanc ei minime negandam censet, etiamsi crimen intentatum nondum confessus fuerit. Innocentiam per Eucharistiæ sumtionem incongrue probari affirmat. Ministrum Ecclesiæ, si resita postulet, sibi ipsi hoc Sacramentum porrigere posse docet, ac junctim denique, quomodo is circa elementa post consecrationem remanentia, quomodo circa communionem ægrorum peste infectorum, quomodo circa alios ejusmodi casus sibi queat omnium optime consulere, declarat.

Caput *septimum* in *copulationem neogamorum* impenditur, ad quam requirit Auctor præviam explorationem consensus eorum, qui conjugium istud aut approbare valeant, aut rejicere. Post cautionem ipsi demandat, ne conjugat, qui ob consanguinitatem vel affinitatem matrimonium inire prohibeantur, monetque, ut rationem supputandi gradus probe sibi reddat cognitam, ac tandem postulat, ne quis temere sacerdotali copula tales societ, qui ad aliam parochiam spectent; quæ tamen regula expiret, si v. g. ii, qui castra sequuntur, qui peregrinantur, &c. copulationem desiderent.

B 2

Vifi-

Visitationem agrotorum atque moribundorum non omittendam esse ab Ecclesiae Ministro sub initium capitis *oftert* probat. Partes autem apud eos obeundas heic non allegat, quandoquidem id in tractatu vernaculo, cui titulus: *Vorbereitung zur Ewigkeit* c. XXVII. abunde praestiterit: in quo praeterea capp. XXIX & XXIX. rationem cum tentatis conversandi late indicavit. Ut adeo heic nihil addat amplius, quam quod & alias Ecclesiae Ministrorum sit privata informatione, adhortatione, obtestatione, comminatione, consolatione creditis suae curae animabus consulere.

Caput *nonum* Ecclesiae Ministrorum *vitam atque mores* concernit, ubi, postquam illos nomine hoc indignos Auctor pronuntiavit, quorum doctrinae vita non respondeat, quemlibet etiam eorum, qui ecclesiastica officia ambiant, de vita improbe transacta suspectum esse haud debere, praclaris Patrum celeberrimorum effatis, ac re imprimis ipsa nixus, asserit.

JULII STERRINGA ANIMADVERSIONES PHILOLOGICO-SACRAE in Pentateuchum, exhibentes veram & limatiorem variorum in quinque Mosis libris locorum, tum verbalem, tum in multis quoque realem interpretationem.

Leovardiae apud Heronem Nautam, 1695. in 4. plag. 43.

Voluit clarissimus Autor, qui Bornbergum in Frisiis Ecclesiae praest, Animadversiones istas specimen esse emendationum, quas nova Belgica sacrorum oraculorum versio, quam cum nulla non recentiorum de palma contendere posse novimus, adhuc admittere videbatur. Cum vero praevideret, vix fieri posse, ut istud studium eorum, qui ferre non possunt, ut versioni vulgo receptae aliquis navus inherere credatur, censuras effugeret; omnem in praefatione lapidem movere, ut eorum iudiciis pondus suum & autoritatem eripiat. Nec enim ipsos quidem Pontificios eoque superstitionis processisse ostendit, ut vulgatae suae, Tridentini Concilii decreto pro authentica declaratae, medelam adhiberi noluerint: & inter Belgas Reformatos, ante se quoque viros eruditos quamplurimos simile quid tentasse. Ut alios enim taceamus, qui data occasione passim id ausi fuerunt, venerandam Classen Leovardianam ex instituto emendationi Belgicae versionis manum admovisse, ex Actis ejus hodiernum constare potest.

Quin

Quin ipse Auctor noster ab ea ad Synodum Frisicam, Leovardiae anno 1689. habitam, delegatus, Classis de hoc negotio mentem, quidque in eo praestitum a Classe jam fuerit, coram Synodo sese exposuisse testatur. His itaque & aliis huiusmodi cum satis munitum sese existimaret, opus hoc suum, quod censurae versionis Belgicae destinavit, aggressus est. Istud autem in tres partes abire jussit, in quarum prima de superfluis, altera de omissis, tertia denique de immutandis distincte agit. Ut clarius dicamus, tractat in prima loca, in quibus vocabula quaedam Belgica, quae in versionem istam irrepsere, superflua excutuntur: quae si forte propter nitorem & perspicuitatem omitti non poterant, uncinulis saltem, ut alibi fecerunt Belgae interpretes, erant includenda. In parte secunda observat vocabula textus originalis, quae versio omisisse videtur: & in tertia denique ea, quae ad sublimiorem e sacro textu manifestius eruendam *דבריו* originalem, versionique dilucidius imprimendam facere videbantur. Hoc postremum enim Belgicam linguam, quam ullam aliam, felicius praestare existimat, ob insignem ejus cum Hebraica convenientiam, quam decem e Scripturis, & quamplurimis aliunde petitis exemplis impraesentiarum ivit asseritum, prolixius, si opus foret, facile demonstrandam. Talia sunt, quod *אֶרֶץ הָאֱכָרְמָן* Hebraeis dicitur, qui Belgis *een Akkerman*; sic *צִיָּאָרִי* Jud. V, 30. idem est, quod Belgarum *Buijt-halsen*, & sicuti illi de pudore & ignominia hominibus inhaerenti dicunt *עַל עֵקֶב בְּשָׂתוֹ* sic Belgica quoque dialecto *baare schaante zy (ben) op de bielen* optime dicitur. Sed de istis agere nec nostri nec Autoris nostri institutum nunc fert, de cujus libro & libri genio ut melius Lectoribus nostris constet, nil superest, quam ut speciminis loco paucas saltem ejus observationes hic attingamus.

Observat itaque in parte prima ad Genes. L. 23. verba *בְּנֵי שְׁלֹשִׁים*, quae Belgae reddiderunt: *kinderen, des derden gelids*, parenthesi includendam esse vocem *gelids*, cum vox *שְׁלֹשִׁים* eam nativa sua significatione non involvat. Deinde Comma voci *Kinderen* subiectum removeri jubet, quippe quod loci mentem ac sensum invertat, ultimam quae quarta est, generationem absorbendo. Textus nimirum ita habet: *וַיֵּרָא יוֹסֵף לְאֶפְרַיִם בְּנֵי שְׁלֹשִׁים* eum Belgice sic reddere jubet Noster: *Ende Joseph sagn van Ephraim kinderen des derden [lids]* i. e. & vidit Josephus liberos ex Ephraim tertiae

generat' onis. Ordinem autem huncce geneticum ita disponit: α Ephraim, β בני filii ejus, γ שלישי tertii, nimirum ab Ephraimo, Ephraimi nepotes, Josephi pronepotes, δ בני שלישי filii tertiorum, Ephraimi pronepotes, Josephi abnepotes, qui alias רבעים *quarti* nuncupari solent, ut adeo quartam ab Ephraimo generationem viderit Josephus. Magni forte momenti non est, quod e literæ *ב* in voce שלישי productione, in Codd. nonnullis (in quibus nimirum spatii ratio id extendi iussit) obvia, deducit argumentum; quasi scilicet Ephraimicæ propaginis productio ista non obscure edoceatur. Rectius vero e voce בני in statu constructo posita contra Chaldaum, Vulgatum, & LXX Senes (quibus tamen sola vocula εως omissione mederi possumus) quartam generationem intelligendam hoc loco esse, demonstravit.

p. 87. In altera parte, quæ de *omissis* agit, Gen. XXIX, 13. verba: *הארץ אשר אתה שכב עליה לך אתננה ולזרעך* ita vertit: *Dit landt, daar gy op ligt te slaapen, dat sal ik u geeven, ende uwen zede,* addita scilicet particula relativa *dat*, quæ in versione Belgica omissa est, hoc sensu: *terram hanc in qua nunc recumbis, illam dabo tibi & semini tuo.* Subministrant illius textus verba: *אשר אתה שכב עליה* exemplum pronominis relativi superadditi demonstrativo, quod non Hebraeis solum, sed Arabibus quoque & sacris N. T. Scriptoris perquam est familiare; notat tamen doctissimus harum rerum Vorstius, Hebraismum hujusmodi solum obtinere, si quando pronomen relativum vi syntaxeos casu obliquo foret efferendum. Verum locum eum etiam habere, ubi casu recto ponendum est relativum, Noster ex Genes. XVII, 12. Deuteron. XX, 20. Neh. II, 13. 18. Ruth. IV, 11. 15. 1. Sam. X, 19. 2 Reg. XXII, 13. observat, in quibus locis pronomen demonstrativum, casu recto relativo accumulatum, absentis verbi substantivi potestatem subire existimat. Sed ut ad textum nostrum redeamus, pleonasmus ille *לך אתננה* plane est otiosus; at secus se res habet in sequentibus, ubi demonstrativum in *אתננה* nequam otiose superadjici clarum est. Merito propterea illud in versione erat exprimendum, præcipue cum ad posteriorem classium pleonasmum, quas Noster constituit, pertineat, qua demonstrativum pronomen *αὐτοῦ* suo, non nisi periphrastica ejus declaratione interjecta subjicitur, quæ graviores *δενύσσιν* scripturariæ enuntiationi con-

conferre solet, quam ubi demonstrativum *παρελκόν* nomini vel immediate, vel absque ulteriori periphrasi postponitur, quæ prima est istius pleonasmum Auctori nostro species.

Ut ex tertia parte unicum quoque exemplum adducamus, quid ad Genes. VII, 14. notaverit, exponere liceat. Redditur ibi צפור diminutive *vogelken*, observaturque in nota; minorum avium genus hac voce exprimi, quemadmodum contra majores voce *העוף* denotentur: *μη ἀετῶς* id fieri ait Noster. Genericam enim esse illam dictionem, tum ex etymologia ejus ostendit, cujus ratione a צפור i.e. *aurora* descendere Glassio aliisque observatum fuit; tum autoritate Aben Ezra, Talmudis Hierosolymitani aliorumve Rabbinicorum scriptorum, imo ipsius Scripturæ Deuteron. XIV, 11-19. Sed esse tamen aliquam differentiam fatetur, nimirum illam, quod voce *עוף* aves sylvestres hominibusque magis insuetæ, voce צפור vero cicures mansuetioresque designentur, licet eam quoque differentiam in universum non obtinere agnoscat. Et hoc sensu צפור etiam opponi *עוף* Genes. XV, 10. 11. putat, licet ista quoque oppositio perpetua non sit; amicam enim utriusque conjunctionem Ezech. XXXIX, 4. observare se ait. Multo minus vero concedit Viris quibusdam doctis, passerem per צפור intelligendum esse; contradicit enim Deuteron. XIV, 11. ubi צפור טררה dicitur, cujus additi non opus, si צפור passer est; nulla enim passerum species impura in Scripturis uspiam memoratur: imo quis passeres rapaci avium generi associari unquam audivit? cum tamen צפור Ezech. XXXIX, 4. לעיט sive rapacium avium speciei manifeste jungatur.

GEORGII FRIDERICI FRANCI DE FRANKENAU
Med.D. & P.P. *Onychologia curiosa, seu de Unguibus Tractatio
Physico-Medica.*

Jenæ sumptibus Joh. Bielkii, A. 1695. in 4. plag. 8.

Cum præmonuisset clarissim⁹ Auctor, magni Parentis celeberrimiq; Viri Georgii Franci de Frankenau, Potentissimi Regis Danicæ h. t. Archiatri, Filius paternarū dignitatum ac virtutum æmulus, abjectos videri ungues, nec esse tamē tales, sed disquisitione æque ac nobiliores corporis humani partes dignos, varias hinc unguū acceptiones delibat, in sola parte cornea, convexa, flexili & pellucida extremorum digitorum occu-

occupatus. Divisione pro situ terminorum radicali, laterali, extimo visa, in partium corporis similiarum numerum adserit, sui generis, non tam induratorum nervorum extremitates, vel ex ossis, nervi & cutis portione, quam ex pluribus pelliculis tenerrimarum fibrillarum papillaceis coalitis & protractis gigni statuens. Idque exemplo affinium maxime cornuum in brutis, e plurimis similiter filamentis ex omni cutis superficie productis, & ungularum, a protractis e cutaneo corpore nerveis papillulis sensim solidatis magis oriundarum; unde & per membranam reticularem prolongatis papillulis filamenta & striæ corneæ longitudinales efformentur in ungue, confirmando idem microscopii examine. Uniri vero illas ope humoris lenti & viscosi, salino-oleosi, in quem modum & cornua animalium efformentur, ad quorum instar & ungues gelatinam coctione præbeant. Mature admodum in foetu apparere unguium primordia, citra ligamentum aliquod quoad radicem, sola cute sufficiente, cui adnascatur unguis semper, non item ossi, carne substrata non musculosa, sed spongiosa & levi, tum membrana nervosa & tendinea, paronychiae sede. Nutrientum unguium derivat ab universalis fluidi purpureo latice, ejusque imprimis gelatinosa & unctuosa portione, particulas salino-sulphureas volatiles alcalinas sub se complexa; concinente analysi chimica, per destillationem unguium, indeque institutis experimentis; e succo cutis, ubi radices agunt, illuc derivata. Hinc & vasculorum sanguiferorum huc pertinentium fit mentio, facta nutritione proportionata, per omnes dimensiones, & nervorum, unde sensus, saltem juxta radices, proprius, communicatur in reliqua parte. Relatum huc quoque augmentum unguium ac pilorum post mortem, propria fide & aliorum probatum, ex residua humidi unctuosi salino-volatilis portione; regeneratio item & figura unguium semicircularis, usibus eorum perapta, addita differentia in simiis, rapacibus & aliis. Hinc numerus, magnitudo & consistentia expenditur, singula usui congrua, color item nativus & morbis vitiatus, vel tingentibus quoque extrinsecis, etiam alicubi ornatus causa, non minus ac elongatio studio facta, alendo ungues, nec refecando. Usus assignatur præcipuus apprehensioni rerum durarum servire in manibus, tutari & firmare extrema, aliaque præstare pro lubitu & exigentia. Vires ciendi vomitum unguibus asseruntur, autoritate & experientia, diluendo ratio-

nes

nes in contrarium allatas; alia etiam laudantur, assignata ab Autoribus. A statu naturali ad præternaturalem digressus, varios morbos memorat, in figura, magnitudine, inæqualitate, scabritie, crassitie, decidentia, aliisque, interspersis observationibus & remediis; a venenis & lepra imprimis mirum quantum immutari. Non abscondi aliquando tuto excrecentes, nisi præmissis evacuantibus; a liberaliori vero resectione & improvida, periculum majus, quin mortem aliquando subsequi posse. Docet & quomodo ad latera incurvati possint corrigi. Afferuntur exempla monstroforum unguium, tum aliis ex causis, tum a gravidis impressa idea peregrina; & defectu motus sufficientis. Coronidis loco adducuntur, quæ ex physiognomia, chiromantia, transplantatione morborum, moribus & traditionibus ungues reservandi, refecandi, & alia illustrare hæc potuere. Qam in rem & quædam subjunguntur in præfatione a G. W. Wedelio, Viro illustri, scripta.

MELCHIORIS LEYDECKERI DE HISTORIA JANSENISMI

Libri VI, quibus de Cornelii Jansenii vita & morte, nec non de ipsius & sequacium dogmatibus disseritur.

Trajecti ad Rhenum, apud Franciscum Halmam, A. 1695. in 8. Alphab. 2.

Magnam omnino Historiæ præsentis seculi partem facit *Jansenismus*, qui tamen hucusque nondum claris adeo coloribus depictus, nondum tam egregio cum apparatu ab aliis excussus est, quin præcipui in hoc scriptorum genere laboris gloriam vindicare sibi celeberrimus LEYDECKERUS valeat. Is enim cum probe perspiceret, non esse omnium hanc facultatem, ut folia, quæ ajunt, volantia optato cum successu colligant, doctrinasque Jansenii & res easdem attinentes, prout sparsim & carptim modo heic modo illic delineatæ sunt, ad informationem idoneam conjungant, suum ideo hoc Opus, quod dudum inceperat, inque nonum, & quod excurrit, annum præferrerat, publico diutius invidere noluit; maxime, cum orti nuper in Belgio motus ex Jansenismi & Jesuitismi dissidiis non mediocriter ipsi calcar adderent. Prodiit nimirum sub anni nonagesimi quarti primordia Innocentii XII. decretum, quo prædecessorum, ac imprimis Innocentii X. & Alexandri VII. Bullæ iterantur in Jansenium, quod in Bel-

C

gio

gio ipsius differerentur dogmata, atque a Jesuitis damnati erroris, id est Jansenitici, postularentur, quicunque dogmata de efficacia gratiae ex Augustino fortius assererent. Horum primipili ab Auctore nostro Episcopi quidam appellantur, ipsorumque praeter ceteris Primas, Mechliniensis Archiepiscopus, Guilielmus Humbertus a Praecipiano, qui eo totus allaboravit, ut Jansenistas omnes, etiam illos, qui suspecti modo Jansenismi essent, muneribus arceret vel ejiceret; qua de causa suas de Novatorum erroribus & motibus querelas ad Pontificem detulerit, decretumque in eosdem postulaverit. Imo, quae in literis jam memoratis questus fuerit, exposuisse ipsum insuper Pastoralis ad sibi subditos epistola, quam quoque ex Latino sermone in vernaculum verti praeceperit. Ejus summam Lectori Auctor in Praefatione exhibet, ac, ut querelas auxerint Antverpiensis, Brugenfis, Gandavenfis & Ruremondensis Episcopi, ut non defuerit Professor Regius & Vicarius Generalis Apostolicus Sylvaeducensis, Martinus Steyartus, declarat. Cum praeterea Jesuitae alique, quos inter Augustiniani quidam & Thomistae, ingentem errorum Janseniticorum farraginem oculis subjecerint, data in hunc finem geminata Tabula, quarum prior hunc praeseferat titulum: *Jansenismus omnem religionem destruens*; posterior istum: *Jansenismus plurimas haereses & errores damnatos pertinaciter defendens*; idcirco utramque cum suis thesibus itidem annectit. Inter ea Lovanio Romam ablegatum Hennebelium, Doctorem Theologum, singularisque prudentiae ac eruditionis virum, qui accusatorum ibi causam ageret. Et egisse ipsum eandem strenue, & ostendisse manifeste, quam intolerandum sit, quemvis eruditum Jansenismi postulari, qui non Jesuitarum dogmatis lubenti animo assurgeret. Negotio autem sat diu coram Pontifice disceptato, tandem editum refert decretum, quo quidem famosa V. Propositiones Jansenii damnentur, at simul prohibeatur, ne promiscue in Eruditos tanquam Jansenismi suspectos Jesuitae inveherentur. Ipsam deinde Pontificis Maximi Bullam producit, nec literas omittit, quibus ad hoc Innocentii monitum Episcopus Antverpiensis & Martinus Steyartus subjectis sibi omnibus praeceperint, ut, quicunque publicis fungerentur muneribus, jurejurando Formulae adversus quinque propositiones conceptae subscriberent. Quamobrem ut & Reformatam Auctor tueretur Ecclesiam, & ipsam Jansenismi panderet historiam, Jansenii ante omnia vitam, gesta,

sta, scripta, honores, munera, & mortem cum necessariis animadversionibus; ipsius deinde dogmata theoretica & practica, nec non fautorum, Abbatis Sancyrani, Arnaldi, aliorumque, maxime Jesuitis adversa, & exagitata ab adversariis, in hoc volumine recensere studuit, ac de cetero fortassis abs se imposterum edendam dicit fusiores de Jansenismi fortuna & fato historiam, si & vires animumque DEUS concefferit, & Viri docti, si quae habeant in Bibliothecis huic usui inservitura, suppeditaverint.

Et uti cuncta, quae haecenus a nobis recensita sunt, limitibus Praefationis continentur: ita nunc ad ipsum opus Auctorem insequimur. Et in parte quidem prima libri tres de vita ac morte Jansenii emergendi occurrunt. Meminit autem Noster in ipso statim limine, alium esse ab hoc, circa quem tractatus hic versetur, Cornelio Jansenio, cognominem illum quidem, sed aliquot ante hunc natum annos defunctum, primum Gandavensium Episcopum, Virum magnae utique apud Pontificios laudis, nec vulgaris eruditionis, quod edita ab eodem Concordia Evangelica affatim demonstrat. Hunc namque A. 1576. senio laboribusque confectum III. Id. Aprilis obiisse, cum noster anno demum 1585. lucem primo vitalem aspexerit. Unde mirum sit, quosdam eruditos Virorum, uti nomina, sic munera & scripta confundere. Gandavensi itaque illo postposito ad nostrum reflectemus oculos. Batavum fuisse eum dicit Autor, natumque in Comitatu Leerdamensi asserit. Falli autem operis ejus posthumi Editores, quando ipsum oppidum Leerdamum (Lingerdamum alias, quod ad Lingam fluvium sit situm,) natale ejus constituent. Has enim vices subiisse potius pagum Accoy, & quando Leerdamensem se ipsum dixerit Jansenius, casu eum rusticae aut profanae nimium ignobilis fortassis puduisse reputat. Parentes Pontificiae religioni addictos, contra Hazardum, Calvinianos eos facientem, ostendit. Patrem dictum Jan Otthe, & fabrilis opere victum quassitasse, matrem autem vocatam Lyntje Gysberts, filiumque appellatum Cornelis Jansen, antiquo vulgi in Belgio more, at Latina vel erudita terminatione Cornelius Jansenius. Primis literarum rudimentis eum imbuere Sacerdos quidam Leerdamensis, sed paedagogeum, quod tunc Ultrajecti floruit, ampliori ipsum ac Latinae imprimis linguae scientia instruxit. Annos natus septendecim Lovanium se contulit, ut ad Academica animum appelleret; ubi quidem Jesuitis

eum Doctoribus ab initio addictum, sed eorum disciplinæ pertasum, tandem in Collegio Adriani VI. (in quo studiosi inopes ali consueverint,) Jacobum Jansonium (qui summus extiterit Augustini admirator, sed non levis vicissim Jesuitarum adversarius,) magistrum veneratum fuisse Auctor asserit. Lauream Philosophicam A. 1604. primum in ordine retulit, licet non absque tumultu. Cum enim se ipsi opponeret quidam Nobilis Antverpiensis, ut ceu dignior præferretur, scissi sunt in partes promotores, saxaque volarunt, & armis dimicatum est, at pugnæ cessantibus palma tamen Jansenio remansit. Contraxit paulo post amicitiam cum J. Vergerio, quæ, cum & hic primum Jesuitis addictus, sed postea Jansonio magis amicus factus fuerit, causa videtur Auctori, cur soliti sint Jansenii hostes Vergerium parentem Jansenismi primum appellare. Hinc cum Noster e continuis studiorum laboribus morbi contraxisset molestias, ad suam Medicorum in Galliam profectus est, ac Parisiis aliquantum commoratus, Bajonam secessit, ubi Vergerius evaserat Templi Cathedralis Canonicus, Janseniusque moderator Collegii ab Episcopo Bajonensi, Bertrando d' Escaux, inibi erecti. Sed cum Bajona avocaretur Vergerius, nec ibi commorari porro Noster voluit, Lovaniumque reversus & Collegio S. Pulcheriæ præpositus est. Philosophicam, quæ ipsi mox offerebatur, Professionem abnuvit, Papisticæ Philosophiæ parum amicus. Doctoris autem Theologiæ gradum A. 1619. assumpsit, & monitus, ut M. Antonium de Dominis, qui tunc adversus Pontificem calumum strinxerat, refutaret, eo adigi non potuit, ac suspicantur ideo ipsius hostes, quod eo jam tum tempore de edendo Augustino, & convellenda Pontificum autoritate, qui suis bullis Michaellem Bajum, Augustinianæ fidei defensorem, damnassent, cogitaverit, & cum Vergerio inito fœdere convenerit, ut sacra Romanæ religionis uterque mutaret. Renunciatus est interim Theologiæ Professor, mox jussu Hispaniarum Regis A. 1630. sacras literas interpretari suscepit, unde natum dicit Auctor in Deuteronomion Commentarium, nec non in Proverbia, Ecclesiasten, Sapientiam & Sophoniam Analecta, quæ posthuma tamen in Eruditorum Bibliothecis asservuntur. De cætero lectioni Patrum, præsertim Augustini, animum applicuit indefessum; quanquam approbare istud Auctor haud sustinet, quod ad eum preces interdum direxerit. Virtutes contra ejus dotesque celebrat, ingenium acerrimum, judici-

judicium gravissimum, memoriam tenacissimam, magnanimitatem quoque, diligentiam indefessam, pietatem, taciturnitatem, amorem veritatis, quam in charitate quæriverit, Symboli in locum hæc verba eligens: in veritate & charitate. Jesuitis autem nunquam non adversantem sese præbuit, cumque Societatis Patres id agerent, ut Lovanii libertate docendi philosophica fruerentur, omnibus repugnavit viribus, adeo ut & bis in Hispaniam proficisceretur legatus academicus, quo id impediret. Cæterum ad sententiam Augustini de gratia uberius excutiendam, occasionem ipsi subministrasse putat Auctor litem inter Dominicanos & Jesuitas de gratia exortam, quam studiose ex historia recensitam heic videre licet. Prolixius quoque indicatur illius opera, quam navaverit Academiæ Lovanienti, in defendenda Augustini sententia; quo in negotio assecclas invenerit imprimis Libertum Fromondum, Florentiumque Conrium, non paucos item amicos alios, promotioni ejus ac saluti deditissimos. Accidit interea, ut Sylva Ducis a Friderico Henrico, Nassoviæ Principe, capta, negotium Religionis ita ibi instrueretur, ut in parœciis Sacra Romanensibus prohiberentur, & tandem edicto publico redditus ecclesiastici in usum Reformatæ Religionis converti juberentur. Heic se acriter quidem opposuit Jansenius, sed impetratus a Voetio, qui ansam quoque Desperatam Papatus Causam publicandi inde arripuerat, conticuit, substituto in respondentis vicem Liberto Fromondo, qui tamen & ipse edita a Martino Schookio Desperatissima Causa Papatus siluit. Nec veretur Leydeckerus noster injustam ejus appellare methodum, qua in disputatione adversus Reformatos usus sit, prout & atrocem illius in Reformatos animum colligi posse autumat ex ista disputatione, quam cum Theodoro Simonis, Holsato, homine antea Pontificio, sed nunc ad Reformatos transire meditante, instituerit, ubi, cum se argumentorum laqueis expedire non posset Jansenius, Theodorum vicissim captivitati injuriisque aliis implicare nullus dubitaverit.

Hactenus in vita potissimum muneribusque Academicis Jansenium conspeximus; nunc qua via sibi accessum ad Episcopatus honorem is paraverit, ad Autoris nostri ductum exponi ordo postulat. Non parum nempe huc contulit liber, quem abs se conceptum Jansenius (nomen interea Alexandri Patricii Armacani adsciscens) sub titulo *Martii Gallici* A. 1630. in lucem publicam emisit, & in quo multa im-

pugnabit, quæ pro iustitia armorum & foederum Regis Galliae Ludovici XIII. arduo conatu dixerat Doctor quidam Parisiensis Facultatis Ecclesiaeque Lugdunensis Theologus, Besianus Arroyus. Ipsa libri summa a Leydeckerò recensetur, & sicuti is minime dissimulat, quod Gallicus ille plurimas irarum causas dederit, Hispanos contra, utpote quorum iura inibi asserta legantur, eo impensius delectarit; sicuti præterea Antonii Richardi, alteriusque alicujus Jesuitæ, (quem Annatum fuisse credit,) iudicia, & eorum, qui sortum hunc Jansenio penitus abjudicarent, Petroque potius Rosæo acceptum retulerint, suspiciones commemorat: ita magnam quoque in eodem Batavis illatam prolixè queritur injuriam, Suecosque ab eo pariter inique habitos, quod laborantibus in Germania Protestantibus a Ludovico XIII. suppetias assumerint, defendit. Nos circa hæc haudquaquam diu commorandum ducimus, sed istud tantum observamus, concessum dici in Hispania Jansenio quasi in laboris præmium Yprensem Episcopatum, concessante ipsum Bruxellis d. 28. Octobris A. 1636 Mechliniensi Archi-Episcopo, unde post deductus Ypras fuerit d. 30. Novembris, exceptusque singulari epithalamio, (cum Pontificiis Episcopus Ecclesiae sponsus audire soleat,) quod per discipulos Collegii Jesuitici Rector offerri curavit. Prolixum satis illud est, sed insertum tamen huic volumini, quin imò adjecta etiam sub Partis primæ finem Belgica versio, quam Jansenitæ A. 1688, cum de persecutione admodum dolerent, divulgaverint. Ac, ut nihil deesset eorum, quæ huc pertinent, statim a Præfatione ad Lectorem, Diplomatum Pontificis Urbani VIII, tum Philippi IV. Regis Hispaniarum, quibus Jansenio confertur & confirmatur Yprensis Episcopatus, adjunxit, non alii quidem usui magis inservitura, quam ut, qualis sit hodie in Ecclesia Romana Episcopatus conferendi mos, edoceant. Exposito autem, quidnam ad illa elogia respondeant Jesuitæ, ipsa Jansenii acta Episcopalia recenset, dum præcipue ista in sua diœcesi correxerit, quæ displicerent. Parum tamen illa probantur Nostro, ac tanto proin citius ad curam properat, qua ultimam expolendo Augustino suo manum addiderit. Datum tamen eruditis hunc denique post ejus mortem, & talem quidem, ut excusus subin a manuscripto differat, editoribus, Fromondo & Caleno, ob curiæ Romanæ metum multa expungentibus. Annum de cætero unum ac menses fere sex Episcopatu functus fuerat, cum pridie Nonas Majas A. 1638. ætatis suæ

suæ LIII, peste subito correptus occumberet. Solicite imprimis Augustinum suum amicis commendavit ante obitum & Pontificio curatus more animam exhalavit. Mortuus monumentum sumtu multo, arte varia, gratisque civium votis extructum adeptus est, cujus inscriptionem laudes Viri egregie deprædicantem apponit Auctor, sed illud quoque superaddit, quod jussu Alexandri VII. A. 1655. turbatum monumentum, epitaphiumque ablatum, & aliud vicissim (quod itidem in medium adducitur,) ab hostibus in ejus vituperium conscriptum fuerit.

Jam tertius Auctoris nostri liber varia complectitur iudicia, quæ super rebus hætenus enarratis ipse efformat, & Jansenium certe, cum Belga fuerit, in Batavis natus, supine & ingrate neglexisse avitam aie libertatem, dum se Papali submiserit imperio; cum Professor sacrarum literarum fuerit Lovanii, magis eum Scripturam fidei principium venerari debuisse; talem occupasse ipsum Episcopatum, qui ad jugum Belgis imponendum cum cæteris fuerit institutus, quemque is nequaquam ita administravit, ut Fromondi de eo spem, quod optimos antiquitatis Præsules repræsentaturus esset, parum impletam dicere necessum sit, præcipue, quod non tam ædificando per verbi ministerium DEI vivi templo, quam suo, quod habitaret, palatio intentum sese gesserit. Mox laudandum istud censet in Jansenio summo opere, quod in ordinem monachalem investus, eundem ad pristinum antiquitatis institutum reduci voluerit. Sed & insuper ipsum debuisse agnoscere, quod Monachorum vota, dogmataque de satisfactionibus & operibus supererogationis, Theologiæ Augustinianæ de gratia repugnent. Merito quoque ipsum improbasse communem penitentiam, confessionis, & eucharistiæ usum, quanquam in his aliisque tollendis parum profecerit. Animum ejus a Belgarum de gratia doctrinis, quas prolixè recenset, haudquaquam alienum, sed tamen hinc inde non parum hallucinantem, uti suo loco dicturus sit, pronunciat. Recte eum asseruisse testatur, vitam spiritualem formari non posse, nisi ad doctrinæ Augustinianæ normam; unde ex fide de Christi gratia Ethicam deduxerit longe sublimiorem, quam quæ in Papatu obtinuerit. Etenim vidisse ipsum, quam vana esset de viribus humanis præsumptio, nec non superba meritum venditatio; unde in eo totus fuerit, ut humilitatem commendaret, quæ in altissima sui demissione sita profundissimam creaturæ a suo Creatore dependentiam recte agnosceret. De

cætero abusu dependentiæ ab ipso gratiæ influxu atque efficacia, Molinosum ex Jansenismo formasse Quietismum existimat. Utut verò præclara multa de conversionis gratia scripserit Jansenius, vituperium tamen mereri ipsum in eo, quod ad fidem, ceu vocat, Evangelicam de Justificatione non pervenerit, imo Reformatæ religionis odio procedere ad eam noluerit; prout & iniquissimam adversus Reformatos inimicitiam passim prodiderit, quam veluti hæreditariam nunquam non exercuisse deprehendantur Jansenitæ, quod testimonio non uno comprobatur, ac præ cæteris allegat eorundem iras in Gisb. Voetium exercitas ideo, quod ille se opposuisset Cartesii doctrinæ, quam plerumque amplectantur ipsi, sed ad multa exin prolapsi præcipitia; id quod methodo recentiorum Philosophorum in Theologicis, e qua Jansenistæ nonnulli in Gallia dicantur in castra Arianorum transiisse, declarat. Circa ipsius testamentum graviter hoc reprehendit, quod se suamque mentem Ecclesiæ Romanæ subjecerit, pronus mutare omnia, si placeret Romanæ sedi. Proderet hoc ipsius Scepticismum, in quo recentiores quidam Jansenitæ paria cum eo fecerint. Judicium interea suum de statu Jansenii post mortem vix ferre sustinet; cogitat tamen de ipso meliora, cum quis nesciat, a quo tenui filo, quando gratiæ veritas agnoscitur, salus queat suspendi. Alia aliorum de Jansenio judicia, siue ea fautorum sint, siue hostium, hæc præterit, & ulteriori de varia Jansenismi fortuna commentationi reservat. Unicum tamen, & per integram ejus vitam se diffundens testimonium Valerii Andreae subnectit, & denique Jansenii gratiam Christi adversus Jesuitas Pelagianos asserentis icona versibus depictam elegiacis suppeditat, prout & iis, qui vultum ejus nosse cupiunt, tabella ænea sub universi operis frontispicium comparente consuluit.

Sed age, quid videtur Nostro de dogmatibus Jansenii? Expressit ea hic magno opere, quod Augustinus dicitur, quia totius Theologiæ Augustinianæ thesaurus est, edendoque mox a Jansenii fato operi se accinxerunt Reginaldus Lamæus, mortui Sacellanus, qui amanuensis fuerat & chartarum corrector, Henricus Calenus Archipresbyter Bruxellensis Mechliniensisque Canonicus, & Libertus Fromondus Professor Lovaniensis. Prodiit Volumen A. 1640. opera Zegeri, Lovaniensis typographi, ornatum Cæsaris & Regis Hispaniarum privilegiis, dedicatumque Serenissimo Principi, Ferdinando, Hispaniarum

Infan-

Infanti, Cardinali, & Belgarum Gubernatori. Non autem deesse dicit Autor, qui Editores id studuisse referant, ut clam Jansenii opus excuderetur, dedisseque operam typographum, ut ne quis ea de re quicquam comperiret; mire tamen arcanum revelasse ventum, qui chartis aëri, ut siccarentur, expositis, unum alterumque folium in manus Adriani Crommii, Collegii Jesuitici Præfecti, detulerit: & hunc implorata Superiorum opera effecisse quidem, ut Jesuitæ libri venditionem impedire moliti fuerint, sed frustra, cum mox proftaret Francofurti ac Coloniae, & Rotomagi in Galliis recuderetur. Licet vero titulum *Augustini*, quem dari suo huic libro ipse Jansenius præceperit, non imprudentem dicere audeat, non defuisse tamen astum superaddit, quasi Lectorem ipse dubium relinqueret de sua mente, ac si Augustini doctrinam exponendo non simul eam adstrueret, probaret, demonstraret, vindicaret; quasi non Jesuitas condemnaret, ut palam Augustinianæ fidei adversarios. Apud eos ergo, qui Jesuitarum oderint effata, atque Hipponensem Præsulem ut gratiæ præconem contra Pelagium adamarint, magnas hoc opus laudes meruisse; verum iis, quos petierit, horridum fuisse & maximopere invisum; quandoquidem vel solo titulo atque omni pagina damnari Jesuitas ceu Pelagianos, maxime illos, qui Molinam sequerentur. Igitur mox ab eo edito auditos clamores & convitia in Virum, in volumen posthumum, in dogmata, primum thesibus, deinde libellis ac concionibus ad plebem, ac denique querelis libellisque supplicibus ad Reges, ad Cardinales, ad Pontifices, eo eventu, ut tandem sequeretur libri interdictum, doctrinæque Auctoris Romana condemnatio. Reformatos autem semper tuitos Augustini scripta, prout & Calvinus doctrinam ejus de gratia laudaverit. Refert dehinc summatim, quid in toto opere Jansenii singulisque ejus tomis & partibus contineatur; refert etiam, quomodo sui hujus Patriarchæ mentem explicaverint in Catechismo Gratiæ edito A. 1650. Jansenitæ. Mox duodecim dogmata Jansenii primaria & vulgaribus Romanorum effatis opposita velut in tabella exhibet, ejusque Theologiam de natura & gratia ipsius esse Augustini probat. Porro quid Augustinus a Manichæis & Pelagianis omnino alienum docuerit, declarat. Iniquissime autem Calvinianos accusatos perhibet, quasi essent Manichæi, ac libertatis arbitrii peremptores; unde & Jansenius Calvinianus audire præter rem horruerit, Lutherumque etiam citra

D

funda-

fundamentum infectatus fuerit, quasi qui arbitrium liberum negaret. Cæterum dubium Auctori non est, quin vestigia presserit Janſenius Michaelis Baji, Lovaniensis Professoris, Academiæque Cancellarii, cuius viri propositiones novem & septuaginta adponit, & Paparum Pii V. Gregoriique XIII. latas in easdem sententias condemnatorias recenset; at non nisi Jesuitarum similiumque consilio cuncta peracta judicat. Sat manifeste autem Janſenium se amicum Baji declarasse, unde mirum adeo non sit, quod fata cum eo perquam similia experiri necessum habuerit. Istud autem mirum sibi videri affirmat, cur Jacobum Benignum Bosueta, qui nuper in sua Expositione fidei dogmata Bajanis utique, ut ostendit, æqualia proposuerit, Romæ tamen laudatum, toleratum ad minimum, cum suis assertis intelligamus.

Verum licet istam accusationem, qua Janſenius Jesuitas ceu Pelagianam sobolem introduxerit, & præcipue inter ipsos ac Gallos Massilienses jam ab Augustino refutatos parallelismum formaverit, pro sola fere & unica causa malorum, eidem quæ obtigerint, haberi posse moneat; non esse tamen istam adeo fonticam declarat, utpote cum satis notum, quomodo jam diu atram Pelagianismi notam æmulis Jesuitis Dominicani inusserint, ipsique e Jesuitis aliqui vestigia eorum presserint. Imo & in Bellarmino, quanquā is Molinae, Vasquesii, Lessiiq; opiniones tanquam Augustino adversantes notet, Pelagianismi labem reperiri probare nititur. Joannem etiam Cassianum, qui Semi-Pelagianismum condiderit, a Jesuitis extolli tanquam celeberrimum sui seculi vitæ spiritualis directorem, nec defuisse, qui in eum Commentaria ceu orthodoxum scriberent. Faustum Rhegiensem, qui secutus statim sit Cassianum, apologiis defendi, ipso ob id Baronio indignante. Denique quo animo Dominicani Jesuitas Pelagianismi accusaverint, palam esse dicit ex Congregationum de auxilio sub Clemente IX & Paulo V. historia. Ibi enim Valentiam, Arrubalem, & Vastidam se reos peragi Pelagianismi persensisse. Et cum Valentia ibi concessisset, Pelagianos admisisse re ipsa assensum supernaturalem fieri naturaliter, etiam si verbis id negarent, subsensissetque Thomas Lemos: atqui idem facit Molina; hæsisse illum reum commotis consultoribus. Unde in exitu a Generali acrem hanc censuram retulerit: destruxisti Societatem, destruxisti Societatem concessione illius majoris. Quo facto, & Papæ indignatione velut fulmine paulo post percussus, tanquam Augustini depravator & Pelagianorum sequax, fere exanimatus, Neapolim-

limque advectus, ex dolore confestim mortuus fuerit. Hæc autem ut demonstret paulo clarius, ipsam harum congregationum historiam late recenset. Incepisse eas refert A. 1598. sub Clemente VIII protractasque ad annum usque 1605, quo Papa hic mortuus; imo lite nondum definita continuatas sub Paulo V. Occasionem earum fuisse hanc, quod Molinae opiniones de Gratia & Libero Arbitrio, quæ antiquæ essent Franciscanorum, probatæ hætenus a Jesuitis & auctæ Lusitaniam, Hispaniam, Belgium, aliasque orbis Pontificii partes turbarent, non ferentibus Jesuitarum molimina Doctoribus Lovaniensibus, ac Duacenis, atque in Hispania Salmanticensibus, quorum primarius Dominicus Bannez, cui se in Lusitania Thomas Lemos adjunxerit. Itaque negotium delatum ad Inquisitionis tribunal, mox a Jesuitis ablegato F. Suarez, qui motus componeret, invidiamque amoliretur. Sed cum non feliciter satis procederet negotium, Clementem ipsum, de his disidiis cognoscere cupidum, has Congregationes instituisse. Heic vero diu nimis subsistendum nobis & prolixè admodum extendenda esset hæc relatio, si Acta harum Congregationum singula ad ductum Auctoris, qui cum cura in iisdem versatus est, commemorare studeremus. Hoc saltem allegamus, cusum esse in Jesuitas velut Pelagianismi reos decretum Pontificium, suppressum istud quidem & in Romanis scriniis, ne innotesceret, conclusum, usque dum Janſenitarum Legati Romæ istud fideliter describerent, apposita publica fide & instituta collatione, ex quo tempore a Sanctamoro publice sit editum. Nec desideratur in hoc opere, cui totum, licet paulo sit prolixius, Auctor inseruit, cum maxime in finem, ut Janſenianæ causæ contra Jesuitas æquitatem hinc ostenderet. Cuncta autem, quæ in Jesuitis ille notarit ac perstrinxerit, ad hos articulos reducit: ad doctrinam de statu primi hominis, de statu naturæ lapsæ, de gratia Servatoris, de prædestinatione, & ad Scholasticorum, præcipue Jesuitarum, docendi methodum. Recte vero hætenus & ad Auctoris nostri placitum se gesit Janſenius; nunc tamen, quid in eo desideret, exponere is non omittit. Videlicet non satis apte ipsum compegisse dicit suum de natura & gratia Systema. Neque potuisse aliter, quando Romana communione excedere noller, Tridentinis decretis obnoxius. Præterea doctrinam Augustini obsequio nimis servili eum probasse ubique, ut etiam nævos imitaretur, quos evitare Reformati caute de-

creverint. Imo vero in quibusdam visum infra Dominicanos subsidere, probatis etiam quibusdam Jesuitarum & Pelagianorum principiis. Quamvis autem prolixior de dogmatis Jansenii falsis dissertationem in aliud volumen reservet, paucis tamen assertorum suorum fidem adstruit. Grandem igitur Jansenii errorem facit, quod prædeterminationem physicam, qualem præcipue Dominicani asseruerint, licet profundam creaturæ a Creatore dependentiam veneraretur, negaverit; imo vero a statu angelorum & primi hominis ante lapsum ipsius gratiæ prædeterminationem plane exclusit; quod nimium in gratia delectante & morali suavitate movente hæserit, atque in illa statuerit dari gradus; quod gratiæ interiori cuidam resistere quem posse dixerit; quod quoad peccatum originale, rejecto fœdere primo, & ex eo imputatione peccati Adamitici, metuens sibi a Jesuitico dogmate, quod peccatum originale fere in imputato reatu constituat, unice intentus fuerit in propugnationem illius per libidinosam concupiscentiam; quod debuerit ex principiis Romanæ fidei de efficacia Baptismi, quæ quicquid est peccati in baptizatis, eluatur, statuere, concupiscentiam post illud Sacramentum in iis remanentem etiamque in renatis non esse peccatum, nisi illi consenserint; quod asseruerit, in renatis, manente licet concupiscentia, dari facultatem, quæ legem DEI perfecte implere queant, licet talia quoque scripserit, quæ vicissim ostendant, quod aliqua senserit mandata DEI quoad vires datas per gratiam esse fidelibus impossibilia; quod liberius de bonorum operum meritis locutus fuerit, quam deceat gratiæ Christi adsertorem; hujus autem erroris hunc esse fontem, quod ad Justificationem gratuitam sine operibus per gratiam Christi fide receptam non penetraverit. Hallucinatum præterea Jansenium in extensione mortis Christi. Quamvis enim fateatur, singulari modo Servatorem pro electis solis ad salutem esse mortuum, attamen ut fulmen Tridentinum evitaret, statuisse, etiam reprobis ex morte Christi gratiam dari, quæ veram regenerationem & fidem producat, nec tamen perseverans sit, Deo subtrahente certis de causis gratiam; unde quoque affirmavit, vere sanctos & fideles plurimos plane & in æternum deficere; quem errorem, ut vocat, comitatus fuerit alius, neminem de salute sua certum esse posse, licet foret de sua conversione & fide persuasus. Has putat Jansenii sequaciumque doctrinas Scripturis & veritati fidei neutiquam consonas, & quæ satis in-

dicent,

dicent, Jansenismum longe dissidere a Reformata fide, quamvis ad eam cauto Molinismi, utique Pelagiani, evitandi studio accedere visus sit. Reformatos etiam longius abire a Pelagianis, quam Jansenium, qui subinde his aliquantum similis appareat, dum v.g. Pelagii morales suasionem non satis rejecerit, dum sanctos sapius deficere concesserit, communem adeo gratiam electis & reprobis attribuens &c. qua occasione binas de *Pelagianismo* & *Semi-Pelagianismo* dissertationes subnectit, & utriusque naturam ac historiam fuse explicat; nosque, dum Lectorem eo ablegamus, spem simul facimus, quod citra fructum inde recessurus nemo sit.

Atque hæc de dogmatibus Jansenii theoreticis commentari Auctor voluit. Nunc ad practica progressus, Ethicam illius ex sanioribus Augustini fontibus profluentem laudat. Laudat quoque ejus animum, Scholasticorum, præsertim Jesuitarum, Ethicam adversantem, utpote cum & in hac Pelagium illi pariter secuti deprehendantur. Ipsum contra in eo esse totum, ut ex principiis de origine boni & mali, seu de corruptione naturæ lapsæ per ignorantiam & concupiscentiam, & de opposita gratia, qua amor DEI peccatori inspiretur, rationem peccati & veræ virtutis exponeret. Unde ille sic: summum bonum est solus DEUS; omne bonum in creatis est a DEO, præsertim in peccatore restituto; non est aliquod bonum, nisi tendat ad DEUM, qui est finis boni. Ergo omne opus bonum debet deduci ex DEO, ejusque gratia, qua in peccatore bona operandi principia producuntur, debetque rursus tendere in DEUM, id est, neque esse potest aliquod bonum opus, quod non ex illo amore processerit: contra non potest non illa actio esse peccatum, in qua amor DEI deficit, aut quæ isti virtuti adversatur. Deficit autem per amorem creaturæ inordinatum, id est, per concupiscentiam & *αυτοφιλίαν*, quibus animus a DEO auctore & fine omnis boni avertitur. Ut vero DEUS amari posset, opus erat fide, qua DEUS recte cognoscitur, intentio animi in debitum finem dirigitur, & auxilium ad bene operandum ex amore ab ipso DEO petitur & impetratur. Inde ergo ortam Jansenii Ethicam, cujus quoad peccatum & virtutem solidas omnino bases, ex magno opere collectas & variis articulis inclusas, Auctor sigillatim exhibet. Paria autem in hoc negotio tradidisse notat J. Vergerium, Abbatem Sancyranum, qui pares etiam expertus fuerit adversariorum inimicitias. Ultriusque insuper, Vergerii

D 3

pariter

pariter ac Jansenii, Theologiam Moralem circa eucharistiam & poenitentiam amplius expositam ab A. Arnaldo, libro de frequenti communione, cujus summam exhibet, & quomodo illius dogmata ab adversariis exagitata reperiantur, indicat. Non interim Viris sufficisse perhibet, meliorem docuisse Ethicam, quin & Jesuitismi themata morali suae doctrinae adversa ab iisdem impugnari perhibet, ac speciatim decantatissimam illam probabilitatem, ignorantiam peccata excusantem, doctrinas: mandata Dei observari posse absque respectu ad Dei gloriam, ipsumque Christum potuisse virtuosas praestare actiones sine respectu ad gloriam sui Patris, quin etiam satisfieri posse divinis praeceptis, non tantum absque intentione ea observandi, sed etiam cum intentione contraria & criminosa; varia itidem eorum dogmata ad amorem proximi & secundam Tabulam spectantia. Praxin praeterea Jesuitarum circa Christianismi religionem, circa Sacramenta eucharistiae & poenitentiae, circa devotionem, a Jansenitis corrigi. Reprehendi eorum cultum B. Virgini Mariae exhiberi solitum, reprehendi dogmata Principum juribus & axiomatibus perquam infesta, quae ad ductum Sanctaelli aliorumque ex Historia in medium producit, tandemque claudit hoc volumen fidei & pietatis Janseniano-Sancyranæ specimen, quod dedit G. Gibieuf, in fine libri de libertate Dei & creaturae, quodque, dum rarus ille liber sit, ut heic locum inveniret, dignum utique existimavit.

Sed nondum dimittendus Lector est: sequitur enim Appendix, quae varia in se scripta ab aliis profecta continet. Et primo quidem loco comparent *duæ illæ tabulae* a Jesuitis in odium Jansenitarum efformatae, quarum supra nudos modo gradus in praefatione exhibuerat, heic vero integram, qua constant, deductionem plenissime legendam concedit. Ac refertæ illæ sunt creberrima errorum plurimorum imputatione, refertæ multo apparatu argumentorum, exitium in Jansenitas discernendum esse flagitantium. Porro, cum Jansenitæ se vulgaribus, maxime Jesuiticis erga B. Virginem honoribus opposuerint, edito (a Jansenita, ut putat, Mechliniensi,) libello, cui titulus: *Monita salutaria B. Mariae Virginis ad cultores suos indiscretos*; idcirco eum integrum subjungit ex editione Leodiensi apud Nicol. de la Rache A. 1674, (sed habetur, id quod observamus obiter, exemplar prius Gandavense A. 1673. typis Francisci d' Erckel impressum, juxta quod ante annos

annos aliquot in Germania nostra superiore repetita vice excusa monita hæc sunt. Bina vero hæc exemplaria inter se contententibus aliqua equidem occurrer in lemmatibus distinctionibusque discrepantia, sed levior, unde nonnisi *en pied* isthæc memorare placuit; nec minus alterum illi oppositum, Duacique mox editum eodem anno, Latine & Gallice, apud Mariam Serrurier, hac sub inscriptione: *Jesu Christi monita maxime salutaria de cultu dilectissime matri Mariae exhibendo*, cujus autor fuerit Theologus quidam Duacensis. Denique liberali manu communicat colloquium cum Jansenitis, qui A. 1653 damnati & Roma Parisios redituri Tigurum transiverunt, habitum a celeberrimo Viro, Joanne Henrico Hottingero, quod hujus manu descriptum, mislumque ad Gisb. Voetium dono sibi datum celebrat a Gisberti nepote, Paulo Voetio, qui Illustrissimis Provinciae Ultrajectinae Ordinibus a Secretis est. Exponit autem in eo Hottingerus, quid secum quilibet illorum Legatorum disseruerit, & ex effatis singulorum hoc denique judicium elicit: Papam parti utrique gratificaturum publice damnasse Jansenitas, privatim Augustini doctrinam approbasse: Jansenitas mediam ex Augustino inter Reformatos & Molinistas viam querere, quæ non detur; captiose & calumniose Reformatorum doctrinam ab iis proponi: multum tamen eos lucis habere, puta quod ab Augustino in controversia de gratia non recedant, & eundem, ut fassus sint coram Pontifice, vita sua chariorem habeant; quod de articulis fidei a gratia Dei dependentibus suum in multis præbeant assensum; quod determinationem ultimi actus & gratiae divinae concursus ad omne opus bonum tam mascule urgeant; quod tandem Jesuitarum studia & mores plane improbent.

NOUVELLE BIBLIOTHEQUE DES AUTEURS
ECCLESIASTIQUES.

hoc est:

Novæ Bibliothecæ Autorum Ecclesiasticorum

Tomus VII. Autore L. E. Dupinio.

Parisiis, apud Andream Pralardum, 1696. in 4.

Constat Alphab. r. plag. ii.

Alia plane facie septimus hic Bibliothecæ Ecclesiasticæ tomus, quam præcedentes, in orbis eruditi theatrum prodit. Illi enim cum vitas scri-

scriptaque Autorum Ecclesiasticorum, ea, quam ætas eorum præscri-
bebat, serie, exhibuerint, iisque Conciliorum historiam, brevemque
doctrinæ & rituum delineationem subtexuerint; in hoc arbitraria
prorsus methodo, potissimæ seculi noni controversiæ & materiæ ec-
clesiasticæ pertractantur. Quamobrem ipsum titulum quoque muta-
re clarissimo Autori visum fuit. In Parisiensi enim editione, quæ anno
1694 lucem aspexit: *Histoire des Controverses & Matieres Ecclesiasti-*
ques traitees dans le neuvieme Siecle; H. e. Historia controversiarum
& materialium Ecclesiasticarum, seculo post C. N. nono agitarum, in-
scribitur. Quamvis in illa, qua nunc uti nobis licet, editione, Hu-
guetanorum sumtibus procul dubio iterata, priorum tomorum titu-
lus harmoniæ servandæ gratia retentus fuerit. Septendecim autem si-
ve capitibus sive titulis totum hoc opus absolvitur, quorum primo,
quid tam in Orientali quam Occidentali Ecclesia circa initium hujus
seculi in causa imaginum actum fuerit, explicatur. Defendebat ima-
ginum cultum cum Patriarcha suo, quem A. 806. ad hanc dignitatem
provexerat, sibi cognomine Imperator Nicephorus; quod etiam ejus
faciebat successor, Michael Curopalates. Post ejus excessum vero Leo
Armenius Iconoclastis favebat, quo interfecto pacem Michael Bal-
bus, qui post eum anno Christi 820 in thronum Imperatorum evectus
est, inter Iconoclastas & partem iis adversam meditabatur; quamob-
rem adorationi earum serio interdicebat, omnibus quoque supersti-
tiosis caeremoniis, quæ tendere eo videbantur, abrogatis, quamvis pla-
ne sacris locis eas exturbari non vellet. Quod consilium suum ut Pon-
tifici Romano probaret, solennem ad eum legationem adornabat, Lu-
dovico Pio quoque Imperatore occidentali in partes vocato. Verum
cum nihil fere a Curia Romana obtineri posset, libertatem saltem per
legatos suos Ludovicus flagitabat convocandi super hac re in Gallia
concilium; qua impetrata, anno 824 de hisce rebus consultabant in
Concilio Episcopi Galli, adorationemque imaginum plane rejiciebant,
imo & honorem earum ob scandalum, quod infirmis inde nasci pote-
rat, dissuadebant. Acta hujus Concilii Papæ Eugenio Ludovicus Impe-
rator trans mittebat, nullo tamen civilitatis genere omisso, quod ad be-
ne ea accipienda, & pacem cum Orientalibus ineundam eum dis-
ponere posse videbatur. Non equidem constat, quomodo omnia ista
ab Eugenio accepta fuerint; mittebat tamen interea Ludovicus Lega-
tos

p. 3.

tos ad Michaellem in Oriente imperantem, Alitgarium Cameracensem
Episcopum & Alfridum Nonantulæ Abbatem; quos tamen vix quic-
quam effecisse inde manifestum est, quod eadem rerum facies in Ori-
ente, quamdiu Michael imperavit, obtinuerit, post mortem vero ejus
a Theophilo filio persecutio contra imaginum defensores fuerit reno-
vata. Quamvis post hujus obitum, in Concilio Constantinopolitano
anno 842 ab ejus uxore Theodora convocato, earum cultus restau-
ratus fuerit, evecto quoque ad Patriarchatus fastigium Methodio in
locum Joannis, qui Iconoclastarum partibus faverat; quo ipso etiam
finis huic controversiæ in Oriente impositus fuit. Vigebat ea interea in
Occidente inter Claudium Episcopum Taurinensem, & Theodemirum
Abbatem, quorum ille plane abrogari imagines, hic retineri omiſſa
tamen earum adoratione volebat. Scripta prioris jussu Ludovici Pii re-
futanda suscepit Jonas Episcopus Aurelianensis, cujus liber contra
Claudium, post hujus denique mortem, Carolo Calvo dedicatus pro-
diit. In illo usum imaginum, sanctorumque invocationem, cultum
& intercessionem operose defendit, Gallos tamen non adorare imagi-
nes dicit, nec probat divinitatem rebus corporeis representari. Ante-
quam hic liber prodiret, Dungalus Diaconus Claudium refutavit libro
Ludovico Pio dedicato. Minus autem, qui circa hoc tempus eadem
de re scripsit, favit imaginibus Agobardus Lugdunensis Archiepi-
scopus, utpote cui sub signis hujusmodi visibilibus invisibilia coli
displicere videtur. Sed alia mens est Walafrido Straboni Fuldensi Mo-
nacho, qui paulo post eum scripsit, & post quem etiam in Occidente
controversiæ de hoc negotio cessasse videntur: siquidem non Ger-
mania & Gallia tantum, sed reliquæ etiam Occidentis provinciæ cul-
tum imaginum recipere non dubitarunt. Nihil itaque superesse vide-
tur clarissimo Autori, quam ut de Viris ecclesiasticis, quorum aliquæ in
his controversiis fuere partes, nonnulla adjiciat. De Nicephoro igitur
primum Patriarcha Constantinopol. agit, eadem fere methodo, qua
in præcedentibus tomis Scriptores ecclesiasticos recensuit: ut scilicet
vitam primo ejus exponat, quomodo in aula nimirum vixerit, solita-
riam postmodum vitam, quamvis non monasticam, duxerit, ad Patri-
archalem demum thronum, laicus licet, quomodo sit evectus. Expo-
nit inde quam fecit ab eo secessionem Theodorus Studita aliique
monachi, ob legitimum, in favorem Nicephori Imperatoris, pronun-
ciatum

p. 4.

p. 5.

E

ciatum Constantini Copronymi cum Theodota, repudiata priore uxore, conjugium, restabilitumque Josephum Oeconomum, qui Theodotam coronaverat: & quomodo sanatum fuerit hoc schisma a Michaelē Curopolata; quomodo denique a Leone Armenio anno 814 ob controversiam imaginum relegatus, & in exilio anno 828 mortuus sit, a Michaelē Balbo cum ceteris extorribus non revocatus. Opera postmodum ejus recenset, summamque eorum breviter exponit, lato quoque critico, ubi opus est, de iis iudicio. Eadem ratione de Theodoro Studita, de Josepho Archiepiscopo Theſſalonicenſi, de altero Theodoro, Studita paulo juniore, Theostericō Monacho, Claudio Taurinensi, & Dungalo Diacono agit. Quæ omnia ideo prolixius e primo hoc capite excerpere placuit, ut Lectoribus statim de novæ Autoris nostri methodi ratione constaret, quibus patere nunc existimamus, non esse ut vereantur deterius hoc opus factum nunc esse, cum ea non tantum omnia præstentur, quæ tomis prioribus fuerunt præstita, sed plura etiam, quibus denuo orbem literatum sibi obstringit Vir inter præclare de eo meritos, non postremo loco a nobis reponendus.

p. 10.

Historiam controversiæ de gratia & prædestinatione caput alterum complectitur, quæ inter Gottschalcum, qui & Fulgentius dicitur, hæreticas de ea opiniones foventem, & Rabanum orthodoxæ veritatis assertorem, circa medium hujus seculi agitari cœpta fuit. Proponit hanc controversiam ita clarissimus Autor, ut facile appareat, de verbis solum eam ex ejus sententia fuisse. De re enim satis inter Gottschalcum & Rabanum convenisse ait; in eo solum eos discrepasse, quod hic rejecerit phrasin, qua Deus ad pœnas æternas prædestinare dicitur, quam tamen ille obtrudere adversæ parti voluerit, in Concilio Moguntino anno 848 propterea condemnatus. Cum vero Orbanensis in Gallia monasterii esset Monachus, quod ad Suesionensem diœcesin, quæ Archiepiscopum Remensem Metropolitam habet, spectabat, literas de ejus condemnatione ad Hincmarum Remensem eo tempore Archiepiscopum, Rabanus perferri curabat. Nascitur inde occasio de Hincmaro differendi, quem cum viros doctos Flodoardi autoritate, in Ebbonis locum, postquam per integrum decennium sedes Remensis vacasset, subrogatum statui videamus; non abs re fore existimavimus ex Autore nostro notasse, non Ebboni immediate

p. 12.

Hinc-

Hincmarum sed Fulconem, huic vero Notonem successisse, quorum ille novem, hic unicum saltem annum cum dimidio sedem illam tenuerit; post Notonis vero demum excessum, Hincmarum locum ejus occupasse. Quemadmodum vero Hincmari magnæ in controversia Gottschalci fuerunt partes, quas toto hoc capite clarissimus Autor persequitur: ita non minus ipsi facessiverunt negotii cum Rothado Episcopo Suesionensi lites, quas Nicolaus Papa tandem composuit, quibus totum III caput impenditur; nec non Vulfadii aliorumque Clericorum causa, quorum ordinationem, ab Ebbone Episcopo deposito factam, pro canonica agnoscere Hincmarus nolebat, quæ prolixè capite IV exponitur. Multum quoque eum turbarunt nepotis sui, beneficio ipsius ad Episcopatum Laudunensem evecti inquieta contra illum consilia, quæ c. V referuntur, ut & alia maximi momenti negotia tam civilia quam ecclesiastica, in quibus ejus conspicua fuit dexterritas, quæ totum VI caput hujus operis impleverunt. Talia fuerunt divortium Thietbergæ & Lotharii III Lotharingæ Regis, quod publico scripto, secus ac a quibusdam credebatur, se detestari testatus est: raptus Judithæ, Caroli Regis filiæ, & Angliæ Regis viduæ, a Balduino perpetratus: separatio Ingeltrudæ a marito suo Bosone: conjugium Stephani cum Raimundi Comitis filia, cui debitum conjugale negabat ille, quod incestum cum ea se commissurum vereretur, cum aliqua e consanguineis ejus se turpiter olim consueſſe memor; quam ob causam etiam illud dirimi jussit Hincmarus, si tamen vera esse dicta sua Stephanus probaverit. Huc referuntur etiam studium ejus & epistolæ ad conciliandos fratrum Ludovici Germaniæ Regis & Caroli Calvi animos scriptæ; protestationes contra Ansegisi Agendicensis Archiepiscopi privilegium, quem in præjudicium Remensis Ecclesiæ suum per Gallias & Germaniam vicarium fecerat anno 876 Papa Joannes VIII, & alia quamplurima, nunc a nobis prætereunda. Capite VII. controversiæ nono seculo circa Sacramentum eucharistiæ motæ examinantur, quibus Paschasium Ratbertum libro suo de corpore & sanguine Jesu Christi occasionem dedisse, nulli juxta Autorem nostrum dubium esse potest. Id vero non æque perspicuum est, quis controversiæ status præcisè fuerit. Eum itaque, postquam brevem libri Paschasiani recensionem instituisſet, Mabillonii verbis ita explicat, ut dicat, ante Paschasii librum confesos quidem fuisse Catholicos omnes, verum Christi

p. 52.

p. 54.

p. 55.

p. 56.

p. 57.

p. 63.

E 2

corpus

corpus & verum sanguinem revera existere in eucharistia, itemque panem & vinum in illa converti; at neminem Paschasii tempore, illud corpus esse idem, quod ex Maria virgine natum est, directe asserere ausum fuisse. Propterea hunc Paschasii librum primus invasit Autor anonymus, cujus librum ad calcem Erigerii in manuscripto Gemblacenfi Mabillonius invenit, hoc titulo ornatum: *Dicta cujusdam sapientis de corpore & sanguine Domini adversus Ratbertum*. Credidit Mabillonius, esse hunc librum Epistolam Rabani ad Egilonem, nullo tamen, si audiendus est Noster, fundamento: nam neque titulus id patitur, neque Epistolæ formam hoc scriptum præfert. Non dubitari tamen potest, Rabanum quoque inter Paschasii antagonistas fuisse, præterquam enim, quod Ratramno adversario Paschasii eum jungit Erigerius, ipsemet id profitetur, adversusque eum Epistolam ad Egilonem Abbatem a se scriptam testatur in literis ad Heribaldum: quamvis realem corporis Christi præsentiam Rabanum non negasse, ex variis ejus locis probari possit. Nihil vero de quæstionis tunc agitata statu melius instruere nos clarissimus Autor existimat, quam librum qui sub Bertrami nomine de corpore & sanguine Christi extat. Istum librum neque cum *Sixto Senensi* & aliis pro suppositio habet, nec cum *Petro de Marca*, & *P. Paris* in disert. de hoc libro, ut & *Jo. Harduino*, pro Joannis Scoti Eriegenæ foetu, sed cum *Usserio* & *Mabillonio*, cujus posterioris argumenta pro demonstrationibus habet, Ratramnum ejus autorem credit. In illo autem status controversiæ sic fere exponitur. Cum aliqui Christianorum nullam figuram in mysterio corporis & sanguinis Christi locum habere, sed illud nudæ veritatis simplici manifestatione peragi dicant: alii contra corpus & sanguinem Christi figura mysterii representari existiment; ita ut differat id quod corporis sensibus subjicitur, ab eo quod fides amplectitur; ad opinionum differentiam & schisma fere res rediisse videtur. Non itaque quæritur Dupinius, an præsens sit corpus Christi? id enim supponi ait. Sed an sine velo & figura præsens sit, ita ut corporis oculis appareat? an ita præsens sit palpabile & visibile, ac in sepulcro, in stemmate crucis, in utero matris denique fuisse credendum est? Hoc saltem, non illud in Paschasio refutasse Ratramnum existimat. At longius processisse fatetur Joannem Scotum Eriegenam; ille enim manifeste præsentiam realem impugnat, quod etiam jam olim ab Hincmaro Remensi c. 31. libri

de

de Prædest. ei objectum fuisse legimus. E reliquis qui obiter saltem has controversias attigerunt, Amalarium, Florum & Drutmarum a Ratramni, Haimonem Halberstadiensem vero, & Remigium Antissiodorenses a Paschasii partibus steterisse videmus, cui injuriam factam, male acceptis ejus loquendi formulis, noster quoque Autor existimat. Sed alia quoque hoc seculo circa Eucharistiam orta est quæstio, an scilicet aliqua ejus pars reliquorum corporis alimentorum naturam induat? Qui affirmabant quæstionem, odioso Stercoranistarum nomine appellabantur, fecisseque illud videntur Rabanus, Amalarius & alii nonnulli, quos tamen Erigerius, Guitmundus & alii refutarunt. Inter Paschasium & Ratramnum præter controversiam de modo præsentiae Christi in sacra cœna, alia quoque mota est, de modo quo Christum pepererit virgo mater, an scilicet aperto an clauso utero? quæ capite IIX a clarissimo Autore exponitur; in quo simul prolixius de Autoribus in hæcenus enarratis controversiis occupatis, eorumque scriptis & vita agitur, de Ratramno nimirum, Joanne Scoto Eriгена, quem a Joanne Scoto Æthelingenfi Abbate distinguit, & denique Paschasio Ratberto. Sequentia duo capita celebri Photii Constantinopolitani Patriarchæ historiæ impenduntur: ita ut c. IX ejus cum Ignatio de Patriarchatu Constantinop. contentiones, c. X vero controversiæ in Ecclesia Latina ab eo excitatæ enarrentur. Priori loco simul prolixa de Concilio generali VIII, in causa Photiana post Ignatii restitutionem convocato, instituitur enarratio, ut & controversiæ, quæ Pontifici Romano cum Constantinopoleos Patriarcha de Bulgaria post id concilium intercessit, utpote quam uterque suæ potestati in ecclesiasticis subiectam esse volebat; Synodi item Photianæ, post hujus restitutionem ad abrogandam concilio modo dicto VIII auctoritatem institutæ, & dissidiorum inter orientalem & occidentalem ecclesiam originis, quibus prima semina dedisse videtur Græcorum cum iis quos Photius ordinaverat, licet a Romanis Pontificibus fuissent excommunicati, pax & communio. Tandem etiam scripta Photii prolixe commemorantur tam edita quam inedita, quorum quæ posterioris generis sunt non dividia erit hic quoque apposuisse. Est nempe in Bibliotheca Augustana, Vaticana & Colbertina tractatus ejus *Amphilochia* inscriptus, qui centum quæstiones ab Amphilochio Cyziceno ei propositas earumve responsiones complectitur. Commentarius in Epistolas Paulinas in Bi-

E 3

bliotheca

p. 73.

p. 77.

p. 87.

p. 96.

p. 103.

bibliotheca Cantabrigiensis extat, sicut Notæ in Prophetas in Vaticana: Librum contra Leontium hæreticum Suidas citat. Habentur præterea ab eo scripta sed inedita, opus contra Latinos, collectio de Episcopis & Metropolitibus, & tractatus de Manichæis cujus editionem Hinckelmannus meditabatur, commentarius in Categorias Aristotelis. Lexicon quoque ejus memorat Dupinius, quod in Bibliotheca Gudiana integrum delitescere fama quidem fuit; novimus tamen Virum doctum, qui per literas ea de re cum Gudio aliquoties, dum in vivis adhuc esset, egit, nunquam tamen tale quid in scriniis ejus extitisse, multis argumentis persuasum habet. Possidet autem partem ejus insignem Vir de Rep. literaria optime meritis, Thomas Gale, qui ut communicare eam aliquando cum orbe erudito velit, etiam atque etiam est orandus; e re enim literaria fore insignis hujus operis editionem, jam olim magnus harum rerum æstimator Scaliger censuit. Cæterum istis manuscriptis Photii Odas ejus IX, quæ in Bibliotheca Claramontana inveniuntur, addimus; de quibus a clarissimo Colomesio in suis ad Cartophylacem Caveanum Paralipomenis admonitos nos fuisse fatemur. Concluditur denique caput hoc IX Theodori Abucaræ historia, qui Photianis primum partibus addictus, in concilio octavo errorem suum agnovisse dicitur. Capite X, quod itidem ad Photium spectare diximus, decem capita, in quibus erroris Ecclesiam Latinam notavit, exponuntur, quidque a Ratramno & Aenea, Papæ Nicolai I. monitu, ad ea repositum fuerit. XI capite eorum, quæ circa disciplinam Ecclesiæ in conciliis & synodis hoc seculo habitis ordinata fuerunt, instituitur enarratio, quæ cum nuda fere canonum repetitione absolvatur, non est, quod hic diu moremur. Capite vero XII constitutiones tum Episcoporum, tum aliorum, canonumque collectiones ad eandem pertinentes recensentur. Inter Episcopos qui de disciplina formanda solliciti fuerunt, post Hattonem Episcopum Basileensem, refertur Agobardus, utpote cujus scripta tantum non omnia ad eam spectant. Eum primo Coepiscopum Leidradi Archiepiscopi Lugdunensis fuisse Viri docti ajunt, postmodum vero, cum hic in Sueffionense monasterium secessisset, solum sedem illam tenuisse. Verum frustra id Adonis autoritate affirmant: si enim Coepiscopus fuisset, post ejus secessum denuo non fuisset ordinatus, quod tamen factum fuisse legimus; corrigendus itaque Ado est, juxta Hugonem Flaviniacensem, & pro *Coepiscopus*, *Chorepiscopus*

p. 141.

scopus legendum. Opera autem Agobardi ab interitu vindicavit Mas-sonius, qui ea ex manuscripto primus edidit, a librorum compactore, nisi ille intervenisset, lacerando. De *Auxilio* quoque hoc loco agit, cujus geminum opus in favorem Formosi Pontificis Romani conscriptum proluxa recensione dignatur. Ignoratur vulgo, cujas sit iste *Auxilius*, nec Autori nostro aliquid amplius de eo constat, quam quod Romam e diffitis regionibus cum appulisset, & a Formoso ordinatum esse Presbyterum, e scriptis ejus colligat. Capite XIII quæstiones de ritibus & cæremoniis ecclesiasticis hoc seculo agitatae exhibet, ubi in recensendis Rabani Mauri & Walafredi Strabonis operibus imprimis prolixus est. Monasticis vero constitutionibus caput XIV. impenditur, in quibus tradendis celebris cœnobita Benedictus, Ardo Smaragdus ejus discipulus, Hildemar, & Lupus Servatus in epistolis, hoc seculo præcipuam operam posuerunt. De hoc postremo diversa Domini De la Trappe & doctissimi Mabillonii judicia adducere ex Autore nostro liceat, quorum ille improbat in illo profanarum literarum studium, quod monachus ex ejus sententia aliis rebus rectius impendisset; h c vero propter illud ipsum pro ornamento monastici ordinis eum declarat, quam sententiam Noster quoque potius quam De la Trappii sequi videtur. Capite XV. catalogus commentatorum, qui in S. Scripturas hoc seculo prodierunt, textitur, quostamen omnes compilare potius Patrum opiniones, quam ipsos aliquid ad Scripturam lucis afferre deprehendimus. Venit in horum censum præter Rabani & Paschasi commentarios, ut & glossam ordinariam a Walafredo Strabone compositam, de quibus in antecedentibus dictum jam fuit, Flori commentarius ineditus in epistolas S. Pauli e XIV Patribus Latinis compilatus; cujus præter alia quæ recensentur, etiam opus est aliud in S. Paulum commentarius, e scriptis Augustini concinnatus, qui Bedæ vulgo tribuitur, inter opera quoque ejus excusus, ut & poemata quæ sub Drepanii Flori nomine in Bibl. Patrum exhibentur, cum inter illa unum habeatur ad Moduinum Episcopum Augustodunensem, & aliud ad Wulfinum, qui seculo IX ambo floruerunt: ut taceamus ejusdem fere genii illa esse cum iis, quæ sub nostri Flori nomine T. II Anal. Mabillonius edidit. Præter hunc Haimo quoque Halberstadiensis Patrum notas in Scripturas fere integras compilavit. Commentarius ejus in Epistolas Pauli, sub Remigii Archiepiscopi

p. 150.

p. 174.

p. 193. scopi Remensis nomine a Villalpando primum editus est Romæ anno 1598. Sed omnibus hodie constat, ab illo, seculo VI quippe defuncto, eum proficisci non potuisse, cum plurimi seculi IX autores in eo allegentur. Haimonem itaque ejus esse autorem plerisque probabile videtur, Sigeberti & Trithemii autoritate, nec non styli similitudine ductis, cui & centum post mortem ejus annis, Fulberti scilicet & Yvonis Carnutensis temporibus, adscriptus fuit: quamvis nonnulli Remigio sive Antissiodorensi sive Lugdunensi eum tribuere malint. Angelomi Luxoviensis quoque, Sedulii, Druthmari & Remigii Antissiodorensis commentarios Autor recenset, sed de iis non est, cur pluribus Lectores nostros moremur. Ad sequentia igitur capita pergitur. Horum XVI Paparum qui hoc seculo in Petri cathedra sederunt, complectitur historiam & scripta, a Stephano nimirum IV usque ad Joannem II. De ultimo hoc notatur, voluisse quidem Labbeum literas ejus, quas 320, præter fragmenta, integras habemus, quarundam accessione augere: verum quas ille addidit, aut supposititiæ sunt, uti tres priores, aut privilegia a Joanne II solo non profecta, quales quarta & sexta, aut jam inter reliquas editæ extant, ut sexta Labbeana quæ eadem est cum 313, & septima quæ nihil aliud est quam instructio data Legatis, Constantinopolin in causa Photiana missis. Capite denique XVII, quod ultimum est totius operis, de iis autoribus agitur, qui Historiam Ecclesiasticam hoc seculo scripserunt, vel vitam aut martyrium alicujus sancti literarum monumentis consignarunt. Locum hic habet inter alios Anastasius Bibliothecarius, de cujus vitis summorum Pontificum ita censet Autor noster, ut Pontificum Anastasio antiquiorum vitas usque ad Damasum alii antiquiori Autori tribuat qui Damasus eos supposuerit, sequentium vero Paparum historiam Anastasio adscribat, qui priorum simul emendationem in se suscepit. Adriani autem II vitam omnino scripsit ex mente illius Anastasii, utpote cui non huic tantum, sed & quatuor ejus successoribus superstite esse, eorumque historiam scribere, per ætatem licuit. Memoratur inter hosce Scriptores Otfridus etiam Weissemburgensis, qui Historiam evangelicam e quatuor Evangelistis lingua vetere Francica sive Theotisca concinnavit. Præfationem istius libri Latinam ad Luitbertum Moguntinum Archiepiscopum e Bibliotheca Patrum citat, ipsum vero opus nunquam lucem adspexisse existimat. Verum edidit illud

p. 199.

illud omnino superiori seculo Flacius Illyricus cum præfatione sua, in forma, quam octavam vulgo vocant; præmittiturque illi, præter præfationem Latinam, alia ad Salomonem Constantiensem Episcopum Francis rythmis, cui hoc opus ad plebis suæ ædificationem transmittitur. Desunt tamē in editione Flaciana priora duo capita, quæ una cum tertio introductionis loco fuisse videntur; quarto enim denique Historia Evangelica incipit. Venit in Scriptorum horum censum etiam ob Martyrologium suum Ufuardus, qui S. Germani monachus fuisse ex manuscripto illius monasterii evincitur, quamvis Fuldensis Abbatem alii, alii S. Salvatoris eum fuisse dicant. Dedicavit ille librum suum Carolo, per quem non Carolum Magnum, sed Calvum intelligendum variis argumentis clarissimus Dupinius evincit, qui totum hunc nonum ita denique concludit, ut cum Bernardo fructum laboris sui apud DEUM sibi polliceatur, si apud homines forte quod opravit non impetraverit.

p. 200.

Caterum indices huic tomo subjiciuntur ejusdem plane generis quam prioribus, utpote in quo eundem quoque nitorem, eandem eruditionem ac in illis invenias. Cautiorem forte doctissimum Autorem Romanæ curiæ censuras effecisse, faciem item & habitum forsân hujus operis propter easdem mutatum fuisse dicas; animam & genium libri eundem, eundem semper & sibi similem Dupinium facileprehendas.

BERNARDINI RAMAZZINI M. P. EPHEMERIDES BAROMETRICE Mutinenses Anni 1694, una cum Disquisitione causæ ascensus & descensus in Torricelliana fistula, juxta diversum aëris statum, &c. ad illustrissimum & celeberrimum Virum D. Lucam Schröckium Academ. Cesareo-Leopoldinæ Naturæ Curiosorum Præsidentem.

Mutinæ apud A.A. Capponi & H.H. Pontiroli, 1695. 8. plag. 8 $\frac{1}{2}$.

Cum clarissimus experientissimusque Ramazzinus, Borelli præceptoris sui motus auctoritate, (qui in libro de Motionibus naturalibus a gravitate pendentibus prop. 115 Mercurium in fistula Torricelliana dicit altius elevari, dum aer nebulis pluviosis prægnatur, at postquam pluvia delapsa est, denuo deprimi,) putaret imminente pluvia assurgere debere Mercurium in Barometro, redeunte vero serenitate

F

subsi-

subsideret; contrarium fieri deprehendit observationibus anno 1694 singulis diebus cum cura habitis, sumsitque inde occasionem in præfenti opusculo (quod Auctoris liberalitati, industriae vero celeberrimi Magliabechii debemus) in huius phaenomeni rationem paulo accuratius inquirendi. Constat autem ex Ephemeridibus, depressiorem semper fuisse Mercurium nebulosa, pluviosa aut nivosa tempestate, & cum Australes flarent venti; sublimiorem vero sereno caelo, & plerumque ventis spirantibus Borealibus; nisi quod mense Decembri, dum continuabantur pluviae, ad maximam altitudinem ascendit, & in ea per aliquot dies constitit, rediturae serenitatis nuncius. Apparet quoque ex illis, nullam contigisse in Noviluniis, Pleniluniis, Solstitiis, Eclipsibusque Lunaribus Barometri alterationem; in Aequinoctiis tamen & visibili Solis eclipsi non accidisse nullam mutationem, nonnunquam etiam crevisse altitudinem Mercurii, nulla ejus causa in aere adparente. Quæ quidem phaenomena omnia quoniam ab aeris cum Mercurio in tubo Torricelliano æquilibrati gravitate variata dependent, communi recentiorum Philosophorum consensu; non levis restat, Auctore iudice, difficultas, quomodo scilicet dici possit, aerem leviolem esse imminente pluvia vel dum ruunt imbres, graviorem serenitate restituta; cum perinde videatur, ac si quis assereret, mulierem post editum foetum graviorem esse, quam cum prægnans erat. Hanc ergo difficultatem ut amoliat clarissimus Auctor, supponit, ex globo terraqueo non vapores solum, qui sunt pluviarum materia, sed alias quoque exhalationes diversæ indolis, terreas scilicet, salinas, &c. protrudi, ac præsertim hyeme, flante Borea, nitro aerem abundare, & has quidem in humiliori aeris regione consistere, illos autem altius evehi, & a ventis contrariis in nubes densari, ut diu ante Cartesium Hippocrates docuit. Conjicit deinde, cum vapores in nubes & nebulas coguntur a ventis contrariis, eos humectare exhalationes, præcipue nitrosas, ita ut graviore factæ ex aere deturbentur; ac proinde ob harum particularum præcipationem & exclusionem ab aeris poris, aerem ipsum reddi leviolem: discussis autem per effusos imbres nebulis ac vaporibus, seu per ventos alio delatis, & serenitate restituta, terreas & minerales particulas denuo exaltari, ventosque Boreales nitrosam materiam convolvendo novam aeri gravitatem addere. Unde etiam patet, cur ab Austro levior apud nos reddatur aer, a Borea gravior, quia scilicet ille hu-

humiditatem ad nos affert præcipitantem exhalationes in aere hærentes, hic nubes dissipat nitrosasque partes advehit. Cujus tamen contrarium procul dubio aliis in locis contingit; siquidem ex Lucae cap. XII vers. 55 Austrum in Palæstina æstum, non pluvias excitare constat. Cæterum mutationes reliquas Barometri, quæ tempore v. g. Aequinoctiorum, Eclipsis, aut contra vulgatum morem contingunt, refert doctissimus Ramazzinus ad effluvia cœlestia, quæ ab aere in sinum suum recipi & gravitatem ejus variare supponit. Subjiciuntur autem jam commemoratae disquisitioni duæ epistolæ de eodem argumento, quarum altera est D. Joh. Baptistæ Boccabadati J. U. D. & Serenissimi Ducis Mutinensis Mathematici, altera D. Francisci Torti in Mutinensi Lyceo Medicinæ Professoris. Prioris Auctor aerem leviolem fieri putat pluvioso tempore, quia tunc aqua calore in vapores attenuatur, qui agitati majus spatium requirunt, sicque concretum ex aere & vapore levius, quam solus aer est, constituitur; qui, si solus a calore moveatur, tam rarus non fit, ut sensibilis levitas oriatur. In posteriori epistola id agitur, ut ostendatur Borelli sententiam non repugnare observationibus, cum huc redeat: Aerem ipsum tamdiu graviorem reddi & Mercurium altius urgere, quamdiu intra ejusdem spatiola suspenduntur vapores aquei, quod in serenitate contingit: eundem vero aerem minus gravitare, & Mercurium in minori altitudine sustinere, quamdiu illi vapores incipiunt ab aere excuti & terræ inniti, quod in ipsa pluvia & paulo ante pluviam sensibilem fieri solet.

AONII PALEARII VERULANI OPERA, AD ILLAM Editionem, quam ipse Auctor recensuerat & auxerat, excusæ, nunc novis accessionibus locupletata.

Amstelodami, apud Henr. Wetstenium, 1696. 8.

Constat 1. alph. 20 plag.

Eloquentiæ laude superiori ævo Italiam potissimum effloruisse constat. Nam sub exortum seculi decimi sexti præclara ibi extiterunt ingenia, quæ eloquentiæ cultu eximiam suam eruditionis vim exornarunt, & e barbarie præteritorum temporum eluctata, orationem exquisita diligentia, ad veterum Auctorum rationem expoliverunt, & rerum præstantissimarum copiam verborum splendore illuminarunt. Nota sunt Politiani, Longolii, Bembi, Sadoleti, Victorii,

Sacrati, Sigonii, Manutii, Mureti, Bonciarii, aliorumque clara eloquentiæ laude nomina, qui humaniorum literarum scientiæ facultatem eleganter & copiose dicendi junxerunt, inque studiis suis id operam dederunt, ut quum in omnibus vitæ partibus non ea modo, quibus nullo modo carere possumus, verum etiam quibus satis commode non caremus, sectemur, & ornatus rationem plerisque in rebus habendam esse ducamus; in literis quoque eum adhibendum existimarent, dicendi facultate & elegantia nihil liberali homine dignius censes. Plurimos horum ab oblivione vindicarunt sæpius edita in vulgus eloquii ac facundiæ ipsorum monumenta; *Aonii Palearii* autem, istis in dicendo magistris & eloquentissimis viris accensendi, memoria tantum non cum combusti doctissimi viri cineribus diffusa fuit & extincta, a civibus certe ipsius negligenter perquam & fastidiose habita. In Italia enim nunquam ea prodierunt excusa, ac nisi Lugdunenses & Basileenses annis 1536 & 1552, & Bremenses anno 1619 typi in lucem scripta ejus produxissent, actum foret de eorum memoria. Causa hujus invidiæ non alia, quam ingenuitas & candor ac libertas scriptoris hujus extitit, qua Curia Romanæ adversatus est. Ob quanti styli libertatem, insuper habito ejus nitore, non modo ipse Auctor ignominiosum pariter ac crudele supplicium vivicomburii perpeffus est, sed ejus etiam scripta abolita, & si per cives ejus stetit, prorsus extincta ac deleta fuissent: aliorum certe eloquentium virorum scriptorum instar neutrquam asservata, nec per iteratos typos disseminata fuerunt.

Quæ nunc demum in nitorem & decus, quod iis debebatur, exiit doctissimi bibliopolæ *Henrici Westsenii* industria: qui indigne ferens, eloquentiæ insignibus his monumentis lucem invideri, cultissimæ editionis beneficio eam iis veluti redonandam conservandamque censuit. In qua non solum exhibuit, quas Basileenses & Bremenses dederant conspiciendas *Orationes* quatuordecim, & *Epistolarum* libros quatuor, ac *Carmen de immortalitate animorum*, quod ad *Lucretii* rationem compositum tribus absolvitur libris; verum etiam *Actionem in Pontifices Romanos & eorum affectas*, testimoniis viginti suffultam, & longo tempore occultatam, anno demum hujus seculi sexto typis Vogeliani apud nos Lipsiæ, incertum quo auctore, in publicam lucem prolatam: præterea *Poemata* nonnulla, quæ in prioribus editionibus non comparebant, adjecit, nullumque omisit eorum quæ:

quæ temporum injuria & hominum malevolentia superesse reliquit, eloquentissimi hujus viri scriptorum volumine hoc complecti. In cuius frontispicio eximiam præfationem Editor posuit, qua paucis multa complexus, Paleariæ gentis, & ex ea orti Aonii patriæ, quam Verulos nactus est, studiorum Romæ, Senis, Lucæ ac Mediolani exercitorum, matrimonii, liberorum, adversariorum, & crudelissimæ tandem mortis historiam, breviter & eleganter exponit. Nimirum Franciscanorum & Dominicanorum, potentissimarum partium, gravissima odia eum expertum esse ait, quod ausus fuerit res sacras tractare stylo puro ac Latino; quodque e sanctis Patribus, ac vetustis religionis Christianæ monumentis, multa depromserit, quæ extare in rerum natura ipsi ignorarunt; & quod aperte ostenderit, se non favere Ecclesiæ Romanæ; denique quod librum lingua vernacula scripserit *de meritis mortis Christi*, huic ea tribuens quæ propriorum meritorum fiduciæ ipsi imputant. Quod Vatinianum in Palearium odium eo valuisse narrat, ut circa annum MDLXVI, juxta Thuanum Lib. 39. (nam alii alium annum morti ejus adscribunt) a Pontifice Pio V. Mediolani vinciri, & Romam abduci fuerit jussus, ubi vivus in ignem conjectus sit, æternæ veritatis fidelissimus testis, a Flacio etiam propterea Catalogo ejus Testium illatus. Hujus autem exitu sui crebra edidisse præfagia, idque ipsum sibi veluti prædixisse, in Orationum aliquot locis observavimus. In tertia sane p. 91 libere profitetur: *Si ignis pœna mihi subeunda est pro testimonio fidei Christianæ, nihil est me beatius. Neque enim puto Christianum esse hoc tempore, in lectulo mori. Parum est accusari & deduci in carcerem, virgis cedi, recte suspendi, insui in culeum, feris objici; ad ignem torreri nos decet, si his suppliciis veritas in lucem est proferenda.* In Præfatione Actionis similia profert p. 207: *Quid est, quod timeamus? quid est, quod ludibrio esse hominibus, virgis cedi, in ignem conjici, pro testimonio sancto recusamus?* Adde p. 203. 208. 228. ac alibi, ubi præ constantia fidei se æquo animo omnia vitæ præsidia amissurum, uxorem, liberos, propinquos, amicos relicturum, Italia excessurum, in solitudines abiturum, in carcere habiturum, in suppliciis denique moriturum profitetur, modo professione sua aliquid ad defensionem fidei accedat. Præclara etiam ejus vox est p. 84. *Res domi angusta est;* (qualem etiam liberis suis epist. 30. Lib. IV. p. 533. eam depingit) *at conscientia in animi penetralibus angusta, lata, ala-*

cris, quam neque interdum agitant Furia, neque terrent noctu tedis ardentibus. Sedeant illi in cathedra, diademata imponant, dibaphum vestiant, textili stragulo triclinia sternant: ego cum tripode iligneo abdam me in bibliotheca, cui satis laneus amictus est ad frigus, linteum ad sudorem, lectulus ad quietem. Plura in Orationibus & Epistolis ejus hujusmodi inveniuntur loca, bene constituti ipsius animi indicium quæ præbeant; sed quæ congerere non vacat. Id tamen omitti minime fas duximus, Germanis eum admodum fuisse, & hunc suum erga eos amorem, non sine insigni eorum laude, ob literarum merita, adversus obtrectatores tutum esse. Quam in rem adducere juvat candida ejus verba ex Orat. II. p. 84. 85: *Nihil ad veritatem interesse arbitror, cujus quisque sit. Et ut alia præteream, quod obstruit multa barbarie, obvoluta nonnulla paupertate incredibili orationis, spinosa olim & offusa quadam tenebris, nunc Latinis litteris illustrata sint; non modo laudo, sed gratias etiam agendas Germanis puto, qui in ea re fuere diligentes. Facebant divina studia, strata in cellulis hominum otiosorum, qui licet in sylvas se abstruxissent, ut in hac incumberent, ita stertebant tamen, ut nos in urbibus & vicis audiremus; erecta prope sunt ab istis, cum Chaldaicis, tum Grecis, tum Latinis bibliothecis restitutis, typis pulcherrime adinventis, Theologis perhonorifice stipendiis decretis. Quæ res clarior, quæ gloriosior, quæ commendatior esse potest memoriæ hominum sempiterna?* Pag. 83. e Germanis potissimum Oecolampadium, Erasmus, Melanchthonem, Lutherum, Pomeranum, Bucerum extollit, & permulta ab his digna prorsus omni laude, graviter, accurate & sincere scripta fuisse profitetur. Quæ ipsa candida professio procul dubio infortunii causa extitit, mortemque adeo crudelem ipsi acceleravit, & effecit, ut præclara ingenii & eloquentiæ ejus monumenta perdita & deleta cuperent Romanæ Curie devoti; sed a quo interitu ea solertissimi Amstelodamensis Bibliopolæ cura nunc vindicavit. Hæc ut Marci Antonii Flamini etiam opera completatur, eorumque editionem in Præfatione promissam acceleret, nostrum est votum commune cum omnibus, quibus nitida excultaque eloquentissimorum hominum scripta præ cæteris arrident.

Die Episteln und Evangelia an Sonn- und Festagen
durchs ganze Jahr/ 2c.

Hoc

Hoc est:

TEXTUS EVANGELICI AC EPISTOLICI PER TOTUM ANNUM, una cum Historia Passionis, Resurrectionis & Ascensionis JESU CHRISTI, nec non eversa Hierosolymæ, autoritate publica Illustrium Lusatiae superioris Statuum in linguam Wendicam seu Sorabiam versi.

Budissæ, apud Joh. Willisch/ A. 1695. in 8.

Const. 2. Alphab. & plagul. 4½.

Quæreret quis posset, unde factum sit, quod umbilicum Lusatiae superioris incolant reliquæ gentis Wendicæ, mediæ inter Germanos vere germanos, qui latus utrumque longè lateque claudunt? Sed omen subest, divina dirigente providentia, ut hi de plebe homines, qui seipsum regere non satis possint, curæ cordique sint Proceribus illius provinciae; sicut præcordia ejus occupare inhabitareque longo jam tempore potuerunt. Specimen hujus gratiæ ac benevolentiae suæ nuper dederunt illi luculentissimum, quando Pericopas Evangelicas & Epistolicas per totum annum, nec non Historiam Passionis, Resurrectionis & Ascensionis Dominicæ, eversæque Hierosolymæ, in lingua Wendica typis elegantibus imprimi curaverunt; ut haberent ex hac gente tum docentes in templis & scholis eadem, quæ prælegerent ubique exponerentque authentica quasi verba, tum discentes, quæ ante oculos habere semper, sibi que familiaria magis magisque privata diligentia reddere possent. Enimvero non defuere jam ante hæc tempora, qui vel optarunt idem, vel etiam tentarunt haud infeliciter, eoque nomine in Præfatione laudantur jure meritoque. Quinque-Viri tamen illi, quibus hoc negotium publica autoritate jam commissum erat, Viri admodum Reverendi Clarissimique, Dn. M. Paulus Prætorius, Archidiaconus Budissinensis, Dn. Tobias Zschuderly, Pastor Lohsenfis, Dn. Joh. Christoph. Crüger, Ecclesiastes Milckdenfis, Dn. Georg. Matthai, Parochus Colmenfis, & Dn. Mich. Râge, Diaconus Budissinensis, id dederunt operam quam maxime, ut non tantum Versiones, Cichorianam & Scherzianam aliasque, præterea vero Bohemicam, Polonicam & Slavonicam, Germanicam autem imprimis, quæ Megelandrum Lutherum autorem habet, & ab iis merito suo extollitur præ omnibus, sed & fontes ipsos, quod est, textum Græcum, & ubi opus

opus erat, Hebraicum consulerent, non nescii, quin & ipso facto jam experti, quod ex illis lingua etiam Wendica seu Sorabica bibantur aqua dulcius exprimanturque; Versione tamen Germanica Divi Lutheri semper e regione posita, cum & hæc sit accuratissima, ideoque dignissima quæ quasi agendo aliud a Venedis seu Wendis illis attendatur, & siquidem plerique hodie Germanicæ linguæ non sunt ignari, simul in succum & sanguinem vertatur. Compenset (ita cum Dnn. Autoribus in fine præfat, nos etiam optamus,) Illustribus Lusatiæ Statibus hanc pro subditorum suorum salute curam largissime DEUS, ut habeant in spiritualibus non minus quam temporalibus bonis, de quo sibi posterisque suis semper possint gratulari.

NIC. BÆRII ORNITHOPHONIA, SIVE HARMONIA Melicarum Avium, juxta naturas, virtutes & proprietates suas, Carmine Latino-Germanico decantatarum.

Bremæ impensis Jo. Wesseli, 1695. in 4. Alph. 2. plag. 2.

Quæ sub veris initium, & per ætatem, suavissimo concentu auras implent, & aures nostras demulcent, dulcisonas oscines aviculas suavi carmine prædicandas, eoque cantus varietatem & gratiam, qua istæ mentem nostram exhilarant, quodammodo imitandam sibi proposuit Auctor. Earum certe naturam, varios canendi modos, habitacula, pastum, educationem, colores, & alia ad istas spectantia sic persecutus est, ut non minorem ex hoc libro physices & historiæ animalium studiosus utilitatem, quam jucunditatem poetices cultor consequi possit. Siquidem in notulis etiam, quas subinde attexuit, ex rerum naturalium doctoribus, Gesnero, Jonstono, Franzio, nec non Historicis & Poetis veteribus, multa profert ad cognoscendam earum naturam & indolem proficua. Septem autem præ cæteris decantandas sumsit, & Germanicis ac Latinis carminibus prolixis prosequendas e volucrum oscinum genere præstantissimas: Lusciniam seu philomelam, Canariam seu luteolam, Alaudam sive casitam, Carduelem, Linariam, Acanthidem, & Fringillam: quibus annumerandas & poemate prædicandas censuit Merulam & Rubeculam. Quicquid de aviculis his a veteribus scriptoribus in literas relatum fuit, aut fama ipse accepit, easque tractando & observando animadvertit, Auctorem diligenter annotasse, & indolem earum ac dotes exculpto carmine decantasse,

vocu-

voculas etiam quas edunt & sonos expressisse, deprehendet, qui deliciis his capitur studiosus Lector: qui in primo de Luscinia melydrio, rhythmorum Latinorum venustate, a qua nec sancti præcæ Ecclesiæ Patres abhorruerunt, cum primis afficietur, dulcedine etiam elegiarum, quæ cæteras aves decantavit, non minus animum oblectabit, quam oscinum harum cantu aures capiuntur. Quarum, ut & oculi fatientur, imagines cuilibet carmini præfigere voluit Poeta.

NOVA LITERARIA.

PRæter duum viros celeberrimos, *Hugenium* & *Pufendorfium*, anno superiori defunctos (quorum obitum dudum in Actis hisce nostris non sine luctu commemoravimus) plures alii viri docti eodem anno e vivis exceßerunt. Ex his nonnullos, quorum forte nunc recordamur aut opera in Actis Eruditorum recensuimus, hoc loco indicasse, non alienum erit ab instituto nostro. In Italia immaturo fato, ætatis nempe anno quadagesimo quinto, diem obiit Vir non literarum gloria minus quam splendore generis illustrissimus, sæpiusque in Actis nostris ex merito laudatus, Dn. *Carolus Maria Caraffa*, Buteræ, Roccellæ ac S. R. Imp. Princeps, inter Dynastas titulis claros in Regno Siciliæ dignitate Primus, atque in Regno Castellæ e Magnatibus primi ordinis. Grandior natu, ætatis quippe annum agens octogesium, mortem cum vita commutavit Neapoli *Leonardus Capuanus*, cujus postremum opus, vitam Dn. *Andrea Cantelmi* complexum, in Actis anni superioris pag. 157. recensuimus. In Anglia *Henricus Wharton*, cui luculentum opus sub titulo Angliæ Sacræ An. 1691 editum, & a nobis in Actis hisce Tomo II Supplementorum Sect. III. & IV. pag. 105. 153. iusto studio recensitum debemus, in ætatis, cujus annum trigesium primum nondum attigerat, flore, die 5. Martii obiit, Historiæ Episcoporum & Decanorum Londinensium & Asslavenensium, de qua proxime dicturi quædam sumus, immortalis. Exeunte Novembri Oxoniæ defunctus est *Antonius a Wood*, vir dudum vel ob Historiam & Antiquitates Universitatis Oxoniensis, cujus vivum quasi repertorium videri potuit, jam anno 1674 magno volumine editas celeberrimas, Athenarum etiam & Fastorum Oxoniensium, ex quorum parte prima anno 1691 vulgata in Actis A. 1692. pag. 35 seqq. pauca quædam excerpta dedimus, plura fortasse ex secunda parte propediem daturi,

G

auctor.

auctor. Nuperrime vero, die nimirum $\frac{1}{10}$ Decembris, ut ex schedis publicis rerum novarum nuntiis accepimus, poetarum Anglicorum princeps *Drydenius*, de quo dicendi occasio proxime se nobis offeret, expiravit. In Gallia celeberrimum Ecclesiæ Romano-Catholicæ promachum *Nicolium*, die 16. Novembris, ætatis anno septuagesimo defunctum nuper cognovimus. Ejus Præjudicia, quæ vocat, Legitima contra Calvinianos in Actis nostris A. 1683. pag. 438. seqq. recensuimus: quod opus tum quidem conjectura non omnino vana ducti Antonio Arnaldo tribueramus, sed de errore admoniti genuino auctori Nicolio, in Auctorum primi Actorum Decennii Indice generali, ut par erat, restituimus. Quos postea idem edidit libros de Reformatis schismatis convictis & de Unitate Ecclesiæ, fatemur ad manus nostras non pervenisse: utriusque tamen contenta bona fide dedimus, quando Petri Jurii Theologi Reformati Systema de Ecclesia & Analyti fidei in Actis A. 1687. pag. 142. 182. seqq. & Tractatum de Unitate Ecclesiæ & Articulis fundamentalibus A. 1688. pag. 603. 625. seqq. (quibus nimirum scriptis Nicolio responsum fuit) recensuimus. Hollandia lugget hodieque Botanicum insignem *Paulum Hermannum*, etsi jam sub anni superioris initium, die 29. Januarii vivis ereptum. Patriam is Halam Saxonum, aut si mavis, Magdeburgicam habuit, sed exterarum regiones visendi summa cupiditate ductus, in Hollandiam primum, inde in ipsam Indiam Orientalem profectus, Medici munus in insula Zeylanica aliquot annis sustinuit, ab Illustrissimis denique Academiæ Lugdunensis Curatoribus A. 1679. ad Botanicæ professionem publicam obeundam in Hollandiam revocatus: quam spartam quod exornaverit, vel Horti Academici Lugduno-Batavi Plantarum Catalogus, & Floræ Lugduno-Batavæ Flores, de quorum illo in Actis A. 1687. p. 245. his autem A. 1691. p. 217. diximus, dubitare neminem patiuntur. In Germania Tubingensis Academia decus haud exiguum, *Eliam Rudolphum Camerarium* amisit, Primarium Medicinæ Professore ac Serenissimi Würtembergiæ Principis Consiliarium & Archiatrum, die 7. Junii, nondum absoluto quinquagesimo quarto ætatis anno defunctum: imo superstitem, sed in filio Elia, Medicinæ itidem in Academia patria Professore, cujus eruditionis specimen insigne, Dissertationum Medicarum trigam, anno superiore pag. 165. exhibuimus. Vinariæ in Thuringia die 19. Octobris inexpectatam mortem obiit Theo-

Theologus Confessionis Augustanæ gravissimus *Johannes Guilielmus Bajerus*, ex merito in Actis nostris non semel laudatus; qui postquam Theologiæ Professoris in Academia Jenensi munus dexterrime multis annis sustinisset, in nova Universitate Fridericiana, Halæ Saxonum auspiciis Potentissimi Electoris Brandenburgici fundata, primariam Theologiæ professionem meruit, primus etiam istius Academiæ Prorector Magnificus constitutus; inde vero cum in Vinariensem Aulam ad Superintendentis Generalis munus obeundum revocatus esset, obire illud fato fuit prohibitus. Hamburgi Theologus ac Polyhistor haud incelebris, *Abrahamus Hinckelmannus*, cui Alcorani editionem in Actis hiscæ A. 1694. p. 381. memoratam debemus, morte sua spem Erudito Orbi ademit, quam de edendis ab eo monumentis orientalibus complusculis aliis conceperat. Addimus unicum (nec enim justum demortuorum catalogum contexere animus est) *Johannem Faustum* SS. Theol. Doctorem & in Academia Argentoratensi Professore clarissimum, die 30. Junii apoplexia extinctum.

LIBRI NOVI.

The History of the Troubles and Tryal of the Most Reverend Father in God and Blessed Martyr, William Laud, Lord Arch-Bishop of Canterbury. Wrote by Himself. London for R. Chiswel, 1695. fol.
 The Poetical Works of Mr. Iohn Milton, containing Paradise Lost, Paradise Regain'd, Samson Agonistes, and his Poems. Together with explanatory Notes on each Book of the Paradise Lost. London for Iacob Tonson, 1695. fol.
 Camden's Britannia, newly translated into English; with large Additions and Improvements. Publish'd by Edmund Gibson. London for A. Swalle, 1695. fol.
 Prince Arthur. An Heroick Poem: by Richard Blackmore. London for A. and I. Churchill, 1695. fol.
 The Anatomy of the Brain, containing its Mechanism and Physiology: by H. Ridley. London for Sam. Smith and Benj. Walford, 1695. 8.
 Of Sincerity and Constancy in the Faith and Profession of the true Religion, in several sermons: by Dr. Iohn Tillotson late Lord Arch-Bishop of Canterbury. London for R. Chiswel, 1695. 8.
 Anicius Manlius Severinus Boetius of the Consolation of Philosophy, made

- made English and illustrated with Notes, by Richard Lord Viscount Preston. London for I. Churchill, 1695. 8.
- Notitia Monastica, or a short History of the Religious Houses in England and Wales: by Thomas Tanner. Oxford, and London by A. and J. Churchill. 1695. 8.
- A Commentary upon the first Book of Moses, called Genesis. By Symon, Lord Bishop of Ely. London for Ri. Chiswel, 1695. 4.
- De Arte Graphica. The Art of Painting, by C. A. Du Fresnoy; translated into English, Together with an Original Preface containing a Parallel betwixt Painting and Poetry, by Mr. Dryden. London for W. Rogers, 1695. 4.
- The Store-house of Physical Practice: being a general Treatise of the Causes and Signs of all Diseases &c. by John Pechey. London for Henry Bonwicke, 1695. 8.
- A Discourse concerning the Authority, Stile, and Perfection of the Books of the Old and New Testament: by John Edwards. London for Ion. Robinson, 1695. 8.
- A Discourse of the Government of the Thoughts, by George Tullie. London for Ric. Chiswel, 1695. 8.
- Some Thoughts concerning Education. The third Edition enlarged. London, for A. and I. Churchill, 1695. 8.
- Claudii Ptolemæi Tabulæ Geographicae Orbis Terrarum veteribus cognitæ. Franequerae apud Leonb. Strick, 1695. fol.
- J. C. Barckhausen Pharmacopœus Synopticus. Ultrajecti apud Franc. Halmam, 1696. 8.
- Siria sacra Descriptione Istorico-Geographica, Chronologico-Topographica. Opera dell' Abb. Biagio Terzi di Lauria. In Roma nella stamperia del Bernabò alle Muratte, 1695. fol.
- La Meridiana del Tempio di S. Petronio tirata e preparata per le Osservazioni Astronomiche l' Anno 1655, rivista e restaurata l' Anno 1695, di Gio: Domenico Cassini. In Bologna, per l' Erce di Vittorio Benacci, 1695. fol.
- La Natura della Proporzione e della Proporzionalità spiegata da Angelo Marchetti. In Pistoia nella stamperia di Stefano Gatti, 1695. 4.
- Institutio Physico-Astronomica, adjecta in fine Appendice Geographica, authore P. D. Cajetano Fontana. Mutinae apud A. Capronum & H. H. Pontinolum, 1696. 4.

- Firmamentum novissime denudatum, in quo supputantur omnia sidera fixa usque adhuc observata. Bononia apud Petrum-Maria de Montibus, 1695. 4.
- Synopsis Collectionis Maxima Conciliorum omnium Hispania & Novi Orbis, Roma A. 1694. edita: cura & studio Josephi Saenz De Aguirre, S. R. E. Presb. Cardinalis &c. Roma, ex typographia Antonii de Rubens, 1695. 12.
- Officium Dominicae Passionis Feria sexta Parasceve majoris Hebdomadae secundum ritum Græcorum. Nunc primum Latine editum cura & studio I. M. C. Presbyteri. Roma typis Joh. Vannaccii, 1695. in 8.
- M. Abr. Frencelii de Originibus lingue Sorabicae Libri II Caput II. Sitavie apud Joh. Willisch, 1695. 4.
- Io. Baptiste Santolii Victorini Opera Poëtica. Amstel. apud G. Gallet, 1696. 12.
- Phalaridis Agrigentinorum Tyranni Epistola. Ex MSS. recensuit, versione, annotationibus & vita authoris donavit Car. Boyle. Oxon. e Theatro Sheld. 1695. in 8.
- Catoptrica & Dioptrica Sphærica Elementa. Auctore Davide Gregorio. Oxonii e Theatro Sheldoniano, 1695. 8.
- Nehemia Grew Tractatus de Salis Cathartici amari in Aquis Ebeshamensibus contenti natura & usu. Londini apud S. Smith & B. Walford, 1695. 12.
- Henrici Hamelowy I. C. Imperatores Romani a Julio Cesare usque ad sacratissimum Imperatorem qui nunc verum potitur, carmine perpetuo descripti. Trajecti ad Rhenum, 1696. fol.
- D. Junii Juvenalis & A. Persii Flacci Satyræ, cum scholiis veterum & commentariis integris fere omnium Eruditorum. Lugd. Bat. apud P. vander Aa, 1696. 4.
- Bernardi Connor Dissertationes Medico-Physicæ de Antris lethiferis, de Montis Vesuvii incendio, de stupendo ossium coalitu, de immani hypogastrii sarcomate. Oxonii ex Theat. Sheld. 1695. 8.
- Martini Lister Exercitatio Anatomica altera, in qua maxime agitur de Buccinis fluviatilibus & marinis. His accedit Exercitatio de variolis. Londini apud Sam. Smith & Benj. Walford, 1695. 8.
- Oeconomia Corporis Animalis, autore Guiljelmo Cockburn. Londini apud Hugonem Newman, 1695. 8.

- Historia de Episcopis & Decanis Londinensibus ac Assavensibus*, autore Henrico Wharton. Londini apud Rich. Chiswell, 1695. 8.
- Richardi Morton Opera Medica*, de Phetisi, de Morbis universalibus acutis, & de Febribus inflammatoriis. Amstelod. apud Donatum Donati, 1696. in 8.
- Mosis Prophetae Libri IV. Exodus, Leviticus, Numeri & Deuteronomium*, ex translatione Joannis Clerici, cum ejusdem paraphrasi perpetua &c. Amstelodami apud Henr. Wetstenium, 1696. fol.
- Io. Wilh. Stuckii Antiquitatum Convivalium Libri III. & Sacrorum Sacrificiorumque Gentilium Descriptio*. Lugd. Bat. apud Iac. Hackium, & Amstelodami apud Boomios, 1695. fol.
- Burcheri de Volder Defensio Philosophiae Ren. Cartesii adversus P. D. Huetii censuram*. Amstelod. apud Arn. van Ravestein, 1695. in 8.
- Bartholomaei de Moor Cogitationes de Institutione Medicinae*. Amstel. apud Gerb. Borstium, 1695. 8.
- Arcana Naturae detecta ab Antonio van Leeuwenhoek*. Delphis Batav. apud Henr. a Krooneveld, 1695. 4.
- Campegii Vitrina de Synagoga Veteri Libri III. Fraequestra*. 1696. 4.
- Elegantissimorum Emblematum Corpusculum*, Latinis Belgicisque verbis elucidatum. Lugd. Bat. apud P. Vander Aa, 1696. 4.
- Apologia pro Actis Sanctorum contra Adm. R. P. Sebastianum a S. Paulo*, Provincialem Carmeli Flandro-Belgici, auctore Conrado Janningo e Soc. Jesu. Antverpia apud Henr. Thieullier, 1695. 8.
- Io. Clerici Physica, sive de Rebus Corporeis libri V.* Amstel. apud Georgium Gallet, 1696. 12.
- Verhandeling van de Twee eerste Hooft-geschillen*. I. Over het Avontmaal des Heeren. II. Over de Over-al-tegenwoordigheit van Jesus Christus na sijne Menscheyt: door Zacharias VVeber. t. Amsterdam, by Daniel van den Dalen, 1696. 8.
- Schriftmatige Leere der Geesten*, soo der Goede als insonderheid der Quade: door Jacobus Koelman. Tot Utrecht, by Antony Schouten, 1695. 4.
- Des Konings Rechten*, dienende tot het regte Verstand van de gangen van Koning Jesus in zijn Heyligdom: door Theodorus van Toll. Tot Utrecht, by Anthoni Schouten, 1696. 8.
- Tegenwoordigen Toestand van het Pauselyke Hof*, nevens alle andere Hoven,

- Hoven, Republyken en voornaamste Steeden van Italien. Tot Utrecht, by Ant. Schouten, 1696. 4.
- Iacobi Le Mort Licht der Natuurkunde*, aangestoken tot den Ophow der ware Genees-konst. t. Amsterdam, 1696. 8.
- Het eerste Deel der waarachtige VVogen*, die God met den Mensch houdt: door Taco Hajo van den Honert. Tot. Dordrecht, by Corn. VVillegaarts, 1695. 8.
- Oude en Recht-zinnige VVaarheyd int Stuk der Bedelinge der Tyden en Vergevinge der Sonden*: door Johannes Swartte. Te Rotterdam by Barend van Sand-bergen, 1695. 4.
- De Huyshouding Gods in syn Kerke*, van de geboorte van Isaac tot aan de Versoening tusschen Jacob en Esauw; door P. van Staveren. Tot Leyden by Fred. Haaring, 1695. 4.
- De Send-Brief van Paulus aan den Galaten*, kortelyk in haar t. saamenhang verklaart en uitgebreid, door Th. Akersloot. Tot Leiden by Joh. Du Vivie, 1695. 4.
- Naauwkeurige Beschryving der Aardgewassen, Boomen, Heesters, Kruiden, Bloemen, met hare Vruchten &c.* door Abraham Munting. Te Leyden by P. vander Aa, t. Utrecht by F. Halma, 1696. fol.
- Suite du Voyage du Monde de Descartes, ou Nouvelles Difficultez proposees à l'Auteur du Voyage du Monde de Descartes*. A Amsterdam chez P. Mortier 1696. 12.
- Reflexions sur l'Eloquence des Predicateurs*, par Feu Mr. Arnauld, Docteur de Sorbonne. A Amsterdam chez Pierre Brunel, 1695. 12.
- Histoire de l'Admirable Don Guzman D'Alfarache*. A Paris chez la veuve Mabre-Cramoisy, 1695. 12.
- Les Eloges des Hommes Sçavans, tirez de l'Histoire de M. De Thou, avec des Annotations &c.* Par Antoine Teissier. A Utrecht chez François Halma, 1696. 12.
- Rome Galante, ou Histoire secrete sous les Regnes de Jules Cesar & d'Auguste*. A Paris, chez Jean Guignard, 1696. 12.
- Traité des Fievres malignes & pourprees*. Par M. François Raynaud. A Brusselle chez François Foppens, 1695. 12.
- Voyages Historiques de l'Europe, Tome V. Suivant la copie imprimée à Paris*. 1696. 12.
- Histoire des Revolutions de Suede*; par Mr. De Fontenelles de l'Academie Françoisse, A Amsterdam chez I. L. de Lorme, 1696. 12. Recu-

Recueil de de divers Traitez concernant l' Efficace & la Necessité du Baptême. A Amsterdam chez Antoine Schelte, 1695. 12.

Les Voyages du Sieur Le Maire aux Isles Canaries, Cap-Verd, Senegal & Gambie. A Paris chez Jaques Colombat, 1695. 12.

Traité de l' Inspiration des Livres Sacrez du Nouveau Testament par C. G. De la Mothe. A Amsterdam chez Pierre Brunel, 1695. 8.

De l' Education des Enfans. Traduit de l' Anglois. A Amsterdam chez Antoine Schelte, 1695. 8.

La Manne Mystique du Desert ; par Claude Brousson. A Amsterdam chez H. Desbordes, 1695. 8.

Vita & Opera omnia Jesu Christi manu SS. Evangelistarum scripta, vel Contextus Evangelicus uno quatuor Evangelistarum calamosacram Jesu Christi describens Historiam. Opus posthumum Fr. Laurentii Cardinalis de Laurea: editum a Fr. Bartholom. Comando de Castro-novo. Romæ typis H. Corbelletti 1695. 12.

Apologia in favore de' Santi Padri contra quei, chenelle materie Morali fanno de' medesimi poca stima. Opera postuma del Padre Maestro Bernardino Ciaffoni dà S. Elpidio Minore Conventuale. In Torino appresso Pietro Vianelli, 1695. 12.

Acta Sanctorum Junii, in quatuor tomos digesta, a Godofredo Henschenio, Daniele Papebrochio, Francisco Baertio & Conrado Janningo, Societatis Jesu Presbyteris Theologis. Tomus I. Antverpiæ apud Henr. Thieullier, 1695. fol.

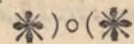
Cornelii a Beughem Syllabus recens exploratorum in re Medica, Physica & Chymica. Amstelod. 1696. 12.

Du Bel Esprit. Ou sont examinez les Sentiments qu' on en a d' ordinaire dans le monde. A Amsterdam chez Pierre Branel, 1695. 12.

Traité de la Satire. Ou l' on examine, comment on doit reprendre son prochain, & comment la Satire peut servir à cet usage. A Paris, chez I. Anisson, 1695. 12.

Jo. Henr. Bæcleri Historia Universalis quatuor primorum a nato Christo seculorum, edita a Job. Gottlieb Mollero, Rostochii, 1695. in 4. Prostat Lipsiæ apud Hæredes Lanchisianos.

Latere Lectorem Benevolum nolumus, Tomi II. Supplementorum Sectionem IX in lucem produisse.

ACTA ERUDITORUM

publicata Lipsiæ

Calendis Februarii, Anno M DC XCVI.

I CESARI IN ORO RACCOLTI NEL FARNESE MUSEO, e publicati colle loro congrue interpretazioni. Tomo primo composto dal Padre PAOLO PEDRUSI della Compagnia di Gesù.

id est:

Cæsares aurei, collecti in Museo Farnesiano, & evulgati cum conveniente iis interpretatione. Tomus primus, edente

P. Paulo Pedrusio S. I.

Parmæ in typographia Ducali, 1694. fol.

Constat 4. alph. 3. plag. & æneis tabulis, quibus nummi insculpti sunt, 28.

INter præclara priscae eruditionis subsidia & ornamenta, quibus litterarum studia hodie insigniuntur, elegans & accurata veterum nummorum tractatio haud postremum locum obtinet: quæ priscis nostris majoribus neglecta aut ignorata, hodie plurimos vel cultores, vel patronos, est consecuta, dum plerique laudabili ejus cupiditate incensi, in versandis, indagandis, suoque pretio habendis illis antiqui ævi monumentis insignem operam collocarunt. Ipsi etiam Reges ac Principes, & summi rerum humanarum moderatores, a cognitione sua, infra cujus dignitatem humaniores cæteras litteras plerique positas existimant, hanc eruditionis partem non censuerunt alienam. Bono autem ac felici litterarum fato contigit, ut quo tempore accensa vel inprimis videntur hominum studia, ad pretiosas illas priscae ac eruditæ elegantiae opes eruendas ac pertractandas, (quod vel editæ a paucis annis in Gallia, Belgio, Germania etiam nostra, eo in genere, aut in quas etiamnum viri eximii incumbunt brevi produ-

H

ditu-

dituras, lucubrationes abunde demonstrant) in hanc potissimum laudis & contentionis societatem jure optimo veniat horum studiorum parens & fecunda quædā promiconda Italia. Notum siquidem est, & jam præterito sæculo virorum doctrina & ingenio præstantium prædicatione pervulgatum, inter illustria ejus decora cum primis numerari veterum nummorum Gazophylacia, inter ea autem summo in pretio habitum esse FARNESIANUM: quod studio maxime & liberalitate Cardinalis ALEXANDRI FARNESII, Pauli III. Pont. Nepotis, ante seculum circiter & dimidium fuit excitatum. Ita ut præter immensam & exquisitam statuarum, signorum, aut librorum etiam veterum manu exaratorum, copiam, quæ in splendidas illas Farnesianas aedes sunt illata, accesserit quoque insignis nummorum veterum conquisitus undique acervus, seu verius Thesaurus. Cujus utique rei luculentam fidem faciet præclarum illud & divini elogio a Scaligero ornatum, summis etiam laudibus a Spanhemio p. 496. 497. evectum, Fulvii Ursini Familiarum Romanarum anno 1577 publici juris factum opus, & Musei illius opibus unice depromptum, ac inde merito eidem Cardinali Farnesio, in cujus ille erat clientela, inscriptum. Verum ab eo tempore, ac proinde jam ultra seculum, latebant reconditæ ingentes illius Theauri opes; nec idem ad eas, in elausis ac obseatis scriniis abstrusas, qui ad reliquas obvias & omnium oculis expositas ejusdem Palatii Farnesiani antiquitates perlustrandas, patebat talium avidis aditus. Adeo etiam ut Serenissimi PARMAE Ducis litteris, eo nomine ad Oratorem suum Romæ agentem datis, id se demum obtinuisse tradat in Epistola ad eximium Morellium tertia pag. 150. nuper hic cum reliquis *Specimini rei nummarie* adjectis vulgata, illustrissimus vir Spanhemius, ut abditos illos in ea Gaza Farnesiana nummos Romæ, etsi minus accurate dispositos aut distinctos, coram adspiceret: unde in eruditis Dissertationibus ejus de Præstantia & Usu Numismatum, Romæ primum anno 1664, ac dein Amstelodami 1671 vulgatis, subinde eorum mentionem ab eo factam liquet.

Quapropter haud levis gratia publico nomine, eidem Serenissimo PARMAE Duci RAINUTIO II. nuper admodum, ac post elucubratum hoc Pauli Pedrusii opus, defuncto, habenda est; quod eundem illum Theaurum Roma ex ædibus ibidem magnificentissimis Farnesianis, ubi ultra seculum, & quod excurrit, abditus fuerat ac reclusus, ante

ante annos haud ita multos, Parmam jussu suo delatum, in publicam lucem emitti opportune voluerit. Id enim cum in Epistola ad eundem Principem Dedicatoria, tum in Præfatione huic operi præmissa significat, sibi que ab illo hoc munus gratiosè impositum testatur clarissimus ejus Auctor, & quidem ut Italico idiomate illud ab eo elucubraretur. Ad quam etiam spartam obeundam eo magis videbatur idoneus, quod, ut in eadem tradit Præfatione, omnes Cimeliarchii illius nummi in certas easque octo classes, pro recepta ferme consuetudine Antiquariorum, quorum custodiæ id genus cimelia sunt credita, fuerint ab eodem Herili jussu discreti ac ordinati. Ad quam ferme seriem eosdem a se deinceps divulgandos ibidem innuit; prout ejus rei jam obiter in Novis litterariis ad mensem Novembris anni præteriti MDCXCIV, & litteris celeberrimi Magliabechii ad nos tum scriptis, facta est mentio, quæ paucis hic erit repetenda. Nempe ut primus, de quo hic agimus, Tomus aureos Romanorum Imperatorum nummos complectatur: secundus argenteos eorundem Cæsarum: tertius maximos æreos itidem Cæsareanos, vulgo *Medaglioni*, & qui iis proximi magnitudine accedunt: quartus mediocres & minores æreos Cæsareanos: quintus Consulares seu Familiarum Romanarum: postremus autem nummos Regum exterorum, Syriæ puta, Ægypti, Macedoniæ, Siciliæ, aliorumve Barbarorum, & Græcos insuper, seu veteris Asiæ, Græciæve Populorum, Insularum, Urbium; cujus generis Hubertus Goltzius sub Siciliæ, Magnæ Græciæ, & Græciæ nominibus, superiori sæculo, ut notum, vulgavit. Quod stadium ut feliciter decurrat Vir eximius, totque præclaras ac latentes adhuc opes omnium deinceps usibus exponat, nec Serenissimi Ducis, a quo id munus ei fuit impositum, morte, a complendo illo penso retardetur, optant serio, ut opinamur, nobiscum quicumque suo pretio æstimare id genus Thesauros norunt.

Primus autem, qui haud ita pridem clarissimi Auctoris dono ex Italia, curante illustri Magliabechio, ad nos perlatus est, quique solus, quantum equidem nobis constat, est hætenus in lucem emissus, aureos tantum, ut vele modo dictis, aut ex adducto ejus lemmate, continuo liquet, Imperatorum Romanorum nummos, eosque viginti octo Tabulis accurate in æs incisos, & ab eodem Pedrusio luculenter expositos, continet. Quorum proinde conspectu & examine haud parum oble-

TAB. I.

oblectari possunt ac affici, qui non tam pretiosi illius metalli, ex quo iidem sunt cusi, & quorum longe minor suppetit copia, præ vetustis argenteis vel æreis nummis, fulgore; quam singularis illius, quæ eosdem aliunde commendat, vel elegantia, vel, ut loqui liceat, raritatis illecebris capiuntur. Neque jam opus est, vel id institutum nostrum patitur, ut singulos, qui ejus notæ ac pretii se hic nobis offerunt, percurramus; quosdam modo contemplabimur. Ac ducto quidem a prima Tabula initio, ille qui primo etiam loco collocatus est, inter aureos raro obvios magno in pretio haberi ab Antiquariis solet. Nempe quo hinc *Sextus Pompeji* M. filius, cum inscriptione MAG. PIVS. IMP. ITER. hinc patris *Pompeji* & *Cneji* fratris majoris natu capita conspiciuntur, addita, quo Sextus fungebatur, muneris designatione, PRAEF. CLAS. ET ORAE MARIT. EX SC. *Præfectus Classis Et Orae Maritima Ex Senatusconsulto*. Bene enim Auctor clarissimus caput in priori nummi area non, ut aliis Antiquariis visum antea fuerat, ad Pompejum patrem, sed ad Sextum ejus filium, post celeberrimum inter Gallos hoc seculo Antiquarium P. Seguinum in Epistola ad illustrem Fr. Gottifredi, quod a clarissimo Patino ac illustrissimo Biragio est itidem factum, retulit. In rariorum etiam nummorum numerum referendi veniunt aurei, qui in eadem Tabula prima comparent, vel J. CÆSARIS cum laureato ejus capite, vel M. ANTONII, qui vultum itidem ejus præferunt, nummi: & ille quidem inter hosce, in cujus averfa parte Mars nudus scuto innixus, cum hasta & flagro, caput Herculis leonino spolio obductum gestat; ad denotandam originem gentis Antonia ab Hercule & inscr. L. REGVLVS IIII VIR A. P. F. Qualem alioquin nummum cum eodem typo, sed cum alterius *Quartumviri* Monetæ nomine, existisse cum alibi, tum in *Cimeliarchio* Cardinalis Barberini accepimus; nempe L. MVSSIDIVS FF LONGVS IIII V. A. P. F. Neque obvii sunt, quos obiter & strictim in Lectorum gratiam, quibus illius Operis inspiciendi facultas nondum contigit, adnotemus, qui in tertia Tabula signantur aurei ANTONIAE AVGVSTAE, Neronis Drusi Tiberii fratris conjugis: aut vero CAII CAESARIS seu Caligulae, & AGRIPPINAE MATRIS, in averfa ejus parte, nummi. In Tabula quarta exstat magis forte obvius CLAVDII nummus, in quo Castra Prætoria & inscr. IMPER. RECEPT. sed ubi *Imperator Receptus*, nempe in castris illis a Prætorianis militibus potius, quam cum claris-

Tab. I. 1.

Tab. III. 7.

Tab. XI. 9.

Tab. XIII. 2.

Tab. XIX. 3.

Tab. III. 2.

Tab. XI. 8.

Tab. XIV. 2.

Tab. XIII. 6.

Tab. XX. 6.

Tab. I. 1.

Tab. I. 3.

Tab. I. 6.

Tab. III. 2.

Tab. III. 7.

Tab. IV. 2.

Tab. VII. 6

Tab. XI. 8.

Tab. XI. 9.

Tab. XI. 10.

Tab. XIII. 6.

Tab. XIV. 2.

Tab. XIII. 2.

Tab. XIII. 3.

Tab. XIII. 5.

Tab. XIII. 6.

Tab. XIX. 3.

Tab. XX. 3.

Tab. XX. 5.

Tab. XX. 6.

MENSIS FEBRUARII A. M DC XCVI. 61

clarissimo Auctore *Imperio Recepto* legendum, evincit Suetonius in Claudio cap. X. *Ab his lectica impositus, & quia sui diffugerant, vicissim succollantibus IN CASTRA delatus est*; mox, *RECEPTVS intra vallum*. Tabula septima exhibet GALBAE, OTHONIS, & VITELLII, in hoc quidem metallo singulares nummos; inter quos eximius maxime, quo duo Vitellii liberi, id adstruente ejus inscriptione, consignantur, LIBERI IMP. GERM. AVG. E quo nummo, quem e cimeliis Card. Leopoldi Medicei primus antea protulerat in Diss. VII. de Praest. & Vsu Num. p. 649. Josephum, qui *ἀπαρσά* seu *sine liberis* dixerat Vitellium Lib. V. Bell. Jud. cap. X. erroris redarguit illustriss. Spanhemius. Rari itidem aurei NERVAE nummi, uti & TRAJANI cum inscr. FORVM TRAJANI, qui in Tabula undecima comparent, & qualem asservatum fuisse in dicti modo Cardinalis Leopoldi Gaza aliunde accepimus. Adverti etiam debent, ut oppido singulares, in eadem Tabula aurei, vel ejusdem Trajani cum inscriptione TRIVMPHVS PARTHICVS, vel MATIDIAE sorore ejus Marciana genitæ, nummi. In Tabula tercia decima attentione dignus ANTONINI PII nummus, inscriptus LIBERALITAS AVG. III. & alter Tabula decima quarta TEMPORVM FELICITAS, cum sculptis in eodem duobus M. Aurelii & Faustinae junioris, ut annotarunt jam celebres Antiquarii, liberis; quorum capita duplici cornu copiae sunt imposita. Praeclari sunt etiam omnes, nec obvii ubique, aurei COMMODI nummi, qui prostant in Tabula decima octava, cum inscr. VOT. SVSC. DEC. aut NOBILIT. AVG. aut HERCVLI ROMANO AVG. &c. & qui postremo in eadem loco CRISPINAM, ejusdem conjugem, exhibent. Quum autem in omni metallo magni fieri ab Antiquariis soleant, ut minus obvii, PERTINACIS, & forte magis praerargenteis; vel aureis etiam, aerei ejus nummi; haud minus spectari merentur, ut singulares in hoc metallo, qui in Tabula decima nona signantur, & praereliquis forte qui OPI DIVIN. est inscriptus. Qui vero aurei vel GALLIENI, vel POSTVMI, maxime autem VICTORIANI cum inscr. LAETITIA AVG. conspiciuntur in Tabula vigesima, singulari loco ac pretio haberi itidem debent.

Plures jam hoc loco non attingemus, quibus eos, quos attulimus, tanquam totidem pulcherrimos in amoenissimo horto flosculos, vel obiter & manu parca delibasse, vel ad eos potius digitum intendisse, fat

erit. Neque eo minus incensa erunt, uti opinari licet, Lectorum studia, quorum oculos primus ille GAZÆ FARNESIANÆ in hoc Tomo fulgentis pascet conspectus; ut reliqua nempe ejus cimelia felicibus Serenissimi PARMÆ nunc Ducis ODOARDI III. auspiciis, & sedula clarissimi Auctoris, qui jam primo hoc labore laudabiliter est defunctus, cura, in lucem prodeant. Ita rarissimos alios, quos in iisdem Theauris latere haud incerta fert fama, nummos, & inter eos quidem illum quantivis pretii celebratissimum PESCENNIVM NIGRVM, & maximorum seu *Medaglioni* genere, quem unicum ea mole & elegantia recondit eadem GAZA, conspiciemus. CLODIVM ALBINVM præterea cum infer. MINERV. PACIFERAE, DIADVMENIANVM, uti plures adhuc alios insignes & maximi itidem moduli nummos contemplari deinceps dabitur. Ne quidquam de tot luculentis in omni modulo ac metallo, vel Romanis, vel Græciæ Asiæque, aut aliorum etiam locorum nummis hic in medium afferamus: quibus abundare eandem GAZAM, & collatis ad eam locupletandam præterito seculo, & quidem in Urbe, in qua memoratus supra Cardinalis FARNESIVS auctoritate ac opibus præpollebat, symbolis ac impensis, licet facile statuere.

P. JO. GEORGII NICOLAI JCTI, ET SERENISS. ELECTORIS SAXONIÆ Consilarii, Resolutiones Casuum Juris dubiorum Practica. In lucem edita ab Augusto Coselio, D.

Norimbergæ, impensis Andreae Ottonis, A. 1695. in 4.
Constat Alphab. 3. plag. 6½.

Quas merito in Actis hisce nostris A. 1685. p. 530. exoptavimus, variorum Casuum & Controversiarum illustrium resolutiones, ab amplissimo Auctore in suo de repudiis ac divortii tractatu, quem tunc recensebamus, promissas; easdem nunc, sed post illius beatum demum obitum, publici juris factas deprehendimus, postquam in iis ab interitu vindicandis nobilissimus Editor quam optime mereri voluit. Utut autem ipsarum resolutionum numerus quartam Centuriæ partem haud superet, non parum tamen commodi ad eos omnes, qui in foro versantur, exinde redundaturum eo magis confidimus, quo accuratius ubique dubia Civilis pariter Juris & Saxonici, aut nunquam omnino, aut non satis hætenus explicata, usu tamen forensi frequentissima per-

tracta-

tractavit Magnificus Auctor, & ita quidem pertractavit, ut rationes dubitandi ac decidendi multis Jctorum modernorum auctoritatibus firmare, celebriorum, & imprimis Saxoniorum Dicafteriorum præjudiciis, ac summi, quod Dresdæ est, Appellationis Judicii sententiis exornare studuerit. Quapropter & nos rem B. L. gratissimam facturos arbitramur, si brevem singularum notitiam pro nostro instituto aperuerimus. Veniam tamen nobis ille concedet, si non æqualem unicuique verborum apparatus impendi, sed aliquas strictius tantum referri cognoverit.

Resolutio prima quaestionem excutit: an & quatenus Ecclesia Filia sequatur Matrem, maxime, si hæc & filia in diversis sitæ territoriis reperiantur? Ubi generatim transactiones & pacta hæc de re inter utriusque Ecclesiæ Magistratum Ecclesiasticum, vel Dominos territoriales Episcopali jure gaudentes conventa, inspicere debere, illisque standum; istis vero deficientibus ad observantiam diuturnam & consuetudinem legitime præscriptam respiciendum esse monet: prætereaque multum heic proficere subjungit possessionem præsentaneam, modo unus alterve actus a Matre fuerit exercitus; quæ tamen omnia suis adhuc limitationibus ulterioribus circumscripta comparent. Postmodum sigillatim atque studiose enumerat, quibus in rebus & quo pacto Mater & Filia inter se copulentur, atque hæc illam sequi soleat? *Secunda* separationem Ecclesiarum & parochianorum, nec non ædificationem novæ ecclesiæ intra parochiam alterius considerat, enumeratisque his, quæ validam ejusmodi separationem constituent, requisitis, ut nempe justa allegetur & probetur causa, ut prioris Ecclesiæ consensus adsit, ut adsit Episcopi auctoritas ejusque decretum, nec parochianorum aut saltem majoris partis consensus desideretur; cunctas latius illustrat & examinat, deque juribus tunc competentibus, de emergentibus item oneribus & commodis, aliisque ad materiam hanc pertinentibus prolixè disserit. *Tertia* prohibitionem graduum in matrimonialibus, dispensationem quoque, & materias connexas tractat. Inter alia prohibitionem Lev. XIX. & XX. non nisi ad conjunctiones in eodem pari sive æquali gradu se extendere, juris eam moralis non forensis esse, nuptias cum fratris vidua nec non defunctæ uxoris sorore lege morali & humana prohiberi, in tertio gradu lineæ æqualis Magistratum posse dispensare, & ubi nuptiæ tales permixtæ, ubi prohibita sint, declarat. Dispensationem

nem adversus mores Pontificiorum imprimis vindicat, tandemque an & quatenus rescindendum sit matrimonium in gradibus prohibitis contractum, disquirat. Videas hic asseri, quod sponsalia in gradibus jure divino prohibitis, licet publica, dissolvi; matrimonia quoque in aliis gradibus quam in linea recta jure divino interdictis dirimi omnino debeant. Videas alia, & imprimis ad poenam incestuosarum nuptiarum atinentia. *Quarta* matrimonium inter vitricum cum privigni vidua contractum, vel privigni cum vitrici sui vidua, minus concessum esse perhibet; aut matrimonium cum vidua fratris defunctæ suæ uxoris Magistratum omni quidem studio dissuadere, si res adhuc sit integra, sin vero secus, dirimere non posse contendit, & rationes ex utraque parte plurimas allegat, suæ tamen opinioni inservientes magis vindicat. *Quinta* matrimonium contra interdictum Magistratus Ecclesiastici, & pendente adhuc lite & processu matrimoniali inter Cajum & Titiam, cum tertia persona contractum, ac per benedictionem sacerdotalem consummatum regulariter non esse rescindendum edocet. *Sexta* materiam arrogationis enucleat, simulque ejus praxin hodiernam ostendit. *Septima* de molendinis citra specialem Magistratus concessionem ædificari licitis accurate dispicit, & jure quidem civili molendinorum ædificationem rem esse meræ facultatis, neminemque prohiberi in solo proprio absque superioris licentia molam ædificare, licet per indirectum vicinis inferatur damnum, affirmat, & jus Saxonicum cum hoc asserto congruere demonstrat. Uti autem Vassallum in feudo, & alios in privatis fluminibus ædificationem hanc suscipere posse facile concedit, ita an in fluminibus quoque publicis sine concessione Superioris id liceat, difficiliorem quæstionem statuit. Quamvis autem Doctores indistincte eam negent, magis tamen caute sibi procedendum arbitratur, eamque ob rem, formata inter flumina publica navigabilia & non navigabilia distinctione, priori solum casu auctoritatem & specialem Magistratus atque Principis concessionem requiri superaddit. *Octava*, an & quatenus testamentum nomine testatoris analphabeti & literarum imperiti ab alio literis mandatum subsistere debeat? sciscitatur, & validum id esse respondet, dummodo isti imperito in præsentia testium prælectum & ab eo approbatum fuerit. An autem judicialis prælectio coram Notario & VII. Testibus facta adeo præcise requiratur, ut illa etiam extrajudicialiter per actum æquipollentem fieri nequeat,

queat, asserere non vult, quin potius in defendenda sententia contraria occupatur. *Nonæ* Academiæ Electorales Saxonicas earumque membra, forum in Curiis Electoralibus Saxonis fortiri, ibidemque jure conveniri posse, inficiatur. *Decima* cautelas enumerat, quæ observandæ sint, si disquiratur de donatione mortis causa reciproca ex testamento mutuo, præsertim conjugum, an & quatenus illud invita & adhuc vivente altera parte vel illa mortua revocari & mutari possit? *Undecima* sententiam pragmaticorum statuentium, liberos ab acquisitione hereditatis paternæ vel avitæ nonnisi triplicato præscriptionum spatio (90 scilicet annorum) excludi, erroneam esse monstrat. *Duodecima* successionem mariti in bonis uxoris de jure Civili & Saxónico cum materiis eidem cognatis speciatim explicat, simulque eam ad merces in apotheca privilegiata existentes commode trahi negat. *Decima tertia* privilegium civitatum de non vendendo cerevisiam extraneam intra milliare vel extra illud, ei etiam officere perhibet, qui in pago aut villa cauponam instituere vinariam ac vinum velit vendere. *Decima quarta* hanc quæstionem continet: an validum sit pactum inter emptorem & venditorem initum, quo venditor fundum vel prædium ab omnibus oneribus realibus tam ordinariis quam extraordinariis liberum vendat, vel illa pacto speciali & expresso in se recipiat? Ubi sane multos negativam tenere ostendit; aut affirmativam tamen veriorum jurisque rationibus magis convenientem videri regerit. *Decima quinta* asserit, fidejussorem contra creditorem ex non mota adversus se intra 30 annos actione non præscribere, uti etiam nec principalem debitorem contra creditorem, ubi interea reus aut fidejussor solverit, (nempe usuras vel partem debiti,) aut conventus fuerit. *Decima sexta* hypothecam in foro Saxonico constituere posse in allodialibus possessorum domus aut prædii, licet de eo nondum fuerit judicialiter investitus, testatur. *Decima septima* Advocatum, licet in certum numerum Advocatorum in judicio non sit receptus, ad præstandum tamen patrocinium a Judice injunctum compelli posse affirmat. *Decima octava*, Advocatum ratione promissi salarii vel etiam palmarii, in illa ipsa re, quam patrocinio suo conservavit aut recuperavit, gaudere privilegio prælationis, & omnibus aliis creditoribus etiam privilegiatis præferri debere contendit. *Decima nona* interrogatoria etiam in causa testamentaria admittenda adstruit. *Vigesima* probat, juramentum quodcunque,

sive voluntarium, sive necessarium, aut iudiciale sit, pro præstito haberi, si pars altera in termino ad iurandum præfixo contumaciter emanet, aut iuramentum recipere, aut delatum a parte de calumnia præstare nolit. *Vigesima prima* de termino probatorio & ejus observatione distincte agit, ac post plura alia explanat, an actor, si in articulis probatoriis se quoad probationem certi cujusdā articuli ad instrumentum referat, idque inducat, omni vero adhibita diligentia intra terminum probatorium, vel etiam postea, illud consequi nequeat, & post effluxum fatale probationis, ad productionem documenti æquipollentis ad eundem finem atque effectum admitti debeat? Negativa posthabita, pro affirmativa Noster concludit. *Vigesima secunda* creditorem in concursu, post citationem sub comminatione præclusionis emissam, & publicatam jam distributionis sententiam, si illa transferit in rem iudicatam, ad liquidandum vel deducendum ulterius admitti non debere reputat, etiamsi super præclusionem nihil adhuc fuerit specialiter pronunciatum. *Vigesima tertia* materiæ de compensatione consecratur, variasque decisas continet quæstiones, interque illas & hanc: utrum compensatio in concursu creditorum in præjudicium anteriorum creditorum hypothecariorum locum habeat? negative declarat. *Vigesima quarta* agit de venia ætatis a Principe impetrata, & quæstionem: an prædictam veniam consecutus, durante adhuc minorennitate, etiam procuratorio nomine in iudicio agere, & aliena negotia iudicialiter tractare possit? negative pariter decidit. Denique *vigesima quinta* materiam fideicommissi delineat, & quod in fideicommissio familiæ relicto, filia vel etiam foemina e masculo descendentes comprehendantur, contra secus opinantes abnuat.

CAMPEGII VITRINGÆ THEOL. ET HIST. SACR. PROFESSORIS de Synagoga vetere Libri tres, quibus tum de nominibus, origine, structura, præfectis, ministris, & sacris Synagogarum agitur; tum præcipue formam regiminis & ministerii earum in Ecclesiam Christianam translatam esse demonstratur.

Franequeræ, apud Joannem Gyzelaar, A. 1696. in 4.

Constant alphab. 6. plag. 13½.

Religionem Christianam initia sua ex Judaismo ducere, cultoribus illius velut magnum probrum a Celso olim objectum est. Nullam contra

contra gloriationis ampliorem solidioremque materiam ipsos habere, doctissimus Vitringa asserit; & in præclaro hoc opere demonstrandum sibi sumit, Ecclesiam Christianam primævam, quæ ex Synagoga Judæorum nata ejusdemque filia dicenda sit, in regimine atque carimoniis se, quantum fieri poterat, conformasse consuetudinibus Synagogarum; quod institutum ita exequitur, ut simul antiquarum Synagogarum nomina atque structuram declaret, formamque regiminis & sacra earundem latius describat.

Commendata videlicet in Prolegomenis utilitate, imo & necessitate hujus investigationis, sententiam eorum imprimis refert, qui officia & ritus Ecclesiæ Christianæ a cultu Templi Judaici derivent. Ex his allegat Jac. Usserium Armachanum, atque ejus hac de re doctrinam una cum argumentis, quæ is urgeat, proponit. Huic autem opinioni ex autoritate Patrum pondus aliquod accedere, ac istos, quando inter sacra Oeconomix novæ & veteris comparisonem aliquam efformant, σχῆμα sacrorum Templi magis observare, quam Synagogæ, haud inficiatur; quin rationes potius non paucas adducit, quæ ansam isti instituto pronissimam suppeditarint. Longe tamen plures, ac doctos itidem clarosque Viros, Hugonem puta Grotium, Seldenum, Morinum, Salmasium, Dodwellum, & alios, ad exemplar Synagogarum Ecclesiæ Christianæ regimen dispositum dicere ostendit, & Joannem præcipue Spencerum multa huic veritati præbere ait testimonia; etsi haud dissimulet, quod hanc hypothesin ulterius extenderit, quam ipse cupiat. Rationes vero pro sententia posteriori militantes, ac suo deinceps loco latius deducendas, summatim heic insinuat, & ut constet eo dilucidius, utra ex his pro veriori habenda veniat, supponit, primo quidem, in Templo subinde eas quoque observatas carimonias, quæ in Synagogis usitatae fuerint; dein Judæos ipsosmet Scriptores ministerium Synagogarum variis in partibus conferre cum cultu Templi. Ast nihilotenus contendit, exercitium religionis Christianæ multo propius accedere ad formam cultus divini, prout in Synagogis celebratus ille sit, quam ad Templi λειτουργίαν; cum in iis partibus, quibus cultus Synagogæ a carimoniis Templi discrepet, utpote in distinctione locorum, personarum, vestium, ætatis, graduum sanctitatis, & aliis ejusmodi similibus, Ecclesia nequicquam cum Templo, sed cum Synagoga faciat, ac insuper Doctores Hebræi Synagogæ cultum,

quatenus ipsi cum Ecclesiae cultu conveniat, a religione Templi distinguant. Denique ad argumenta, quibus patroni primae illius sententiae utantur, respondet, alteramque velut & in sacris literis optime fundatam isti anteponit.

Verum isthac haecenus generatim duntaxat & vice alicujus Praefationis Auctor ita disseruit. Jam ad tractationem ipsam accedens Synagogam veterem solicite describit, (prout id opus esse ex sententia ejus supra innuimus,) atque hoc labore per librum primum, ac eum rursus in tres partes divisum, defungitur. Initium commentandi capit a nominibus, quae vel ad loca conventuum Judaicorum, vel ad coetus qui in illa loca conveniant, vel ad utraque simul referri observat. In postremo ordine vocabulum SYNAGOGA collocat, ac istud adeo praeter ceteris solicite exponit, ejusque cum Hebraea voce קהל commercium, ac vim vocabuli קהל, quod & ipsum a LXX Interpretibus aliquando συναγωγή reddatur, ostendit, alteriusque hujus convenientiam cum Graeco ἐκκλησία, & Latinis, populus, civitas, concio, comitia calata, sub incudem revocat. Prout autem συναγωγήν semper significare ait coetum conjunctum & congregatum, etiam si nullo forte vinculo ligatum; & contra ἐκκλησίαν notare multitudinem, quae populum constituat, & per leges atque vincula inter se conjuncta sit, tamen si saepius contingat, ut non coacta sit vel cogi possit: ita facile perspectu opinatur, cur Christus & Apostoli multitudinem Christianorum hoc potius quam illo nomine exprefferint; quandoquidem fideles dispersi per varias terrae cujusdam plagas desinant esse קהל congregatio, sed non esse desinant קהל ecclesia, non desinant constituere unum corpus, quod per Spiritum & fidem arctissimis vinculis compingatur. Post hac Augustinum notat, quod Synagogam congregationem, Ecclesiam vero convocationem significare, & vocabulum postremum honestius habendum esse dixerit. Hugonis quoque Grotii ad eadem haec vocabula annotationes ventilat, addita expositione vocis ἐκκλησία, quae apud Suidam legitur. In verbis Christi: ἐπὶ τῇ ἐκκλησίᾳ Matth. XIX, 17. universam credentium multitudinem subintelligi, contra quosvis id negantes, & praecipue adversus Joannem Cameronem ac Ludovicum Cappellum adstruit. De cetero cum posteriorum temporum Judaei vocibus antea examinatis adjunxerint & quasi substituerint has binas, צבוב & כנסת sive כנסת, hinc & in harum sensu investigando

gando occupatur. Licet vero, uti dictum, Synagoga coetum quoque & conventum hominum designet; eum tamen significatum hinc exulare, ac istam pro loco, in quem coetus congregetur, in praesens accipi demonstrat, de fundamentis significatus hujus paulo accuratius disputans. Nec aliarum, quibus Synagogae insigniri sueverint, appellationum obliviscitur, quales sunt proseuchae, ιεργὴ, σαββαταῖα, ἀνδράνες, προσευτήρια, Φροντιστήρια &c. Synagogas vero strictè dictas, quaeque apud Hebraeos audiant בני כנסת, distinguendas statuit ab Academicis vel Scholis publicis, licet haec nonnunquam in scriptis N. T. ex latiori significato sub nomine συναγωγή comprehendantur. Qua occasione aliqua de Scholis Judaeorum inspergit, easque vel privatas fuisse dicit, vel publicas. Ista institui solitas in aedibus sapientiorum & aliorum quorumcunque felicioris sortis sanctiorisque vitae hominum, & in ea quidem parte aedium, quae dicta fuerit coenaculum, (de quo proin vocabulo multa quoque Noster inserit,) ac praeter haec domestica sacra apertas etiam refert privatas Scholas alias, vel a Doctoribus per manuum impositionem ad illam dignitatem promotis, vel a privatis pluribus ad ejusmodi Scholas aperiendas conspirantibus. Has vero, five publicas, per auditoria describit, in quibus summi nominis Doctores publica totius gentis aut civitatis auctoritate muniti legem divinam traditionesque professi sint. Late autem, quicquid ad has spectat, excutit, interque alia quaestionem: utrum discipuli ante mortem Gamalielis Principis stare fuerint soliti? negative determinat. Tacemus, quae de modo interpretandi, quae de aliis huc pertinentibus erudite disquirat. Ad Synagogas proprie sic nuncupatas reversus, in iis ante omnia spectandam sistit arcam, librum legis aservantem; postea extructum in medio Synagogae e regione hujus arcae suggestum, inque eo pulpitum, unde legis divinae lectio aut oratio facta fuerit ad auditores, considerat. Ulterius intendit in subsellia, quorum ordinem distinctionemque tradit, ac de separatione virorum a mulieribus apud Alexandrinos aliosque observata Lectorem edocet. Inde lucernas in Synagoga suspensas aut parietibus affixas contuetur; utensilia, quae vel ad cultum sacrum, vel ad Synagogae ornatum fecerint, recenset, libros nempe sacros cum suis appendicibus, tubas atque buccinas, quarum in excommunicatione, in festo novi anni, in jejuniis, in vespera Sabbati, diversos usus memorat; velum sacelli librarii; arculam elemosynariam,

&c. Quod Synagogæ in altissimo civitatis loco extrui debuerint, affirmat, & de causis hujus præcepti quærit. Easdem olim refert conditas extra urbes, idque seu necessitatis ergo, seu commoditatis, seu sanctitatis. Quemadmodum non minus rationes indicat, ob quas eæ frequentius olim extructæ apud fluvios & sepulchra fuerint. Nec omittit Bibliothecas Synagogis quandoque junctas; diversoria item ab iis haud procul remota, arboresque quibus illæ consistæ legantur. Canonem, quod Synagoga ædificanda sit in omni loco, in quo decem reperiantur majorenes & liberæ conditionis homines, explicat. Justum quoque spatium occupat Synagogarum dedicatio & reverentia iisdem debita, nec minus destructio ac honor destructis adhuc reservandus, insuperque earum alienatio, seu ea venditione seu donatione contigerit. Unam eandemque urbem plures sæpe Synagogas habuisse observat, in pagis autem eas ordinariæ repertas negat, & heic inter alia paganos in urbes ascendere iussos notat ad lectionem Megillæ celebrandam, pluraque & perquam curiosa de hac lectione cumulat.

Hæc de diversa appellatione solitaque structura Synagogarum, & de circumstantiis eo referendis Auctor monuit. Sed nunc in parte secunda earum scrutatur originem, quam minime inveniri admittit in antiquissimo illo tempore, quod a creatione mundi usque ad diluvium, atque ab hoc ad Moysen usque effluxit. Nec eam quærendam concedit in illo temporis intervallo, per quod Judæi absque Regibus fuerint; ubi frustraneam eos navare operam contendit, qui lectionem legis divinæ, jam Moysi ævo ex eorum mente diebus Sabbati frequentandam, aliquid huc facere sibi persuadeant. Pari ratione asserit, nihil huc conferre tentorium illud, quod Moyses extra castra fixisse legatur Exod. XXXIII, 7. Nihil etiam solennem istam promissionem Exod. XX, 24. suppeditatam. Nihil postulatam Deut. XXXI, II. 12. prælectionem legis quovis septennio repetendam in festo tabernaculorum, tametsi hanc pro fundamento Synagogarum Grotius divendat. Nihil obtinere Cornelium Bertramum, qui ab ingressu Israelitarum in terram Canaan ejusque distributione earum ortum deriveret. Chaldaicum Interpretem ad Judic. V, 9. non satis apposite in paraphrasi Synagogarum meminisse credit. Nec Kimchium, aut Abarbanelem, aut utrumque secutos Belgas Interpretes vera narrare existimat, quando in urbe Mizpa Synagogas tempore Judicium extitisse conjiciant. Mox ad illa tempo-

ra progressus, quibus Judæi Regibus subfuerint e familia Jessæa oriundis, primo equidem concedit, obtinuisse per universum illud interval- lum aliquod genus institutionis publicæ, cujus modum atque rationem prolixè indicat. Verum dehinc non satis liquere profitetur, quod Synagogæ speciatim dictæ hoc omni tempore apud Judaicam gentem in usu fuerint; expensis eapropter iis, quæ a Viris doctis vel disputata sint, vel disputari possint in contrarium. Et assertio sane, quam primam modo appellavimus, largam ipsi copiam subministravit differendi de Scholis filiisque Prophetarum, ac de Levitis, horumque in docendo officiis. Inter argumenta vero contraria locus imprimis Psal. LXXIV, 8. fufius excutitur. Quibus omnibus accurate pertractatis, tandem concludit, Synagogarum originem assignandam tempori, quod sit posterius captivitate Babylonica: ac licet incertum sit, quo præcise temporis articulo eadem introductæ fuerint, quippe cum ne historia quidem Maccabæorum aliquam heic lucem afferat; dubium tamen nullum superesse putat, quin potissimas illarum carimonias repetere possimus a solenni illa prælectione legis divinæ, cum adjunctis illi benedictionibus, quæ in libro Nehemiæ describatur.

Nondum vero in his libri primi terminus comparet, quippe cum tertia illius pars excursus ad Oratoria Ecclesiæ Christianæ sistat. Auctor nempe loca conventuum primæ Ecclesiæ, vel privata fuisse dicit, vel publica. Privata rursus in stata dispescit atque arbitraria. Publica fuisse rariora fatetur, cum multis de causis Christiani in suæ religionis exercitio latere voluerint. Interim eos sacris ædibus plane destitutos minime concedit; quin potius ad erigendas tales naturalem ipsos rationem instigasse, modum vero in ædificatione servandum exempla Judæorum prævisse. Atque heic manifeste perhibet, quod ædes sacræ primorum Christianorum ad typum Synagogarum efformatæ fuerint; id quod ex instituta comparatione inter nomina, partes, & accidentalia quædam Synagogarum & Oratoriorum Christianorum, evictum dare nititur. Ritus vero Christianorum precandi versus Orientem, & inde posticam suorum Oratoriorum partem eo dirigendi, non impedire asserit, quo minus Synagogæ horum typus remaneant, licet inversum in istis situm conspiciamus; rationes enim, cur Christiani hac in parte ab illis abierint, non unas proponit. De cætero accedentem postea sub Christianis Principibus ad Oratoria hæc splendorem atque ampli-

amplitudinem effecisse, ut ea non Synagogis porro, sed Templis similia evaserint, prout & passim ab Auctoribus illorum seculorum cum Templo Hierosolymitano collata inveniuntur.

Synagogæ vero Judaicæ, ad modum hætenus recensitum delineatæ contemplationem ea nunc excipit disquisitio, quæ & veram formam regiminis Synagogæ veteris declarat, & ejus respectum ad regimen primæ Ecclesiæ Christianæ ex instituto probat. Recenset enim Auctor in secundo libro varias Doctorum idem fere ante se colligentium sententias, primum in his locum Hugoni Grotio concedens. Post diversas de Ecclesiis per Presbyteros directis opiniones enumerat, atque iis adstipulatur, qui statuunt Collegium Presbyterorum ejusdem generis & ordinis, sed non destitutam aliquo Præsidi, qui tamen ipse nulla certa præsidii sui nota aut prærogativa a cæteris distinctus fuerit, cum sane & reliquis omnibus jus docendi æque ac Præsidi convenerit. Dehinc distinctionem Presbyterorum in docentes & regentes sive laicos antiquitati nullo pacto respondere monet, ac universum Presbyterorum primæ Ecclesiæ Christianæ munus uberius delineat. Loca 1. Tim. V, 17. Rom. XII, 8. 1. Cor. XII, 28. quæ pro Presbyteris regentibus de plebe adduci soleant, exponit atque vindicat. Presbyteros Doctores apud Cyprianum nominatos nequaquam cum celeberrimo Dodwello pro viris extraordinaria quadam Spiritus S. gratia ad docendum instructis, sed pro ordinariis e numero Presbyterorum Doctoribus agnoscit, non talibus quidem, qui Evangelium publice in Ecclesia prædicarint, sed qui vel in suis ædibus, vel in aliis quibusque locis ex concessione Episcopi Scholas aperuerint. Seniores plebis, quorum memoria in scriptis veterum conservata habeatur, Presbyterorum regentium causam plus perdere quam juvare innuit, & cuncta hæc præsupposita in locum alicujus normæ substituit, ad quam non Hugonis modo Grotii, sed aliorum etiam de regimine Synagogæ & Ecclesiæ sententias examinare cum fructu liceat. Nempe formam Synagogæ a variis extructam auctoribus considerandam præbet, ac introducit Samuelem Petitem, qui tot fere distinctas Synagogæ functiones attribuat, quot nomina dignitatis in Rescriptis Imperatoriis reperiuntur, (id quod tamen calculum Auctoris minus obtinet) Lightfootum, qui supponat, sacra Synagogæ munia inter decem Otiosos fuisse distributa, unde horum descriptionem tum a Buxtorfio tum a Lightfooto & Cap-

pello

pello adornatam subjungit, & ea, quæ ad posteriorem illustrandam probabiliterque adstruendam idonea videri queant, in medium producit. Officia quoque Synagogæ, prout ea Lightfootus inter decem illos Otiosos distribuerit, enumerat, ac utrum is ubivis firmo satis talo innitatur, discepat. Posthabitis vero his & similibus sententiis alienis, suam mentem promere nunc incipit. Ac veteres quidem Synagogas non uno modo rectas esse præsupponit. Alias enim, easque urbium majorum celebriores, gubernasse Senatum doctorum virorum; alias, sive quod minus celebres & majoribus subordinatæ, sive quod copia doctorum virorum destitutæ essent, rexisse quendam sacrorum Magistrum, רב dictum. Interim ostendit, quomodo cum hisce hypothesebus conciliari possint ea, quæ in Historia novi foederis, statutisque Romani Juris, nec minus apud Epiphanium, & alibi, de regimine Synagogarum inspersa deprehendantur. Postremo definitivum hoc pronunciatum fert: regimen Ecclesiæ Christianæ non esse formatum juxta ejusmodi typum regiminis Synagogæ, quo ei unus solum præfuerit רב, Magister seu Didascalus, sed potius juxta illum, quo plures viri docti unum aliquod Consistorium sive Synedrium sacrum constituentes consilio communi res Synagogæ moderati fuerint.

Hæc thesis cum probatione ulteriori utique indigeat, ideo nec ista in re officio suo deesse Auctor voluit. Præcipuum autem in ea roboranda punctum fert convenientia, quam inter Synagogæ & Ecclesiæ qua Rectores qua Ministros manifestissimam efficere conatur. Ad Rectores quod attinet, pleraque heic in prima libri tertii parte repetita sunt, quæ jam olim Auctor scripserat in Archi-Synagogo observationibus novis illustrato, quem nos in Actis A. 1686. p. 253. sq. exhibuimus; ut proin Lectorem eo nunc merito ablegemus. Hoc tamen insuper monendum est, ea, quæ inibi occurrunt, & aliam heic induisse faciem, & novis quoque passim accessionibus locupletata legi, maxime, si factam utrinque Presbyterorum electionem atque confirmationem respicias, doctrinam præterea, quod Episcopi idem cum Presbyteris collegium constituerint, ac ejusdem fuerint ordinis, quam a novissimis Henr. Dodwelli exceptionibus Auctor vindicat. Sed numerum quoque Presbyterorum in Presbyteriis tam Judaicis quam Christianis pro locorum & circumstantiarum ratione variasse heic asseritur, & de honorariis sive stipendiis Presbyterorum tam Ecclesiæ quam Synago-

K

gæ

gæ secum invicem contendendis agitur; ut plura istius generis addita-
menta prætereamus. Similem in modum, ubi ad ministros Ecclesiæ &
Synagogæ descendit, istosque cum his comparat, non parvum suis an-
te hoc decennium dictis augmentum largitur; imprimis quod spectat
ad materiam de Diaconis, de Liturgiis, de ritu Benedictionis Sacerdo-
talis, & similia. Ac differentiam sane inter pristinam & hanc editionem
quivis facili conjectura assequetur, qui ex deductis ibi capitibus XX
duas heic emeruisse partes cognoverit, quarum altera XIX, altera
XXII capita complectitur. Ut adeo haud præter rem ipse Auctor ex-
istimaverit, fore, ut Archi-Synagogus ille, per hunc librum, ei substitu-
tum, manibus hominum excutiat; id quod libenter etiam se permis-
surum testatus est.

IO. HENRICI BOECLERI HISTORIA UNIVERSALIS QUATU-
or primorum a nato Christo seculorum. Cum Præfatione Isagogica D.
Jo. Fechtii, mutuisque Pauli Sarpii Veneti, & Isaaci Casaubo-
ni epistolis. Ex manuscripto edidit Jo. Gottlieb
Möllerus.

Rostochii, apud Joannem Wepplingium, & Lipsiæ apud
Hæredes Lanckisianos, A. 1695. in 4.
Constat alphab. i. plag. 8½.

Nondum sese nobis obtulit occasio, illustre nomen Jo. Henrici Bœ-
cleri, S. Cæsareæ Majestatis Electorisque Moguntini Consilarii,
Palatii Aulæque Cæsareæ Comitissæ, & in Universitate Argentoratensi
Professoris Historiarum, A. 1672. fato suo functi, in Actis nostris ita
allegandi, ut fortum aliquem ab excellenti hujus Viri ingenio profe-
ctum recenseremus. Nunc vero cum talis nobis, licet posthumus, of-
feratur, multa quidem de ejus eruditione, deque aliis ad illius vitæ cur-
sum scriptorumque notitiam pertinentibus dicenda venirent, nisi illa
doctis quibuscunque satis superque esset cognita, & in his consignan-
dis solertissimus Wittenius in suis, quas vocat, Philosophorum Memo-
riis, sollicitum se dudum exhibuisset. Itaque sine ambagibus, ad operis
præsentis recensum accingimur.

Nimirum cum inter suos Professores Academia Argentoratensis
vivum adhuc Bœclerum veneretur, privatus ille (aust numero so tamen
audi-

auditorum confluxui) scholas A. 1659 aperuit, in quibus Historiam a
nato Christo universalem exponere aggressus, eum in singulis serva-
vit ordinem, ut primum, quæ ad chronologiam spectant, traderet,
deinceps Cæsarum nomina resque gestas enarraret, postmodum ex-
terna recenseret, tum ecclesiastica curiose panderet, ac tandem quæ ad
historiam literariam pertinent, persequeretur. Non defuerunt igitur,
qui prompto calamo aurea hæc sui Præceptoris dicta exciperent, juve-
nes doctissimi, ad amplissimos postea honorum gradus evecti, potius-
que nihil in votis habuerunt, quam ut universa a nato Christo secula
Vir tantus concatenato nexu illustraret. Sed ultra quatuor priora (du-
bium, ex quibus causis) progredi eidem non licuit. Verum uti viro-
rum egregiorum minima etiam quæq; in deliciis merito sunt ac pretio,
sic istud etiam historicum Bœcleri fragmentum magni semper a suis
possessoribus æstimatum fuit. Ast in paucorum duntaxat manibus, ac
præterea nonnisi manuscriptum id haberi, cum deprehenderet Jo.
Gottlieb Möllerus, Græcarum literarum in Rostochienfi Universitate
Professor clarissimus & rei imprimis literariæ juvandæ laudabili cum
industria intentus, suarum esse duxit partium, ad plurimum usus doctri-
næ hunc thesaurum e privatis scriniis in lucem liberam protrahere. Na-
ctus autem exemplar ex eo, quod manu sua consignaverat veneran-
dus Ulmenius Præful, Elias Veielius, (qui & ipse auditorum Bœcle-
rianorum numerum se quondam auxisse fatetur,) descriptum, non
beato solum id Morhofio & aliis eruditissimis viris ostendit, sed & eorum
approbatione cognita, ad illius editionem tandem se accinxit, advoca-
tis in subsidium manuscriptis etiam aliis, quotquot nancisci potuit.

Præfationem Isagogicam adjecit Maxime Reverendus Fechtius,
qui in eadem laudes Auctoris de se quoque meritissimi decantat, scri-
pta Bœcleri a Wittenio non visa addit, interque hæc & Bibliographiam
illam Historico-Politico-Philologico-Curiosam, quæ sine Auctoris no-
mine aliquoties prodiit, isti tanquam genuino parenti vindicat.

Memoriam Bœclerianæ vitæ renovavit Editor, repetito exequia-
li Programme, quod una cum subjuncta librorum ab eo composi-
torum Sylloge, ex Wittenii libro superius adducto mutuatus est, ac ne
quidquam deesset, structo qua sectionum, qua rerum verborumque
Indice amplissimo Lectoris studiosi gratiam inire laboravit.

Sed adhuc Appendix restat, eaque duas complectitur Epistolas, alteram Pauli Sarpii Veneri ad Isaacum Casaubonum, alteramque huius ad præcedentem responforiam. Ultramque Gadius cum Kortholito, atque hic vicissim cum Möllero nostro communicaverat. Hic igitur cum nec inter Sarpianas Veronæ, ut præfert titulus, nec Casaubonianas Hagæ Comitum per Gronovium & Francofurti per Grævium vulgatas, istas reperisset, ex manuscripto eas edidit. Epistolarum vero materia in eo versatur, quod uterque scriptor generalem format investivam in Baronium, & ille præterea Jacobo Angliæ Regi commendari se petit, hic commendatissimam jam esse ejus eruditionem regerit.

*THE ART OF PAINTING, BY G. A. DU FRESNOY,
translated into English &c.*

Hoc est.

Ars Graphica carmine Latino tradita a C. A. Du Fresnoy cum annotationibus, ejusdemque pictorum hujus & superioris seculi censura, Anglice reddita, & præfatione, qua Poeseos & Graphicæ artis instituitur comparatio, exornata a GVLIELMO DRYDEN.

Accedit brevis optimorum pictorum tam inter veteres quam recentiores historia.

Londini sumptibus Jo. Rogeri A. 1695. in 4.

Const. alphab. 2. plag. 7.

Nihil novi in hoc volumine continetur, præter præfationem famosissimi inter Anglos Poetæ, cui cum sua arte pictoriam contendere placuit, & catalogum pictorum veterum & recentiorum, usque ad hæc tempora. Notas enim quod attinet, Autori Gallicæ hujus carminis versionis eas debemus. Criticum autem de pictoribus hujus & superioris seculi celebrioribus judicium, inter chartas Du Fresnoji, manu ejus descriptum reperit, adeoque ejus quoque factum esse existimat interpretes Gallus. Istorum itaque recensione Lectores nostros in præsentiarum non morabimur, veriti ne jam nota harum deliciarum amatoribus occinamus, quos tamen non invitos, quid ingenii elegantia inter suos adeo conspicuus Anglus interpretes in præfatione præstiterit, accepturos esse confidimus.

p. 4.

Dicendorum itaque occasionem accipit Drydenus a Bellorio, qui in Idea, quam scripsit, pictoris, secundum Platonicam philosophandi ra-

di ra-

di rationem artis illius naturam delineavit; quod tamen planius ipsi fecisse videtur Philostratus in eo quod Imaginibus suis præfixit proœmio, ad poeseos simul & graphicæ artis similitudinem oculos intendens. Cui addendus est ipse, quem præ manibus habemus Poeta, qui carmen suum non invenisse ita fuit auspicatus:

Ut pictura poesis erit; similisque poesi

Sit pictura, refert par æmula quæque sororem,

Alternantque vices & nomina; muta poesis

Dicitur hæc, pictura loquens solet illa vocari.

Exat inde ingenio suo fræna, nec observatis accurate methodi regulis hanc comparisonem persequitur, cujus initium facit ab illa Bellorii regula, qua formare sibi jubet pictorem perfectam naturæ ejusque pulcritudinis ideam, e qua in omnia opera sua elegantiam derivare queat. Eandem enim ideam in mente ut pariat poeta, oportet, quæ tamen sicut parum usus habet apud pictores in illis, quæ ad vivum aliquod exemplar efformantur, imaginibus; ita & poeta in tragœdia & comœdia homines ex idea sua descriptos in summo perfectionis gradu non collocabit, quod in epico tamen carmine faciet. In tragœdia enim tales representare homines oportet, qui oppressi virtute sua moveant misericordiam quidem, navis tamē sibi adhærentibus catastrophe tragica non plane indigni videantur. Perfectam namque virtutem videre destructam, ad impietatem proclives reddit mentes humanas; plane autem vitiis immersos perire, nemo non siccis adspiciet oculis. Virtuosos itaque, sed homines tamen, hoc est fragilitate circumdatos tragœdia producet. In comœdia autem deformitas etiam aliqua decet, utpote qua acrius populo (qui finis comœdiæ est) vitiorum dedecora exprobari solent. Delectare porro sive placere, tam poësin quam graphicam artem finis loco sibi habere propositum, noster quoque canit Poeta:

Quod fuit auditu gratum cecinere poetæ:

Quod pulchrum aspectu pictores pingere curant.

In eo tamen aliqua est disparitas, quod primarius ille sit pictoriæ artis scopus, cum alium potius habeat poesis, qui est instruere. Quamvis si artifices potius quam artem consideremus, poetarum pariter ac pictorum majus placendi est quam instruendi studium. Quem finem suum pari quoque utrique ratione consequuntur: fingunt enim & fallunt utrique, placentque, dum oculos, pictores, dum animum & intel-

K 3.

lectum

p. 13.

p. 15.

p. 18.

p. 16.

p. 20.

p. 21-26.

tellectum, poetæ suavi quadam incantatione decipiunt. Materiam inde carminis & picturæ fere eandem esse ostendit. Obscenitate careat utraque, utraque grandis sit & nobilis; quamvis & humiles materiæ sub penicillum æque ac poetæ ingenium quandoque cadant, imo talia etiam quæ plane infra naturæ sphaeram subsidunt, qualia chimæræ in graphica arte, & chimæricæ ridiculæque descriptiones in poesi esse solent, quas tamen ubi adhibere fas sit, ubi minus, accurate artificii erit dispiciendum. Artis utriusque fundamentum est imitatio naturæ, non qualis in individuis passim conspicitur, sed in idea poetæ vel pictoris ad suæ perfectionis debitum gradum elevata. Hæc enim imitatio, ut placeat, sive tabula, sive carmen efficit. Cur autem tantum delectet illa, rationem ab Auctore nostro allatam operæ pretium erit afferre. Displicet enim ei, quod Aristoteles inde illud esse ait, quod ea sedulis rerum scrutatoribus in veritatem vel falsitatem imitationis inquirendi occasionem largiatur, dum cum exemplari, quod imitatur, eam conferunt: hoc enim si verum esset, inquit, omnes naturæ speculationes talem delectationem gignerent. Ipsi igitur vera causa hæc videtur, quod cum mens humana talis etiam, qualis est, naturæ cognitione multum sese delectet atque reficiat, multo magis necesse sit, ut ejus non qualis est, sed qualis in summa sua perfectione esse debet, ab omnibus nævis depuratæ repræsentatione capiatur: hæc enim admirationem parit, quam delectationis matrem esse omnes passim agnoscunt. Sed ut ad comparisonem artis utriusque redeamus, tres potissimum picturæ partes constituit Poeta noster, in quibus artificis sese exercere debet industria, quarumve accurata observatio non minus poetis negotii facessere solet. Prima *inventio* est, cujus elegantia naturæ potius debetur quam artis regulis utrobique, ita tamen ut ars atque exempla perficere eam & complementum ei addere possint. Huc statim refertur dispositio sive œconomia operis totius, quæ utrobique talis requiritur, ut omnia apte sibi respondeant invicem, & argumenti fidelitas, veterum testimoniis & rerum ac temporis variæ rationi apte conformis. Maxime autem cavendum inane, & quod ad rem a pictore vel poeta delineandam non pertinet: pariter enim carmen dedecorant *versus inopes rerum nugæque canoræ*, quam tabulam *lucus & ava Dianæ* loco suo non posita. Ad secundam picturæ partem, quæ *Graphis* sive *positura* vocatur, quod

p. 33.

p. 34.

p. 39.

quod attinet, eam quoque poeta pariter ac pictor observabit. Non minus enim ille quam hic alia facie sistet Æneam Didoni supplicem, alia Lausum, alia Turnum interficientem. Varietati autem formæ humanæ in picturis, characterum diversitas in poemate respondet, reprehenditurque poeta, qui omnes fabulæ personas ingenio valentes finxerat, iis quoque non exceptis, quas stultitia insignes in scenam protrahere voluerat. Membrorum symmetria, characterum inter se harmonia respondet, ut avaro v. g. nihil tribuatur, quod ejus in aurum affectui non conveniat. *Principale* picturæ *subjectum* in maxima semper luce constituendum est, ut primo aspectui quasi sit obvium: idem de Heroe, quem præcipue celebrat epicum carmen vel tragœdia, tenendum est, in quibus epifodia & chori eundem locum tenent, quem minores in tabula figuræ, ab oculis longinquius quasi submotæ. Elegans hic de usu chori in moderna tragœdia instituitur inquisitio, quem recentes nonnulli poetæ non sine plausu adhibuerunt. Quam porro in affectu exprimendo utraque ars maxime laboret, neminem latere potest. Denique vero, ut finem secundæ huic quoque parti faciamus, sicut in pictura, canente Poeta nostro cavendum est, ut:

p. 41.

— — nil sapiat Gotthorum barbara trito
Ornamenta modo,

ita in carmine quoque talia nonnulla, quæ Gothica merito dixeris, sunt evitanda: cujus vitii exemplum, ex elegantissima alias Guarini fabula (*il Pastor fido*) Coriscæ & Satyri personas Autori nostro allegare placuit. *Chromaticen* denique sive *Colorativam*, tertiā picturæ partem Poeta noster vocat: illi in poesi verborum & phrasium selectus comparatur, in quo Homero Virgilium præfationis Auctor anteponebat. Lucis & umbræ locum, tropi & figuræ in carmine suppleant; ut alias quas venatur similitudines taceamus, quæ ad illa quæ a nobis relata sunt capita fere poterunt referri. Cæterum id tacendum non est, acutas passim tam de pictoribus quam poetis præfationi huic insertas legi censuras. Nec propriis poematibus suis parcit ingeniosissimus Autor, & tragœdias imprimis suas censoria passim virgula notat, quas tamen non tam ex suo quam nationis suæ genio se composuisse ait, nec ullam esse, quam contentis theatri plausibus secundum artis regulas efformavit, fatetur, nisi eam quæ Antonii & Cleopatæ fata complectatur. Cæterum festinatæ huic præfationi translationive veniam rogat, utpote cui, poetiæ Virgilianæ

p. 49.

p. 54.

giliana Aeneidos metaphrasi intento, paucas solum septimanas impendere licuerit, quas peritissimorum artificum suffragia, omnibus aliis, quæ de graphica arte scripta extant, hoc præferentium, ipsi quasi extorserint.

Catalogum pictorum, qui ab incunabilis huius artis ad nostra usque tempora floruerunt, quod attinet, ignorari voluit nomen suum, qui eo Anglicam hanc Du Fresnoji editionem exornavit. Concinnasse eum, quantum ad veteres pictores, e Plinio, Junio & Carolo Dati fatetur. Ubi vero ad recentiores perventum est, multorum vitas refert, quas unice ejus diligentia debemus, reliquas vero ex Georgii Vasseri vitis pictorum, & excellentissimo Jo. Petri Bellorii similis argumenti libro exhibet, ut & ex Ridolfi mirabilibus artis, ex Caroli Caesaris Malvasia Felsina pictrice, Raphaelis Soprani vitis pictorum Genuensium, Felibiani dialogis de vitis pictorum, Sandrarti Academia artis pictoriae, & similis argumenti libro Caroli a Mander, aliisve huius generis scriptis. Disponit eos ordine quem tempus & ætas eorum suadebat, virtutes & vitia eorum ingenue exponit, & loca quoque indicat in quibus hodiernum artis eorum monumenta reperiri possint.

BERNARDI NIEUWENTIJT ANALYSIS INFINITORUM, SEU
Curvilinearum Proprietates ex Polygonorum natura
deductæ.

Amstelodami apud Joh. Wolters, 1695. in 8.

Constat plag. 22. tab. æn. 21.

Pervenit paulo serius ad manus nostras hic clarissimi Viri tractatus, in quo ea, quæ in *Considerationibus* in Actis Eruditorum anno superiore pag. 272 a nobis memoratis promiserat, exhibere satagit. Principium nempe, quo mederi difficultatibus, quas in *Considerationibus* proposuerat, se posse sperat, in Præfatione & alibi passim hoc exponit: Quicquid per numerum infinitum multiplicatum nullam quantitatem datam, utut exiguam, adæquare valet, entibus annumerandum non est, & nihilo æquale haberi debet. Unde si voces quantita-

tes datas a aut b , numerumque infinite magnum m , esse — & — quantitates

titates infinite parvas & adhuc aliquid; quadratum vero — aut rectan-

gulum — & sic porro, recte pro nihilo haberi. Hinc quoque sequi

illam veritatem maximi momenti, omnem quantitatem vi infinita in nihilum esse reducibilem, eademque vi infinita quantitatem quamcunque ex nihilo produci posse. Et cum varia Geometrarum inventa ex hoc suo principio firmari dixisset, sola, inquit, differentiationum successio (differentio-differentiales, sive differentias rursus differentiatas intelligit) ex eodem cum cæteris principio deduci renuit: quæque eam infestare videntur difficultates D. Autori in *Considerationibus* ex parte proposui, ac hoc in loco instantia una ac altera roboravi, quarum solutionem insimulque legitimam repetitarum differentiationum confirmationem, ne tantum inventum in Geometria interciderat, summo desiderio merito exoptat Orbis Mathematicus. Cui quidem celeberrimum nostrum Leibnitium doctissimis suis responsionibus cumulate satisfecisse, patet ex Actis Erud. anni superioris p. 310, 369 seqq. Porro doctissimus Autor agit cap. 1 de modo ducendi tangentes, deque puncto flexus; cap. 2 de curvilineis (quæ vere polygonæ esse ait) & Wallisii quibusdam Gregorii & Mercatoris inventis; cap. 3 de genitis per rotationem solidis; cap. 4 de superficiebus talium solidorum; cap. 5 de Hugenianis evolutionibus; cap. 6 de centro gravitatis; cap. 7 de methodo maximorum & minimorum; cap. 8 de analysi infinitorum Leibnitiana, & calculo differentiali seu infinitesimali; cap. 9 de æquationibus infinitesimas involventibus; cap. 10 de methodo infinitesimali inversa pro quibusdam casibus; cap. 11 de miscellaneis, ubi & de causticis & similibus, modo, ut ait, a Tschirnhausiano aliquatenus differente. Sed cum modus, quo hæc ex suis derivat, cum differentiali calculo facile conciliari queat, & in notandi ratione potius quam re differat, prolixè hæc excerpere super sedemus. Quanquam dubitandum non sit, specialia quædam egregia passim in iis latere. Optandum autem esset, convenire Mathematicos in unum notas usurpandi modum, ne tanta varietas lectores turbet, cumque notatio per summas & differentias & fontem inventionis aperiat, & egregiis viris, ipsique Hugenio, horum optimo, dum viveret, judici perplacuerit, usurpataque sit, jam-

rantes ubique, ita etiam sui ofores, quorum quosdam ipse novi, reperiit. Quod præstantissimus Nieuwentiit æquius animatus sit, & nobis & arti nostræ gratulor: spero enim illum, ubi celeberrimi Leibnitii responsiones & meam difficultatis suæ illustrationem mature perpenderit, ultro nostram amplexurum methodum; ita ut forte brevi notabile incrementum hinc studiis accessurum sit, præprimis si junctis viribus eo adnitamur.

Sed ne longius a scopo recedam, tantum abest, ut calculus ipse quem instituit, meam destruat constructionem, ut illam potius mirifice confirmet: causa autem erroris in hoc præcipue consistit, quod falsa hypothese nixus credidit, æquales differentiales habere etiam æquales integrales vel summas, id quod absolute dictum non ita se habet: una enim eademque quantitas differentialis, ut jam sæpius innui, infinitas habet integrales; veluti integralis ipsius dx non solum est x , sed etiam potest esse x plus vel minus quavis alia quantitate data; idem quoque valet in omnibus aliis. Hinc si resolvendo aliquod problema pervenitur ad æquationem differentialem, infinitæ semper diversæ nisi omnes interdum coincidunt solutiones satisfaciunt, quod Dn. Leibnizius in paracentrica egregie observavit.

Nunc ut applicatio hujus eo melius perspiciatur: Sit AIP curva eo modo constructa, quo in Actis docui; ita nempe ut ad asymptoton AB perpendicularem ad axem AK descripta logarithmica DC, cujus subtangens AF sit æqualis datæ r , & abscissa AK vel BI sit æqualis portioni CH ipsi AB parallelæ, & inter C & tangentem DF interceptæ. Evincam ex calculo Nieuwentiit ano (quem hic paucis repetam) hanc nostram curvam esse eam ipsam quæ quaeritur, cujus nimirum applicata IK ad subtangentem KM rationem habet, ut data r ad portionem applicatæ IL resectam a recta AL faciente angulum semirectum cum axe.

Vocentur (ductis lineis ut apparent in schemate) $KI; y$, $KM; t$, $CB; z$, $AD; k$, $AK; x$, $IL; y - x$ erunt ex mea constructione $AF = QB = r$, & $CH = BI = AK = x$, unde & $HG = y - x$ & $DG = k - z$: tum sit $PO = NB = RS = dy$, $IO = dx$, $CS = dz$. Hisce positis ex problematis conditione $y, t :: r, y - x :: dy, dx$ elicitur $xdy = ydy - rdx$, adeoque sumtis integralibus, omnia $xdy = \frac{1}{2}yy - rx =$ trilineo BIA. Sed ex constructione problematis $k, r :: k - z, y - x$. Unde $ky - kx = kr - rz$ & ductis

TAB. II.
Fig. 1.

Etis omnibus in dy , fiet $ydy - rdy + \frac{rzdy}{k} = xdy$, ac tandem ex natura logarithmicæ facto $rdz = -xdy$ (hic sumitur signum — quia crescente z decrescit y) erit $ydy - rdy - \frac{rrdz}{k} = xdy$.

Huc usque optime ratiocinatur clarissimus Nieuwentiit, sed consequentia quam inde petit, claudicat, concludit enim quantitatem $ydy - rdy - \frac{rrdz}{k}$ unicam habere quantitatem integram $\frac{1}{2}yy - ry - \frac{rrz}{k}$

quando fatit $\frac{1}{2}yy - ry - \frac{rrz}{k} = omn: xdy = \frac{1}{2}yy - rx$; Ego autem dico, quod hoc loco $\frac{1}{2}yy - ry - \frac{rrz}{k}$ non potest esse $omn: xdy$; Evanescente enim trilineo BIA seu $omn: xdy$, quantitas $\frac{1}{2}yy - ry - \frac{rrz}{k}$ non evanescit, sed fit $-rr$. Quod arguit, quod hoc ipsum quod restat $-rr$ sub signo contrario addendum sit, ut habeatur vera

quantitas integralis hæc $\frac{1}{2}yy - ry - \frac{rrz}{k} + rr = omn: xdy$. Sed re-

geret forsan, qui sit, ut priori integratione $omn: xdy = \frac{1}{2}yy - rx$ non pariter aliqua quantitas data addenda vel demenda sit? hoc, inquam, fit quia evanescente trilineo BIA & ipsa quantitas $\frac{1}{2}yy - rx$ jam per se evanescit absque ut quadam data vel diminuatur vel augeatur. Hoc si animadvertisset, non solum in hoc sed in plurimis aliis locis, & præcipuis suis difficultatibus se facile extricasset, & vidisset nostram constructionem ad nihil plane deducere quod a veritate sit alienum: si enim

æquetur $\frac{1}{2}yy - ry - \frac{rrz}{k} + rr$ cum superius inventa $\frac{1}{2}yy - rx$, &

dein reducantur membra, prodibit $ky - kx = kr - rz$, quæ omnino eadem est æquatio quam ex constructione problematis elicit. Ergo &c.

Sed

Sed ut ansam habeat, absurditatem quam exinde emergentem credidit, si non publice revocandi, saltem probitatem nostræ methodi tacite agnoscendi, subnectam hic Demonstrationem Syntheticam, quam ab illis etiam, qui vix communis Geometriæ limina ingressi, nedum qui penitioris nostræ principia jam degustarunt, intelligi posse puto.

Ductis omnibus lineis, quas jubet in figura sua huc translata, agatur insuper HE parallela axi DAK. Jam CG = IK & ablata CH = (per constr.) BI = AK = (per hyp.) KL, ergo reliqua HG vel EA = IL. Quoniam autem per constr. NP = RX & BI = CH, erit NP = BI seu IO = RX = CH seu RS = XV idemque PO. IO :: RS. RS = XV :: QB (ex propr. logar. AF). QB = FE (EA seu IL) ergo PO. IO (:: IH. KM) :: AF (data r). IL. Q. C. D.

RECREATIONS MATHÉMATIQUES ET PHYSIQUES, &c.
id est:

Recreationes Physicæ & Mathematicæ auctore Dn.
OZANAM Professore Mathematicum.

Parisiis apud Joh. Jombert, 1696, in 8. Plag. 39, tab. æn. 84.

Non exiguum facere solent operæ pretium, qui, ut homines ad Mathematicarum disciplinarum severius studium alliciant, ipsis ejus generis problemata, quæ jucunditatis ac delectationis multum habent, explicant. Fecit hoc non solum celeberrimus Bachetus in libello jucundorum problematum (problemes plaisans) sed passim quoque Kircherus, Schottus, Bettinus, in suis operibus, & ex instituto Auctor anonymus Gallus (Schotto in Jocofer. Cent. 1 p. 41 P. Joh. Leurechon vocatur) qui libellum titulo Recreationum Mathematicarum insignitum edidit, aliquoties in Gallia, postquam notis & animadversionibus Henrionis & Mydorgii locupletatus fuit, recusum. Secutus hunc est Daniel Schwenterus, cujus posthumum opus, Deliciæ Mathematicæ & Physicæ, 663 problemata, in quibus illa quoque sunt, quæ anonymus Gallus habet, complectitur. Id autem secunda tertiaque parte auxit Georg. Phil. Harsdorfferus, ut spissum tres illæ partes volumen constituent. Quod cum passim in eruditorum versetur manibus, & unum qui norit hujus generis librum, omnes norit, eo breviores esse possumus in commemorandis Recreationibus Physicis & Mathematicis Dn.

Ozanam duobus tomis comprehensis. Primus exhibet problemata Arithmetica, Geometrica, Optica, Gnomonica & Cosmographica; secundus Mechanica, Pyrotechnica & Physica. Et cum inter Problemata mechanica (Probl. 39) mentio facta fuerit machinæ ope tympani aliquot diaphragmatibus instructi, certaque quantitate aquæ repleti, horas simplicissima ratione monstrantis, accessionis instar adiectus est liber Dominici Martinelli Spoletensis de Horologiis elementaribus, impressus olim Venetiis A. 1663, jamque ex Italico idiomate in Gallicum traductus, instructusque notis non contemnendis. In hoc enim non solum machina prædicta, quam ante paucos annos multi Parisiis tanquam novum inventum mirati sunt, fuse describitur, sed ad alios quoque usus chronometricos transfertur, ac deinde quomodo terræ vel arenæ, aut etiam aeris foliis inclusi, aut tandem ignis ope horæ indicari possint, docetur. Tympani, (cujus descriptionem, quæ extat in Ephemerid. Erud. Paris. A. 1691, p. 273 ff. non satisfecisse curiosis, apparet ex iisdem Ephemer. A. 1692, p. 353,) constructio ususque simplicissimus ita se habet: Paratur commodissime ex laminis stanneis aut orichalceis stanno obductis, ita ut diameter basium sit æqualis palmo vel novem digitis, zonæ vero bases conjungentis latitudo $\frac{1}{2}$ vel $\frac{3}{4}$ diametri. Circularis basis dividitur in quinque partes æquales, in *a, b, c, d, e*, punctaque *ad, be, ca, db, ec* junguntur lineis rectis bisecandis, ut habeantur *af, bg, ch, di, el*, bases diaphragmatum *ef*, in quibus foraminulum acu factum est, quod zonam respicere debet. Trajecto autem per foramen B axe, injectaque per aperturam in basē factam & postea obturandam certa quantitate aquæ destillatæ aut spir. vini, experimento cognoscendum est, num motus satis lentus sit, suspenso tympano ex chordis circa axis utramque partem circumplicatis, additaque vel demta aqua corrigendus, tandemque axis muniendus duabus cuspidibus, quibus horas in tignis verticalibus secundum accurati horologii mensuram designatas, descensu suo demonstret.

TAB. II.

Fig. 2.

Fig. 3.

Fig. 4.

SAMUELIS REYHERI JC. ANTECESSORIS ET MATHEMATUM Professoris in Academia Christian-Albertina, Juridico-Statistica Dissertatio, de Tribus argenteis Nummis, inque uncialibus antiquissimis.

Kiliae Hoffat, typis Joach. Reumann. 1695. in 4. plag. 67.

Qui

Qui Juris divini humanique scientiam cum antiquitatis ac rei nummarie studio recte sapienterque conjunxit celeberrimus Autor, novū ejus edidit specimen, quando tres Nummos argenteos eosque unciales antiquissimos peculiari explicuit dissertatione. In qua *capite primo* in genere de *argenteorum materia, pondere & valore* disquiri, eosque ait olim quidem crassiores ex purissimo argento fuisse cufos, sed cum adulteratores monetæ malitiæ suæ inde quærerent alimenta, Cyprii æris partem admiscentes, bracteatos seculo VI fuisse in usum datos, & legibus de mixtura metallorum, numerumque valore cautum. Dum vero de solis illis argenteis, quos *Imperiales* ab Imperatoria auctoritate, *Unciales* a pondere, *Joachimicos, Vallenses & Thaleros*, a loco, quo optimi cufi fuerint, Valle nimirum (*Thal*) ut vocant, Joachimica, agere in animum induxit suum, primos unciales argenteos, & quidem æris expertes ac purissimos, in Austria anno MCCCCXXXIV factos, & ad eorum imitationem anno MD in Misnia ejusdem quidem ponderis alios, sed una decima sexta vel decima quinta parte argenti mulctatos admixta æquali æris parte cufos, exque simili materia circa annum MDXVII. Sclicenses quoque paratos esse, contendit, exemplisque dehinc probat. *Capite II.* de adulteratoribus monetæ agit, quos triplici ratione artem flammis ultricibus dignam exercere inquit, nempe quando vel alienum imprimatur signum, vel falsum adhibeatur aut argento aurove admisceatur metallum, vel pondus minuat; atque isthoc fieri, vel quando ab initio leves cudantur, vel justī ponderis nummi acciduntur radanturve, vel alio ipsis modo aliquid adimatur. Ne vero circumcidi amplius possint, quosdam hodie numos literis in margine exteriori positīs inquit exornari, idque inventum salubre Cromwellio deberi, qui suis uncialibus inscribi curaverit hæc verba: *Has nemo nisi periturus adimat.* Sed ea verba monet simul duplicem admittere sensum: nam aut per *has* intelligi literas extimo limbo inscriptas, quas circumcidendo *nemo, nisi* tanquam monetæ depravator *periturus* adimat; aut per *has* eum indigitalle tres coronas Regnorum Angliæ, Scotiæ & Hiberniæ uni nummi istius lateri impressas. Inde vero porro de atrocitate hujus criminis ejusque pœnis ex codice tam sacrarum quam humanarum legum prolixè differit. Jamque *Capite III.* ad antiquissimum *Uncialem Austriacum* accedit, qui & primus argenteorum omnium censetur ab Auctore, estque cufus A. 1484 a *Sigismundo*

p. 2.

p. 3.

p. 25.

p. 5.

p. 6.

p. 7.

p. 7-20.

p. 21.

do

- p. 23. do Austriae Archiduce & Tyrolensium Comite, nato anno 1427 ex
 p. 25. Friderico Seniore Austriae Archiduce, & fatis functo A. 1497. *Capite*
 p. 25. IV. qui exponitur, *Saxonicus* est *Thalerus*, cui una decima quinta pars
 p. 26. aeris est admixta, circa initium saeculi superioris, nempe anno 1507, uti
 conjicit Autor, factus. Refert ille tres vultus, unum una, duos altera
 facie, & illum quidem manu gladium tenentem, & caput Electro-
 rali mitra exornatum, hos vero ad se invicem conversos, additis
 in marginibus bis quatuor domus Saxonicae insignibus, & hinc
 istis verbis: FRIDERICI: IOHAN: GEORGI. illinc hisee: MONE
 ARGE DVCV M SAXO. Quorum Principum cum Potentissimo hodie
 Romanorum Rege Josepho, & Serenissimis Friderico Saxoniae, Gotha-
 nae lineae, & Friderico Holsatiae Ducibus (quibus quippe Matthesin
 suam Regiam, & hanc dissertationem, aliamque de Nummis Chymi-
 cis dedicavit) cognationem tabula singulari exponit Autor, atque por-
 ro Friderici III Saxon. Electoris ex G. Fabricii Rerum Misnicarum Li-
 bro VII, inde Johannis a Friderici Fratris morte Electoris, tum Geor-
 gii denique modo Divitis ac modo Barbatii dicti, vitam paucis recenset.
 p. 28. *Caput V.* & ultimum de tertio, antiquo Imperiali Bohemico nempe sive
 p. 29-32. *Sclicensi* agit, cujus generis tres inquit reperiri, quorum primus an-
 p. 32-33. no careat impresionis, alter anno 1525 & 1526 cusus sit, utrumque au-
 p. 34. tem genus in averfa facie leonem habeat, Bohemici Regni insigne,
 p. 34. cum inscriptione: LVDOVICVS PRIMVS DEI GRAtia Rex BOhe-
 miae (ubi conjicit Autor, propter hanc leonis figuram procul dubio a
 p. 35. Turcis omnes Imperiales promiscue Thaleros Leoninos, Löwen-Tha-
 ler / appellari) anterior vero facies exhibeat imaginem S. Joachi-
 mi, clypeum cum insignibus Comitum Sclicensium tenentis,
 cum tali inscriptione: ARMA DOMInorum SLIcensium STEfani
 ET FRAnCisci COMitum De BASan. Tertium genus paulo ele-
 p. 40. gantius est & nitidius elaboratis expressisque superbit figuris ac li-
 teris, dum non nudum, sed tribus galeis coronatum a S. Joachimo
 tenetur scutum, cum hac epigraphe: ARMA DOMInorum SLI-
 Censium STEfani Et FRAnCisci COMitum DE BASAN, anno
 27; adversa facies itidem leonem Bohemicum exhibet cum tali in-
 p. 35. scriptione: FERDINANDVS PRIMVS DEI GRAtia Rex BOE-
 MIAe. Primos autem in valle Joachimica, quae antea Conradsgrün ap-
 pella-

pellata est, factos fuisse anno 1518, ex Chronico Vallis S. Joachimi a
 Johanne Matthesio conscripto, affirmat. Et quod tempore Ludovici I.
 apud Bohemos, sed II. apud Hungaros, cudi ab Stephano & Fran-
 cisco Sclick fratribus & Comitibus in Basan coepissent; inde & illius &
 horum, a Caspare Sclickio descendendum vitam, ex Melchioris Ada-
 mi Vitis Jctorum Germanicorum, & Aenea Sylvio recenset. Tan-
 dem vero casum proponit, qui circa istos Sclicenses contigit, ex Joh.
 Rebhanii Jcti quondam Argentoratensis Disputatione anno 1664 ha-
 bita. Nempe, quispian oppignoraverat alteri Baroniam, summa XX
 millium Sclicensium thalerorum, dato promisso, de eadem moneta
 restituenda. Accidit autem, ut cum illius pronepos ab hujus pronepo-
 te, oblata mutui summa cum usuris, repeteret pignus, hic vero, pi-
 gnoris cupidus retinendi, aliam se negaret recepturum pecuniam,
 quam Sclicenses thaleros, qui illis temporibus erant rarissimi, res tan-
 dem deferretur ad Carolum V. (rectius forte, atque ut a typotheta scri-
 bi debuit, Ferdinandum II, cum seculum esset elapsum) qui illustrissi-
 mae familiae Sclickianae, facto decreto commisit, ut ad summam debi-
 tam exsolvendam, thaleros pristino typo exornatos cuderet, trade-
 retque debitori, qui avitam Baroniam hac ratione redemit. Tandem
 concludit, post annum 1525 nullos amplius unciales cum insignibus
 Comitum Sclicensium factos esse, quoniam in Valle Joachimica jus
 cudendi monetam anno 1528 ad Regem Ferdinandum transierit; ta-
 met si ipsi vallem cum fodinis usque ad annum 1545 retinuerunt. Ut
 adeo eos, qui annum 1526 vel 1527 referunt, recentes esse, vel tales,
 quibus aes alienum exsolvit ille, de quo supra diximus, existimet Autor.

Johann Casimir Kolbens von Wartenberg Väterliche
 Instruction an seine Kinder.

id est:

JOHANNIS CASIMIRI KOLBII DE WARTENBERG PATER-
 na ad liberos Institutio, auctior & melior denuo edita,
 cum praefatione nova.

Coloniae ad Suevum, impensis Jo. Mich. Rudigeri, 1696. in 4.

Constat 2. alph. 2. plagulis.

Eorum etiam qui in aulis Principum, omni deliciarum & volupta-
 tum genere affluentibus, versantur, non omnium animos vanis
 M istis

istis & ad pompam ac ostentationem compositis rebus adfixos, aque vera virtute alienos esse, cum plurimorum virtute præstantium exempla ostendunt, tum libri huius Auctor documentum præbet. Qui non solum a prima ætate in aula Friderici IV & V Electorum Palatinorum, & in functionibus ab iis ipsi demandatis apud exterorum Regum & Principum aulas summa cum laude egit, & ad vitæ usque finem officiis aulicis functus est; verum etiam ut liberorum suorum animis virtutem in omnibus vitæ partibus colendam, inque omni munere sectandam, cum primis autem nobili genere natis & in Principum aulis vitam transigentibus tuendam instillaret, librum conscripsit, quo eosdem officii sui admoneret, & de omnibus in vita vel agendis vel fugiendis instrueret; fidei etiam & religionis rationem commonstraret, adeoque credenda & facienda inculcaret. Primo igitur loco de cognitione hominis ejusque anima præfatus, qua ratione ea lapsu primorum parentum corrupta, excitanda sit, & beneficio probæ educationis reparanda ostendit, simulque docet nobilitatem generis parum conferre ad felicitatem hominis, nisi virtutibus exornetur, & ad decus suum ac dignitatem evehatur. Educationis autem veræ fundamentum in vera Dei agnitione & sui cognitione positum esse affirmat, quibus quæ obstant, animo expellenda esse tradit; eaque occasione de vero Dei cultu disserit, fideique confessionem edit. Felicitatem mundanam minus genuinam veræ Ecclesiæ notam esse, quæ afflictionibus potius exposita sit, ait; patientia igitur & constantia obfirmandum pectus esse Christiano, ut in luctu spiritus carne superior existat. Idololatriam, atheismum, magiam & superstitionem, agnitioni & cultui Dei adversari, nec blasphemiam, perjurium & profanationem nominis divini cum eo consistere posse docet. De vera pietate, humilitate, obedientia Deo & superioribus præstanda, veneratione & honore parentibus, præceptoribus, tutoribus & aliis ætate & eruditione præstantibus exhibenda, recta prorsus & Dei verbo ac sanæ rationi convenientia docet. An Principum ministeria ambienda, & aulicæ functiones amplectendæ sint, & qua cautione, disquirat. De amicitia ejusque necessitate, qualitate, cultu, discrimine; internis item animi affectibus, ira, odio & vindicta, altercationibus, homicidio & monomachiis; tum affectibus, qui ex concupiscibili animæ potentia oriuntur, ambitione, avaritia, liberalitate, gratitudine, intemperantia, sanitate tuenda disserit.

Et

Et quum Nobilitati maxime usus gladii conveniat, bellorum justitiam, & an licitum sit bellum gerere, ac quatenus id gerendum & castra sequenda, examinat. De conjugio Nobilis, & qua ratione id ineundum, quodque omnis vitæ impuritas, & quæ occasionem ei suppeditare possint, vitanda; nec cuiquam quidquam, quocunque etiam prætextu, eripiendum, & mendacium ac vani sermones cavendi sint, haud contemnenda præcepta suggerit; tandemque de felici & beato ex hac vita exitu & assidua mortis meditatione monita salutaria tradit.

Libro huic subjecta est a *Georgio Helwichio* adornata & fuscæ exposita series genealogica Gentis Kolbianæ seu Wartenbergicæ, ab anno MCLXIX primoque ejus autore *Merbodo* Wartenbergio, ad *Johannem Casimirum Kolbium*, ultimum & unicum Gentis hujus superstitem heredem, magna dignitate in Potentissimi Electoris Brandenburgici aula nunc fulgentem, ejusque gratia florentem, usque deducta: in qua, de insignibus, nomine accepto *Kolbii*, & familiis claris isti Genti in nexis late disseritur. Eidem libro præmissa est elegans, cum styli venustate, tum argumenti dignitate quæ se commendat, Præfatio. In ea de Auctore Kolbio, ejusque ingenii & doctrinæ dotibus, antiquo stemmati quæ ingens decus conciliarunt, & ad splendida in Electorum & Principum aulis munia obeunda viam ei straverunt, deque hoc ejus scripto disseritur: istudque iis libris annumerandum traditur, quos Jacobus Rex Angliæ sub titulo *δῶρε βασιλικῇ*, Cheuernius Cancellarius Galliæ, Hogueetus, Limburgius & alii sub titulis Testamenti aut Thesauri ad liberos, reliquerunt. Argumentum ejus porro, quod in tribus his capitibus versetur, debito erga Deum & Magistratum, erga proximum, & erga semetipsum, exponitur: & quum lingua Germanica scriptus sit ab Autore liber hic, istius præstantia & aptitudo ad res quasvis ea commode exprimendas, ostenditur. Et quia nobili genere natis liber potissimum dicatus est, virtutem præ ceteris convenire iisdem, & absque ea vanum Nobilitatis esse nomen docetur. Ad Marchicam autem Nobilitatem seu Brandenburgicam librum eum vel maxime pertinere, & virtutes in eo commonstratas summo studio excolendas ei esse, ob Principum & Electorum istius Gentis perfectissimum earum decus & culmen, ad quod Potentissimi Friderici Wilhelmi Magni ejusque Gloriosissimi Successoris Friderici III, & Celsissimæ Conjugis, prudentissimorumque Administratorum exempla eas evehere,

M 2

re,

re, declaratur. Illustre etiam omnium virtutum in hoc libro traditarum, & sibi a Patre velut commissarum, documentum præbere Filium, unicum Dynastiarum non magis quam virtutum paternarum hæredem, Patri cognominem, *Johannem Casimirum Kolbium Baronem a Wartenberg*, de quo supra diximus, Serenissimi Electoris Brandenburgici primum Cubicularium, arcis Electoralis Colonienſis supremum Capitaneum, cathedralis Ecclesiæ Havelbergensis Præpositum, Equitem Ordinis Johannitarum, Auriaci montis Præfectum, & complurium in Palatinatu inferiore sitorum prædiorum Hæreditarium, fuisse demonstratur; cujus omnia vitæ & domesticæ & aulicæ munia, ad paternam hanc institutionem composita, virtutibus innitantur, quibus summum gratiosissimi Electoris favorem, & totius aulæ amorem & cultum, omniumque bonorum venerationem sit consecutus.

M. ABRAHAMI FRENCELII DE ORIGINIBUS LINGUÆ SORABICÆ Libri secundi Caput secundum.

Sittaviæ, apud Jo. Willisch, 1695. in 4.

Constat plagulis 27.

Tertium hoc pensum est, quod investigandis linguæ Sorabicæ originibus operam navans clarissimus Auctor cum Orbe Erudito communicat. Institutum universum Benevolo Lectori abunde jam, ut nulli dubitamus, erit cognitum, posteaquam librum primum, secundique caput primum, illum quidem in Actis hisce A. 1693. pag. 305. seqq. hoc vero A. 1695. pag. 36. recensuisse nos meminimus. In secundo autem hoc secundi libri capite ea coacervavit & alphabetico digestit ordine vocabula Sorabica, quæ saltem καὶ ἀντίστοιχον seu quoad literarum quarundam commutationem ab Ebræis differre autumat, quorum certe major occurrit numerus, quam eorum, quæ classẽ præcedentem compleverant. Speciminis loco exempla pauca adducimus. Sic namque vocem Buda / quæ generatim mansionem & sedem, speciatim tabernam denotet, ab Ebræo בית; Gjslo vel Gjmo, funus, cadaver, a גלל; drapu & drapani / item drapiem, scabo, scalpo, frico a דרפ; horin & horin, ardeo, a חרר; huba / bucca, os, labium, a חב; jeden / jena / jene / unus, una, unum, ab אחד &c. derivat. Pleno etiam, ut coepit in sectionibus antecedentibus, modio promiscua admittitur collectanea, quæ res per has illasve voces designatas uberius illustrant

strant. Agi nempe ab eo videas de ritibus sepulcralibus, p. 470; de usuris, p. 530; de distinctione Scripturæ S. in libros, capita, & versus, p. 551, de Sabbato, p. 555; de urnis feralibus, p. 580; de serpentibus, p. 599, camelis, p. 614, capris, p. 653. 661, pullis gallinaceis, p. 682, araneis, p. 720, noctuis, p. 774; de diversa ægrotorum apud populos diversos cura, p. 649; de anniversaria Habessinorum lotionem, p. 678; de Lusatiæ utriusque finibus, p. 698; de Cosacis, p. 658: ut plura taceamus alia, quæ præter opinionem, ex tituli inspectione haustam, legentibus se passim offerent.

LA MERIDIANA DEL TEMPIO DI S. PETRONIO &c.

id est:

Meridiana templi S. Petronii, ducta & præparata ad observationes Astronomicas A. 1655, revisa & restaurata anno 1695, a JOHANNE DOMINICO CASSINI, Astronomo primario Universitatis Bononiensis, Mathematico Pontificio, & Membro Academia Regiæ Scientiarum Parisiensis.

Bononiæ, apud Hered. Vittorii Benacci, 1695. fol. Plag. II. Tab. æn. 4.

Commemoratum jam alias a nobis fuit singulari laude dignissimum institutum Academia Scientiarum Regiæ in Gallia, quo ex observatis, certiori quam antehac factum methodo, locorum longitudinibus, errores mapparum geographicarum emendare satagit. Harum observationum cum insignem jam adeptam esset numerum, comperit, multa loca, quæ in chartis priscis, v. g. Ptolemæi, sub eodem sita sunt Meridiano, jam sub diversis existere, contra quæ sub diversis ponuntur, sub eodem nunc jacere; ita quidem ut observationes recentiores, accuratius comparatæ cum veterum monumentis, suspensionem moverint, Meridianam motu quasi oscillatorio versus ortum & deinde versus occasum lente agitari. Quamvis enim certum sit, paucis annis non mutari sensibilibiter lineæ Meridianæ situm, dubium tamen remanet, annon insigni temporis spatio exigua contingat variatio. Id quod ut tolleretur de medio, jam olim Meridiana Uraniburgica Tychoonis examinata fuit, deprehensaque differentia, inter Tychonicam & recentissime illo in loco ductam, 18 minutorum. Quæ tamen cum errori in observando commissio tribui possit, recurrendum fuit ad lineam Meridianam, a celeberrimo Cassino in templo Petronii Bononiæ

A. 1655 summa exquisitissimaque cum diligentia descriptam. Quamvis enim quadraginta annorum intervallo, quod intercessit inter annum jam commemoratum & 1695, fortassis ædificium tam vastum mutationem aliquam in altitudine pati, aut inæqualiter subsidere potuerit, ipsam tamen lineam Meridianam pristinum retinere situm, nisi aliqua polorum mundi facta translatio, erat necesse. Hac ergo de re certiores ut redderentur Astronomi, ipse Cassinus itineris in se suscepit molestias, deportatisque ex Observatorio Parisiensi accuratissimis instrumentis examinavit, Januario mense & principio Februarii A. 1695, Meridianam jam dictam, deprehendensque ipsam sibi adhuc constare, conclusit, spatio 40 annorum Meridianos sensibilibiter situm non mutasse. Quoniam autem crediderunt nonnulli, seculo præterito insignem accidisse Meridianorum mutationem, inducti in hanc sententiam a Meridiana olim A. 1575 ab Egnatio Dante, ad observanda Æquinoctia & Solstitia, designatam eodem in templo, quæ a Cassiniana 9 circiter gradus a septentrione versus ortum declinat; hanc diversitatem Cassinus vitio constructionis tribuendam docet in libro, ex quo præcedentia excerpsumus, quique beneficio clarissimi editoris Dominici Guilielmi, curante humanissimo Magliabechio, ad nos pervenit. Neque vero substitit hic Cassini diligentia, sed cum altitudinem foraminis, per quod Solis immittuntur radii, cujusque diameter est unius uncie pedis Regii Parisiensis, nec non partes lineæ columnis vicinas a pristino suo statu defecisse deprehenderet, ita omnia restituit, ut jam exactissimi Heliometri munus obire denuo possit. Est enim hæc Meridiana instar tangentis, cujus radium 100000 particulas comprehendentem refert perpendiculari ex foraminis centro in lineæ meridianæ principium demissi altitudo, 1000 uncis pedis Parisiensis Regiæ æqualis. Ipsam lineam designat ferrea regula, cujus latus claudunt duæ series marmorum, quarum una numeros habet partium centesimarum perpendiculari, in quas linea divisa, quarumque singulæ in mille partes ope scalæ possunt subdividi; in altera notati sunt gradus integri distantie Solis a vertice, qui tangentis partibus respondent. Seorsum quoque signorum Zodiaci imagines illis locis, in quæ cadit Solis species, cum in principii signorum versatur, additæ sunt, nec non horæ integræ ortus Solaris, ibique insculpta Solaris ellipsis, quo cecidit solstitii æstivi die A. 1655, cum præsentibus multis astronomis, Montalbano, Manzino, Riccio

Riccio, Grimaldo &c. Meridiana ducta fuit; tandemq; notata quæ sunt secunda & tertia minuta peripheriæ terrestris, cujus partem 600000000 lineæ a principio usque ad centrum ellipsis Solaris extrema occupat. Facile ergo apparet, tantæ esse magnitudinis hanc lineam, ut minuta singula probe in ea discerni possint, quippe cum solstitii æstivi tempore, quando maxima est Solis altitudo, (Bononiæ 69 grad.) minuto altitudinis respondeant 33 particule tangentis, quæ 4 lineas Parisienses æquant, in minima vero solstitii hybernici, quæ est 22 graduum, particule 210, quæ efficiunt duas uncias unamque lineam pedis Parisiensis. Atque usus fuit insigni cum successu hoc Heliometro, quamdiu Bononiæ commoratus fuit, Caslinus, atque ex observationibus ibi habitis deduxit tabulam suam refractionum, nec non tabulas Solares apprime cœlo consentientes, ut observationes a Dn. Richer in insula Americæ Cayenne quinque gradus ab Æquatore distantes factæ testantur; meritoque proinde dignum illud habitum fuit ab illusterrimis Senatoribus, templi hujus fabricæ præfectis, ad cujus restaurationem sumtus suppeditarent, & cujus integritati in futurum quoque prospicerent. Eum enim in finem non solum asservari jusserunt instrumenta, quæ ad libellationem soli aliasque operationes in restaurando Heliometro fuere adhibita, sed negotium quoque dederunt Guilielmino, tum ipsa tum eorum usum accurate describendi, quo facilius imposterum ejus esset restitutio, si a temporis diuturnitate depravaretur. Id quod Vir doctissimus abunde præstitit in appendice ad Casinianum librum, additis quoque tabulis ad faciliorem Heliometri usum pertinentibus. Ejusdem quoque curæ debetur constructio gnomonis in eodem templo, ad elevationem poli investigandam, quam deprehendit paucis in secundis differre ab elevatione a Casino

octante ante suum discessum reperta, nempe 44. 30. 15, quæ pro-
inde major est 1 & 15 illa, quam invenerat anno 1655.

HENRICI TEELMANNI IN CAPUT XVI EVANGELII LUCÆ
 & alias insigniores utriusque sacri Instrumenti partes Commem-
 tarius Criticus & Theologicus.

Amstelodami, apud Ger. Borstium, 1695. in 4. Alph. 3, pl. 8.

Non

Non intromittendus videtur in ipsa hujus libri penetralia Lector benevolus, nisi antea fermocinantem in Praefatione Virum celeberrimum *Campegius Vitringam* observaverit. Is namque & lucem affudit universo Auctoris instituto, & tale in eadem thema pertractavit, quod in divinarum literarum explicationem intentis proponi, eorumque examini committi mereatur. Dictionum nempe genera in sacris paginis occurrentia, sensumque Scripturae diversum indagat; ac ista quidem sic distinguit, ut aliud appellet Historicum, aliud Dogmaticum, Ethicum aliud, & aliud Parabolicum, (quo nomine simul omne Tropicum complectitur,) tandemque Propheticum. Imprimis autem occupatus circa Historias in Scriptura enarratas, omnes verbi divini interpretes cordatiores id concedere supponit, multis eas in locis, praeter sensum literalem, mysticum quoque sive allegoricum complecti. Verum an id omnibus promiscue in locis deprehendatur? An hoc admissio, plures orationi divinae attribuantur sensus? An ipse quoque Grammaticus Scripturae Historicae, Dogmaticae, Ethicae ac Propheticae sensus plures queat comprehendere sententias? & denique, an mysticus Scripturae Historicae aut Propheticae sensus cujusque loci unicus tantum sit, aut non plures etiam dari possint? haec ipsa sunt, quae sub examen ulterius vocanda censuit. Ad quaesitum primum affirmando respondere non sustinet, certisque argumentis demonstrari posse negat, quod omni orationi Scripturae Historicae sensus mysticus innexus reperiatur. Esse enim alias dicendum, actus statusque omnium hominum, qui vixerint sub Oeconomia vetere, omnes eorum casus, omnes rerum eventus, & casuum atque eventuum omnes circumstantias, ad status, actus casusque hominum sub Oeconomia nova viventium, ita ad se invicem ordinasse divinam providentiam, ut nihil olim factum gestumque sit, cujus imago in Christo, Ecclesia aut mundo non exprimitur sub Oeconomia gratiae; id quod tamen admittendum ipsi haud videtur, cum solida probatione destitutum sit. Vicissim vero praecipuas historias Testamenti Veteris, quas appareat a Scriptoribus sacris cum singulari quadam cura literis esse consignatas, in censum ἀλληγορημάτων referre nullus dubitat, quarum exempla ponit in Abele, Noacho, Jacobo, Josepho, Mose, Josua, Gideone, Davide, Hiskia, Maccabaeis, in diluvio item, structura turris Babylonica, subversione Sodomae, Israelitarum exitu ex Aegypto, & hujus generis aliis

aliis. In Prophetiis praeterea & in Psalmis eodem fere modo versandum arbitrat, quo in Historiis, ut fata sive singularum personarum, sive integrarum gentium praedicta, non eventum modo suum in his sortita credantur, sed & pro typis rerum futurarum agnoscantur. Neque Ethicorum sive potius Ritualium, quae in Scriptura obveniunt, dispar ipsi ratio est. Sicut enim universa illa oeconomia vetus a Deo, propter aliam meliorem per istam praefigurandam, instituta fuerit; sic praecpta illi oeconomiae subservientia ad mores credentium novi foederis designandos, aut quemcunque alium illius oeconomiae novae casum aut eventum denotandum comparata esse, totus sibi persuadet. Ex his autem pronam fluere existimat quaesiti secundi decisionem, & affirmare nullo modo renuit, Scripturam Historicam, Propheticam, Ethicamque sive potius Ritalem, illis in locis, in quibus ea secundum Spiritus Sancti intentionem allegorice sit explicanda, duplicem sensum admittere. Nec circa tertium & quartum dubium negativam audet interponere sententiam, Scripturaeque sensus plures grammaticos pariter ac mysticos in uno loco sic admittit, ut eos tamen semper in quodam tertio inter se convenire, & qualicunque vinculo colligatos ac secum unitos esse, proindeque ad communem aliquem conceptum reduci, & sub eo menti proponi posse moneat, sive fundamentum unionis illarum veritatum aut sententiarum lateat in rebus ipsis, quae affinitate velut aliqua secum conjungantur, sive in subiecto, de quo praedicentur, situm sit. Exempli loco dictum affert Moyses de Noacho, Gen. VI, 9. VII, 1. quod fuerit *vir justus*; eam vero vocem non internam modo justitiam, sed & externam insinuare notat. Similiter plures sensus grammaticos manifeste involvi orationi Rebeckae de gemellis, de quibus illa dixerit: *Major serviet minori*. Gen. XV, 6. Accipi etenim debere hoc oraculum tam de ipsis Esavi & Jacobi personis, quam de earum posteris, & quidem de praerogativis tam spiritualibus quam temporalibus, quibus altera persona praeter altera gauderet. Alia, quae haec accumulat, exempla mittimus. Eodem modo procedit circa mysticos Scripturae sensus declarandos, & praeter reliquis in subsidium advocat ipsum Spiritus Sancti effatum, quo ille emblemata quoddam Propheticum explanaturus, uni illi duas adaptavit partes: *septem capita*, inquit, *septem sunt montes, & septem sunt reges*. Apoc. XVII, 9. At enim vero quam certam esse dicit hanc hypothesein de pluribus Scripturae

ra Sacrae sensibus grammaticis & mysticis, tam rursus arbitratur difficile, illam ipsi Scripturae exponenda dextre & prudenter applicare; generatim tamen eo annitendum postulat, ne plures sensus grammatici aut mystici uni Scripturae dicto aptentur, qui cum antecedente & consequente textus oratione simul absque violentia connecti nequeant; alias enim turbari aut infringi sacrorum Scriptorum ratiocinationem, quam illasam semper atque illibatam conservare deceat. De cetero multum sibi etiam placere illos confitetur, qui ex parabolis Christi Domini plus veritatis eliciant, quam generale quoddam praeceptum ethicum, per parabolam illustratum atque auditorum animis fortius infixum, & propterea, si parabola Christi ita explicari queant, ut singula earum partes commode & citra violentas contorsiones transferantur ad oeconomiam Ecclesiae, illud explicationis genus, tanquam optimum, amplectendum ceterisque praeferendum existimat; quemadmodum ipse quondam suis auditoribus intra privatos parietes singulas Christi doctoris parabolae bis explicatas ad calamum dictaverit.

Atque hoc idem fuit studium Auctoris, in cuius gratiam praefari haec Vitringae allubuit, *Henrici* puta *Teelmanni*, Verbi divini, dum viveret, apud Nordenfes Ministri, post cuius obitum haec parabolae quarundam expositiones, ab ipso olim adornatae, prima vice prodeunt; nisi quod unam illam de Divite & Lazaro, sed Belgico tunc sermone conceptam, anno jam tum 1686 evulgarit. Imo non circa istas modo illius deprehendimus industriam, sed & ad materias quasdam illustriores alias, quas fors illi, dum in argumento suo excutiendo versaretur, obtulit, digredientem ipsum cernimus.

Praemittit ante omnia generalem de *parabolis* tractationem, quidque observandum ei sit, qui ad explicandas cum fructu illas se velit accingere, uberius exponit, regulasque suas exemplis illustrat. Sed his, & quas inspergit, digressionibus satis prolixis, quia brevitatis habenda nobis ratio est, nunc misis, ad parabolam de Divite & Lazaro, ex Lucae decimo sexto capite, quam interpretari praecipuus Auctoris scopus fuit, recta progredimur, utque eam explicari cupiamus, paucis edisseremus. Existimat nimirum, quod in ea delineetur Pharisaeorum Judaeorumque contemptus Mosis & Prophetarum, consistens in eo, quod quaesita propria iustitia & confidentia externi cultus ceremoniarumque gloriatione, ac concessis a Deo bonis unice essent lati, ac pra-

nimia

nimia arrogantia Lazarum, CHRISTUM JESUM, in sua paupertate & ardentissimo quaerendi semen & saturationis e micis de mensa decidentibus desiderio contemnerent, spernentes unicum illud nomen, per quod oportebat salvari, atque propter hoc adventurae poenae reos sese facerent. Eum igitur in finem sub introducti divitis persona primario Pharisaeos, secundo Judaeos in Judaea tempore Christi existentes, notari asserit, illudque ut ostendat, Pharisaeos ante omnia divites nuncupari posse dicit, eo, quod nihil sibi deesse ipsi crediderint, (Luc. XIIX, 18.) ab ipso quoque Christo ita appellentur, Luc. VI, 24. In Judaeos insuper quadrare idem cognomen ob adjuncta talia, quae nonnisi divites eos fuisse evincant, utpote cum habuerint gazophylacium, Marc. XII, 41. 43. Luc. XXI, 1. Joh. VIII, 20; cum Paulus dicat, eos habere περισσόν, Rom. IX, 4. 5. Purpura & bysso indutos fisti Judaeos apud Ezechielem c. XVI, 15. seqq. ac praeterea inveniri apud eos personas & res tali decore exornatas, Exod. XXII, 2. seq. Nec esse, cur quis dubitare velit, an sub secundo etiam templo, a quoque Christi in terris obambulantis, ejusmodi vestes, quales Moses allegato loco descripserit, repertae fuerint? Imo constare, quod purpuram byssumque viri quoque nobiles inter Judaeos gestaverint. Quid? quod per haec pari modo liceat intelligere gloriam negotiationis statumque urbis Hierosolymitanae florentem, & confirmationem divitiarum in illam confluentium; quod δικαιώματι λατρείας intelligere per ea liceat &c. Latatos Judaeos non in festis modo solennioribus, sed & in quotidiano cultu, in quo externam collocarint religionem, & animum ita tranquillum ac ad Christum parum respicientem gesserint. Econtra longe aliam esse rationem pauperis, per quem minime innui vult mendicum proprie dictum tempore Salvatoris, neque Regem Davidem, neque omnes pios pauperes, quorum curam haud gerat avaritia divitum, neque allegorice Gentiles; sed Christum Salvatorem, cujus paupertatem multis modis adstruit, & quomodo de eo possit dici: ἐξέκλητο πρὸς τὸν πτωχὸν, disquirat. Nempe non modo expresse ipsum legi ejectum Luc. IV, 29, sed & satis constare, quam parum receptus fuerit in Judaeorum cor, intellectum, fidem. Ulcera ejus & vulnera non proprie solum, sed & metaphorice considerat. Desiderium saturationem etiam e micis expetens in eo constituisse, quod ad minimum quosdam e Judaeis ad Ecclesiam suam colligere optarit. Canes dicendos Gentiles,

qui velut ejus vulnera lambentes, hoc est, tanquam in ipsum credentes, sistantur. Ex eo, quod pauper mortuus referatur, ad mortem a Christo subitam respici, quæ tunc prophetico more intimata fuerit. Portationem in sinum Abrahamæ, adumbrare ipsius ascensionem & exaltationem. Mortem sepulturamque divitis capiendam de Reipublicæ Judaicæ decremento plenariaque everfione, & ipsa Judæorum rejectione, postquam oculos equidem interdum illi sustulerint, tempore imprimis Barchochabi pro Messia ab ipsis habiti, sed nonnisi majora tormenta persentiscentes. Unde Abrahamum viderint, sed e longinquo, cum ab ipso multum sua culpa discessissent. Unde Lazarum viderint in sinu Abrahami, h. e. Christum Messiam fuisse indirecte agnoscere coacti fuerint. Clamorem vero ad Abrahamum pro mittendo Lazaro directum, palam impletum in assiduis eorum votis, quæ & olim pro mittendo Messia ablegarint, atque etiamnum ingeminent. Aquas in parabola commemoratas notare bona illa, quæ in sui refrigerium e Messia adventu expectent Judæi, & quorum sitim quasi optatum linguæ refrigerium insinuet. Perpeffa in flamma tormina reducere nos ad iram divinam adversus Judæos sævientem, summaque eos afficientem miseria, quæ magis adhuc eorum preces pro Messia exhibendo augeat. Sed ad hæc enarrari beneficia, quorum olim facti participes; revocari ipsis in memoriam neglectum & incuriam Lazari seu Messia, indeque concludi, quod juste crucientur, & ostendi, quam impossibilis sit desiderii ipsorum expletio. Peti tamen ab ipsis, ut mittatur ad domum patris & ad quinque fratres Lazarus; ubi per domum patris & per quinque fratres intelligi vult decem tribus, quas nondum eo in statu esse credant Judæi, in quo sint ipsi apud nos, unde iis manifestandum Messiam expetant. Sed respondere Abrahamum, & earum conversionem ex Mose & Prophetis eorumque auscultatione decidendam; quo tamen contenti Judæi non sint, sed Messiam quoque ex mortuis resuscitandum flagitent, sicuti Gemaristæ Babylonici existiment, Daniele ex mortuis resuscitatum futurum Messiam. Additum autem Abrahami responsum duritiem eorum magis magisque redarguere, & spem omnem voti adimplendi penitus adimere.

Hæc summa est explicata ad mentem Autoris parabola, quam ita ille amplificat, ut novis denuo digressionibus non parum indulsit. Inter alia inseruit tractationem quæstionis: *an pleonasmus*

reperi-

reperiantur in Scriptura? quam a p. 224. usque ad p. 245. prolixè negavit, sibi que adversarium hac in parte elegit Vorstium, ad cujus exempla in contrarium adducta sigillatim respondet. Insuper, quid voce καὶ μετὰ Luc. XIX, 25. denotetur, dispicit. De gazophylacio Judæorum & de Corbani multa disputat. Decimum sextum Ezechielis caput illustrat. Vestimenta Sacerdotum Hebræorum cum cura enumerat. Purpuræ usum antiquum declarat. Imprimis vero per nomen Messia delatus ad Proverbiorum caput 30, hujus versus sex priores amplo commentario prosequitur. Suo etiam loco nonnihil de Judæorum, circa infernum statumque animarum separatarum, sententiam in medium adducit. Peculiari etiam dissertatione, congregationem aquilarum ad cadaver, ex Matth. XXIV, 28. explicat. Sed hæc indicasse suffecerit; cum prolixius omnia evolvi, instituti ratio prohibeat.

ΦΑΛΑΡΙΔΟΣ ΑΚΡΑΓΑΝΤΙΝΩΝ ΤΥΡΑΝΝΟΥ ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ.
PHALARIDIS AGRIGENTINORUM TYRANNI EPISTOLÆ.

Ex Mss. recensuit, versione, annotationibus & vita insuper Auctoris donavit Car. Boyle.

Ex Theatro Oxoniensi, 1695. in 8. Constant alphabeto dimidiato.

Epistolarum scribendarum, non minus quam orationum seu declamationum contexendarum, studiosos cumprimis extitisse veteres Græcos, inque artem redegissee ἐπιστολικὴς κατὰ γῆρας, vel libellus eo nomine inscriptus, qui a nonnullis Libanio, ab aliis Demetrio Phalereo tribuitur, argumento est. Epistolas id genus, a quinque & triginta auctoribus, Basilio Magno, Libanio, Chione, Aeschine, Isocrate, Phalaride, Bruto, Apollonio, Juliauo, Synesio, Demosthene, Platone, Aristotele, Philippo, Alexandro, Hippocrate, Democrito, Heraclito, Diogene, Cratete, Anacharsi, Euripide, Theane, Melissa, Mya, Alciphrone, Philostrato, Theophylacto, Achano, Anea, Procopio, Dionysio, Lyfide, Amaside, Musonio scriptas, ducentis abhinc annis a Marco Musuro collectas, Aldus publici juris fecit, duobus tomis anno 1499 Romæ excusis. Cujus industriam tamen vicit Caldoriana Societas, editis Aureliæ Allobrogum A. 1606 epistolis Græcanicis mutuis centum & quinquaginta auctorum, Latina etiam singularum versione, quæ Jacobo Cujacio tribui-

tur, adjecta. E quibus nonnullæ ab aliis etiam postea doctis & Φι-
 λελλῆσι viris fuerunt editæ; eæ autem, quæ Phalaridis nomen præ-
 scriptum ferunt CXLIX, nunc docti Viri in Anglia beneficio nitidius
 pulchriusque ornata lucem adspexerunt. A Luciano eas sub tyranni
 Agrigentini nomine scriptas esse & confictas, existimarunt Gyraldus &
 Burdelotius, inducti fortasse a duabus Luciani Declamationibus *Pha-
 laridarum* titulo nuncupatis; quibus æneum bovem a Perillo fabrica-
 tum Delphos mittere, inter cætera donaria Apollini consecrandum,
 Phalaris fingitur. Sed dissimile admodum in istis Declamationibus &
 his Epistolis orationis occurrere genus, bene annotat Boyleus, adver-
 sis etiam frontibus nonnulla in utrisque occurrere, ut potius Epi-
 stolas ipsi Phalaridi adjudicandas esse existimet. Ad harum accuratio-
 nem quatuor editis jam & impressis codicibus se usum esse profitetur,
 qui additas habeant diversas interpretationes, unam Thomæ Naogeor-
 gi, alteram cujusdem Jesuitæ, & tertiam eamque optimam Francisci
 Aretini. In quibus tamen singulis quum, quæ minus probaret, occur-
 rerent, novam versionem, quæ fideliter Græca verba exprimeret, ad-
 ornavit: Græcum autem contextum cum duobus manuscriptis Bod-
 lejanis, e Cantuariensi & Seldeni museo petitis, contulit: adeoque &
 Græcas eas & Latinas meliores, quam hætenus extabant, epistolas ex-
 hibuit. Vitam etiam cum ex istis epistolis, tum ex veterum aliorum au-
 torum monumentis adornatam præfixit: e cujus expositione intelli-
 gimus, Phalaridem Cretenfis insulæ urbe Astypalæa ortum, patre Leo-
 damante; tyrannidem post Thesea primum occupasse circa Olymp. LII
 Agrigenti, plurimis civibus interfectis; Erythiam uxorem & Pauro-
 lam filium habuisse; ingenio ac singulari acumine & solertia valuisse,
 ingenuis artibus instructum, liberaliter educatum atque administran-
 dæ reipublicæ non imperitum; humanitatis neutiquam expertem fuis-
 se, sapientesque & literatos reverenter coluisse, quod ex epistolis ad
 Stesichorum, Pythagoram & Abaridem pateat; in puniendis improbis
 severiorem extitisse, necessitate imperii coactum, quod tutus esse non
 posset, nisi in adversantes sibi simul existeret crudelis; crudelitatis ni-
 mia jacta in eum fuisse opprobria ab his, qui liberæ Reipublicæ nimio
 amore tenerentur, nec unum sibi præesse ferre possent; a multis tamen
 scriptoribus, & Cicerone cum primis, execrandæ immanitatis accusari,
 & Siculi Tyranni nomine venire; coctos infantes & proprios liberos ab
 ipso

ipso comestos esse, Athenæum Lib. IX. Dipnos. cap. 12. & Aristotelem
 Lib. VII. Nicomach. cap. 5. narrare; denique inauditum tormenti ge-
 nus, æneum taurum, a Perillo inventum, qui recluso latere cruciandos
 reos intra se reciperet, & supposito igne torreret, ita ut intus vocife-
 rantes mugitum emittere viderentur, a Diodoro Siculo, Plinio, Ovi-
 dio, Valerio Maximo, & ipso Phalaride epist. 122. memoratum, ipsum
 ut insigne crudelitatis exemplum ad posteros transmississe; tyrannidem
 autem annis viginti octo juxta Eusebium, juxta alios annis sedecim ex-
 ercuisse; lapidibus obrutum a civium concitata multitudo, Pytha-
 goræ consiliis, eodem die, quo Tyrannus Pythagoræ & Abaridi mor-
 tem destinarat. Tzezem Chiliad. V. hist. 31. aliter narrare ipsius inte-
 ritum annotat, ac si ipse in se oratione sua populum concitarit. Quum
 enim vidisset accipitrem plurimas insequentem columbas, videte, dixis-
 se, quid faciat ignobilis timor: si una earum avium qua fugit, resiste-
 rit, ea que insequitur, fugeret; quo audito senem quendam lapide ca-
 put Tyranni petiisse, omnemque quæ adstitit multitudinem istius ex-
 emplum secutam lapidibus eum obruisse.

JOANNIS GUILLIELMI STUCKII TIGURINI ANTIQVITA-
 tum Convivialium Libri III, & Sacrorum Sacrificiorumque
 Gentilium Descriptio.

Lugduni Bat. apud Jo. Hackium, & Amstelod.

apud Boomios, 1695. in fol.

Alph. 10. plag. 14.

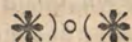
NOva hæc duorum doctissimi Jo. Guilielmi Stuckii, SS. Theologiæ
 quondam in Academia Tigurina Professoris, A. 1607 defuncti, Ope-
 rum (quorum illud Tiguri primum A. 1582, hoc ibidem A. 1598 prodiit,
 utrumque vero dudum in officinis librariis disparuit) editio indicari;
 quin & commendari vel eo nomine meruit, quod curatores ejus stu-
 dium adhibuerunt insigne, ut quæ in priores, & Antiquitatum in pri-
 mis Convivialium, editiones magno numero irreperant, menda ty-
 pographica tollerentur. Sic enim persuasum habemus, rectius utique
 de Republica literaria mereri, qui dum libros veteres typorum bene-
 ficio velut resuscitare annuntur, quam maxime emaculatos, tameti-
 am nulla accessione auctos eos sistunt, quam qui amplissimis quidem no-
 tis scholiisque illustratos dicam an oneratos, sed mendis foedatos Orbi
 erudi-

erudito obtrudunt. Specimen industriæ illius Typographi ipsi in Præfatione ad Lectorem exhibuerunt, indicatis locis quam plurimis, quæ corruptissime & negligentissime olim cusa, in hac editione restituerint. Nos memoriæ Stuckianæ dandum id censuimus, ut quo defunctum olim Stuckium Rodolphus Simlerus honoravit, epitaphium hoc loco legeretur.

*Ille ego qui veterum convivium pando Sophorum;
Et quo sint priscis sacra agitata modo:
Mystica qui sacre depromo fercula cœna,
Et quo fas diis vescier ore cibis:
Qui Carolum e tenebris magno conamine Magnum
Educo, & reduci sceptrum beata precor:
Qui Periplum Euxini Ponti & Mæotidis oras
Permeo mente sagax, Angelicosque choros:
Nunc depontanus convivium anhelat Deorum,
Angelico exanimem me comitante choro:
Ut quorum cecinit fatum mea Musa superstes,
Jungier his possit, post pia fata, viris.*

Ad monumenta a Stuckio relicta a Poeta allusum. Et primo quidem distycho Antiquitates Conviviales ac Sacrorum & Sacrificiorum Gentilium Descriptionem designari, nemo non videt. Reliquis notantur scripta ejus alia, quæ commemorari obiter non erit ab instituto nostro alienum. Edidit nempe & Meditationes Eucharisticas, seu de S. Cœna, & has quidem Germanico idiomate. Edidit A. 1592 Comparationem Caroli Magni Imperatoris cum Henrico Magno Gallorum Rege. A. 1577 Scholia in Arriani Periplum Ponti Euxini vulgavit. De Angelis, Angelicoque hominum præsidio & custodia librum A. 1595 emisit. In Henrici Bullingeri obitum Orationem funebrem A. 1575, Vitam Josiæ Simleri A. 1577 edidit. Quibus in Catalogo Bibliothecæ Bodlejanæ Palæstinorum etiam, Tyriorum & Sidoniorum populorum Historiam A. 1595, & Gratulationem de Pace in Galliis Henrici IV Galliarum

Regis auspiciis sancita A. 1601 evulgatam,
adjungi videas.

ACTA ERUDITORUM

publicata Lipsiæ

Calendis Martii, Anno M DC XCVI.

APPENDIX DISSERTATIONIS DE HÆRESIARCHIS ÆVI
Apostolici & Apostolico proximi, cui accedit heptas dissertationum selecta quadam historiæ ecclesiasticæ veteris & novæ capita illustrantium
Autore THOMA ITTIGIO Lipsiensi, SS. Theol. Lic. &
Ædis Nicolaitanæ in patria Archidiacono.

Lipsiæ apud Hæredes Lanckisianos, 1696. in 4.
Constat Alph. 2. plag. 18.

Autoris Plurimum Reverendi, inque adornandis his Eruditorum Actis Socii nostri dexterrimi, dissertationem de Hæresiarchis ævi apostolici & apostolico proximi alibi recensuimus, cui supplendæ, emendandæ, illustrandæ & vindicandæ Appendicem hanc inservire voluit. A Dositheo iterum auspicatus, inter alia chronici Samaritani de Dositheo fabulas ex Abrahami Ecchellenis in Hebræo Jesu catalogum commentario commemorat. Ad Simonem Magum ejusque assecras progressus, varia huc spectantia colligit, e quibus hoc tantum notare lubet, quod etsi fragmentum libelli Marcello attribuit, de conflictu S. Petri Apostoli & Simonis Magi, Ludovicus Jacobus a S. Carolo ad calcem bibliothecæ suæ Pontificiæ tanquam ineditum vulgaverit; maxima tamen ejus pars nihil aliud contineat, quam epistolam Marcelli ad Nereum & Achilleum a Surio in actis Sanctorum pridem editam, integer autem Marcelli tractatus a Florentinio in notis & exercitationibus ad vetustius ecclesiæ occidentalis martyrologium editus fuerit, qui etiam in notis ad hunc Marcelli tractatum epistolam Pilati ad Tiberium, a cæteris quæ hactenus prodierunt exemplaribus diversam publicavit. Quis Varsivus ille fuerit, quem Autor operis imperfecti in Matthæum cum Simone

mone Mago & Dositheo conjunxit, ignorare se Ittigius in dissertatione sua dixerat. At nunc non dubitat, quin apud Autorem illum pro Varisuo Barjesu in Actis Apost. c. 13. v. 6. memoratus legi debeat, cujus nomen etiam apud Augustinum l. 3. contra literas Petil. c. 48. a Benedictinis restitutum fuit, cum hactenus in vulgatis Augustini editionibus *Simonis & Variæ* vel *Simonis & Varii suæ* pro *Simonis & Barjesu* lectum fuerit. De Hymenæo & Phileto agens Dn. Petersenium refutat, qui hæreticos illos resurrectionem ad fruitionem regni chiliaristici negasse contendit, & hanc loci Paulini interpretationem variis rationibus stabilire conatus est. Occasione Blasti, qui pascha eodem cum Judæis tempore celebrandum docuit, ad historiam schismatis paschalis, quod secundo seculo exortum fuit, digreditur, ejusque ortum & progressum exponit. Inter recentiores scriptores, quorum de ista controversia sententias adducit, est Jesuita Halloixius, in quo, etsi falsa quædam gratis asseruerit, illud tamen laudandum esse notat, quod ecclesias Asiaticas a fulmine Victoris illasas stetisse asserat, Victorem potestate sua ad ecclesias innoxias destruendas abusum reprehendat, generosam Irenæi Victorem objurgantis libertatem commendat, variosque Baronii in hac controversia lapsus animadvertat. Post Halloixium etiam Petri Facditi meminit, & qua ratione scriptor ille dissidium paschale inter Pontificem Romanum & ecclesias Asiaticas enatum, cum dissidio quod inter Regem Galliarum & Pontificem Romanum circa jus quarteriorum agitarum fuit, contulerit, breviter recenset. Ad Apellis historiam perveniens iterum observat, quod jam in dissertatione sua monuerat, Augustinum in libello de hæresibus Severo familiaritatem cum Philumena tribuere, cum ceteri scriptores antiqui omnes Apellem Philumenæ oraculis usum asserant. Neque tamen amplius statuit, quod in dissertatione sua suspicatus fuerat, vel Augustinum memoria lapsum fuisse, vel locum illum a librariis luxatum, perperamque ad caput de Severianis relata fuisse, quæ ad caput proxime præcedens de Apellitis pertinebant; sed mutata nunc sententia non dubitat, quin tota illa pericope de Philumena ex Augustini libello de hæresibus prorsus delenda sit, cum in manuscripto codice bibliothecæ Paulinæ, quam Academia Lipsiensis possidet, omissa deprehendatur, & doctissimi Benedictini in nova Augustini editione testentur, quod istam pericopen de Philumena in manuscriptis codicibus Vaticanis & 12 Gallicanis, ad quos illum

Augu-

Augustini libellum contulerant, non invenerint, unde eam in ipso Augustini textu omittere minime dubitarunt. His expositis, clarissimi Colbergii sententiam de illo Augustini loco adducit, & cur ea sibi minus probabilis videatur exponit.

Omissis cæteris, quæ in hac appendice occurrunt, ad Heptadem Dissertationum miscellanearum pergimus, quæ alteram hujus voluminis partem constituit. Et prima quidem dissertatio de pseudepigraphis Christi, Mariæ & Apostolorum agit. Sunt autem pseudepigrapha Christi, de quibus c. 1. & 2. disserit, epistola Christi ad Abgarum, scripta quædam Christo ab hæreticis afficta, & epistolæ nonnullæ Christi, quæ cœlitus demissæ vel ab eo dictatæ perhibentur. In Mariæ pseudepigraphis, quæ c. 3. referuntur, præter epistola ad Ignatium, ad Messanenenses & ad Florentinos, occurrit liber de miraculis fidei & annulo Salomonis, in plumbeis laminis Granatæ effossis, & A. 1682. ab Innocentio XI. ob falsi crimen damnatis, habente superiori seculo inventus. Reliqua dissertationis hujus capita in enarrandis pseudepigraphis apostolicis occupantur, cujusmodi sunt Jacobi protevangelium aliaque evangelia pseudapostolica, acta Pauli & Thæclæ aliaque acta pseudapostolica, & varia Apostolorum itineraria, epistolæ pseudapostolicæ, apocalypses pseudapostolicæ, symbolum quod Apostolorum dicitur, didascalie pseudapostolicæ, prædicationes pseudapostolicæ, canones pseudapostolici, constitutiones pseudapostolicæ, liturgiæ pseudapostolicæ & nonnulla alia Apostolorum nomen mentientia monumenta. Ita vero in pseudepigraphis illis memorandis Autor celeberrimus versatur, ut varia veterum & recentiorum de illis iudicia inter se conferat, illorum, quæ in lucem prodierunt, varias editiones indicet, aliaque ad pseudepigraphorum illorum historiam spectantia colligat. Qua occasione modo nonnulla veterum scriptorum loca illustrat, modo errata quædam, quæ vel memoriæ lapsu vel alias ob causas in recentiores quosdam autores irrepsérunt, corrigenda monet: qualia sunt, quod Ludovicus a Dieu, in animadversionibus ad Xavierii evangelium Persicum, nullam de Abgari lepra mentionem apud Cedrenum fieri scribit; quod Strauchius in amœnitatibus juris canonici inter autores, apud quos Christi epistola ad Abgarum legitur, Damascenum nominat; quod idem Strauchius, eumque sequentes alii Montacutio pro amœbæis Abgari & Christi literis 263 Augusti-

ni epistolam alleganti, tot Augustini epistolas non extare respondent; quod Leusdenius in Philologo Hebræo-Græco Jacobi protevangelium ab Hieronymo Græce redditum asserit; quod Varenius in rationario scriptorum ecclesiasticorum secul. 1. Jacobo Fabro Stapulensi Viennensem episcopatum tribuit; quod Ludov. Jac. a S. Carolo in bibliotheca Pontificia, & Fratres Sammarthani in Gallia Christiana, Johannem Carolum Bovium, Ostunensem & postea Brundusinum Episcopum, cum Carolo Bony Engolismensi Episcopo confundunt; quod Rivetus in critico suo sacro Turrianum magno nisu constitutiones apostolicas contra Magdeburgenses defendisse, idque eum in libris 5. adversus Magdeburgenses scriptis fecisse tradit; quod Oudin in supplemento de scriptoribus ecclesiasticis disputationem inter Athanasium & Arium, quæ Nicææ habita dicitur, & inter Athanasii scripta Græce & Latine legitur, a Vigilio Tapsensi scriptam & a Chiffletio inter Vigilii opera editam memorat; ut alia quædam aliorum errata ab Autore sagacissimo animadversa taceamus.

Secunda dissertatio de schismate Donatistarum agit, cujus ortum dum describit Noster, acta Saturnini a Donatista quodam composita, quæ Henschenius posteriorem Surii editionem imitatus non integra edidit, ex Albaspinæo & Baluzii miscellaneis suppleri posse monet. Concilium Carthaginense, in quo a schismaticis Cæcilianus damnatus & Majorinus electus fuit, num a Cirtensi quodam concilio confirmatum fuerit, quod a clarissimo Leydeckerio asseritur, inquit, & Augustini locum a Leydeckerio allegatum non de alio concilio loqui existimat, quam quod septem ante Majorini electionem annis congregatum fuit. Hac occasione Cirtensis illius conciliabuli historiam exponit, & inter alia Garnerium, qui Cirtam & Constantinam unam eandemque civitatem fuisse invitus nec sine reluctance quadam affirmaverat, ab Eminentissimo Norisio inter Romanæ Ecclesiæ Cardinales nuper cooptato in epistola ad illustrem Magliabecum haud immerito notatum observat. Errorem Magdeburgensium, qui centur. 4. pag. 1171. Maternum & Marinum alicubi in Gallia vel Italia Episcopos fuisse scribunt, ex aliis ejusdem centuriæ locis corrigi posse animadvertit, & alios quosdam Magdeburgensium lapsus circa Arelatenis concilii historiam corrigendos monet. Arelatense hoc concilium Augustino plenarium audire, cum Launojo statuit. Locum Optati, qui ad Eze-

zechiel.

zechiel. XIII. 13. alludens, in dealbatum Donatistarum parietem primum tempestatem, deinde pluviam, & denique lapides irruisse scribit, ab ipso Optato in manuscripto Germanensi, ex quo Benedictini in appendic. ad Tom. IX. Oper. Augustini aliqua excerpserunt, explicari docet, cum in illo expresse addatur, tempestatem sub Ursatio, pluviam sub Gregorio, & lapides sub operariis unitatis Paulo & Macario in dealbatum illum parietem irruisse. Et in eo quidem Benedictinis ad stipulatur, quod tempestas, quæ sub Ursatio contigisse dicitur, A. 320. & pluvia, quæ Gregorio adsignatur, circa A. 336. vel 337, quo Præfecti munus ille gessit, facta fuerit. Cum autem Benedictini suspicantur, nomina Leontii, Ursatii & Taurini a Donatistis ficta fuisse, ut Præfectis illis & Ducibus Imperatorum, quos sibi graves sentiebant, invdiam facerent, quasi crudelitate sua leones, ursos & tauros adæquarent; conjecturam hanc eo nomine improbat, quod Cresconius apud Augustinum, Ursatium cum Zenophilo, Petilianus apud eundem Ursatium cum Macario, & Donatistæ apud Optatum, Leontium & Ursatium cum Paulo & Macario conjungant. Neque enim dubitat, quin Donatistæ etiam Zenophilo, Paulo, & Macario bestiarum nomina daturi fuissent, si Leontii, Ursatii & Taurini nomina finxissent. De Pauli & Macarii in Africam legatione dum agit, animadvertit, Marculum Donatistam, quem a Macarii militibus occisum fama tulit, in martyrologia quædam irrepsisse, & acta passionis ejus a Donatista quodam conscripta doctissimum Mabillonium in analectis suis edidisse. Intestina Donatistarum dissidia dum recenset, de Tichonio disserit, cui nonnulli præter regulas interpretandæ Scripturæ passim editas, commentarium in Apocalypsin tribuunt, inter Augustini opera sub ejus nomine editum. Verum illum commentarium nec ab Augustino, nec a Tichonio scriptum judicat. Epistolam synodicam Maximianistarum, quæ apud Augustinum conc. 2. in Ps. 36 legitur, & ex concilio apud Cavernas Susis habito data dicitur, non ad Carthaginense Maximianistarum concilium spectare censet, ut post Baronium Schellstratenus, Witsius & alii existimarunt, qui Cavernas Susis locum Carthagini propinquum fuisse statuunt, sed ad concilium Cabarsustanum, seu posterius Maximianistarum concilium. Quam sententiam ex eo confirmat, quod in antiquis manuscriptis, quæ Baluzius in nova collectione conciliorum retulit, hoc concilium Cabarsusi habitum dicatur. Augustini

scripta contra Donatistas dum commemorat, Sagittarium, qui in introductione sua inter scripta Augustini Anti-Donatistica, quæ perierunt, Augustini epistolam ad Mercatorem retulit, errasse notat, cum illa Augustini ad Mercatorem epistola neque amplius deperditis accenseri debeat, neque contra Donatistas sed contra Pelagianos scripta fuerit. Librum Augustini de unitate Ecclesiæ cur Benedictini *viduas* suspectum habeant, breviter commemorat, eorumque rationes eruditius ponderandas relinquit. Quæ de Donatistarum erroribus, eorundemque & Circumcellionum imprimis sceleribus & flagitiis, de collationibus inter orthodoxos & schismaticos institutis, de conciliis in Donatistarum causa habitis, de Imperatorum adversus Donatistas editis aliisque ad historiam hanc spectantibus gestis disseruit, brevitatis studio omittimus, & tantum Autoris voto, quo hanc dissertationem obsignavit, nostrum conjungimus, ut Eminentissimi Norisii historia Donatistica, cujus apparatus jam pridem collectum novimus, in lucem aliquando prodeat.

Tertiæ dissertationis argumentum est ritus festum nativitatis Dominicæ d. 25 Decembris celebrandi, quem ex probatis trium a Christo nato seculorum monumentis probari posse negat. Inter alia notat, quod Hospinianus quidem ritum illum jam seculo secundo cognitum asseruerit, idque ex Theophili Cæsariensis epistola paschali probaverit, verum epistola illa Theophilo Cæsariensi supposita videatur, & præterea verba illa Theophili ab Hospiniano allegata in plerisque epistolæ illius editionibus desiderantur. Johannis Nicæni de ritus hujus antiquitate & origine fabulas explodit. Homiliam Chrysostomi in nativitatem Domini, quæ Tom. V. edit. Savil. p. 511. legitur, etsi a Gretsero & Petavio pro spuria habeatur, genuinam esse non dubitat. Eam tamen non Cpoli, ut post Scaligerum Calvisius pluresque alii censuerant, sed Antiochiæ habitam observat. Fragmenta de Saviniano ejusque sociis, a quibus hunc ritum introductum fuisse Andreas duSauslay persuasum sibi habet, rejicit. Varias recentiorum de die Christi natali sententias dum recenset, in doctissimo Bynæo desiderat, quod Isaaco Judæo, Christianos inter conceptionem Mariæ & Christi nativitatem 17 tantum dies numerare fingenti respondens, nodum hunc Pontificis conceptionem Mariæ d. 8. Decembris celebrantibus inexplicabilem statuerit, nec

ani-

animadverterit, Judæum illum diem, quo Maria concepta creditur, cum die quo Maria Christum concepisse perhibetur, confudisse.

Quarta dissertatio versatur circa controversiam de æquali Petri & Pauli primatu, quam ante 50 annos celeberrimus Jansenista Arnaldus excitavit. Refert igitur, Arnaldum in præfatione sui tractatus de frequenti communione, quem Jesuitæ Petro de Sefmaison opposuit, Petrum & Paulum duo ecclesiæ capita appellasse, eaque de re monitum non solum hanc sententiam non retractasse, sed integris etiam tractatibus defendisse, eosque tractatus a pluribus scriptoribus impugnatos, quin & ab Innocentio X. damnatos & prohibitos fuisse. Recenset quoque argumenta, quibus sententiam suam Arnaldus stabilivit. Inter adversarios Arnaldi Raynaudum fuisse notat, qui singulari Dei providentia Paulum capite truncatum statuit, ut solum Petrum ecclesiæ caput esse constaret. Postremo de imagine Pauli dextri & Petri sinistri in bullis papalibus disserit, variasque variorum ea de re sententias exponit.

Dissertatio quinta occupatur in recensendis actis synodi Hierosolymitanæ anno Christi 1672 habitæ. Cum enim illa in paucorum manibus versetur, studiosæ juventuti non ingratum fore Itigius existimavit, si compendium illorum exhiberet. Cum autem hæc synodus Cyrillo Lucari ejusque confessioni opposita fuerit, de Cyrillo nonnulla præmittere ipsi placuit. Ipsa acta synodi Hierosolymitanæ quantum attinet, ea primum A. 1676. sub nomine synodi Bethlehemiticæ prodierunt, & cur in altera editione A. 1678. titulus ille mutatus fuerit, commemorat. Quinto horum actorum capiti insertas esse duas synodos indicat jam olim adversus Cyrillum Cpoli habitas, quarum prior A. 1638. præside Cyrillo Berthœensi, posterior præside Parthenio coacta fuit. Imprimis vero recensendo sexto eidemque ultimo actorum horum capiti suam operam impendit, cum in eo Hierosolymitanæ synodi Patres ecclesiæ suæ doctrinam juxta ordinem in confessione Cyrilli Lucaris servatum proposuerint. Sicut autem Cyrilli confessione non tam Græcæ quam Reformatæ ecclesiæ doctrinam contineri notat; ita synodum Hierosolymitanam, quam instigante Gallico ad Portam Ottomannicam oratore a Patriarcha Dositheo congregatam fuisse patet, ad synodos a Græculis papizantibus emendatas referre non veretur.

Sextam dissertationem Photini Sirmienſis Episcopi hiftoriæ im-
pendit, in qua de ejus nomine, patria, præceptore Marcello, functio-
nibus ecclesiasticis, imprimis vero de erroribus ipſi attributis & de
conciliis in quibus damnatus perhibetur, nec non de ejus scriptis, adver-
ſariis, exilio, obitu, & Imperatorum contra Photinianos legibus diſ-
ſerit. Quæ de ſingulis iſtis capitibus obſervaverit recensere, præfixi bre-
vitatis limites nobis non permittunt. Quamobrem ea tantum notare
placet, quæ in additamentis ad hanc Photini hiftoriam adjecit. Dixe-
rat in ipſa diſſertatione, diverſas fuiſſe Hilarii & Athanaſii circa con-
feſſionem Sirmienſem A. 351. editam ſententias, dum Hilarius eam ut
orthodoxam explicavit, Athanaſius autem hanc confeſſionem cæteris
adverſariorum confeſſionibus adjunxit; & quamvis Doſſcheus ſtatu-
at, quod Athanaſius hanc confeſſionem ſuis potius quam eccleſiæ ad-
verſariis tribuerit, probari tamen id commode non poſſe, nec asper-
nandam eorum videri ſententiam, qui pleroſque Sirmienſis illius con-
cilii aſſeſſores Semiarianos fuiſſe, & ſubdolis ac ambignis verbis hanc
confeſſionem condidiſſe arbitrantur. His addit, Hilarium non ſimpli-
citer ſynodum Sirmienſem & quasdam alias orientalium confeſſiones
pro orthodoxis habuiſſe. Quod imprimis eluceſcere ait ex Hilarii re-
ſponſis apologeticis adverſus Luciferum & alios reprehenſores ſui tra-
ctatus de ſynodis, quæ Benediſtini in nova Hilarii editione nuper edi-
derunt. Ex his enim manifeſtum eſſe dicit, quod Hilarius formulas qui-
dem Semiarianorum ſano ſenſu intelleftas quodammodo ferri poſſe
putaverit, nequaquam tamen Semiarianos pro orthodoxis habuerit.
Unde & Benediſtinos in vita Hilarii & in præſatione ad Hilarii tracta-
tum de ſynodis animadvertiſſe refert, quod Hilarius orientales ea ra-
tione tractandos judicaverit, qua ſolent convaleſcentes ægri, quibus
nec priſtinæ ægritudinis reliquiæ, nec ſpes recuperanda ſanitatis deeſt,
ideoque illis ad veram fidem aliquid deeſſe non diſſimulaverit, interim
tamen veritatem illis blande inſinuaverit, eosque modo excuſaverit,
modo laudaverit, & a convitiis abſtinuerit, ut & orientalium bene-
volentiam ſibi conciliaret, & occidentales in eorum favorem inclina-
ret, utroque autem ad concordiam ineundam præpararet. Eoſdem
Benediſtinos obſervariſſe notat, quod Hilarius ante Ariminenſem ſy-
nodum, Athanaſius autem poſt illam ſynodum ſcripſerit, quo tempore eccle-

eccleſiæ utilitas efflagitaverit, ne orientalium confeſſionum vitia am-
plius diſſimularentur.

In ſeptima eaque ultima diſſertatione de Aramo agit, quem &
obſcuriſſimum & celeberrimum autorem appellat; obſcuriſſimum
quidem, quia ipſi Photio, cui Arami memoriam debemus, nomen hoc
obſcurum minusque perſpectum fuit: celeberrimum autem, quia Hiero-
nymum ſub iſto nomine deliteſcere Reverendiſſimus Noriſius in Hiſto-
ria Pelagiana, & doctiſſimus Garnerius in diſſertationibus ad Marium
Mercatorem deprehenderunt. Cæterum hac occasione etiam de Theo-
doro Antiocheno, qui Hieronymum ſub Arami nomine confutan-
dum ſuſcepit, ejusque ſcriptis & erroribus, & imprimis de ejus Pelagia-
niſmo diſſerit, tandemque inquit, quam ob cauſam Hieronymus a
Theodoro Aram cognominatus fuerit. Recenſitis autem aliorum opi-
nionibus, celeberrimi Cave ſententiam amplectitur, qui Hieronymum
a Theodoro Aram, hoc eſt Syrum dictum arbitrat, quia Hierony-
mus maximam vitæ ſuæ partem in Syria tranſegit.

*MOSIS PROPHETÆ LIBRI QUATUOR; EXODUS, LEVITI-
cus, Numeri, & Deuteronomium, ex translatione JO. CLERICI, cum
ejusdem paraphraſi perpetua, commentario philologico, diſſerta-
tionibus criticis, & tabulis chronologicis ac
geographicis.*

Amſtelodami apud Henricum Wetſtenium, 1696. fol.

Constant alphabetis 6 & plagulis 13, tabulisque æneis 3.

Biennium effluxit, ex quo *Genesis* Autoris in lucem prodiit. Sequun-
tur nunc Moſis libri quatuor reſidui, eadem cura translatis atque illu-
ſtrati. Operis totius, quod ad omnes Scripturæ V.T. libros extendetur,
prolegomena anno cſo lxxiv menſe Januario, ipſum vero com-
mentarium in *Genefin* cum appendice menſe Martio ejusdem anni re-
cenſuimus. E præſenti, quem ſcripſit ad *Exodum*, *Leviticum*, *Nume-
ros*, & *Deuteronomium* commentario philologico, brevitatis ſtudioſi
nonniſi quatuor obſervationes, quæ librum perluſtrantibus forte ſe
nobis obtulerunt, curioſo Lectori ſpeciminis loco exhibebimus, &
quidem ex ſingulis libris unum.

Nimirum *Exod. XV* canticum *Iſraelitarum* ad mare *Erythræ-
um* per vocabula *ἐμειότελεωτα* rite diſpoſita ſine ulla mutatione, dua-
bus

bus voculis exceptis, dum vers. 14 ad יִרְיָו additum est ; paragogicum, ac vers. 16 pro עִירְיָו scriptum est עִירְיָו metricè descripsit. Idem præstitit Num. XXI, 16 in cantico breviori, ab Hebræis in memoriam puteorum plurium inventorum facto. Sed & Deut. XXXII canticum Mosis prolixius metricè a se descriptum exhibuit, additis quibusdam notulis. Quam bene autem sint inter sese ὁμοιοπύλευτα illa comparata, hoc in loco non aggreditur dicere, sed in dissertatione de Hebræorum poesi, Psalmis addenda, rem totam aperire promissit.

Ad Lev. XVI, 8 refutat Jo. Spenceri de voce חֲזַזֵּל Hazazel opinionem. Nam cum ibi legamus, pro duobus hircis ostio tentorii admotis duas sortes ex mandato divino jaciendas fuisse, unam *Jehovæ*, alteram חֲזַזֵּל *labazazel*, is opere erudito de Legib. Hebr. Ritual. L. III. diss. IIX vocem hanc compositam esse putat ex nomine חֲזַז *potens*, & participio חֲזַז *abiens*; signarique ea cacodæmonem, ad quem amandaretur hic hircus quasi immundus ob peccata, quæ ei velut imposita fuerant. Sed quicquid pro hac sua confirmanda sententia dicat Spencerus, nunquam effecturum esse scribit Noster, ut cum Mosis lege conveniat, duarum victimarum piacularem alteram Deo donari, mactatam ad altare & rite oblatam; alteram vero vivam, quasi peccatis populi onustam ad cacodæmonem mitti, qualis sacri nulla fiat alibi mentio. Nullū enim occurrere sacrificium, cujus pars Deo offeratur, altera vero viva, quasi peccatis populi onusta ad cacodæmonem amandetur. Solide equidē confutasse ait Spencerum eorum sententiam, qui per modum sacrificii oblatū hunc hircum cacodæmoni volunt, indeque conjicere, non ut oblationem sacrificialem ad eum amandatum fuisse, sed ut isto symbolo fors peccatorū denotaretur, & signaretur immundities dæmonum, ad quos hircus peccatis onustus mittebatur; verum hæc distinctio cum in Mose non habeatur, & hircus alter dicatur esse *Hazazelis*, alter vero *Jehovæ*, summum periculum fuisse contendit Clericus, ne Hebræi verbis Mosis eo adducerentur, ut crederent cacodæmoni illo die sacra fieri, & victimam mitti. Neque hoc a se temere dici, duobus ostendit argumentis. Primum est consuetudo gentium, quæ dæmonibus malis sacra faciebant, teste Mose c. XVII, 7, ex qua hanc legem sine dubio interpretati fuissent Hebræi, si piacularem victimam ad cacodæmonem mittere jussi essent. Alterum est, revera eos ex Judæis, qui *Hazazel* nomen esse cacodæmonis existimant, credi-

credidisse etiam, hircum quasi hostiam ad eum mitti, ut ostendit ipse Spencerus Diss. IIX c. 2. His de causis ejus sententiæ non assentitur Clericus, quin potius nomen hoc deducens ex duabus vocibus Arabicis, quarum altera חֲזַזֵּל *hazazon* *terram duram* (ex radice חֲזַז *hazza* *durus fuit*) seu *petrosam*; altera חֲזַזֵּל *maozelon* *locum angustum* (ex חֲזַז *azala*, quod apud Arabas est *in angustia versari*) sive *arctum* significat, versiculum 8 & 10 sic interpretatur: *In ambos hosce hircos sortes jacies, unam Jehovæ, alteram præcipitio. Hircus vero super quo jacta fors ascenderit præcipitio, statuatur vivus coram Jehovæ, ut expiet eo Sacerdos, eumque mittat ad præcipitium, in desertum.* Quam versionem suam confirmat ex commate 21 & 22, ubi is hircus dicitur mitti in desertum, *in terram abscissionis*, h. e. in locum præruptis scopulis cinctum, sive præcipitem; additque Deum hoc ritu significasse, non magis se velle peccatorum Israelis rationem habere, quam pecudis habeatur, quæ in desertum amandata eque præcipitio dejecta perit.

Cum omnia quæ Num. XXII, 28 de asina Balaami commemorantur, huic in visione visa fieri crediderit Maimonides, nihil esse in hac narratione contendit Noster, quod vel minimam suspicionem creare possit somnii narrati. Idem enim efficere potuisse Deum in asinæ ore, quod facit in organo, qui ejus instrumenti certis motibus varios modulatur sonos, non magis incredibile ipsi videtur, quam creatos initio homines, quos loquendi facultate ornavit. Nec quicquam huic historiæ objici posse scribit, nisi mirum videri, propter rem tantillam factum esse prodigium, cui nunquam postea simile contigerit; cum tamen consilia & fines Dei nemo dicere possit se ita perspexisse, ut quid illis conveniat, quid contrarium sit, semper judicare valeat. Quid quod brevissimam hic habeamus antiquissimi ævi historiam, ex qua de hominum ejus temporis Balaamique ipsius animi affectione sat plenum judicium ferre nequeamus. Quod autem homo, tanto prodigio territus, loquente asina, non prorsus obmutuerit, sed ita responderit bruto animanti, quasi non tum primum cum eo esset collocutus, hoc nescio cui de brutis sententiæ (quam sciremus, si libros, qui philosophiam Orientalem illius ævi complectebantur, haberemus) tribuit. Interim Balaamum fortasse mentium humanarum transmigrationem in brutorum corpora credidisse conjicit; cum enim, qui in Mesopotamia finitimisque oris μεμψυχωσιν propugnabant, ut fidem suam face-

rent doctrinæ, vulgo, quanquam falso, narrarent bruta sæpe esse locuta, hac aut simili opinione fieri potuisse dicit, ut Balaamus asinam suam voce, humanæ simili, loqui minus miratus sit. Neque huic suæ conjecturæ, de migratione animarum a Balaamo credita, officere ait verba ejus: *nam te jam occidisset*; cum Herodotus varia pecudum genera ab Ægyptiis, *μετεμψύχων* credentibus, occisa narret, Lib. II cap. 123.

De sepultura Mosis Deut. XXXIV, 6 expendit verba Josephi: *Cum saluaret Eleazarum & Josuam, & cum illis loqueretur, nube subito super ipso stante, in quandam vallem raptus, inconspicius factus est. Scripsit vero se in sacris libris esse mortuum, timens ne ob eximiam virtutem, ad DEUM abiisse auderent dicere.* Nimirum a Mose hoc caput esse vult Josephus, quod in eo non confutat Clericus. Quisquis enim, ait, lecto hoc capite, ei sententiæ suffragium adscribere potest, is frustra rationibus oppugnatur. Saltem miratur, quare periculosum judicet, si credatur Moses *ἀναχωρήσαι πρὸς τὸ Θεῶν*, modo ne ipse colatur: id enim quod Henoch & Eliæ contigisse narrant sacrae literæ sine periculo, de Mose æque innoxie credi potuisse. Ac sane id credidisse multos Judæos, tum ostendit ex libro olim ab ipsis scripto, cui titulum fecerunt: *Ἀνάληψις Μωσέως*, tum ex paraphraste Chaldaeo ad Pl. LXIX 19. & Cant. c. I, 5. Antiquioribus tamen temporibus vere mortuum fuisse creditum Mosem, ex hoc Deuteronomii capite apparere ait; sed non negare Scripturam eum resurrexisse, quin potius videndum, annon huic sententiæ faveat locus qui habetur Matth. XVII, 3.

Paraphrasi & commentario quatuor librorum duas subjungit *Appendices*, unam in Exodum, alteram in Numeros. Appendix commentarii in Exodum sistit nobis Dissertationem de *Maris Idumæi translatione*, in qua longe maximum miraculum copiosius illustrare instituit. Post occasionem dissertationis, quam sibi præbitam fuisse narratum ab illis, qui superstitiosa quadam credulitate, DEUM hic ordinem naturæ consuetum prorsus immutasse perperam credant; tum ab istis, qui ex insita quadam pertinacia & superbia, DEUM nihil hic novi aut ab ordine naturæ alienum egisse velint; ante omnia verba Mosis Exod. XIV extantia interpretatur: nec statim ad vim Numinis omnipotentem confugit, sed quid institutarum ab rerum initio causarum efficacia fieri potuerit, inquirat. Postea quid earum viribus, quidve a DEO factum fuisse videatur, exponit, & adversariorum objectionibus respondet.

det. Ex solitis naturæ legibus factum fuisse dicit, quod ventus septentrionalis, quo sinus Arabi ei fluctus in oceanum sunt reiecti, auxerit æstus maris in oceanum reflui, non diviserit aquas utrimque coæcervatas, ut perperam intellecto Mose, vulgo credatur; australis vicissim fluctus vi boreæ primo suspensos, magno impetu & brevissimo tempore retulerit. Inusitata vero divinæ potentiae efficacia contigisse existimat, quod (cum fortasse nullus ordine naturæ oriturus esset ventus, neque æstus solitum modum excessurus, aut in meridiem satis procul recessurus, ut vada ea, qua oportebat, amplitudine nudaret, viamque latissimam tot myriadibus aperiret) Deus singulari voluntate concitaverit ventum primo septentrionalem, qui fluctus longius quàm alias fieri solebat, rejiceret, deinde australem, quo fortiter flante incitatisimo cursu in suum locum redirent, totumque Ægyptiorum exercitum tegerent, ut fundum ille peteret, Exod. XV, 10. Suadere hoc illi miraculum videtur primum vis venti plane insolita, v. 21 cap. XIV, & reciprocatio maris tanta v. 27, quanta nulla unquam forte conspecta est. Deinde, si nihil hic præter solitum contigisset, non erat, inquit, cur Ægyptii gauderent, aut cur Israelitæ usque adeo terrerentur, cum se clausos viderent inter mare & montes; expectato enim refluxo maris motu, quem tot myriades non procul ab hoc mari nuper habitantes, haut ignorasse videntur, evadere poterant. Denique ea in re addit etiam fuisse miraculum, quod Moses, qui alioqui nihil nisi solitum æstum expectare potuit, prædixerat Israelitis, exitum instare Ægyptiis, ipsos vero incolumes evasuros. Voluit huic adjicere Autor duas alias dissertationes, alteram de *Lepra*, alteram de *Synedrio*, quarum in commentariis interdum meminerat. Sed cum hujus voluminis crassities multum crevisset, nec plane necessariæ essent ad intelligendum Mosén, in aliud eas volumen distulit. Magis necessaria ipsi visa est, quæ in appendice commentarii in Numeros compareret, Johannis Seldeni dissertatio de *Decimis* (cum ille primus totum hoc negotium secundum leges Mosaicæ feliciter expediverit) a Clerico ex Anglica lingua in Latinam translata, & notis illustrata. Ex qua nihil desumfit, præter antiquissima illa Decimarum exordia, quæ vel ante legem, vel ex lege apud Hebræos exsolvebantur, nec non secundum ethnicorum instituta inter Græcos potissimum & Romanos viguerunt, & prioribus tribus dissertationis capitibus comprehenduntur. Quæ enim de

de decimis inter Christianos persolutis in sequentibus habet sectionibus, ad institutum Auctoris non pertinebant.

Adduntur *tabulae*, non modo *chronologicae* in historiam quatuor posteriorum librorum Moysi, cum notulis nonnullis; sed & *geographicae tres*, quarum prima ad illustrationem potissimum *decimi Geneseos capitis* spectat. Eam ex Sam. Bocharti Phalego nonnihil emendatam, relictis, quæ ad rem suam non faciebant, desumpsit. Duas alias cum *deserta & petrea Arabia*, tum *Chananea*, in usum eorum duntaxat, qui Moysen legunt, confecit; in iis enim nullius loci nomen assignatur, nisi ejus meminerit Moyses. Situm urbium partim ex Moysæ, partim ex Locis Hebraicis Hieronymi collegit, & Hebraico quidem more nomina scripsit, quod multa sint in Græcis & Latinis codicibus ita depravata, ut vix agnosci queant. Indices etiam concinnavit ædioso quidem sed necessario labore. Animadversiones varias, quæ Latinus index illustrari potuisset, diuturni laboris pertæsus, in alia loca, prout se in posterum occasio dabit, rejecit. Quæ possunt haberi regularum vel axiomatum loco, ad interpretationem Scripturæ, ea, prima voce majusculis literis descripta, ab aliis distinxit, ut a studiosis facilius animadverterentur.

Quam denique Auctoris commentatiunculam ad XIX priora commata capitis I Evangelii S. Johannis, Bibliopola voluit huic majori operi præmittere, ne parvitate sua periret, ea jam superiori anno Amstelodami ab Henr. Wetstenio minori forma edita, & a nobis mense Augusto recensita fuit.

CAJETANI DE MORETTIS, CANONICI REGULARIS,

Firmamentum novissime denudatum.

Bononiæ, typis Petti-mariæ de montibus, 1695. in 4. Alphab. 5. plag. 10.

Inter eos, qui studiis suis nobilissimam scientiarum Astronomiam exornarunt, merito etiam suo collocandi, debitisque defraudandi non sunt laudibus, qui insuavem tabularum cœlestium condendarum laborem subire non detrectarunt. Quanquam vero strenua horum opera, quantum ad inerrantium stellarum motus & phænomena, primique mobilis tabulas, nihil videretur reliqui fecisse: invenit tamen in hoc argumento clarissimus Auctor, in quo industriam suam non exigua cum utilitate Astrophilorum poneret. Enimvero deerant

Astro-

Astronomiæ abaco adhuc tabulæ, quæ singularum fixarum differentias ascensionales, ascensiones descensionesque obliquas, amplitudinem ortivam, ortus & occasus, arcusque semidiurnos ad singulas poli elevationes, hoc est pro quibusvis Terræ locis, consignatas exhiberent. Defunctis autem est præsentis opere, cujus exemplar celeberrimi *Magliabecchii* beneficio ad nos pervenit, immani hoc labore Auctor, eundemque publico orbis commodo invidere noluit. Et nunc quidem ejus tomum primum Lectori benevolo sistimus; alterum operis complementum, quod propediem in lucem proditurum Auctor pollicetur, ab ejus fide & ingenuitate expectaturi. Sistit autem tomus præfens in limine catalogum, cum generalem imaginum sive asterisum cœlestium cum numero, (elegit autem 1580 fixas, P. *Vitali* notatas) magnitudine & natura stellarum uniuscujusque; tum specialem singulorum, singulas eorum stellas figuratas informesque, singularumque magnitudines & naturam exprimentem. Sequuntur præcepta primi mobilis, pro determinandis fixarum accidentibus, quorum gratia tabulæ subductæ sunt; index etiam latitudinis locorum celebriorum, & tabulæ log- & mesologarithmicæ præceptis præmemoratis inservientes. Ipsæ fixarum tabulæ pro singulis singulæ conditæ sunt, iisque brevis descriptio sideris, & fabulæ, cui figura ortum debet, præmittitur. Latera tabularum, dextrum declinationem, ascensionem rectam & mediationem cœli; sinistrum longitudinem, latitudinem, magnitudinem & naturam stellæ, insuperque elevationis gradus ab uno, per singulos ad trigessimum, vel binos ad sexagesimum usque, prout scilicet stellæ conditio postulat, referunt; atque vero ascensiones, descensionesque & cætera supra indicata, siderum quidem Borealium & Zodiacalium. Fixæ sunt tabulæ ad annum 1680, & usui esse possunt ad annum usque 1750; ultra quem æquatione, beneficio tabularum logarithmicarum appositionum inveniendæ, opus est Astrophilo. Usus earum præcipue astronomicum, astrologicum, geo- & hydrographicum non est ut hic commemoremus; cum harum rerum gnaris idem obscurus esse nequeat. In gratiam tamen eorum qui astrologis scitis & experimentis delectantur, notamus Autorem nostrum plurimum efficaciæ tribuere stellis locorum verticalibus & horizontalibus. Sic conversionem rerum Lusitanicarum defectionemque ab Hispaniæ Rege, refert in stellam tertiæ magnitudinis in capite Medu-

Medusæ, naturæ H & Z anno 1640 Ulyssiponæ verticalem factam; lucidam in capite Draconis, Saturninæ, Jovialis & Martialis naturæ, Londino anno 1648 imminente, ad feralem in Carolum Regem sententiam concitasse subditos; dextrum humerum Aurigæ Martio-Mercurialem secundi honoris, per verticem plurium Italiæ urbium anno 1630 incedentem, pestiferam cladem attulisse; Helicis deforme sidus secundæ magnitudinis Neapoleos depopulationem; Persei latus dextrum Saturnino-Joviale anno 1650 Parisiis verticale, plurimum mali Ludovico Regi, & denique borealem stellam Ursæ majoris tertiæ classis Martii genii, damna non exigua subiectis anno 1643 Venetiis intantasse memorat.

COLLECTIO MAXIMA CONCILIORUM OMNIUM HISPANIAE & Novi Orbis, epistolarumque decretalium, nec non plurium monumentorum ad illa spectantium, cum notis & dissertationibus, quibus S. canones, historia disciplinaque ecclesiastica & chronologia illustrantur. Tomus I. Cura & studio JOSEPHI SAENZ DE AGUIRRE S. R. E. PRESB. CARDINALIS.

Romæ, typis Jo. Jac. Komarek, 1693. in fol.

Constat alphab. 8. plag. 12.

Magnum opus longisque multorum annorum desideriis expectatum, jam demum in Lectoris Benevoli conspectum producimus. Ex quo enim instituti, nunc tandem ad finem omnibus exoptatum feliciter perducti, cognitionem ad literariæ reipublicæ cives proceresque, impressa Salmanticæ anno 1686 *Conciliorum Notitia*, pervenire Eminentissimus Autor voluit (quæ & a nobis in Actis Erud. anni 1688 p. 71 optima fide fuit representata) nemo rerum ecclesiasticarum paulo ardentior fuit amator, qui vitam, vires & otium vasto huic operi perficiendo necessarium, Viro occupationibus Aulæ, inter Europæas facile negotiosissimæ, satis præpedito non precaretur. Cujus voti cum tandem damnati simus propitiis fati, ita ut manibus contrectare utilissimum opus nunc liceat, ejus primum tomum Lectorum nostrorum oculis jam duximus subjiciendum, dilata reliquorum representatione in menses proxime secuturos.

Non possumus autem non sub initium statim Lectores nostros monere, mutata paulum animi sententia, non omnia illa monumenta, quorum

quorum editionem in *Notitia Conciliorum* pollicitus fuerat, operi isti inseruisse Eminentissimum Autorem. Sed visum illi fuit pleraque istorum amandare in aliud opus, tum quod, ut ipse loquitur, minus opportuna fuerint præsentis instituto, tum etiam quod illis capiendis vix quinque ingentia volumina sufficere potuissent. Rerum quoque ordo ab eo, quem olim animo conceperat, nonnihil est immutatus. Cum enim in exhibendis Hispaniæ conciliis ad annum usque 569 procedere deberet ex veteri instituto tomus primus, ultra concilium Eliberritanum ille non progreditur, imo quædam ad illa tempora adhuc pertinentia in tomum II differuntur.

Ut vero rectius tomi hujus primi œconomia pateat, sciendum, post Præfationem, qua operis rationem reddit, & perniciosam *probalismi* doctrinam nata sibi forte occasione impugnat, (quam etiam ipsum Sfortiam Pallavicinum, magnum ejus quondam defensores, relicto authentico retractationis suæ testimonio Nicolao Mariæ Pallavicino, tandem condemnasse ait;) veterem Garfiæ Loaisæ exhiberi Præfationem, ut & rarissimam Antonii Augustini ad Hieron. Blancam de rebus Cæsaraugustæ Epistolam, & de Conciliis Hispaniæ ineditis Dialogum. Succedunt deinde Gasparis Quirogæ Cardinalis & Toletani Archiep. & Jo. Bapt. Perez Segobricensis Episcopi de Conciliis Hispaniæ Epistolæ; Chronologia porro hæcenus inedita Conciliorum Hispaniæ usque ad Hispaniam a Saracenis occupatam, & alia Gotthorum Regum sub quibus concilia ista celebrata fuerunt, ex pluribus codicibus conciliorum MSS. & ex inedito D. Isidori de Gotthis libro, ac Vulsæ Episcopi chronico, veteribusque nummis concinnata. Adjicitur istis Catalogus Pontificum Romanorum, qui ad medium usque seculi IIX Petri, & alius Præfulum, qui prioribus seculis Toletanam cathedram tenuerunt. Hæc excipit novus Cardinalis ad Concilia Hispaniæ Apparatus, quo Præfationis & Collectionis Isidorianæ Conciliorum & Decretalium Epistolarum, ad Hispaniam imprimis spectantium, prolixum satis examen instituitur. Quod cum præcipuam fere tomi hujus partem constituat, veniam Lector dabit, si ei paulisper immoremur.

Abit Apparatus ille in tres partes, in quarum prima novem dissertationibus Præfatio Isidori in suam Canonum & Conciliorum Collectionem illustratur. Cum vero Collectio illa a pluribus eruditis insigni illi deceptoris Isidoro Mercatori hodie tribuatur; Hispalensi

- p. 34. Isidoro argumentis, ut ait, ἀναντιρρήτως eam vindicaturus Autor noster, neminem inter Isidoros, sive Græcos sive Latinos, de quibus erudite disserit, extitisse, cui Mercatori dicto Collectio hæc tribui possit, probare nititur. Quod enim Isidorum, Setubensem sub finem seculi IIX Episcopum, Mercatorem cognominat Chronicon Juliani, nullius ponderis est: nullam enim esse illius Chronici auctoritatem, post alios viros doctos aliquot argumentis denuo evincit. Isidorum itaque Hispalensem autorem illius Collectionis esse concludit, non quidem totius, sed ad Concilium usque Hispalense; quemadmodum cum nec Epistolarum omnium collectorem esse certum sit, siquidem illas, quæ a Gregorii successoribus sunt, alium addidisse oporteat; imo nec Præfationem totam ab eo esse, ex § illius 18 pateat. Priorem itaque saltem & potiore partem ab eo esse, primum ex Vaticano 830 annorum codice Collectionis Isidorianæ probat, in quo ISIDORI EPISCOPI adscripto nomine Præfatio inveniatur; quæ etiam ad verbum in Isidori Etymologiarum VI. 6. exhibeatur, nisi quod § 1 fuerit omissus. Accedere, quod eodem in loco Etymologiarum, cum de quatuor conciliis generalibus locutus esset Isidorus, de reliquis postmodum nonnulla addat, eorumque gesta in hoc corpore condita contineri dicat. Indeque manifestum Autori nostro videtur, collegisse Isidorum omnia concilia eousque approbata, quæ certe in eo volumine exscribenda curaverit; ut proinde alii super venientes nova solum post mortem ejus celebrata addiderint. Omittimus quæ ex Braulionis de Etymologiis Isidori loquentis loco pro hac causa adducit; levibus enim conjecturis ea niti, ipse fateri cogitur. Cum autem inquit Braulio: *sunt & alia ejus viri multa opuscula* &c. nihil vetare existimat, quo minus ad illa referatur ista Collectio, præsertim cum teste Joanne Grial, Cyprianus Suarez invenerit in ipsa Prænotatione Braulionis, in antiquo quodam codice hæc verba: *In canonico quoque & civili jure permaxima composuit instrumenta*; quibus Collectionem illam canonum, pariter ac apud Sigebertum per librum de *Dogmatibus Ecclesiasticis*, quem is Isidoro in libro de Viris illustribus tribuit, significari contendit. Præcipue autem inniti videtur Hincmari Remensis auctoritati, qui cap. 12 ep. VII expresse Hispalensi Isidoro Collectionem Epistolarum Pontificum Romanorum a S. Clemente usque ad B. Gregorium tribuat. Imo & paulo post obitum S. Isidori, & ducentis circiter ante Hincmari æta-
- p. 36.
- p. 37.
- p. 38.

ætatem annis celebres fuisse Epistolas, hinc patere putat, quod Patres Toletani Concilii X, A. 656, & XVI, A. 693 ad quasdam earum respicere videantur. Respondet postea doctissimorum criticorum, qui aliter sentiunt, objectionibus, quæ singulatim exequi sine prolixitatis vitio licere non arbitramur.

Secunda partis hujus primæ dissertatio de Canonum Collectionibus Isidoriana antiquioribus agit. Aptæ hic nascitur, occasione Dionysii Exigui, qui 50 Canones Apostolorum Collectioni suæ inseruit, de sententia Isidori circa illos loquendi opportunitas. Hos enim cum in Præfatione Collectionis, prout ea in vulgatis editionibus habetur, probare videatur Isidorus, cum tamen alibi eos ad apocrypha rejiciat, existimat Autor, ea verba fuisse assuta ab alio interpolatore seu corruptore germanæ Præfationis ab Isidoro editæ. Prolixius illa materiâ tractatur tota dissertatione III, ubi & de auctoritate Canonum illorum Apostolicorum, propositis & excussis in utramque partem argumentis, prolixè & accurato studio disceptatur. Dissertatione IV, occasione verborum Præfationis Isidorianæ: *deinde quarundam epistolarum decreta virorum Apostolicorum inscriuimus: id est, Clementis, Anacleti &c.* Epistolarum Pontificum Rom. ad Hispanos præsertim scriptarum examen instituitur. Epistolis illis neminem ante annum 860 litteram intentasse Autor tradit, quin potius in summa eas apud omnes fuisse veneratione, ita ut Riculphus etiam Moguntinus Episcopus eas ab Isidoro Hispalensi collectas, & ex Hispania allatas describi, ac in Germania vulgari, teste Hincmaro Remensi in Opusculo ad Hincmarum Laudunensem c. 24, coll. ep. 7 c. 12, curaverit. Imo etiam antequam a Riculpho in Germaniam accerferentur illæ epistolæ, in Galliis jam notas fuisse; siquidem præcipuæ illarum, & ob quas potissimum impetantur, sententiæ, inveniuntur totidem pene verbis inter Capitula Hadriani I Papæ (tomo VI Collect. Concil. Labbeanæ fol. 1828) ab Ingilramno Mediomatricum Episcopo in Gallias translata circa annum 783, adeoque biennio ante Riculphi episcopatum. Horum manuscriptum, literis Gallicis Nicolai I temporibus exaratum, in Bibliotheca Vaticana etiam extare, & ex illis ipsis in Capitularia Regum Francorum pleraque translata fuisse: quod argumento denuo fit, in pretio fuisse apud Gallos decretales illas epistolas. In transitu hic quasi exploditur Petri de Marca error, qui judicium Synodorum Provincialium irre-

p. 41.

p. 42.

p. 46.

p. 52.

p. 69.

p. 70.

- irreformabilia esse contenderit. Sed ut ad rem redeamus, constare hac ratione arbitratur Reverendissimus Autor, ad seculi usque IX dimidium inconcussam stetisse harum epistolarum auctoritatem, donec inclinante eodem seculo Hincmarus Remensis eam, quod appellationi Rhotadi Sueffionensis & Hincmari Laudunensis ad Pontificem Romanum faverent, sollicitare tentaverit. Nec illum tamen plane eas rejicere ausum fuisse, utpote quas *suscipiendas esse ad instructionem venerabiliter* dicat, sed eas solum infra auctoritatem sacrorum canonum collocasse. Ista vero procella transacta, non tantum a Pontificibus sequentis ævi Leone IX & Innocentio III, sed ab omnibus scriptoribus ecclesiasticis canonumve collectoribus, Anselmo, Ivone, Gratiano, & aliis, qui recensentur, quamplurimis, Epistolas illas Isidorianæ collectionis allegatas fuisse. Examinantur in sequentibus Magdeburgensium, Petri de Marca, Hincmari Remensis & aliorum contra has epistolas argumenta, quarum *γνησιότης* porro ex Capitulis Hadriani I Papæ, notisque ad ea Antonii Augustini, quem perperam pro sua opinione P. de Marca & Phil. Labbe allegaverint, ostenditur. Quamvis autem auctoritatem harum Epistolarum tueatur Reverendissimus Autor, negare tamen non potest, plerasque earum interpolationibus aliisque defectibus misere esse deformatas. In corruptionum illarum autorem peculiari capite inquit, quem neque Isidorum illum Mercatorem, neque Setubensem esse, ex Diss. I manifestum putat. Theodisclo Isidori Hispalensis successoris ut eas tribuamus, Ildephonsum Toletanum forte persuadere posse ait, qui alia quoque antecessoris sui scripta eum in odium fidei turpiter corrupisse dieat. Verum cum ille locus Ildephonfi in Continuatione ad Chronicon Isidori quædam minime cohærentia & falsa contineat, eum ab aliquo sciolo assutum, adeoque parum conjecturæ ei innixæ fidendum esse, persuasum Autor habet. Et reliquis quidem omnibus contra illam Ildephonfi narrationem objectionibus, quæ suspectam eam reddunt, forte responderi posse monet; illam autem insuperabilem videri, quod dicatur Theodiscus Christum cum Patre & Spiritu S. non unum verum Deum, sed adoptivum solum statuisse; id quod omnino falsum sit. Nec ullam Theodiscli seculo VII reperiri mentionem, ne in Isidori quidem Pacensis Chronico, in quo Hispalensium Episcoporum res, ab initio fere seculi VII usque ad medium octavi, ex instituto enarrantur. Istam itaque de
- Theo-

- Theodisclo narrationem, adulatoris cujusdam Toletanorum Præsulum esse assumentum, qui duodecimo seculo in exemplar Continuationis S. Ildephonfi ad Chronicon S. Isidori illud intruserit. Ignotum autem esse interpolatorem harum epistolarum tandem concluditur, & huic dissertationi, postquam Binii quoque suffragia pro illis allata fuissent, finis imponitur.
- Dissertatio V tota Petro de Marca & Stephano Baluzio opponitur, qui illis epistolis antiquatos fuisse sacros præscæ Ecclesiæ Canones, & novum jus obtrusum existimant, ille L. 3. de Conc. Sacerd. & Imp. cap. 5, hic in Præfatione Dialogis Antonii Augustini, anno 1672 Parisiis cum notis ab eo editis, præmissa. Solicite hic Patribus IIX & IX seculi ignorantia & negligentia labe, qua eos Baluzius præcipue adsperserat, detergitur, opponunturque ei Patres horum temporum eruditione non minus quam zelo pro ecclesiæ disciplina conspicui, Gregorius II Papa, Beda, Damascenus, Andreas Cretenensis, Agobardus, Servatus Lupus, Ado Viennensis, Hincmarus Remensis & alii, qui longo ordine recensentur. Deinde & Autori errare videtur Baluzius in eo, quod primum omnium Ingilramnum Metensem Archiepiscopum contra divinos Canones jus antiquum convellere ausum fuisse dicit, *quando pro sui causa agebatur*; interposita nimirum appellatione ad Hadrianum I Papam, & oblati ipsi Capitulis collectis ex novitiis veterum Pontificum Epistolis. Multo enim, inquit Noster, antea Hadrianus Capitula prædicta tradiderat Carolo Magno, anno scil. 774, quod constat ex T. VI Collect. Labb. Concil. col. 1800. Deinde autem multis post annis idem Hadrianus tradidit Capitula Ingilramno anno 785, *quando pro sui negotii causa agebatur*; ut habetur tomo citato VI col. 1828: ut diu adeo ante litem Ingilramni, inductum fuerit jus Baluzii opinione novum. Omnium inde illorum seculorum Pontificum historiam percurrit, & sub illis nihil tale commissum, quale cum Marca Baluzius objecerit, ostendit. In specie vero sub Nicolao I ex istarum Epistolarum Collectione novum obtrusum jus haud fuisse, dissertatione VI tota probare nititur, Nicolaique in causa Rhotadi & Hincmarorum procedendi modum e Cabassutio potissimum vindicat. Jus enim Episcoporum appellandi ad Sedem Apostolicam a Synodis Provincialibus, in hisce Epistolis, præcipue vero Melchiadis Papæ ad Episcopos Hispaniæ, stabilitum quod attinet; non novum illud fuisse, Autor dissertatione VII
- Q 3 con-

contendit; utpote quod ipse, alieno licet ab Ecclesia Romana animo, agnoscat, istudque appellationis forum Occidentalibus Episcopis concedat Balsamon, in nota ad Canonem III Sardicensem. Orientales vero etiam ad sedem Romanam appellare solitos fuisse, ex Montani, Floriani & Blaſii historia apud Eusebium H. l. 5, c. 15. & 18, ut & Praxeæ apud Tertull. l. 1. adv. Praxeam, patere sibi persuadet. Prolixi essemus nimis, si omnia hujus rei exempla & testimonia ab eo allata recenseremus. Insistit tamen præcipue Canon IV Concilii Sardicensis, quem semper Pontifices, qui post illud Romanam sedem tenuerunt, in praxi sua observasse ostendit. Indeque merito etiam Nicolaum I contra Hincmarum Remensem, qui in Rhotadi Romam appellantis locum, alium ordinaverat, eum tueri, non vero novum, ut Baluzius putet, jus invehere voluisse tradit.

p. 110.

p. 117.

p. 118.

p. 124.

Dissertationi octavæ materiam ei dedere verba Præfationis Isidori, quibus Capitulum Concilii Nicæni numerum vicenarium majorem facere videtur; quod cum eruditorum fere omnium opinioni contrarium sit, utriusque partis, tam Isidori scilicet, quam eorum qui aliter sentiunt, argumenta proponit. Et Isidori quædam levia quidem esse fatetur, firmiora tamen etiam nonnulla ipsi videntur, quæ confirmat, & nova aliqua illis addit. Inter postrema insuperabile fere esse judicat, quod ex Julii I & Leonis I Pontificum Romanorum duabus epistolis depromit. In priori enim, quam referat Athanasius in Apologia II, Julium meminisse decreti cujusdam Concilii Nicæni, de prioris concilii actis in posteriori concilio examinandis, indeque probare, rite susceptam fuisse a sede Apostolica causam Athanasii, post judicium Tyriæ Synodi. At nihil ejusmodi legi inter XX Canones Nicænos nunc extantes; unde alium ab iis Canonem initio Nicææ editum fuisse pateat; quod & allegata Leonis epistola, quæ scripta sit ad Theodosium Juniores, confirmet, utpote in qua eadem e Nicænis Canonibus allegentur. Equidem respondet ad posteriorem locum Petrus de Marca, nomine Canonum Nicænorum intelligi Sardicenses; verum obſtare illi exceptioni epistolam Julii Autor monet, quæ plane eundem Canonem citet, & ne effugiis locus sit, in MAGNA SYNOPŒ eum Nicææ sancitum dicat, quo nomine solam Nicænam Synodum apud veteres vocari nemo ignorat. Ut taceamus expresse a Leone quoque nominari *Canonum Nicææ habitorum decreta*, quæ a totius mundi Sacerdotibus con-

stituta

stituta sint; quod itidem in Sardicensem Synodum nequaquam quadrare Autori videtur. Ne autem Julius etiam errasse dicatur, pro Sardicensi Concilio Nicænam allegans, appellationem Athanasii ad eum, cujus occasione epistolam illam scripserit, ante Sardicensem Synodum factam fuisse, ex Theodoret. H. E. L. 2. c. 4. aliisque argumentis ostenditur. Præterimus alia antiquitatis testimonia, quibus verum numerum Nicænorum Canonum vicenario majorem fuisse probare nititur, (licet supposititios canones a Turriano & Abrahamo Echellenſi reliquis ex Arabico adtextos rejiciat) ut & ea quæ de judiciis Provincialium Synodorum contra Petrum de Marca prolixius disserit: ad ultimam enim primæ hujus Apparatus partis dissertationem pergendum.

p. 125.

p. 126.

p. 127.

p. 129.

p. 134.

In ea de Conciliis Hispaniæ, prioribus tribus seculis a Jacobi Apostoli discipulis congregatis, agere constituit. Cum enim nec in Isidorianæ Collectionis ullo manuscripto, aliquod Eliberritano antiquius Concilium invenerit Garſias Loaisa, nec in editis ullis Collectionibus tale compareat; & tamen nonnulli eorum, qui post annum 1594 Hispaniæ res descripserunt, plurima, Toleti præsertim & Hispali ante illud celebrata commemorent; operæ pretium visum fuit, in horum historiam inquirere. Et primo quidem de Concilio, quod Iliberi sub Aloto Neronis judice seculo primo coactum Lucius Dexter ait, agitur, ut & de alio in Cherronenſi urbe prope Valentiam eodem seculo habito. De illis tamen Conciliis, præter Dextri Chronicon, nulla allegari monumenta videmus, quod licet ipsi Reverendissimo Autori sit inspectum, ob Neronianæ tamen persecutionis in Hispaniis tum sævientis, (teste notissimo Hispaniæ marmore, Neroni *ob provinciam latronibus, & his, qui novam generi humano superstitionem inculcarant, purgatam* sacratio, furores, firmandæ fidei gratia concilium fuisse coactum, non improbabile illi videtur. Cum vero a Jacobi discipulis concilia illa celebrata Lucius Dexter addat, ista occasione ad examinandum Jacobi in Hispanias adventum delabatur, quem constanti Patrum a secundo ad XIII seculum traditione ex instituto confirmat. Dubitasse quidem de illo Jacobi ad Hispanos Apostolatu ipsum Baronium in Annalibus fatetur (licet antea in Martyrologio eum confirmasset) sed iis præcipue seductum, quæ apud Garſiam Loaisam de contentione inter Rodericum Toletanum Archiepiscopum ab una, & Braccarensem, Tarraconensem ac Compostellanum Archiepiscopos ab altera parte

p. 136.

p. 137-149.

parte, in Concilio Lateranensi generali anno 1215 celebrato, circa primatum ecclesiarum Hispaniæ, relata vidit, in qua Rodericus illum Jacobi in Hispanias adventum negaverit. Verum Baronianum istud fundamentum jam evertit, totamque illam concerrationem confictam esse ostendit, præter Franciscum Macedo, Marchio Mondexarensis, libro anno 1682 Hispanico idiomate in lucem edito *de Prædicatione S. Jacobi in Hispania*. Nec quicquam post Baronium attulisse Natalem Alexandrum Eminentissimus Autor existimat, ad quod in modo laudato opere responsum non fuerit. Repetit tamen interea ejus pariter ac reliquorum adversariorum objectiones præcipuas, & responsiones ad illas solite subnectit. Quo facto ad Concilia primorum seculorum, de quibus agere cœperat, redit; de quibus tamen cum ex aliis monumentis, quam suspectis Dextri, Maximi, Heleæ, Luitprandi, Juliani Perez, & Hauberti Hispalensis Chronicis, ipso agnoscente nihil constet, non est, cur illis ulterius immoremur, quin ad secundam potius Apparatus partem transeamus.

Hæc tota vindicandis & illustrandis summorum Pontificum Isidorianæ collectionis ad Hispanos epistolis, quas una exhibet, impenditur. Absolvitur autem dissertationibus quinque, quarum prima, quæ decima est numeratis omnibus Apparatus dissertationibus, Anteri Papæ ad Bæticæ & Toletanæ provinciæ Episcopos literæ, contra criticos modernos, Ferdinandum imprimis Mendozam, qui lib. 1 in Concilio Eliberit. c. 3 eas impugnavit, defenduntur. Cumque in illis translatio Episcoporum ab una sede in aliam stabiliatur (unde etiam Emmanuel Schelstratius argumentum ad impugnandas illas desumpsit, quod totis novem prioribus seculis concessam eam haud putet fuisse) occasio inde Autori nascitur tota dissert. XI de illa translatione agendi, quam, nisi temere fiat, licitam tum fuisse, exemplis ex Auxilio, Nicephoro, Toletanoque concilio X, XII & XVI petitis, ut & ex quamplurimis seculi VII Canonibus & Decretis Romanorum Pontificum confirmare nititur. Dissertatione vero XII de translationibus Episcoporum, ambitione aut avaritia suadente factis agit, quas quam tum Anteri literæ, tum alii quoque Ecclesiæ Canones severe prohibeant, fusc demonstratur. Id quod ex doctrina Romanæ Ecclesiæ de conjugio spiritali Episcopi cum sua Ecclesia confirmatur, causis indicatis quæ legitimam translationem reddere queant. In dissertatione sequen-

p. 153.

p. 159.

p. 168.

p. 174.

p. 184.

p. 190.

p. 206.

ti XIII, Lucii epistola ad Galliæ & Hispaniæ Episcopos vindicatur. Difficillimum est, quod ei opponitur ex subscriptione argumentum; ad quod tamen ita respondet Autor, ut cum Chronotaxi tam Baronii quam Onuphrii Panvini & aliorum eam conciliet, sive secundum sive tertium Galli & Volusiani Consulatum pro hypothesium diversitate in illa intelligens. In dissertatione denique XIV, de Basilidis & Martialis causa, ex Cypriani epistola ad Felicem Presbyterum & Lælium Diaconum, primum agit, de qua prolixè Baronii verba allegat; in quo tamen non probat, quod Felicem Cæsaraugustæ faciat Episcopum, quem *Felicem* quidem *de Cæsaraugusta* in allegata epistola Cyprianus vocaverit, non Episcopum tamen, sed Presbyterum dixerit. Manifeste enim duos Felices a Cypriano distingui, quorum ille quem *de Cæsaraugusta* dicit, non nisi ejus urbis Presbyter fuerit, alter vero Legionensis forte vel Asturicensis Episcopus, propterea, quod cum Sabino in Basilidis & Martialis locum, quorum ille Legionensem, hic Asturicensem sedem, antequam condemnarentur, tenuerant, surrogatus fuisse videatur. Porro epistola Cypriani allegata cum paucis quibusdam notis exhibetur, cui Xysti II, Dionysii, & Eutychiani ad res Hispaniæ pertinentes epistolæ subnectuntur vindicanturque. De postrema fatetur, eam, prout nunc jacet, non nisi difficillime defendi posse; scriptam tamen ab Eutychiano contra hæresin Pauli Samosatani probabile esse putat; tametsi nec id inficiatur, vehementem suspicionem esse, quod interpolata postmodum ab alio fuerit.

Apparatus denique pars tertia ea, quæ Ordinem in Conciliis Hispaniæ servatum, Viam item Regiam, & Exhortationem ad Regem, quæ tria in Collectionibus Conciliorum tum manuscriptis, tum excusis, præmitti solent, exhibet; quæ unica & decima quinta quidem dissertatione a Reverendissimo Autore illustrantur.

Apparatu hac ratione finito, Ferdinandi Mendozæ, (qui delicatius licet a parentibus, Joanne Hurtado de Mendoza & Agnete a Ribera, Ducibus *del Infantado* & *de Alcala* progenitis, esset educatus, ad summum tamen eruditionis pervenit fastigium, disputationibus de Pactis anno 1586 editis & ab eo juvene admodum conscriptis etiam clarus) de concilio Illiberritano confirmando ad Clementem VIII Libris exhibentur integri. Illis præter Garfæ Loaisæ in idem Concilium notas, Biniique, Gabrielis Albaspinæ, & Emmanuelis Gonzalez Tel-

p. 205.

p. 225.

p. 241.

lez observationes, quæ jam olim typis excusæ fuerunt, etiam novæ Autoris nostri adjiciuntur. Finire sicliceret nostram de primo hoc tomo relationem, nisi ex postremis specimen aliquod mensæ quasi secundæ loco Lectoribus nostris apponendum esse censeremus.

p. 295.

Inter Episcopos itaque, quorum nomina Illiberritano Concilio præmittuntur, primo statim loco comparent Felix Accitanus, & Sabinus Hispalensis Episcopi. Esse illos eosdem cum iis, quorum in paulo ante memorata epistola sua mentionem fecit Cyprianus, Binii fert sententia. Verum aliter Autori nostro videtur. Illos enim in Legionensi & Asturicensi Episcopatibus Basilidi & Martiali libellaticis subrogatos fuisse. Quomodo autem, inquit, credi potest, eosdem fuisse postea translatos ad Accitanam & Hispalensem Ecclesiam? Nec enim illo tempore in occidentali Ecclesia translationis deprehendi necessitatem; nec probabile esse, duos illos viros, Cypriani ætate ordinatos Episcopos, ad annum usque CCCIII, quo celebratum fuit ex mente ejus hoc Concilium, vitam extendisse. Patricium Malacitanum Episcopum, cujus nomen inter eos, qui Concilio huic subscripserunt, etiam extat, eundem cum Patricio celebri Hibernorum Apostolo existimantes, miseratione potius quam refutatione dignos esse monet. Theodiscum illum, cui tribuitur falsatio Isidoriani de Scriptoris Eccl. libri, & iater alias ea quoque, quæ ad denigrandam Osii famam in eo reperitur, nunquam extitisse, supra Autor docuerat. Illam igitur de Osio ejusque exitio miserabili fabulam a Marcellino schismatico inventam videri putat, posteaque in librum Isidori irrepsisse. Id vero prætereundum minime arbitramur, quod Autor candide moneat, fraudibus & falsationibus innumeris scatere Pseudo-Chronica illa Dextro, Maximo, Helece, Luitprando & Juliano Perez a *P. Hieronymo Roman de la Higuera*, omnium illorum artifice & totius Ecclesiasticæ Hispaniarum Historiæ, quantum in ipso fuerit, corruptore supposita. Quemadmodum & in *Tamayum de Salazar* invehitur, qui ex turbidis illis & sæculentis lacunis figmenta innumera in Martyrologium suum Hispanicum derivaverit; imo qui non contentus aliena venditare commenta, de suo plurima adjecerit, & Maximo aliisque viris gravissimis affinxerit scripta, quæ tamen partim ab ipso, partim ab aliis ejus convictoribus in domo illustrissimi D. Didaci de Arce Reynoso, absque ullo inge-

p. 303.

p. 309.

p. 321.

ingenio composita fuerint. Sed ut ad alia progrediamur, subdubitarat Mendoza in Commentariis ad Canonem Illiberitanum 33, an Paphnutius ille, qui in Concilio Nicæno iis indulgit usum matrimonii, qui nuptias rite contraxerant ante sacrum ordinem susceptum, cum eo, qui postea in hæresin Meletianorum lapsus est, teste Epiphanio Hær. LXIX, idem sit. Diverfos existimat Autor, quod nihil eorum, quæ de illo Rufinus, Theodoretus, Sozomenus & Nicephorus narrant, de hoc ab Epiphanio referatur. In nota ad Canonem Illiberitanum 34, ubi de cereis in cœmeteriis per diem non incendendis agitur, docte ostendit, ante seculum undecimum in templis cadavera fidelium non fuisse sepulta, ne ipsorum quidem Regum & Imperatorum, & de cæreorum quoque ad eorum sepulcra usu differit. Contra Joannem Morinum, qui l. 8. c. 23. de Sacram. Pœnit. adductis aliquot Patrum locis, Sacramentum istud a Diacono in necessitatis casu administrari posse existimat, ostendit loca illa Patrum nihil aliud probare, quam quod absente Sacerdote & urgente extrema necessitate, ex delegatione Episcoporum audiverint lapsorum confessiones quandoque Diaconi, non ut illos absolverent, sed ut veram eorum contritionem explorarent, qua cognita in articulo mortis pacem ipsis dare ac subinde Eucharistiam administrare potuerint.

Cæterum sicut disciplinæ ecclesiasticæ Reverendissimus Autor est studiosissimus, cujus restaurationem hoc opere præcipue animo agitasse videtur: ita nullus Hierarchiæ gradus est, qui sua passim hic non inveniatur monita. Duo saltem adhuc, quæ Missionarios spectant, loca allegare liceat, quorum altero reprehendit eos, qui *Ἐποφασίαν* quadragesimalem orientalium ecclesiarum improbare sustinent; altero eos, qui nimium faciles sunt in admittendis ad baptismum infidelibus nondum satis instructis. Sed jam satis est. De illo tamen quo minus Lectores nostros adhuc moneamus, impetrare a nobis non possumus, quod trium librorum Bibliothecæ Hispanæ Nicolai Antonii, qui inediti adhuc apud Autorem extant, propediem editionem sperare nos jubeat.

APOLOGIA PRO ACTIS SANCTORUM CONTRA ADM. R. P.
Sebastianum a S. Paulo, Provinciale Carmeli Flandro-Belgici.
Autore CONRADO JANNINGO, e Societate JESU.

R. 2

Ant-

p. 524.

p. 535.

p. 729.

p. 464.

p. 588.

Antuerpiæ, apud Henricum Thieullier, A. 1695. in 8.
Constat plag. 11 $\frac{1}{2}$.

ETiam si, qui Acta Sanctorum jam ab annis bene multis singulari studio illustrant, Societatis JESU Patres, multis se subinde dictis pariter scriptisque contrariis impetitos fenserunt; diu tamen ad ea tacendum sibi rati sunt, præcipue, cum hanc eorum mentem suffragia illustrium Virorum non pauca confirmarent. At primus tandem rumpere silentium instituit Conradus Janningus, quem post decessum Henschenii a clarissimo Papebrochio socium laboris assumptum esse, dudum in Actis nostris A. 1689. p. 58. indicavimus. Ordinis nempe Carmelitani in Belgio Provincialis, P. Sebastianus a S. Paulo, Romam A. 1683 ad Innocentium XI transmissit *Libellum Supplicem pro origine & antiquitate Ordinis Carmelitarum, variis que illius historiis*, eum quidem potissimum in finem, ut quereretur de Daniele Papebrochio, qui Bullas Pontificum in favorem illius Ordinis publicatas, tanquam commenta & imposturas exploderet. Verum cum nihil obtinuisset hic libellus, secuta est post decem annos ab eodem concinnata *Exhibitio errorum*, quos in Sanctorum Actis Papebrochius commiserit. Accessit etiam *Motivum juris* pro hac Exhibitione, Motivumque insuper *Appendicem* peculiarem nactum est. Cuncta autem hæc Innocentio XII. Ecclesiam Romanam hodiernum moderanti Auctor obtulit. Singulis ergo quædam opposuit Janningus, & Libello quidem Supplici *Instructionem* suam brevem, Exhibitioni errorum *Epistolam familiarem*, Motivoque juris *Expostulationem amicam*. Quæ omnia uno hoc volumine complecti, & quodam, ceu appellat, *Post-Scripto* ad Appendicem Motivo juris annexam directo, augere ipsi placuit.

In *Brevi Instructione* ad Libellum Supplicem, quæ primo loco heic comparet, Janningus ante omnia vindicat silentium, quod Patres Acta publicantes circa antiquitatem & originem Ordinis Carmelitarum tenuerint, ubi ad S. Bertholdi primi Carmelitarum, quem ipsi ita nuncupent, Prioris Generalis Acta pervenissent. Provocatos tamen eos per P. Francisci Bonæ Spei *Historico-Theologicum Carmeli Armamentarium*, rationes silentii Tomo I. Aprilis pag. 769 seqq. exposuisse notat. Quo ipso a suis, quos defendendos suscepit, declinat factam in Libello Supplici imputationem, quasi ipsi primum offensionis lapidem posuissent. Cæterum a Papebrochio, per minorem reverentiam Bullis ali-

quibus

quibus delatam, lædi negat majestatem Pontificiam, cum istas apocryphas esse pridem demonstraverit. Libelli Supplicis Auctorem, dum ex Bulla Papali hæc verba pro se alleget: *Carmelitas sanctorum Prophetarum, Eliæ, Elisei, & Enoch successionem hereditariam tenere*; non obscure Carmelitici Ordinis institutorem ait constituere ipsum, qui septimus ab Adamo fuit, Enochum, & adeo longius adhuc transcendere Eliæ tempora. Nihil facere ad evincendam antiquitatem Officia Ecclesiastica per sacram Congregationem Rituum aut permixta aut approbata; cum nihil certe impediatur, quo minus falsum subesse possit historiis sub tali approbatione legi permixtis, aut eruditis circa illas disputare liceat: uti v. g. Congregatio patitur, quæstionem agitari de Dionysio, Parisiensium patrono, an scilicet is idem sit (quod Breviarium Romanum manifesto asserat ad d. 9. Octobris,) cum Areopagita, an vero diversus? uti & de aliis, quæ allegat, disputari nequitiam vetuerit. Multo minus illum injuriam censeretur posse Ordini cuiuspiam, qui ab ejus Breviario ac traditione particulari, nixus bona ratione & autoritate Historicorum alicujus notæ pene omnium, recedat. Nec attendenda testimonia scriptorum in Libello Supplici pro Carmelitis allegata. Antiquiores enim, qui citentur, auctores fidei suspectæ aut omnino nullius esse; recentiores vero neque ex professo ac studio proprio, sed unius fere Abulensis fide antiquitatem prætentam obiter attingere. Quid? quod plerique asserant, Eliam *tanquam* patronum atque institutorem esse Carmelitarum, Carmelitas *quasi* posteros Eliæ esse, item hanc *quasi* hereditariam successionem in monte Carmelo tenere. Nihil autem horum negare Papebrochium, qui Carmelitas Eliam suum *ducem, patrem, auctorem*, & si ita velint, *institutorem* vocare posse doceat eo sensu, quod per revelationem Prophetæ & jussu ejusdem Ordo Carmelitanus tempore Bertholdi initium sumserit; quemadmodum Ordo Servorum S. Mariæ ob similem revelationem hanc *fundatricem suam* nuncupet. Unum interea deprecari ipsum, ut ne rem incredibilem, & Acta Sanctorum scribenti maxime importunam admittere cogatur, videlicet, Ordinem religiosum a Christo nato duodecim fere seculis extitisse, & toto illo tempore nulli Scriptorum distincte innotuisse; eundem continuatum sine interruptione a temporibus Eliæ, ad duodecimum usque Christi seculum; idque auctoribus aut domesticis traditionibus seculo duodecimo multum junioribus debere credi. Quod superest, affirmare

R 3

quidem

quidem ait Sebastianum in Libello Supplice, interdictam esse Papebrochio ulteriori circa rem controversam scripturam; sed hoc nimis temere affirmasse monet, quamvis reipsa Papebrochius silentium sibi imposuerit, existimans, haecenus allata a se argumenta ad eliciendam quaestionis veritatem, satis esse veritatis amantibus; nulla satis unquam fore aliter affectis.

In *Epistola familiari* respondet ad Exhibitionem errorum, quam inter alia Patribus Jesuitis in Actis hisce occupatis id exprobrare docet, quod Constantinum Magnum non a S. Silvestro Papa Romæ, sed ab alio Nicomediæ, sub vitæ finem salutaris fonte lavatum affirmet; quod Evangelistam Lucam fuisse pictorem medicumque, sibi haud persuadeant, quod imagines omnes, quæ a Luca pictæ ferantur, revera tales esse, non admittant; quod historiam inventionis sanctæ crucis repudient, & quod istius generis plura suis scriptis immisceant. Sed talia passim ab eruditis laudari atque assumi respondet, ac imprimis de baptismo Constantini id ostendit, varia in medium adducens suffragia, quæ antiqui pariter ac recentiores eidem tantopere ab accusatore taxato præbeant. Objici deinceps notat Papebrochio, quod per imposturam agat. Sed uti crimen hoc ab ipso amolitur Noster, ita ejus potius Carmelitanos reos arguendos docet. Objici Papebrochio, quod nonnulla teneat in re historica, quæ Lutherus, Calvinus, Launojus, ac Natalis Alexander docuerint. Sed cur e Scriptoribus prohibitis (quamquam Lutherum Calvinumve nunquam legerit Papebrochius,) ea, quæ vera sunt, colligere non liceat, nondum se perspicere fatetur; quinimo & ipsos Carmelitas pro se adducere auctores ab Ecclesia proscriptos ostendit. Dixerat adversarius, quod Papebrochius Antverpienses a præputii Christi, quod apud ipsos esse haecenus quamplurimi crediderint, possessione detrudere videatur. Enimvero tantum id ab ejus mente abesse Noster regegit, ut contraria potius omnia disertis illum verbis adstruxisse deprehendas. Metum, quem ille Præmonstratensibus incusserit, quod in Tomo Junium mensem inchoante eorum Ordinem Patres impugnaturi sint, pro frustraneo latius declarat. Denique quam nihil valeant conquisitæ Censuræ auctoritates ad conciliandam dictæ antagonista veritatem, sub exitum epistolæ demonstrandum sumit.

Sequitur *Amica Expostulatio*, quæ præcedentem epistolam adversus Motivum juris, quod eandem excepit, tuetur. Atque heic non adeo

adeo prolixè indicabimus, quo pacto Janningus suo adversario obedientiam Sedi Pontificiæ non satis præstitam objiciat; ut eum tanquam juris admodum imperitum ex ipsa Motivi juris editione sistat; ut, quæ de præputio Christi Antverpiensibus a Papebrochio minime negato, deque nulla Præmonstratensibus illata ab hoc injuria ibidem scripsit, defendat; ut Censores Exhibitionis errorum partem alteram inauditam condemnasse probet. Ea potius, his missis, referemus, quæ maximam hujus Expostulationis partem conficiunt. Denuo nimirum agitur controversia de baptismo Constantini. Eusebio enim cum fidem negasset adversarius, hinc illius sanctitatem non minus atque fidem historicam Janningus defendit. Ille auctoritatem Socratis, Sozomeni, Theodoret, Athanasii, & Synodi Ariminensis trecentorum & amplius Patrum Catholicorum affirmantium, sub finem vitæ Constantinum fuisse baptizatum, evertere se posse existimaverat, dicendo, Epistolam illam Synodicam, quæ a prædictis recitetur auctoribus, intelligi debere de Constante, non de Constantino, sub finem vitæ baptizato; id quod Baronii idem sentientis calculo firmaverat. At respondet hic, Baronium inductum in hanc mentem, quod in Athanasii Latina versione A. 1564 edita Constantis nomen legerit; qui si textum Græcum A. 1600 primo impressum & ex novem codicibus manuscriptis concinnatum, si eandem quoque epistolam apud Labbeum & Cosartium Græcè extantem evolvisset, viso utrinque Constantini nomine sententiam suam procul dubio mutaturus fuisset. Postquam dehinc loca Hieronymi & Ambrosii, pro baptismo Nicomediensi facientia, explicuit & illustravit, rationes illas dissolvere aggreditur, quas pro baptismo Romano in medium antagonista produxit. Provocavit is ad fidem Concilii Romani sub Silvestro coacti; sed illius Canones dudum ceu supposititios rejectos Noster obtendit. Laudaverat ille Acta Silvestri, quæ similem in modum pro sua militent sententia; hic vicissim ea pluribus deturpata dicit mendaciis, etiamsi puriora fuerint ab initio. Provocaverat ille ad auctoritatem Adriani Papæ, (qui, ut observat Noster obiter, non IV sit, ut eum cum errante vocet Ciacconio Sebastianus, sed I;) at hic ipsummet Papam Actis Silvestrinis jam corruptis usum contra innuit, tametsi primus ille sit idoneus auctor, qui de baptismo Constantini Romano ex Actis Silvestri meminert, & Gregorius Turonensis ei anteponi vix queat, cum verba hujus

hujus in hoc negotio vulgo allegari solita aliud quid inferant. Postremo tabulae in basilica Lateranensi fidem appellat ille; verum hic parum eam fidei mereri observat in re antiquissima, quandoquidem ipsam initio hujus seculi primum scriptam esse satis pateat. Præter excusam ad hunc modum de baptizato Constantino quaestionem, observationem de Enocho subnectit Auctor. Reprehensus is in Juris hoc Motivo fuerat, quod per Enochum, in allegatis superius a Libelli Supplicis conditore Bullis Pontificiis, nominatum intellexerit Enochum veteris Testamenti, cum certe innuatur potius Enochus de Amathim, qui septimus inter discipulos LXXII a Christo electos cum S. Marco Evangelista perrexerit in Ægyptum, & post martyrium S. Marci reversus in montem Carmeli ibidem sanctissime vixerit, annoque Domini LXIV obierit. At enim vero fieri haud posse Noster regebat, ut prudens quisquam talem credat intelligi a Sixto IV, cum hic Bullam suam A. 1477 publicari fecerit, Enochii vero de Amathim primus omnium Palæonydorus anno demum illius seculi 97 in edito tunc absque se Fasciculo tripartito mentionem injecerit. Insuper vero heic observat, quo processu vulgo canonizari Sancti soleant, quos aliqui exoptent tales esse. Enochum enim hunc ignorasse dicit Patres Carmelitas paulo antiquiores, recentiores induxisse in mundum, recentissimos etiam invexisse in coelum, atque inter Sanctos auctoritate suâ collocasse. Anno nimirum 1627. Petrum Thomam Saracenum in Menologio Carmelitarum inter Sanctos ac Beatos recensuisse Beatum Enoch Episcopum. Deinde in libello Gallico Valencenis A. 1659 impresso, & A. 1681 Namurci tertium edito auctoque cum nomine Auctoris, R. P. Philippi a Visitatione, Religiosi Carmelitæ, sub titulo: *Breviaire des Confreres & Confreres du S. Scapulaire de N. Dame du Mont Carmel*, h. e. Breviarium confratrum & consororum sacri Scapularis S. Mariæ de Monte Carmelo, inter præcipuos Ordinis Sanctos refertur Enochum, Episcopum Confessorem. Extare etiam alium librum, secundo editum Valencenis A. 1670, qui contineat Martyrologium Sanctorum Ordinis Carmelitarum, ubi in Calendario præmisso ad d. VII Julii legatur S. Enoch de Amathim, Episcopus Nicopolitanus. Hujus ergo sanctitas si ejusmodi porro augeatur incrementis, metuendum esse, ne mox etiam collocetur in Breviario Ordinis, atque Officio & lectionibus propriis ornentur is, de quo nondum constat, an in mundo fuerit. Plura quoque

addit

addit obvenire in eodem Calendario, quæ risum sibi & commiserationem moveant, quando v. g. inter præcipuos Sanctos Ordinis Carmelitani legat diebus 9, 19, 22, 27, 28, solius Januarii, *Telephorum* ac *Dionysium*, Pontifices Romanos, *Anastasium Persam* Martyrem illustrem, *Joannem Chrysostomum* Doctorem Ecclesiæ, & *Cyrillum Alexandrinum* Episcopum; quorum tamen nullum fuisse Carmelitam notissimum sit. De cætero per commodam occasionem delatus Auctor clarissimus ad inimicos, qui unquam impugnarunt edita hæc Sanctorum Acta, vulgatos ab ipsis contra ea libellos maximam partem recenset, nosque adeo Lectorem, qui cognoscendis illis studet, ad paginam Apologiæ hujus 100 & sequentes remittimus.

In Appendice ad suum Motivum Juris insinuat P. a S. Paulo Janingum, quasi ausu valde temerario & successu pudibundo astute molitus sit defensionem Papebrochii; damnat eum illa in re impostura manifestæ; accusat, quod ineptissima glossemata apposuerit summorum Pontificum Bullis; objecerat ipsi, quod sit malevolus criticus a passione sua excæcatus, eo, quod intellexerit in Bullis Pontificum Enochum Prophetam veteris Testamenti. Ab intentatis his criminibus solícite se purgat Auctor in Postscripto, & opus quidem non est, ut quæ ad membra singula reposuit, cum tædio fortasse Lectoris allegerimus aut repetamus. Hoc saltem exin decerpimus, multa ipsum differere de sensu decreti, quod Gelasius Papa in Concilio Romano cum Episcopis LXX congregatus super Scripturis quibusdam qua probis qua apocryphis concepit; multa quoque monere circa quaestiones, an in illo decreto Acta Silvestri cum honore omni suscepta perhibeantur, & an ibi de Historia inventæ crucis Dominicæ idem formetur judicium? Et utrinque negativam propugnare sententiam. Latissime vero Enochum rursus contemplandum sumit, cum inter reliqua id etiam male habuerit Appendicis structorem, quod Noster primam illius mentionem Palæonydoro transcripserit, parum curans, quod ipse hic ad *Historiam Alexandrinam*, librosque de *institutis monachorum*, & ad *Supplementum Sigeberti de illustribus viris* provocarit: idcirco responderetur, constare primo e contextu Palæonydori, quod isthæc trium horum monumentorum allegatio non necessario ad factam de Enocho narrationem, sed ad alia totius tractationis puncta spectet; deinde potest ex ipsis monumentis afferri loca Enochum de Amathim repræsentantia

S

tantia; porro incertum esse, quam intelligat Palæonymus *Alexandrinam historiam*, editamne typis, an nondum editam. Si editam, exhiberi locum postulat. Habere enim se Chronicon Alexandrinum a Radero editum; habere se Chronicon Orientale Latinitate donatum & publicatum ab Abrahamo Ecchellenfi Syro Maronita; habere se manuscriptum codicem de rebus Ecclesiarum Orientalium deque earum initiis & Patriarchis agentem: sed nusquam apparere ullum narrationis de Enocho vestigium. Quod si autem ineditam historiam a Palæonymo citari Sebastianus a S. Paulo regerat, disquirendum, an ea multum hoc scriptore sit antiquior. Ad eundem modum prolixè dispicit: an *libri de Institutis monachorum* pro idonei auctoris factu haberi debeant? Asseri eos quidem Joanni Carmelitæ, factò dein Episcopo Hierosolymitano XLIV, a quo Græce seculo ineunte quinto scripti sint. Sed contra, alios inque illa re omnino versatissimos Scriptores auctorem eorum pronunciare hominem non tantum recentiore, sed & mere Latinum; e quorum numero adducit Theologos ac Professores Universitatis Colonienfis, qui Bibliothecam veterum Patrum A. 1618 Coloniae curarint; Joannem Mariam Brasichellensem, ex Ordine Prædicatorum, Magistrum Sacri Palatii Romæ, ac deinde Episcopum Polymnianensem in Apulia, qui iudicium suum de isto opere A. 1607 in Indice librorum expurgandorum tulit; Philippum quoque Labbeum Baroniumque prioribus se associantes. Trithemium, encomiasten alioquin Ordinis Carmelitici effusissimum, ad seculi IIX tempora auctoris ætatem notat rejicere, & satis ex eo posse confici, quam incertum adhuc sit, quisnam ille aut qualis fuerit? Imò & in testimoniis Trithemii multa occurrere, quæ cum serie historica communi calculo probata conciliare nullo pacto valeas, usque adeo, ut & Beatus hic Johannes efficiatur, qualis tamen ille a nullo Martyrologorum agnoscatur; quamvis ultimum hocce monstrum posterorum potius pepererit religio. Non enim in editione Trithemii prima A. 1494. aut paulo post curata hunc titulum inveniri observat, sed colligit, ab iis esse additum, qui Carmelitica Trithemii A. 1643 Coloniae recudi fecerint. Ultimo, quod ad *Sigeberti de illustribus Viris supplementum* attingit, istud tantum non pro spurio confectoque venditat. Nosse quidem se Sigebertum de illustribus Viris, & esse hunc illum ipsum librum, qui tractatus de Scriptoris ecclesiasticis vulgo audiat, quique a Sigeberto

geberto ipso vocetur libellus de illustribus viris. Nosse autem nec se nec quenquam alium eorum, qui ex instituto de libris Sigeberti supplementisque egerint, Supplementum ejus ullum de illustribus viris. Existere tamen Supplementa Sigeberti, sed Chronici ejus; hæc ergo nunc citentur a Palæonymo, ut inquirat adversarius, in votis habet Auctor; sibi enim non vacare eadem evolvere, ut Enochum de Amathim ex iis eruat. Quibus ita deductis, filum suæ dissertationis abruptit, testatus adhuc antea, quod neque Patres Jesuitæ minas de libris hisce suis, quibus Acta Sanctorum exhibeant, Inquisitioni Romanæ subijciendis metuant, nec ipse Janningus proposito Sebastiani a S. Paulo de alio posthac in sui locum ad protrahendam hanc contentionem substituendo terreatur.

THE HISTORY OF THE TROUBLES AND TRYAL OF THE
Most Reverend Father in God and blessed Martyr WILLIAM
LAVD &c.

Hoc est:

Historia motuum & inquisitionis contra Reverendissimum in Christo Patrem beatumve Martyrem GVLIELMVM LAVDVM Archiepiscopum Cantuariensem, ab ipso in carcere castri Londinensis consignata. Cui præmittitur Diarium vitæ ejus ex ejus autographo: subnectitur Supplementum ad illam Historiam pertinens.

Londini apud Henricum Chiswell, 1695. in fol. Alphab. 7.

Non potest non magni illius Ecclesiæ Anglicanæ Præsulis Historia commendatissima esse omnibus illis, qui vel suo censu similes illi viros æstimare norunt, vel penitus turbulentorum, sub Carolo I Magnæ Britannia Rege, temporum conditionem introspicere cupiunt. Quamvis enim ejus Vitam jam olim a viro in Ecclesia Anglicana satis conspicuo D. Petro Heylino conscriptam habeamus; multum tamen illius fides infra monumentorum, quæ nunc præ manibus habemus, auctoritatem subsidat oportet. Ut illud enim taceamus, quod Vir ille reverendus eorum, quæ in regis conciliis agitata fuerunt, tam accurata instructus esse non potuerit cognitione, quam qui ipse iis interfuerat Præsul venerandus; pluribus in locis ille innititur Diario vitæ Laudianæ

nae, prout a Gul. Prynnes insigni falsario juratoque summi illius Viri hoste, quippe a rebellium parte ad ruinam ejus conducto, anno 1644 corrupte publicata fuit. Fateamur igitur nos obstrictos memoriae Whartonianae, ejusque cineribus quietem occasione ista precemur. Ille enim praemature fato patriae & literariae reipublicae ereptus, ultimum quasi vale istorum publicatione dicere mundanis rebus voluit. Praefixit autem universo operi praefationem, in qua partim malevola Prynnei scripta, tum proprio tum Parliamenti seditiosi instinctu in hac causa divulgata recenser; partim ubi tamdiu ista omnia, quae ipse nunc edit, delituerint, & quomodo ad suas manus pervenerint, exponit, ut facile de fide & autoritate eorum nemo ulterius dubitare queat. Quin ut certior istis omnibus fides constaret, ipsa Reverendissimi Archiepiscopi autographa, ad Collegii S. Johannis, quod Oxoniae floret, Bibliothecam post fata sua Whartonius transire voluit. Id saltem dolendum, praeproperam doctissimi Viri mortem, quo minus secundo volumine aliorum monumentorum ad istam historiam spectantium editionem, quam moliebatur, absolvere potuerit, obtinuisse. In quo laudabili proposito, ut alius quispiam inter eruditos Angliae viros ipsi succedere velit, omnium votis erit expetendum.

Contenti interea iis, quibus permittentibus fati frui nunc licet, pauca ex Historia Laudiana excerpemus, alibi non facile adeo obvia, ut intelligant Lectores nostri, quid emolumenti inde illis liceat expectare. Ut autem de tempestate, quae lamentabili ictu eum ferit tandem, rectius ante omnia constet, causas adduxisse non pigebit, quibus ipse concitatus eam primum fuisse existimat. Multum nimirum in animo agitabat Rex, Londinensem adhuc Episcopatum tenente, de quo omnis ille nobis instituitur sermo, Laudo nostro, certae alicujus in ecclesiis Scotiis Liturgiae stabiliendae consilium. In illo promovendo, quae suae tum fuerint partes, ingenue fatetur, ubi ad articulos, a Scotis in Parlamento contra ipsum exhibitos responderet. Persequebatur deinde istud consilium suum Rex majori cum zelo, postquam ad Cantuariensem sedem Laudos evectus fuisset, idque tandem Scotiae ecclesiae Episcopis quibusdam dabatur negotii, ut Liturgiam, ad Anglicanam quam proxime accedentem conficerent. Illa sollicitè postmodum examinata & a Rege approbata, typis anno hujus seculi trigesimo septimo mandabatur. Non dissimulat Laudus, Episcoporum illorum errore, qui

p. 75.

p. 88.

p. 75.

qui in generali conventu tractare ista, vel alias vias legibus consentaneas sequi debuissent, Liturgiae istius introductionem eventu destitutam fuisse, ita ut occasione inde sumta in summam rabiem populus illius regni exarserit. Quamvis veram causam illorum motuum hanc non fuisse, ex processu contra Balmerinum & Scotiae Magnatibus unum, capituli supplicio paulo ante affectum, manifestum plane reddat. Interea tamen arripiebant Scotiae Proceres ad seditionem proclives religionis involucrum, quo dudum agitata consilia honeste tegerent, & plebem quoque ad funestam eorum executionem disponent. Cujus etiam furores anno 1637 in apertam seditionem erumpebant, quam in ipsa Anglia radices suas habere multi suspicabantur. Componebatur tamen ea Bardovici, quo anno 1639 cum exercitu ad comprimendos Scotos rebelles Rex sese contulerat, suafore pacis praecipuo Laudo nostro, qui tamen a rebellibus pro incendiario passim traducebatur. Cum autem nihilo secius tumultuari pergerent Scoti, Parliamentumque ea occasione in Anglia convocaretur ad d. 13. Aprilis anno 1640, mox vero die 5 Maji dissolveretur iterum, Laudo statim omnis dissipati Parliamenti culpa tribuebatur, ad quem vulpis instar venandum libellis famosis plebs Londinensis passim excitabatur. Interea licet Parlamento finis esset impositus, Cleri tamen convocatio jussu Regis & JCtorum sententia continuabatur, ubi canones inter alia concinnabantur, in quibus postea nonnulla inventa fuerunt, quae in crimen Laudo vertentur; licet nemo initio subscribere eis abnueret, praeter Glocestriensem Episcopum Gottfridum Goodmannum Papistarum fautorem; qui tandem quidem subscripsit, ab Rege tamen non ideo tantum quod initio renuisset, sed ob alias quoque causas, custodia domui apposita observari jussus est. Hoc tempore, mense scilicet Augusto anni 1640, de novo rebelles Scoti arma Angliae inferebant, a quibusdam male sentientibus Angliae Magnatibus clam adjuti, tandemque eo rem perducebant, ut Rex congregatum in Scotia Parliamentum confirmare, & in Anglia quoque aliud convocare versus diem 3 Novemb. cogeretur. Sub illius initium statim membrorum ejus prodebatur scopus; die 10 enim Novemb. accusatus Straffordiae Comes carceri includebatur. Quod negotium ideo tanta festinatione agitatum est, quod ad ipsius notitiam pervenisse constaret perniciose quorundam consilia, quos criminis majestatis reos peragere propterea volebat. Sed illi rem astute praesentien-

p. 87.

p. 78.

p. 80.

p. 85.

- p. 86. tientes, ruina ejus tegenda sua scelera esse existimarunt. Paulo post d. 16. Decemb. Canones, quorum paulo ante meminimus, *Communium* votis, tanquam legibus & libertati Angliæ contrarii imo seditiosi condemnabantur, & Laudi autoris eorum gesta ut examinarent, quibusdam dabatur negotium, simulque Scotorum contra eum proponebantur gravamina; quorum ferali contra eum scripto, Historiæ huic inserto, κατὰ πόδα ita respondetur, ut satis de ejus innocentia constare possit. Nec minus omnes in *codicillo* scripto illi annexo contentæ calumniæ, solidè diluuntur, Papismus potissimum motasque in ecclesiis Scoticis turbas Viro Reverendissimo impingentes. Hæc tamen qualiacunque essent, efficiebant, ut carceri addiceretur, in quo etiam duo illi cum dimidio menses abierunt, priusquam *generales* saltem contra ipsum conficerentur *articuli*. His, qui ad tria potissimum capita reduci posse videntur, ad propensionem nimirum in religionem Romanam, cujus jugum Angliæ denuo imponere voluerit; ad conatus evertendi leges regni fundamentales, stabiliendiq; absolutum tyrannicumque in Angliæ imperium; & denique ad eversionem privilegiorum & jurium Parliamentorum, singulatim respondetur. Audiamus eorum saltem nonnulla, quæ pro sua in religione sinceritate adducere voluit, de qua non Numen solum & quicquid sanctum est, in testimonium advocat, sed rerum quoque a se gestarum narratione eam evincit. Nemo illis temporibus tot, illustres quoque & dignitate conspicuos, a Romana ad Anglicanam ecclesiam homines reduxit; nemo tanto zelo, ac ipse in libro contra Fischerum, Jesuitam, eam impugnavit; nemo majori periculo ob odium in Romanam religionem obnoxius fuit, utpote quem etiam ante Regem, tanquam consiliis suis maxime perniciosum, e medio tollendum judicaverant Conci in conspiratione Papistica complices. Quid quod ipsi Scoti, qui publico libello eandem dicam ipsi scripserant, falsitatem rei agnoscentes prosequi eam non fuerint ausi? Id enim, quod ipsius Regina odium fere liberioribus contra Pontificios in Regiis Conciliis sermonibus mernerit, nunc taceamus. Verum equidem est, nec in Diario dissimulat Illustrissimus Archi-Præsul, Cardinalitiam aliquoties sibi a Romana parte, si eam amplecti vellet, oblatam fuisse dignitatem; verum & generosa mente respuit purpuram, & Regi quoque quid ea in re actum secum fuerit, statim aperuit. Nec quisquam sibi persuadeat, plus verisimilitudinis reliquas

liquis accusationis Laudianæ partes habere. Ut illud enim saltem adtingamus, quod Parliamentorum convocationi eum semper adversatum fuisse dicunt, viam scilicet absoluto imperio in Angliæ præstruturum; (quod crimen Straffordiae etiam Comiti sunt qui impudent, eum cum Rege, simul ac primam in aula dignitatem esset adeptus, de nunquam cogendo Parlamento pactum esse fingentes;) manifeste falsum id esse evincitur inde, quod in Diario vitæ suæ aperte moneat Laudus, primos Parliamenti A. 1640 convocandi auctores, præter Hamiltoniæ Marchionem, se cum Comite Straffordiae fuisse. Sed infortunati Comitis hujus cum facta a nobis hoc loco sit mentio, abs re haud fore existimamus, si monuerimus, occurrere ad historiam ejus spectantia quam plurima capite IX Historiæ Laudianæ, vix aliunde petenda. Tali sunt, quod 33 votis in *Domo Communium* absolutus fuerit ille, quorum nomina sub Straffordianorum titulo sequenti die, ut excitaretur contra eos popularis furor, emporio Londinensi fuerint affixa; quod promissum fuerit illi a præcipuis *Communium* capitibus, fore ut eripiat, quæ illi imminabat, morti, si impetrare autoritate sua a Rege vellet, ut Episcoporum ex Ecclesia Anglicana tollatur ordo, quam tamen conditionem generosa mente recusaverit; ut alia nunc taceamus. Accedendum autem nunc esset ad ipsum inquisitionis Laudianæ processum, cum ultra triennium in carcere exegisset Archiepiscopus, demum cœptum, & a 12 die Martii anni 1644 ad finem usque mensis Julii continuatum, actore præcipuo Gul. Prynno, bis antea ad publicum populi spectaculum condemnato, & auribus ob crimina male mulctato; iudicibus vero, qui exiguo semper numero comparebant, Domus superioris Magnatibus. Verum ejus particularia ita sunt comparata, ut, nisi quod ubique fere constantiam, patientiam & probitatem Laudi mirari liceat, non possint non, paucis exceptis, Lectorum tædium movere. Visum tamen fuit inter tot accusationum capita unam seligere, quam ob mutatum coronationis juramentum in solenni Caroli I inauguratione, ei intentarunt, cujus mentionem faceremus. Cum enim in illo de *prærogativa Regis* aliquid esset, additum id a Laudo fuisse, præcipue criminabantur. Verum ut taceamus, nullam hac in re, licet etiam aliquid admissum fuisset, ejus extitisse culpam, utpote qui Decani Westmonasteriensis munere tunc fungens, tanquam causa solum ministerialis (liceat enim isto nunc uti verbo) in illis solenni-

lennibus versabatur; contrarium apparuit, postquam productus esset liber, quo observata in coronatione Jacobi I. caeremoniae erant descriptae, ad quem statim a Laudo, qui ob hoc solum crimen capitis supplicio dignus judicabatur, fuit provocatum: obstiterat enim divina providentia Prynnii consiliis, qui librum istum cum aliis hujus generis malitiose intervertere annis fuerat. Nos vero hujus rei mentionem vel ideo faciendam esse putavimus, quod accusationem istam, monente in praefatione Whartono, nuper admodum (anno nimirum 1693) in sua ad *Majorem* civitatis Londinensis compellatione, repetere placuerit Baroni Atkinfio, qui non absimile quid in coronatione Jacobi II. admissum esse addit; quo ipso si Santcrostianam memoriam laedere voluit Nobilis ille Vir, non minus facile eam Whartonus quam Laudianam vindicari posse existimat. Sed satis de his. Inquisitionis historia finita, brevis Laudianae defensionis recapitulatio exhibetur, cui subjungitur trium celeberrimorum Jctorum, quibus Laudiana causa defendenda data fuit, quos inter magnum postea Angliae lumen Matth. Hales etiam erat, deductio, qua ostenditur majestatis criminis reum secundum Angliae leges (statutum imprimis 25 Eduardi III, quo, quid pro majestatis crimine habendum sit, definitur) Laudum ex intentatis illi accusationibus peragi non posse. Nihilominus Domus Communium Laudum, postquam eum contra jura Angliae, utpote Baronem regni, ad causam etiam coram ipsa dicendam citasset, tumultuosis votis hujus criminis reum pronunciabat, missaque ad Magnates sententia eam confirmari volebat. Hi re diu deliberata, trium supra memoratorum criminum reum quidem eum esse judicabant; ut tamen crimen majestatis ei impingerent, neque Pembrocii Comitis clamores, neque minae de populi motibus impetrare potuerunt, cum Judices semper Angliae leges obtenderent. Cum tamen *Communes* quosdam sui ordinis ad Magnates delegassent, qui & ipso Laudo & Advocatis ejus absentibus, de hoc negotio agerent, illud quoque tandem obtinuerunt. Sed quam paucis ex Magnatibus, quibusve terroribus circumventis id extorsum fuerit, ex Heylino & Ruswortho, (ipse enim Archiepiscopus historiam suam hic finit) Supplementum adtexens ostendit Whartonus. De Heroica autem ejus constantia, & patientia, quae ne Martyrum quidem secula dedeceret, si non aliunde, ex ultimis certe verbis, in theatro, antequam capitis supplicio afficeretur, effusis, abunde

p. 412.

p. 442.

de constaret. Exhibentur illa integra una cum testamento ejus ad calcem hujus Historiae, nec non responsio ad Sayi, unius ex Angliae Proceribus, orationem, qua in Parlamento confessu Liturgiam Anglicanam oppugnaverat. Postremo subjunguntur & huic volumini relationes, quas dum Archiepiscopalem cathedram tenuit Laudos, de ecclesiarum provinciae suae statu Regi quotannis exhibuit, ab anno 1633 usque ad annum 1639; & Prynnii liber occasione conspirationis Cu-neanae de evertenda Angliae libertate & religione scriptus, cum notis marginalibus Laudi, quibus adspersas sibi eo libro calumnias absterfit. Nactus erat posterius opus a Viro clarissimo Antonio Wood doctissimus Whartonus, qui dignum id judicavit, quod hoc in loco compareret, utpote multa ad historiam Laudianam spectantia praclare illustrans. Coronant denique totum opus tres Laudi epistolae, quarum duae priores ab eo, cum Cancellarii Academiae Oxoniensis adhuc munere fungeretur, scriptae sunt, ut scilicet iis moneret Vice-Cancellarium suum, ne a Pontificiis emissariis detrimenti aliquid capere pateretur academicam juventutem; tertia ad Virum celeberrimum Kenelmum Digbæum exarata est, ut eum a Romana ad Anglicanam Ecclesiam reduceret: quae sane universae non extremum locum inter argumenta mereri videntur, quae alieno eum ab Ecclesia Romana animo fuisse evincunt.

G. G. NOTATIUNCULA AD ACTA DECEMB. 1695.

pag. 537. seqq.

[Niquis sim, si non agnoscam, excellentis Mathematici Jacobi Bernoullii Basileensium Professoris meditationibus plurimum debere scientias istas profundiores, & me potissimum ipsi pariter ac fratri ejus ingeniosissimo, Johanni Bernoullio, nunc apud Groninganos Professori clarissimo obstrictum esse, quod qualiacunque a me jacta Analyseos cujusdam superioris fundamenta ad varios usus applicuere, suisque inventis mirifice auxere, & ut magis magisque innotescerent ac celebrarentur effecere. Virum autem celeberrimum Jacobum Bernoullium, cujus nupera me ad hoc schediasma invitavere, persuadere sibi velim, longissime a me abesse animum de meritissimis ejus laudibus detrahendi. Gloriam inventarum figurarum Elasticarum (ex hypothesi scilicet valde verisimili) ipsi illibatam relinquo. Theoremata de radiis

T

radiis circulorum osculantium, etsi mihi non ignota, ne attigissem quidem, nisi originem eorum pariter ac similitum aliorum, ex singulari quodam differentialis calculi genere simplicissimam exponendam occasione data putassem. Ut iis in Elasticis figuris uterer, in mentem non venit, quod figuris illis quærendis nunquam animum adjecissem, non quod res non sit pulchra & inquisitu digna, sed quod in tanta agendorum copia, quæ ab illo recte acta putavi, nollem denuo agere, incertus etiam, an possem. Itaque non est, cur imputet theorematum de osculis defectui, cum ipse agnoscat, etiam publicatis illis, nondum vel Hugenum vel me de lineis illis Elasticis satis meditados fuisse. Ac ne nunc quidem, exposita Analyfi Viri egregii, a me impetrare possum, ut hunc campum licet pulcherrimum ingrediar; cuius rei plures habeo rationes, quam vellem. De cætero video eum a mea de constructionibus sententia vix dissentire, optaremque ipsum, si vacat, ulterius cogitare de constructione transcendentium, per puncta Algebraice inventa: id enim magis analyticum fuerit, etsi non æque sit in potestate hætenus, ac reductio quadraturarum ad Euthynses. De numero radicum osculi candide professus sum dudum, me re diligentius excussa sententiam ipsius amplecti. Quod instantiam a me postulat curvæ ordinariæ rectificabilis in se redeuntis, succurrit nunc Epicycloidalis, quam punctum describit fixum in circulo provoluto super alio circulo. Hanc rectificabilem esse, a celeberrimis Viris, Hugenio & Tschirnhausio est ostensum; esse autem in se redeuntem, hæc constructio ipsa monstrat, cum circumferentiæ sunt cõmensurabiles. Præclare facient Bernoullii fratres, si conjunctis, vel etiam separatis studiis velariæ figuræ contemplationem cœptam absolvant. Quod medias Directiones attinet, de quibus ego in Ephemeridibus Gallicis Sept. 1693, cum tendentiæ puncti mobilis sunt infinitæ, puncta tendentiarum intervalulis æqualibus assumi arbitrarium putem. Diversis autem punctis tendentias exercentibus, ex punctorum progressibus habetur & progressus cõmunis centri gravitatis, nempe conferendo ejus situm ante progressum, cum situ proximo post progressum punctorum elementarem. Quod si punctorum impulsorum tendentias consideremus, quæ sæpe ab impellentium tendentia diversa est, tendentia media ab iis recepta eodem modo definietur. Ea; omnia pro re nata sunt varianda, sed in his promte eleganterque exhibendis a Viro clarissimo non vulgaria expecto,

cto, ac publico eum nomine rogandum censeo, ut sua de fluidorum motibus aliisque meletemata præclara diutius non premat. Quod controversias attinet inter D. D. Hugenum & Renaudum ingeniarium rei apud Gallos marinæ generalem, ipse Hugenius (cujus certe summi Viri amissi & ipse desiderium tanto fero ægrius, quanto propius mihi cum eo commercium erat, notioresque maximæ dotes, in quibus vis animi candorque certabant) me sententiam rogare dignatus est; sed tunc nondum erant ad manus utrinque agitata. De re ipsa alias. Recte notatur, eundem ventum magis impellere navem quiescentem, quam procedentem, & discrimen aliquando non esse negligendum. Puto etiam, diversa venti vi, declinationem, (*derive*) secus quam D. Renaudus supposuit, non esse æqualem, sed eo majorem quo major est venti violentia. Modum generalem construendi tangentium inversas Augusto superioris anni p. 373, ipse non nisi pro Mechanismo venditavi. Utilissima cogitatio est, de iisdem ad quadraturas redigendis, separandisve ab invicem indeterminatis. *Problema* de eo præstando circa æquationem differentialem $ady = ypdx + byn. qdx$ solvere possum, & reduco ad æquationem, cujus forma est $\dots dv + \dots vdz + \dots dz = 0$, ubi per punctata intelliguntur quantitates utcunque datæ per z . Talis autem æquatio generaliter per me reducta est ad quadraturas, ratione jam dudum amicis communicata, quæ hic exponere necessarium non puto, contentus effecisse, ut acutissimus Autor problematis agnoscere possit methodum (ut opinor) non dissimilem suæ. Neque enim dubito & hoc ipsi innotuisse. Et sunt a me in istis multa olim tentata, non pauca etiam præstita, quæ jacent dispersa in schedis, nec mihi ipsi in numerato habentur, copia inopi, ut simul habere videar & non habere. Hæc tamen facilius suppeditavit memoria, ea ipsa die qua Lipsiensi Acta Decembris proximi sum nactus, id est hesternæ, in ipsis scilicet nundinis Brunsvicensibus, ubi hæc inter distractiones utcunque in chartam conjeci.

DAVIDIS GRÆBNERI URATISLAV. PHIL. ET MEDIC. D.
Medicina Vetus Restituta, sive Paragraphe Hippocratico-Galenica in Theodori Craanen Tractatum Physico-Medicum de Homine.

Lipsiæ, apud Davidem Fleischerum, A. 1695. in 4.
Constat 4. Alph. 8. plagul.

- N**OLI mirari, L. B. Medicinam novam Cartesianam, quam *celeberrimus* quondam *Craanius* in eruditissimo de Homine tractatu A. 1689 p. 535 a nobis recensito fuit professus, in Commentario sive Paragraphe præsentis sub Medicinæ Veteris Restitutæ exhiberi titulo. *Nobilissimus* quippe *Græbnerus* ex assidua Autorum lectione perspectum habens, multa, si non omnia, in scripto laudato pro novis venditari, quæ tamen nec ipsos veteres licet acerbius paulo tractatos latuerint, strenuam horum in se vindicationem hic suscipere annititur, simulque evidenter ostendere, quod placita omnino majorum a Craanio non improbata, sed multo magis comprobata fuerint illorum dogmata, quamvis recte, recte tamen explanata; uno verbo, Medicina prisce pristinam in dignitatem restituta. Quem in finem, ut pauca pro instituti ratione excerpamus, corporis animalis cum machina vel horologio comparisonem non Cartesio demum, sed Apulejo dudum, Aristoteli & Galeno innotuisse, e textibus, quos adscribit, convincit.
- Prefat.* Neque novum Autoris esse dogma, quod vapores in cavitate abdominis obvelitantes vesicam penetrent partemque aliquam urinæ ibi constituent, cum idem olim Heraclitus Philosophus, teste *Aristotele Sect. 13. Probl. 6.* tradiderit, ejusque vestigia *Asclepiades*, a *Galeno lib. 1. de natur. facult. c. 13.* ideo refutatus, legerit. Qualitates occultas vel ipsi *Galeno* suspectas fuisse advertit, quod nihil scientes ad alterum de duobus confugere, vel ad nomina ignota, vel ad qualitates occultas, *lib. 3. de Prasag. ex Puls. c. 5.* is pronunciet. Quemadmodum in respirationis doctrina, qua pulmones passive tantum sese habere, aerem autem a ventre & thorace propulsum ob vacui defectum ingredi pulmones declaratur, tum *Galenum* pariter, tum *Platonem* in medium adducit. Illum quidem, quia *lib. 5. de loc. aff. c. 4.* respirationis actionem ad thoracem referat, omnemque pulmonibus actionem deneget; hunc vero, quod in *Timæo c. 17.* respirationem per circumpulsionem sive periosin eodem ex fonte explanet. Dumque pulmo ab *Hippocrate de Resect.* antrorsus, ac hinc a *Galeno lib. 4. de usu part. c. 15.* rarus admodum & instar spongiæ laxus describuntur, non aliam viscerum horum texturam innui alierit, quam qualem *Malpighius* postmodum distinctius enodaverit.
- p. 6. 7.
706.
- p. 100.
625.
- p. 147.
- p. 232.
- p. 240.
555.

verit. Hinc inde nihilominus Craanio contradicere Noster haud veretur, quatenus e. g. non modo historiam cultivatori Prussiaci, in dubium vocatam, ex Ephemeridibus Germanorum ipsaque inscriptione Regiomonti in Bibliotheca Elector. Brandenburg. a se visa confirmat, sed & ænanthis succum virosum esse Botanicorum testimonio suffultus pernegat, vasisque lymphaticis, quæ ex abdomine ad intestinum rectum tendant ac flatus & vapores eo deponant, fidem omnem derogat. Præterea tamen recentiorum quoque monumenta spisse citat, anasque loca parallela evolvendi uberrimam subministrat, propriis quandoque observationibus interspersis; prout v. g. febrem septanam, nonalem & annalem, imo febrem in die natali ægri perpetuo invadentem, picam itidem in cane prægnanti, a se annotatas commemorat. Tandem locupletissimum rerum Indicem cum duplici numero, quorum prior Craaniani operis, alter autem hujus libri paginam indigat, curavit adjici.

TITI LUCRETII CARI DE RERUM NATURA LIBRI SEX:
quibus Interpretationem & Notas addidit THOMAS CREECH
Collegii omnium Animarum Socius.

Oxonii e Theatro Sheldoniano, 1695. in 8.
Constant Alphab. 1. & plag. 7.

QUAMVIS qui recte de facultate poetica existimare novit, illorum opinioni minime subscribere potest, qui eas *Tito Lucretio Caro* virtutes gaudent attribuire, quæ consummatissimum Poetam & constituere & exornare possunt; neutiquam tamen eas ipsi invidet laudes, quibus harum rerum periti ex ipsa etiam antiquitate prosequi eundem non subverentur; ex quibus *artem* Cicero; *sublime carmen* Ovidius; *arduum* Statius *furorem* admirati in Lucretio nostro fuerunt. Nam res ipsa docet, elegantissimum pariter & gravissimum eum esse Poetam, præsertim cum eo tempore carminis scribendi gloria floruerit, quo ingeniorum probatissimorum Roma fuit feracissima; eo ipso nempe extinctus die, quo Virgilius natus in hoc mundi theatro comparuit, veluti lampada a se accensam Maroni traderet Carus. Interim plurima huc usque obstiterunt, quo minus sine impedimentis legeretur Poeta noster; utpote quem non lectio tantum monstrosas subinde voces & absurdas sententias lectoribus offerens, sed & ipsa materies & argumenti

p. 66.

p. 148.
p. 217.

p. 269.

p. 580.

menti ratio reddebat difficilem. Cum enim Lucretius Epicuri philosophiam versibus exornare constituerit, patet, neminem auctorem istum evolere cum intelligentia potuisse, nisi cui istud philosophandi institutum admodum fuerit perspectum. Sed quis nescit, antequam eruditissimus *Gassendus* eam Philosophiam tam feliciter ex totius antiquitatis monumentis erueret, suis tenebris veluti obvolutam a paucissimis fuisse gustatam & cognitam? Equidem non defuere viri docti, qui manus afferre medicas læro veluti Lucretii corpori allaborarunt, sed vix unus fuit & alter, qui aliquod operæ fecerit pretium; ex quibus Lambinus, multis codicibus manu exaratis usus, Lucretium omni ex parte maculosum atque deformem feliciter multis in locis restituit, adjectis brevibus, non tamen inutilibus in eum commentariis. Hunc Giphanius, & porro Pareus, & Nardius alique, quanquam ex sententia doctissimi Creechii haud æquis passibus secuti sunt; nisi quod in Tanaquillo Fabro excellens ubique eruditio, cum admirabili iudicii acumine emineat, ceterum quæ in commentatoribus desiderari posse videntur, ea non ipsorum negligentia aut incuria, sed subsidiorum, unde meliora peti poterant, defectui sunt adscribenda.

Sed nunc spes est, melius Poetæ nostri evolutionem successuram esse, postquam Vir clarissimus *Thomas Creech* eundem nobis & emendatissimum, & notis ac interpretatione perspicua ornatissimum dedit. Quamvis enim jam pridem *Fayus*, homo Gallus, idem in Lucretio perpoliando tentaverit, tam infeliciter tamen, censente Creechio, isto in negotio sese dedit, ut Gassendi & Lambini labores nunquam eum inspexisse abunde demonstraverit, & barbara interpretatione Latinissimum Auctorem infuscaverit potius, quam lucem eidem affuderit. Igitur Creechius id efficere summa ope studuit, ut sine offensione procederent omnia; eumque in finem Lambini, Giphanii, Vossii, Salmasii, Gronovii, Fabri aliorumque observationes hinc inde collectas digessit, non tamen ita probatis omnibus, ut suo interdum non fuerit obsecutus animo. Imprimis vero apparet, sedulo ipsum consuluisse Gassendum, tam doctum, tam elegantem interpretem, ut præcipuam lucem, quam Vati nostro attulit, huic sese debere libenter fateatur. Verum Grammaticorum illas de vocibus contentiones seposuisse ipsum facile constat, ubi expedita per se ipsa videbatur sententia. In margine vero apposuit ad imitationem illorum, qui in Delphini usum Auctores concinna-

cinnarunt, interpretatione paraphrastica, in qua stylo puro, dilucido & suavi Lucretii genus dicendi obscurum aut difficile clarissime eloquitur.

LES BATAILLES MEMORABLES DES FRANCOIS.

Id est:

Præliorum a Francis ab initio eorum Monarchiæ

usque ad hæc tempora editorum Historia.

Amstelodami, apud Georg. Gallet, 1695. in 12. Alph. 1. pl. 8.

Sexaginta & unum prælia hoc opere enarrantur, quibus omnibus victoriam aut reportarunt ipso facto, aut certe jactarunt Franci. Primum eorum est, quo Clodoveus ad Tolbiacum A. 489 Alemannos profligavit; ultimum, quo in Pedemontio Franci, Catinato duce, Fœderatorum exercitum A. 1693 in fugam conjecerunt. Neque pugnacissimæ Gentitriumphorum multoties actorum gloria invideri debet, & fatendum utique est, Tacticam illam, seu instruendæ aciei artem, omnemque militarem scientiam ad summum fastigium nostra ætate eVectam ab ea esse. Sed nec id dissimulandum, sæpe præliis quidem victores, at bello victos Francos fuisse; sæpe etiam ingentibus cladibus ipsorum Regum captivitate insignitis affectos. Has ab Auctore nostro plane & consulto quidem prætermittas fuisse, facillime quisque deprehendet. Ut specimen tamen ejus rei quaecunque exhibeamus, videas, prælium Furnense, quo A. 1296 Franci Flandros devicerunt, nec non illud, quod A. 1303 ad Montem Pabulanum (Pucille) confertum fuit, Flandris itidem funestum, justo ab Auctore studio enarratum; prælii autem Cortracensis, quod inter duos illos conflictus intercessit, quo flos Nobilitatis Francicæ periit, adeo ut inter spolia alia octies mille inaurata calcarea, qualia gestare non nisi nobilitate insignibus fas tunc erat, victoribus Flandris in prædam cesserint, mentionem obiter tantum & paucis verbis factam. Videas, de duobus celebratissimis præliis, Cresiacensi & Pictaviensi, quorum illo A. 1346 Francorum triginta millia ceciderunt, Anglis victoribus; hoc, quod A. 1356 commissum fuit, ab octo Anglorum millibus, Francorum quinquaginta millia profligata fuere, Rege ipso Johanne capto, altum esse apud Auctorem nostrum silentium: prætermittam etiam videas pugnam Azincurtianam A. 1415 pugnatum, qua Henricus V Rex Angliæ luculentam de Francis victo-

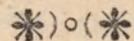
Joannes de
Bulsieres
Hist. Franc.
L. IX. §. 19.

L. X. §. 11. 12.
18. 19.

L. XII.
§. 4. 5.

- victoriam reportavit, etsi impar adeo confligentium numerus esset, ut Anglo uni sex septemve Franci opponerentur. Videas, prælum ad Ravennam A. 1512 confertum, quo victoria etsi cruenta satis penes Francos fuit, illud item quo ad Marinianum A. 1515 victi a Francis Helvetii fuere, acurate satis & copiose Auctorem nostrum descripsisse; ast præterisse silentio prælum intermedium ad Novariam A. 1513 confertum, quo insigni victoria potiti fuerant Helvetii, caeso Francorum exercitu, & Mediolanensi Ducatu Sfortiæ restituto. Videas & mire-
 L. XV. ris, omisum ab Auctore decantatissimum illum ad Ticinum sive Mi-
 S. 18. rabellum conflictum, quo A. 1525 non exercitus solum Francicus de-
 L. XVI. victus est, sed Rex ipse Franciscus I captus ac in Hispaniam abductus.
 S. 17. Videas diligentem satis Auctorem fuisse in repræsentanda pugna ad Renti-
 L. XVI. acum A. 1554 inita, qua Henrici II Franciæ Regis fortuna præva-
 S. 12. 13. luit; sed oblitum fuisse famosissimi ad Sanquintinum prælii A. 1557.
 conferti, quo Franci horrendam cladem acceperunt. Tacemus multas alias, quæ infaustæ Francis cecidere, dimicationes ab Au-
 ctore nostro dissimulatas. Unicum ex recentiori historia exemplum si addere fas est, videas prælum ad Atrebatum A. 1654 commissum, quo victoriam Turenus Francici exercitus ductor consecutus est, Dunen-
 se item, quo A. 1658 Franci Anglis sociati Hispanos Dünkerkam libera-
 re conatos repulerunt, in theatrum produci; sili prælia ad Valence-
 nas A. 1656, & Cameracum A. 1657 conferta, quibus de Francis tri-
 umpharunt Hispani. Sed suæ forte Auctori causæ fuerunt, cur nonnisi exhibere victores Francos voluerit, nobis quidem non facile divi-
 nanda. Nam cladium, quas perpesi subinde sunt, memoria, quam tot historiarum ab ipsis Scriptoribus Francicis, e quibus solum hic Bussi-
 erum produximus, conditarum monumenta servant, deleri nunquam poterit; & Francis hodiernis laudi potius decorique est, quod ma-
 jorum suorum temeritatem errataque alia, quibus cladem subinde sibi-
 met ipsi attraxerunt, in cautelam vertere didicerint. Nisi forte pecu-
 liare opus Auctor destinavit enarrandis præliis, quibus Franci seu cul-
 pa sua, seu victorum virtute succubuerunt. Interim cum fructu lectu-
 ri librum hunc sunt, qui militaribus studiis ducuntur, & eorum im-
 primis præliorum, quæ præsentis bello conferta fuere, rationes ac eventum, ejusque causas scire desiderant.

*Scire Lectorem Benevolum cupimus, Tomi II. Supplementorum Sectio-
 nem X una cum mense Martio prodisse.*

ACTA ERUDITORUM

publicata Lipsiæ

Calendis Aprilis, Anno M DC XCVI.

*TRAITE' DE L' INSPIRATION DES LIVRES SACREZ
 du Nouveau Testament, i. e.*

*Tractatus de Inspiratione librorum sacrorum Novi
 Testamenti, auctore C. G. DE LA MOTHE M. D. S. E.
 Amstelod. apud P. Brunel, 1695. in 8. plag. 16.*

Quæ inter Johannem Clericum & Richardum Simonem de Inspi-
 ratione librorum sacrorum disceptata sunt, adeo in ore omnium
 versantur, ut neminem temere fugere possint. Clericus quippe, dum
 sub nomine Theologorum Hollandiæ, quorum Judicia de Richardi
 Simonis Historia Critica V. T. A. 1686. mense Sept. pag. 432. recensui-
 mus, latitans, Richardum Simonem impugnat, de *ἱστορίαις* libro-
 rum sacrorum talia protulit, quæ a receptis Christianorum placitis pla-
 ne abhorreere videbantur: cumque Richardus Simon responsum, a
 nobis eodem anno & mense pag. 439, indicatum, ei opposuisset, in
 Defensione Judiciorum quorundam Theol. Holl. a nobis anno 1687.
 mense Julio pag. 363 commemorata, suam sententiam firmandam
 magis stabiliendamque sumpsit. Hinc non tantum ipse Richardus
 Simon, in Responso ad dictam Defensionem, quod ibidem pag. 367.
 exhibuimus, sed & ex Batavis Witsius, ex Anglis Lowth Theologus
 Oxoniensis, ex Gallis Le Vasseur, quos Noster in Præfatione laudavit,
 hanc Clerici sententiam strenue oppugnarunt. Nec sibi defuerunt Vi-
 ri doctissimi, judice Auctore nostro, sed partibus suis egregie functi
 sunt; solum hoc desiderari poterat, ut doctrina de Inspiratione libro-
 rum sacrorum ita explicaretur, ut in Systema aliquod apte formatum
 & arctissime connexum & colligatum consurgeret, inde ut eo
 promptius Spinozæ & Clerici opiniones refelli & confutari possint.
 Atque hic quidem est, quem subire De La Mothe voluit labor, cujus
 nunc specimen orbi erudito exhibuit, librorum sacrorum Novi Fœde-

ris inspiratione exposita & asserta: eo quod hac evicta, Veteris Fœderis libri itidem salvi sint, & supra profanorum hominum ausus positi.

Part. I.
CAP. I.

Postquam igitur Auctor doctissimus non de veritate, quippe de qua inter omnes hodie convenit, sed de divina inspiratione librorum sacrorum Novi Testamenti litem esse monuit, sententiam adversarii, quo cum in certamen descendere constituit, edisserit. Cuncta huc redeunt, Apostolos scivisse & retulisse equidem quædam, quæ sint divinæ autoritatis, quæ videlicet aut ab ipso Servatore oretenus acceperint, aut Deus illis revelarit: neutiquam vero eos, dum scripserunt, fuisse Θεοπνεύστους, fallique adeo eos omnes, qui scripta eorum divinitus esse inspirata credunt. Arduam omnino rem esse, quæ vocetur indubium, hancque assertionem ad maximam impietatem munire viam, pluribus Noster probat; & ipsos Socinianos unquam eousque audaciæ progressos esse, ut tale quid affirmaverint, negat, cum tamen ea ratione a maximis, quibus premuntur, difficultatibus se expedire potuissent. Hoc ergo monstrum ut conficiat, primo Θεοπνευστίαν librorum sacrorum N. T. invictis argumentis asserere, deinde rationem Θεοπνευστίας ita explicare, ut hæc adversariorum molimina sua sponte corruant, annitur.

CAP. II.

Divinam itaque librorum sacrorum N. T. inspirationem, primo probat ex testimonio & consensione unanimi Doctorum primitivæ Ecclesiæ. Nimirum hosce existimasse, libros N. T. esse Θεοπνεύστους, inde constat, quia eos ejusmodi insignivere titulis nominibusque, quæ diserte hoc indicant. Vocarunt quippe libros N. T. oracula cœli, verbum DEI, Scripturam divinam. Quin per eminentiam Scripturam dixerunt; quemadmodum ipsi Apostoli hoc nomine libros V. T. ornarunt Gal. III, 8. IV, 30. Unde concludit, primitivæ Ecclesiæ Doctores idem existimasse de libris Novi Testamenti, quod Apostoli de libris Veteris Testamenti censuerunt. Hi autem V. T. scripta divinitus esse inspirata statuerunt. Ergo quæ Doctorum primitivæ Ecclesiæ de scriptis N. T. sit sententia, liquet. Idem ex eo evincit, quia Scriptores primitivæ Ecclesiæ Apostolorum scripta V. T. oraculis æquipararunt; id quod Irenæi, Justin Martyris, Theophili, aliorumque documentis comprobatur. Accedit discrimen, quod inter Apocryphos Canonicosque libros Veteres constituerunt, id quod locum habere non posset, nisi

CAP. III.

CAP. IV.

credidissent, quosdam libros N. T. quos ideo Canonicos vocabant, esse Θεοπνεύστους. Sed nec insignem, quo libros N. T. persecuti sunt Veteres honorem, Noster prætermittit. Scelus erat & inexpiabile crimen, hisce addere aliquid aut detrachere. Pertinacissimi hæreticorum ex scriptis Apostolorum se convincendos esse, clamitabant: certissimo rursus documento, eos credidisse, libros N. T. esse divinitus inspiratos. Quid? diserta Patrum monumenta, quæ hosce libros divinitus inspiratos esse citra ambages affirmant, nonne idem ostendunt quam luculentissime? Jam vero Clementem Romanum, Justinum Martyrem, Theophilum Antiochenum, Irenæum, aliosque conceptis verbis Θεοπνευστίαν horum librorum asserere, ipsis illorum testimoniis demonstrat. Præcipue vero Origenem in hac versari sententia docet, ut adeo mirari satis nequeat, Auctorem Judiciorum ad eum, pro sua sententia firmanda, provocare ausum esse. Hisce ita rite deductis, ad objectiones, quibus primitivæ Ecclesiæ consensus infringi solet & infirmari, multa regerit, simulque docet prolixè, Hieronymum quoque in suis militare castris. Cum vero maxime quod a septuaginta Interpretibus depromptum est argumentum, speciem quandam præ se ferret, illud accuratius discutere operæ pretium duxit. Nimirum consensum primitivæ Ecclesiæ nobis non esse præsidio, inde probant Spinozæ alumni, quia Doctores isti potuerint errare: & errasse eos in simili plane negotio, inde ostendunt, quia & septuaginta Interpretes Θεοπνεύστους fuisse, sibi persuaferunt: id quod tamen secus esse, nemo hodie ambigat. Auctor itaque, qui prolixè ante inculcaverat, fieri non posse, ut unanimi Doctorum veterum consensu in re tam ardua, quamque exploratam habere poterant, falsa tradantur, ad hæc ita regerit, ut (1) asserat, nec hodie deesse, qui credant, septuaginta Interpretes divino Numinis afflatu percussos, in Græcum sermonem sacras literas transtulisse. Possè utique inveniri documenta haud contemnenda, quibus hoc evincatur, contendit. Si ergo, inquit, septuaginta Interpretes fuere Θεόπνευστοι, non sane errarunt Patres. Sed (2) si vel maxime Θεοπνευστία LXX Interpretum non concedatur, non tamen ad rei summam quicquam proficiunt veritatis hostes. Etenim nondum probatum est, omnes Ecclesiæ primitivæ Doctores in hac fuisse sententia: licet non diffitendum, quorundam menti eam sedisse. Præterea (3) de LXX Interpretum Θεοπνευστία non poterant isti Doctores æque

certi

CAP. V.

CAP. VI.

CAP. VII.

- CAP. IIX. certi esse, ac de divina librorum N. T. inspiratione, cum trecentis fere ante N. C. annis ista translatio putetur suscepta, de qua etiam non nisi ab Aristia, homine ethnico, certiores redditi fuere Patres. Quæ omnia, si libros N. T. spectes, secus se habent. Jam ad alteram argumentorum classem accedit, quæ ipsa librorum N. T. indoles illi suppeditat. Primo itaque finem, qui Deo, dum divinos hosce libros mortalibus impertiret, constitutus fuit, considerat. Hic vero præter particularem istum, qui certum tempus respexit, universalem quendam, eumque non alium deprehendit, quam doctrinæ cœlestis ad seros posteros & ultima secula propagationem. Hunc finem ait obtineri non posse, nisi libri sint Θεοπνευστοι. Si enim non sint, neminem de veritate doctrinæ Christianæ certum esse posse, adeoque Deum hoc fine excidisse. Deinde ad inspiciendos ipsos libros N. T. adversarios ablegat. Nihil nisi magnum & divinum quid illos spirare, modo quis mentem præjudicatarum opinionum vacuam afferat, deprehendet. Ipsos Ethnicos augustius sublimiusque quid in libris hisce agnovisse. Jam si quis istius doctrinæ sublimitatem, præceptionumque, quibus mores hominum formantur, sanctitatem exactius expendat, eum non posse non huius rei convinci: præsertim si addas, auctores plerosque tam præstantium scriptorum fuisse homines rudes, simplices, nulla doctrina, præterquam divini Spiritus afflatu, formatos imbutosque. Hinc, inquit, eorum divinitas elucescit, licet libri sacri N. T. non superarent, sed æquarent solum scripta, humana & industria elaborata.
- CAP. X. Idem porro ex natura Novi Fœderis constare autumat. Præstantius illud augustiusque esse Veteri, ipsæ sacræ literæ docent, & omnes fatentur. Jam vero cum in Veteri Fœdere libris divinitus inspiratis mortalium fragilitati fuerit consultum, quis crederet, Novi Fœderis deteriorem esse conditionem, librisque Θεοπνευστοις illud carere? Præsertim cum ad omnes homines suos proferat limites, & ad ventura quævis duraturum sit secula; ut adeo in novo magis necessaria fuerit divina hæc inspiratio, quam in veteri. Accedit Apostolorum dignitas. Inter omnes enim Numinis ministros, qui doctrinæ cœlestis propagationi operati sunt, adeo eminent, ut ipsis etiam præferantur Prophetis. Conf. I. Cor. XII, 28. Ephes. IV, 11. Cum itaque Prophetis V. T. qui Apostolis inferiores fuerunt, donum Θεοπνευστοις fuerit concessum, quis crederet illud denegatum fuisse Apostolis? Ipsum sane Apostolatus munus hoc

- hoc requirebat. Erant Doctores omnium hominum totiusque orbis. Hosce autem Θεοπνευστοι non instructos esse oportebat? Id vero etiam est, quod Christi Servatoris nostri pollicitatio, qua Apostolis Spiritum veritatis se impertiturum promisit, nos edocet quam luculentissime. Quo ipso hoc sibi voluit, hunc Spiritum illis præsto futurum, quoties cœlestis doctrinæ arcana essent explicaturi: hoc vero tum maxime præstiterunt, cum scriptis suis totum erudivere orbem. Ergo tum cum primis divinum Spiritum illis adfuisse necesse est. Quam vero promissis suis steterit Servator, res ipsa docet; unde novum enascitur argumentum. Sæpius vero Apostolos, etiam in rebus, quæ tantum momentum non trahunt, quam cœlestis doctrinæ per literas ad omnem posteritatem propagatio, divino afflatu fuisse percussos, neminem fugit, & vel ex Concilii Hierosolymitani historia patet. Litem enim decreto sanctissimo composituri, visum, inquiunt, nobis & Spiritui Sancto. Ergo multo magis dum literarum monumentis doctrinam cœlestem consignarunt, divinus Spiritus illis adfuit. Neque ipsi hoc dissimulant, quin subinde diserte indicant. Conf. I. Cor. II, 10. II. 12. Ut vero nihil desit, quod ad firmandam stabiliendamque sententiam hancce faciat, clarissima tandem Apostolorum oracula, quæ illorum Θεοπνευστοι assertunt, profert. Paulus enim non semel affirmat, quod υἱὸς Χριστοῦ I. Cor. II, 16. Spiritum Dei, I. Cor. VII, 40. Spiritum Sanctum, II. Tim. I, 14. & alibi, habeat. Idem & Petrus tum de suis, tum de Pauli epistolis, II. Epist. III, 1. 2. 15. testatur. Denique nec istud prætermittendum censet, quod Apostoli Doctoresque primitivæ Ecclesiæ Christianæ, facultate singulari atque divina cuncta discernendi fuerint gavisissimi. I. Cor. XII, 7. 8. 10; quorsum & illud trahit, quod I. Cor. XIV, 32. dicitur: Spiritus Prophetarum sunt subjecti Prophetis. Jam vero si quis ausus esset sua scripta pro Θεοπνευστοις venditare, quæ tamen humani solum ingenii fuissent foetus, ceteri sine dubio & intellexissent hoc & detexissent, ne turpi errore mortales abriperentur. Quare cum veteres Ecclesiæ Doctores illud adeo non fecerint, ut potius probaverint hæc N. T. scripta, eadem Θεοπνευστοι esse, invicto argumento inde colligitur.
- Asserta itaque hunc in modum firmataque librorum N. T. Θεοπνευστοι, modum divinæ inspirationis, quod alterum & præcipuum fere tractationis suæ caput constituit, explicare aggreditur. Initio itaque

CAP. XII.

CAP. XIII.

CAP. XIV.

CAP. XV.

Part. II.

CAP. I.

que negat, libros N. T. verbotenus a Spiritu Sancto inspiratos & velut ad calamum dictatos esse. Nec Ecclesiæ Reformatæ Doctores id statuere contendit, idque Burmanni & Witsii, celeberrimorum Theologorum documentis docet. Falli ergo Auctorem Judiciorum inde colligit, hanc sententiam Reformatæ Ecclesiæ imputantem.

CAP. II.

Hinc res ipsas, ab Apostolis literarum monumentis consecratas, in triplici discrimine positas esse autumat. Nonnullæ per revelationem; aliæ autem mentis & sensuum ope illis innotuere: aliæ denique per ratiocinationem rite hinc fuere deductæ. Quod in scripturis Apostolorum quædam occurrant, quæ per revelationem illis innotuerunt, dubio caret, nec Autor Judiciorum diffitetur. Quatuor autem modis, visione, voce cœlesti, somnio, & suggestionem hanc revelationem factam esse, ex Grotio observat. Quin ipse Spinoza hoc adeo non inficiatur, ut Apostolos etiam Prophetas fuisse concedat. Interim de eo hiclis est, an Apostoli res, quas ex revelatione didicerunt, modo infallibili, per *θεοπνευσται* omni errandi periculo exempti tradiderint literis? Hoc abnuere Auctorem Judiciorum, se autem asserere Noster ait. Fumum itaq; venditat Auctor Judiciorum, iudice Nostro, dum concedit habuisse Apostolos quædam ex revelatione. Namq; dum Spiritus Sancti directionem, dum scripserunt, illis denegat, nemo certus esse potest, an non erraverint illa literis mandando, quæ ex revelatione hauserant, vel an bona fide hæc cum mortalibus communicaverint? Asserit itaque, quod ad res, quæ ex revelatione tantum constant, attinet, illas non tantum a Spiritu Sancto Apostolis fuisse suggestas, sed & eundem Spiritum Divinum, dum hæc literis mandarunt, illis præsto fuisse, ut adeo nec errare nec labi potuerint.

CAP. III.

De rebus vero, quas mente sensibusque jam cæteroquin perceperant Apostoli, ita censet, eas quidem a Spiritu Sancto illis non fuisse suggestas. Quid enim opus erat, ea illis suggerere, quæ jam probe tenebant? Sed tamē quod in illis errare non potuerint, id quidem Spiritus S. directioni iterum esse imputandum. Hunc quippe non tantum eos ad scribendum excitasse, occasionemque suppeditasse, sed mentem direxisse, ne quid scriberent, quod verum non esset; intellectus insuper, imaginationis & memoriæ vires, quousque suscepti operis ratio hoc postulabat, mirifice auxisse & confirmasse. Cum vero & sæpius divini viri ex iis, quæ aut ex revelatione,

CAP. IV.

aut sensibus perceperant, ratiocinando novas deduxerint conclusiones,

fiones, id quod documentis Prophetarum & Apostolorum comprobatur, Noster hac de re ita arbitratur, ipsas ratiocinationes illis non fuisse a Spiritu S. suggestas; ad hoc enim suffecisse rationem ipsam, qua, ut homines, gaudebant: sed tamen & hanc mentis actionem direxisse Sanctum Spiritum, eamque extra omne errandi periculum collocasse. Ergo cum divini Viri nihil nisi aut suggerente aut dirigente Spiritu Sancto scripserint, ea quidem ratione, qua Auctor hæc edisseruit, sequitur 1) Apostolos, dum scripserunt, rationis usum & habuisse & exercuisse: non autem mera fuisse instrumenta; quin eorum intellectum, imaginandi facultatem, memoriamque ad hocce opus concurrisse. Quod profecto secus esset, si verbotenus cuncta Spiritus Sanctus dictasset. Hinc mirum non esse, quod humano more sæpius loquantur, dubitando, an hoc vel illud eventurum sit: id quod ineptum esset, si cuncta verbotenus a Spiritu Sancto fuissent profecta. 2) Hinc & intelligi, quod dicendi genus, quo quisque usus est, genio ejus & indoli fuerit attemperatum. 3) Neque necesse esse, ut, quod cæteroquin fieri solet, inter res & verba distinguatur; id quod Auctori admodum displicet. 4) Denique quicquid in scriptis illis sacris humanum morem aut imbecillitatem redolere videtur, id infallibilitati & divinæ illorum inspirationi non posse fraudi esse. Hisce huac in modum explicatis & demonstratis, infallibilitatem, quæ ex directione Spiritus Sancti oritur, accuratius considerat. Cum vero nemo dubitet, ipsum Divinum Spiritum nec fallere nec falli posse, id tamen nonnullis ambiguum videri, an etiam sacri Scriptores Spiritus Sancti directioni semper fuerint obsecuti. Certe si potuerint non obsequi, corrui librorum sacrorum infallibilitas. Hoc itaque est, quod pluribus argumentis probatur, Apostolos non potuisse non directioni Spiritus Sancti obtemperare, & si suggestioni vel directioni ejus parere noluisent, id tamen facere eos non potuisse. Quin certa ratione ab Epiphanio aliisque recte asseri, coactos fuisse Apostolos directioni Divini Spiritus plane se submittere. Sed vero idem etiam ex ipsis rebus, quas literis consignarunt, constare ait. Eas quidem non in doctrinas & facta, ut vulgo, sed perperam iudice Nostro fieri solet, sed tales, quæ aut directe ad doctrinam sacram spectant, aut quæ hanc doctrinam comitantur, & velut accessoria sunt, dispescit. Res prioris generis non potuisse a Scrip-
toribus mandari literis, nisi Spiritus S. id simul effecisset, ut modo infal-

CAP. V.

CAP. VI.

CAP. VII.

CAP. IIX.

infallibili id fieret, palam est. Sane si secus se res haberet, omnis librorum sacrorum usus penitus everteretur. Sed de rebus, quæ sunt posterioris generis, adhuc dubitari posse. Cum vero ad hanc classẽ illud referri soleat, quod de die extremi iudicii prodiderunt Apostoli, prolixius hanc rem discutere aggreditur. Nimirum non aliam viam ex magnis, quæ hic undique se offerunt, difficultatibus eluctandi esse putat, quam ut dicamus, nunquam hoc docuisse Apostolos, diem extremi iudicii propediem adfuturum. Quæ ergo vulgo afferantur, aut de urbis Hierosolymitanæ excidio intelligenda, aut alia ratione explicanda esse. Cæterum de ipsis rebus accessoriis, quorsum & proverbia, quibus usi sunt Apostoli, & quæ de rebus ad se spectantibus scribunt, refert, in illis directioni Spiritus Sancti neutiquam eos exemptos fuisse contendit. Huic vero directioni id imputandum esse, quod in illis nihil admiserint sacri Scriptores, quo decori leges violarentur. Nec obstare ait, quod in Veteris Testamenti oraculis citandis quandoque labi videantur. Id enim perperam asseri, nec probari posse, eos unquam lapsos esse autumat. Ad loca, quæ objici solent, jampridem esse responsum. Auctorem Judiciorum parum proficere ad Hieronymum, Erasmus atque Capellum provocando. Si enim auctoritatibus pugnandum esset, se sine dubio ex hoc certamine superiorem discessurum. Sed nec Hieronymum ceterosque illi esse præsidio. Id quod pluribus demonstrat, & celeberrimum istud divi Matthæi oraculum, in quo Jeremiam pro Zacharia allegare videtur, itemque quæ de mortis, qua Judas periit, genere, ad committendos inter se sacros Scriptores, disputari solent, allatis eruditorum responsionibus, sub examen revocat. De stylo tandem sacrorum Scriptorum observat, perperam ab Auctore Judiciorum eos argui, qui ad sensum divinarum literarum percipiendum in vim singularum vocum diligenter inquirunt. Etenim si admittas, inquit, quod ille contendit, Scriptores sacros voces sine delectu, prout quæque se illis offerebat, usurpasse, maximis gravissimisque erroribus aperta erit fenestra. Ad oracula enim Scriptorum sacrorum eludenda sufficere dicere, eos minus accurate fuisse locutos. Deinde licet stylus horum Scriptorum sit humanus, non tamen inde sequitur, quod non sit exactus, verbisque summo studio delectis utatur. Interim neutiquam se illorum morem probare addit, qui in singulis verbis nescio quæ mysteria Judæorum instar capient, & tantum non

CAP. IX.

CAP. X.

non totam Scripturam in allegorias convertant. Finit tandem hocce opus respondendo ad argumenta, quibus impugnari Θεοπνευστα librorum sacrorum a Spinoza & Auctore Judiciorum solet. Hæc vel ex actionibus Apostolorum, vel ex Scriptura sacra deprompta sunt. Prioris generis sunt, quod Petrus dubitaverit, num Gentiles admitti debeant in Ecclesiam Christianam; quod ad mores Judæorum ultra quam par erat, se attemperaverit; quod Paulus non noverit summum Pontificem, & callide injecta resurrectionis mortuorum mentione, inter Phariseos & Sadduceos excitaverit discordiam. Prolixe ad hæc & similia respondet: cuncta tamen fere huc redeunt, quod nemo asserat, Apostolos etiam dum non scripserunt, Spiritus Sancti gratia ita fuisse munitos, ut plane errare aut falli non potuerint. Quid ergo mirum, si quædam ignoraverint? Ad ultimum inter alia regerit, prudentiam, qua usus est Paulus, homine Θεοπνεύστῳ non fuisse indignam. Posterioris generis sunt, quod Apostoli sermonis genere minus eleganti & puro utantur; quod sæpius ratiocinentur, & ad sensuum perceptionem provocent; interdum quoque dubitent, & pugnancia secum proferant. Ad primum itaque regerit, Apostolos non fuisse Græcæ linguæ Professores, ut summa sermonis elegantia & puritas ab illis exigi possit, sed Gentium Doctores. Ad secundum & tertium reponit, per Spiritus Sancti directionem illos non defuisse ratione sua uti: mirum itaque non esse, quod ratiocinentur, cum & ipse Christus & Prophetæ V. T. idem fecerint. Ultimum denique plane negat, frustra quoque eos omnes fuisse contendit, qui hætenus veræ contradictionis Scriptores sacros convincere ausi sint.

CAP. XI.

HISTORIA PARTIUM ET OECONOMIÆ HOMINIS secundum naturam seu Dissertationes Anatomico-Physiologicae in Academia Lipsiensi publice ventilatae, & in usum philiatorum collectae, Auctore D. JOH. FRIDERICO ORTLOB, Anat. & Chirurg. P.P. Extr. Fac. Med. Assess. & Maj. Princ. Coll. Collegiato.

Lipsiæ, typis & impensis Joh. Heinrici Richteri, 1696. in 4.
Alph. i. plag. 19. Tab. æn. i.

Quos publico Philiatorum examini sigillatim hætenus in Academia nostra exhibuit, Dissertationes XXXVII, in unum nunc fasciculum collectas, ut plurium usui paterent, adjecto indice edidit Experi-

perientissimus Auctor. Ordinis ratio præsertim ex prima earum patet, quæ de homine in genere, quidque circa partes ejus integrantes, animam & corpus, tenendum sit, exponit. Et cum in homine actiones alias solius animæ, alias corporis, alias ex utroque procedentes asserat, primas tanquam ad medicum proprie non spectantes ulterius non scrutatur, sed binis posterioribus præcipue studet. In corporeis bene declarandis præmittit in genere, quid de corpore humano ejusque partibus scitu in sequentibus necessarium sit, atque in quonam vitalitas ejus consistat. Eam vero tanquam multifarium quidem, ordinatum tamen totius corporis partiumque motum describit, qui ex mutua organorum rite conformatorum & agentium fluidorum habitudine & reciproco impulsu dependeat, neque adeo peculiaris animæ sensitivæ præsidio indigeat. Inde a chylosi ad hæmatosin, (quæ respirationem quoque comprehendit) hinc ad humorum laudabilium, superfluum, excrementitiorum, tandem spirituum quoque secretionem & distributionem procedit, connexam de nutritione, & motibus automaticis, singulari ratione in homine illustratis, doctrinam subjungens. Ut illæ vero actiones, quæ ab homine, ut composito, proficiuntur, penitus pateant, commercium animæ rationalis & corporis dilucidare nititur, & dein in motu voluntario atque sensatione in genere applicat, inde specialius per sensus externos & internos progressus, ubique hypothesei facili negotium satis abstrusum illustrat. Præter famem & sitim, & somnum atque vigilias, doloris etiam & affectuum animi notitiam annectit. Etiam si enim ille ad statum præter naturam pertinere videatur, hic tamen mentionem ejus injicere voluit, quatenus consideratur, ut facultas hominis in statu naturali constituti etiam ea, quæ corpori molesta accidunt, cognoscendi. Pari ratione affectuum animi naturam quoque declarat, siue quid sit in homine affectu gaudere, eum id in pathologia & hygiène tantummodo supponatur. Tandem omnibus clausulam imponit, subjectis, organis, & materia generationis explicatis, conceptionis, nutritionis, partus & vitæ foetus phænomena recensendo. In primis autem Autori clarissimo curæ fuit, structuram partium, atque experimenta anatomica, tum aliorum, tum quandoque sibi propria, sub initium cujusvis phænomeni tradere, ex iisque deinde usum partium elicere. Invenient proin juvenes tantum non completam historiam anatomicam, & præter vasorum sanguineorum

Fig. I.

TAB. III. ad A. 1696.
pag. 163.

Fig. II.

neorum & lymphaticorum ideam, atque nevrologiam succinctam, subinde quasdam in sectione enchireses minus familiares, e quibus illa, quæ cerebri anatomen dirigit, in specie nominari meretur. Ex ea dignâ judicavimus sinuum duræ meningis & descriptionem & schema huc referre, quod non modo eos, quos *Vesalius*, *Sylvius*, *Willisus*, *Blasius*, *Bidlous*, *Vieussens* & alii delinearunt, distinctius & majore situs atque connexionis evidentia, sed alios insuper nondum descriptos exhibeat. Ii vero Auctori in anatomia publica in theatro Academiae nostræ instituta, viridi cera in venam jugularem internam injecta, in conspectum venerunt. In fig. I. literæ A A A A A notant limbum dissecti cranii adhuc dura meninge tecti, cujus rescissæ extremitates a a a designant. B cristam galli, & regionem ossis spongiosi, CC ossis frontis, DD cuneiformis, EE occipitis sinus sive cavitates exhibet, F describit sinum longitudinalem, dictum communiter tertium, in quo antica pars a crista galli rescisa in posticam partem reclinata visitur, ut reliquæ partes feliciter detegerentur. Is terminatur ad laterales G G G G dextrum & sinistrum, qui ad inferiorem ossis occipitis sinum demissi specum Willisii rotundum formant, & ad jugularis venæ exitum feruntur, inque cranio sui vestigium insculptum relinquunt. Quartus H principio extra situm locato, a glandulæ pinealis basi emergit, & lateralibus inseritur. Quintus inferior falcis est, a Vesalio primum, & hinc Sylvio annotatus, uti sæpissime, hic quoque desiderabatur. Quatuor illorum sinuum conformatio & connexio melius patet ex figura II. Literæ A A A denotant sinum longitudinalem apertum, qui canalem triangularem exacte exprimit, & in quo ligamenta valvulosa, regurgitationem frontem versus impediunt, una cum orificiis venarum eo hiantium a a a delineantur. BB lateralium initium & C quarti exitum definit. Illic loci, ut ad figuram primam redeamus, ubi laterales infra processum petrosum demerguntur, ad hujus limbum porriguntur alii, utrinque bini exiles IIII ad sellam equinam producti; ab hac breviores in utroque latere K K K K deorsum tendunt, & ad jugularis abeuntes exitum, cum lateralibus eundem terminum agnoscunt. Illi Vieussenio superiores sellæ equinæ adstantes, hi inferiores audiunt. Præter hos adhuc intra cranium, sed mox ad vertebrarum limites, vertebralis Willisii est L L L L, qui annuli instar medullam spinalem eingit, cujus rescissæ locum M indicat. Est vero quatuor

TAB. III
Fig. I.

Fig. 2.

mo nominatorum & vertebrarum communicatio in NNNNn, ad fellæ Turcicæ O O processum posticum, quæ productio non incongrue transversalis aut conciliatoris sinus nomine vocanda est, e qua protensio versus vertebralis commissuram fretum n dici potest. His adhuc Autor jungit alios, antea vix depictos, qui eadem ceræ injectione se manifestarunt P P P P, & quidem utrinque eadem forma, ut casu evenisse non putandum sit, in ossis cuneiformis cavitate, qui ab illo, quod olim ob asperitates diversas *πολύμορφον* nuncupabatur, ob varios quos spargunt ramulos, *πολύμορφοι*, Autoris iudicio, appellandi sunt. Hos cum vena jugulari interna communicare, cera per eandem injecta evincit. Quamvis autem tanquam distincti canales describantur illi sinus, inter se tamen, ut bene Autor monet, omnium est communicatio, simulque annectit, longitudinalem superiorem & inferiorem, si datur, cum quarto ad laterales, & cum his versus venam jugularem tendere, utrinque vero simul communicare cum superioribus fellæ equinæ, qui cum inferioribus & vertebralibus per fretum ad transversalem uniuntur. Quemadmodum vero hinc per inferiores fellæ equinæ ad jugularem venam refluxus est, ita quoque per fretum ad sinus vertebrales, & sic venam quoque vertebralem viam esse. Ceterum quamvis mechanicam hypothesin profiteatur Autor, & ejus connexionem per omnes partes continua serie deducat, antiquorum tamen & aliorum quoque sententiam delineat, ut præsertim tyrones, quæ circa præcipua in physiologia momenta iisdem tenenda sunt, in compendio habeant. Et quemadmodum interdum mysteria hæc naturæ interpretandi communem cum aliis rationem servat, ita nihilominus interdum quoque peculiare, uti vocat, sed probabiles conjecturas circa eadem fovet: sicut id ipsum ex lienis officio, quod hepatis, sanguinem ad bilis separationem præparando, præstare demonstrat, aliisque locis elucescit.

COLLECTIO MAXIMA CONCILIORUM OMNIUM HISPANIAE & NOVI ORBIS &c. Tomus II. Cura & studio JOSEPHI SAENZ DE AGUIRRE S. R. E. Presb. Card.

Romæ, typis Jo. Jac. Komarek, 1694. in fol.

Constat Alphab. 8. plag. 13.

Pro-

PROcedat nunc Maximæ Conciliorum Hispaniæ Collectionis Tomus secundus, ad cujus spectaculum superiori mense Lectores nostros invitatos a nobis fuisse recordamur. De quorum studio eo minus nunc laboramus, quod ipsius operis dignitas, ipsis ex parte jamjam perspecta, securos satis de eo esse nos jubeat. Quid impedit itaque, quo minus velut in Arcopago acturi, *ἀνευ προοιμίας* ab ipsa causa exordiamur?

Offerunt autem se hic quoque nobis primo statim loco dissertationes aliquammultæ, quarum argumenta a nobis paucis erunt indicanda. *Prima* Concilii Eliberitani tempora investigantur, circa cujus ætatem insigniter errare Eminentissimo Autori videntur Anglorum nonnulli, ad annum Christi 1200, & Magdeburgenses ad annum 700 illud referentes. Tolerabilior est ex ejus mente Jo. Vassæ error, qui anno Christi 338, & Garfiæ Loaisæ, qui cum Antonio Augustino & aliis, eodem cum Nicæno Concilio tempore, aut paulo post, anno nempe 324, illud celebratum esse statuunt. Verum ut alia taceamus, quæ postremorum quoque sententiæ opponit, *ἀσύνετα* plane illi videntur, quod Eliberitanam Synodum eodem cum Nicæna tempore vel paulo post coactam dicant, & tamen eam ad annum 324 referant, cum anno decimum 325 Nicænum Concilium sit celebratum. Et licet etiam anno 324 Nicænos Patres convenisse aliquis largiatur, vix tamen viam iniri posse existimat, qua Osius Nicææ simul, ubi Concilio cum Apostolicæ Sedis nomine præfuisse credit, & Eliberi eodem anno præsens sistatur, præcipue cum integrum triennium durasse Nicænam Synodum, Anonymus apud Lipomannum tom. VI, Gelasius Cyzicenus, Nicephorus & Cassiodorus probabile reddant; & finito illo Gangras quoque Osum abiisse ad congregatum ibi Concilium, constet. Rectius itaque antiquiorem Nicæna Eliberitanam Synodum statui existimat, cujus rei tum alia ei suppetunt argumenta, tum id præcipue, quod quamplurimi ejus canones manifestum reddant, eo quo illi condebantur tempore, crudelem Ethnicorum persecutionem in Christianos viguisse, adeoque Maxentium Tyrannum nondum victum, nec pacem Ecclesiæ, quod anno Christi 313, Constantini 7 factum denique est, redditam fuisse. Baluzii inde corruipe ipsi videtur sententia, qui ante Nicænum quidem Concilium, in media tamen Ecclesiæ pace, Patres Eliberitanos congregatos fuisse putat; parum enim facere ad eam stabiliendam id ait, quod in

p. 1.
p. 2.

p. 3.
p. 4.

X 3

Con-

- Concilio etiam Valentino & Arelatenſi II, imo & Ancyrano, pacis temporibus licet celebratis, canones tamen contra lapſos in perſecutione habeantur. Iſtorum enim Conciliorum canonibus manifeſte, præteriſſe perſecutionis procellam, indicari, adeoque iis, qui lapſi in ea fuerant, poenitentiae diſciplinam præſcribi cenſet; cum contra Eliberitani Patres poenam ſtatuant illis, de quibus, ne perſecutionis tum maxime furentis vi fleſcerentur, erat metuendum. Conſtare itaque ex hiſce ſibi perſuadet, ante pacem a Conſtantino Magno Eccleſiae redditam, celebratum Eliberi Concilium fuiſſe: eo tamen non contentus, accuratius ejus tempora inveſtiganda credit, quæ poſtquam varias aliorum opiniones adduxiſſet, in annum Chriſti 303 inciſiſſe ſtatuit, quo anno ipſa Dominica paſſionis die, juxta Eusebium, Diocletiani & Maximiani edictum de nova perſecutione publicatum fuit; ſequentium enim perſecutionum nullam ad Hiſpanos pertigiſſe exiſtimat. Menſe autem Majo illius anni hoc eſt ſimul ac in Hiſpaniis innoſceret edictum illud, celebratum Concilium fuiſſe, inde colligit, quod anno illo præcipite nimis violenta jam fuerit, adeoque Concilium celebrari vix permiſerit perſecutionis tempeſtas, utpote qua haud paucos, qui ſubſcripſerunt ei, abreptos illo tempore fuiſſe, conſtet; cui conjectura eo plus tribuit, quod in vetuſto etiam Eccleſiae Urgellenſis codice Idibus Maji Eliberitanum Concilium cœpiſſe affirmetur. Omittimus quæ poſt iſta contra paradoxam Joannis Morini ſententiam diſputat, qui L. IX de Poenit. c. 19 epocham hujus Concilii ad dimidium ſæculi tertii vel paulo poſt referre auſus eſt; illam enim ex Oſii aliorumque, qui ei interfuerunt ætate, abunde, ſi alia argumenta vel maxime deſſent, conſutari poſſe exiſtimat.
- p. 15. In Diſſertatione II de Conciliis Eliberitano poſterioribus, intra & extra Hiſpaniam præſente Oſio celebratis agit. Præcipua inter illa ſunt Cordubenſe, quod ex Synodico libello, a Labbeo t. 2 col. 91 edito, nobis innoſcit; item Arelatenſe, Alexandrinum, Nicænum, Gangrenſe, Sardicenſe, & Sirmienſe poſterius. Præcipue in poſtremo hoc prolixus eſt, utpote ubi Oſii, ob ſubſcriptionem multis valde ſuſpecti, cauſam ſibi vidit eſſe perorandam, quam fuſe examinatis Patrum pro & contra Oſium teſtimoniis, viciffe ſibi plane videtur. In III Diſſertatione Concilia Hiſpaniae ante & poſt Eliberitanum celebrata recenset, quorum tamen neque apud Iſidorum, neque alibi uſpiam, præterquam
- p. 6.
- p. 8.
- p. 9.
- p. 10.
- p. 21. 24.
- p. 26.
- p. 33.

quam in conſectis Dextri, Maximi, Luitprandi, Helece & Juliani Perez Chronicis, aliqua extat mentio. Apparate hic iterum de ſtolidis illis Chronicis eorumque parente Hieronymo Romano de la Higuera agitur. Nec poſſunt non Lectoribus gratiſſimi eſſe ampli Antonii Auguſtini de initio, progreſſu & interitu horum pseudo-chronicorum loci, quos ex ineditis ejus chartis integros hoc loco inferuit. Fuit namque apud Antonium Auguſtinum ipſum primum Chronici Dextri exemplar, quo ab initio uſus fuit Higuera, ſed diverſiſſimum illud ab editis erat, utcunque ſcilicet, ut Auctor noſter loquitur, tolerabile, longeque minus fabuloſum; de quo plura adducere ex Antonio liceret, niſi ipſos potius reſiduos tres Bibliothecæ ejus tomos, propediem in lucem prodituros, expectandos duceremus. Id tamen memoraviſſe haud forte poeniteat, affecta reliquiſſe, præter memorata iſta pseudo-chronica, Higuera quamplurima ejusdem farinae opera, quæ lucem nondum adſpexerunt. Talia ſunt Fragmenta S. Athanaſii primi Cæſarauguſtani Archiepiſcopi, Iſidori Pacenſis Epitome temporalis, & Additiones Joannis Ægidii Zamorenſis ad Chronicon Juliani. Imo ne imitatores deſint Higuera, fraude non multum ejus commentis abſimili, circa medium hujus ſæculi, ſub Hauberti Hiſpalenſis nomine, Chronicon quibusdam obtruſum fuit ab Antonio Zapata, (ſeu, quod verum ejus nomen erat, Antonio Lupiano Catalauno, pulſandis organis in patria addicto, & qualicunque rerum hiſtoricarum peritia tincto,) qui illud in Bibliotheca S. Dionyſii Pariſienſi a ſe inventum jactabat, quod tamen nihil aliud erat quam Chronicon Eusebii cum continuatione Hieronymi, literis Gothicis ſcriptum; quam fraudem mature viri in Hiſpania eruditi, a quibus ſtudioſe tamen iſtud *κρυπτόν* ſuum Lupianus occultabat, manifeſtam reddiderunt. Nihilominus Pseudo-Haubertus invenit, qui multis vagrandibus eum illuſtrandum tuendumque ſibi ſumeret voluminibus, Gregorium Argaiz Benedictinum, quem tamen ſimplicitatem ſuam ſatis opere iſto prodidiſſe, nemo facile diſſiteatur. Mittimus reliqua, quæ ad Chronicorum iſtorum hiſtoriam facientia adducit, quorum tam propugnatores quam adverſarios ſtudioſe recenset, omnemque plane illis fidem & auctoritatem abjudicat.

Diſſertationi IV occaſionem ipſi dederunt Melchiadis Papæ ad Hiſpaniæ Episcopos literæ, quas poſtquam ex manuſcriptis quibusdam denuo correctas una cura Bini notis exhibuiſſet, prolixam ſatis de fide earum

p. 54.

p. 56.

p. 57.

p. 70.

- p. 74. earum disceptationem instituit. Ordinariis fere illis responsionibus eas tuetur, quod, si quæ ex scriptoribus junioribus in iis deprehendi alicui videantur, illa æquo jure ab his ex Melchiadis epistola desumpta dici queant, quam ab hujus epistolæ Autore ex istis; notatio temporis vero, quæ obijci solet, incerta sit & corrupta. Succedunt inde paucissima de Concilio Cordubensi sub Osio celebrata, quibus subjecit tres Paciani Barcinonensis ad Sympronianum Novatianum, quibus a Novatianiismi suspitione absolvi Eliberitanos Patres & reliquos Hispaniæ eo ævo Episcopos existimat, epistolas, ejusdemque parænesin ad pœnitentiam, quam pariter ac epistolas notis quibusdam & observationibus illustrat.
- p. 113. Proximum locum iis, quæ ad Concilium Cæsaraugustanum spectant, concessit. Illud anno 381, qui fuit Damasi 15, Gratiani Imp. 15, celebratum fuisse, duo præcipue ei argumenta persuadent: primum quod eo ipso anno coactum fuerit Concilium Aquilejense, cui Hispania ob Priscillianum, in cujus causa congregabatur Cæsaraugustæ Synodus, maxima tempestate jactata, ne quidem per Legatos interesse potuerit. Alterum quod circa hæc tempora, teste Severo Sulpitio, in Hispaniam venerint, ibique veneno suo Priscillianum infecerint Gnostici, ex Ægypto delatore Epiphano expulsi. Canonem hujus Concilii tertium, quo domum auferre S. Eucharistiam Christianis interdicitur, contra Priscillianistas latum statuit. Illi enim accedentes ad ecclesias, ne detegerentur a Catholicis, accipiebant manibus Eucharistiam more aliorum, non comedebant tamen, sed domum, ad superstitiones suas ea abufuri, asportabant. Ut corruat adeo J. C. Bulengeri sententia, qui in Diatribæ III adversus Casaubonum, propter Judæos & Saracenos in Hispania tum latentes, canonem illum promulgatum esse existimavit. Syricii porro Papæ ad Himerium Tarraconensem epistolam exhibet, quam tota dissertatione V illustrat. Putat eam præ omnibus aliis maxime puram ad manus nostras ideo venisse, quod teste Continuatore Pontificalis Damasi, *per universum mundum ac per omnes provincias constitutum suum de omni Ecclesia*, (quo epistolas ejus & inter eas hanc ad Himerium vult intelligi) disperferit, *ut in omni archivo Ecclesiæ conservaretur*. Syricii epistolam excipit Concilium Toletanum I, quod præter canones varios Regulam fidei quoque promulgavit, in qua notari cupit, quod de Spiritu Sancto dicatur, eum a Patre Filioque procedere; hoc enim in nullo præcedentium symbolorum dictum fuerat, neque

neque in ulla sequentium Synodorum generalium, quæ IV Lateranensem præcesserunt, fuit declaratum. Id quoque observatione dignum hic judicat, recte non facere eos, qui condemnatos in illa fidei Regula septimo & decimo tertio loco errores, eosdem cum Eutychianis post hoc Concilium demum ortis esse invenientes, eam non integram a Patribus Toletanis prolatam esse judicant, sed postea illi quædã adjuncta fuisse statuunt jussu Leonis, qui Episcopis Hispanis injunxerit, ut Regulam ipsam mitterent ad Balconium Episcopum Gallaciæ publicandã in Concilio Celenensi. Debilem enim esse hanc conjecturam, ex exemplaribus Professionum, quibus illi errores tanquam a Priscilliano propalati in hoc Concilio Toletano I a Dictinio & Symphosio abjurantur, manifestum esse existimat. In nota ad Canonem XVII hujus Concilii, quo, ne a communione repellatur, qui pro uxore concubinam habet, statuitur, per communionem, non eucharisticam, sed ecclesiasticam & civilem vult intelligi, quam acceptionem vocis illius non infrequentem in Hispaniæ Conciliis esse monet. Quod si tamen quis usitatori vocis significationi inhæreat, concubinæ nomine veram & legitimam uxorem, sed sine dote ductam, significari cum Binio ait. De epistola Innocentii, quam velut ad Synodum hanc exaratam exhibet Loaisa, ita sentit, ut aut non ad ipsam Synodum, quæ anno 400 fatentibus omnibus celebrata sit (cum Innocentius non ante annum 402 cathedram Petri occupaverit,) sed ad Episcopos, qui ei adfuerant, aliquot annis post, ob motas post Concilium controversias, aut ad aliud Concilium Toleti postea sub Pontificatu ejus celebratum, scriptam fuisse dicat. Subscriptiones hujus Concilii occasionem dissertationi VI dederunt, in qua de Toletanis Præsulibus, eorumque in Hispania primatu & ejus origine fuse disseruit. Ut autem eo rectius sequentium Hispaniæ Conciliorum percipiatur historia, inserit hoc loco Idatii Chronicon & Fastos, una cum Isidori Hispalensis Chronico Gothorum. Concilium inde Braccarense sequitur circa annum 411 celebratum, & Epistolæ paulo post hoc tempus, nimirum anno 431, ob insurgentem tunc Nestorianismi hydram exaratæ, quarum prior Vitalis & Constantii ad Capreolum Episcopum Carthaginensem, altera Capreoli ad præcedentem est responsoria. Concilii Hispaniæ generalis anno 447, suafu Leonis Pontificis, congregati, nulla alia extant monumenta, præter Regulam Fidei in Concilio Toletano jam promulgatam, in quam variorum notas & observationes Auctor exhibet. Epistolam Leo-

p. 148.

p. 152.

p. 57.

p. 168.

p. 183.

p. 194.

p. 102.

- p. 212. nis Papæ eodem tempore ad Turibium datam, non ad Turibium Sedis Apostolicæ Notarium pertinere docet, sed Asturicensem Episcopum, a quo etiā distinguendus sit octoginta annis eo posterior Turibius, ab Ildephonso in libro de Viris illustribus memoratus, ut & alius Turibius qui Alphonfi cognomento Casti Hispaniæ Regis temporibus floruit. Quæ inde sequuntur variæ tum Hispanorum Episcoporum, tum Romanorum Pontificum ad eos Epistolæ ad annum usque 492, a nobis nunc præmittuntur, nec non Concilium Tarraconense & Gerundense, cum quinque Hormisdæ Papæ ad Episcopos Hispanos epistolis; ad quarum ultimam sollicitè observat Orientalium Episcoporum naves & hæreses, ut nempe inde infallibilitatis Romanæ cathedræ adstruatur prærogativa, in qua sola nihil labis ostendi posse, quo est in eam Reverendissimus Cardinalis studio, existimat. Concilium Toletanum II cum Loaisa anno 527 coactum fuisse statuit, indeque Baronium & Binium, qui ad annum 531 illud referunt, corrigit; in eo autem a Loaisa quoque abundum sibi putat, quod in tempora Joannis II Papæ, qui tamen anno præcedenti prope Ravennam in exilio obierat, illud incidere sibi persuadeat. Non est, cur multum immoremur sequentibus ad Concilium usque Toletanum III anno 597 celebratum Synodis & synodiciis monumentis; in hoc vero cum notatu digna occurrant oppido multa, in hære forsan ei aliquantisper licebit. Corrigit hic ante omnia errorem, quo omnes præcedentes Conciliorum editiones, ne Labbeana quidem excepta, commaculatæ fuerunt, dum sub Gelasio II celebratum hoc Concilium dicunt; cum manifestum sit, sub Pelagio II id factum esse, ipseque Labbeus & reliqui editores agnosceant, annum 589 (quo Pelagius II Romæ sedit) hoc Concilio fuisse insignem; unde etiam non ipsis, sed typographis hujus erroris dicam scribendam esse statuit. Deinde integra dissertatione (quæ dissertationum hujus voluminis est septima) inquit, quo sensu Canon hujus Concilii XI peccatoribus post poenitentiam lapsis novam reconciliationem negaverit. Præterit sine ulla animadversione canonem illum Loaisa & ceteri, qui Canones Conciliorum illustrarunt, forte difficultate ejus perterriti; tantam enim eam esse Eminentiissimus Autor agnoscit, ut ea motus integrum librum scribere aggressus sit, de *Disciplina veteri Ecclesiæ, præsertim Hispaniæ, circa poenitentes in crimina lapsos*. Cum tamen ei postremam manum nondum imposuerit, tantum saltem, quantum uterque

dubiis

dubiis circa illum expediendis sufficere queat, monendum existimavit. Putat itaque, exponendum eum esse de poenitentia canonica & solenni, quæ juxta Conciliorum & Pontificum Romanorum decreta iterari non possit; ut adeo pari ratione exponendus sit Toletanus iste Canon, quæ S. Ambrosii locum L. 2. de Poenitentia c. 20 exposuit Thomas parte III, quæst. 84, art. 10. Tractat hæc ex parte etiam in sequenti Dissertatione VIII, in qua simul Canonem XII hujus Concilii, præcipientem ut secundum veteres Ecclesiæ leges poenitentia instituat, illustrat, & ample, quæ illa vetus disciplina fuerit, & quod tam poenitentum quam confessionariorum officium sit, exponit; ut & in Dissert. IX, ubi poenarum in hoc Concilio sancitarum rationem uberius expendit, & ex aliis quoque Patribus eam confirmat. Succedunt inde Concilium Narbonense A. 589, & Hispalense I. A. 590 celebrata, variæq; Gregorii M. ad Hispanos epistolæ, quarum quintam ad Reccaredum Hispaniæ Regem illustrans observat, hodiernos Hispaniæ Monarchas non modo rectam originem a Reccaredo illo, in quo omnes consentiant, ducere, sed etiam a S. Hermenegildo fratre ejus & filio Leovigildi Regis primogenito. Hunc enim ex Ingunda, Sigeberti Francorum Regis filia, Clodofindæ, quam Reccaredus in secundo toro habuit, sorore, filium suscepisse, in aula Constantinopolitana postmodum educatum, certum ait, ex quo post aliquot interjectas generationes prodierint Hispaniæ Reges. Id quod ex variis veterum monumentis latius ostendisse dicit Joannem Lucam Cortesum, Regium in Hispania Consiliarium, in peculiari Dissertatione, quam nondum publici juris fecerit. Caterum a Reccaredo illo CATHOLICI quoque titulum, quo Hispaniæ Reges insignes sunt, in eos derivatum esse affirmat, utpote qui ei in Concilio Toletano III, postquam Arianismum publice abjurasset, solennibus populi acclamationibus datus fuerit. In notis ad Concilium Barcinonense A. 599 habitum, occasionem ipsi subscriptiones suppeditant, in Higuera tot falsorum Chronicorum fabrum denuo invehendi. Dum enim in illis Maximi quoque Casaraugustani nomen occurrit, non alia tantum monstra de Maximo illo conficta ab Higuera esse monet, sed illud præcipue perstringit, quod ex Marco celebri eorum temporum Poeta, qui S. Benedicti gesta carmine exposuit, & Maximo, unum virum Marcum Maximum procuderit, qui Benedictinus primum Monachus, postea Casaraugusta Episcopus fuerit. Chronicon Joannis Biclarensis, quod ex

p. 395.

p. 407.

p. 419.

p. 428.

p. 426. Canisio hoc loco inferuit, vitiatum ipsi fuisse videtur in omnibus illis, in quibus Hermenegildi famam deprimere & exosam reddere, contra vero Leovigildum Arianum Regem & juratum Orthodoxorum hostem posteritati commendare conatur. Passum enim esse ipsum Joannem a Leovigildo crudelem persecutionem & decennale exilium, constare ait, ideoque probabile non esse, ab ipso multum eum fuisse commendatum. Hermenegildum autem quod attinet, nihil quod ei sit ignominiosum haberi in codicibus hujus Chronici a Moralesio, Mariana & Baronio, & inter veteres a Roderico Toletano & Luca Tudenfi usurpatis affirmat. Quemadmodum nec Gregorius Turonensis, Gregorius M. aut alius quisquam veterum talia de Hermenegildo, sed potius contraria omnia prodidisse deprehendantur. Post hoc Chronicon, edere primum e codice Ovetensi constituerat Bulgarani Comitum epistolas hactenus ineditas; sed cum eas gravissimis mendis & depravationibus laborare sensisset, earum editionem pariter ac plurimarum aliarum Martini Bracarensis, Cæsarii Patricii, Sisebuti Regis, Aurastii Episcopi, Tarraë monachi, ex codicibus Toletanis transcriptarum, eademque peste affatarum, in aliud tempus, quo emendatiores prodire possent, differendam esse judicavit. Interea tres Liciniani Carthaginis Spartariæ in Hispania Episcopi epistolas exhibet, quarum prima ad Gregorium Magnum de libro regularum in tomo II Spicilegii D'Acheriani jam extat, secunda vero ad Vincentium Eboitanum Episcopum, & tertia ad Epiphanium Diaconum ab ipso nunc primum vulgantur. In secunda Vincentio Licinianus exprobrat credulitatem, quod epistolas sub Christi nomine factas, & cælo, ut impostores jactabant, delapsas tam facile recepisset. Tertia ad Epiphanium epistola, cujusdam, quem honoris causa se non nominare ait, explodit errorem, qui angelos & animas corporeas statuisse videtur; quem postquam variis locis Scripturæ confutasset, philosophicis quoque argumentis impugnare incipit, ex quibus paucissima liceat attingere. Cum enim videat, animæ spiritualitati id obesse præcipue, quod corpore contineatur, *non sic*, inquit, *implet corpus, sicut uter impleri videtur aqua, ut tantum interius sit, non exterius. Tota igitur anima interius est, tota exterius, tanta in minore corporis parte, quanta in majore, & quum corpus movet ipsam per locum, non movetur ipsa in loco.* Paulo post: *Dei motionem nec in tempore esse, nec in loco, spiritus vero rationales non in tempore quidem, in loco*

loco tamen esse ait. Istitis & aliis hujusmodi Augustini & Claudiani Mameri subiiciuntur testimonia, quæ ad vincendam causam maxime apta Liciniano visa fuerunt. Sed de istis duabus epistolis plus satis. Ad Concilium Toletanum X anno Christi 656 celebratum, dissertationem adtexuit, quæ decima est hujus voluminis, in qua de disciplina ecclesiastica illorum temporum in Hispanicis imprimis ecclesiis agit, qua a sacris muneribus arcebantur ii, qui post baptismum in carnis peccatum lapsi fuerant; quam in rem postquam haud paucos Conciliorum hujus temporis canones congestisset, speciatim Potamii Bracarensis Episcopi casum examinat, quem ob fornicationis crimen, nemini licet præterquam sibi ipsi notum, seipsum Episcopatu recte abdicantem, & Concilii Toletani Patribus poenam per literas sibi poscentem, nimis severe ab iis habitum haud fuisse contendit. Quem disciplinæ rigorem postquam ulterius quam plurimis Gregorii Magni locis confirmatum dedisset, varia quæ ex canonibus Conciliorum Hispaniæ contra eum proferri possent allegat, allegatisque respondet. Præcipua illarum objectionum sumitur ex Canone Ilerdensi V, in quo expresse Episcopi potestati relinquitur, ut clericos ob hoc crimen poenitentes citius aut tardius ministerio, quo exciderant, restituat, ita tamen ut ad altiores gradus eos non admittat, & iterato lapsu pollutos plane ab Ecclesiæ corpore rescindat. Verum istum canonem solum valere, ubi occultum est illud clerici crimen, respondet; primis enim saltem seculis decem, clericum fornicationis criminis publice reum, ad sacras functiones admissum non fuisse ostendit. Laxatum autem istum disciplinæ rigorem seculo primum XI queritur, idque ortum ex supposititiis Callisti I ad Episcopos Galliarum, & Gregorii Magni ad Secundinum epistolis, quibus primum deceptus S. Burchardus Wormaciensis Episcopus, alios quoque sui erroris sequaces invenerit. Quamvis illo quoque tempore Petrus Damianus non defuerit, qui strenuum prisce disciplinæ assertorem sese ostenderet; & Anselmus quoque Cantuariensis Archiepiscopus, cujus prolixa satis loca huc facientia una repræsentavit, non alios, nisi quorum occulta essent crimina, ad sacram mensam post lapsum in carnis peccatum accedere passus fuerit. Et licet in aliis criminibus, quæ canonum vi, etiam post poenitentiam eorum reos a sacris muneribus arcent, dispensatum nonnunquam ab Ecclesia (purior) fuerit, nunquam tamen tale quid cum clerico fornicatore factum

p. 589.

p. 598.

p. 594.

p. 597.

p. 602.

p. 607.

p. 609.

p. 611.

factum esse contendit. Quo ostenso, Tridentini Concilii circa hanc rem decreta etiam exponit, & hujus rigoris rationem ex dignitate sacerdotalis muneris, & scandalis, nisi sanctum illud habeatur, exorientibus reddit. Illorum quæ dissertationem istam sequuntur recensione superfedemus, ne prolixi nimis simus. Id unum monuisse adhuc suffecerit, in Concilio Toletano XVIII anno Christi 701 celebrato secundum hoc volumen definere, cujus nulla plane ad nostram ætatem pervenisset notitia, nisi perditis omnibus aliis monumentis, qualemcunque ejus memoriam Rodericus Toletanus nobis conservasset.

**Herrn von Hoffmannswaldau und anderer Deutschen
außerlesene und bisher ungedruckte Gedichte.**

Hoc est:

DOMINI AB HOFFMANSWALDAU ALIORUMQUE GERMANORUM selecta, eaque hucusque inedita Carmina.

Lipsiæ, apud Jo. Thomam Fritschium, 1695. in 8.

Constant plag. 27.

Venerabile merito genti Germanicæ est nomen *Christiani ab Hoffmannswaldau*, Viri non tantum de republica Uratislaviensi, cujus gubernacula per temporis haud exigui spatium sapientissime administravit; sed & imprimis de universa patria Musisque Germanis immortaliter meritis: is enim ipse fuit, qui pangendi carminis Teutonicæ laudem a Martino Opitio, quocum in juventute familiariter versatus erat, acceptam admirabili dexteritate sustinuit atque propagavit. Testantur id ipsius poemata, quæ jam pridem evulgata in manibus sinuque feruntur omnium, qui amœnissimas dicendi Veneres & patriæ insuper linguæ nitorem ea, qua par est, veneratione prosequuntur. Id modo dolendum videbatur, virum a laudis studio alienum, eo non potuisse adduci, ut omnes ingenii, sane singularis, foetus publicæ luci exponeret. Quo enim pretio non redimendum fuisset opus plane egregium (quale nec dum Camenæ Alemannicæ parturierant) quod ipse, ut ab amicis acceperimus, epico dicendi genere de bello tricennali Germanico inceptum, postmodum destituit non tantum, sed & quidquid ejus jam erat affectum, flammis abolevit? Interim tam felicibus nonnullis juvenilium reliquiis esse licuit, ut fati malignitatem feliciter evaserint; quas quidem nunc in unum fasciculum collectas cum orbe erudito communicandas suscep-

suscepit Poeta non minus clarissimus B. N. magnas proinde gratias ab omnibus lautitiarum poeticarum amatoribus reportans. Quamvis enim carmina, quæ nunc lucem aspiciunt, viridiori ætate pleraque videantur conscripta, ubi spiritus illi calidiores in liberiora paulo dicta effervescentius se effundere solent; satis tamen patet, ea de cetero prioribus illis jam diu impressis & inveniendi amœnitate, & elocutionis præstantia adeo nihil concedere, ut in aliquibus etiam palmam de facili ancipitem reddere possint. Enimvero videas hic exhiberi carmina elegantia, ut vocantur ab Editore, & amatoria; epigrammata varia exquisitum acumen ubique præ se ferentia, nuptialia ac funebria, & denique varia: adjectis in fine odis amatoris miscellaneisque aliis. In quibus conquirendis & ordine disponendis opera Collectoris eruditi eo magis est æstimanda, quod & aliorum Poetarum, quorum perspecta in fundendis carminibus est solertia, huc comportavit poemata, non indigna sane, quæ cum Hoffmannswaldavianis simul legantur & æstimentur; quæ tamen inter primæ partes deberi videntur tum Casparo a Lohenstein, alteri illi Poetarum Germanorum principi, sapius a nobis laudato; cujus hic potissimum carmen, quod *VENUS* inscripsit, editur, in quod profecto, quicquid in antiquitate universa de Venere habetur, confluisse apparet; adeo ex instructissima eruditionis penu, quæcunque dici de eo argumento poterant, convenienter Poeta adduxit: tum Viro cuidam illustri, cujus non in aula Brandenburgensi tantum, cui splendido addictus est ministerio, sed & in orbe erudito florere jam dudum fama cœpit atque in deliciis habetur; illum enim agnoscere licet auctorem carminis, quod auspiciatissimis JOANNIS GEORGII IV Saxonie Electoris cum Serenissima Eleonora Erdmutha, vidua Marchionis Brandenburgensis destinatum fuit, elegantissimi. Sed & ipse B. N. farraginis hujus Collector, suis quas adjecit, ingenij pignoribus satis, nisi fallimur, demonstravit, haud exigua ipsum præstare poetandi facultate.

Sed de *Præfatione* luculenta, qua commendatur opusculum, operæ pretium esse existimamus non nihil commemorare; in ea enim Auctor de *Poesi Germanica* ex instituto agere sibi proposuit. Ubi ab initio cum commemorasset, multos esse, qui eousque poesin vernaculam extollant, ut partibus suis eam absolutam esse contendant; multos e contrario, qui non nisi clumbes rhythmos deprehendere se in eadem sciscant,

sciscant, ipse ita inter hos arbitratur, ut priores rerum, quæ apud alias gentes geruntur, esse imperitos, & alteros illos nihil, quod originem suam Galliæ non debeat, admirari pronuntiet. Nimis profecto multum restare nobis spatii, quod conficiendum sit, antequam in verticem illum, quæ Homerus & Sophocles, Horatius atque Maro olim constituerunt, enitamur; quum quæ in nuptiis celebrandis, in funeribus deducendis aliisque occasionibus effunduntur carmina, rem nondum conficiant. Quod autem ad majorem florem ipsa non adspiraverit adhuc, causas affirmat esse varias, quas recensere nunc superfedemus. Quæ etsi ita se habeant, non tamen poësin nostram ita abjectam jacere & putidam esse, ut supputare nos ejusdem oporteat; & stoliditatem ac mentis intemperiem prodere Jesuitam *Bouhoursium*, cum barbaris accenseat Alemannos; quin potius si ex Gallorum versibus rhythmum, & ex panegyricis eorundem cōmenta auferas, nonnisi inanes stipulas, & cortices rerum ipsarum vacuos & callos remanere. Sane enim versus Gallicos sine rhythmis nihil minus esse, quam versus, cum tonum ubique violent; cum ex adverso poësis Teutonica multo sit tenerior, neque inter scandendum nativum solummodo tonum in syllabis, sed & pronuntiationis accentum sive emphasin accurate utique observet: id quod & apud Græcos & apud Latinos secius appareat. Jam ad adulationes eleganter concinnandas, rudiores adhuc Germanorum animos esse, haud segniter fatetur. Quod si vero dicere aliqui velint, Gallos etiam in aliis argumentis vires suas perichitatos, & *Cornelium* scribendis comœdiis; *Scuderium* Alarico suo; *Boileum* denique satyris compositis haud tralatitiam sibi famam comparavisse: istis ita respondet Præfationis Auctor, ut primum dicat nondum ad Græcorum illam in dicendo vim assurrexisse; alterum illum parum laudis hoc suo opere reportasse; & Satyricum denique plurima, quæ bona sunt, ab Horatio atque Juvenale surripuisse. Esse quidem Gallos in invenendis promptos, & effingendis scite cogitatis suis admodum felices; sed calorem illum, quem subitaneum sentiant, mox iterum restringui, fateturque præterea ipsos Gallos, linguam suam ad opus aliquod perfectius producendum esse fere inidoneam. Unde egregie opinione sua falli, qui censent, Germanos eisdem in fingendo haud quidquam pares esse, imo nec eorum acumen attingere posse. Contrarium vero ut luculentius pateat, ostendere pergit, quanta spatia apud nos Poësis fecerit, tum etiam,

etiam, qua in parte emendatione adhuc indigeat. *Opitium* primum Germanis vatibus viam ad amœniora tentanda præmonstrasse; qui certepius etiam præstiterit, ac plerorumque hominum vulgo ferat persuasio. *Panegyricum* laudibus Regis Poloniæ destinatum opus esse, quod emendari in nulla re possit; quippe ex quo præter emphatica epitheta, heroica similia, nervosasque phrasas, multæ pulcherrimæ cogitationes emineant; id quod allatis nonnullis exemplis omnium oculis exponit. *Opitium* secutos esse *Tscherningium*, *Dachium* & *Flemmingium*, suis certe laudibus unumquemque insignem, & *Dachium* imprimis in odis sacris incomparabilem ac in traducendis Psalmis esse felicissimum; ut dolendum sit, ejus labores non magis in notitia hominum versari: sed tamen *Opitio* nondum ipsos accedere pares. Qui vero postea floruerunt, carminis fingendi peritia inclyti, *Andreas Gryphius*, *Hoffmanswaldau*, *Casparus a Lobenstein*, feliciter ac priores illos, *Opitium* secutos non tantum esse, sed & in aliquibus superasse. *Gryphium* virum eruditionis immensæ, ingenii incomparabilis, & tum inventionis, tum ipsa rerum elocutione expeditissimum fuisse. *Hoffmanswaldavium* longe alii viæ atque *Opitium* & *Gryphium* instituisse; multum enim Italis indulgisse, & amœnam illam fluidamque scribendi rationem, quæ nunc in Silesia vigeat, primum invexisse; ubi quidem tam ingeniose se dederit, ut *Ovidius Germanicus* merito suo nuncupandus sit. Versione *Pastoris Fidi* Gallicum interpretem multum superasse: epigrammata ejus plenissima esse excitatoris spiritus; *Heroïdes*, exceptis nonnullis metaphoris, ab Italis sumptis, meliores fieri non posse. *Epicedia* vero ejus ostendere, ne quidem ad seria ipsum minus fuisse idoneum. Sed odis amatoris non tantum antecelluisse omnes Germanos, sed & externos quoscunque, nec fore impostum, qui hanc ei palmam intercepturus sit. In *Casparo* vero a *Lobenstein* reperiri fere omnia conjunctim, quæ in cæteris separatim sunt laudabilia; superesse & alios, ut *Mühlpsortium*, *Assigium*, *Abshazium*, *Christianum Gryphium*, Silesios, quos poëseos Germanicæ fulcra præstantissima vere dixeris. Præterea *Morbofium* docte quidem, non tamen æque suaviter scribere, qui tamen satis calluerit, quid ad poema suis numeris absolutum pertineat. *Besserum*, illustre in Aula Brandenburgensi nomen, utrinque esse felicissimum, & ea musinari, quæ puncta ferant studiosorum hujus artis omnium. His ita se habentibus, & tot tantisque

que viris ad perficiendam magis magisque poesi patriam strenue elaborantibus, quid demum ad eandem in supremo culmine ponendam requiratur amplius? Sed hic haudquaquam cunctatus Auctor noster fatetur, esse adhuc, quæ desiderantur in singulis, quos suis ante laudibus mactaverat, viris meritissimis; felicem tamen eandem fore addit, si ejusmodi solum ingenia ad ejus culturam se accingerent: sed nunc cum promiscue ex vulgo quilibet, sine discrimine, pangendis versibus nomen conetur suum illustrare, non posse non fieri, quin seducatur juvenus, ut per omnem vitam de poesi non recte possit arbitrari. Hoc ipse ergo suppeditat consilium, quo obviam iri malo huic tam pernicioso utcunque possit: suum scrutetur quisque, ait, num ad versus condendos aptum sit ingenium, & quid vires suæ sufferre in arte hac possint; an rhythmis solum suaviter sonantibus capiatur, quod nunc fere communissimum sit: num vero poetis illis elegantioribus aliquis optet accenseri, in quorum numerum referendi sint ignei illi & excitatores spiritus, qui in inventionibus suis breviores, in elocutione expediti, & in cogitationibus singulares sint; quibus hominibus suadet, ut Ovidium, Martialem, Aufonium & Claudianum, ex nostris vero Hoffmannswaldavium, & ex Gallis Boileaum & Bouhoursii collectanea frequenter evolvant, nec ad scribendum se conferant prius, quam impetu se huc ferri sentiant: num denique in poetica facultate ante ceteros eminere olim cupiant; quos tamen nobilioribus ingenii dotibus magis instructos, in inventionibus profundiores, in laboribus subeundis patientiores, & in scribendo politiores esse; præterea opum facultate præditos, temporis usura beatos, multarum linguarum peritos, omnibus scientiis subactos, rerum in mundo contingentium non expertes, affectuum suorum dominos, & in dijudicandis aliorum defectibus prudentes esse oporteat. Qui ita comparati per omnia sint, manū eum successu admoveat operi posse; id quod tamen sine poetarum lectione fieri non queat. Legendos vero esse optimos, & in suo genere eminentissimos, quales sint Homerus, Sophocles, Pindarus, Anacreon: Ovidius, Seneca, Horatius, Claudianus, Juvenalis, Persius & Virgilius: reliquos falsas exhibere ideas, & præteriri posse. Adjungendos & ceteros, ac ob styli nitorem populares nostros, præcipue, quorum nunc evulgentur carmina.

TRAI-

TRAITTE' DES FIEVRES MALIGNES ET POURPRÉES PAR
M. François Raynaud, Docteur en Médecine de l' Université
de Montpellier.

Seu:

Tractatus de Febribus malignis & purpuratis. Aucto-
re FRANCISCO RAYNALDO Doctore Montis-
pellulano.

Bruxellæ, apud Franc. Foppens, 1695. in 12.

Constat plag. 7½.

SCopum operis præfatur ipse Autor, *ναὶ ἀρσῶν* improbare usum quorundam remedium in curatione febrium malignarum, & *ναὶ τῶν* monstrare magis convenientia, tanto rectius quidem, quanto obscuriores sint causæ febrium malignarum & hydrophobiæ, quam in hunc censum vocat quoque.

Tractatum ipsum sex capitibus absolvit, & primo quidem essentiam & causam febrium malignarum traditurus, summam rei pro notatione earundem ponit, quod nascantur a sanguine adusto ardore Solis & aliorum astrorum; quod sint perniciosæ & contagiosæ pro proportionem hujus siderationis; quod magna adustio sanguinis illorum influxu & impressione inducta inferat pestem, mediocris febres pestilentes, minor malignas.

Probat id ex communi pluribus seu epidemio fere malo, quod communem requirat causam, quam in aere corrupto locat, introductis in illum particulis, eoque mediante in corpus morbificis. Hæc vero corpuscula non tam deberi terræ, quam cælo, & influxui astrorum. Hic cum alteret ligna, herbas, fructus, terram, quam ob rem non promiscue, sed certo Lunæ positu, ligna cadantur, herbæ & radices colligantur, fructus decerpantur, terra præparetur; longe magis id statuendum de liquoris vitalis, ipsiusque hinc corporis destructione inde arcessenda.

Arguit hinc porro, corpuscula in aere contenta febres gignere malignas, quod nec in superficie nec visceribus terræ sint reperiunda; neque enim particulas arsenici, aconiti, napelli venenosas id posse, quod citra contagium aliquod lædant; unde aliunde fuerit vis hæc repetenda, quam a particulis insensibilibus horum venenorum. Accedit æqualis læsio ab iisdem, secus ac fit a miasmate febrili, sub eodem licet statu

Z 2

aëris

p. 1.

p. 2.

p. 3.

p. 4.

p. 7.

p. 8.

p. 10.

13. aeris & dispositione corporis. Neque respondere symptomata a venenis assumptis producta cum febrilibus, non carbunculos, parotides, exanthemata alia ab illis oriri, ut in peste & febribus malignis assolet.
14. Neque illa deberi putrefactioni alicui aeris e mixtura miasmatum corruptorum, ex terra vel paludibus oriunda; unde febres quidem putridæ, non item pestes fere universales consurgere queant.
15. Supponit hinc, Solem esse genuinum elementum ignis, ejusque radios effluvia substantialia, grata nobis vel incommoda, proficua vel noxia, pro modulo communicationis, & prout sunt unita vel dispersa.
16. Probat id proprietatibus & effectibus communibus cum igne, uniendis radiis substantialibus, ut comburant objecta, per speculum concavum.
17. Substantiam hanc subtilem & luminosam non solum venire a Sole, sed etiam ab aliis astris, formatis similiter ex luce primigenia, quæ nil aliud fuerit, quam elementum ignis.
18. Cum ergo signa seu constellationes non sint nisi coagmentatio astrorum, quo majori numero & quantitate gaudent, eo majus inde influere lumen; junctosque cum illis radios Solis magis calefacere, exemplo caniculæ, ac si non ocyus per fermentationem quandam & sufficientem transpirationem abigantur, illico adurere massam sanguineam, & morbos malignos ac contagiosos inferre.
20. Facere huc & suo loco sanguinem, sive impuriorem cacochymicum & quasi turbatum, sive viscidum ob abundantiam sulphuris foetidi, sive alias ob obstructions minus libere circulatum; unde radii ingressi & ignis Solaris longius inibi restitet, facilius massam sanguineam incendere aptus, impressione majori facta.
21. Trahit huc & Willisii ac Charletonis verba, sideratum sanguinem
23. similiter allegantium, utut astrorum influxum minus causentur. Inde & in Africa febres pestilentes & malignas esse tam frequentes, ac intermittentes in Gallia; in regionibus vero frigidis, ut Belgio, raras & fere incognitas. Ob eandem causam ordinarie illas accidere sub finem æstatis, vel initium autumnii. Quod vero & hyeme contingant æstivis
24. non minus malignæ, dilatae huic impressioni & siderationi deberi, non illa tempestate contractæ.
25. Cap. II. Causas reliquas, vulgo ad febrium pestilentium & malignarum *gênera* facere putatas, non alia ratione symbolam suam conferre, quam actioni huic radiorum Solarium & reliquorum astro-
27. rum

rum ad siderationem sanguinis velificando contendit. Cometas esse de hoc genere, non meteora, & pinguibus exhalationibus terræ debitos, sed aliquando astra aut unionem astrorum; teste illorum magnitudine, 28. duratione, distantia a terra, & productione ex aspectibus planetarum superiorum; unde Cometa anni 1618 annis 25 ante, quam loco assigna- 30. to appareret, prædictus fuerit.

Aucto ergo ex astris quibusdam unitis lumine & sic irradiatione, juncta Solis & alicujus alterius signi, certis locis augeri actionem radiorum horum, juxta ac impressionem ac aptitudinem ad adurendum. Imo & ex altera hypothesi, si dixeris Cometas meteora sublunaria, idem prompte fluere. Idem confirmare terræ motus, vaporibus quidem bituminosis & sulphureis debitos, simul ac semel in antris terræ accensis, inde particulis igneis in aerem effusis; non minus ac pluvias extraordinarias seu prodigiosas, sanguine, lacte, & ranis constantes, quales ipse viderit in pileos, pallia, equos delapsas, seu alias excedentes, radiis hinc Solis & astrorum, nubibus discussis, fortius irruentibus; annonæ item caritatem, ordinarie siccitatem majorem consequentem, indeque humido absumpto, tum sanguine ad impressionem dictam radiorum adurentium fortiorem disposito, tum ipsis frugibus, non obstante varia illorum præparatione.

Exemplum hujus siderationis sanguinis ipsi dictæ esse rabiem caninam, etiam carne lupi rabidi comesta contagiosam, particulis ignis astralis cum ea communicatis. Mutationes temporum conferre ad eandem siderationem, etiam a Deo optimo maximo tempore pestilentia Davidicæ & alias impensam.

Hinc cap. III. phænomena ordinaria tam malignitatis subdola, quam in aliis caloribus magis obviis & vehementibus, recenset, non differentibus, nisi gradibus siderationis sanguinis, symptomatibus, quam & contagio, respirationis & transpirationis medio propagandis particulis sulphureis, incensivis fermentificis applicat.

Exerere se illud exterius in carbunculis, lanis ovium, etiam siccis, imprimis Africanis, & maxime in rabie canum dicta, orta indubie ab incendio sanguinis horum animalium quasi torrefacti, quo de aliquot observationes citat, & causam hydrophobiae refert in sanguinem quasi resinofum accensum, cui nihil tam nocivum sit, quam aqua, vel liqui-

liquida alia, ex qua noxa per experientiam concepta, (& vel lardo accenso affusa aqua visenda) illius timor & averfatio fiat.

72. Probat idem ex natura canum, eorumque sanguinis magis glutinosi, calidioris & siccioris, ex remediis hydrophobiae, balneo aquae marinae, cauterio actuali, & cineribus cancrorum, quorum rationes
74. ex eodem fonte deducit. Seorsim cineres promptissime extinguere
75. ignem resinoforum, & hoc loco eosdem sufficienter ingestos accensas
78. partes resinofas sanguinis, subtiliores & leviores ex cancris habendos.
79. Neque delirare hydrophobos, sed quosdam ad vitae finem integra uti
83. ratione. Neque tamen hydrophobiam accidere pesti vel febribus malignis, quod alius sit status sanguinis humani accensi, alius ab igne astrorum, alius ab igne sanguinis rabidi.

86. Sic & cap. IV. aliorum symptomatum febrium malignarum rationem ex hoc arcessit, juncta analysi sanguinis, cui impressus ignis
87. astralis rarefaciat & accendat primitus partes spirituosas, quibus facile
88. evaporantibus continuet incendium partium sulphurearum minus
89. exhalantium, quarum exiguum quantitatem destruat, reliquas concutiens vel dividens, inferens iis motum impetuosum, non aliter ac vino
92. accidit sive calori ignis commisso, seu ferro ardente illi intruso. Cui dissipationi spirituum & particularum sulphurearum, consequente motu
93. utriusque ac circulo turbato, & sanguinis dispositione ad coagulum, pleraque symptomata adscribit, sive erumpant exanthemata simul, sive
100. minus, continuante interim igne coelesti suam impressionem. Fieri vero maculas etiam in febribus intermittentibus, citra malignitatem, imo
103. cum *εὐφορία*, cujus rei exempla adfert.

104. Cap. V. Posita itaque indicatione gemina, extinguendi ignem
109. astralem massae sanguineae incendium continuantem, & reparandi partem spirituosam ac balsamicam, quam dissipat, non convenire (1) venæsectionem, sibi relictam semper in febribus malignis noxiam & vires
114. magis debilitantem; quamvis ratione symptomatum quorundam locum moderato usu habere queat. Contra potius extingui flammam
112. illam efficaci fermentatione, consequente sufficienti transpiratione, quam venæsectione, pluribus nominibus incongrua, præterquam in
113. hæmorrhagiis extraordinariis, inflammatione particulari, ut angina &c.
114. semel vel bis, a sex ad octo uncias una vice. (2) Non convenire etiam
115. acida, e diametro potius contraria actioni diaphoreticorum, effervescentiae

scentiae sanguinis & evaporationi necessariae, figentia potius & coagulationem non minus ac flammam sulphuris augmentia, quam spiritus sanguinis deficientes. (3) Non glaciem, ob easdem & alias rationes, vel fabrorum experimento, aquam carbonibus inspergentium ad juvandam ustionem, & extra hos casus noxiam. (4) Unica remedia proprie dictarum febrium malignarum esse diaphoretica, frustra a quibusdam dari negata, præmissis indicationibus perfecte adæquata, theriacam, mithridatium, carnes viperarum, & alia; nec vesicatoria & fonticulos in peste prodesse, nisi procurata magis transpiratione.

Prosequitur hanc curam cap. VI. sua methodo; tria commendans solum remedia, purgantia decocta, contraria visa primo intuitu, multum tamen proficua, cardiaca, & diaphoretica, juncto diætæ regimine, in qua commendat juscula egregia, vinum tanquam optimum cardiacum, & potiunculas diaphoreticas, non omittis, si opus, clysteribus, vesicatoriis & pro re nata certis casibus dictis venæsectione, de cujus excessivo abusu tractatum promittit, & carbunculorum tractatione per topica commoda.

FERDINAND- CHRISTOPHORI HARPPRECHTI CONSILIORUM Tubingensium sive Disceptionum de insignioribus quibusdam juris questionibus Volumen.

Tubingæ, apud Philibertum Brunnium, 1695. in fol.

Alphab. 3. plag. 14.

Quod desideratum hætenus enixe fuerat a multis, Responsorum Tubingensium a Christophoro Besoldo olim editorum Auctarium, exhibere tandem constituit Auctor præsentis operis consultissimus, J. U. D. Pandectarum & Praxeos in celeberrima Academia Tubingensi Professor Publicus, Serenissimorum Würtembergiæ Ducum Consiliarius, & supremi Ducatus Dicafterii Assessor. Ob iniquitatem temporum vero unicum nunc quidem, idque primum Auctarii hujus jam prodit Volumen, quorum tamen plura jam elaborata extare dicit Auctor, atque singulis semestribus aliquod eorum expectare jubet. In primo hoc sedecim Consilia exhibentur, quorum argumenta præcipua paucis recensere. Consilio I. præmissa facti specie & remotis dubitandi rationibus (quam in sequentibus etiam servat methodum) decidit: Filiam nobilem vel illustrem, non obstante jurata hæredita-

118.
121.
124.
127.
133.
136.

140.
147.
148.
149.
151.
152. 153.
157.
163.

p. 12. seqq.

- p. 24. seqq. reeditatis paternæ renunciatione antea facta, a patre vel fratribus hæredem institui, aut legatum donationemve in ipsam vel liberos ex illa natos conferri posse. Bona hæredum & descendendum propria, quæ aliunde quam a testatore nati sunt, universali & perpetuo fideicommissio, ultra quam quantum a testatore consecuti sunt, gravari non posse.
- p. 26. Fideicommissa familiæ ita esse interpretanda, ne in totum concidant, non autem, ut id quod plus est, propterea debeatur. Sub nomine *der Kinder* in vernacula solum liberos primi gradus contineri. Donationes Principum, Comitum aliorumque Imperii Statuum insinuatione non habere opus. Consil. II. promissionem a filia illustri vel nobili factam, quod velit renunciare paternæ hæreditati, renunciationis revera præstitæ effectum habere. Renunciationem successionis in perpetuum a filia nobili factam, regulariter, & nisi aliunde de contraria renunciantis mente constet, ad votum familiæ perpetuo conservandæ tendere, adeoque filiam ita renunciantem extincto penitus stemmate masculino, ad successionem in bonis paternis admitti. Ejusmodi filiarum hæredi, extincta linea masculina, remedia tum petitoria, tum possessoria contra hæredem testamentarium ultimi masculi defuncti competere. Consil. III. determinat, quod in legatis ad pias causas jure tam civili quam canonico duo testes requirantur. Hinc talia legata ex sola defuncti, licet indubitata scriptura, sed nullo teste munita, haud subsistere, sed admixtionem personæ extraneæ, etiam pii corporis, in privilegiata parentum inter liberos dispositione haberi pro nulla. Nec aliter disponere *Cap. cum esset.*
- p. 78. 10. & *Cap. relatum, II. X de Testament.* Quando parens testator satis temporis habuit suam ultimam voluntatem adhibitis solennibus perficiendi, hoc tamen intermisit, neq; illam in aliqua citta conclusam, sed inter alias exigui pretii scripturas reliquit, tunc post ejus obitum vix aliquā illius haberi rationem. Majorem in legibus esse liberorum favorem, quā piarum causarum, adeoque ab illis ad has non posse duci argumentum. Nec liberos ad implendam invalidam patris dispositionem, nec hæredes in genere ad implendam informem defuncti voluntatem, in conscientia esse obligatos. Per solutionem quorundam legatorum in testamento invalido relictorum, hæredem ad reliqua non obstringi. Consil. IV. ad legitimam codicillorum in scriptis confectionem requiri, ut quinque testes simul uno eodemque tempore præsentem, quibus disponens codicillos obtulit, nullo penitus alieno actu interveniente subscribant.

Hæc

Hæc requisita etiam a patre codicillis inter liberos disponente, si maximam bonorum partem uxori aut personæ extraneæ cuicunq; alii relinquere velit, adhibenda esse. Si parens in privilegiato inter liberos testamento unum aut alterum ex illis in sola legitima hæredem instituat, reliquorum tamen bonorum hæreditatem nec uxori, nec personæ extraneæ alii conferre eum posse. Pœnam privationis a patre hujusmodi codicillo insertam sub comminatione paternæ maledictionis, si liberi ipsius voluntatem impugnent, tum demum locum habere, si illud frivole & minus rite fiat. Consil. V. de schedis testamentariis, *Testaments-Beylagen/ beygelegten oder eingeschobenen Zetteln* latius agit, & confirmat, illas nullo licet teste in confectione earundem adhibito, & solo nomine testatoris absque alia contentorum approbatione subscripto, modo testamento prius condito clausula reservatoria (ut quæ a testatoris manu scripta testamento postea inserta reperiantur, valere debeant) annexa sit, ex universali Germaniæ aliorumque locorum consuetudine subsistere, cum hoc pro modo implicite testandi habeatur. De indubitata autem talis schedæ certitudine ex comparatione literarum, concurrentibus præsertim aliis adminiculis, ex gr. unius testis jurata asseveratione, se vidisse testatorem illam schedam subscribere, sufficienter constare posse. Consil. VI. de testamento itemque codicillo ratione voluntatis imperfecto disquirat, & illo non plene nec per omnia absoluto, ne pro ea quidem parte, quatenus nempe testator suæ mentis postremum judicium declaravit, valere ait. Etiam legata in testamento ratione voluntatis imperfecto, monasterio, nosocomio aliisque similibus corporibus relicta & perfecte ordinata, una cum hæredis institutione cæterisque capitulis reputanda esse pro invalidis. Consilium VII. de crimine veneficii, quod puer septennis & puella decennis, eorumque mater confessi fuerant, sed hæc sub perplexis variationibus revocaverat, conceptum est, ibique speciatim asseritur, in hoc crimine abstrusissimo, quando damnum hominibus vel jumentis, aut per grandinis vel alterius nocivæ tempestatis excitationem frugibus illatum dicitur, ut certum corpus delicti sistatur, argumenta evidentissima desiderari, adeoque ad irrogandam severissimam vivicomburii vel gladii pœnam inquisiti confessionem, nisi de damno reipsa per illum dato certo constet, haud sufficere. An vero venefici, striges & lamæ tonitrua, grandines & consimiles tempestates per artes magicas

A a

in ho-

p. 96.

p. 104.

p. 115. seqq.

p. 121.

p. 134.

p. 138.

p. 143. seqq.

p. 152.

p. 145.

- p. 153. in hominum perniciem ciere queant? latius inquirat, & illud quidem permissu Dei mediante dæmone nonnunquam fieri posse non negat; cum tamen illæ tempestates etiam ex aliis causis naturalibus, aut singulari divinæ vindictæ immisione provenire queant, hinc ad fidem judici faciendam confessionem lamiarum, quasi ab ipsis pervenerint, non esse sufficientem ait; ubi simul quædam de criminis huius indiciiis, & an liberorum adhuc impuberum denunciatio, sagarum stigmata, sinistra fama, patientia tormentorum pro talibus habenda sint, tractantur.
- p. 166. seqq. Hinc ex ejusmodi levioribus vel non satis probatis indiciiis torturam dictare, vel eandem absque novis indiciiis iterare, vel in intensiori, quam in aliis criminibus gradu applicare, vel propter unius duntaxat sagæ denunciationem licet tempore instantis supplicii mortis factam, aut si filia adulta suam matrem denunciaret, eandem decernere, integrum non esse. Tandem nonnulla de revocatione confessionis tortura vix dū remittente secuta, de confessione item impuberum huius criminis, si illi adhuc in ætate infantili vel infantia proxima sint constituti, eorumque poena subnectit. Consil. IIX. de crimine latrocinii ejusdemq; indiciiis agit; nimirum in hoc crimine similibusq; gravioribus, assasini putat, patricidii infanticidiive, accuratam & legitimam in simplici homicidio præscriptâ vulnerum inspectionem non adeo præcise requiri, sed concurrentibus cum reorum spontanea vel per fiducias legitime extorta & ratificata confessione urgentibus criminis perpetrati indiciiis, illa etiam omissa vel uno altero ve defectu laborante, ad poenam severiorem in iisdem obtinentem tuto deveniri posse. Si levior tortura quam tum indiciorum vehementia deposcebat, tum rei vires admittebant, adhibita fuit, leviter tortum pro non torto haberi, ac proinde torturam sine novis indiciiis repeti posse. An & quatenus senes torturæ subijci queant, prudentis judicis arbitrio non tam numerum annorum, quam vires vel debilitatem corporis considerantis relinquendum esse. Non quamlibet eadem cum spoliatione occisi conjunctam latrocinium constituere, sed illam cum proposito res occisi auferendi factam esse oportere.
- p. 202. Consil. IX. de furto qualificato sæpiusque reiterato dispicit. Fures ob furtum reiteratum poenæ suspendii regulariter haud subiacere, præsupponit quidem, nisi prius bina, aut si alia graviores circumstantiæ concurrant, minimum una vice, propter furta priora fuerint puniti. Hanc regulam tamen exceptionem admittere, cumque in casu proposito fur

fur sæpius reiterati furti convictus poenam quidem proprie dictam nunquam sustinisset, metu tamen poenæ aliquando in fuga & exilio per aliquot menses versatus esset, poenæ id æquipollens censendum monet. Furtum item cum violenta effractione, præsertim a fabro ferario, adhibitis armis instrumentisque ad violentiam inferendam aptis, commissum, tanquam periculosum ultimo supplicio jure puniri. Consil. X. de crimine extraordinario saccularius ab integro burscoporum sodalitis, einer Beutelschneider = Zunft / per plures annos in multis provinciis continuato agit, & quando capitali poena plecti possit, edisserit. Consil. XI. creditorem excitato concursu creditorum cum principali debitore transigentem, & sibi regressum contra fidejussorem expresse reservantem, residuum sive illud, quod principali debitori remisit, a fidejussore postulare haud posse docet. Consil. XII. de variis juribus ecclesiasticis inter Comitem Evangelicum & Principem Catholicum controversis disquirat. Aliquem parochianum esse, exinde probari, si in illa parochia cultum divinum peragat, sacramentis utatur, jus sepulturæ habeat &c. Matriculæ ecclesiasticæ, dem Kirchens-Buche, hoc in casu plenam fidem attribui debere. Dominum territorii pagos antehac oppignoratos & ad ipsum reversos, ab antiqua Ecclesia separare & in illius præjudicium alteri Ecclesiæ unire non posse. Ecclesiam filialem eodem jure cum sua matre circa publicas & solennes processiones tunc non gaudere, quando illæ in duorum Imperii Satuum, quorum alter Catholicæ, alter vero Evangelicæ religioni addictus est, territoriis existunt, nisi illas anno 1624 exercitas fuisse probetur. Evangelicum territorii Dominum suis subditis Evangelicis in locis, ubi ipsis nullum publicum vel privatum suæ religionis exercitium competit, in casu ad minimum necessitatis Evangelicum parochum ad sacram coenam in illo loco administrandam concedere valere. Consil. XIII. de secularisatione bonorum ecclesiasticorum variisque illius effectibus tractat, statuitque Principes Protestantes bona ecclesiastica superiori seculo Pontificiorum ritibus deservientia jure ad se trahere, & ad alios veræ religioni consentaneos pios usus applicare, quin & abundantibus illis, quædam bonis suis patrimonialibus incorporare potuisse. Consil. XIV. de jure decimandi sive decimas exigendi conceptum est. Quasi possessores juris decimas seculares exigendi, ad instantiam fisci ad titulum suæ quasi possessionis edendum

- p. 289. jure non compelli, & si hoc recusent, suo jure propterea privari non posse. Inquiri hac occasione Auctor, num & quatenus rei in causis fiscalibus pecuniariis, & in causis regalium, itemque rerum corporali-um possessores ad editionem instrumentorum adigi valeant? ac quædam de conciliatione l. 25. cum l. 2. §. 1. & 2. de jure fisci, & l. 3. de eden-do inspergit. Jus decimandi nec jure scripto nec moribus modernis in classe regalium referri. Possessorem regalium in sua immemoriali quasi possessione etiam adversus Principem tuendum esse. In causis Principis ejusque fisci ordinem judicium in legibus præfinitum non minus observari debere, quam in causis privatorum. Jus decimandi etiam a laicis tam inferioris conditionis, quam in aliquo dignitatis fastigio positus, tum alio titulo, tum præscriptionis etiam immemorialis adquiri posse. Consil. XV. prædio sub conditione, si magistratus contractum permiserit, vendito, pendente ista conditione, poenitentiam alterutrius contrahentis locum haud habere censet. Omnia contractus apud acta judicii insinuatione statuto præscripta, alteri ex contrahentibus ab ipso contractu recedere non licere. Jus retractus territorialis ei, qui tempore contractæ emtionis quidem forensis fuit, sed tamen ex post facto adhuc ante emtorem jus civitatis impetravit, adversus emtorem, si postmodo & ipse in numerum civium sit cooptatus, exercere permissum esse. Consil. XVI. uxorem ob eadem filii sui ex primo matrimonio a secundo marito commissam, adversus illum propterea profugum ad divortium ex capite malitiæ desertionis efficaciter experiri.

CAMDEN'S BRITANNIA NEWLY TRANSLATED &c. id est:

Camdeni Britannia in Anglicam linguam denuo translata, prolixisve additionibus auctior in lucem edita ab EDMUNDO GIBSONO Collegii Reginensis apud Oxonienses Socio.

Londini, sumptibus A. Swalle, 1695. in fol.

Constat Alphabetis circiter 8, & magno mapparum geographicarum & aliarum tab. æn. numero.

Denuo in lucem prodit Britannia Camdeni, vernaculo suo idioma-te decorata, elegantiore stylo, multisque additamentis instructa. Hæc nova editio non unius tantum hominis labori, sed curæ & industria multorum eruditorum debetur; quorum nomina recenset Clar. Editor

Editor in Præfatione. Primus autem Camdeni Britanniam idioma-te Anglicano jam olim edidit *Hollandius*, qui textum Camdeni nonnullis additionibus satis eruditus suppleverat, sed additiones suas textui Camdeni sic immiscuerat, ut vix Lector dignoscere posset, quid Camdeno, quid Hollandio deberet. In hacigitur nova editione, textus Camdeni non solum nova & elegantiore versione donatus est, sed etiam ab additamentis Hollandii sejunctus, & separatim editus; Hollandii tamen additamenta non prætermis-
sa, sed ad finem uniuscujusque paginæ diverso caractere subjuncta sunt. Additiones autem amplissimæ, quæ huic editioni accedunt, & hætenus editæ non fuerunt, in finem uniuscujusque Comitatus conferuntur. In hæc novis additionibus multa nova congeruntur, quæ vel ad naturalem historiam Britanniae spectant, aut origines urbium concernunt, aut antiquitates & monumenta Romanorum, Saxonum & Britonum ulterius illustrant. Multa hic recensentur veterum monumenta, quæ aut a Camdeno omis-
sa, aut non ita pridem in Anglia detecta sunt.

In unoquoque enim Comitatu mandatum erat studio & diligentia Viri alicujus eruditi inibi degentis, ut textum Camdeni diligenter recenseret, & si in ulla re vel errasse vel defecisse eum deprehenderet, errata ejus corrigeret, & defectus suppleret, additionesque & emendationes suas cum Editore communicaret; adeo ut hæc editio summa cum cura ac industria adornata fuerit. Unicuique etiam Comitatu adnectitur charta ejus Geographica accurate delineata, & catalogus plantarum inibi nascentium a clarissimo Rajo concinnatus. Præmisit etiam Editor catalogum librorum, tam impressorum quam manuscriptorum, qui spectant ad antiquitates Britannicas, ut curiositati eorum satisfaceret, qui penitiorum harum rerum notitiam acquirere cupiunt. Nummorum Britannicorum & Romanorum longe major in hac quam in prioribus editionibus exhibetur numerus, qui docte explicantur a clarissimo viro Domino Walkero, notitia rei nummaria & antiquitatum non leviter imbuto: qui etiam quatuor integras tabulas nummorum Saxoniorum novæ huic editioni inseruit, easque notis suis illustravit. Observat in iis inter alia magnam affinitatem inter nummos a Saxonibus, & a Francis cusos, tam in figura & pondere, quam in methodo cudendi. Ab altera nummi parte exprimere solebat utraque gens aliquando nomen tantummodo Regis; in aver-
sa vero parte nomen vel Præfecti cusorum, vel Præfecti urbis, in qua nummus cusus

p. 136.

erat, legebatur, adeo ut nihil fere eruditionis ex nummis eorum hauriri possit. Britannis econtra moris erat, postquam religionem Christianam amplexi essent, ritus aliquos Christianorum numismatibus suis inscribere. Hoc autem inter nummos Saxonum & Francorum interest, quod non adeo frequens mutatio in nummis Saxonum, respectu mixturæ, ponderis & valoris, ac in nummis Francorum observetur. Præterea de nummis Saxonis observat, aureos & argenteos multo maiore copia reperiri quam æreos; plerique tamen eorum sunt minimi moduli, tantum denarii, & exigua crassitie, ut scilicet facilius adulterationi monetæ obviam iretur. Aversa monetæ facies plerumque in quatuor scinditur partes; nam primis temporibus non nisi unius generis moneta ab iis cusa fuit, & si obolo forte vel quadrante opus esset, denarium in binas aut quatuor partes dirumpebant. Iisdem temporibus multis Angliæ quoque Episcopis, nec non Nobilibus nonnullis, auctoritate propria monetas & numismata cudere licebat; nunc vero jus cudendæ monetæ arctioribus cancellis circumscriptum, nemini nisi summæ in Angliâ potestati permittitur.

p. 19.

In additionibus ad Comitatum Cornubiæ, quæ Reverendo maxime Exoniensi Episcopo Domino Jonathani Treloanio debentur, de fodinis stanneis inibi non ita pridem repertis, ut & de cupri minis nonnulla proferuntur, huiusque generis metalli notabiles quidam referuntur effectus. Iis in locis, in quibus huiusmodi venæ maxime abundant, magna est copia vaporum & noxiarum exhalationum, quæ ex improvviso orta, plerumque fossiles metallicos enecant. Sed econtra damnum hoc refarcitur magno commodo, quod fossilibus præstat in curandis eorum ulceribus; nam vena hæc nondum præparata, si alicui vulnere applicetur, vulnus e vestigio fere sanatur; & fossiles, si iis aliquando sauciari contingat, (quod in fodinis sæpissime accidit) nullum aliud ulcere adhibent remedium, quam lavationem vulneris in aqua, quæ venam hanc metallicam perficit. Si vero hoc metallum igne purgatum aqua immittatur, ea inde adeo virulenta evadit, ut si vulnus aliquod ea lavetur, protinus suppuret, & si aqua ista in flumen aliquod casu incidat, omnes pisces perimantur.

p. 230.

In additionibus ad Comitatum Cantii, quas Dno. Plotto debemus, proponitur nobis brevis descriptio Dni. Pepisii armamentariorum navalium, quæ in isto Comitatu reperiuntur, suntque inter præcipua totius

tius regni naupegia, fabricandæ ac instruendæ classi Anglicanæ inservientia. Exponuntur hac occasione quoque varii status classis Anglicanæ, & moderna ejus conditio cum prisca ejus facie, quam initio huius seculi, hoc est Camdeni ævo, habuit, contenditur. Ex qua comparatione facile agnoscuntur, quæ classis hæc unius seculi decursu cepit, incrementa, ut & differentia impensarum, quas illa belli & pacis temporibus requirit. Exinde etiam cernere licet incrementum, quod eadem proportionem accessit naupegiis, areis navalibus, cellis penuariis, aliisque ad rem navalem spectantibus rebus. Computatio in hunc modum instituitur:

Varii status Classis Anglicanæ.		Sub initium huius seculi.	Hiscetemporebus.
1. Numerus navium magnitudinem 50 doliorum excedentium.		non amplius quàm 40 naves	† 200 naves.
2. Numerus doliorum quæ continet tota classis.		- 23600 dolia	† 12400 dol.
3. Numerus nautarum huic classi inservientium.		- 7800 nautæ	† 45000 naut.
4. Media proportio annuarum impensarum huic classi necessariorum per quinque proximos quinque lapsos annos			
	tempore pacis - - - -	- 15500. lib. Ster.	† 400000 l. St.
	belli - - - -	- 96400 lib. Ster.	† 1620000 l. St.

In additionibus ad Glocestriæ Comitatum, quibus reverendus illius Ecclesiæ Cancellarius Dominus Parsons publicum sibi obstrinxit, refertur phænomenon aliquod notatu dignum, de æstu maris in fluvio Sabrina, qui Comitatum hunc perficit; nimirum quod alternis annis æstus fervor semper accidat sub plenilunio, alternis vero semper sub novilunio. Eandem vero etiam alternam vicem observat hic æstus maris respectu diei & noctis, æstu nimirum maximo alternis annis constanter eveniente tempore nocturno, alternis vero tempore diurno.

p. 245.

Inter additamenta ad finem Comitatus Salopiæ annexa, & ex Domini Thorotonis descriptione illius Comitatus deprompta, fit mentio oppidi cujusdam veteris nomine *Uviconii*, jam pridem diruti, sed cujus ruinæ adhuc extant. Urbs hæc, olim metropolis Cornavorum, a Romanis condita esse creditur; ad minimum Romanos eam frequentasse, & castra ibi posuisse, indubiè constat, ex copia nummorum

p. 552.

Roma-

Romanorum, qui inibi reperiuntur. Effodiuntur etiam hic non raro sepulcrales urnæ Romanorum, & ex inspectione sepulcrorum hujus loci colliguntur nonnulli eorum ritus in sepulturis mortuorum adhiberi ab iis soliti, ubi scilicet cadaver non cremandum sed sepeliendum erat, alibi non adeo obvii. Inventa nimirum ibi sunt cadavera hac fere ratione composita. Tumulus primum comparuit satis amplus & profundus; in fundo hujus tumuli lectus luteus repertus est rubri coloris, cui impositum olim, & eodem luti genere diligenter tectum fuerat cadaver; deinde lutum hoc tenui quadam tegula, ne humus cadaver attingeret, muniverant; postremo tumulum humo impositum quinque aut sex haud exiguae molis lapidibus texerunt. Sicut autem cadavera his in locis sepulta luto rubro inhumata fuerunt: ita urnæ quoque in iis repertæ omnes arena rubei coloris etiam illitæ fuisse deprehenduntur.

p. 614. In novis additionibus ad provinciam Walliæ (quas magna cum industria confecit, qui illi provinciæ originem debet, clarissimus Dominus Loydus, antiquitatum omnium diligens indagator) multa describuntur Romanorum & veterum Britonum monumenta inibi reperta, qualia sunt eorum castra & fortalitia, pavimenta tessellata, Romanorum aræ cum inscriptionibus, patellæ fictiles variis figuris ornatae, eorumque fibulae vestiariæ, quorum omnium accuratam descriptionem videre licet una cum figuris eorum expressis in tabula annexa. In additionibus autem ad Comitatum Maridunensem refertur, anno 1692 ducenta fere numismata Romana, omnia argentea eaque antiquissima, utpote quorum recentissima ad XV Domitiani Consulatam pertinebant, inventa fuisse, in porta magni cujusdam castris, cujus reliquiæ adhuc extant in modo nominato Comitatu. Descriptio hujus castris, in quo numismata hæc reperta sunt, nullo modo quadrat cum castris Romanorum, quæ semper erant quadrata quatuor portis instructa. Castrum vero hoc est formæ orbicularis, unam tantum habens portam, in qua reperta sunt hæc numismata humo condita, & inclusa duabus pyxidibus plumbeis, figuræ admodum impolitæ. Catalogum viginti quatuor ex illis Numismatibus, quæ ipse Auctor viderat, hic una cum eorum inscriptionibus exhibere visum fuit.

p. 696.

In tabula modo memorata extant inter alia figuræ quædam numisma-

misum aureorum veterum Britonum, quæ in hisce provinciis reperiuntur, & quorum inscriptiones & characteres abunde demonstrant, eos artem cudendi tam aureos quam argenteos nummos habuisse, ante adventum Romanorum in Britanniam. Torquem quoque aureum ante tres annos in hisce provinciis repertum, variis argumentis inter monumenta vetera Britannica potius quam Romana referendum esse, ostenditur.

p. 658.

p. 659. Fit etiam in clarissimi Loydii additionibus mentio inauditi cujusdam meteoris, sive accensi vaporis, qui locum maritimum, nomine *Harleek*, in Comitatu Merviniæ per aliquod tempus infestavit, & adhuc etiam durat; multa fœnaria & granaria horrea inibi accendit, gramenque & aerem sic vitiauit, ut exinde secuta sit magna lues equorum, ovium, caprarum, & id genus aliorum animalium. Lauguida est flamma, carulei coloris & extinctu facilis; rusticis ad conservanda horrea sua sese flammæ immiscentibus ne minimum quidem damnum inferens, & vix quicquam præter frumenta accendens. Noctu semper apparet, hyemeque multo frequentior quam æstate est, coelo sereno & pluvio eadem; magno vero aliquo strepitu, nimirum si cornua insistentur, vel bombardæ explodantur, subito aut repelli aut penitus extinguere sueta. Exhalatio hæc primum credebatur ortum suum ducere a littore maris proxime adjacente, sed paulo post diligentiore adhibita observatione, deprehensa est sinum maris trajicere, latitudinis octo vel novem milliarium, ab uliginosis nimirum Comitatus Arvonix littoribus, præcipue autem loco quodam *Morvabychan* appellato profecta. Vera hujus phænomeni causa hæctenus in obscuro latet; Autor tamen noster credit, non improbabili sane conjectura, multitudini locustarum, quæ paulo ante hoc contagium ad istas oras appulerunt, illud originem debere. Multæ enim illarum, dum in itinere erant mortuæ marique immerse, inde vero in littora ejectæ sunt; quemadmodum & reliquæ post adventum suum non diu in frigidis istis regionibus superstites esse potuerunt, adeoque & ipsæ perierunt. Ex cadaverum autem harum locustarum corruptione, aerem contagione posse vitari, ita ut lues aliqua inde sequatur, multis probari potest exemplis, & speciatim uno, quod anno 1374 in locis maritimis Galliæ accidisse Th. Moufettus in Theatro insectorum refert, ubi nimirum magna lues & hominum & bestiarum ex multitudine locustarum,

Bb

starum, quæ in freto Britannico demersæ, & in Gallicas oras ejectæ, ærem contagione aliqua vitaverant, fuit exorta. His vero ita suppositis, considerandum clarissimus Loydus curiosis naturæ scrutatoribus proponit, an venenatæ istæ, ex putredine locustarum hujusmodi (quas Africanas esse, gramen veneno suo inficientes, multi viri fide digni, qui in regionibus istis peregrinati sunt, testati fuerunt) ortæ exhalationes, in locum aliquem palustrem & uliginosum (qualis esse dicitur *Morva bychan*, unde hoc malum prodire supra innuimus) incidentes, & cum exhalationibus viscosis loci commixtæ, flammam hujusmodi generare nequeant, quæ similem fere vastationem edat, ac solet ipsa locusta Africana dum vivit, teste jam inter veteres Plinio, qui L. XI, 29 *multa contactu locustam adurere* dicens, de hoc locustæ genere accipiendus esse videtur.

p. 692.

Inter reliqua curiosa quæ hic congeruntur, describuntur etiam species quædam fossilium, quæ exhibent figuras plantarum, & in quibus planta tanta cum exactitudine delineatur, ut nulla arte tam vivide exprimi possit. Has plantarum representationes ait sæpius deprehendi in carbonariis, tegulæ cuidam nigre impressas, quæ ad superficiem carbonis proxime adjacet: in aliis etiam fossilibus deprehendi, sed rarius. Tam autem hæ figuræ plantarum sunt variæ, ut in tot fere species dividi possint, in quot plantæ ipsæ in superficie terræ nascentes, reperiunturque inter eas species non solum a plantis Britannicis prorsus diversæ, sed etiam ab omnibus, quæ a Botanicis hætenus fuerunt descriptæ. Soleant autem hæc fossilia tantum folia plantarum, nunquam ipsos flores aut semina repræsentare.

Additiones quæ regno Scotiæ accedunt, magna ex parte debentur curæ & industriæ clarissimi *Sibbaldi*, cujus etiam adnectitur Dissertatiuncula de Thule veterum, quam multis argumentis probare conatur non esse insulam a Scotia distinctam, sed eam tantum partem Scotiæ, quæ ab oriente ad septentrionem vergit. Ulterior descriptio Orcadum nititur autoritate Reverendi Viri Domini *Jacobi Waltare* antiquarii peritissimi, & qui munere Pastoris in insulis istis feliciter est functus. Inter alia monumenta harum insularum, quæ hic recensentur, extat brevis descriptio sepulchrorum Romanorum, Danorum & Pictorum, quæ inibi effodiuntur, & ex quibus dilucide patent varii ritus, quos in usu habuerunt populi isti in sepultura mortuorum.

In

In locis arenosis seu maritimis reperiuntur plurima spatiola, in quadratum pedalia, condita ex lapidibus cemento junctis, & quorum orificium lapide ocluditur; in hisce spatiis quadratis semper reconditur cinis nigri coloris; hæc creduntur ad Romanos pertinere, & speciem quandam urnarum, quibus illi utebantur, referre. Sed adhuc alia species urnæ satis notabilis hic describitur, quæ istis in locis effossa est, & ad Romanorum monumenta refertur; constans nimirum ex uno integro lapide excavato, figuram dolii exhibente, cujus summitas in acumen desinit, & cujus fundus eum in modum adglutinator, quo videmus dolia confici; orificium obstruitur lapide rotundo hunc in finem adaptato, & deinde tegitur lapide amplioris magnitudinis ad conservationem totius vasis. In cavitate denique hujus dolii lapidei ossa combusta & lutum rubeum ut plurimum inveniuntur.

In locis etiam maritimis aliud genus sepulchrorum extat, in quibus conspicitur aliquando integrum cadaver sepultum, tenens una manu gladium, & altera securim Danicam; in aliis etiam deprehenduntur canes, pectines, & cultri eodem tumulo cum cadavere conditi. Videntur illa esse Danorum & Norvegorum sepulchra, eo, quo insulas hasce tenebant, tempore ab iis exstructa. Extantes vero in multis locis campestribus tumuli, creduntur esse monumenta sepulchralia veterum Pictorum.

A COMMENTARY UPON GENESIS.

id est:

Commentarius in primum Mosis librum, qui Genesis dicitur, Auctore maxime Reverendo in Christo Patre

SIMONE Episcopo Eliensi.

Londini apud Rich. Chiswell, 1695. in 4.

Alphab. 3. plag. 14.

Cum vidisset Auctor Reverendus *Simon Patricius* (cujus ad Historiam Ecclesiæ Petrobrugenensis Supplementum in Actis nostris Tom. I. Supplem. Sect. VI p. 288 recensuimus, & scripta Theologica alia quam plurima, inprimis devotioni movendæ destinata, sæpiusque recula, publice exstant,) eam esse seculi nostri pervicaciam, ut non desint, qui in meridie palpare, & divinam primævarum totius orbis rerum Historiam in dubium vocare non vereantur: primo nonnulla Geneseos loca dif-

Bb 2

ficio-

faciliora notis aliquibus explicanda sibi proposuit, mox tamen, maximam sanctissimi libri partem commentario indigere videns, totum suis laboribus illustrare instituit. Neque vero a proposito absterri se passus est, quum, absoluta jam dimidia sui commentarii parte, Viri clarissimi *Job. Clerici* commentarium in lucem prodire videret, quo tamen uti ob negotia gravissima, quæ distinebatur, ipsi non licuit. Nec etiam amicissimi ipsi *Richardi*, Episcopi Bathensis & Welsensis, in integrum Pentateuchum notæ, (quarum propediem in Actis nostris recensionem exhibebimus) ut mutaret consilium, eum impellere potuerunt; quin potius eo alacrius perrexit, quo minus causæ, communicatis utrinque schedis, esse sibi viderat, ut alteruter a proposito abstinere. Ipse vero maximopere incomparabilem Mosis historiam commendat, seque id præcipue studuisse profiteretur, ut vanitatem eorum manifestam redderet, qui mundi sex diebus absolutam creationem, situm Paradisi, lapsum primævorum parentum, aliaque hujus generis, sine recurso ad mysticum nescio quem sensum, inextricabilia existimant; Mosenque satis prudentem, & subacta rerum, quas descripsit, cognitione abunde munitum fuisse, ostenderet: quod & clarum satis evadere ait, si ejus librorum comparatio cum antiquissimis gentilium scriptis, quæ istis hominibus in maxima veneratione sint, instituatur. Mirum præterea ipsi videtur, quod illi homines, cum de doctrina Ægyptiorum toties verba faciant, non Mosen ea saltem (si forte divina commercia illi negare velint) maxime polluisse largiantur: utpote qui in aula regia educatus, omni Ægyptiorum sapientia imbutus, ab Arabibus quoque & Madianitis sublimia quæque edoctus fuerit. Ceterum quod ipse auctor Pentateuchi sit, sub initium Commentarii ex communi omnium Judæorum, Christianorum atque Gentilium consensu probat. Aben-Ezræ vero, qui primus illud in dubium vocare ausus sit, rationes non esse tanti, ut iis a receptissima sententia dimoveamur, ait, idque, ubi ad loca Pentateuchi, quibus nititur potissimum Judæus, perventum fuerit, abunde se demonstraturum promittit. Fontes, e quibus suam historiam Moses hausserit, vel traditionem antiquorum esse dicit, in tanta hominum longævitate facile conservatam, vel etiam scripta eorundem, quæ ab illis non æque ac a nobis concinnari potuisse, nimis temere negetur. Atque adeo tum demum Mosis fidem in dubium vocandi causam fore credit, ubi probatum fuerit, eum aliorum virorum doctorum

apud

apud alias gentes, simili rerum istarum notitia instructorum, traditionibus contradicere.

Per Spiritum aquis incubantem Gen. I, v. 2. intelligit infinitam DEI potentiam ac sapientiam, quæ vehementem universi recens creati commotionem atque fermentationem, ad separandas magnæ materiæ partes, excitato forsan ingenti vento, produxerit. Situm Paradisi cum Huetio in Mesopotamia quærit, & pari omnino ratione flumina quatuor explicat. Ad c. II v. 3 de sanctificatione sabbati verba faciens, non dubitat, quin Deus per suam benedictionem ad sacros etiam usus diem illum, in perpetuam operum suorum atque miraculorum memoriam, destinaverit atque commendarit. Et quamvis nec Adam, nec Abel, vel alius Veteris Testamenti Patriarcha sabbatum observasse legatur, (quæ res multos induxit, ut crederent, Mosen nonnisi per anticipationem ea referre, quæ multis post seculis in monte Sinai acta sunt) nequaquam tamen probabile Reverendo Auctori fit, DEUM non ab initio mundi, in creaturis ratione præditi memoriale creationis conservasse, quod commodissime in septimum septimanæ diem, quem haud abs re τὸ ἅγιον γένεσιον Philo vocat, translatus sit. Quin & manifesta in Ethnicis ejus rei vestigia deprehendi, apud quos frequens septimi diei sacri mentio, putat: quam in rem ex Aristobulo Peripatetico, item Hesiodo & Homero plurima testimonia Eusebius collecta sistat. Seu vero illa de septimo hebdomadæ die, seu, quod Seldeno visum, de septimo mensis cujuslibet intelligantur, reliquias certe diei septimi Paradisiaci exhibere censet. Et cum de Patriarchis antiqui Ecclesiæ Doctores dicunt, eos non sabbatizasse, id non de officiorum religionum omissione, sed de ceremoniis, quæ secutæ demum illorum ætatem sunt, & de omnimoda ab operibus cujuscunque generis abstinentia esse intelligendum illi videtur: alias diem illum sacris apud ipsos devotionibus dicatum fuisse non dubitat.

De lapsu hominis ad c. III prolixiusculè differens, illud Evæ cum serpente colloquium nequaquam allegorice, sed literaliter exponendum ducit. Monet itaque, fuisse in meridianis & orientalibus orbis regionibus serpentum genus alatum, atque insigni splendore haud secus ac flamma coruscans. Nominatum id ait שָׂרָף, prout e sacris literis constet Num. XXII, 6.8 שָׂרָף מְעוֹפֵף Jesa. XIV, 29. Jam cum hoc ipsum nomen Angelis, DEI coram throno ministris, tribuatur, qui

B 3

Jesa.

p. 5.

p. 42. seqq.

p. 33. seq.

p. 60.

Jes. VI, 2. 6. & alibi שרפים dicuntur, suspicatur Auctor cum Reverend. Tenisonio (quem nunc totius Ecclesiæ suæ Primatem Anglia veneratur) Angelos illos Seraphinos in שכינה, quam Judæi vocant, i. e. majestatica DEI apparitione, sub forma serpentibus illis Africanis non absimilibus, alis coruscantibus instructos comparuisse. Eandem itaque illustri istius serpentis imaginem Diabolum, Evam angeli lucis specie decepturū, induisse statuit, cujus conspectu seducta etiam fuerit mulier, Seraphinum, quales in apparitionibus divinis antea vice plus simplici forte conspexerat, esse rata. Vestigia ingeniosæ opinionis etiam apud Gentiles quærit, quibus divini semper ac magnæ venerationi dracones atque serpentes fuerint: cujus rei ratio probabilior sane reddi non possit, quam quod symbola Angelorum fuerint. Et ita intelligendum forte Tertullianum, cum de Præscript. Hæret. c. XLVII ait: *istum fuisse serpentem, cui Eva ut Filio DEI crediderat*: quæ verba si hæreticorum esse, a Tertulliano solum allegata, aliquis contendat, ipsius certe Tertulliani esse Reverendus Auctor putat ea, quæ occurrunt lib. cont. Valentin. c. II, ubi Diabolus a primordio divine imaginis prædo audit: Seraphinum nempe, ex ejus interpretatione, sub serpentis imagine mentitus. Huc reducit etiam Vir Rever. illud hæreticorū nescio quorum dictum, apud Epiphanium Hæres. XXXVII, II, 25 dicentium: Evam a serpente tentatam πεισθῆναι ὡς υἱὸν Θεοῦ. Quin & Judæorum Doctorem Bechai, ubi in locum illum Genesios commentatur, tale quid in mente habuisse existimat.

p. 87.

Sicut vero certum diem cultui sacro a primo creati mundi tempore destinatum credit, ita etiam non dubitat, quin peculiaris illi locus, versus introitum scil. horti paradisiaci, ab Abele & Caino dicatus fuerit, ad c. IV, v. 3. Solenne enim sacrificium eorum fuisse, non privata solum devotione factum, ex Hebræa voce קריבן elicit, quæ nonnisi de sacrificiis in tabernaculo oblati occurrat: ut Lev. IV, 4. Confutat etiam eos, qui primogenito solum jus sacrificandi iis temporibus fuisse contendunt, cum Abel natu minor æque cultum istum peregerit; quod etiam de Jacobo Gen. XXIX, 18 XLVI, 1 legatur. Non negat tamen, secuto tempore, postquam in familias coire homines cœpissent, in caput solū familiæ sive principem jus sacrificandi devolutum fuisse. Neque vero ἐθελοθρησκείας vitio laborasse sacrificia, Deo a filiis Adami oblata, credit: sic enim nihil relinqueretur Abeli, quo sibi firmiter persuadere potuisset,

Deo

Deo cultum istum acceptum fore, cum fides, quæ Abeli Hebr. XI, 4 tribuitur, majus quid ratione ad securitatem sui requirat: nec probabile sit, Adamum sponte in id delapsum, ut bestiarum cæde Deum propitium reddi crederet; præsertim cum nulla naturæ ad eam rem inclinatio deprehendatur. Quocirca magno cum judicio Eusebium, non ex humanis motibus ortum fuisse cultum hunc, κατὰ θεῖαν δ' ἐπίνοιαν ὑποβεβλημένον observasse, monet, non dubitans, quin divina voce excitatus ad sacrificia offerenda Adamus fuerit: nec obesse putat, quod a Mose mandatum istud non referatur, siquidem in tanto rerum plurimarum compendio omissa etiam plura alia sint, v. g. Prophetia Enochi, Noë conciones &c. Verum sufficient jam hæc ad prægustum Lectori de toto opere faciendum, ad quod ipsum sedulos SS. literarum indagatores ab excerptis nostris remittimus.

Surke Chinesische Chronologia, &c.

Hoc est:

BREVIS CHINENSIIUM CHRONOLOGIA, EXHIBENS OMNES Imperatores Chineses, a prima, quam putant, mundi origine, usque ad nostra tempora, annum post Christum natum 1696, extracta ex Catechesi quadam Chinesi, quam SIAO UL HIO sive LUN appellare gaudent.

Editore CHRISTIANO MENZELIO Phil. & Med. D. Consiliario

& Archiatro Electorali Brandenburgico.

Berolini, apud Joh. Mich. Rudiger, 1696. in 4. Plag. 21.

Inter omnes libros Sinicos, quos non exiguo numero Potentissimi Electores Brandenburgici, FRIDERICUS WILHELMUS, & qui nunc rerum gloriosissime potitur, FRIDERICUS III ex India Orientali allatos, celebratissimæ, quam Berolini instruunt, Bibliothecæ inferri curaverunt, illi de facili obtinent primas, qui Regum & Imperatorum Chinesium annales persequuntur. Sed illud in iisdem desiderari addit, qui hæc memorat, Vir experientissimus, linguæque Sinicæ si quisquam in Europa callentissimus, *Christianus Menzelius*, quod secundum Chronologiam, quam Chineses sectantur a Mosis computatione diversissimam, perfecti non existant. Interim, cum paucos ante annos, ut pergit narrando, libellus mole exiguus in manus suas inciderit, catecheseos alicujus faciem præ se ferens, utpote in quo liberi Chinesium de Imperatoribus Sinicis, a prima mundi origine usque ad nostra tempora informantur, bonum factum sibi visum esse ait, si hunc ordinem secutus, tempora ista multa annorum millia complexa, uno veluti intuitu perlustranda harum rerum amatoribus proponeret.

poneret. Hanc Catechesin Chinenſium lingua vocari SIAO UL LUN, *parvos filiorum ſermones*, ſive ut in præſatione, quam Confucio præfixit, eandem nominat *D. Coupletus*, SIAO UL HIO, *parvulorum filiorum doctrinam*. Et agere quidem de rebus diverſis, ut de diſtributione cœli & ſtellarum, quæ a globi noſtri diſtributione maxime diſcedat; de philoſophis & viris aliis eximiis; de rebus naturalibus, de menſuris, pecunia, conſuetudinibus, & cultu denique Deorum. Sibi nunc placuiſſe, *Annales* ſolum *Sinicos* inde excerptos orbi erudito ſiſtere; ad quod inſtitutum feliciter exſequendum, inprimis conducere arbitratur, ſi totius Chronologiæ Sinenſis decurſum cum textu Sinico, ſed Latina & Germanica explicatione illuſtrato, exhibeat, ſua quoque adjecta, quam fovet, opinione, quam quidem duabus complexus eſt tabulis. In his ſiſtitur textus Sinicus, ut characteribus ſuis ab ipsis exprimitur, cum pronuntiatione & ſignificatione tum Latina tum Germanica. Quibus ſuccedunt ſinguli Imperatores, juxta familias in quas diſtincti ſunt, & eo, quo ſe exceperunt, ordine. De iſis memoratur, quid unusquisque egerit, quid invenerit, quem animum adverſus ſubditos, & hi adverſus illum, geſſerint; ſtudioſe quoque; annotatur tempus, quo quiſque regnaverit, & ad noſtram quam Chriſtiani ſequimur, Chronologiam comparatur. Ut vero ratio libelli magis pateat, lubet ſpeciminis loco quæ de Imperatore nunc regente adnotantur, ſtriſtim excerpte. Memoratur nempe, vocari iſtum *Kam Ai*, filium natu minorem Xum Chi, puerum octo annorum anno Chriſti 1662 throno impoſitum eſſe, & primum quidem ſub quatuor tutoribus regnum adminiſtraſſe, uſque dum anno 1666 ipſe regni habenas capeſſiverit, quibus nunc etiam magna moderationis & prudentiæ laude moderetur: cumque ab anno 1673 varias regulorum, qui alias ipſius parent imperio, rebelliones feliciter reſpreſiſſet, A. 1679 d. 2 Septemb. maximo terræ motu trecenta ſubditorum millia & amplius amiſiſſe; A. 1680 regiam ejus arcem incendio conflagraſſe, quod damnum 850000 florenis æſtimatum fuerit. Denique cum anno 1682 Imperator totius Chinæ cum omnibus quindecim provinciis factus eſſet, A. 1683 magno ſtipatum exercitu & ſeptuaginta millibus equitum, patriam ſuam occidentalem Tartariam inviſiſſe. Cæterum quadraginta provincias ipſum ſua nunc ſub ditione numerare. In fine annectitur brevis *Relatio Legationis Moſcovitiæ* in Chinam annis 1693, 1694, 1695 ab *Isbrando*, Legato Moſcovitico, obitæ, cujus tamen deſcriptionem ab ipſo *Isbrando* ſtylo diſfuſiori adornatam, Lectores expectare

jubentur.

)o(

ACTA ERUDITORUM

publicata Lipsia

Calendis Maji, Anno M DC XCVI.

THE ANATOMY OF THE BRAIN, CONTAINING
its Mechanism and Physiology &c.

id est:

Anatomia Cerebri, Mechanicam hujus atque Physio-
logiam comprehendens, una cum novis Inventis atque veterum &
modernorum Autorum circa idem ſubjectum emendationibus.

Autore H. RIDLEY Coll. Med. Lond.

Socio.

Londini, apud Sam. Smith & Benj. Walford, A. 1695. in 8.

Conſtat plagulis 16, & Figuris 7.

Multa in partium corporis noſtri ſolidarum ſtructura etiam-
num latere, aſſiduo demum Anatomicorum ſtudio in lu-
cem protrahenda, vel præſens Cerebri Anatome ſatis
teſtatur. Hanc enim Spicilegium merito dixeris, in quo
ea imprimis ſtudioſiſſime a clariffimo Autore notantur,
quæ a ſolertiſſimis alias cerebri nervorumque ſcrutatoribus, Willifio
puta & Vieuſſenio, vel plane omiſſa, vel ſaltem minus accurate fue-
runt tradita. Fibrarum nempe, duplicem meningis duræ laminam
conſtituentium, diſpoſitio monſtratur diverſa ab ea, quam Vieuſſeni-
us ipſis aſſignavit, quatenus fibræ laminæ internæ ceu craſſiores pro
triplici a proceſſu falcato principio aut retrorſum, aut antroſum pro-
gredi, ſubtiliores autem fibrillæ in lamina externa retrorſum tantum
pergere videantur, ac falx ipſa tum longitudinalibus filamentis, tum
tranſverſis, a ſinu inferiori quinto ad ſuperiorem tertium excurrenti-
bus conſtet. Meninx intermedia, a Bidloo atque Bohnio comme-
morata, pro externa ſolummodo meningis piæ lamina, veluti craſſiori,

Cc

occa-

Cap. 1.

Cap. 2.

Cap. 3.

occasione hydropici dissecti, in quo omnia ejus interstitia aqua fuerunt repleta, venditur. Tertiæ meningis duræ arteriæ, ab externo arteriæ vertebralis ramo oriundæ, transitus, ab aliis hucusque & Vieussenio ipso neglectus, per idem foramen calvariæ octavum ostenditur fieri, per quod par nervorum octavum atque sinus laterales ad venam jugularem elabuntur. Circa venas meningis duræ Vieussenius nunc contradictionis, nunc falsitatis, potissimum quod easdem pari ratione atque arterias prædictas distribui autumaverit, arguitur. Cur autem cerebri ipsius venæ nec cum arteriis cranium ingrediantur, nec diramationem harum æque ac in aliis partibus sequantur, sed intervenientibus sinubus in ampliores truncos descendant, in circulationis sanguinis gratiam fieri asseritur, cum alias in magnis sanguinis ebullitionibus arteriæ nimium dilatatæ venas ipsas, si commune utrisq; in calvaria foramen esset, omnino comprimerent, comprimendoque sanguinis per easdem refluxum impedirent. Arteria vertebralis non tam per foramen aliquod proprium & Vieussenio decimum, quam per ipsum occipitis magnum subintrare cranium adstruitur, notabili prius flexura facta, quam in Tab. nostra literæ T T exprimunt, qualemque circa carotidem jamjam Willisius & Wepferus annotarunt. Unicus adhuc inter cerebri arterias observatur furculus cum venula pariter stipatus a nemine adhuc descriptus, lateralem eam ossis sphæroidis partem, quæ posteriorem orbitarum oculorum portionem constituit, subiens atque

Cap. 4.

in oculos, ubi anteriores cerebri lobi elevantur, incurrens. Reliquis itidem duræ meningis sinubus novus circularis sellæ equinæ adjungitur, glandulam pituitariam antè circumdans ac ceræ injectæ beneficio ita detectus, ut tum venam utrinque in eum desinere, tum ipsis quatuor Vieussenii sinubus verum exortum præbere constet; quoniam receptacula peculiariter nullibi in calvaria humana equinæ sellæ deprehenduntur adfita, locum autem eorum duæ potius venæ occupant, sanguinem partim per secundum foramen ab oculis, partim per foramen quintum revehentes, ac in eam demum venam coalescentes, quæ in circularem sinum haud procul ab inferiorum sinuum Vieussenii principio terminari modo dicta fuit. A sinubus cæteroquin istis motum proprium sive pulsum edi, sanguinisque portiunculam immediate ex arteriis recipi ideo negatur, quod in cane vivo, superiori calvariæ parte ablata, nec visu, nec tactu pulsus aliquis sinus longitudinalis ani-

Cap. 6.

mad-

madverti potuerit, neque in eodem secundum longitudinem inciso ul- libi arteriæ sanguinem cum subsultu infundentes apparuerint. Venæ autem sinui longitudinali implantatæ non solum oblique ad Loweri & Vieussenii mentem antrorsum tendere, sed & totidem retrorsum sive ab anterioribus ad posteriora vergere notantur. Plexus choroideus cerebri utrinque non tam cum aliis simplex, quam duplex consideratur, e membrana, glandulis, arteriis, venis & vasis lymphaticis contextus, prout duos ejusdem ramos arteriosos cum venis totidem atque vasis lymphaticis in Tabula lit. *ee. gg. bb. kk. & qq.* cernere datur, ortumque arteriarum in explicatione figuræ subnexa percipere. Rete aliquod mirabile & ipsi homini vindicatur, denegatum a multis, ibi loci ab arteria carotide oriundum ac facile reperiundum, ubi circularis sinus in quatuor Vieussenii abit, licet minus longe, quam in brutis diversis, quia sanguinis ad cerebrum motus in erecto hominis capite non æque ac in pronis brutis refrænandus aut imminuendus veniat. Controversia vero illa, num rete mirabile præter arterias constet venis, supervacanea pronuntiatur, quod pituitaria glandula arteriolas a reti mirabili recipiens venas omnino habeat sanguinem eundem reportantes. De cætero glandula pituitaria in sella Turcica neutiquam in homine, sicut in brutis, traditur suspendi, multo minus simili cum reliquis glandulis, sive globatis, sive conglomeratis, gaudere substantia; præsertim, cum & ductus peculiare, qui fluidum per infundibulum adducendum secernunt, & qui a glandula ipsa denuo reducant, prorsus lateant, vice versa ceræ, mercurii ac liquidorum tinctorum per infundibulum injectiones ad glandulæ pituitariæ structuram explorandam nullo cum successu adhibeantur. In strumosi cujusdam pueri cerebro hydropico glandula pinealis ordinariam magnitudinem ter superasse, ac ratione lymphæ gelatinosæ contentæ transparuisse plane perhibetur, ab aliis glandulis globatis discrepans minime. Ex Leewenhœckii observatione, circa duplicem cerebri substantiam facta, corticalis ejus portio adinstar reliquarum partium omnium non nisi congeries diversorum vasculorum esse elicitur, quorum crassiora sanguinem, subtiliora arteriis æque ac venæ & lymphatica vasa continuata, fluidum animale subtilissimum contineant, ipsamque medullarem substantiam albicantem ratione productionum capillarum constituent. Supposito autem, totius machinæ æquilibrium a plenitudine subtilissimorum

Cap. 7.

Cap. 8.

Cap. 9.

Cap. 10.

Cap. 11.

Cap. 12.

Cap. 13.

Cap. 14.

ejusmodi vasculorum, fibras etiam nerveas atque carneas constituentium, dependere, primumque impetum spiritibus animalibus seu fluido animali ab anima sensitiva vel rationali injungi, pro ratione motus musculorum enodanda promte colligitur, quod partim fluidum animale in musculi contractione a cerebro, tanquam magno ejus receptaculo, per vascula transmissum ad fibras carneas tendat, ac in vasculis harum multo arctioribus iis, quæ nervos compingunt, eadem vi rapidissime agitur, intumescantiam sive inflationem musculi producat, partim vero eodem tempore fluidum idem a musculo antagonista æquali celeritate in locum prioris, quod a cerebro ad contractum musculum transmittitur, plenitudinis servandæ vel juxta Veteres vacui avertendi gratia retrocedat. Corpus callosum fornicis veri munere fungi, minus vere asseveratur a Vieussenio, cum cerebrum a processu falcato suspensum fornice alio haud indigeat. Si fornix vulgo dictus prope radices suas incidatur ac versus glandulam pinealem, nates testesque reclinetur, uti in Tab. lit. A A. factum, ventriculi duo laterales cum tertio interjecto rimam referente unicum solummodo ventriculum constituisse innuuntur. Crura fornicis pedum Hippocampi figuram in brutis magis, quam in homine, dicuntur repræsentare, atque a striis sive fibris non longitudinalibus, quemadmodum Malpighio fuit visum, sed obliquis tanquam totidem annulis cingi. In exteriori thalamorum nervorum parte medullari nullas haberi strias, intus vero non nisi subtilissimas occurrere, elegantemque tractum medullarem inter thalamos nervorum opticorum ac corpora strata intercedere radicibus fornicis continuatum ac in Tab. lit. m m. repræsentatum, docetur. Multi carpuntur, quod pro parte Varolii partem descripserint ac depinxerint aliam ab ea, quæ protuberantiæ annularis nomine apud Willisium insignitur. Plexus choroideus cerebelli sub octavo nervorum pari glandulosus fieri, ac ventriculo cerebelli superius, seu ipsi cerebello superincumbenti, striatæ annecti ostenditur. Processui annulari crassiores assignantur striæ, quam quæ in corporibus striatis existant, eaque transversim ad eum tractum medullarem longum excurrentes, a quo processus annularis ipse quasi bifecatur. Prope cerebelli processum tertium, quem chordalem Noster, cerebelli autem ad medullam spinalem Vieussenius vocat, duo vel tres processus medullares advertuntur transversim locati, nonnunquam se invicem quasi superequitantes ac proces-

Cap. 15.

Cap. 16.

processus cerebelli ad medullam oblongatam connectentes, una cum aliis processibus medullaribus longis, qui modo tres, modo duo, modo unus a cerebelli ad nates processibus protendantur ad istos. Medullæ oblongatæ corpora pyramidalia olivaribus contradistincta ab annulari processu ad pollicis distantiam progredi, longeque infra nervorum octavi paris principium terminari monstrantur, secus ac Willisius existimavit. Tam primi nervorum paris sive olfactorii, quam secundi sive optici, exortus haud multiplex, uti Vieussenius docet, sed simplex asseritur, illo ab inferiori & anteriori crurum medullæ oblongatæ parte, hoc autem a thalami nervorum opticorum emergentibus. Vascula sanguifera per ipsam medullarem nervorum opticorum substantiam ad oculorum usque retinam distribui, mediante injectione mercurii detegitur. An funiculi vero nervei paris quinti & tertii nervos opticos ambientes in motibus convulsivis hosce constringere vere dicantur a Willisio & Vieussenio, quasi musculi essent, merito dubitatur. Principium nervorum paris tertii, sive oculorum motorii ab antica & superna processus annularis parte, qua thalami nervorum opticorum inferius continguntur, deducitur; a posteriori autem ejusdem processus annularis parte, non procul a corporum pyramidalium initio, exortus nervorum paris sexti derivatur. Septimum nervorum par quemadmodum duplici constat portione, duriori altera, altera molliori; ita durioris origo in caudicem medullarem, prope cerebelli processum secundum sive ad medullam oblongatam, refertur, mollioris vero principium processibus sive tractibus medullaribus transversis, qui cerebelli processus ad medullam oblongatam modo nominatos colligare fuerint indigati, adjudicatur. Par nervorum octavum ex interstitio inter corpus pyramidale atque processum cerebelli tertium seu chordalem exsurgere, nervus autem ejus accessorius a medullæ spinalis iisdem cum pari vertebrali septimo principiis anterioribus & posterioribus, neutiquam inter initia quarti nervorum spinalium paris, traduntur emergere. Par nonum e septem quandoque vel octo fibris resultans ac arteriolam a vertebrali recipiens, a locis corporis olivaris prodire dicitur diversis, decimumque par pro primo potius vertebrali habetur, primam inter & secundam cervicis vertebram exiens. Fluidum animale a fibrillis nerveis comprehensum perpenditur, ut ejusmodi corpus e particulis admodum exilibus atque flexilibus compositum, quod in spatio suf-

Cap. 22.

ficienti a materia subtili sive globulis æthereis, quibus innatat, omnes in partes agitari possit, ac continuo ea proportionem, qua producitur, transpiret. Tandem ea, quæ Willisius & Vieussenius circa specialiorum cerebri & cerebelli usum ratione sensationis atque motionis localis proferunt, examinantur ac ceu falsa cum primis tali corporum striatorum conformatione, qualem Vieussenius delineari curavit, explosa emendantur, simulque fluidi animalis solius absque concursu ad motum animale sufficiens, experimento Caldesi, quo testudinem corde cum reliquis visceribus præter pulmones privatam sese invertisse situmque supinum cum prono commutasse, ac vitam cum motu per sex adhuc horas continuasse observatum fuit, comprobatur.

TAB. IV.

Explicatio Figuræ, quæ apud Autorem quinta habetur, ac cerebrum cum vasis sanguiferis cera prius repletis exhibit.

- AA. Fornix prope radices dissectus ac reclinatus.
- bb. Radices ejus ad thalamorum nervorum opticorum principium.
- cc & cc. Thalami nervorum opticorum.
- dd. Portio crurum fornicis, quæ prope laterales ventriculos crassior evadens crura medullæ oblongatæ tegit.
- ee. Ea plexus choroidei pars, quæ a primo cervicalis arteriæ ramo proficiscitur, ac interdum a ramo communicante in ventriculis lateralibus oriri videtur.
- f. Locus, ubi hi duo plexus utrobique sub fornice concurrunt.
- gg. Altera plexus pars, quæ a secundo arteriæ cervicalis ramo resultat, ac cum prima interventu rami cujusdam communicantis sub fornicis cruribus hic occultati jungitur, integra super isthmum expansa & speciatim subter glandulam pinealem fornice hic coopertam glandulosa emergens.
- hh. Duæ venæ amplæ a summitate superioris partis plexus ad alterum plexus ramum secundum longitudinem ventriculi tertii descendentes ac in sinum quartum desinentes.
- ii. Trunci diversarum arteriarum representati, quasi in divisione medullaris† ac corticalis* cerebri partis fuissent discissi.
- kk. Ramus venosus utrinque plexum choroideum intrans variisque furculos ad corpora striata dispensans.
- ΔΔ. Corpora striata integra.

l. Rima

WIMB
Opus

- l Rima ventriculi tertii.
 mm Tractus medullaris longus inter thalamos nervorum optico-
 rum & corpora striata.
 nn. Centrum ovale Vieussenii.
 O. Quartus sinus meningis duræ.
 P. Torcular, ubi quatuor & interdum quinque sinus concurrunt.
 QQ. Sinus laterales.
 R. Vena ampla sinum alterum lateralem ingrediens.
 SS. Cerebelli pars superior altero duræ meningis processu cooperta.
 TT. Arteriæ vertebrales.
 VV. Sinus vertebrales.
 W. Medulla spinalis cum suis integumentis.
 XX. Stylus venas amplas plexus choroidei sustinens in ventriculo
 tertio.
 qq. Vasa lymphatica plexus choroidei.
 YY. Duo nervi cervicales a medulla oblongata ortum habentes.
 ††. Medullaris cerebri pars.
 ** Corticalis pars.

*INSTITUTIO PHYSICO- ASTRONOMICA, ADJECTA [IN
 fine appendice Geographica, Auctore P. D. CAJETANO FON-
 TANA, Cler. Regul. vulgo Theatino, Mutinense.*

Mutinæ, 1695. typis Anton. Capponi, in 4. plag. 16.

Ad finis est admodum de sideribus doctrina, quam sibi Astronomia
 vendicat, illi, in qua tradenda Naturalis Philosophia versatur, so-
 lentque non sine fructu conjungi & copulari. Id quod doctissimus
 quoque Fontana fecit hoc in libro nuper ad nos curante celeberrimo
 Magliabechio perlato, in quo non solum numeros, qui ad ma-
 gnitudinem, distantiam, motusque coelestium corporum pertinent,
 inprimis secundum recentes Cassini observationes, tradit, sed de
 causa etiam sineque illorum motuum erudite disquirat. Postquam e-
 nim nonnulla, quibus in Cosmographiam facili modo introducun-
 tur tyrones, nec non de mundi systemate & natura loci præmisit; Les-
 sio ad stipulatus, locum universalem seu spatium intelligibile esse ipsam
 DEI immensitatem, particularem vero superficiem corporis non quam-
 cunque, sed cui mobile adhæret; generaliter primum de motu Planeta-

rum agit. Existimat autem, si de primario finis sermo sit, Planetarum motus, ideo quia ipsis naturales sint, in proprium illorum commodum fieri, & converti illos v. g. circa suum axem, ut lumen Solis ejusque vis distribuatur successive diversis partibus globi Planetarii, periodico autem circumferri motu, ut nunc intensiores nunc remissiores Stellarum influxus recipiant, quippe cum hi tanto sint majores, quo major est arcus, quo a Sole distant; axes Planetarum quoque constanti angulo ad axem orbitæ Planetariæ inclinari, ut vicissitudines oriantur tales illis in corporibus, quales ex inclinatione axis terræ ad Eclipticam deducere solent Copernicani; tandem gyros suos circa Solem describunt, modo accedere ad eum, modo recedere, ut jam fortiori, jam debiori fruantur Solis lumine. Horum autem motuum causam non constituit cum Keplero & Borello radios Solares impellentes Planetas; nec fluidum ambiens, quod ipsos Vorticis instar circumferat, cum ineptissime destinetur immensum ætheris vastissimi fluidum movendis exiguis corporibus, neque fluidi totum spatium mundanum replentis existentia satis sit probata; sed Planetas statuit habere in se principium activum suorum motuum, perinde ut animantia, & hoc esse substantiam, quæ spiritus dici possit, cum non sit corpus, quamvis connexionem habeat cum corpore tanquam ejus forma. Quoniam autem ex Planetarum circulari motu circa Solem, & accessu aut recessu a Sole, qui fit secundum lineam rectam, oritur eorum motus per aliquam curvam a circulari diversam, quam cum Keplero Ellipticam plerique ex recentioribus esse statuerunt; clarissimus Auctor hanc sententiam ideo locum habere posse negat, quia si in ellipsi moveretur Planeta, illius positi in lineâ diacentro motus apparens ex Sole motui medio esset æqualis, quod observationibus repugnet, quibus constat, motus Planetarum ex Sole apparentes esse reciproce ut quadrata distantiarum, & si v. g. sumas, maximam, mediam, minimamve Mercurii a Sole distantiam esse inter se ut 12, 10, 8, esse motum Mercurii in lineâ diacentro positi 100, qui tamen numerus non est medius arithmeticus inter 144 & 64, seu motui medio æqualis, ut hypothesis Elliptica requirit. Veræ autem curvæ Planetariæ elementa considerat eam in tot circulos Soli concentricos resolvendo, a maxima distantia ad minimam, quot sunt temporis Physica instantia ab Aphelio ad Perihelium, lineamve ductam ad illud curvæ punctum, in quo motus medius apparen-

parenti est æqualis, distantiam mediam virtualement vocans (quæ v. g. in Mercurio sit 10198 partium, qualiū media materialis est 10000) quomodo Equationes in tabula disponendæ inveniri possint, indicat. His autem positis colligitur, si plures Planetæ ejusdem forent naturæ, & nihilominus in diversis a Sole distantis collocarentur, illos eodem pacto se habituros in mensura motus circa Solem, ac idem Planeta in diversis a Sole distantis; seu periodos aut medios motus fore in ratione duplicata distantiarum permutando; si autem aliter se habeant motus illorum, ipsos quoque esse naturæ diversæ, cum vero sit simillimum, corpus quod a Solis calore magis afficitur quam alterum, remotius esse positum, ne ab eo dissolvatur. Quandoquidem vero si hæc patibilitas in diversis Planetis cresceret in ratione distantiarum duplicata, æqualia omnium essent tempora periodica, quia æqualiter omnes a Sole afficerentur; si autem cresceret in distantiarum simplici ratione, Planetæ eo magis a Sole paterentur, quo eidem viciniore, & tempora periodica essent in distantiarum ratione simplici, & neutra tamen ratio locum in motibus Planetarum habet, quia tempora illorum periodica sunt in ratione distantiarum sesquuplicata, quæ semissis est inter rationem duplicatam & simplicem; hinc colligitur, patibiles crescere in ratione, quæ sit media inter rationem æqualitatis & simplicem distantiarum, h. e. in ratione quæ sit semissis rationis distantiarum, ita v. g. Martis, quia duplo remotior fere est a Sole quam Venus, patibilitas sit sesquiplo major quam hujus. Ut autem nonnulla ex iis, quæ circa singulos Planetas traduntur, speciminis loco afferamus, Solem existimat clarissimus Auctor globum esse igneum ex materia inflammabili constantem, quæ talis sit, ut sensim & lentissime in flammam abeat tarde in halicum resolvendam, atque adeo flammei hujus oceani exilisima pars singulis annis absumatur. Maculas in media Solaris globi zona esse putat, vel quod sint nubes ortæ ex Planetarum influxu, qui in media zona propter rectiores radios est fortior; vel quod materia macularum in densum potius fumum quam flammam abiens in media zona ideo sit posita, ut nubium ex illis debitis temporibus oriundarum objectu aliquantulum retundatur vis Solis, in commodum Planetarum circumstantium, (quem in finem etiam eclipses contingant) id quod non adeo bene fieret, si essent in partibus Solis lateralibus, ubi propter aspectum obliquum non possent notabilem disci Solaris partem obtegere. Vertiginis

quoque motu Solem agitari censet, ut omnes ejus partes fiant influxus fixarum & Planetarum participes; & quia magis afficitur a Planetis quam sideribus reliquis, hinc quoque axem gyrationis parum tantum declinare ab axe Eclipticæ. De *Luna* hæc traduntur: Lunam tellurem circumire, ut ab ea nunc magis nunc minus illustretur, non autem converti circa suum axem, sed eadem pæne facie terram semper respicere, ut hoc pacto Sol menstruo spatio circa eam volvi videatur, eo motu, qui diurno Solis circa terram est analogus, atque hinc manifestum esse, Lunam, cum dies ejus tam longi sint, melius posse sufferre & perpeti vim radiorum Solarium, quam nostram tellurem: Lunam apogeam in syzygiis magis distare a terra quam apogeam in quadraturis, & perigeam in syzygiis esse telluri viciniorum quam perigeam in quadraturis, quamvis clarissimus Cassinus ex diametro Lunæ apparenti sibi visus sit observasse Lunam apogeam tam in syzygiis quam in quadraturis eandem servare a terra distantiam: Contingere hæc phenomena ideo, quia centrum & umbilicus systematis terreno-lunaris non est centrum terræ, sed punctum situm in linea absidum inter apogeam & terram, quod se habeat tanquam centrum commune gravitatis utriusque globi, & quia natura satagit, quantum possibile est, vitare parallaxin ex hac eccentricitate oriundam, adeoque Lunæ orbitam telluri minus eccentricam statuit iis temporibus, quibus major parallaxis contingere deberet, præsertim quando apogeam & perigeam cum quadraturis coincidunt, seu centrum systematis terreno-lunaris maxime separatur a linea per centrum telluris & Solem ducta sive linea syzygiarum; maxime autem eccentricam constituit eo tempore, quo centrum illud est in linea syzygiarum, seu linea absidum cum linea syzygiarum coincidit, quia tunc idem est locus Solis ex terra & jam dicto centro visus, neque intervallum inter ea ullam sensibilem parit parallaxin: Variationem Tyronicam hinc oriri, quod Lunari globo magis conveniat moderatum lumen, quod recipit ex reflexione telluris circa quadraturas, quam majus, quod accipit circa novilunium, & nimis parvum, quo circa plenilunium fruitur; eumque proinde cæteris paribus circa quadraturas diuturniorem moram agere: Lunam circa syzygias non habere tantam latitudinem quantam circa quadraturas, in æquali a nodis distantia, quia latitudo in syzygiis phasium variationem nonnihil imminuit, dum Lunæ Soli conjunctæ magnamque latitudinem

nem habenti terra non omnino plena lumine, Soli autem oppositæ non omnino vacua exhibetur, latitudo vero Lunæ in quadraturis totalem variationem phasium non impedit: Lunæ librationem ab occasu in ortum & vice versa ideo fieri, ut apparens motus Solis diurno nostro analogus, perinde ut in cæteris Planetis, æquabilis reddatur, neque iisdem sit obnoxius inæqualitatibus, quibus verus motus Lunæ mensiuus subjicitur; ac proinde cum Luna est motu tarda, eam moveri circa proprium axem, cujus termini sunt poli respondentes polis propriæ orbitæ, & in parte quidem superiori ab occasu in ortum, in inferiori ab ortu in occasum, tantum quantum differentia inter mediorum & tardum motum Lunæ requirit, ut scilicet Sol, qui alias eadem tarditate appareret incedere ab ortu in occasum, nonnihil velocior videatur, seu mediocri celeritate præditus; cum vero Luna sit velox, versus contrariam plagam librationem fieri, ut segnior appareat Solaris motus medioque æqualis, septem scilicet utrinque percurrento gradus, quot scilicet æquatio Lunæ maxima continet: Librationem Lunæ quæ axis præcedentis librationis nunc a borea in austrum, nunc ab austro versus boream inclinatur, ideo contingere, ne motus Solis apparens semper fiat per eundem circulum seu Lunaris globi Æquatorem, sed exoriat mutua illa hemisphærii tum borealis tum australis illustratio, quæ in tellure reliquisque Planetis observatur; propterea cum Luna habet latitudinem septentrionalem, polum austrinum Lunæ versus terram inclinari 7 circiter gradus & borealem a nobis averti, contra vero cum latitudinem meridionalem obtinet, polum borealem Lunæ ad nos inclinari & australem a nobis averti: Lunam, quamvis in plurimis cum terra nostra conveniat, in eo tamen esse ab ea diversam, quod superficies ejus asperior est terrestri, montesque Lunares terrenis altiores; quod aquis nullis affluit, quia partes obscuriores, quæ pro maribus vulgo habentur, solidæ sunt suasque asperitates habent; quodque tandem Luna sensibili atmosphæra destituitur. In *Saturno* sequentia notantur: Cum axis ejus vel nihil vel parum inclinatur ad planum orbitæ, supplere hanc obliquitatem annulum tenuem quidem, sed latum satis Saturnoque concentricum, quique inclinatur ad adparentem Solis viam angulo paulo majori, quam noster Æquator ad Eclipticam; quo fiat, ut Sol in semicirculis oppositis orbitæ Saturni constitutus illustret oppositas annuli superficies, & bis spatio 30 annorum sit in plano eodem

eum annulo, quando scilicet est in 20° vel $20\frac{1}{2}^\circ$ gr. Virginis & Piscium, & bis maxime supra annulum elevetur, nempe supra superficiem annuli, quæ boream respicit, cum est in 20° grad. Sagittarii, supra australem vero, quando est in 20° gr. Geminorum: hinc ergo fieri, ut dum Saturnus a Virgine ad Pisces procedit, pars borealis sui globi libere perfruatur Solis beneficio, non obstante annulo, imo cum idem globus circa suum axem revolvatur, propter reflexionem luminis ab annulo factam, dies noctibus sint longiores, atque adeo pars hæc æstate gaudeat, dum in parte australi hyems regnat, quia annulus radios Solares avertit; contra vero cum Saturnus in altero versatur semicirculo, pars borealis hyemem patiat, australis vero a Sole annuloque illustrata æstate fruatur: Tantum inclinari planum annuli ad planum Saturniæ vertiginis (28 fere gradus,) quantum sufficit, ut in omnibus locis superficiei globi idem annulus sit conspicuus posito vertiginis motu, seu ut ad polos usque Solis lumen reflectat, non obstante parallaxi orta ex notabili proportionem semidiametri globi Saturni ad totum radium annuli: quinque lunulas Saturnum illustrare, tum quia ingens est ejus moles, tum quia ceteri Planetæ, præter Jovem qui Luciferi vices obit, fere inconspicui sunt & insensibilis activitatis in Saturno. Sed ne nimis prolixi in his enotandis videamur, cum alia adhuc non contemnenda restent, paucis indicamus, doctissimum Auctorem statuere, in *Marte* ex macularum atro colore lucidis partibus commixto oriri colorem subrubrum, qui etiam in Jove horizonti vicino apparet: *Cometas* esse Planetas sui generis propria forma donatos, quæ sit motus principium activum; ex se quoque lucidos esse, atque hinc ignis speciem præ se ferre, præsertim in nucleo qui atmosphæra cingitur; caudas quoque ex eadem esse materia quamvis tenuiori, & proinde Cometas caputatas trabes bene vocari posse; forte autem caudas ideo in plagam Soli oppositam porrigi, ut earum substantia tenuis a Solis activitate minus lædatur, quam si oblique eidem esset objecta: nullius fixæ diametrum excedere 5 scrupula secunda; fixarum *scintillationem*, quæ major appareat per telescopium, oriri ab agitatione assidua intercurrentium in aere vaporum, qui transitu suo celerrimo stellæ discum exilissimum & lucidissimum nobis jam eripiunt, jam restitunt, quod non contingit in Planetis superioribus, tum propter magnitudinem disci apparentis, tum propter luminis remissionem. A cœlestibus cor-

poribus

poribus ad terram nostram descendit deinde clarissimis Fontana, neque solum ex mensura *terre* ab Academia Regia Parisiensi inventa corrigi locorum Bononiæ vicinorum longitudes & latitudes a Ricciolo assignatas, sed etiam de altitudine aeræ sphaeræ disputat, eandem negans ex observatione crepusculorum determinari posse; & *refractiones* aeris considerans ostendit, rigoroſe loquendo majorem esse refractionem syderis remotioris quam propioris, Lunamque & Solem in horizonte majores apparere non ob refractiones, sed quia magis a nobis distare videntur, integro cap. 36 confirmat. Porro de *motibus aeris* cum intra & prope Tropicos circulos (quos ex Actis Eruditorum A. 1687 Septembr. p. 509 describit) tum extra Tropicos, erudite & copiose agit, iisque ex vaporibus, motu maris, & situ terræ partium explicatis, transit ad reddendam rationem phaenomenorum, quæ in *Baroscopio* observantur. Examinatis autem & rejectis celeberrimorum Dnn. Ramazzini & Boccabadati sententiis (de quibus vid. Acta Erudit. hujus anni mens. Jan. p. 41. seqq.) ex cylindri aerei vasi Mercurio repleto incumbentis rarefactione & condensatione apparentias illas sequenti explicat modo: Ut cylindrus aeris minus premit stagnantem Mercurium, non partem tantum illius debere rareferi, sed totum, quia alias vis premit in reliqua parte possit augeri, ut Mercurius non secus ac antea ad ascensum urgeatur, ac proinde licet inferior cylindri aerei pars rarior sit æstivo quam hyberno tempore, aerem tamen mediæ regionis esse densiorem magisque quam alias elatere suo premere contra se nitentem inferiorem aerem, & propterea parum vel nihil discriminis in ascensu & descensu Mercurii oriri ex tempestatum anni varietate; totius vero cylindri raritatem & levitatem majorem effici tempore nubiloſo & pluvioſo ab agitatione & distractione particularum aerearum a vaporibus & exhalationibus præsertim igneæ naturæ. Quod si autem nubiloſo atque pluvioſo tempore exhalationes ita copioſæ sint in aere, ut occupent aeris spatiola & distractioni majori obſistant, vel sint crassioris frigidiorisque indolis, ut apud nos flante vento borea, tunc totum aeris cylindrum non minus premere Mercurium, quam quibusdam temporibus serenis. Ultimo tandem loco de *æstu maris*, origine fontium & cœlesti influxu agitur, & illius quidem causa tribuitur periodicæ aquæ marinæ fermentationi & rarefactioni simili ei, quæ in febrilibus paroxysmis contingit; ascensus aquæ ad fontes constituendos

Dd 3

formæ

formæ ejus adscribitur; influxus Solis atque Lunæ manifestos parere effectus in globo terraqueo, reliquarum autem fixarum & erraticarum stellarum, propter ingentem distantiam a nobis earumque parvitatem, effectus vix sensibiles esse posse asseritur. Coronidis loco adjecta est appendix Geographica, cujus prima pars refert loca, quorum longitudines ab observatoribus Gallis mediantibus Eclipsibus satellitum Jovis indagatæ; altera vero Chorographiam Italiæ ex Astronomicis observationibus perficiendam delineat.

COLLECTIONIS MAXIMÆ CONCILIORUM OMNIUM Hispaniæ & Novi Orbis Tomus III, continens Concilia & monumenta sacra ab anno Christi DCCI usque ad annum MD XI, cura JOSEPHI SAENZ de AGUIRRE S. R. E. Presb. Card.

Romæ typis Jo. Jac. Komarek 1694. in fol.

Constat Alphab. 7. plag. 12½.

p. 7.

Tertium hunc jam tibi damus B. L. Maximæ Conciliorum Hispaniæ Collectionis tomum, a quo quid expectandum tibi sit, paucis nunc accipe. Primo statim loco in eo comparet ineditus antea Canonum & Conciliorum, quibus Ecclesia, præsertim Hispanica, regebatur ab incunte sexto seculo usque ad initium octavi, index. Illum in præfatione Reverendissimus Autor eum ipsum sibi videri ait, quem ineunte seculo sexto sub *Compendii sacrorum Canonum* titulo edidit Ferrandus Diaconus, quamvis auctum eum postea esse credat, utpote in quo multa Concilia & decreta citentur, quæ post obitum Ferrandi habita sancitaque fuerunt. Exhibentur inde Romanorum Pontificum Regumque Hispaniæ, sub quibus Concilia, tomo hoc tertio & quarto comprehensa, celebrata fuerunt, catalogi; nec non opuscula quædam Viro- rum illustrium præcedentibus Conciliorum collectionibus ex parte jam inserta vel alibi edita, qualia sunt Hieronymi & Isidori Hispalensis de Viris illustribus libri, & alia hujus generis. Sunt inter illa quamplurima monumenta ad monasteriorum in Hispania foundationes spectantia ex Mabillonio & aliis collecta, ut & acta quædam Concilii Francofurdien- sis in causa Felicis & Elipandi. Ex omnibus illis monumentis nullius speciatim meminisse juvat, præterquam epistolæ Evantii contra eos, qui sanguinem animalium immundum judicant, a Canisio jam editæ. Eum enim Evantium Archidiaconum Toletanum fuisse, non Episcopum

p. 86.

scopum Viennensem, cujus & Fortunatus meminerit, contra Christoph. Browerum, qui posterius in notis ad Fortunati lib. 3. epist. ad Euphrasium affirmaverat, ostendit. Nihil etiam attinet dicere de Concilio Cordubensi, & subnexis ei variis ad foundationes ecclesiarum & monasteriorum pertinentibus monumentis. Ast Concilium Ovetense silentio præterire non licet, utpote cujus acta ex Toletanæ & Ovetensis Ecclesiæ MSS. nunc primum publici juris fiunt, in quibus tamen nihil notatu dignum valde occurrit, nisi Archidiaconorum ad cogendas Synodos & extirpandas hæreses in eo institutorum disciplinam annotare forte placeat. Brevis narrationis quoque de Officio Hispanæ Ecclesiæ Romæ anno 1063 laudato & confirmato, mentionem a nobis ideo injiciendam esse putavimus, quod ea alibi extet nuspam; quemadmodum & decretorum quorundam Concilii Legionensis anno 1012 coacti, ex Toletano & Mondexarensi MSS. nunc primum editorum, quæ tamen fere ad Politiam potius quam ad Ecclesiam pertinent. Historiam quoque translationis S. Felicis, ex castro Bilibienfi in monasterium S. Æmiliani edit, quam ut ex præfatione constat, scripsit quidam Grimaldus monasterii S. Æmiliani monachus, hortatu Blasii, sui, uti videtur, Abbatis; epistolam item Urbani II Papæ Romani ad Petrum Oscensem Episcopum, qua Oscam Saracenis ereptam caput Jacensis Ecclesiæ constituit. De Concilii Fusselensis ævo contra Sandovalium, qui ad annum Christi 1135 id retulerat, in nota ad illud acriter disputat, ad annum circiter MCIV illud rejiciendum esse variis argumentis contendens. Synodi Compostellanæ anno 1114 celebratæ nullum quoque hodie haberemus monumentum, nisi ex codice Mondexarensi ejus decreta nunc primum nobis sisterentur, quæ quidem ex MS. Historia Compostellana Munionis Adephonsiadæ desumpta fuerunt. Idem de Concilio Ovetensi anno 1115 coacto dicendum, cujus tres saltem fuere sanctiones, quarum una ad boum oppignerationem, altera ad furta impedienda, tertia ad limitandum jus asyli Ecclesiis datum & alia nonnulla pertinent; quæve non subscriptionibus tantum quamplurimis, sed nova etiam plane, nisi fallimur, benedictionis & maledictionis formula muniuntur. Ex memorata paulo ante Munionis Historia Concilii Palentini quoque anno 1129 celebrati canones nunc primum protulit, ut & Legionensis quod anno 1135 congregatum fuit. Votum porro Jacobi Arragonum Regis de dotanda Valentina Ecclesia,

p. 158.

p. 174.

p. 190.

p. 294.

p. 308.

p. 317.

p. 327.

p. 495.

fit, ubi urbem eam Mauris eripere datum fuerit, ejusque voti perfolutionem ex MSS. illius Ecclesiæ publici juris facit, ut & privilegium illius Regis, quo Judæis & Mauris Christianæ religionis mysteriis initiari sine bonorum suorum jactura conceditur; cujus generis aliud privilegium Jacobi II inferius quoque exhibet. Ex ejusdem Ecclesiæ archivis edit etiam Constitutiones Synodales Valentini Ecclesiæ ab Andrea de Albalato Episcopo Valentino editas, in quibus inter alia de iis, de quorum dubitatur baptismo, ista promulgatur constitutio: *Si dubitatur, utrum aliquis esset baptizatus aut non, baptizetur, sed Sacerdos dicat in prolatione verborum sic: si es baptizatus, non te baptizo, sed si non es baptizatus, ego te baptizo in nomine Patris &c.* In eis quoque ne ultra duo compadres ad levandum puerum de sacro fonte admittantur, prohibetur, addita ratione: *quia matrimonia impediuntur*; ut alias nonnullas hujus generis constitutiones nunc taceamus. Non multum ab his diversæ sunt Constitutiones Synodales Fratris Arnaldi de Peralta Episcopi Valentini ab anno 1216 usque ad 1273, quæ itidem ex Valentini archivo nunc primum prodeunt. MSo Mondexarenfi debetur Concilium Complutense anni 1325 & Toletanum anni 1323, itemque aliud Toletanum anni 1326. Ubi Constitutiones in Concilio Tarracoenfi II factas edit Eminentiſſimus Autor, monet sibi propositum fuisse eodem loco Constitutiones Metropolis Casaraugustanæ ab anno 1327 usque ad annum 1495, in unum corpus a D. Alphonso de Arragonia relatas exhibere, sed illas sibi periisse, altera scilicet vice oscitantia ejus, cui Romam proficiscens manuscripta sua crediderat, altera maris & tempestatum injuria, cum denuo ei ex Hispania transmitterentur. Reliqua quæ in hoc volumine habentur inedita, sunt privilegium Petri II Valentini, in quo ecclesiasticos a vectigalibus eximit, & denique decretum Alphonsi Arragonum Regis de non accipiendis reſcriptis tempore schismatis grassantis. Dissertationes huic tomo Eminentiſſimus Autor inferuit nullas, notas vero paucas ad temporum notationes in una vel altera epistola & alia hujusmodi facientes, quam ob rem nobis quoque in ejus enarratione brevioribus, quam in præcedentibus tomis, esse liquit.

EJUS-

EJUSDEM COLLECTIONIS MAXIMÆ CONCILIORUM HISPANIAE & NOVI ORBIS TOMUS IV & ultimus, cura JOS. SAENZ de AGUIRRE S. R. E. Cardinalis Presb.

Romæ, typis Jo. Komarek 1693. in fol. Alphab. 8. plag. 15½.

IN hoc quoque quarto tomo nihil notarum, nullæ dissertationes Reverendiſſimi Autoris inveniuntur: nuda Conciliorum acta, quotquot ab eo inveniri potuere, repræsentantur. Fit autem initium a Concilio provinciali Hispanensi, anno 1512, Didaco Deza Archiepiscopo illius urbis præside, celebrato, indeque ad Synodum usque Limesem diocesanam X, in Peruvia anno 1604 coactam proceditur. Non est, quod Lectores canonum & decretorum Conciliorum istorum prolixam a nobis expectent recensionem, utpote in quibus nihil fere est, quod a moderna Ecclesiæ Romanæ praxi, doctrina, & consuetudinibus sit alienum: eo æquius proinde eos nostram in commemoratione hujus tomi brevitatem laturos esse existimamus, quo prolixiores in reliquis recensendis fuimus.

D. CASP. LOESCHERI, THEOLOGI WITTENBERGENSIS, *Amanitates Evangelicæ, LXII Dissertationibus incluse.*

Wittenbergæ, apud Christianum Schröderum, A. 1696. in 4. Constant Alphab. 1. plag. 9.

PERicopas illas Evangelicas, quæ singulis per annum diebus Dominicis festisque populo publice proponi atque explicari inde a temporibus antiquis consueverunt, quisnam primus omnium e Scriptorum Θεοπνευστων libris selegerit, ac in eum, quem nunc tenent, ordinem constipaverit, diu equidem multumque inter Eruditos quæsitum, non tamen adhuc indubitato satis definitum est. Sunt etenim, qui Hieronymo laborem hunc vindicare annuntunt. Sunt, qui venerabilem Bedam in illius locum substituunt. Plerique Alcuinum, Caroli Magni ævo celebrem, selectus hujus auctorem fuisse existimant. Nonnulli quoque Paulum Warnefridum eidem associandum contendunt. Nostrum vero uti non est statuere, utra ex his sententiis ad veritatem propius accedere videatur: ita hæc commemorasse haud sumus arbitrati supervacaneum, posteaquam de præſenti labore in pericopas modo dictas impenso certiore reddere Lectorem nostrum constituimus.

Ee

Licet

Licet enim in his Actis consulto semper a nobis prætermissa fuerit insignis illa copia librorum, qui vulgari alias nomine Postilla nuncupantur, & modo, quem appellare liceat, exoterico earum sensum usumque inculcant; non potuimus tamen, quia hisce disputationibus, quæ paulo plura e modo tractandi acroamatico admixta habent, locum suum heic concederemus. Videlicet Maxime Reverendus Auctor, cujus Nucleum Theologiæ A. 1694. pag. 237. seq. recensuimus, ex Evangeliiis Dominicalibus Festivalibusque præcipuas, ut ipse vocat, Amœnitates decerpit, & post factam ubivis ab initio accuratiorem pariter & elegantiorum pericopæ cujusque partitionem, in eo occupatus fuit, ut aut utiles quasdam & curiosas delibaret quæstiones, aut circumstantias parum vulgo attingi solitas illustraret, aut vocabuli alicujus authenticum vim exponeret, aut dubia pro ratione dictorum in hoc illo Evangelio moveri solita perspicua responsione tolleretur, aut adversarios erroribus suis patrocinium exin quærentes refelleret, aut alia istius generis pro re nata cum suis, quibus hæc præcipue scripsit, auditoribus communicaret. Summæ autem ubivis brevitati studuit, ac nulla dissertatio ultra semiplagulae spatium occupat. Dabimus vel unicum specimen, e quo de reliquis judicare haud difficulter licebit. Ad Evangelium, quod ipsis Januarii Calendis in festo Circumcisionis e Luc. II, 21. exponi asfolet, sequentes suppeditat amœnitates. Quærit ante omnia: cur Deo octavus præ cæteris dies, quo infantes circumciderentur, placuerit? & enumeratis aliorum hac de re opinionibus, ob causas divino magis Numini, quam nobis cognitæ id factum esse respondet. Imprimis tamen attendi cupit ad amorem, quo infantibus Deus prospexit, ne in tenerissima ætate graviore dolore afficerentur, & ad parentum solatium exinde hauriendum, quod tam cito de liberorum suorum salute certi efficerentur. Porro quærit: licitumne fuerit aut paulo ante aut paulo post diem octavum infantes circumcidere? ac negativam adversus Bedam & illius asseclas tuetur. Commentatur quoque nonnihil de illius dilatione haud temere suscipienda. Eos, qui Circumcisionem ab Ethnicis initium habuisse tradunt, erroris redarguit. De mortuis nequaquam circumcidendis, de foeminis a Circumcisione exclusis, deque formula precum in hac actione adhibita, selectiores quasdam theses concinnat. Tandem ubi Circumcisionis in Novo Testamento cessationem ejusque causas exposuit, disquirat: qua ratione Messias tot nominibus

nibus Esa. IX, 6. insigniri, & Circumcisionis tamen tempore unico nomine JESUS appellari potuerit? & eam id ob rem fuisse factum respondet, quod hoc nomen ea omnia, quæ apud Esaiam exprimuntur, comprehendat.

GUNTHERI CHRISTOPHORI SCHELHAMMERI, ACADEMIE bucheque Jenensis, nunc Cimbrica Professoris, Ὀγκολογία parva, seu de humani corporis tumoribus eorumque legitima curandi ratione liber, ad recentia verioraque dogmata accommodatus, novaque methodo adornatus.

Jenæ, sumtu Jo. Biell, 1695. in 4. Plag. 29.

Natus est præsens eruditi ingenii foetus parenti suo experientissimo, cum Chirurgiæ primordia studiosæ juventuti in celeberrima Academia Salana essent tradenda, breve ut esset compendium, quod in prælectionibus suis tuto & sine tædio sequi posset, cuique, nisi alia incidissent, vulnere ulcerumque doctrinam, ad recentis Medicinæ leges refectam, cum appendice de excrescentiis addere decreverat. Præmittitur autem huic opusculo præfatio, in qua de neglecta hodie per dietam curandi ratione, Chirurgiæ studio suæ dignitati restituendo, quaque ratione doctrina de tumoribus ad Chirurgiam referenda, & quæ methodus in ea tradenda servata sit, exponitur. Nimirum fecit celeberrimus Schelhammerus hujus libri duas sectiones, in quarum priori tumores in universum, in posteriori singulos, eundo per partes corporis, explicavit, & primo quidem partium similarium, deinde dissimilarium, & qui pluribus sunt communes. Sectione ergo prima definit tumorem, quod sit morbus in conformatione, quo totum corpus aut aliqua ejus pars, aut pars partis, a contento subtus vel humore, vel solido, vel spiritu, in majorem, quam pro naturali habitu, molem attollitur; explosaque veterum opinione, quæ concoctricem & expultricem facultatem nimis debilem allegat, cum ne nutrantur quidem per appositionem partes, nec expellant excrementa, ut alibi se planissime demonstraturum promittit, inquit in tumorum causas, quæ scilicet vel materiam pravosque succos in corpore augere, vel collectioni eorum & subsistentiæ, corrumpendo fibrarum tubulos, quovis modo occasionem præbere possunt. Deinde signa, prognosin, curandique rationem, de qua tamen in universum pauca doceri queunt, cum

pro existente in iis materia plurimum variet, exponit. Communem autem hanc tradit omnis tumoris indicationem: Quod intus latet quocunque tandem modo exturbandum esse; id vero quomodo fieri debeat, ex tumorum natura debere dijudicari; quandoque enim satis esse, si quod intus latet vel dissipetur, vel manu opera educatur, sed quando cum tota cruoris massa communicat tumor, & exinde recipit, quibus fovetur, non sine medicamenti obtineri posse sanationem, imo derivatione aut revulsione tum sanguinis, tum feri, aliquando esse opus. Probe quoque monet considerandum esse, an cum nascente tumore, an cum nato res sit, neque ad solos humores vel id quod includitur, sed ad partis quoque conditionem esse respiciendum. Tandem rationem reddit, cur relicta veteri & recepta divisione a quatuor humoribus petita, novam tradat, quæ ita se habet: Tumores sunt vel universales, vel particulares; & hi quidem vel integram partem organicam obsident, vel singulas partes similes. Hi rursus vel cuti insident, vel carnes occupant, vel glandulis infesti sunt; vel arteriis venisque accidunt, vel denique ossibus inhaerent. Qui vero dissimilibus integrisque accidunt organis iisque plurimis, sunt inflammatio, abscessus, scirrhus, cancerosus tumor, gangrana, quæ tamen, perinde ac inflammatio, huc potius refertur ex communi sententia, quam quod vere tumores esse existimentur. Cum autem de universalibus tumoribus, quoniam a vitio humorum sunt, eaque constitutio turgescencia potius corporis cacochymica quam tumor appellari meretur, inter morbos universales disceptandum sit, neque protuberantia quæcunque partium, v.g. hernia aut flatulenti illi & humorales tumores, qui integros ventres implente materia comparent, nec ecchymosis illud genus, quod in tumorem non attollitur, nec erysipelas, quippe ad inflammationes potius adeoque morbos intemperiei remittendum, huc pertineat, illa quidem omnia prætereuntur, nisi quod erysipelati, ne nimium innovationi datum videatur, locus relinquitur. Agitur ergo in sectionis secundæ parte priore de iis tumoribus, quibus similes partes intumescunt, & primum quidem de his, qui cutem aut cuticulam obsident, quales sunt scabies, phlyctænæ, papulæ, vari, gutta rosacea, erysipelas, herpes, impetigo, verrucæ, clavi, subcutaneique tumores attheroma, meliceris, steatoma & ganglion. Sequuntur tumores carnis, nempe furunculus, paronychia, carbunculus, œdema, tumor gingivarum. Ab his ad tumores acceditur, qui glandulas infestant tum congestas

gestas, quas inepte conglomeratas vocant, salivales nimirum superiores & inferiores, tonsillas cum uvula, nec non faucium buccarumque; tum singulares, quas globosas & conglobatas perperam nuncupare solent, cum non modo non conglobatæ, sed nec globosæ quidem sint, verum plerumque oblongæ & nonnihil depressæ. Refert quoque experientissimus Auctor ad glandulosos tumores strumas & bronchocelen, & cum de strumis apud auctores non satis expedita res sit, tantaque sententiarum diversitas, ut nulla major esse possit, & neque veteribus cum recentioribus idem sit animus, neque utrisque conveniat inter se, fusius de his disputat. Post glandularum ægritudines de aneurismate & varice tractat, tandemque de tumore ossium, qui spina ventosa dicitur, quem non eundem esse cum cancro, de quo Celsus lib. 8. c. 10 loquitur, contra dissidentes demonstrat. In his autem ita versatur Vir doctissimus, ut in affectibus gravioribus, naturam, causas, differentiam, signa diagnostica & prognostica, nec non curationem perspicue tradat, neque dissimulet, si quid in praxi proficuum expertus est, vindicans quoque occasione data methodum per contraria curandi a suis cavillatoribus. Ita, ut speciminis loco pauca, more nostro, & quæ in limine statim obvia sunt, afferamus, docet: Varos non facile redire vitatis acribus & vino, nisi singularis ad eos adsit dispositio, eoque in casu nihil præstantius esse quam lac virginis: expeditissimum contra verrucas remedium esse, si acus immittatur per mediam verrucam, donec sensus eam ad fundum penetrasse testetur, & hæc incalasciat, quousque ferri potest, idque iterum ac tertium fiat; sic enim radicem exuri & verrucam sponte excidere; levem autem inflammationem nonnunquam accedentem facile emplastro refrigerante tolli: thymion molestissimum sub unguibus prominens oleo tartari infuso feliciter reprimi: in facie extirpari verrucas oleo vitrioli tactas, si tamen per calamum impositum ita comprehendatur verruca, ne ceteræ partes lædantur: ad ganglion curandum Helvetium, inter Batavos celebrem, usum fuisse malleo ligneo, corio obducto, quo percussit tumorem: paronychiam facillime tolli, si in principio statim cum theriaca allium contundas, vel ejus misceas cum illa succum, & imponas: in tumore parotidum & glandularum maxillarium, quem perperam ad tonsillas refert vulgus, quæ tamen eo sunt in loco positæ ut digitis palpari exterius nequeant, emplastro de meliloto haut raro utilius esse diachylon

simplex, præsertim si calor & inflammatio accesserit, vel magis induerit materia.

In altera parte primum de inflammatione exponitur, ad quam declarandam supponit doctissimus Auctor, in sanguine esse ignei quid, quod calorem nativum appellamus, & quando obstructis, vel obfessis, vel interceptis viis, quibus itur ad venas, ad aliquam partem placide transmissus sanguis reflueret nequit, sed stagnat ante ostiola, & dum alius continuo affluit & impellitur per arterias tumultuatur, motu illo perpetuo ac præternaturali excitari hunc inclusum undulanti purpuræ ignem, augescere, partesque pingues & inflammabiles sanguinis rapere veluti in flammam, sicque inflammationem efficere. Defendit quoque veterum curandi rationem per repellentia & defensiva, reliquis non neglectis, quæ nequaquam incrassent hærentem in partibus sanguinem aut altius impingant, si modo rite, ut præcipiunt veteres, adhibeantur; seque asserit inflammationes tam validas, ut etiam e longinquo admota manu, ad duorum digitorum distantiam, calor sentiretur, unguento alabastrino & in frigidante Galeni æque ac de cerussa, aliisque plumbeis, plus vice simplici quam optime represisse, magno cum ægri solatio. Quoniam autem ex inflammatione frequenter abscessus oritur, hinc de illo non tantum, sed & de symptomatice, critico, & anomalo disseritur, discentibusque M. A. Severini de recondita abscessuum natura opus unice commendatur. Porro scirrhi natura investigatur, qui quantocyus curandus, vel potius ne perficiatur cavendum, & nascenti pro virili resistendum, quia si adolescat, corrigi amplius non potest nisi excisione, qua non semper licet uti. Succedit scirrhi cancer, illo adhuc difficilior tumor, maxime nempe, ubi increverit & in ulcerosam degeneraverit pravitatem, molestus, periculosus & lethalis. Non exulceratum tangere vetat externis medicamentis Auctor cum Hippocrate, internis vim ejus malignam coercere satius esse judicans, cum exempla prostant, fœminas quasdam ad quadraginta aut quinquaginta annos cancerum in mammarum gestasse: exulceratus autem, quia si excindere eum non licet, funditus tolli nequit, quomodo mitigandus sit, docet. Ultimo loco de sphacelo & gangræna præcipit, & cum sphacelus non admittat curationem, nec gangræna, quæ integrum membrum occupavit, aut quæ febrem acutam & vomitum & syncopicos insultus conjunctos habet, sine artis ignominia tangi

tangi possit, hinc illius, quæ modo orta est ac nondum plane tenet, medelam tradit. In sphacelo quia nihil aliud superest, quam miserum, ut ait Celsus, & unicum auxilium, ut cætera pars corporis tuta sit, id quod mortuum est abscindere, hoc quæ potissimum ratione faciendum sit, edocetur. In medio autem relinquitur Botalli sententia, perficiendum id esse securi vel simili findente fortiter adacto vel ex alto demisso cum pondere; Hildani autem methodus, qui in carne viva sectionem facere præcipit, ejusque scalprum excisorem, quando medius digitus auferendus est, probatur, cultellare autem ejus cauterium non admittitur, cum periculi plenum aspectuque terribile sit, aliaque mitiora ad sistendum sanguinem in promptu sint remedia, in quibus laudatur aqua styptica, qualem clarissimus Auctor elegantem & paratu facilem, quamque nulli alii cedere persuasus est, ad manum habet, cujus conficiendi modum alias est traditurus.

Adjectum est appendix instar Programma, quo philiatros suos Auctor ex Academia Jenensi, in qua ultra quadriennium publici Medicinæ Professoris munus maximo cum applausu obiit, discessurus ad anatomen invitavit siccam seu ossifragium, ipsisque in memoriam suarum lectionum & demonstrationum summam revocavit, præcipue vero singularia nonnulla, quæ in cadaveribus dissectis observavit. Ex his non possumus, quin sequentia ipsum animadvertisse referamus: In linguæ parte postica foraminula, quæ ocellos vocavit, septem ordine per superficiem disponi sub forma literæ V: in larynge valvulas esse ab aliis non visas: glandulas Rivinianas non semper proprio suo ductu gaudere, sed in Wartonianarum communem rivum lymphæ fermentativam plerumque effundere: Nuckianam novam, quam sub oculo collocat, in homine non reperiri: diaphragma in cane, neutiquam vero in homine ex duplici musculo compingi, secus quam persuadere voluit eruditus Bartholini nepos: mesenterio non nisi jejunum & ileon connecti, neutiquam duodenum vel colon, nisi exigua sui parte: valvulam coli nil minus esse quam valvulam, sed pendulam ilei ad angulum rectum colo inserti partem: cæcum in homine nil nisi coli appendiculam esse, quo flatus & stercora retrograda divertunt: quandoque sub renibus chyli receptaculum in canibus se in conspectum dare: renum structuram longe aliam esse quam pingitur vulgo, glandularum serie proximè sub membrana posita, tubulorum vero striatorum

toto ordine inductus hiantis ureteris ex pelvi emissos turmatim concurrente, venasque esse papillas & obscuras clarissimi Bellini figuras: Highmorum pingere splenem bovis, non hominis, nec obscuram celeb. Malpighii descriptionem huic satis aptari posse: manifestam, nec tamen vulgo commemorari solitam, in medio carpo articulationem inveniri: digitorum pulpam glandulas globosas pellucidas occultare, & stratum coccineum sub unguibus posuisse naturam: Mathematica lege, magno iudicio, maxima diligentia constructas demonstrationes J. A. Borelli de musculorum motu in multis deficere, adeoque nos nihil vel parum de motus animalis prima & vera ratione adhuc pernovisse.

PRINCE ARTHUR. AN HEROICK POEM.

Hoc est:

Poema Heroicum de rebus gestis Arthuri Britonum

Principis, libris decem expositis, Autore RICHARDO BLACK-MORE Medicinæ Doctore, & Collegii Medicorum

Londinensis Socio. Editio altera.

Londini, apud Awnsham & J. Churchil, 1695. in fol. Alphab. 3. plag. 6.

Meretur sane multis nominibus commendari suavissimum istud pariter ac gravissimum poema, in quo pleræque Heroici carminis leges ita observantur, ut merito inter hujus generis Poetas locum clarissimus Autor sibi in posterum vindicare queat. Non vero tantum omnes Poeta Christiano indignæ summo studio in eo evitantur salacitates, utpote quibus nimis jam ab aliquot annis corruptam esse poesin Anglicanam in præfatione queritur; sed aliud quoque vitium, Heroico carmini, quod sublimitatem & ingenium semper affectat, magis familiare, & Anglis imprimis Poetis *δια τὸ πρὸ τῶν νοήσας καὶ νόσας πρᾶξι* fere ineluctabile, (de quo Dionysium Longinum adeat licet Lector, Segm. imprimis IV) satis feliciter ut plurimum cavetur. Procul quoque ab eo esse jussit superstitiosas Gentilissimi fabulas, utpote qui loco vanorum gentium Deastrorum, quos in hujus generis operibus ex machina proruere fingunt Christiani quoque Poetæ, divinas Angelorum apparitiones substituit. Ut taceamus, ne illa quidem quæ a doctrina & eruditione Poetæ expectari poterant ornamenta, carmini huic deesse; siquidem non proletaria rerum Geographicarum, Histo-

ricarum,

ricarum, ad ritus denique veteres & antiquitates spectantium peritia in eo inveniatur.

In decem illud divisum est libros, quorum primo Arthuri legitimi Britonum Principis, a Saxonibus Angliæ in vasoribus violenter expulsi, & in patriam reditum parantis, dissipata adversis ventis classe, in aulam Hoelis Aremoricorum Regis describitur adventus. Hunc animo a religione Christiana ejusque fautore Arthuro prorsus alieno, divina visione ut humane Arthurum exciperet monitum, suæ religionis principis hic imbuit toto secundo & tertio libro, quibus adeo pleraque religionis Christianæ præcepta eleganti carmine explicantur. In IV libro ex Arthuri aulicis non nemo Hoeli, qua ratione quibusve artibus a Saxonibus Angliæ oppressa fuerit, exponit, Arthuri quoque juvenis adhuc indolem & institutionem libro V persequitur. Eodem libro, quomodo Arthurus classe Hoelis ope restaurata, Britanniam versus vela fecerit, Octave, qui Saxonibus insulæ illius oppressoribus imperabat, navali acie fusa, littoribus istis appulerit, enarratur. Hic ubi in terram fuisset expositus, elegante Maronis imitatione ad somnum se composuisse fingitur, in quo parentis ipsi apparens species omnes Reges post eum Britanniae gubernaculis admovendos ei ostendit; qua fictione occasionem Auctor nanciscitur Potentissimum hodie Magnæ Britanniae Regem Gulielmum debitis præconiis exornandi, simul vero etiā tristem incomparabili Reginae Mariæ gradu nimis cheu festinato ad immortalia sceptrā properanti lessum canendi. Jam libro VI Arthuri contra Octavi armā in Britannia moventem nobis sistit, ubi notabilis est virorum maxime insignium ex Britannis, castra Arthuri sequentium descriptio. Parum ille præsentem Angliæ statum cognoscat oportet, qui non deprehendat, sub istorum nomine præcipuos viros, qui Serenissimi Gulielmi partes hæcenus sustinuerunt, oculis nostris representari. Adeo enim illa, quæ de Bothano dicuntur *Dellamirio*, quæ de Canvallo *Duci Devonæ*, quæ de Bartudo *Comiti Abingtonia*, quæ de Osrone *Duci de Leed's*, quæ de Tracaro *Trencherto* summo status Secretario, quæ denique de Sakilo dicuntur *Comiti Dorsetia* conveniunt, ut vix fortuitam esse illam utrorumve similitudinem nobis persuaderi patiamur. In hoc postremo amor in literatos & poetas imprimis prædicatur, unde ejus aulam *Laurus* Poeta, sub quo nomine *Drydenus* latere videtur, sæpius frequentare dicitur. Huic inter alia Romana religio & pertinax in Ja-

Ff

cobum

cobum II affectus, acerbè satis exprobratur versibus, quos fere Latine redderes

Laurus, qui laudes tollebat ad astra Sakili,

Sed diras semper Regique Deoque Sakili

Qui dixit, Laurus.

Sed redeamus ad principale poematis hujus argumentum. Vincitur primo prælio Octa, & pacis conditiones proponit Arthuro satis acceptas, interque eas filia Ethelindæ nuptias. Non repudiat eas Arthurus, verum exercitus ejus, ut solet in rebus prosperis fieri, luxui & idololatricæ se dedit criminibus, quibus provocatum Numen pestem castris ejus immitit, quam tamen precibus & expiationibus suis Arthurus sistit. Interea tamen, quod libro VII exponitur, occasionem adesse ratus Octa opprimendi Arthuri exercitum, peste confectum, posthabita quam dederat fide, eum adoritur, variis tamen prodigiis & prædictionibus de Arthuri victoria præmonetur. Describitur interea hoc libro Saxonum exercitus, quo variæ Saxonum gentes artificiosa manu eleganter depinguntur, quas tamen omnes prælio libro IIX fuscè descripto Arthurus superat. Nono libro Macori exequiæ fortissimi inter Arthuri duces, qui in prælio ceciderat, delineantur, cumque inducias postulasset Saxones ad mortuos suos sepeliendos, ludi equestres & alia lætitiæ signa ab Arthuro post victoriam eduntur. Interea Scotiæ Rex Tollo Octa auxilium suum offert, cui præmii etiam loco Ethelindæ matrimonium Octa promittit. Verum vincitur lib. X. Tollo, incertusque quid faciat Octa, qui neque cum Arthuro neque cum Tollone pacisci poterat, summam belli duello inter Arthurum & Tollonem committit, qui etiam gloriose ab Arthuro prosternitur, laboribus suis finem victoria ista tandem feliciter imponente.

THE POETICAL WORKS OF MR. JOHN MILTON.

Hoc est:

Joannis Miltoni Opera Poetica, una cum notis ad Poema ejus Heroicum cui titulus *Paradisus amissus*,
& figuris æneis.

Londini, sumptibus Jacobi Tomson, A. 1695. in fol.

Constat Alphab. 9. plag. 16.

Quod

Quod novo vetustiore paulo Poetam Anglicanum subjungamus, inter suos in heroico genere inveterata fama omnes facile superantem, apud nostri saltem orbis eruditos veniam facile inveniet, quibus omnibus divinum Miltono in hoc quoque scribendi genere ingenium fuisse, haud forte hæcenus innotuit. Non tamen ægre ferent iidem, obiter solum ejus mentionem a nobis fieri, cum moris nostri non sit, libros tamdiu sub Sole versatos nostra quoque luce collustrare. Miltoni tamen interea famæ, ejusque ingenii admiratoribus dandum id esse putavimus, ut præcipuorum ejus poematum catalogus hic quoque compareret. Primum inter ea locum, uti meretur, ita obtinet quoque in hac eorum collectione poema, quod de generis humani lapsu sub titulo *Paradis amissi* concinnavit, sexta editione in hoc opere iteratum, de cujus sublimitate cæterisque virtutibus multa nunc essent commemoranda, nisi redditæ jam a nobis rationes obsisterent. Id tamen prætereundum non esse existimavimus, censere plerosque, in quorum memoria adhuc viget temporum quibus floruit Miltonus conditio, eam poetice quidem, vivide tamen ab eo in hoc opere repræsentari. Notæ quæ huic poemati in nova hac editione accedunt, Anglicano imprimis Lectori inserviunt, cui obscura videri omnino poterant nonnulla, quæ ex eruditionis paulo magis reconditæ penu Miltonus illi adsperserat. Proximum autem huic poema restaurationem humani generis describit, titulo *Paradis reparati* insignitum. Tertium *Simson agonistes* vocatum, Herois hujus, Palæstinorum ludibriis expositi, fata repræsentat: cui denique varii generis carmina, prout occasio tulit, elaborata & tertia vice nunc edita, succedunt. Id vero, antequam finem faciamus, monendum, tria illa heroica poemata, priori loco a nobis commemorata, illo carminis genere a Miltono scripta fuisse, quod rythmo destitutum metro solum gaudet, veterum Græcorum & Latinorum Poetarum exemplo: quod ante Miltonum inter Hispanos quidem & Italos nonnulli usurparunt, nemo vero Anglorum, apud quos tamen ejus exemplo excitatos, nihil hodie, in tragœdia imprimis, hoc carminis genere est frequentius.

JOHANNIS LUDOVICI HANNEMANN, M. D. IN CHRISTIAN-
Albertina Professoris Publici &c. Zacharias Pontifex, i. e.
Commentarius de Appellatione ad Vallem Josaphat.

Ff 2

Ham-

Hamburgi, apud Gotofr. Liebezeit / 1696. in 8.

Constat plagulis 13.

ANtequam scripti ipsius brevem recensionem instituamus, circa titulum monendum ducimus, quod ultimis verbis a Zacharia Pontifice prolatis originem debeat, eorumque occasione meditatio hæc inscripta fuerit *Zacharias Pontifex*. Hunc enim morti vicinum, cum lapidibus ad imperium Joas, Regis Judæ, peteretur, exclamasse legimus: videbit Dominus & requireret, II. Chronic. XXIV. 22. In tractatione ipsa, quibusdam de iudice atque appellatione in genere præmissis, ex Cornelio a Lapide, Drexelio, Richtero, Harsdörffero, Erasmo Francisci, appellationis ad tribunal Jesu Christi varia exempla adducit, adductisque epicrisin suam adjicit clarissimus Autor. Hinc affert argumenta, quæ provocationem ad tribunal Christi dissuadere videantur. Demonstrat enim 1. quod provocantes ad Christum iudicem, iudicium DEI ante tempus ab ipso destinatum advocent. 2. Quod tales agant contra Orationis Dominicæ petitionem primam, ac nomen DEI sanctum minime reputent, qui ita extra ordinem DEI tribunal sollicitare haud verentur. 3. Quod ejusmodi provocatio repugnet Orationis Dominicæ petitioni secundæ, ejusque scopo primo, qui eo tendit, ut Deus per vocem Evangelii sibi Ecclesiam inter nos colligat. 4. Quod adversetur petitionis ejusdem scopo secundo, ut impios convertendos prædicatione verbi convertat. 5. Quod contrarietur scopo tertio, ut conversos in vera fide & vitæ sanctimonia conservet. 6. Quod tollat scopum quartum, ut eosdem in hac vita adversus Diabolum & impios defendat. 7. Quod consistere nequeat cum scopo quinto, ut denique gloriosam hereditatis cœlestis possessionem clementer largiatur. 8. Quod impingat in Orationis Dominicæ petitionem tertiam, cujus virtute obligamur voluntati divinæ omnia committere, nec injuriarum nobis illatarum vindictam præscribere. 6. Quod injuria sit in Orationis Dominicæ petitionem quintam, quæ omnem vindictæ cupiditatem excludit, ac injuriarum remissionem mandat. 10. Quod ipse Salvator Matth. V, 44. *ἐχθροφιλίαν* sive inimicorum amorem nobis commendat. 11. Quod naturali lege damnetur vindicta, quæ nullum alium finem habet propositum, quam ægre facere illis, qui nos læserunt, ac eorum dolore nostrum animum satiare. 12. Quod sancti in ipso persecutionis æstu pro hostibus suis intercesserint, nec ad tribunal divinum appel-

appellarint. Quæ argumenta loco e Dn. Osiandri Theologia Casuali p. 970. seqq. adducto obsignat, eique in omnibus calculum suum adjicit. Corroborata sic sua sententia, ad examen argumentorum a Cornelio a Lapide & Drexelio pro citatione ad vallem Josaphat allatorum progreditur. Illa autem e quinque locis Scripturæ S. scilicet I. Samuel. XXIV, 13. II. Paralip. XXIV, 22. II. Maccab. VII. II. Tim. IV, 14. Apoc. VI, 10. sunt desumpta, & e Lucæ Osiandri commentariis resoluta. Ad exempla quæ ex Historicis profanis pro stabilienda appellatione ad tribunal Christi afferri solent, respondet Autor, eadem, cum Christi præceptis ejusque praxi contrariantur, vi probandi destitui, iisque Davidis, Stephani, Christi, Pauli exempla opponi posse, nec non adduci exempla quibus probetur & irrito conatu has provocationes esse institutas, quamvis Autori persuasissimum videatur, ab innocentibus nunquam irritum successu hanc provocationem fuisse factam. Tandem observat, Erasmus Francisci ex citatione ad tribunal Christi argumentum pro stabiliendo extremo iudicio depromere, & adhortatur tum iudices, ut ab injusto sibi caveant iudicio, tum peccatores, ne temere ad DEI tribunal appellent. In postloquio, quod tractatui subjunxit Autor, varios adducit Scriptores, qui idem thema illustrarunt, illorumque vitula se neutiquam arasse profiteretur; insuper & monet, se non absolute provocationem ad vallem Josaphat improbasse; ac denique syllabum scriptorum suorum publice editorum, inter quæ præsentis & a nobis jam recensito decimus sextus locus adsignatur, exhibet simul pollicitus, se daturum operam, ut reliqua, quæ moliatur, opera mature lucem publicam adspiciant. E quibus erudito orbi non ingratum erit Poly-mathicæ Universalis Systema ex epistolis concinnandum, quod in epistola ad Europæ Eruditos huic tractatui præmissa adumbravit, ad idem feliciter perficiendum eruditorum subsidia implorans.

LILII GREGORII GYRALDI OPERA OMNIA DUOBUS TOMIS distincta, quæ omnia partim tabulis aeneis & nummis, partim commentario JOANNIS FAES, & animadversionibus hætenus ineditis PAULI COLOMESII, nec non indicibus illustrata exhibet
JOANNES JENSIVS.

Lugd. Batav. apud Hackium, Boutestein, Vivie, Vander

Aa & Luchtman, 1696. in fol.

Constant Alphab. 9. pl. 57. & tabulis aeneis 9.

Nihil est, quod in nova hac & luculenta doctissimorum Gyraldi operum editione nos multum moretur, præter posthumas elegantissimi viri Pauli Colomesii in Dialogos de Poetis observationes; quibus quod insignior illa procedat, doctissimi H. Wetstenii, qui eas comparavit, debetur industria. Faesii enim in libellum *de vario veterum sepeliendi ritu* notas quod attinet, nihil de iis dicendum nobis esse existimamus, quod per integros fere viginti annos inter eruditos versata illa jam fuerint. De ipsis vero Gyraldi scriptis inveterata eruditionis fama adeo claris multa differere, quid aliud esset, quam Soli lumen accendere? Clarissimi editoris autem prolegomenis satisfactum abunde a nobis arbitramur, ubi Gyraldi vitam Laurentii Frizzoli verbis in iis exhiberi, & pauca quædam de ordine scriptorum ejus proferri, tandemque loca quædam autorum annotari, quæ e corruptis codicibus male a Gyraldo allegata fuerunt, monuerimus. Nihil itaque impedit, quo minus ad Colomesianas statim curas, ad quas dudum festinat animus, deveniamus, & ex iis selectas quasdam observationes in Lectorum nostrorum conspectum producamus.

p. 5.

Loquitur Gyraldus in Dialogo statim primo, de illo veterum ritu, quo in plaustris poemata recitata fuerunt. Hinc patet, inquit Colomesius, quid sibi velit Jo. Tzetzes, cum ait Chil. 9. hist. 264. se ad augustam Homeri enarrationem scripsisse,

ἔχουσιν καὶ μετὰ φρασιν ἡμαξευμένοι: στιχοί.

Hanc Metaphrasin MS. habuisse Antonium Augustinum teste Andrea Schotto ad Senecam, Colomesius observat: sed reperitur ea etiam in Bibliotheca Bodlejana apud Oxonienses, cumve tota versibus politis æquali semper syllabarum numero decurrentibus constet, venit in mentem, ad istud carminis genus voce ἡμαξευμένοι forte in Chiliadibus Tzetze respicere; quam conjecturam non improbabilem reddit supplevit ab Eustathio vocis ἁμαξα etymologia, ab ἁμα & ἄζων eam derivante. Sed de his alii judicent. De Zoroastre ἀστρολογία ubi agit Gyraldus, occasionem Colomesius nanciscitur castigandi Bochartum, qui p. 787. Geographiæ Sacræ locum Philonis Byblij, de

Astar-

Astarte Phœnicum Dea loquentis, ita legit & vertit: εὗρεν (Astarte) ἀεροπετὴ ἀστέρην, ὃν καὶ ἀνελομένη ἐν Τύρῳ τῇ ἀγίᾳ νήσῳ ἀφίερωσε, invenit Asteriam, (quod nomen est certi aquilarum generis) ex aere delapsam, qua ματαῖα in Tyro sacra insula eam consecravimus. Verum infelicitè & vertere & emendare Bochartum illum locum, Colomesius existimat, qui nihil mutatis verbis, prout ab Eusebio referuntur: εὗρεν ἀεροπετὴ ἀστέρην ὃν καὶ ἀνελομένη ἐν Τύρῳ τῇ ἀγίᾳ νήσῳ ἀφίερωσε, vertit: reperit stellam ex aere delapsam, quam capiens, in sacra insula apud Tyrum dicavit. Vix prætermittere liceret observationem ejus ad verba Gyraldi, quæ de Archelao profert, dum scilicet eum, quæ natura propria sunt multis versibus collegisse ait, redditis nimirum Laertii verbis ὁ τὰ ἰδίοφυν ποιήσας, sed infelicitè, (aliud enim plane vult vox ἰδίοφυν) nisi illa verbotenus ex Isaaci Casauboni nota ad L. II. Laertii Segm. 17. desumpta esse deprehenderemus. At Sophocleum, non Sophoclem, appellandum esse Grammaticum illum, e quo inter alios scholia in Apollonii Argonautica cōginnata fuerunt, ex Aristophanis Scholiaste ad Nubes in voce βεκεσελήνη, & Stephano in κἀναστρον, non abs re contra Casaubonum, Maussacum, & Fabrum eum monere forte aliquis putet; licet Stephanum minus caute pro se allegare videatur, utpote apud quem non Σοφοκλῆς sed Σοφοκλῆς constanter legatur. Ingeniosa etiam est emendatio, qua apud Stephanum Byzantinum in voce γέφυρα pro ἡδὺν, Δηῶ substituit, fusiusque a nobis exponi mereretur; sed debetur illa, nisi fallimur, doctissimo Meursio, in cujus Lectionibus Atticis eam inveniri recordamur. Quod autem Epistolarum Græcarum Genevæ anno 1606 editarum interpretationem, magni Cujacii nomen falso jactare dicit, de eo optaremus, ut paulo accuratius nos informasset. De Fausto Gallo loquens Gyraldus, Pelagianismi eum suspectum fuisse observat; unde occasionem nanciscitur Colomesius edendi duas de patria Pelagii epistolas, quarum altera Georgii Carletoni est, Cicestrensis quondam in Anglia Episcopi, altera Gerardi Joannis Vossii responsoria ad illam. In his præterquam quod luculenta instituti Vossiani de confutando Baronio, & aliorum quorundam fiat mentio, de patria Pelagii, inter duos hosce viros doctos erudite disputatur. Putat enim Episcopus Cicestrensis Pelagium, deserta Hieronymi autoritate, qui Scorum eum fecit, cum Beda & vestigia ejus sequentibus Historicis, Britannum po-

p. 149.

p. 154.

p. 106.

p. 170.

p. 300.

tius

tius esse statuendum, *Morgan* patrio nomine dictum, & Banchorensi in Wallia monasterio praefectum. Sed non ita facile, ut ab Hieronymo suo discedat, movetur Vossius, utpote ætate Pelagio quam Beda propinquiore. Nec forte contradicere illi Bedam ait, siquidem generali Britanni nomine & Anglo-Saxo, & Cambrus, & Scotus vel Pictus dici queant. Imo Gallia Pelagium vindicare eruditorum nonnemo ausus fuit, quod generali Britonis nomine eum appellari videret; cui tamen repugnat iudice Vossio suppar Pelagii Prosper, qui insulanum Pelagium facere videtur, dum dicit eum *fruge sua aquoreas pavisse Britannos*. In Wallia interea Banchorensi cœnobio eum praefuisse, non multum se repugnare Vossius dicit; potuisse tamen eum e Scoria oriundum, ibi sedes postmodum sibi figere, existimat. Caterum duas istas epistolas miratur clarissimus Jensus in Prolegomenis, a Colomesio in editione epistolarum Vossianarum praetermissas fuisse; praecipue cum jam in *Κεφάλαις* suis Literariis c. XXIX. earum meminisset, easve se aliquando editurum promississet. Verum & alia quamplurima Vossii epistolæ hodie extant, quibus collectio illa Colomesiana augeri posset. Sic enim ipse Jensus testatur, se plus Lepistolarum ejus ad Grotium apud Dordracenum Theologum D. Davidem Flud a Giffen vidisse, quarum ne unica quidem in volumine edito reperiatur. Castigat autem passim in hisce notis doctissimum Vossium Colomesius, non in iis tantum quæ de Poetis, sed in illis etiam, quæ de Historicis ille scripserat. Insignis inter alios est lapsus ejus, cum in Hist. Græc. p. 510. Cleoxenum & Demeoclitum, quasi de Persis egerint, inter Historicos reponit, a Suida deceptus, apud quem in *Κλεόξενο*, *πρὸς περσῶν* vitiose pro *πρὸς πυρσῶν*, h. e. *de ratione ignis prænuntii in speculis ostendendi* legitur; veram enim lectionem non ipse tantum exhibet Suidas in voce *Αινείας*, sed Polybius quoque in Eclogis l. 10. *πρὸς πυρσῶν* duos hosce autores egisse testatur. Sic eundem Vossium cum Aristophonte poeta confundere Aristophonta pictorem, cujus apud Plutarchum l. bro de legendis poetis mentio, quemve Plinius etiam l. 35. c. 11. memorat, ostendit; cujus similis est error paulo superius observatus, quo Vossius poetam fecit Silanionem a Plutarcho memoratum, quem statuarium cælato rem fuisse constat; ut alia hujusmodi nonnulla nunc taceamus. Adduci autem meretur emendatio nominis *Scira*, quod poetæ est apud Athenæum l. 9, & de cujus corruptione non Gyrardo tantum, sed aliis quoque

p. 403.

p. 404.

p. 405.

p. 406.

p. 406.

quoque viris doctis dudum suboluit. *Scleriam* itaque pro *Scira* substituit Colomesius, Poetam Comicum, cujus versus allegatos invenit apud Antonium *Melisse* lib. 2. c. 79, Maximum in *Collectan.* c. 63. & Stobæum in tribus locis, apud quem fabulæ nomen *Sclerius* esse J. Ca. saubonum ad Athenæum l. 3. c. 4. spisso nimis errore autumare observat. Certe Colomesio, ut hoc nos addamus, favet etiam Photius, qui Cod. CLXVII autorum, e quibus sua Stobæus congeffit, texens catalogum, Poetas inter tale aliquod nomen habet; licet apud ipsum non *Σκληρίας*, sed *Σκληριός* legatur. Jam alium Vossii errorem, quem Colomesius ipsi impingit, liceat observare. Ille in Hist. Græc. p. 232, Athenæi Naucratis scripta recensens, eum de Syria Regibus librum consignasse tradit, idque patere ex Deipnosoph. lib. 5. ait. Verum loco illo non de se loqui Athenæum Colomesius existimat, sed de alio Athenæo, quem *ἐταῖρον* suum vocet, quive idem forte sit cum illo, cujus fragmentum de Semiramide affert Diodorus Siculus lib. 2. Verum fatemur, non satis videri evidens argumentum, quo lapsus hujus Vossius arguitur. Si recte enim capimus Colomesium, Naucratis Athenæi non esse de Regibus Syriae librum ideo statuit, quod ipse de ejus autore l. c. tanquam de alio loquatur. Ast expendendum id erat, non Athenæum ibi, sed aliquem Deipnosophistarum loquentem induci, qui proinde non poterat non ipsum illum Naucratis Athenæum, tanquam a se loquente diversum suumve *ἐταῖρον*, observato orationis *πρὸς Περσῶν* allegare. Præterea quomodo *ἐταῖρον* suum appellare potuerit Athenæum Diodoro Siculo allegatum, adeo ve eo antiquiorem, aliquot seculis Diodoro junior Athenæus Naucratis, non capimus; ut adeo non omnino certa hæc Colomesii conjectura videatur. Probabilior forte illa est, qua pro *Philocro* Poeta, qui allegatur apud Fulgentium L. 1. Mytholog. (ubi *Philistion* Locrus restituit Vossius,) *Philochorum* ponendum esse arbitratur. Plura hujusmodi annotare liceret, sed in finem facimus, ubi id saltem prius monuerimus, mentionem alicubi in his notis facere Colomesium observationum Josephi Scaligeri in *Peruvigilium Veneris*, quas ex autographo ejus a Sarraio descriptas ipse habuit, editurus eas, nisi præmaturo fato nobis ereptus fuisset.

P. 429.

P. 434.

P. 507.

SAMUELIS DE PUFENDORF, DE REBUS GESTIS FRIDERICI WILHELMI MAGNI, Electoris Brandenburgici, Commentariorum Libri novendecim.

Berolini, apud Jer. Schrey & Hæredes H. I. Meyeri, 1695. in fol.
Alphab. 18. plag. 18.

Cum diu ab Orbe Erudito desideratos Commentarios hosce in lucem tandem publicam prodiiſſe, anni superioris menſe Octobri pag. 488 obnuntiaſſemus, conſtitutum utique nobis erat pluſculum recenſendis iis impendere ſtudii, ut juſtam totius operis ideam Acta Eruditorum noſtra repræſentarent. Jamque plus vice ſimplici laborem hunc tentaveramus, cum poſtremo ipſa rerum in vaſtiſ hisce commentationibus obviarum amplitudo & varietas, quam complecti compendio velle inanis opera videbatur, ab eo nos inſtituto dimoveret. Neque id adeo mirabitur, qui reputare animo ſecum velit, quadraginta & octo annorum regimine, diuturno certe & quale pauciſſimis Principum obtingit, Heroem noſtrum, cujus res geſtæ luculento hoc opere enarrantur, perfunctum fuiſſe, quippe quod ſæculi huius anno quadrageſimo, tenui quidem & incipiti tum Marchiæ Brandenburgicæ ſtatu auſpicatus eſt, nec niſi anno octogefimo octavo, poſtquam non eluſtatus ſolum dudum ex innumeris difficultatibus, ſed & Majorum ſuorum decora, parta auctoritate ſumma & ditionibus inſigni acceſſione dilatatis, longe ſupergreſſus eſſet, cum vita ipſa depoſuit: quique porro memoria recolere ſuſtinuerit, quam multis quamque atrocibus bellis conquaſſata iſto temporis intervallo Europa fuerit, quibus vel ob ſolum regionum ſuarum, a Lithuania nempe ad Belgii uſque limites proſpectarum ſitum, non potuit non immiſceri Sereniſſimus Princeps, jam has, jam adverſas partes, prout rationum momenta poſtulabant, ſecutus. Ut adeo dimidii fere ſæculi exacta Hiſtoria, nec ea Brandenburgicarum ditionum circumſcripta finibus, ſed catholica velut & per Europam omnem diſfuſa his Commentariis contineatur, quam in epitomen inſtituti noſtri legibus convenientem quis redigat? Neque eſt, ut quam accurate, quamque ornate eam illuſtris Auctor compoſuerit, nos quidem hoc loco definiamus. Præterquam enim, quod de his talibus ut plurimum Lectoribus judicium relinquimus integrum, quotuſque eſt, qui non vel ex levi operis inſpectione ſtyli elegantiam venuſta-

nuſtatemq; qualem tor alia Pufendorſii ſcripta ſpirant, paſſim agnoſcat, facileq; inſuper deprehendat, præter rerum geſtarum ſeriem atque circumſtantias eventumque, quibus enarrandis plerorumque Hiſtographorum conſumi ſolet induſtria, id præcipue curæ habuiſſe celeberrimum Auctorem, ut ubivis conſiliorum datorum captorumque momenta, & quo collimatum revera in graviſſimis negotiis quoq; cum ſucceſſu fuerit, aperiret, Hiſtoricumque adeo πολιτικώτερον, quam quiſquam ante eum alius fuit, ſe exhiberet: id quod hic illic magis fortalle præſtitit dilucide, quam velint, qui id genus myſteria arcanis Principum penetralibus ac ſacrariis coercenda, non propalanda in vulgus contendunt. Ne tamen nihil plane ex ampliffimo hoc opere derivatum in hæc Acta noſtra videatur, ipſa Pufendorſii verba, quibus FRIDERICI WILHELMI MAGNI characterem, corporisq; formam ac animi indolem expreſſit, huc tranſcribere non pigrabimur. Ita vero hæc libro ultimo §. 104. ſe habent:

Ex ejus vultu primo ſtatim intuitu aliquid relucebat, unde ſtatim heroem agnoſceres. Majeſtas venerationem provocare apta, ſed quam luculenta bonitatis ſtriſtura temperabant, ut non minus amoris conciperes. Unde & quantumvis ſæpe velut exuta magnitudine admodum familiariter ſuis ſeſe diſpenſaret; his tamen modeſtia ſemper ſalva perſiſtebat, ne ejus humanitate abuterentur. Corpus toroſum, agile, traſtandis armis, ac tolerandis belli laboribus validum. Tum & id militare, quod delicatis cibis non delectaretur, ſed ſolidis, ſimplicibus, ac domeſticis gauderet. Vinum copioſius ferre magis poterat, quam affectabat; nec largiorem invitationem admittebat, niſi ubi illa ex moribus ſæculi, & nationis inter officia eſſet. A natura ſortitus fuerat ingenium alacre, capaciſſimum, judicium rectum, magnam memoriæ vim. Cultura juvenilibus annis non adeo felix contigerat ob turbulentiâ temporum, & quia non deerant, qui optarent, tam vividum animum inter ignorantiam obtundi. Pepererit ſibi tamen proprio magis quam alieno inſtinctu Latine linguæ notitiam, ut intelligeret. Gallica, ac Belgica linguæ frequens uſus erat. Hiſtoriæ recentioris cum primis multa cognitio; architeſtonica civilis, ac militaris, horum & exquiſitorum librorum, numiſmatarum, picturarum, ſculpturarum exquiſitus intellectus. Plurimarum præterea rerum notitia e colloquiis cum variæ ſortis hominibus collecta. Nam mira iſti erat affabilitas, per quam undequaque adven-

antes ad differendum provocabat de rebus, quæ ad cuiusque captum erant. Præcipue ditionum suarum conditionem, & quid quovis loco proveniret, exacte callebat; quod moris ipsi esset, ubi quis e quacunque provincia accessisset, tum & quacunque transiret, aut diversaretur, de omnibus ad eum locum spectantibus exquirere. Sic ut nihil eorum, quæ proventus regionum constaret, quæque adeo ad rem æconomicam faciunt, ipsum fugeret. Unde & non solos militares viros, sed & pacis artibus, & quacunque utili ac egregia facultate pollentes aestimabat. Omnia porro, quæ ad ipsum referebantur, cognoscere cura erat, ne quid injuste, aut imprudenter decerneret; nec unquam multitudine rerum, quam tanta molis administratio pariebat, protelari, aut expedienda in longum rejicere solebat. In universum autem tanta cupidine cuncta penitus cognoscendi flagrabat, ut quoties ipsi literæ adferebantur, id quod quotidie fiebat, earum prælectioni sæpe ultra tres, quatuorve horas continuas vacaret, nec ullis recreationum Principibus solitarum illecebris, nec accrevimus morbi articularis doloribus, quibus ingravescente ætate sæpius infestabatur, inde avelli posset. Cum exteris agenti solida prudentia miram gratiam adsperebat digna Principe eloquentia. Ante omnia sincera in Deum pietas cum exacta publici cultus observantia. Circa tuendam Protestantium religionem sollicita cura, quam etiam apud alios, quacunque poterat, protegere ac fovere studebat. Inter ipsos autem Protestantes quæ agitantur dissidia, uti convenienti ac placido modo componi quam maxime in votis erat: ita cum plerosque cives sortitus esset, a quibus ipse circa quadam fidei capita dissentiebat, haut eo secius omnes pari amore prosequeretur, ac fovebat, ac nulla discrimine ministeriis suis admovebat, prout quisque quam maxime idoneus erat. Quin nec iis, qui Romanos ritus sequuntur, iniquior erat, quos nec ipse ulla molestia afficiebat, nec ab aliis affici patiebatur, eosque bonis ac juribus suis liberrime gaudere permittebat. Ac uti ipse ab omni ratione abhorrebat, ob diversam religionem aliquem odisse, aut minoris aestimare, quam plerique non propria electione, sed per ipsos natales sortimur; ita nefas ducebat ob humanos respectus eam mutare, ac multo magis per vim, aut illecebras religioni Christiana ignoratis ad idem aliquem compellere. Et quia ad propagandam pietatem, animique culturam scholæ cumprimis faciunt, earum in sua ditione insignem curam habuit, ac Francofurtanam Academiam, & eam quæ Regiomonte est, præclaro reditu augmento ma-

clavit:

clavit: simul Duisburgi ad Rbenum novam instituit, dotavitque, quam olim Wilhelmus Clivia Dux molitus fuerat, sed ob ingruens bellum Belgicum omiserat. Præterea consummata diuturno regimine prudentia, & exactissimum iudicium; ac si quando anticipi negotio Consilium in diversas sententias discedebat, ipse velut virgula divina ductus eligebat, quam optimam fuisse eventus postea comprobavit. Nec tamen ideo omnia suo ex arbitrio agere, aut quæ semel in mentem venerant, iis pervicaciter inherere, sed & aliorum sententias libenter audire, & quæ rationibus prævalebant sequi. Iustitia incorruptum studium, & uti innocentes ab oppressione vindicasse cordi erat; ita in noxios debita severitas, nile crudelitatis trahens, aut velut supplicis voluptas quæreretur. Fortitudinem memorare superfluum fuerit, quam tot expeditionibus toti orbi adprobavit. Nec tamen inconsulta in periculum ruendi libido; & quæ vi pervincere haut dabatur, necessitati cedere haut indecorum habebatur. Insignis quoque animi magnitudo, quæ per totum regiminis ætatem eluxit; ac uti inanis fastus procul aberat, ita debitam dignitatem asseruisse enixam studium sedebat, quod nec metus, nec signior quis respectus unquam inflexit. Sane nemo sui ordinis Electorale fastigium diligentius unquam vindicavit. In vivendi paratu splendor citra luxum, nec ultra redituum modum; ac præpostera magnificentia habebatur, quam oppressio civium, aut æs alienum consequeretur. Nec minus egregia munificentia, ac ut ministeria sibi exhibita quantum dabatur liberalissime remuneraret, ac ut neminem pœniteret præclare fecisse: ut tamen in profusionem haut aberraretur. Faciles præterea accessus etiam inferioris sortis hominibus, ac obvia humanitas, ut vix quispiam tristis ab ejus sermone discederet. Inter tot eminentes virtutes facile venia dari poterat subita bilis effervescencia, in quam per temperamentum proclivior erat; sed quæ ultra asperiora verba haut procedebat, ac mox ita deturmebat, ut nullum in animo vestigium reliquisse reperiretur. Non desuerunt, qui parum constantem, ac desultoriis fere consiliis gaudentem arguerunt. Sed quæ triminatione facile eum absolvunt, qui tempora, quibus vixit, ac provinciarum, quæ imperavit postum curatius considerant. Unicus illi, isque perpetuus omnium consiliorum, & actionum scopus fuit salus tum propria Domus, & ditionis, tum communis patriæ; quarum utrique tum a variis varia pericula crearentur, pro indole cuiusque consilia fuere opponenda. Et cui tam late diffuse provincia tot vi-

Gg 3

clavit,

cinis, amulis fere, aut infestis cincta possidentur, ei non magis integrum est uniformem semper agendi viam sectari, quam directum semper cursum secare gubernatori, qui scopulis oblitum pelagus inter instabiles ventos navigat. Id quod facile agnoscent, qui singularum mutationum, quæ in istius actis occurrunt, occasiones, atque causas rite trutinaverint.

Unicum superest, de quo Lectorem Benevolam admoneri e re duximus, Auctorem, in plerisque prolixum satis ac copiosum (unde in duo sat spissa volumina opus excrevit) paucis tantum verbis matrimonium Electoris cum Ludovica Friderici Henrici Arausionensis Principis primogenita filia, per quod fundamenta jacta sunt arctissimæ illius amicitia ac necessitudinis, quæ Potentissimo hoc tempore Brandenburgico Electori FRIDERICO III, cujus auspiciis ac sumptibus Commentarios hosce, velut perenne paternæ memoriæ monumentum debemus, cum Magnæ Britannia Augustissimo Rege GVILIELMO III intercedit, attigisse. Qui tamen, si quis est, defectus ex *Leonis ab Atzema* libro vigesimo sexto de Negotiis Status & Belli (*Saken van Staet en Oorlog, in ende omirent de vereenigde Nederlanden*) quo & ipsa pacta dotalitia exhibentur, suppleri utcumque poterit.

Herrn Haubolds von Milditz / auf Scharffenberg / Kroppen und Scherau 1c. Leben und Sterben der Kinder Gottes.

Hoc est:

HAUBOLDI A MILDITZ, DYNASTAE IN SCHARFENBERG, Kroppen & Scherau, Serenissimi Electoris Saxonie Consilarii intimi, Circuli Misnensis Praefecti supremi & reddituum publicorum Directoris, VITA & MORS FILIORVM DEI, ad ductum

Col. III, 3. 4. delineata.

Lipsiæ, impensis Martini Theodori Heybey, 1696. in 8.

Constat Alphab. 2. & plag. 7.

Inter tot alios meritis de republica, & patria imprimis nostra viros eminentes, non aliter ac præfulgidum quoddam sidus emicuit paucis abhinc annis Vir illustris, HAUBOLDVS A MILDITZ, Potentissimi Electoris nostri Consiliarius intimus. De cujus virtutibus rebusque præclare & feliciter gestis qui commentari velit, eas non compendiosius atque succinctius exponere, nec ad vivum magis delineare posset,

posset, quam istis verbis, quibus *Vellejum Paterculum* de Tib. Graccho loquentem uti meminimus; fuisse nempe virum vita innocentissimum, ingenio florentissimum, proposito sanctissimum, tantis denique adornatum virtutibus, quantas perfecta & natura & industria mortalis conditio recipit. Addimus vero duas potissimum in ipso excelluisse virtutes, quæ omnibus mirum in modum se approbaverunt; primum charitatem erga patriam, qua tam impense flagravit, ut facile pateret omnibus, utilitatibus ejusdem & incremento ipsum postposuisse omnia; id quod testantur gravissimæ functiones, quibus per annos quadraginta quinque admirabili fide & incredibili dexteritate præfuit: deinde pietatem sinceram, ardentemque erga Deum amorem, quæ utique eo magis in personis illustri loco positis æstimanda sunt, quo magis in animis hominum exolescere vulgo animadvertimus. Enim vero quibus cogitationibus omnium maxime delectatus fuerit Generosissimus *Mildizius*, documento esse possunt Meletemata hæc sacra, quæ ipse in locum illustrem Pauli *Col. III, 2. 3.* instituit, quæque nunc ab Hæredibus illustribus typis evulgantur in publicum. Hinc enim occasionem nactus Vir devotissimus, capita quædam Christianismi primaria pie, solide & eleganter pertractat; ostendens nempe *moriendum* in hoc mundo Christianis esse morti naturali, spiritali, & æternæ; porro peccato, legi, mundo, & sibi ipsis: ulterius ebrietati, securitati, scortationibus, impatientiæ, pusillanimitati, voluntati propriæ; sic iræ, avaritiæ, superbæ, imo omnibus denique peccatis. Et ita quidem conditionem Christianorum esse absconditam in mundo, tum coram mundo, tum coram ipsis piis. Sed in altero seculo manifestatum iri Christum, & cum ipso Christianos; idque coram Christo, angelis, beatis omnibus, impiis etiam & diabolo. Quibus certe capitibus quis ea contineri ambigat, quibus quæ circa mores versantur, absolvuntur officia Christiani hominis?

Sed quæ in egregio libro exhibeantur, veluti in summa edocet luculentissima *Prefatio*, qua Vir summe reverendus deque Ecclesia Christi meritisissimus SAMVEL BENEDICTVS CARPZOVIVS, Serenissimi Electoris Saxonici Concionator Aulicus primarius & Consiliarius Ecclesiasticus, eundem munivit pariter & exornavit; ex qua haud incongruum erit pauca excerptisse. Explicaturus nempe Pauli dictum *Rom. II, 24. Spe salvati sumus*, annotat primum, Apostolum, cum

antea

antea dixisset, creaturam, irrationalem nempe (nam de ista sermonem esse, non de hominibus, exin manifestum ait, quia mali homines inviti & prater voluntatem suam, quod de creatura asseritur, vanitati non sint obnoxii; pii autem creaturae illi opponantur) anhelare libertatem filiorum Dei, nunc pergere, & adhortari pios, ut id multo magis ab ipsis fiat; addita hac ratione, quoniam *spe salvi facti sumus*. Ubi vox *ἐσώθημεν* adhibita legatur, quæ licet alias de liberatione corporali occurrat, hoc loco tamen de liberatione æternum nos exhilaratura accipienda sit. Hoc vero cum non de acquisitione, sed de applicatione salutis intelligat Apostolus, mirum id alicui videri possit, reputanti quæ calamitates eos in mundo maneat, qui Christum sequuntur, & de quibus Paulus alibi pronuntiat, *si in hac solum vita in Christum sperent, fore miserrimos*. Sed hic accurate monstrat Vir summe reverendus, duplicem esse beatitudinem, aliam gratiæ, alteram gloriæ; quas duas beatitudinis species ex beatissimis Theologis nostris, Höpfnero, Jo. Oleario, Jo. Benedicto Carpzovio patre, & Balduino adstruit, ne nova res adferri videatur. Beatitudinem gratiæ vita spirituali, adoptione nostra in filios Dei, amore Dei paterno, exauditione precum, & spe hereditatis æternæ absolvi: hanc excipere alteram, in vita æterna, quæ quidem sit fidei finis, ut prior ejus constituit objectum. Jam cum quærat, de qua beatitudine Paulo sermo sit, an gratiæ an vero gloriæ; adjunctum verbum *spe* ad beatitudinem olim a nobis obtinendam nos amandare, ad stipulantibus huic interpretationi verbis etiam sequentibus. Si aliquis quærendo instare velit, quid ergo significet, *spe salvari*, sciendum, non præscribi hic novum salutis medium, quod aliquibus ex Pontificiis arrideat, neque per spem fidem intelligi, veluti cum Chrysostomo sentiant alii; sed potius verbis iis describi statum *salvandorum*, & istud dicere velle Apostolum, possidere nos spe futuram salutem; non tantum habere nos præsentem beatitudinem per fidem, sed quia fides & futurum apprehendat, cui spes innitatur nostra, & spe ista nos salvos esse. Quæ quidem in opere ipso latius & exquisitius deduci inquit.

HISTORIA MUSICA, NELLA QUALE SI HA PIENA COGNITIONE della Teorica, & della Pratica antica della Musica Harmonica &c.

Hoc

Hoc est:

Historia Musica, in qua datur plena cognitio Theoriæ & Praxeos antiquæ Musicæ Harmonicæ, secundum doctrinam Græcorum, qui eam ante diluvium inventam a Jubal, & denuo repertam a Mercurio restituerunt pristinae suæ dignitati; & quomodo ex Theoria & Praxi antiqua postea nata sit Praxis moderna, quæ comple-

titur Scientiam Contrapuncti. Auctore JOHANNE ANDREA

ANGELINO BONTEMPO, Perusino.

Perusiæ, typis Constantini, A. 1695. in fol. Plag. 73.

Quamvis bene multos reperias ex recentioribus, qui de Musica Harmonica sunt commentati, paucissimi tamen in hoc argumento feliciter versati fuerunt, suis scilicet ducti conjecturis potius, quam veteres secuti Musicæ principes, quorum septem scripta emendatissima edidit Vir Græce & Latine doctissimus, Marcus Meibomius. Ne ergo in eundem offenderet lapidem, hos sibi duces unicos elegit in Historia Musica, quam Auctoris nobilissimi dono, curæ vero celeberrimi Magliabechii debemus, scribenda Dn. *Joh. Andreas Angelini Bontempi*, Perusinus, quem tum ob artis Musicæ præstantiam, tum ingenii elegantis doctrinam, gratia Serenissimi quondam ac Potentissimi Saxonie Electoris *Joh. Georgii II* floruisse, choro musico aulico præfectum, meminimus. Comprehendit autem Historiam Theoriæ Musices antiquæ duabus partibus, totidemque partibus Historiam Praxeos Musicæ antiquæ; reliquis autem duabus tradit Historiam Praxeos recentioris, ita quidem, ut appareat nihil eum dedisse suis conjecturis, sed quæ in auctoribus, quos copiose allegat, confusa reperit, redegit in ordinem, & obscura illustrasse.

In prima ergo parte *Historiæ Theoriæ Musicæ antiquæ* agitur de Musica generatim, superiore nempe seu divina, & inferiore, quæ dividitur in mundanam, humanam, politicam, rhythmicam, metricam & harmonicam; præcipue vero de ultimo ejus genere disquiritur, referturque quomodo inventum sensimque auctum & ad certa systemata revocatum fuerit. In secunda parte exponitur de septem partibus seriei modulatæ, sono nempe, intervallis, generibus, systematis, tonis seu modis, commutatione & melopoeia. In Historia autem *Praxeos antiquæ* primum afferuntur regulæ Aristoxeni ad eam pertinentes; deinde vero

H h

quis

quis ab A.C. 370 usq; ad Guidonem Arētinum, qui circa A.C. 1049 floruit, Musices fuerit status, qualesque regulæ in ecclesiasticis hymnis observatæ, narratur. Sequitur *Historia praxis recentioris*, cujus parte prima Guidonis inventa, altera ipsam Contrapuncti scientiam explicat, prout a Joh. Muri, Parisini, ætate ad hæc usque tempora locupletata fuit, explicat, ita ut agatur de figuris, gradibus, proportionibus, contrapuncto simplici & florido. Distinxit quoque clarissimus Auctor hoc opus adnotationibus, quas Corollaria vocat, in quibus de rebus dubiis sententiam suam modeste proponit, errores Musicorum recentiorum, inprimis Zarlini, coarguit, aliaque ad hoc argumentum spectantia affert, quæ non poterunt non philomusis esse jucunda & proficua, cum profecta sint a Viro, qui sub Virgilio Mazochio, Musices in templo Vaticano summo præfecto, tyrocinia olim posuit, omnemque ætatem in hac arte contrivit, eamque lectione scriptorum optimorum, & consuetudine quotidiana artificum celeberrimorum, quibus Italia illustratur, mirifice auxit. His ergo ut salivam moveamus, pauca more solito dabimus excerpta. *Part. 1. Theor. Mus. Coroll. 9*, conjectura traditur, tres nervos in testudine arefacta, qua reperta Mercurius lyram excogitasse fertur, habuisse tonos E, F, G, in genere diatonico, ita ut primum intervallum hemitonii, alterum toni fuerit. *Corollario 13*, quod de ponderum a Pythagora ex chordis consonantibus suspensorum proportionibus referunt Nicomachus, Gaudentius & Boethius, ab experientia refelli, testimonio Galilæi probatur. *Coroll. 18* ostenditur, ipsam naturam auctorem esse generis diatonici, quia lyra Pythagoræ ex hemitoniis & tonis constans componitur ex tetrachordis, quæ similia tetrachordis lyre Terpandri, hæc autem derivatur ex lyra Mercurii, quæ ex nervis testudinis traxit originem. *Coroll. 15*, nec non alibi passim, confirmatur, antiquis non fuisse cognitam illam canendi rationem, qua plures sibi voces consonant. *Parte secunda Histor. Theor. Mus. Coroll. 10* monetur, inter consonantias, quæ intervallum diapason transcendent, quamvis olim non fuerint admittæ nisi, dia pason & dia tessaron, atque dia pason & dia pente, nostro tempore posse quoque admitti dia pason & hemiditonum, dia pason & ditonum, dia pason & hexachordum minus, dia pason & hexachordum majus, cum intervalla illa sint consonantia reddita in systemate, cujus hodie viget usus, quodque temperatum vel participatum dici solet, cum particeps sit tum

anti-

antiqui systematis syntoni, tum systematis syntoni reformati a Didymo, quod Ptolemæo vulgo tribuitur. *Coroll. 13* ostenditur, Zarlinum perperam habere systema Ptolemæi pro systemate modulationum nostro tempore usitato, probaturque, differentias quæ inter systemata syntona intercedunt esse quoad intervalla, quæ sensu percipi nequeant, cum experientia constet, in Musica harmonica neque integrum comma posse auditu sentiri, nedum ejus partes minimas. *Coroll. 16* corriguntur numeri, qui apud Boethium in systemate Chromatico corrupti reperiuntur. *Coroll. 21* celeberrimus Auctor a clarissimo Meibomio dissentiens statuit, Erastoclis sectatores dia tessaron enharmonicam in duas divisisse partes, quarum priorem duæ dieses, posteriorem ditonus efficiunt, illosque reprehendit, qui in doctrinam contrapuncti rationes enharmonicas introduxerunt, cum tamen a voce humana sonus medius spissi enharmonici exprimi non possit, & hac occasione Balthasaris Ferri, civis sui, symphoniacique exquisitissimi elogium repetit. *Coroll. 31* dia pente illa dicitur esse consonantia, ex qua facile possit de contrapunctistæ peritia ferri judicium, cum soni nonnulli magis ament comitem sextam, quam quintam, docenturque non pauca ad hanc rem facientia. *Coroll. 32* ratio cur situs naturalis dia pente sit infra dia tessaron, non supra illam, hæc redditur, quia illum situm referunt numeri 6, 9, 12, in proportionem arithmetica naturali constituti, hunc numeri 6, 8, 12, harmonicam servantem proportionem, quæ artificialis est. *Coroll. 54* improbatur illorum sententia, qui transitum a modo Musico uno ad alium sensum fieri debere præcipiunt. *In Histor. Prax. antiqu. part. 1, Coroll. 5*, non adprobatur axioma Aristoxeni sine ulla exceptione, quod in chromatico & enharmonico genere omnis sonus spissi debeat esse particeps. *Coroll. 13* denuo illi reprehenduntur, qui contrapunctum enharmonicum constituere voluerunt, moneturque, errores a Kircherio in Musurgia commissos, quamvis Romæ impressa fuerit, non tribuendos viris celeberrimis, qui eo tempore Romæ vixerunt, vanumque esse hinc exortum clarissimi Meibomii metum, fore ut barbaries ex Italia, politissimæ gentis sede, in omnem Europam diffundatur. *Coroll. 2, part. 1, Histor. Prax. recent.* docetur, tolli posse difficultatem, quæ in mutatione vocum tyrones fatigat, si more Græcorum quatuor tantum assumantur, nempe Mi, Fa, Sol, La, & in cantu pariter duro & molli Fa, Sol, La, adhibeantur, in duro autem syllaba

Hh 2

Mi

Mitribuatur clavi (□) Parameses, & syllaba Fa clavi (b) trites synemmenon in cantu molli. *Coroll. 4* systema participatum, omnia intervalla exceptis diapason & apotome, irrationalia habere ostenditur, systemaque syntonum a Zarlino excogitatum nullius esse usus. *Coroll. 5* distinctio toni in majorem & minorem, item hemitonii in majus & minus, Mathematico relinquenda censetur, Aristoxenusque hoc discrimen negligens defenditur. *Coroll. 7* affertur compendium libri, Latina quondam lingua ab Auctore in Germania editi, in quo docuit, quomodo Mathematici possint in usus suos convertere quasdam occultas convenientias, quæ in intervallis diatonicis reperiuntur, earumque ope construere compositionem diatonicam quatuor vocum. *Parte 2 Hist. Prax. recent. Coroll. 5* syncopes vocabulum ex Medicina in Musicam translatum explicatur. *Coroll. 8* Joh. Mariæ Bononcini doctrina de mensuris sub censuram vocatur. *Coroll. 10*, an & cur duæ quintæ, & quæ cum cautela possint admitti, disputatur. *Coroll. 13* ratio, cur sexta major octavam, minor quintam requirat, exponitur.

LA NATURA DELLA PROPORZIONE, ET DELLA PROPORZIONALITA, con nuovo, facile & sicuro metodo spiegata, da ANGELO MARCHETTI, Accademico dell' Arcadia di Roma, & dal medesimo dedicata al Serenissimo Cosmo III, Gran Duca di Toscana.

Hoc est:

Natura rationis & proportionis, nova, facili & secunda methodo explicata ab Angelo Marchetti &c.

Pistoriæ, e typographia Stephani Gatti, 1695, in 4. Plag. 14.

DE ratione & proportionem quamvis præclara Euclides tradiderit, fuerit tamen inter præcipuos Geometras hujus sæculi, qui haud pauca in methodo, qua in his docendis usus est, desiderarunt, ut vel ex Borelli & Barrovii, Euclidis hyperaspistæ, scriptis est manifestum. Neque etiam recentiores clarissimo Viro Angelo de Marchettis ita rem omnem per egisse visi sunt, ut mens veri indagandi avida plane possit in eorum dictis conquirere. Quapropter diligentem navavit operam, ut in præfati scripto, cujus per illustrem *Mugliabechium* copiam nobis facere dignatus est, primaria de ratione & proportionem Theoremata eo

cum

cum rigore demonstraret, qui in Mathematicis scientiis requiritur. In prima igitur ejus parte rationes affert, cur rejiciat ea, quæ in hoc argumento ab aliis scripta sunt Geometris; in secunda vero ipsam propositionum huc pertinentium seriem cum demonstrationibus proponit. In eo ergo peccasse ipsi videntur plerique scriptores, quodea etiam definire & demonstrare susceperint, quæ per se manifesta sunt, nulliusque definitionis aut demonstrationis egent; contenditque frustra definiri v. g. æqualitatem & inæqualitatem rationum, quoniam rationes sint relationes quantitatem veram habentes, perinde ut anguli, quorum, licet & ipsi relationes sint, unus altero major dicitur. Quemadmodum ergo in doctrina de angulis, neque Euclides, neque alius quisquam Geometra definitionem æqualitatis aut inæqualitatis angulorum seorsim tradit, sed eam, quæ communis est omnibus quantitatis speciebus, supponit: ita quoque in doctrina de ratione & proportionem, idem faciendum censet, cum alias definitiones exoriantur definitis obscuriores. Id vero ut ostendat, Euclidis dogmata primum, deinde vero ea, quæ Borellius habet in Euclide restituto, ad examen revocat. Porro illius quoque definitionis, in qua ratio composita per multiplicationem componentium a quibusdam describitur, nec non eorum, quæ de hac re a Theone tradita sunt, censuram agit, & hac occasione refert, novam libri primi Almagesti Ptolomei cum Theonis commentario versionem concinnatam fuisse a doctissimo Hiberno, Georgio Fleming, eamque notis clarissimi sui Parentis ornatam, ad editionem esse paratam. Occurrit etiam objectioni, qua in dubium vocari posset, quod dictum est, rationes esse veras quantitates. Cum enim in quantitatibus veris totum semper minus sit parte, ex qua componitur, contrarium videtur evenire in compositione rationum, ubi composita ratio minor quandoque est componente. Ostendit ergo, nihil hic accidere peculiare, quod non competat quoque numeris positivis & privativis, ut ex Algorithmi Algebraico notum, quibus respondent rationes excedentes (majoris inæqualitatis) & deficientes (minoris inæqualitatis). Secunda pars constat ex definit. 31, axiomat. 15, & propositionibus 25, in quibus non solum Euclidæ primariæ, (cum demonstratione lib. 5, def. sextæ, octavæ, & conversæ octavæ) sed etiam Pappi, Campani & Borelli propositiones quædam perutiles comparant.

Hh 3

D. BE-

*D. BENEDICTI BACCHINI DE SISTRIS EORUMQUE
figuris Dissertatio, edente JAC. TOLLIO.*

Trajecti ad Rhenum, apud Franc. Halma, 1696. in 4.

Plagula 5, & lamina aenea.

I Tineris Italici, quod peculiari narratione se expositurum esse promissit Jac. Tollius, cujus initium sub praelo fervere indicat, fructum hunc percipimus, quod Dissertatio hæc a clarissimo Bacchino Parmæ edita, sed quæ ad exterorum vix conspectum pervenit, quinquaginta modo ejus exemplaribus excusis, plurium oculis & notitiæ nunc pateat, venuste in Belgio recusa. Isiacæ superstitionis monumentum ea exhibet, & delineatas oculis Lectorum objicit varias sistroum figuras, anguliformia, ovalia, varie manubriata, loto exornata; ut omnino unius generis formam omnia habuisse, quod Hier. Bossius existimasse videtur, non censendum sit. Is enim in tractatu de Sistro ita istud describit: *est crepitaculum ovale, ex arguti metalli lamina factum, cujus apsis superior eribus insignitur figuris: una scilicet aluri humana facie in medio posita; altera Isidis in dextro latere; tertia Nephthys in sinistro. In ima vero sui parte manubrium habet; quod dum concutitur, virgula quedam ex eodem metallo facta, & per lamina forulos transjecta, ad unam utrinque cuspidem laminam ipsam percutiunt, quæ mox sonorum edit tinnitum.* Hæc omnia examinat, & non omni Sistro omnia convenire, sed alium in modum alia efformata fuisse, ostendit Bacchinus. Neque enim vultus istos semper supra mobiles virgulas fuisse collocatos; neque felem omnibus impositam, sed Sphingem interdum, interdum lotum, interdum humanam effigiem, aliquando & nudum extitisse Sistrum demonstrat. Inde de propagatis Isiacorum mysteriis disserit, ac quam late Isidis patuerit cultus, in quo Naturam parentem venerati fuerint Gentiles, unde etiam tot ejus profluxerint cognomina, quæ vel e Lib. XI. Milesior. Apuleji innotescunt, docet. Isidem ab Ægypto Romanos, a Romanis Græcos accepisse, & cultum ejus apud Græcos invaluisse, cum Romæ jam diu viguisset, observat: nec sacra ejus cum sacris Magnæ Deum Matris seu Cybeles eadem prorsus fuisse censet; at tamen utraque tandem coaluerint, ambigit. Jac. Tollius in subiecta Bacchini Dissertationi observatione, quatuor in Sistro virgulas æneas, quatuor Elementorum harmoniam sonoro tinnitu significasse

son-

conjicit, ovalem figuram Chaos antiquorum adumbrasse, forte etiam quatuor anni tempestatum conversionem istis virgis designatam fuisse, existimans. Idem in tabula ænea complures Sistrorum formas, e nummis & gazis illustrium hominum & doctorum virorum petitas, exhibet.

LIBRI NOVI.

Juliani Imperatoris Opera quæ supersunt omnia, & S. Cyrilli contra impium Julianum Libri X, cum notis Dionysii Petavii & observationibus Ezechielis Spanhemii. Lipsiæ apud Jo. Lud. Gleditsch, 1696. in fol. *Theſaurus Antiquitatum Romanarum congestus a Jo. Georgio Grævio. Tomus III & V. Trajecti ad Rhenum apud Fr. Halma & Lugd. Bat. apud P. Vander Aa, 1696. in fol.*

Biblia sacra, sive Testamentum Vetus ac Novum, ex linguis Orientalibus in linguam Latinam translatus a Sebastiano Schmidio. Argentorati apud Jo. Frid. Spoor, 1696. in 4.

Articulorum Formula Concordiæ Repetitio, instituta a Sebastiano Schmidio. Argentorati apud Josiam Stadel, 1696. in 4.

Joh. Schilteri Codex Juris Alemannici Feudalis. Argentorati apud I. F. Spoor, 1696. in 4.

Antonii Van Dale Dissertationes de Origine ac Progressu Idololatriæ & superstitionum: de vera & falsa Prophetia: de Divinationibus Idololatricis Judæorum. Amstelod. apud Henricum & viduam Theodori Boom, in 4.

Antonii Bynai de Morte Jesu Christi Liber secundus. Amstel. apud Gerhard. Borstium, 1696. in 4.

Vervolg op't Voor-hof der Heydenen, door Salomon Van Til. Tot Dorrecht, by Dirck Goris, 1696. in 4.

Valerii Harpocratonis de Vocibus Liber, cum notis Jacobi Gronovii. Accedit Diatribe Henr. Stephani ad locos Isocrateos. Lugd. Bat. apud Fred. Haaring, 1696. in 4.

Pomponii Mele libri III de Situ Orbis, nummis antiquis & notis illustrati ab Jac. Gronovio. Lugd. Bat. apud Jordanum Luchtmans, 1696. in 8.

Jacobi Le Mortii Chymia vera nobilitas & utilitas &c. Operaque ejus omnia huc usque typis commissa. Lugd. Bat. apud C. Boutenssteyn & F. Haaring, 1696. in 4.

Epheme-

Ephemerides Persarum Latine versæ & V Commentariorum libri illustrata a Matth. Frid. Beckio. Augustæ Vindel. apud Laurentium Kreniger & Th. Gobelii Heredes, 1696. in fol.

Jo. Jac. Manger Bibliotheca Medico-Practica. Tomus III. Geneva apud I. A. Chouet, 1696. in fol.

Antonii Matthæi Manuductio ad Jus Canonicum. Lugd. Bat. apud Fred. Haaring, 1696. in 8.

Joma. Codex Talmudicus de Sacrificiis dici Expiationis, illustratus a Rob. Seringhamio. Accedit Jac. Rbenferdi Comparatio Expiationis Pontificis Maximi cum Expiatione JESU Christi. Francquera apud W. Bleck, 1696. in 8.

De Viva deque Mortua Fide Doctrina Jacobi Apostoli evoluta a Iac. Gussietio. Amstelod. apud Henricum & viduam Theodori Boom, 1696. 8.
Veritas Religionis Catholica, suppositis Scripturis & Fide in Christum, evidenter demonstrata per A. R. P. Thyrsus Gonzalez, Præpositum generalem Societatis Jesu. Editio tertia. Insulis apud Fr. Fievet, 1696. 12.
Menteti Kerwig de Ambitu antiquo & hodierno Liber. Brema apud P. & Saurman, 1696. in 8.

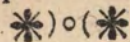
De l'Incredulité, ou l'on examine les motifs qui portent les incrédules à rejeter la Religion Chrétienne, & ou l'on en prouve directement la vérité. Par Jean Le Clerc. A Amsterdam chez H. Wetstein, 1696. 8.
Traité de la Conscience, par Mr. Basnage. A Amsterdam chez P. Brunel, 1696. 8.

Les Devoirs des Hommes & des Citoyens suivant la Loi Naturelle. Ouvrage composé en Latin par Mr. le Baron de Puffendorff, & mis en François par Antoine Teissier. A Berlin chez R. Roger, 1696. 12.

Intra triduum publicabitur Sectio XI Tomi II Supplementorum, quam Sectio XII eaque Tomi II ultima propediem sequetur.

ERRATA.

In Actis A. 1691, pag. 80, lin. 7, lege: *in stellis undecim ascensiones rectæ hoc ævo decrescant, cum in reliquis crescant.* In Actis hujus anni pag. 167, lin. 5, 6, 8, pro Antonio Augustino, lege Nicolaum Antonium; pag. 174, lin. 22, pro meritis, lege meriti.

ACTA
ERUDITORUM

publicata Lipsiæ

Calendis Junii, Anno MDCXCVI.

JOHANNIS WALLIS S. T. D. GEOMETRIÆ PROFESSORIS
 Saviliani in Academia Oxoniensi Opera Mathematica.

Oxoniæ ex Theatro Sheldoniano 1695. in fol. Alph. 21, plag. 12.

Cum celeberrimum Wallisum egregie de Mathefi meritum constet, paulo magis immorabimur recensendis ejus scriptis; licet pleraque hic simul edita jam dudum prodierint, & vel a nobis jam sint recensita, vel initia nostri laboris prævenerint.

Volumine primo continetur primum *Oratio inauguralis* in auditorio Geometrico habita A. 1649; ubi inter alia in Henrici Savilii Equitis nobilissimi, qui cathedram fundaverat, laudes expatiatur. Hunc ait Elizabetham Reginam in Græcis literis instituisse; Jacobi Regis jussu in versione Anglicana Sacri Codicis cum aliquot aliis magni nominis viris operam navasse; edidisse opera Chrysostomi, & Bradwardini librum de causa Dei contra Pelagianos ex manuscriptis exemplaribus in lucem protulisse: quemadmodum & Scriptores quidam Anglicanæ Historiæ veteres ei lucem debeant. Duas Mathematicarum cathedras (Geometricam & Astronomicam) fundavit, eisque leges posuit; quin & prælectionibus in Euclidis primordia habitis cathedram suæ foundationis imbuere primum, infra dignitatem non putavit. Codices Græcos sua manu descriptos ex partibus transmarinis attulit. Annotationes in Apollonium, Eutocium, Ptolemaum scripsit, & in Scaligeri Geometrica animadversiones, aliaque id genus.

Primo inter libros Wallisianos loco ponitur *Opus Arithmeticum*, sub titulo *Matheseos universalis*, ubi præter Philologica quædam

inspersa, calculi elementa explicat. Ait, non unitatem, sed nullitatem esse principium numerorum, ut punctum lineæ; unitatem vero ipsammet numerum esse. Multa habet non inelegantia de nominibus & notis numeralibus per literas: unde Saracenicæ etiam, (Maximo Planudi Indicas) ex Græcis literis natas, post alios notat, refertque ex Pokockii ore, Alsepadi Arabem in commentariis ad elegantissimi poetæ Togrii poema Lamiato⁹ I Ajam dictum notasse, Indos de tribus inventis gloriari, ludo schachii, figuris numericis, & libro Golaila Wadamna dicto, qui fabulis Æsopicis ansam dederit. Notavit autem Erpenius, in quibusdam manuscriptis Arabum ϕ significare nullitatem, & g quinarium, in aliis vero punctum crassiusculum pro nullitate poni, & ϕ pro quinario. De decimali progressionem agens, distinguit gradus ascendentes, id est decades, centenarios &c. a descendentibus decimis, centesimis &c. Exponit deinde operationes seu 4 species tam in numeris quam in literis, & notat, cum aliquid apponitur mutato signo id subtrahi. Hinc minus in minus facere $+$. Demonstrat quoque hac occasione calculo literali decem primores propositiones libri secundi Euclidis, quippe quæ non dependent a Geometria. Geodæsiæ quoque nonnulla exponit; deinde de differentiis & rationibus progressionemque Arithmetica & Geometrica, ac Logarithmis tractat, & quintum Euclidis elementum exponit. Ubi communicatum sibi a Pokockio locum supra dicti commentatoris Arabis in Togrii librum Arabice cum Latina versione inserit, de crescente in immensum Geometrica proportionem; ubi & continetur, quod paulo ante de figuris numerorum ab Indis inventis diximus. Deinde regulas vulgares Arithmeticoarum, auream (& ejus species, directam, reciprocam, compositam,) regulam societatis & alias, in integris & in fractionibus exhibet. Analysin autem & radicum doctrinam, ne opus nimium cresceret, non attigit. Huic operi appendicis loco accessit *adversus Marci Meibomii de Proportionibus Dialogum Tractatus Elencticus*. Nimirum Marcus Meibomius videns a multis rationem considerari, ut fractionem, cujus denominator antecedens sit, numerator vero consequens, adeoque duplo facto antecedente duplam fieri rationem, & Gregorium a S. Vincentio hinc etiam rationum rationem duxisse, graviter hanc doctrinam improbavit & veteres ipsos in ea re lapsos putavit, Theonemque reprehendit, quod rationem sextuplam putavit esse triplæ duplam, cum

talis

talis ipsi noncupla potius videatur. Nam additionem rationis ad rationem vel compositionem rationum esse, cum ratio a ad c dicitur composita ex ratione a ad b & ratione b ad c ; minime vero cum ratio l ad n & ratio m ad n dicuntur componere rationem $l + m$ ad n . Sed revera non nisi de nomine hæc quæstio visa est Wallisio, qui & notavit, Euclidem, confusionis vitandæ gratia, sextuplam rationem dicere duplam ($\delta\iota\pi\lambda\acute{\alpha}\sigma\iota\sigma\iota\nu$) triplæ, quia 6 ad 1 sit duplum ipsius 3 ad 1; sed noncuplam quæ fit ex ratione 9 ad 3, & 3 ad 1 vocare $\delta\iota\pi\lambda\acute{\alpha}\sigma\iota\sigma\iota\nu$, quod Latini reddunt duplicatam, ad distinctionem duplæ, verbi commodioris defectu. Addit Wallisius, etiam Auzotium Gallum (aliis postea Mathematicis speciminibus clarum) libellum contra Gregorium a S. Vincentio in eundem sensum composuisse, quem manuscriptum (neque enim prodiit) legerit Ainscombe & non incommode refutarit. Cæterum Wallisius in dedicatione hujus contra Meibomium libelli ad Vice-Comitem Brounkerum narrat, quomodo parabola cubica sibi imposuerit specie diametrorum, & quomodo post Robervallii admonitionem diu non potuerit nodum solvere; donec detexerit, hanc curvam in vertice non rursus parabolæ Apollonianæ more descendere, sed potius flexu sursum facto ascendere. Annectitur & *Tractatus de Sectionibus Conicis nova Methodo expositis*. Ibi quamlibet sectionem separatim, tam in cono quam in plano explicat. In appendice tractat & de paraboloide cubicali & ejus diametris; sed hæc postea retractavit, animadverso, ut diximus, diametros tales in paraboloide cubicali non esse.

Hos tractatus excipit *Arithmetica infinitorum, sive nova Methodus inquirendi in curvilinearum quadraturam aliaque difficiliora Mathematicos problemata*. Ejus vis huc redit: Autor considerat summam numerorum naturalium seu progressionis Arithmeticæ, deinde summam quadratorum ab ipsis, deinde summam cuborum ab ipsis, & ita porro. Reperit autem, quanto minor assumitur unitas, seu quanto minus differunt termini, eo magis accedi in summa numerorum naturalium, quadratorum, cuborum &c. respective ad secundam, tertiam, quartam &c. partem facti ex termino ultimo & numero terminorum: unde cum unitas sit infinite parva, seu cum termini repræsentant ordinatas figuræ, tunc summam horum terminorum, ut Cavalleriano more loquamur, id est aream figuræ, æquari parti dimidiæ, tertiæ, quartæ &c.

rectanguli sub altitudine, quæ repræsentat numerum terminorum, & sub basi, quæ repræsentat terminum ultimum. Quod autem summæ numerorum dicto modo magis magisque accedant ad dictam partem, secundam, tertiam, quartam &c. probat in singulis per inductionem aliquousque productam, & ita non dat demonstrationem, ne quidem pro una serie separatim, v. g. pro quadratis, & multo minus pro omnibus simul. Equidem Ismael Bullialdus libro peculiari hoc conatus est supplere, & in serie naturalium, quadratorum, & paucorum aliorum rem universaliter demonstravit, pro unaquaque serie tantum separatim, sed non ostendit universaliter idem locum habiturum in seriebus sequentibus, præsertim pro ordinatis irrationalibus, ubi non æque bene licet inductione uti. Unde aliam dedere Geometræ per tangentes, quæ rem universaliter conficit. Et hæ quadraturæ etiam antea in Gallia Fermatio & Robervallio & Pascasio fuere notæ. Sed illud peculiare habet Wallisius, quod deinde procedens etiam ad Apotomas seu differentias inter duos ejusmodi terminos, harum vel ab ipsis potentiarum quadraturas quærit, & inductione ostendit, quomodo hinc etiam appropinquatio ad circuli quadraturam duci possit per seriei interpolationem. Hoc tamen habet imperfecti hæc methodus, quod in Apotomis istis earumque potentiis ipsa tantum inservit pro toto, non vero pro singulis partibus seu segmentis figuræ quadrandis. Itaque postea methodus per series infinitas fuit introducta, quæ expressiones dat magis universales. Cæterum quæ de ordinatis parallelis dicuntur, certo modo applicat etiam ad ordinatas ita collocatas ut radii crescentes vel decrecentes in spiralibus solent, paucisque designavit quæ doctissimus Geometra Stephanus de Angelis fufius peculiari postea libro explicuit, quæ quosdam numeros Wallisianos reprehendit, in quibus tamen non erat methodi sed calculi error. Ex his patet, Arithmeticam infinitorum sensu Wallisii longe diversum significare ab Analysis infinitorum, seu calculo differentiali, qui ita se habet ad illam, ut Analysis speciosa ad Arithmeticam. Adjicitur hic Eclipsis Solaris observatio Oxoniæ visæ Aug. 22. (styl. vet.) 1652, Hevelio inscripta.

Hæc excipiunt tractatus duo, prior de *Cycloide*, posterior de *Cissoide*, ubi & quædam de linearum *εὐθύγραφα* & corporum *πλατυσµα*. Quoad Cycloidem res ita habet. Pascalius dissimulato nomine Parisiis A. 1658 hoc problema proposuerat. Dato in Semicloide (primaria)

ria) cujus vertex C, puncto quolibet Z ex quo ducta recta ZY basi parallela axem CY secet in Y; quæritur dimensio spatii CZY ejusque centrum gravitatis, solidaque ejusdem CZY conversione tum circa ZY, tum circa CY genita, & horum solidorum centra gravitatis; quod si eadem solida plano per axem bifariam secentur, horum item semisolidorum quaruntur centra gravitatis. Quorum quidem problematum solutionem a præstantissimis toto orbe Mathematicis supplex postulat anonymus, proposito simul præmio in hæc verba: quisquis superius proposita intra primum diem mensis Octobris anni 1658 solverit & demonstraverit, magnus erit nobis Apollo: et primus quidem consequetur valorem quadraginta duplorum aureorum Hispanicorum, quos ipsi Hispani dublones & Galli pistoles vocant. secundus vero viginti ejusmodi duplos aureos; si unus tantum solverit, sexaginta solus habebit. Additæ sunt postea aliæ conditiones, quibus postulabatur, rem intra præstitutum tempus instrumento publico Notarii Parisiensis Carcavio significari; pecunia autem apud Ducem de Liancourt fuit deposita. Sed cum tempus nimis coarctatum appareret, præsertim pro remotioribus locis, Wallisius noster, de præmio & formalitatibus minus sollicitus, rem ipsam transmisit. Etiam Lalovera ex Societate Jesu aliique solutiones dedere, præmium tamen ob temporis coarctati limites obtinuit nemo. Wallisio certe ne responsum quidem fuit; sed prodit dissertatio Gallica inscripta *Histoire de la Roulette*, in qua inventio lineæ Cycloidis tribuitur Merseno, dimensio spatii Cycloidis Robervallio; nonnulla Anonymus se suppluisse ait. Verum Itali multo probabilius Cycloidis primam inventionem Galilæo, dimensionem Torricellio tribuere, qui saltem suam primus publicavit. Wallisius autem, videns se silentio præteritum, sua ipsemet edidit. Interea Wrennus curvam Cycloidis in rectam extendit. Hugenius quoque quoddam segmentum Cycloidis absolute quadravit, & longo post tempore aliud Cycloidis segmentum a Leibnitio absolute fuit quadratum. Segmentum Hugonianum est, quod abscinditur recta ad axem ordinatim applicata per punctum transiente, quæ a vertice abest quarta parte axis, æquale dimidio hexagono æquilatere intra circulum genitorem descripto. Leibnitianum est, quod abscinditur recta ducta a vertice ad punctum Cycloidis, cui occurrat recta basi parallela per recti generatoris centrum ducta, seu quæ

a vertice abest dimidia axis parte; id enim invenit æquari dimidio quadrato radii circuli genitoris. Adjicitur Wrenni demonstratio de dimensione curvæ cycloidalis primariæ, qui & ostendit cycloides contractas & protractas ellipsium lineis æquari, idemque cycloides alterius generis circulo supra circum procedente descriptas Epicycloides appellavit. Additur deinde *Dissertatio Epistolaria ad Hugenum de Cissoide*. Nam cum Hugenius tam totam figuram cissoidalem, quam ejus segmentum quodvis ad circuli ejusque segmentorum aream reduxisset, ostendit Wallisius idem, (sed tantum quoad totum spatium cycloidale, non vero quoad segmenta quæcunque) ex sua Methodo inductiva elici posse. Inde cum Hugenius significasset, Heuratum Batavum anno 1659 invenisse curvam paraboloidis, in qua ordinatarum cubi sunt ut abscissarum quadrata, aliasque hujusmodi, posse absolute in rectas extendi; respondit Wallisius, Guilielmum Nelium Equitis Pauli filium jam idem præstitisse A. 1657, primumque omnium curvæ alicujus dimensionem invenisse. Notavit tamen Hugenius, & ipse Wrennus, Nelium tunc dimensum fuisse curvam, sed ignotæ sibi constructionis; Heuratum vero curvæ constructionis cognitæ dedisse dimensionem. Unde dicebat Hugenius, non multum quidem ab hoc invento abfuisse Nelium, non tamen omnino fuisse assecutum. Adjicitur deinde a Wallisio & superficiæ Conoidis parabolici dimensio, quam & Hugenius invenerat, aliaque id genus.

Mechanica sive de Motu tractatus Geometricus primum quædam præmittit de momento, ut vocat, ejusque contrario, nempe impedimento; deinde de gravitate, descensus declivitate, & de libra. Sed potissima operis pars in centro gravitatis & calculo ejus pro variis figuris instituto occupatur, idque pro non contemnenda Geometriæ accessione haberi potest, dum alii jam labori eadem calculandi parcere possunt. Explicatur etiam obiter inventum Wrenni, quod jam in Actis Philosophicis Oldenburgii fuit expositum; nempe si in quacunque ab axe torni distantia ponatur acies dolabræ recta in situ ad illum axem non parallelo, sed obliquo, formari torno cylindroides hyperbolicum convexo-concavum, & quidem ab eâ hyperbola, cujus semiaxis transversus æquatur minimæ distantie aciei dolabræ ab axe cylindroidis, (seu semidiametro basis inscripti cylindri) axisque conjugatus cum Asymptota eum faciat angulum, quem facit dolabræ acies recta cum

omni recta axitorni parallela. Unde patet ratio cylindroides torno sic formandi, ut sectio per axem sit data hyperbola. Inferitur & Hugeni demonstratio quadraturæ Cissoidalis figuræ & ejus partium, ex supposita circuli ejusque partium quadratura: item dimensio dolii sphæroidalis truncati, quod Joh. Collinius ad mensuranda vasa liquorem continentia pro parte depleta utile futurum censuerat; id enim frustum sphæroideale ad inscriptæ spheræ frustum reducitur. Post hæc agitur de vecte, axe in peritrochio cum potentiis cognatis, veluti rotis, tröchlea seu polyspasto, cochlea, motibus compositis, acceleratis, retardatis & cuneo, elatere seu resiliitione & hydrostaticis, atque æris æquipondio. Ubi occasione vectis modum exponit a se inventum, contignationem planam ex tignis multo brevioribus, quam sit areæ latitudo, invicem junctis constituendi, & computo æstimandi, quantum cuique juncturæ oneris ineumbat. Figura jam in Itinerariis Monconissi & Sorberii extat. Deinde de percussione tractat, & putat corpora concurrentia simul procedere eadem celeritate, quæ prodeat, si momentorum summa, vel (si in contrarium tendant) differentia per summam corporum dividatur; momentum autem ipsi est factum ex ductu ponderis in celeritatem. Et si grave motum æquali quiescenti directe impingat, ictus magnitudinem fore ad momentum gravis moti, ut quiescentis pondus duplum ad ponderis utriusque aggregatum. Et si duo gravia sibi motibus contrariis occurrant, fore ictus magnitudinem ad momentum alterutrius gravium, celeritatum aggregato lati, ut reliqui pondus duplum, ad utriusque pondus simul. Ubi & de centro percussione, quod cum centro oscillationis, ab Hugenio explicato in libro de Horologio oscillatorio, coincidere notat. Denique & de vi Elastica agit, ostenditque ex ea oriri, quod corpora inter se concurrentia post concursum non simul procedunt, sed a se invicem dissiliunt. Neque enim in motu incepto vim nescio quam esse collocandam, nec in resiliendo motum novum absque nova causa incipere. Et quoniam ad ostendendam æqualitatem anguli incidentiæ & reflexionis, assumerat motus obliqui compositionem ex perpendiculari & parallelo ad superficiem excipientem; respondet Honorato Fabro, qui in Tractatu de Motu lib. 6. & in Dial. phys. 2. hanc compositionem in dubium revocaverat. In Epilogo rationem veteris jam experimenti, quod scilicet inflata vesica solo flatu spiritus humani lateribus

lateribus distentis, & longitudine contracta, pondus librarum 50, 60 aut plurimum pro viribus pulmonum flantis elevare possit ad exiguam licet altitudinem.

Alterum Operum Wallisii Volumen, quod *Algebram* cum nonnullis tractatibus additis continet, non minore cura essemus recensaturi, nisi id jam a nobis esset factum mense Junio A. 1686, cum eadem Wallisii Algebra Anglice anno præcedente cum iisdem tractatibus plerisque hoc volumen constituentibus prodisset. Nonnulla tamen attingemus, quæ hic accessere. Dixerat scilicet Wallisius in priore Algebrae editione, collatisque locis ostenderat, magnam partem Geometriæ Renati Cartesii ex Thomæ Harioti Analyfi posthuma aliquot ante annis edita, & multis ante annis scripta, fuisse desumptam; quemadmodum & nos loco supra dicto in recensione Algebrae Wallisianæ retulimus. Quod cum doctos quosdam Cartesianos male haberet, Samueli Morlando horum impulsu interroganti, num plagium Cartesii probari possit epistolam A. 1688 scripsit Wallisius (hic additam ad cap. 53) qua Geometriam Cartesii percurrit, ostenditque, quomodo maxima pars ex Harioto, nonnulla ejus & ex aliis fuerint desumpta. Incidit deinde Wallisius in secundam editionem Elementorum Johannis Presteti, qui in præfatione secundi voluminis dixerat, Wallisium ex vanis conjecturis Cartesianæ Harioto ascripsisse, invidia & æmulatione gloriæ Gallicanæ in rebus Mathematicis, & ridiculam accusationem renovasse, nullis nixum probationibus; sed merito respondet Wallisius, quæ affirmaverit probata haberi demonstratione oculari, cum Harioti opus in hominum manibus versetur, & loca a se sint producta, in quibus optima quæque extent, quæ Cartesius in Algebra speciosa pro suis edidit. Elementa Presteti Wallisius ex fama & cum ipso multi Malebranchio tribuerant, sed nos recensentes Wallisii opus, subindicaveramus, de eo a nobis dubitari. Et Prestetus ipse secundis curis ea edidit sub nomine suo. Cum deinde & Bailletus in Vita Cartesii suspicionem plagii amovere a Cartesio contendisset, adducta quadam Pelli ad Merseñnum epistola, quæ dicat Anglos de Cartesio favorabiliter judicasse; respondet Wallisius, & se de Cartesio alias favorabiliter judicare, sed hic rem manifestam dissimulare non potuisse, & sese, quæ in priore editione pro Harioto jam dixerat, Pelli legente & approbante dixisse. Subjicit

Bailletus,

Bailletus rem in Cartesii favorem jam decisam esse ab Huddenio & Prestetio; sed Prestetii decisio non magni momenti est. Huddenius in Epistola a Schotenio Cartesianæ Geometriæ inserta, de plane alia re locutus est, nempe de regula solvendæ æquationis biquadraticæ per cubicam, quæ jam apud Bombellum & Vietam extabat, sed cum peculiarem Methodum ostenderit Cartesius, qua ad eam pervenit, sumfisse eam ab aliis veri simile non putavit Huddenius. Verum longe aliud est in iis quæ ab Harioto sumfit, in quibus eandem plane methodum secutus fuit, nisi quod sæpe fontes ab Harioto indicatos suppressit. Unum hic de Harioto adhuc notare placet (ex Algebra Wallisii cap. 12) hujus & Walteri Warneri schediasmata complura extare apud Dn. Richardum Busbey S. T. D, qui Scholæ Westmonasteriensis a longo tempore præfuit, jam valde senex. Et veretur Wallisius ne ipso extincto plane intercidant, una cum Canone Antilogarithmo ab ipsis constructo, ubi logarithmis ab 0 usque ad 100,000 apponuntur naturales respondentes. Inferitur etiam Algebrae cap. 79 Epistola celeberrimi Sturmii ad autorem, qua scrupulum quendam communicat & amolitur, qui contra Wallisii Methodum quadrandi per inductiones numerorum fuerat motus. Cui respondet Wallisius, & Sturmii solutionem probat firmatque. Newtonianis etiam seriebus jam in Anglicana editione expositis, adjicit quædam quæ David Gregorius Scotus Professor Oxoniensis, & Archibaldus Pitcairnius Medicinæ Lugduni Batavorum Professor non abludentia attulerunt. Addit cap. 95 Algebrae pag. 389 apud exteros (ut verba ejus sonant) etiam Leibnitium & Tschirnhausium nonnihil ejusmodi præstitisse, & apud Britannos Jacobum Gregorium & Nicolaum Mercatorem, sed quæ sint ut plurimum nonnisi casus particulares intra ambitum generalem regularum Newtoni. Calculo quoque differentiali Leibnitii affinem esse methodum fluxionum Newtoni (in Principiis Naturæ Mathematicis primum editam) tum utraque esse antiquiorem Barrovii, & omnes Wallisianæ Arithmeticæ infinitorum superstrui, quæ Cavalieri Geometriam promovit, ut hic Archimedeam. Exhibet etiam Methodum quandam Josephi Raphson pro infinitis seriebus, libello Londini 1690 edito sub titulo Analyseos Æquationum universalis comprehensam. Caterum ipse Newtonus non minus candore quam præclaris in rem Mathematicam meritis insignis, publice & privatim agnovit, Leibnitium

Kk

umtum

um tum cum (interveniente celeberrimo Viro Henrico Oldenburgio Bremensi, Societatis Regiæ Anglicanæ tunc Secretario) inter ipsos (ejusdem jam tum Societatis Socios) commercium intercederet, id est jam fere ante annos viginti & amplius calculum suum differentialem, seriesque infinitas & pro iis quoque Methodos generales habuisse; quod Wallisius, in præfatione operum factæ inter eos communicationis mentionem faciens, præterit, quoniam de eo fortasse non satis ipsi constabat. Cæterum differentiarum consideratio Leibnitiana, cujus mentionem facit Wallisius (ne quis scilicet, ut ipse ait, causaretur de Calculo differentiali nihil ab ipso dictum fuisse) meditationes aperuit, quæ aliunde non æque nascebantur. Est enim differentia analyticum quiddam & calculi capax, & quod rei caput est, summæ reciprocum. Eaque demum ratione factum est, ut calculus Analyticus non minus in Geometria altiore, quam Cartesius a suo calculo excluderat, quam in ordinaria ab ipso tractata procedat. Et quemadmodum Apollonius & alii veteres habebant quidem proprietates ordinatarum pro lineis Conicis & aliis, ex quibus formatae sunt postea æquationes a Cartesio; ita similiter lineæ, quas ipse Cartesius, quippe calculo suo intractabiles, a Geometria excluderat, Leibnitiana primum methodo æquationibus finitis sunt expressæ & sub leges Analyseos redactæ; qua ratione omnes earum proprietates analytico jam calculo investigari possunt, prorsus ut in ordinariis. Et cum antea per viam figurarum & imaginationis etiam præstantissimi Geometræ faciliora tantum assequi in his potuerint, nunc ope hujus calculi non tantum priora illa primo velut obtutu patent, quæ tunc merito admirationi erant, sed & multo magis abstrusa deteguntur ad quæ imaginatio non pertingit, in quo consistit potissimus calculi analytici usus. Cæterum ipsum celeberrimum Wallisium, quo est candore, non dubitamus etiam nostratum meditationibus, si sufficientem earum habuisset notitiam, locum ampliorem in suo opere daturum fuisse. Sed ipse queritur ultima Algebrae suæ pagina, hæc nostra Eruditorum Acta, in quibus bona earum pars continetur, minus sibi fuisse visa: unde neque illa satis sibi cognita ait, quæ de Geometria incomparabilium, vel Analytici infinitorum, a Leibnitio data fuere, quæ libenter alioqui in suo quoque opere exhibiturus fuerit. Cæterum hac occasione & de Nicolao Mercatore, (quem Wallisius velut inter suos recensere videtur) notare vo-

luimus

luimus, Germanum fuisse, & ex Holfatia oriundum, etsi in Angliam habitatum concesserit; eumque primum fuisse, quantum constet, qui quadraturam publice dederit per seriem infinitam, tametsi tunc quoque Newtonus in eadem ipso inscio incidisset, eaque multo longius produxisset.

Obiter quoque, præsertim hac secunda Wallisiana Algebrae editione de nonnullis quæstionibus tractatur, velut de Charta Nautica ad ingeniosi cujusdam Nautæ interrogata, de causa cur Sol Lunave ita situ ad horizontem vicino majores appareant nudo oculo quam instrumento (quod Noster putat phantasiæ deceptæ judicio fieri) de complicatis annulis in ludicro quodam sed subtili instrumento, cujus meminit Cardanus in libro de subtilitate; de problemate Florentino nuper Hemisphæricæ superficiei testudinem constituentis, quæ demtis fenestris sit absolute quadrabilis; aliisque id genus passim inspersis. Tractatibus additiis non immorabimur, quippe qui plerique jam cum prima Algebrae editione fuere recensiti. Accessit hic *tractatus* licet jam olim editus de *gravitate & gravitatione*, ubi pondus aeris defenditur, & Dn. Mathiæ Hale, primarii Angliæ Justitiiarii, Libro sub titulo, difficiles nugæ pro Funiculo Lini adversus Gerikianam & Boilianam Barometri explicationem scripto, & Henrici Mori objectionibus respondetur. Suspiciatur autem Autor noster, gravitatem oriri ex sola vi Elastica atheris expansionem affectantis, atque ita quæ hanc impediunt repellentis. Peculiari etiam dissertatione defenduntur definitio quinta & postulatum quintum libri sexti Euclidis, quæ Savilius ipse inter propositiones demonstrabiles rectius referri in suis Lectionibus judicaverat. Repetuntur etiam in hoc volumine, quæ de Tangentibus ducendis, de quadratura Hyperbolæ, de æstu maris, & aliis olim ab ipso Wallisio Transactionibus Anglicanis fuere inserta; quibus immorari nostrum non est, quemadmodum nec *Commercio Epistolico* (olim edito) quod Wallisio & Vice Comiti Brounkero cum Fermatio, Freniclio & Schotenio, sed de quæstionibus maxime numericis (subtilissimis tamen) intercessit, nec *Trigonometriam* planam & sphæricam a Dn. Joh. Caswello eleganter delineatam, & quibusdam acutissimi Analytici Thomæ Bakeri jam defuncti propositionibus auctam, qua hoc quoque volumen finitur, fusiore recensione hic opus habere judicamus.

K k 2

JAC.

*JAC. B. OBSERVATIUNCULA AD EA, QUÆ NUPERO
mense Novembri de Dimensionibus Curvarum publicata
leguntur Auctore D. T.*

Præclara sunt, & e maxime desideratis illa, quæ hic promissit Nobilissimus D. T. atque si ullatenus præstari possunt, ab ejus certe ingenio expectanda erunt. Optandum tantum esset, ut cum de excellentia Methodi, quam tegere voluit, per exempla nobis judicandum sit, talia selegisset, quæ haud facile aliunde solvi possent, aut aliis exceptionibus obnoxia forent; qualia num ista sint, quæ dedit Vir eximius, paucis examinandi veniam ab ipso flagitamus. Primo, quod de Spatio elliptico nos docet in fig. 1, nulla singulari methodo videtur indiguissæ, cum ex natura Ellipsis simplici proportionem concludatur; juncta enim CH & producta GH donec ipsi CF occurrat in I, quoniam ubique IH est ad IG, sicut CD est ad CE, erunt tum spatia IHDC, IGEC, tum Triangula IHC, IGC, tum his ablatis sectores CHD (five $\frac{1}{2}$ CD in DH) & CGE, ut CD & CE, hoc est, erit CE in DH = 2 CGE. Et patet generaliter, quod si loco circuli & ellipsis substituantur quævis aliæ curvæ ejusdem generis, hoc est, quæ habeant applicatas IH, IG in constante ratione, fore in eadem illa ratione etiam sectores CHD & CGE. Quod deinde proprietatem spectat, quam focus curvarum per fila descriptarum attribuit fig. 2, omnibus illa indifferenter punctis est communis, & ex generalissima centri gravitatis natura manat; sumptis etenim in quacunque curva quibuscunque & quocunque punctis A, B, C, D, eorumque centro gravitatis E, semper vel summa trilineorum AFG, BFG, CFG, DFG; vel (si punctorum nonnulla ad convexas curvæ partes assumantur) differentia trilineorum quæ ab una, & eorum quæ ab altera parte sunt, trilinei EFG totuplex erit, quot assumpta puncta fuerint. Sed & præter punctum E infinita alia puncta idem præstant, quæ in axe aliquo æquilibrî per E transeunte existunt. Considerationem igitur focorum nihil hic ad rem facere apparet. Quod porro asseritur de portionibus Parabolarum communem focum habentium fig. 3, etiam procedit cum diversos habent, modo punctum C, e quo recta CE educenda est, tale assumatur, ut ipsa CA, CB, sint in ratione parametro- rum; at nihil hic peculiare tribui video parabolis, quod non idem quoque valeat de omnibus ejusdem speciei curvis, hoc est, curvis similibus & circa

& circa communes axes, focos, centra, aliæ puncta similia similiter constitutis; puta, si curvæ AE, BD, forent duæ Ellipses vel Hyperbolæ similes circa eundem axem AC, & communem focum seu centrum aliudve punctum simile C similiter constitutæ, semper essent abscissæ portiones curvarum AE, BD, in ratione rectarum similium abscindentium AC, BC, vel CE, CD, utraq; nimirum in ratione constante: quorsum applicari possunt ea, quæ jam anno 1692, m. Majo ad spiram mirabilem de triangulo circa angulum (hic infinite parvum ECD) rotato & proportionaliter fluente in genere dicta sunt. Quod denique subjungit nobilissimus Auctor de assignandis in Parabola portionibus datam ad invicem rationem habentibus, fig. 4, id rogo ut revideat; deprehendet enim rem aliter se habere, atque in locis a vertice A tantillo remotioribus portionem CD ad EF semper minorem obtinere rationem, quam GH ad IK. Quorum omnium ingeniosissimum Auctorem non ideo commonefacimus, ut præstantissima ejus inventa, quibus ipsi plenam fidem adhibemus, ullatenus suspecta reddamus, sed illum invitamus potius, ut vel ipsam suam methodum præclarissimam nobiscum communicare dignetur, vel si hanc diutius nos latere cupit, selectioribus saltem speciminibus eandem nobis comprobet. Quibus si addere velit nonnulla methodum tangentium inversam concernentia, tentare poterit tum Problema præteriti Decembris, ejus & ego solutionem dabo proxime, tum alia hinc inde in Actis occurrentia, quæ nondum solutionem acceperunt, ipsique adeo uberem materiam publico gratificandi suppeditabunt.

*EJUSDEM CONSTRUCTIO GENERALIS OMNIUM
Curvarum transcendentium ope simplicioris Tractoria
& Logarithmica.*

Methodus Tangentium inversa, in qua dubio procul summus Geometriæ apex consistit, tribus potissimum partibus absolvitur, quarum prima versatur in reducendis differentialibus altiorum generum (seu differentio-differentialibus) ad differentialia primi generis; altera in separandis literis indeterminatis cum suis differentialibus a se invicem; & tertia in construendis æquationibus hoc modo reductis. In singulis perficiendis varie huc usque occupati fuimus, quotquot promotioni

hujus scientiæ operam nostram addiximus. Ad primam inter alia pertinet Theorema de radiis circulorum osculantium, cujus nupero Dec. p. 538 mentionem injeci, quodque in secundis differentiis ad primas reducendis usum habere dixi, ut suo tempore uberius explicabo. Ad secundam spectat, quod ibidem ad calcem meditationis subjunxi Problema, cujus solutionem, ni alius quispiam interea me præveniret, brevi quoque exhibebo. Restat tertia Methodi pars, de qua nobis impræsentiarum specialius agendum est, & quæ constructiones curvarum transcendentium concernit. Omnes construendi modi, quorum hucusque specimina in Actis comparuerunt, ad duo vulgo nota genera revocari possunt, fiuntque vel per motum continuum eumque seu naturalem seu artificialem, vel per inventionem plurium punctorum. Motum naturalem voco, quem natura ipsa sibi relicta sponte producit: artificialem quem insuper ars moderatur. Ad illum refero constructiones super. Dec. p. 551, 552 memoratas, quæ fierent per elastra vel funes debita conditione imbutos: ad hunc, quæ per tractiones, qualem non sine intelligentium approbatione dedit ingeniosissimus Dn. Leibnitiu. m. Sept. 1693. Constructiones, quæ punctorum inventionem absolvuntur, fiunt vel per quadraturas, quæ non ita pridem solæ in usu fuerant: vel per rectificationes curvarum algebraicarum, quo pacto puncta Catenariæ per Curvam Parabolicam & Isochronæ per Lemniscatam determinantur: vel denique per coordinatas aliarum Transcendentium sed descriptu faciliorem, veluti præfatus Cel. Leibnitiu puncta Catenariæ reperire docuit per Logarithmicam. De quibus breviter hæc teneantur; quod constructiones curvarum per motum sive naturalem sive arte temperatum productæ procul dubio omnium forent optimæ, si facili aliquo mechanismo in effectum deduci possent; sed cum illæ tales conditiones prærequirant in materia, quas ei introducere æque vel fortasse magis arduum est; hæc motum deposcant ita compositum & implicatum, qui in praxi difficulter succedat; necessitas omnino cogere videtur, ut in curvarum transcendentium non secus ac in algebraicarum altiorum delineationibus sola punctorum inventionem acquiescamus. Ubi quidem quadraturæ, cum ad praxin æque inidoneæ sint, jam fere exoleverunt, iisque merito præferuntur constructiones, quæ fiunt per logarithmicam, lineam sinuum, aut similes, vel etiam per rectificationes curvarum algebraicarum, sicubi haberi possunt, quoniam dubium

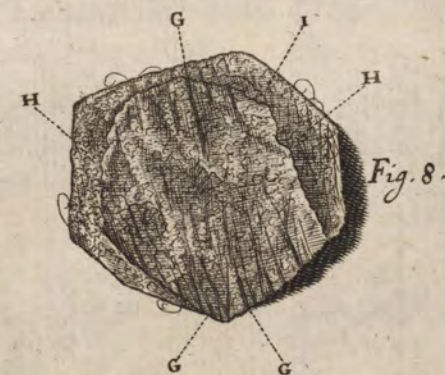
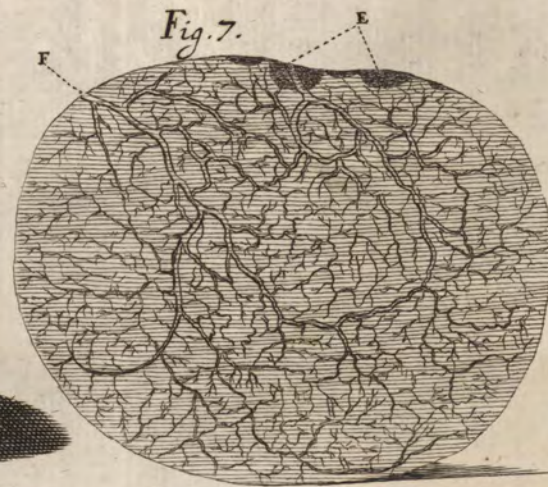
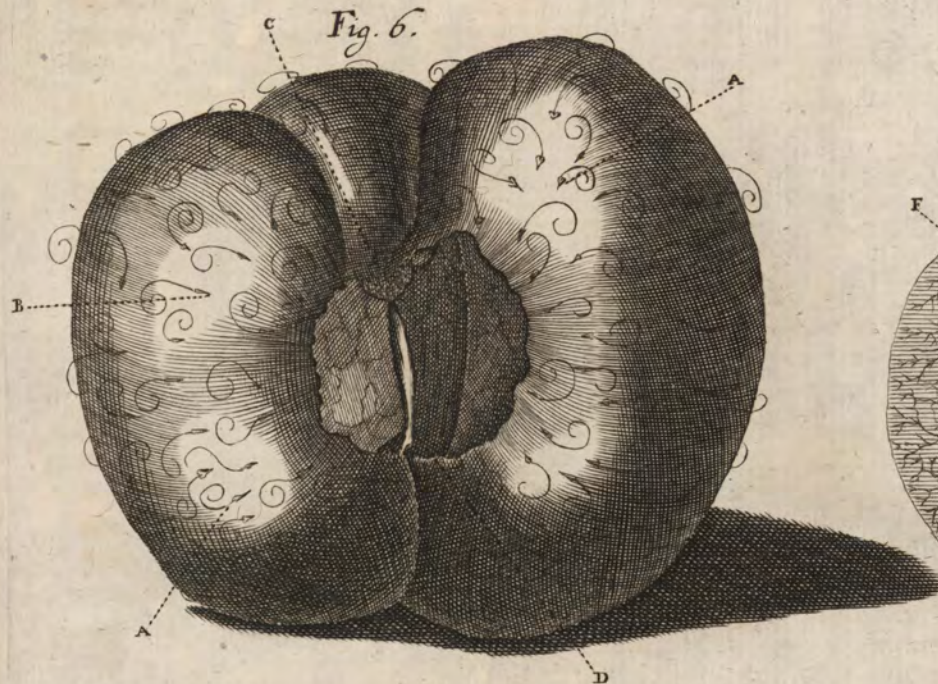
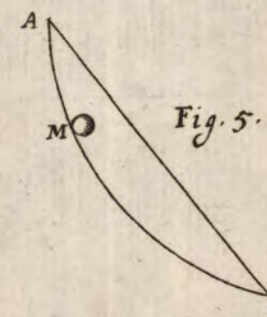
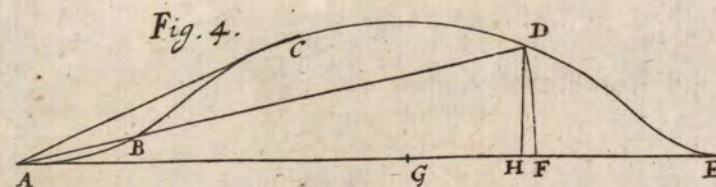
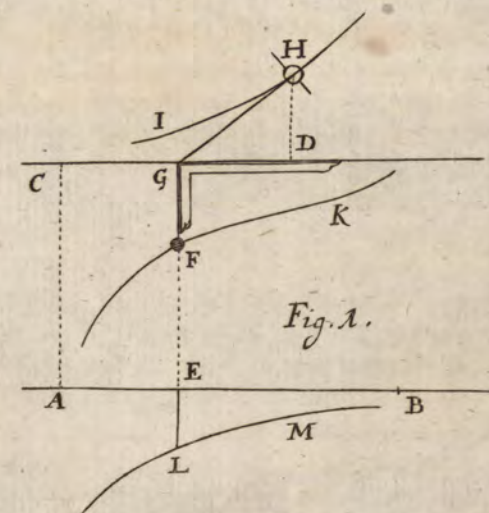
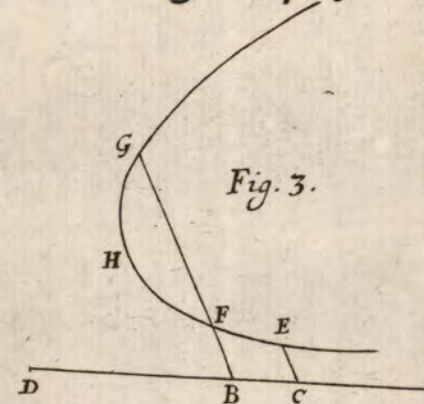
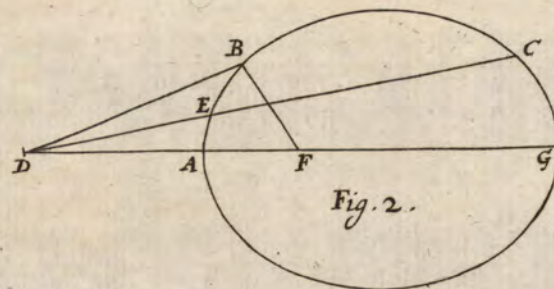

Fig. 10.

Fig. 9.

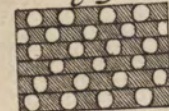

Fig. 12.

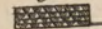
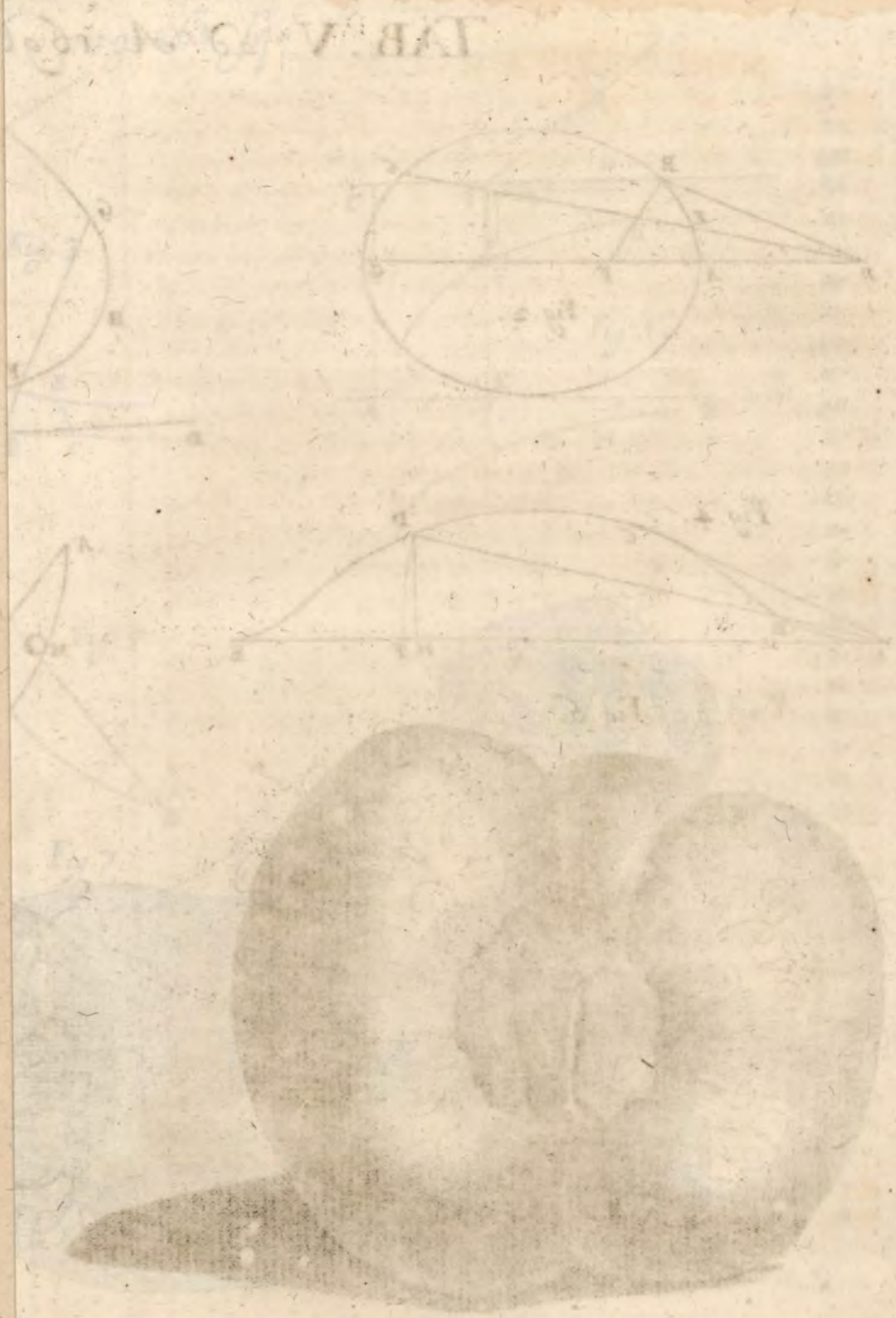

Fig. 11.

bium est, an semper inveniri possint, nec si possunt, universalis regula iis inveniendis præscribi queat; jure desiderari potest adhuc methodus, qua puncta curvarum semper & ubiq; facili & ad usum accommodata operatione inveniantur. Ostendam igitur hic modum, quo hoc consequi possumus ope unius Logarithmicæ & cujusdam Tractoriæ motu simplici facillimoque describendæ. Quemadmodum enim puncta algebraicarum determinantur per intersectiones duarum aliarum algebraicarum descriptu faciliorem: ita quoque puncta mechanica- rum reperiri debere consentaneum puto.

Si proposita sit æquatio $ady = tdx$, ubi t dari intelligitur per x , (ad hanc enim formam facta separatione indeterminatarum omnes reducuntur) ducantur in plano aliquo horizontali duæ rectæ parallelæ AB , CD , in distantia arbitraria AC , interque illas statuatur curva algebraica FK talis, ut existente AE vel $BE = x$, EF quarta sit proportionalis ad t , a , & duplam subtangentem Logarithmicæ, qua hic uti voluerimus: tum sumto filo FGH longitudinis AC describatur Tractoria Curva HI ope normæ DGF propellentis extremitatem fili F super curva KF , eo modo, quo id m. Jun. 1693, p. 255 explicatum fuit. Deinde, trajecta indefinite per rectas AB & CD perpendiculari GE , centro G radio EF arcus describatur secans Tractoriam in H ; unde demittatur in CD normalis HD , ac jungatur GH : quo facto tum aggregatum rectarum GH & GD tum earundem differentia applicentur Logarithmicæ, eritque axis portio, quæ applicatis intercipitur, = quæsita y , cui proinde si statuatur in E æqualis EL , atque hoc ubique fiat, habebitur per puncta sic descripta optata Curva LM . Nota, si æquatio fuerit $rdy = tdx$, & r etiam indeterminata sit, sed data per y , constructio nihilo difficilior evadit; posito enim $rdy = adz = tdx$, constat ex præcedente constructione, inveniri posse relationem inter x & z , itemque inter y & z , quare etiam inter x & y innotescet. Patet autem etiam ex allatis, quod si data sit relatio trium linearum CG , GH & GD (quod contingit, quandocunq; Tractoria HI est ex numero algebraicarum) Curva LM possit construi per solam Logarithmicam sine adjumento alterius mechanicæ; unde novum criterium pro dignoscendis curvis hoc modo construibilibus resultat, quod Lectores nostri cum olim exhibito conferre possunt.

TAB. V.
Fig. 1,

JOH. BERNOULLI SUPPLEMENTUM DEFECTUS GEOMETRIÆ Cartesianæ circa Inventionem Locorum. Annotata quedam in Schediasmata Leibnitianum & Tschirnhausianum in ultimo Actorum Novemb. edita. De Complanatione superficierum Conoidearum & Spheroidearum. Problema novum Mathematicis propositum.

Quantum Geometriæ incrementum accesserit, ex quo variæ infinitorum Methodi, inter quas Differentialis Calculus nemine invidente primas tenebit, inclaruerunt, mille inventorum exempla comprobant, quæ, si verum dicere fas est, nostro hoc ævo, ut superiora taceam, etiamnum pro desperatis habebantur; quemadmodum ex plurimis modernorum Mathematicorum scriptis conicere licet. Non quidem defunt, qui meliora non edocti audacter nimis asserunt, nihil esse in tota mathesi pro quo communis Geometria a Cartesio aliisque tradita non sufficiat. Alii paulo æquioris iudicii ab ea infiniti tantum considerationem excludunt, & hac in parte ejus imbecillitatem lubenter agnoscunt, admittentes interim indiscriminatim omnia quæ circa finitas & ordinarias quantitates versantur. Sed quid si ostendam, etiam hic multa desiderari, quæ vulgarem Geometriam mirum quantum imperfectam relinquunt?

Notum est, potissimam Cartesianæ partem, conscriptam esse pro inveniendis locis & natura curvarum, tanquam materia in Geometricis summi momenti: Notum vero etiam est, quod methodus Auctoris semper supponat, certam quandam dari relationem punctorum in curva ad puncta in recta positione data quam axem vocat, pro qua relatione invenit æquationem algebraicam, unde curvæ naturam & constructionem determinat. Verum si ex sola mutua relatione ipsorummet curvæ punctorum (nullis aliis consideratis vel datis) natura vel constructio curvæ eruenda sit, non video qua ratione id obtinere liceat per regulas Cartesii. Nec etiam methodus infinitesimalis ibi quicquam præstare poterit. Non itaque ingratum Geometris fore puto, si novam pro his & similibus mihi repertam esse, per solutionem unius vel alterius exempli ostendero.

Primum

Primum quod huic meditationi ansam dedit, erat decantatissima illa proprietas circuli demonstrata prop. 35 & 36 lib. 3 Euclid. Quod omnis recta per punctum datum ducta & a circumferentia circuli terminata habeat rectangulum segmentorum dato constanti æquale. Quis est qui non statim pronuntiaret, hanc proprietatem esse circulo essentialem, & concluderet reciproce: Ergo curva faciens rectangulum sub segmentis cujusvis rectæ per punctum datum ductæ dato æquale, est peripheria circuli. Ego vero contrarium statuo, & dico sic argumentantem enormiter hallucinari, utpote reperiens, quod infinita dentur genera curvarum, quæ non minus quam circumferentia circuli dicta proprietate gaudeant, cum hoc solo discrimine, quod in hac ob similitudinem partium suarum punctum datum ubivis, in cæteris vero certo tantum loco possit sumi. Quod ut clarius explicem, suppono, me hucusque ignorare, quod sit circulus, cui ista proprietas conveniat, sed mihi problematice proponi: Invenire & construere curvam ABC (vid. Fig. 2) ita ut ex puncto dato D ducta quavis recta DEC, secante curvam in punctis E & C, rectangulum sub segmentis DE & DC sit semper æquale eidem constanti dato. Cui problemati, ut jam dixi, infinitis modis satisfieri potest; ducta enim utcunque recta DAG pro diametro in qua abscissa DF & ad hanc ordinatim applicata in quocunque angulo BF; assumatur quædam recta pro unitate,

TAB. V.
Fig. 2.

junctaque DB: vocetur DB, x & BF, y; Dico si fiat $y = ax^a + ax^{2-a}$,

vel $y = ax^a + ax^{2-a} + bx^c + bx^{2-c}$, vel $y = ax^a + ax^{2-a} + bx^c$

+ $bx^{2-c} + cx^y + cx^{2-y}$, vel $y =$ quantitati hoc modo quousque libuerit continuatæ, fore semper punctum B in curva ABC quæ quaeritur. Ubi notandum, quod coëfficientes a, b, c, &c. ut & potestates a, c, y & c. sint constantes & arbitrariæ, affirmativæ sive negativæ; unde patescit, curvam ABC non solum quoad dimensionem variare in infinitum, sed etiam posse fieri transcendentem, si pro a, c, y, &c. sumantur numeri rationales. Quod si eligamus æquationem simplicissimam fa-

ciendo nempe $y = ax^a + ax^{2-a}$ & ponendo $a = 0$, habebimus $y = ax^0 + a$ vel suppletis homogeneis per quadratum unitatis, quod sit an;

LI

erit

erit $ny = xx + an$, quæ æquatio, si examinetur, videbitur esse ad circum-
lum; adeo ut nunc satis liqueat, quod asserui, præter circum, qui ge-
neralissimæ nostræ solutionis specialissimus existit casus, innumeras
alias altiorum graduum curvas construi posse, quibus æqualitas rectan-
gulorum sub segmentis competit.

TAB. V.
Fig. 3.

Sed nunc ad illud progredior non minus curiosum: *Queritur curva FHG* (vid. Fig. 3.) *ita ut ducta quavis recta GFB ad po-
sitione datam DC in angulo dato, rectangulum sub segmentis BG & BF
sit semper æquale constanti dato.* Ex conicis patet, hyperbolam respon-
dere quæsito, sed præter illam, sequentes infinitas curvas habet: Sumta

quadam recta pro unitate, sit DC, y & CĒ, x; & facias $y = ax^a \text{tax}^{-a}$,

vel $y = ax^a \text{tax}^{-a} + bx^c \text{t}bx^{-c}$ vel $y = ax^a \text{tax}^{-a} + bx^c \text{t}bx^{-c} \text{tcx}^y$

tcx^{-y} , vel y = quantitati hoc modo ad libitum continuatæ; atque
sic obtinebis solutiones infinitas. Hinc sumta æquatione simplicissi-

ma $y = ax^a \text{tax}^{-a}$, & posito $a = 1$ prodibit æquatio $xy = ax + a$
pro hyperbola, quæ ut circulus in superiori exemplo simplicissimi
gradus est omnium reliquarum.

Fig. 4.

Sed ne nimis prolixus sim in exemplis, quorum duo jam pro-
lata probitatem methodi satis superque manifestant, transeo tandem
ad problema, quod olim mihi, si bene memini, aliquis non infimæ notæ
Geometra proposuerat; erat autem tale. *Queritur qualis sit curva
ABCDE* (vid. Fig. 4.) *ita ut ducta per verticem A tangente AC, &
alia utcumque secante curvam in punctis B & D, summa segmentorum
DA & BA sit ubique dupla ipsius tangentis AC.* Sol. Accepta quadam
AE pro unitate, ex qua abscindatur indeterminata AF, & ad AE, AF
tertia proportionalis AG; Fiat ut AE ad AF sic FG ad quartam HD,
quæ erigatur perpendiculariter super AE, ita ut sit sinus arcus FD cen-
tro A & radio AF descripti, erit punctum D in curva optata. Vel si
mavis expressionem literalem, idem infinitis solutionibus præstari po-

test, si fiat (positis AE = 1, AF vel AD = x, DH = y) $y = x \cdot x^{-xx}$, ubi
n numerum quemvis constantem denotat.

Si qui

Si qui alii in hisce suarum methodorum vires experiri velint,
quærant (Fig. 2.) curvam ABC, ejus proprietatis, ut ducta a puncto
dato D recta utcumque DEC, solidum sub uno segmento DC & qua-
drato alterius DE, vel (Fig. 3.) solidum sub uno segmento GB &
quadrato alterius FB sit constanti dato æquale.

Cum hæc meditarer, accepi cum aliis ultimum horum Actorum
Novembrem, ubi non sine magno delectamento legi, quæ Illustre viro-
rum par Leibnitijs & Tschirnhausius publico impertierunt. Et qui-
dem utrique vidi novum meum theorema mensi Aug. superioris an-
ni insertum ansam suppeditasse, ut nova novis augerent: Celeb. Leib-
nitio perbene notante, differentiam vel summam rectangulorum
curvilineorum & æquealorum una evolutione condescriptorum
æquari spatio circulari. Quæ insuper habet de rectangulis curvilineis
& de curvis parallelis, pro more ejus ingeniose excogitata sunt.
Omnino mihi placet ejus constructio ducendarum parallelarum non
adhibita evolutione, quam etiam, contra ac ipse sentit, præfero alteri
illi per evolutionem factæ, tum quod facilius circulus construatur
quam evoluta, tum etiam quod per rotationem non minus quam
per evolutionem parallela per punctum datum duci possit, si modo
radius circuli fiat æqualis perpendiculari ex puncto dato ad cur-
vam ductæ.

Quæ Nob. Tschirnhausius ex contemplatione focorum in cur-
vis nobis dedit, satis ostendunt, quantum hæc materia mereatur ut di-
ligentius tractetur; fateor enim stupenda theoremata, & veritates
alioquin indaginis abstrusissimæ nullo interdum aut levi negotio inde
erui. Interim non perspicio, quomodo per aliam evolutionem quam
Hugenianam theorema meum de condescriptarum dimensione de-
monstrari, nedum ejus doctrina amplificari possit, cum in demonstra-
tione necessario respiciendum sit ad normalitatem radii evolventis ad
curvam, quæ normalitas in sola evolutione Hugeniiana contingit.
Adde quod Vir acutissimus nondum docuerit modum generalem de-
scribendi curvam quamlibet per focos simplices non lineares, quem si
premit, rogandus est, ut communi bono illum in lucem emittat, eumq;
ex. gr. parabola cubicali per focos describendæ applicet. Ardenter
quoque desideramus publicationem methodi universalis, cujus se com-
potem dicit art. III, *In qualibet curva, data portione ejusdem, aliam*

Ll 2

semper

semper assignandi, quæ datam rationem ad priorem obinet. Quinimo totum Mathematicorum Orbem sibi obstringet & æternam laudem merebitur, si dabit demonstrationem speciminis quod ibidem exhibuit pro assignandis in curva parabolica portionibus in data ratione. Miror Celeb. Auctorem pro perspicacitate sua non animadvertisse, quod hoc specimen longe plus in recessu habeat quam apparet. Det enim mihi demonstrationem constructionis suæ, & ego ipsi dabo quadraturam hyperbolæ, & proinde rectificationem curvæ parabolæ Geometricam, in qua indaganda omnes, quotquot extiterunt Mathematici, hæcenus frustra defudarunt.

Cætera, quæ Nob. Tschirnhausius in dicto schediasmate profert, pereximia sunt. Præprimis art. I notatu dignissima est reductio sectorum ellipticorum ad sectores circulares, ex qua commodè deducit divisionem spatii elliptici in partes æquales, quamvis alias sector ellipticus & hyperbolicus commodissime bifariam dividatur, bisecando tantum subtensam arcus sectoris per rectam e centro eductam. Observo insuper, constructionem Viri Nobilissimi etiam locum habere, si pro radio circumferentiæ BFD (vid. Fig. I Auct.) sumatur major ellipseos diameter, id est, quando ellipsis AFE cadit intra circulum BFD: Dico enim etiam tunc rectangulum ex recta AE in arcum circumlarem HD esse semper quadruplum sectoris elliptici CGE. Mirari hic subit, quod pro mensuranda hyperbolæ area velit adhibere arcum curvæ mechanicæ, cum tamen id fieri queat commodissime ex ductu rectæ constantis in arcum curvæ Geometricæ, nempe parabolæ, ceu notum est.

In fine articuli primi elegans habetur theorema, quod tamen meo iudicio non fluit ex natura focorum, quoniam longe universalius est, quam Celeb. Auctor illud proponit, sese extendens ad omnes curvas, siue sint per focos, siue aliter, quomodocunque, & si vis, libera manu descriptæ. Sit enim Curva quæcunque FG (vid. Fig. II Auct.) sitque E centrum gravitatis quodcunque punctorum A, B, C, D, ad arbitrium sumtorum, si ex singulis hisce punctis ducantur rectæ ad duo quælibet puncta curvæ F&G, erit summa sectorum AFG, BFG, CFG, DFG ad sectorem EFG ut numerus punctorum ad unitatem.

Quod superest, non possum, quin hic ex occasione utilissimi condescriptarum theorematum insinuem, me possidere modum generalem

ralem complanandi superficies omnes conoideas & sphæroideas habentes axem ad basin rectum, & ex illis abscindendi portionem dato spatio siue rectilineo siue curvilineo æqualem, utrumque opè solius quadratricis vulgaris. Ubi monendum tamen est, quod in aliquibus, ut in sphærica, conica, conoidea, parabolica aliisque absolute & sine quadratrice id præstari possit. Hinc ænigma Florentinum non solum in superficie sphærica, sed in quavis alia conoidea vel sphæroidea nullo labore & diversimode solvere licet. Hinc etiam emergit insignis conici recti proprietas, quam quia a nemine hæcenus animadvertam scio, huc refero: *Si super basi conici recti elevetur prisma rectum, habens pro basi figuram quamcunque siue rectilineam siue curvilineam, abscindet hoc prisma ex superficie conica portionem, quæ erit ad basin prismatis, ut latus conici ad radium basis conici.* Ex quo ultro patet, cuilibet spatio plano siue quadrabili siue non quadrabili posse sumi absolute spatium æquale ex superficie conici recti, & vicissim. Item omnis portio superficiæ conicæ rectæ terminata a tribus pluribusve hyperbolis in cono factis, quorum axes sunt paralleli axi conici, est quadrabilis, utpote æqualis figuræ rectilineæ.

Problema novum ad cujus solutionem Mathematici invitantur.

Datis in plano verticali duobus punctis A & B (vid. Fig. 5) TAB. V. assignare Mobili M, viam AMB, per quam gravitate sua descendens & Fig. 5. moveri incipiens a puncto A, brevissimo tempore perveniat ad alterum punctum B.

Ut harum rerum amatores instigentur & propensiori animo ferantur ad tentamen huius problematis, sciant non consistere in nudæ speculatione, ut quidem videtur, ac si nullum haberet usum; habet enim maximum etiam in aliis scientiis quam in mechanicis, quod nemo facile crediderit. Interim (ut forte quorundam præcipiti iudicio obviam eam) quanquam recta AB sit brevissima inter terminos A & B, non tamen illa brevissimo tempore percurritur; sed est curva AMB Geometris notissima, quam ego nominabo, si elapso hoc anno nemo alius eam nominaverit.

JOHANNIS GAUBII EPISTOLÆ PROBLEMATICÆ TRES AD
Virum clarissimum FREDERICUM RUYSCHIIUM M. D. Ana-
tomiae ac Botanices Professore, una cum hujus totidem
Responsionibus.

Amstelodami apud Joannem Wolters, A. 1696 in 4.
Constant plagulis 6. & figurarum ta-
bulis 3.

TAB. V.
Fig. 6.
& seqq.

SI Bilsii corpora condiendi ratio vel ex eo tantam celebritatem ob-
tinuit. quod specimen ejus ipsis diebus canicularibus fuerit exhibi-
tum, artificium certe, quo Nobilissimus Ruysehius ultra biennium cad-
vera humana conservavit, conservataque anno superiori cum publice
Sirio æstuante, tum privatim demonstravit, tanto majoris habebitur,
quanto præclariora simul ejus beneficio in lucem protracta fuerunt.
Ex his quippe uti nonnulla in epistolis suis a Præstantissimo Gau-
bio insigniter celebrantur, eorumque explanatio uberior a Celeberrimo
Ruysechio efflagitur: ita talia solis e responsionibus hujus doctissimis
intelliguntur promptissime. In Responsione nempe prima Experientissi-
mus Ruysehius quatuor quæstiones enodaturus, primum radices pi-
lorum non semper e glandulis cutaneis emergere indigitat, dum in
scroto vaginulas pilorum plurimas tam productiores glandulis, quam
glandulis plane destitutas, prout in Fig. 6. lit. A. & B. exprimitur, ad
oculum ostenderit, ac desuper in locis aliis ultra cutim e pinguedine
quasi ipsa pilos enasci viderit. Hinc scrotum publice prolatum ho-
minis perfecte sani nec testiculis viduati extitisse affirmat, in cujus
licet parte tantum superiori, secundum Fig. 6. & 7. lit. C. & E. pinguedo
apparuerit, talisque in obesis non raro ibi deprehendatur, interiorem
tamen scroti partem ad pinguedinem recipiendam apprimè dispositam
esse, quia sub cute ejus æque ac in aliis corporis partibus membra-
na adiposa delitescat, quæ non modo fibris carnis intertextis in Fig. 8.
lit. G. adumbratis, sed & cellulis adiposis gaudeat, in eunuchis frequen-
ter pinguedine undiquaque infarctis, in aliis vero ita sibi invicem in-
cumbentibus, ut non nisi in membrana inflata, exsiccata, & in lamellas
dissecta cellulæ dictæ, Fig. 8. lit. H. signatæ, in conspectum veniant.
Tum septum scroti ab aliis hæcenus neglectum, in Figura autem 6. lit.
D. nota-

D. notatum, vasisque sanguifluis innumeris juxta Fig. 7. lit. F. per-
fusus, quo perspicue demonstrari queat, scrotum unice inflare arte &
exsiccare jubet. Corporis denique reticularis atque papillarum pyra-
midalium, quæ Malpighio debentur, ac in vulgari dissecandi modo
vix patefunt, delineationem veram microscopio visam in Fig. 9 & 10
fistit; quemadmodum easdem particulas magnitudine duplo circi-
ter majores in Fig. 11. & 12. depingit. Ast in altera Responsione artem,
qua scrotum, rugis naturalibus linea longitudinali mediâ delectis, sub
amplitudine & colore naturalibus ita sibi præparare ac indurare li-
cet, ut vasorum reptatus distinctius longe quam in corpore vivo aut
recens defuncto patefcat, & in qua acquirenda ultra triginta & qua-
tuor annos desudavit, communicare renuit; arteriarum nihilominus
anterioris partis scroti, ut & costarum perioestii & pleuræ, item mamma-
riarum internarum atque pericardii & mediastini, delineationes exa-
ctas promte offert, vasorum intercostallum trunculos nequiquam pleu-
ræ ejusve duplicaturæ, sed costarum perioestio inhaerere simulq; amu-
sculorum intercostalium tendinibus muniri, fureculos vero vasorum
mammariorum internorum per utrumque cartilaginum costarum
marginem inordinato sæpe cursu distribui annotans. Tandem in
Responsione tertia & ultima arteriarum per cordis humani substantiam
ejusque auriculas, nec non tunicas aortæ, diramationem figuris ac-
curatis illustratam pertractat, truncosque aortæ vulgo duos minus re-
cte constitui observat; postquam inventionem egregii illius artificii,
quo cadavera ab omnibus rugis præternaturalibus immunia successu
temporis saturationem rubedinem præ se ferunt, cujusque adminicu-
lo quælibet corporis vasa sanguifera, præsertim arteriosa, iusta san-
guinis quantitate referta & indurata, etiam ea, quæ per tunicam ossicu-
lorum auditus sparguntur, exhiberi, juxtimque ipsi lymphæ ductus, una
cum particulis subtilissimis atque arteriarum extremitatibus non ubi-
vis ejusdem constitutionis, vera itidem glandularum conglobatarum
textura & vasculis palpebrarum tenuissimis detegi valent, sibi suoque
filio vindicavit.

Explanatio Figurarum.

Figura, nobis quidem in Tabula nostra, sexta, Auctori vero prima,
Scrotum humanum post inflationem exsiccationemque parte
superiore apertum, indigitat.

A.A. Va-

- A. A. Vaginula & radices pilorum, glandulis cutaneis productiores.
 B. Vaginula & radices pilorum glandulis cutaneis privæ.
 C. Pinguedo in parte superiore scroti.
 D. Septum, scrotum in duas partes dirimens.

Fig. 7.

Septum supradictum vasis sanguineis innumeris ditatum & exsiccatum repræsentat.

- E. Pinguedo in cellulis coërcita.
 F. Vasa sanguifera per septum dispersa.

Fig. 8.

Faciem interiorem lamellæ dicti scroti exsiccati denotat.

- G. Fibras carneas demonstrat.
 H. Cellulas adiposas flatu extensas.
 I. Duplicitatem lamellæ.

Fig. 9.

Corpus reticulare Malpighii, sub cuticula locatum, microscopio visum.

Fig. 10.

Agmen processuum papillarium cuti inhærentium, microscopio visum.

Fig. 11.

Dictum corpus reticulare naturali magnitudine duplo majus.

Fig. 12.

Agmen processuum papillarium naturalem magnitudinem bis superans.

DE L' INCREDULITE' &c. PAR JEAN LE CLERC.

i. e.

TRACTATUS DE INCREDULITATE, IN QUO CAUSÆ RATIONESQUE GENERALES, quæ ad rejiciendam Religionem Christianam Incredulos commovent, examinantur: nec non Epistola duæ, quibus veritas illius directe comprobatur. Autore Johanne Clerico.

Amstelodami apud H. Wetstein, 1696, in 8. Alph. 1. plag. 1.

EO prolapsa est seculi nostri impietas, ut ipsis Christianis, saltem qui hoc nomine superbiunt, Christianæ religionis veritatem in dubium & sub

& sub examen vocare pudori non sit. Non enim cum Turcis, cum Judæis aut aliis, quibus Christianæ doctrinæ capita non innotuerunt, sibi rem esse fatetur *Johannes Clericus*, qui nunc post tot clarissimos doctrinæ cœlestis propugnatores in hocce certamen descendit: sed cum iis, qui Christiani audiunt, nec tamen doctrinæ, qua Christianus orbis personat, fidem adhibent. Cum hisce autem ita congreditur, ut non tam veritatem doctrinæ Christianæ demonstret (id enim brevissimis & paucis, quod ajunt, lineis executus est in Epistolis huic libello additis) quam ut primo inquirat in ipsas rationes, arcanas licet & abstrusas, quæ impios homines ad fidem doctrinæ Christianæ denegandam impellunt, & deinde obstacula, quæ ab aliis illis obijciuntur, eosque in errorem aut inducunt, aut certe inductos confirmant, indicet removeatque.

Primo ergo asserit, nefas esse doctrinæ Christianæ ideo non adhibere fidem, quod cum hominum ad certa vitia inclinatione & pronitate pugnet. Nimirum nemo fere mortalium vivit, qui non ad ambitionem, aut avaritiam, aut voluptatem, aut alia vitia proclivis sit & rapiatur. Hinc vero menti ejus tanta offunditur caligo, ut non nisi id verum putet, quod cum sua ad hæc vitia pronitate convenit; quod vero cum ea pugnat, ut falsum rejiciat. Jam vero cum ea Christianæ doctrinæ pars, quæ mores hominum fingit, accuratissima longe sit & cunctis vitiis bellum indicat, fieri secus non potest, quam ut multi homines cum sua inclinatione eam pugnare deprehendant. Qui ergo eam ideo falsam esse judicant, turpiter sane errant, cum facile demonstrari possit, hanc ipsam inclinationem, quæ homines ut rejiciant religionem Christianam commovet, rectæ rationi e diametro adversari. Hæc inde quoque constare Autor ait, quod cum ipse Christus Servator & Apostoli cœlestem doctrinam hominibus annuntiarent, paucos admodum, qui in dignitate erant constituti, dictis suis habuerint audientes. Et hodie quoque plerosque, qui magnis honorum titulis fulgent, non credentium turbæ esse annumerandos. Cujus rei non aliam causam esse putat, quam quod Christiana doctrina horum ad ambitionem propensionum parum conveniat. Frustra vero hosce omnes esse porro contendit, dum asserunt se Christianæ doctrinæ non ideo refragari, quod morum sanctitatem ac integritatem ab omnibus exigat, sed quod talia proponat quæ cum ratione sana pugnent. Hæc quippe

Mm

non

Cap. II.

non serio ab illis dici, sed obtentui solum sumi, inde intelligi posse, quod iidem non raro alia credant aut sibi persuaderi patiantur, quæ magis cum ratione pugnant, quam ullum doctrinæ cœlestis caput.

Hæc præmissis ad singula descendit, & inter vitia quæ homines ad denegandam doctrinæ Christianæ fidem impellunt, primum locum tribuit ambitioni. Sane ambitiosi hominis hæc est indoles, ut omnes, quos tantis naturæ dotibus instructos non videt, quantis se polere putat, alto contemnat supercilio, & quicquid alii dicunt, hoc sibi fordere haud obscure significet. Cumque non raro contingat, ut multi decipiantur, dum id verum putant, quod vulgo verum esse creditur, ambitiosus tanto magis sibi abblauditur, dum a vulgi opinione recedit, quanto dulcius est, Lucretio iudice, sapientum tenere templa, despicere unde queas alios, passimque videre errare, atque viam palantes quærere vitæ. Sed vero & tanto periculosior est error, in quem ambitio homines præcipitat, eo quem multitudinis auctoritate ducti admittunt, quanto difficilius evellitur & eradicatur. Hæc omnia postquam prolixius deduxit Auctor, concludit ambitionis hunc esse effectum, ut alios inaudita velut causa damnet; unde non possit temere à sua sententia ejusmodi homo dimoveri. Idque esse ait, quod improbis toto die contingit. Se solos enim sapere credunt, dum sententiam vulgo receptam exuerunt. Ceterum duplici ratione dijudicari posse docet, an aliquis ambitione abreptus an vero rationum momentis convictus, sententiam quandam rejiciat aut amplectatur. Primo cum ad iudicium ferendum ruit, re nunquam satis aut explorata aut examinata: deinde cum quandam hypothesein, nec adeo claram aut evidentem ut nos ad sui assensum trahat, nec ita etiam comparatam ut aliunde demonstrari possit, pro principio firmo ac infallibili non tantum assumit, sed & aliis obtrudit. Esse denique quosdam addit, qui & multitudinis auctoritate abripi turpe ducant, & eos improbant qui a vulgari doctrina recedentes nova principia stabilire nitantur: hinc de omnibus fere eos dubitare. Sed hæc etiam hominibus ambitionem, licet alio habitu prodeuntem imponere, probat.

Cap. III.

Secundum inter causas quæ homines, ne credant, impediunt locum juxta Clericum occupant præjudicatæ opiniones, non illæ quidem, quæ ex prava institutione ceteroquin oriuntur, sed quas, illis depositis, ipsimet sibi fabricant. Nimirum si quis sectæ, in qua ab ineunte

te pue-

re pueritia vixit, quosdam errores detegat, nec tamen quid verum sit perspiciat, præcipiti impetu omnem religionem falsam esse inde concludit. Plerosque homines impios ejusmodi præjudiciis circumseptæ gerere pectora asserit Auctor, & exemplis comprobat. Sic dum miracula non admittunt, præjudicata hac opinione, nihil credendum esse, quod non aut ipsimet vidimus aut a testibus oculatis accepimus, iudice Nostro, laborant. Divinam vero revelationem ideo rejiciunt, quia non facta est eo modo, quo illam fieri debuisse sibi persuadent. Inepte quidem, ut prolixius Auctor ostendit.

Accedere tertio ait, quod multi non possint rite ratiocinari. Cap. IV. Nec tantum Mahumedanorum, Barbararumque gentium & Judæorum mentes istam occupasse stupiditatem, ut argumentorum quantumvis luculentorum vim capere nequeant: sed & inter Christianos gentesque cultissimas haud exiguum esse illorum turbam, in quibus recte ratiocinandi facultatem merito requiras. Præterquam enim quod quidam per indolis atque naturæ suæ rationem stupidi sunt; multi quoque ejusmodi laboribus ætatem occupant, qui omnem mentis vim obtrunt & velut suffocant, ut adeo a brutorum conditione prope abesse videantur. Quin & qui in seculi hujus negotiis satis versuti sunt & callidi, iidem tamen, quoties ad alta mentem convertunt, mortalium sunt stupidissimi mentisque lumine prorsus destituuntur. Cum vero & ambitio, & præjudicatæ opiniones, & aliæ errorum causæ ut plurimum concurrant, quid mirum, si quidam ita obbrutescant, ut doctrinæ cœlesti fidem adhibere nesciant? Namque statim fastidio replentur, quoties de rebus divinis verba fieri audiunt. Talem Felicem Auctor. XXIV, 25. commemoratum fuisse, augurat Auctor.

Multum quoque ad profanorum hominum impietatem con- Cap. V. fert supina ista negligentia, qua nunquam in animum inducunt, de doctrinæ Christianæ capitibus serio dispicere. Circa ipsa nascentis religionis Christianæ incunabula plurimos hac ratione inductos ei non adhibuisse fidem, exemplis tum Judæorum tum Gentilium Auctor comprobat. Josephus pariter ac Philo, Judæorum facile doctissimi, dum aut plane non, aut admodum jejune de doctrina Christiana loquuntur, satis produnt, eam sibi per negligentiam non satis fuisse cognitam. Hac occasione rejicit illorum sententiam, qui per Therapeutas Philonis Christianos intelligunt. Locus ille celeberrimus Josephi,

Mm 2

qui

qui de Christo agit, an ab aliis insertus sit, non definit. Ethnicis idem contigisse, Taciti & Plinii exemplis comprobatur. Hodie eodem veneno multos afflari, ex ipsa, ut putat, experientia constat. Quotusquisque enim est, qui non perisse fere illud tempus arbitratur, quod negotiis seculi subtrahitur, & erudiendis ad omnem pietatem animis impenditur? Cujus quidem negligentiae cum plures causae sint, tum hanc non infamam esse censet, quod cum impii videant, credentium mores illorum doctrinae non respondere, statim concludant, ab omnibus perpetuam histrioniam exerceri; hinc doctrinam non dignam esse censeant, in qua exquirenda & perscrutanda multum temporis ponant. Sed eos ita rationes secum subducendo turpiter falli, id quidem est, quod pluribus Auctor demonstrat.

Cap. VI.

Prope ab ista negligentia abest ignavia, vel quidam animi torpor, quem ultimo loco inter incredulitatis causas Auctor commemorat. Ea quippe mentis nostrae in multis mortalium est indoles, ut vix excitetur, nisi sensus ipsos res quae nobis affertur feriat, aut vehementiori quadam commotione affectus concitet. Hicce torpor, nisi mox excutatur, vires indies fumit, & ut Tacitus inquit, subit homines ipsius inertiae dulcedo, & invisa primo desidia postremo amatur. Unde quidem contingit, ut omne istud, quod excutere hunc torporem videtur, nobis valde videatur molestum. Tali torpore confopiti sunt ut plurimum impii. Hinc tantum abest, ut doctrinam Christianam admittere parati sint, ut eam statim, velut rem permolestam sibi & ingratam, rejiciant & damnent. Exemplum praebent Judaei Thessalonicenses in Actis Apostol. cap. XVII, quibus opponuntur Berrhoenses. Hodie quin ubique ingens horum hominum turba sit, qui per huncce animi torporem, aut nullam amplectuntur religionem, aut eam quam falsam esse intelligunt, non exuunt, Auctor non dubitat. Ostendit denique, quam ineptum sit & periculosum in re tanti momenti huic animi torpori & ignaviae indulgere.

Part. II.
cap. I.

In altera Operis parte de illis obstaculis, quae aliunde impiis obijciuntur, Clericus dispicit. Inter haec agmen ducit illud, quod profani homines videant, plerosque Christianos doctrinae religionisque suae addictos esse, non quod a recta ratione veritatem ejus sint edocti, sed quod levi quadam credulitate ad hoc ferantur. Hinc ergo impiis occasionem enasci asserit, totam doctrinam coelestem ludibrio habendi.

Ait ut

Ait ut evincat, perperam eos agere, falsum esse ait, quod religio Christiana ejusmodi credulitatem ab hominibus exigit. Fidem vero, quam requirit, longe aliud quid esse quam credulitatem. Ad illam enim accuratam rerum inquisitionem requiri, unde causae firmissimae oriantur, quae assensum demum a nobis impetrent. Hinc non mirum esse, quod pauci admodum vera praediti sint fide. Paucos enim in veritatem ita ut par est inquirere: paucissimos suis ad vitia propensionibus in gratiam veritatis nuncium mittere paratos esse. Atque haec ita se habere, Christi & Apostolorum exemplis probare annuitur, quos talem fidem exegisse dicit, quae certis & indubitatis rationibus inniteretur. Cum vero videat objici posse, homines simpliciores fidem tamen habere, licet in causas rerum penetrare nequeant, ut hinc se expediat, admodum operosus est. Pleraque tamen huc redeunt, quod non temere aliquis adeo stupidus sit, ut non praecipua argumenta, quibus Christianae religionis veritas innitur, assequi possit.

Cap. II.

Præterea cum experientia pro dolor doceat, apud paucissimos Christianorum doctrinae respondere mores, adeo quidem ut qui maximo ardore pro defendenda Christianae religionis veritate incensi videntur, omnium minime sanctissimas ejus praeceptiones observent, novum hinc argumentum credere nolentibus ad suam impietatem aut defendendam aut excusandam suppeditatur. Existimant enim, Christianis nihil aliud constitutum esse, quam religionis specie & sibi & aliis imponere. Ad hoc respondet, primo, multos omnino esse, qui religione Christiana ut instrumento suis litandi cupiditatibus utantur, cum interim de veritate illius nullo modo persuasi sint. Sed hoc hominum, non religionis vitium esse. Deinde regerit, saepius fieri, ut secus homines agant, quam agendum esse sciant credantque. Unde fieri posse, ut nonnulli de veritate Christianae religionis persuasi sint, & nihilo secius ejus praecepta migrent. Tandem & istud reponit, omnium confessione iniquum esse, leges civiles ideo malas vocare, quod male observentur. Ergo, inquit, religioni Christianae fraudi esse nequit, quod a suis sectatoribus saepius violetur. Fatetur porro, saepius fieri, ut zelum ignorantia comitetur, quin ut quo crassior ignorantia est, eo ardentiori zelo homines inflammentur. Sed vero cum & hoc ex ipsa Christiana religione non fluat, ineptum profecto fuerit ei hoc imputare.

Mm 3

Non

Non minus vero & inde profanorum hominum impius error & robur & incrementum accipit, quod videant plerosque Christianæ religioni addictos esse, pietatemque præ se ferre, eo quod ad cupiditates suas explendas, illorum intersit ut ita se gerant. Præcipue vero sacri ordinis viros, quos tamen aliis præire exemplum decebat, non raro ita se gerere animadvertunt, ut voluptati, aut ambitioni, aut avaritiæ, aut alii vitio eos litare quis facile intelligat. Accedere ait, quod postquam per varias artes munus suum adepti sunt, statim redarguere impios aggre-
diantur, cum ad nihil minus apti sint, hisce semper sibi persuaden-
tibus, eos nunquam serio illud credere, quod ab aliis credi cupiunt. Hoc Damasi Romani Episcopi exemplo, ab Ammiano Marcellino memorato, comprobatur. Addit denique, quod in plerisque cum mo-
rum perversitate magna Theologicarum rerum conjuncta sit ignorantia. Hinc quidem & illud evenire autumat, quod dissentientes nullo modo tolerare velint; quod non commissuri essent, si quid amor sit, quem tantopere suis commendat Servator, intelligerent. Hi ergo cum impiorum oculis maxime expositi sint, fieri temere secus non posse concludit, quam ut inviti quoque illorum impietatem alant foveantque. Nihilominus perperam agere incredulos, dum pro impietate hinc argumentum capiunt, porro Auctor demonstrat. Namque quod ista Ministrorum vitia ipsi religioni tribui nequeant, vel inde constare putat, quod in prima Christianæ Ecclesiæ origine longe alii horum hominum fuerint mores. Ecquid vero, inquit, Apostolos ad munus suum obeundum allicere poterat? Vincula credo, virgæ, supplicia, exilia, & summa, quam semper comitem habuere, paupertas. Equidem crescente sanctiori isto hominum cœtu, qui doctrinam Evangelii amplectebantur, certi redditus iis, qui rebus sacris operarentur, tributi sunt: nec male sane, iudice Nostro. Ast quod hinc multi ad res sacras tractandas animum adjiciant, solum ut istis redditibus sibi frui liceat, id licet illorum pravitatem arguat, doctrinæ cœlesti neutiquam fraudi esse potest. Si qui ergo per varias artes in sacrum munus se ingerunt, hi quidem fatente Auctore parum idonei sunt ad impios redarguendos, sed hoc illorum, non doctrinæ, quam profitentur, vitium est. Quemadmodum & ignorantia hisce solis vitio verti potest. Hic vero iterum de tolerandis dissentientibus Auctor disserit, & probare annititur, illos qui hodie secus sentientes tolerare nolunt, ab Apostolorum & doctrina & moribus procul abesse.

Hinc

Christianorum dissensiones, & de variis Christianæ fidei capitibus certamina. Si enim, inquit, hæc religio cœlitus esset demissa, sane sine dubio melius homines de ea inter se convenirent. Jam vero pro Eridos quodam pomo non potest non haberi. Si Mahumedanus vel maxime transire ad Christianorum sacra vellet, quam quæso sequi deberet sectam? Se enim solos sapere, ceteros errare, omnes clamitant. Prope hic ab impiorum sententia abesse Auctor credit, qui hanc sectarum diversitatem videntes, tutissimum esse putant, sine examine eam amplecti religionem, in qua quisque educatus fuit. Sed ut hoc etiam ariete nihil proficere incredulos ostendat, statim negat recte ita concludi: Christiani inter se dissentiunt, ergo illorum religio non est divina. Quod eo evidentius esse putat, quia Christus Servator tales dissensiones futuras prædixit. Nec proficere quicquam impios contendit, dum asserunt, parum tamen docere religionem divinam, tot excitare dissensiones. Etenim quod ipsa religio per se hæc dissensiones non gignat, nemini dubium esse docet. Nihil enim magis quam discordiam & certamina execratur. Neque a Deo quæquam sanæ mentis hoc exigere posse addit, ut in religionis Christianæ gratiam, modo quodam communem naturæ ordinem excedente hæc dissensiones impediatur. Quod vero istud attinet, dum dicunt increduli, si vel maxime Christianam quis amplecti doctrinam velit, eum tamen non posse discernere, quam præ ceteris eligere sectam debeat, respondet Noster, esse quædam communia totius religionis Christianæ capita, in quibus homines, cujuscunque sectæ sint, consentiant. Hæc autem capita, ex mente Auctoris, huc fere redeunt: mundum a Deo esse conditum; manifestasse Numen qua ratione coli velit, & præcepta, quibus more hominum formentur, dedisse; præmia probis, impiis æternas esse destinatas poenas; Christum ejusque Apostolos a Deo esse missos; mortuos resurrecturos, & in ultimo universalique iudicio singulorum hominum facinora discussum iri. In his cum juxta Auctorem summa religionis Christianæ consistat, & vero omnes in hisce capitibus, ut putat, consentiant, jam nullo modo dissensiones Christianorum obtentui sumi ab impiis posse concludit. Si qui ergo sint adeo stupidi, qui hæc elementa percipere nequeant, interim moribus integris sint præditi, se nihil de horum salute pronunciare posse ait:

si qui

si qui autem hæc capita doctrinæ Christianæ teneant, interim eo non polleant iudicio, ut momenta questionum, de quibus disceptatur, expendere & in veritatem inquirere queant, eos ita demum recte sibi consulere, si nulli sectæ accedant, sed suum de hisce capitibus iudicium suspendant. Qui vero vel mediocriter sapiunt, illis, ut Noster existimat, haud adeo difficilis labor subeundus est, ut dispiciant, quanam ex hisce, quæ Christianum orbem in partes trahunt, sectis a veritate magis discedat, aut ad eam accedat propius.

Cap. V.

Sed nec alia defunt improbis, quæ ad causam suam exornandam arripere & possunt & solent. Religionis, inquit, divinæ & cœlitus demissæ hæc debebat esse indoles, ut per totum genus humanum se diffunderet, & orbi universo magnam præberet utilitatem. Ast hæc secus, ita pergunt, in Christiana religione se habent. Hæc paucis innotuit, & illi quibus innotuit, præcepta ejus male observant. Varia hic respondet Auctor. Primo licet religio Christiana non uno eodemque tempore per orbem universum fuerit propagata, sufficere tamen quod omnes homines ad eam admittantur: quod secus in religione Judaica fuerit. Et sane quod nondum omnes gentes sacris Christianorum sint imbutæ, id penes ipsos Christianos stare, quorum in dilatandis regni divini finibus ignavia, iudice Auctore, neutiquam est excusanda. Eos vero, qui modo quodam singulari a Numine totum orbem ad Christianorum sacra adducendum esse putant, admodum ineptos esse existimat: interim non negat, fieri adhuc posse, ut totus quacunque patet orbis nomen det Christo Servatori. Quod Christianorum paucissimi ad religionis suæ præscriptum suos componant mores, non diffitetur: ast religionis hoc vitium esse, iterum abnuit. Interim ex religione Christiana hanc ad homines redundare utilitatem docet, quod saltem longe honestioribus moribus vivatur, quam olim Ethnici vixerunt.

Cap. VI.

Solent & istud obtendere homines profani, quod argumentis, quibus impugnari doctrinæ Christianæ veritas solet, male ut plurimum fiat satis. Hinc statim in eam ingrediuntur sententiam, totam religionem Christianam lubrico inniti fundamento. Ast errant, iudice Clerico. Primo enim cum vident quosdam ex suis hypothesebus sibi satisfacere non posse, statim inquirere deberent, num horum doctrina conveniat cum doctrina Apostolorum. Quod si face-

rent,

rent, ut plurimum rem secus esse comparatam deprehensuri essent. Deinde nihil infrequens est, veritati admixtos esse errores. Ergo si nonnulli ejusmodi doctrinas fovant, quæ cum veritate conciliari nequeunt, neutiquam tota religio Christiana hinc rejicienda est. Denique & istud accedit, quod veritas non desinat esse veritas, licet male defendatur. Ad exempla dum descendit Auctor, inter errores Theologorum, qui impiis impedimento sint, quo minus credant, præcipue illum refert, quod rationis limites nimis coerceant, & quod doceant quædam nobis injuncta esse, quæ cur injuncta sint, non alia ratio reddi possit, quam quod Deus hæc ita voluerit; de quibus prolixè ita disserit, ut quantum potest, hæc doctrinas exagitet.

Interim non diffitetur Auctor, ex ipsis religionis Christianæ capitibus dubia quædam enasci posse, quæ forte imperitioribus haud adeo levia videantur. Ast duplicis generis dubia esse, quæ in scientia aliqua oriri possunt, addit. Nonnulla enim principia scientiæ non evertere: alia autem demonstrare doctrinam, quæ profertur, scientiæ nomine indignam esse. Dubia quæ religioni Christianæ opponuntur, ad priorem classem refert. Ergo si quis vel maxime dubium sibi obiectum solvere nequeat, interim videat argumenta, quibus veritas Christianæ religionis probatur, per istud nondum everti, ita hinc se expediet ut asserat, de re disceptari, quæ sibi nondum satis cognita sit & explorata. Præterea ad nonnulla dubia diluenda sufficere cognitionem duarum aut trium propositionum: alia ita comparata esse, ut per longam multarum argumentationum seriem prius decurrendum sit, quam rite explicari possint. Si dubia posterioris generis proponantur, neminem, nisi qui harum rerum plane ignarus est, exigere posse, ut paucis solvantur verbis. Impiorum autem dubia, quibus impugnant religionem Christianam, maximam partem hinc oriri docet, quod aut principia quædam falsa illorum occupaverint mentes, aut ridendi vel disceptandi, non autem inquirendi in veritatem animum ad harum rerum tractationem adferant. Hæc postquam in genere monuit, exempla duo affert, de creatione & revelatione. Hæc enim doctrinæ Christianæ capita plurimum habere difficultatis non diffitetur; interim ea ita explicare annititur, ut cuilibet constare possit, cum recta ratione ea plane convenire.

Postquam hac ratione obstacula, quæ improbos impediunt, quominus

Nn

minus

minus divinæ doctrinæ fidem adhibeant, removet, ipsam religionis Christianæ veritatem duabus epistolis exponit, quarum prior sinceritatem Apostolorum evincit, & jam ante decem annos luci publicæ exposita est: altera autem, quæ de miraculis dispicit, ex opere majore, quod Auctor de natura Spirituum composuit, excerpta.

Epist. I.

In priori itaque epistola primo ponit, Christianæ religionis veritatem a notitia quorundam factorum pendere. Hinc sic procedit. Siquis summam doctrinæ Christianæ, prout Auctor eam exhibet, contempletur, primum sine dubio in eam ingreditur disquisitionem, quinam demum fuerint hujus doctrinæ auctores? Eundo ergo per omnia secula, ex certissimis Historicorum monumentis non poterit non intelligere, ab Apostolis eam orbi fuisse impertitam. Quod si porro dubitaverit, quid induxerit Apostolos ad hanc doctrinam spargendam, statim deprehendet, eos, quoniam de veritate ejus fuerunt convicti, aliter facere non potuisse. Hoc vero quod ita se habeat, probari potest primo, quia Clemens Romanus aliique scriptores veteres testantur, eos innocentissimos integerrimosque mortalium fuisse. Deinde quia in scriptis eorum nihil occurrit, nisi quod virtutem, honestatem, summamque probitatem ac sinceritatem spiret. Præterea quoniam nec avaritiæ, nec ambitioni, nec voluptati, si vel maxime hisce vitiis laborassent, hoc instituto potuissent ullo modo litare. Ceteras rationes, quæ ejusdem fere indolis sunt, prætermittimus.

Epist. II.

De miraculis in altera epistola Auctor ita disputat, ut primo quid miraculum sit, definiat. Nimirum si quid miraculi nomen promereri debet, illud, judice Auctore, naturæ leges potentiamque corporum & animæ humanæ excedat, necesse est. Præterea requiritur, ut qui miraculum perpetrare cupit, hoc eventurum ante sciat, ne casus fortuitus miraculi speciem induat. Hæc dum prolixius prosequitur, cum primis profanos homines sibi refellendos sumit, qui negant sciri posse, an naturæ legem aliquid excedat, cum intimi naturæ recessus nemini fere cogniti sint & explorati. Hinc veritatem miraculorum a Christo perpetratorum evincit, & quod nulla ratio sit, quare Scriptoribus, qui ea se vidisse testantur, denegemus fidem, probat. Ad causam miraculorum dum progreditur, ea tum a Deo tum ab Angelis fieri posse, autumat. Ad veritatem autem religionis Christianæ probandam parum nostra referre, si Deo, si Angelis ea tribuas. Necesse quippe est, ut Ange-

ut Angeli boni intelligantur, cum nemo sibi persuasurus sit, malos hac ratione veritatis cœlestis propagationem promovere voluisse. Tandem quò pacto vera miracula a falsis discerni possint tradit, aliasque quæstiones ex suis principiis solvit, finemque operi imponit. Nos vero id dissimulare neutiquam possumus, multa subinde in hocce libro occurrere, quæ digna sunt, ut diligentius a viris piis & cordatis discutiantur; ut taceamus Auctorem placitis religionis, cui addictus est, subinde inservire. Nos summam operis historico more exhibuisse contenti, censuram Lectoribus merito relinquimus.

INNOCENTIA VINDICATA, IN QUA GRAVISSIMIS ARGUMENTIS e S. Thoma petitis ostenditur, Angelicum Doctorem pro immaculato conceptu Deiparæ sensisse & scripsisse.

Typis Monasterii S. Galli, 1695. in fol. Alph. 2. plag. 10.

Multos sane propugnatores habuit immaculata B. Virginis Mariæ conceptio, adeo ut Simon Santagata, Canonicus Bononiensis, in altero suorum voluminum, quæ in istius gratiam conscripsit, sex millia Auctorum eandem defendentium recensuerit. Sed cum a præstantissimi nominis Theologo Pontificiis equidem partibus alias adducto, circa hanc doctrinam tamen negativam amplectente, D. Thomam illorum e censu eximi videret Tractatus hujus Auctor, (quem esse accepimus Reverendissimum hætenus Abbatem Monasterii S. Galli Dn. *Celestinum* ex Marchionibus *De Sfondrati*, inter Purpuratos Ecclesiæ Romanæ Patres nuperrime cooptatum, sæpiusque a nobis, quando eruditissima Ejus opera alia recensuimus, ex merito laudatum) operam in id impendit sedulo, ut contraria omnia demonstraret, & ipsum quoque Thomam vindicem Mariæ strenuum, quantum ad illius illibatam conceptionem, efficeret. Quamobrem loca primum illa cumulat, in quibus nudis planisque verbis pro hac pugnare Thomas videatur. Deinde varia ejus testimonia in medium adducit, e quibus possit colligi, quod mentem ille a communi hodie Romano-Catholicorum sententia minime alienam habuerit; veluti cum Virginem Mariam non futuram fuisse idoneam Christi matrem dixerit,

si aliquando peccasset; inde nempe concludendum autumat, quod eam non a veniali solum, sed & originali peccato immunem statuerit; quandoquidem posterius hoc multum priori utiq; sit indecentius. Quin imo ipsum Thomam affirmare innuit, ex eo, quod Ecclesia nativitatem Virginis celebrare soleat, credi, quod nata sit sine peccato originali, quippe cum hanc regulam veluti indubitatam conceperit: Ecclesiam non celebrare festum, nisi pro aliquo Sancto. Ac licet is e redemptione ad Mariam quoque spectante peccato originis infectam eam probare videatur, ideo quod, ceu medicina morbum, ita redemptio captivitatem supponat; mentem tamen ejus hanc esse respondet, Mariam liberari debuisse non a malo ipso, sed a debito malum incurrendi: id quod ita successerit per redemptionem non curativam, sed præservativam, quam vocat, quamque D. Thomæ haud ignotam reperiri contendit. Mox ad Dominicanos quosdam Patres provocat, eosque immaculatæ conceptioni suffragari quam plurimis testimoniis ostendit; ipsos autem illos se ad defendendas Thomæ sententias juramento perhibet adstringere: unde satis manifestum esse ait, quod & istam a Thoma defendi credant, perjurii alias accusandi. Thomam porro annotat concedere, illam opinionem esse veram aliisque prævalere, quæ pro se Ecclesiam habeat; unde cum sententiæ de conceptione Mariæ immaculatæ Ecclesiam favere ille neutiquam ignoraverit, eum quoque hanc pro vera agnovisse subsumit, atque hac occasione simul calculum ab Ecclesia omnium seculorum lubentissime huic asserto tributum protrahere annititur. Non posse fieri miracula, nisi in testimonium doctrinæ veræ, Thomas edixerat: operosus ergo Eminentissimus Auctor est in enarrandis aliquot miraculis, quæ sententiam, quam statuminandam suscepit, confirmarint, atque isto pacto ex mente Thomæ sequi putat necessario, eam nulla ratione pro falsa debere venditari. Tacemus effata Thomæ alia, quæ Auctor pro assensu doctrinæ huic ab eo præstito adfert: nec opus est, ut, quæ ad dicta nonnulla Scripturæ Sacræ & quorundam Patrum adversus illibatum Mariæ ortum urgeri solita respondet, prolixè referamus, cum hoc ad primarium hujuslibri negotium tantopere haud spectet. Istud vero magis heic significandum restat, quod ad allatæ Thomæ testimonia, in quibus is in aliam opinionem descendere dicatur, nihil fere aliud reponat, quam primo quidem, illa pleraque

cor-

corrupta esse atque vitiata; deinceps ubi hæc occurrat Thomæ thesis, *B. Virginem conceptam esse in peccato originis*, loqui illum ex sensu moreque Patrum antiquorum de conceptione corporis, non animæ, quæ tunc contingat, quando corpus animetur: Mariam autem ante sanctificatam fuisse, quam animatam, D. Thomæ non minus ac plurimum aliorum sententiam communem vocat. Atque hæc in parte libri priori, quæ Theologica ea propter cognomen habet, posteaquam modo hætenus recensito deduxit Auctor Reverendissimus, in posteriori, quam Symbolicam appellat, Emblemata sex & quadraginta ari incisa oculis contemplanda exhibet, quæ singula, quod ex subjecta cuivis expositione constat, eo collimant, ut immaculatam, quam toties diximus, conceptionem illustrent. Videas heic (nonnulla enim in gustum Lectori dabimus,) Astrologos frustra maculas in Sole quærentes, cum lemmate: *absque nota*; Pyramidem perpendiculariter a Sole percussam, cum lemmate: *umbra procul*; Lilium candidissimum ex lutosa terra, cum epigraphe: *nil matris habens*; Lucidiam, avem obscura etiam nocte lucentem, cum lemmate: *tenebra eam non comprehenderunt*. Videas olorem in medio aquarum siccum, cum inscriptione: *nec tingor ab unda*; Scirpum ad littus maris, cum inscriptione: *absque nodo*; Avem Paradisiacam, cum lemmate: *nihil coinquatum*. Simile ingenium elucet e reliquis, quæ huc transcribere universa, non est instituti nostri.

B. MARIE VIRGINIS IMMACULATÆ CONCEPTIONIS HISTORIA, cui accessit Alexandri VII Papa Constitutionis Examen ad Colonia & Herbipoleos Theologos directum, manu Friderici Ulrici Calixti, Regiæ Lutetæ Abbatis, Academiae Julis Senioris & Professoris Primarii. &c.

Helmstadii, apud G.W. Hammium 1696, in 4. Alph. 1. pl. 19.

Quemadmodum tractatui præcedenti virum Ecclesiæ Romanæ principiis alias innutritum, sed circa immaculatam Mariæ conceptionem a vulgari ejus opinione abeuntem, occasionem dedisse diximus: ita huic etiam parando primam velut ansam ejusmodi aliquem subministrasse refert Henricus Wideburgius, celeberrimi Calixti in

N n 3

Academia

Academia Helmstadiensis Collega conjunctissimus. In præfatione enim, quam Auctoris rogatu libro huic præmisit, natum esse eum innuit ex hujus colloquio cum primariæ nobilitatis ac dignitatis Viro religionis Pontificiæ, quem Pontificis supremam ac infallibilem in controversiis fidei determinandis auctoritatem submisit agnoscentem, quoad immaculatam autem B. Virginis Deiparæ conceptionem credendam aut negandam plus sibi tribuentem licentiæ ac potestatis Calixtus animadvertit, quam Alexander Papa VII, edita hanc in rem anno hujus seculi sexagesimo primo Constitutione, suis indulsit. Insuper vero Auctor ipse indicat, quod post habitum hoc colloquium, sub fictis nominibus, sententiam Theologorum Colonienſium & Herbipolenſium de immaculata Mariæ conceptione fuerit expiscatus, & e responsis utrinque transmissis intellexerit, quod & illi eandem libertatem sibi tribuentes, Alexandrum VII non voluisse sententiam affirmantem ad fidem reducere existimarint. Quamobrem perficiendæ huic operæ sedulo incubuit, qua & integram controversiæ de immaculata Mariæ conceptione historiam paulo fufius explicavit, & fidiculas a Theologis jam modo memoratis Diplomati Pontificio admotas rescidit. Uti autem erudita passim accumulavit Auctor lemmata, quæ ad solidiorem hujus argumenti excussionem & accuratius ejusdem examen quoquo modo spectare ei visa sunt: ita sub ipsum statim initium ostendit, quod tantum absit, ut dogma præsens fide indubitata amplectendum, ut ne quidem probabile reputandum veniat. Etenim quod Maria sine peccato concepta non sit, patere affatim ex universalibus istis propositionibus, quæ toties omnes Adami posteros communi & consueto modo prognatos sub peccatum trahant, neminemque nisi Christum excipi patiantur. Argumentis vero ab adversa parte in contrarium urgeri solitis respondet, ac inter alia nequiquam ex Angelica salutatione, minimeque omnium ex miraculis & revelationibus, ad quas Pontificiorum quidam Scriptores provocare solent, quod probandum iis incumbat, sequi innuit. Sed antiquorum etiam ac probatorum Doctorum suffragiis immaculatam conceptionem haud inniti monstrat; ubi imprimis aliquem ex Augustino, locum prolixè vindicat. Quid? quod ipsi hujus prærogativæ in Maria suspiciendæ propugnatores parum inter se convenient, utpote quorum alii omne peccatum, quacunque istud appellatione insignire velis, ab ea removereant; alii sanctificationem a nativitate

tate

tate demum accersant, & tamen ne sic quidem unanimes gerant sententias, his ad tempora exclusionem ex utero materno præcedentia, illis ad ipsum exclusionis momentum respicientibus; alii denique solum nulla actualia Deiparæ peccata agnoscant. Singularum autem classium affeclis plures sese omni tempore opposuisse notat. Et a primis quidem qui recesserint, eos longo ordine ex Melchione Cano allegat; ac Dominicanorum in secundam classem se recipientium cum Franciscanis diffidia commemorat; contaminatam vero & insuper nativitatem Mariæ adstruxisse, atque ita Dominicanis longe ante, quam sua illi dogmata excuderent, contradixisse Anshelmum, ArchiEpiscopum Cantuariensem, docet; ac tandem nec tertiæ opinionis patronos fundamento solido gaudere comprobat, qua ipsa in re deducenda dum paulo liberalior est, rationes immunitatem Mariæ a peccatis actualibus infringentes profert, atque etiam non una ejus peccata actu admissa ex Evangelicæ historiæ monumentis enumerat. Prout vero subinde hætenus edocuit, quibus fatis hæc, ad quam utroque oculo in præsentis libro respicit, doctrina pro temporum vicissitudine usa fuerit: ita posteaquam a Thomæ Aquinatis atque Scoti ætate Dominicanos inter & Franciscanos nata fuerit æmulatio, pressam modo illam, modo iterum emergentem conspici observat, quando eam aut mitior aut paulo asperior de Romanorum Præsulorum ore spirans aura afflaverit. Joannem nempe XXII ad deprimendum Ordinem Franciscanorum doctrinæ a Thomæ & Dominicanis defendi solitæ velificasse notat, licet is opinionem vulgi contrariam parum frangere potuerit, quam præterea semper adjuverint Pontifices ex Ordine Franciscanorum ad Papale culmen evecti, quos inter Sixtus IV postremas haud tenuerit. Pium deinde Valiquem erga Dominicanos favorem declarasse, quod tamen ejus successoribus plane displicuerit; unde factum quoque, ut Jesuitis novum Franciscanis robur addentibus, sub Paulo imprimis V & Gregorio XV satis iterum sententia prior extenderetur. Sed ex hac ejus facie summatim delineata ad tempora rursus antiquiora regreditur, & ubi mutua Dominicanorum & Franciscanorum odia exemplo quodam memorabili, quod Bernæ Helvetiorum Ordinis prioris Frater laicus, Jetserus, dederit, ex Gilb. Burneti Itinerario verbis Germanicis fufe declaravit, Leonem X medicam huic malo mantum admoveere cupientem litem determinandam quidem censuisse, sed parum eum interim proficientem, exorto imprimis

mis Luthero, propositum hoc deposuisse refert. Cum autem postea Paulus III diligenter attendere jussisset ad Sixti IV diploma, atque proinde illius constitutiones sub poenis in iis dictatis Tridentina Synodus non tantum innovaverit, sed ipsæ etiam norma fuerint Romanis Patriarchis post secutis, juxta quam sua decreta direxerint, ideo eas cum diligentia accuratiori pensandas Auctor assumit, diplomatisque illius contenta non minus atque rationes latius examinat. Nondum autem quaestione definita, Philippum III & IV Hispaniæ Reges a Pontificibus Paulo V & Gregorio XV per splendidas legationes decisionem illius ait expetiisse, sed frustra, cum promittitudinem Regibus Catholicis gratificandi schismatis periculum reprefferit. Interim prohibuisse Paulum V, ne in ullis actionibus publicis B. Mariam conceptam fuisse in peccato originali assereretur; quod interdictum Gregorius XV ad privatas quoque dissertationes traxerit. Interea tamen, usque ad seculi jam inclinantis annum sexagesimum primum, unicuique vel in affirmantem vel in negantem partem descendendi æquam fuisse potestatem relictam, donec Alexander VII servitutem imposuerit credendi, animam B. Mariæ Virginis in sui creatione & in corpus infusione a peccato originali fuisse præservatam. Totum igitur hoc decretum Pontificium Lectori exhibet; quam parum tamen termini in eo positi probentur etiam ab illis, qui alias onera a summi Pontificis manu imposita libenter bajulent, in subsequentibus manifestum efficere laborat. Et heic literas super quaestione: an hoc dogma creditu sit ad salutem necessarium? a se sub fictis nominibus ad Theologos Colonieneses & Herbipolenses missas, una cum responsis ad eas redditis producit, horumque theses negativas sistit. Utrinq; autem ad auctoritatem Alexandri VII provocatur, & quod ille immaculatam Mariæ conceptionem neutiquam pro dogmate creditu ad salutem necessario haberi jussisset, innuitur. Verum heic prolixissime contrarium defendit Auctor, & ex potissimis decreti illius locutionibus distincte atque aperte omnium ob oculos ponit, quod datis his responsis Theologi antea allegati sententiæ Pontificis e diametro contradixerint. Cæterum nostri instituti ratio ferre istud haud videtur, ut pressio ubivis pede Auctorem insequamur, quin ad ipsius potius libri lectionem clarior hæc nosse cupientem remittimus, addita simul hac sponse, quod præter ipsam diplomatis expositionem atque vindicationem, jucundi pariter ac utiles excursus, quos sæpius suscepit Auctor, non mediocrem ei voluptatem

voluptatem allaturi sint. Satis vero his partibus defunctus Noster, ulterius Theologis illis, qui istam ipsi informationem suggererant, insignia illa privilegia opponit, quibus immaculatæ conceptionis assertio fruatur, quæque sane dogmati, quod non de fide sit, alias haud competant. Institutum namque immaculatæ conceptionis festum urget; urget juramentum, quod super ea in Viennensi Academia singulis Professoribus præstandum sit; quæ consuetudo & in Schola Parisiensi obtineat. Quinimo ut amplius evincat, quod isti Doctores frustra negaverint, dogma hoc ab Ecclesia Romana haberi pro articulo fidei firmissimo assensu amplectendo, hinc plura Scriptorum talium, qui post decretum istud publice emissum suos libros evulgarunt, testimonia coacervat, quibus in idem fastigium immaculata conceptio evehat; sed nec præmittit effata similem ad scopum collimantia illorum Auctorum, quorum scripta ab ipsis olim Colonienfibus solenniter approbata deprehendantur. Cum igitur satis se hoc pacto evictum dedisse arbitretur, quam iniqua fuerit illa Alexandri VII definitio, minimeque dubitet, quin hoc agnoverint Colonienfeses cum Herbipolensibus, (licet interim satius duxerint aliam decreto ejus mentem affingere, quam quod sentirent, libere profiteri,) jam cogitat de consilio ipsis impertiendo, quomodo hæc sententia de immaculata Virginis conceptione fide necessaria tenenda ex animis hominum quam optime rursus queat evelli. Nimirum sicut institutum in memoriam istius conceptionis festum pro validissimo habet medio, quod dogmatis controversi canonizationem introduxerit: ita maculam hanc, quam putat, ab Ecclesia contractam melius elui non posse censet, quam si illud sensum in desuetudinem venire faceret. Qua occasione elegantem pariter ac eruditum discursum inserit de festis quibuscunq; in honorem & memoriam Mariæ celebratis, iisq; aut in Lutherana etiam Ecclesia justis de causis retentis, aut a Pontificiis ex fundamento levi vel plane nullo institutis, aut ab iisdem abusibus quibusdam coinquinatis. Agit ergo de festo conceptionis, quo de jam dictum, immaculatæ; de festo annunciationis; de festo purificationis, ubi multa legas de ritu Pontificio consecrandi in eodem cereos; de festo septem dolorum B. Mariæ; de festo visitationis; de assumptionis festo, quod etiam dormitionis, transitus, & a rosas atque liliis, quibus Maria comparetur, herbarum festum audiat, magnæque præ aliis solennitate celebretur; de fe-

de festo spasmī Mariæ, quod originem debeat antiquæ traditioni, Matrem hanc Servatoris, ubi Filium sub crucis pondere sudantem anhelantemque conspexerit, spasmo correptam animique deliquium passam concidisse. Quibus post alia interjecta adjungit festum præsentationis seu oblationis Mariæ, quod & ab aliis festum incunabulorum Mariæ appelletur, & exinde suam sumserit originem, quod Mariam trimulam in Templum Hierosolymitanum deductam, & in Sancto Sanctorum per annos undecim relictam fuisse, nonnulli asseveraverint. Atque e festis ad hunc modum recensitis istud, quod septimum locum occupat, in Ecclesia Romana abrogatum dicit, & ex eo infert, quod pariter immaculata conceptionis Mariæ festum antiquari haud difficulter possit; sicuti & alias conditiones insinuat, quibus festis olim observatis terminum figere concessum sit; imo quod in talibus, quorum introductio origine minus idonea nitatur, fieri hoc omnino debeat, contendit.

ANDRÆE ALCIATI CONTRA VITAM MONASTICAM AD Bernardum Mattium Epistola. Accedit Sylloge Epistolarum Gifanii, Vulcanii, Brabei, Seriverii, Pontani, Vossii, Sibrandi Siccama, Gronovii, Boxhornii & aliorum; nec non vetera aliquot Testamenta. Edente ANT. MATTHÆO.

Lugd. Bat. apud Fr. Haaring, 1695. in 8. plag. 38.

Magna inter Jurisconsultos non modo, verum etiam humaniorum literarum & elegantioris doctrinæ cultores, fama Alciati nomen fertur, ejusque de bonis literis merita suspiciuntur, maximoque in pretio eloquentia habetur; quam inter Jurisconsultos superioris ævi primus excoluisse, inque ea Duareno, Balduino, Cujacio & aliis præluxisse censetur. Dolendum igitur, inter opera ejus Lugduni A. 1560 evulgata Epistolas non comparere: quas neglexerunt etiam in aliis elarorum Jurisconsultorum (præterquam Ulrici Zasii) voluminibus congerendis istorum editores. Neque enim dubitare licet, iisdem eloquentiæ luminibus eas præcelluisse, quibus reliqua doctissimi juxta ac disertissimi Viri scripta sunt insignita. Vel ex una hac, sed luculenta & diserta Epistola, quæ beneficio doctissimi Jurisconsulti,

A. Mat-

A. Matthæi, qui e scriniis P. Scrivetii eam fuerat nactus, jam primum publicam lucem adspicit, abunde id cognoscimus: etsi ea non juridicum, sed sacrum potius exequitur argumentum; & quia religioni, cui innutritus erat, & cui addictis in locis jus profitebatur, adversatur sententia ibi exposita, occulte & sub silentii religione ad amicum perscripta est. Nimirum postquam Bern. Mattius, eruditione perpolitus, comis, facundus, suavisque moribus & acri ingenio ac insigni probitate præstans, relictis amicis & domesticis, matre cum primis vetula & in re parum lauta versante posthabita, in cœnobium Jacobi anno ætatis XL se contulisset, & in Minoritarum familiam, animo vestituque mutato, transisset; indignitate propositi hujus permotus Alciatus, Epistolam hanc ad ipsum perscripsit, rationibus, argumentis, persuasionibus, precibus denique cum oppugnans, & monastica vitæ, ut quidem tum ea vivebatur, perversitatem disertis verbis prolixè ob oculos ponens. Quo quidem in argumento vivam ac spirantem Erasmi Roterodami imaginem refert Alciatus, desidiosam orbiq; inutilem Monachorum vitam passim insectantis, falsisque dictis perstringentis: quam & alii qui reprehenderent, & a primo cœnobiorum instituto degenerasse ac descivisse monasticam otiose vivendi rationem notarent, omni ævo extiterunt pii & docti viri. Sane qui primitus Ecclesiæ se associarant, aliud vitæ tenuisse institutum, Noster observat. Qui ei, inquit p. 10. nomen dederant, a vitis abstinebant, nullius delicti rei habebantur, & tametsi certa lege, quo minus uxores ducerent, non prohiberentur, nibilo tamen secius rari ducebant. Indifferentis victus erant, sicuti & habitus. Qui ex eis melior haberetur, in Episcopum creabant. Mores & vitæ sanctitatis, non pecunia aut nobilitas, conspiciebantur. Ex his tot sunt martyres propagati, tot confessores &c. Et paulo post p. 13. Quoniam illorum virtute jam res Christiana mirum in modum creverat, & jam Constantini lege templa sua pagani claudere erant jussi, unusque Christus omni in orbe cantabatur; fuere qui secessum amaverunt, unde monachi dicti sunt, quorum institutum ita Hieronymo placuit Rufinoque, ut in hoc albo nomen dederint. Non erant hi, quales nostri temporis, furva tunica induti, caput cucullione tecti, solitarii a laicis, inter se minus frequentes, carnem perosi, pastillos, scribitas, placentas, pisces pretiosissimos comedentes, latifundiis ditissimi; sed qui vestimentis in promiscuo genere uterentur, divitias contemnentes, solius Dei laudibus insisterent, sudore alioquin suo visitantes

victitantes; quippe qui legerim, eorum aliquot vili mercede camenta & terram bajulare solitos, quae se alerent, & ut quod superfueret ceteris inopibus largirentur. De Ordinibus postea a Benedicto & Francisco optimo consilio institutis, p. 14, 15. differit, ac Bonaventuram habitum vestis, quod hodie Franciscani utuntur, invenisse, Bernardinum Senensem calopodia addidisse p. 16. observat, aliaque hominum ab ingenio subinde adinventum, vera in Deum pietate posthabita. Cynicis eos p. 19, & Essenis p. 21, 22. comparat; laborem tamen, a quo hi nequitiam alieni fuerint, istos odisse & subterfugere, p. 23: eleemosynas etiam, quibus tamen plurimis ipsi fruuntur, nemini praestari ab iis, p. 26. 30: conjugio prorsus interdictum esse, p. 27: proximi, quin & ipsorum parentum necessitati subveniri ab iis non posse, p. 30 improbat. Solitarium vitae genus non optimum esse, p. 34. ostendit: nec jejunia magnam adeo apud Deum gratiam mereri, p. 41: longe maiorem laudem apud homines & gratiam apud Deum adipisci eos, qui non peccant, quum possint, quam qui peccandi facultate sunt destituti, p. 43: ac proin utcumque arduum sit, ut diu quis bonus esse in magna male faciendi occasione perseveret, maxime tamen & tanto magis esse laudandum, p. 45 docet. Paupertatem Monachorum, qua Christum se imitari iidem credant, non adeo praedicandam esse, p. 48. existimat, quum ea adigente multa perpetrentur, quae nec viris bonis conveniant, nec quicquam honoris Ordini eorum praestent, p. 51. Studiis bonarum artium monasticam vitae rationem parum convenire, p. 53. ostendit, quod id genus hominum eo doctiorem existimet, eo meliorem, quo quis ab elegantioribus litteris magis abfuerit, p. 55: quum tamen, quo quis gravior est in divinis Scripturis auctor, eo & mundiore & castigatiore stilo fuerit usus, p. 56; ipsi autem loco sanctorum & disertorum Patrum, Augustini, Ambrosii, Nazianzeni, Chrysostomi, ineptissimos indoctissimosque scriptores evolvant, pag. 54, 58. Tot magnificas porro substructiones & splendidissima aedificia, amplissimaque praedia & lautas possessiones, quibus Franciscani gaudent, paupertati quam jaectant parum consentire, p. 59. 60. 61. annotat, nec ambitiosos titulos, quibus superbiunt, & ad Angelorum dignitatem tantum non Ordinis socios evehant, ipsos decere p. 62: istud autem execrabile esse, quod Christo parem Franciscum faciant, p. 67. affirmat. Quibus expositis, Mattium horratur p. 68, ut de sententia vitam monasticam sectandi decedat, &

dat, & quia annum probationis adhuc agat (p. 70.) neque ulla lege intra hunc teneatur constanter isti vitae generi insistere, ad prius vitae genus redeat, quod Deo longe sit gratius.

Huic Alciati epistolae prolixiori, attexit doctissimus Editor breviores, a doctis viris de variis argumentis, quorum tamen nullum ab humanioribus & cultioribus literis alienum est, perscriptas, e quibus nonnulla delibabimus. Janus Gruterus in araneae descriptione exemplar Principis absolutissimum proposuisse dicitur p. 84. Joh. Wouwerium Romae religionem Lutheranam ejurasse, p. 86. Justum Lipsium in notis ad Tacitum scribae Mureti & Chifletii compilasse, p. 87. A Boxhornio Rempublicam Moscoviticam, Platoniam item & Aristotelicam descriptam esse, p. 99. 131, 191. Triglam, Vandalorum Deam, eandem fuisse quae Hecate, Diana, Luna, Proserpina Romanorum, p. 102. Cur nullus piscis ei sacer fuerit, traditur p. 104. 105. Curtium Taciti imitorem esse, p. 109. 167. 168. 200. 201. Ludos Julenses Belgis usitatos non a Julio Caesare, quod plerisque visum p. 113, sed a mense Decembre & Januario, juxta Bedam, ob Solis conversionem *Julmaent* dictos p. 711. *Novi* particulam Graecorum interdum *amabo, eia, quae*, significare, & ita accipiendam Apoc. cap. ult. v. 20. Matth. XV, 27. Phileni. v. 20. p. 125. 126. Cluverium in sententiis suis audaciorum esse, p. 133. Gothos non eosdem esse cum Getis, p. 146. Lucretium, Venerem dum principio operis invocat, non Deam, sed voluptatem corpoream intellexisse, p. 163. Ecclesiam pro templo, seu loco in quo conveniunt, qui ad coetum Christianum pertinent, ante Tertulliani aetatem non dictam esse, p. 170. Saccharum nostrum & veterum unum idemque esse, p. 207. Cur Jovi Ammoni cornua tributa fuerint, p. 212. 316. 368. Quae dea Epona fuerit, p. 226. Curtium sub Trajano scripsisse, p. 230, 260. Gothos, Gutas, Vitas, Guthones, Vitungos, Juthungos, Jutlandos esse eosdem, p. 253. 254. Vendos etiam & Venedos, Henedos, Vandalos haud esse diversos, p. 265. Estritham prius Duci Richardo, dein Ulfoni nuptam fuisse, p. 274, 278. Stuenothanem non unum modo filium Canutum, sed praeter hunc etiam Haraldum habuisse, p. 274, 279. Giselaem sive Ulvildam, conjugem Ortulphi Saxonum Ducis, non filiam sed sororem Magni fuisse, p. 281. Hermani Electoris & Archiepiscopi Colonienfis reformationem in religione Ordinibus Traiectensibus vehementer displicuisse, p. 285. Pestanus, & Vi-

& Vibonensis apud Macrobiū, portuum vel potius sinuum maritimorum, non hominum esse nomina, p. 257, 312. 13. Pygmæos nec hodie dari, nec extitisse unquam, p. 357. Saxonem Grammaticū Valerīi Maximi imitatoreū fuisse, p. 373. seq. 433, 434. Marobodui & Arminii dissidia magno usui Romanis, nec minori damno Germanis extitisse, p. 385. seq. Petulantes apud Ammianū Marcellinū & in Notitia Imperii, esse Brabantiae populos, Pelandos vel Pelanders dictos, p. 389. Basilicā D. Virgini sacram apud Ultrajectinos, auspiciis Henrici IV Imp. a Conrado Episcopo anno 1081 ædificari ceptam, anno 1099 absolutam fuisse, Episcopo isto per architectū Frisonem perfide trucidato, cuius rei causā narratur p. 429. seq. Vossii filiam Corneliam fracta glacie submersam fuisse, p. 441. Adrianū Cardinalem, postea Pontificem factū, singulari amore Ultrajecti, ubi natus erat, captū fuisse, p. 449. Plura ex Epistolis decerpenda non duximus, Lectorum industriæ reliqua relinquentes.

Subjecta autem iis sunt nonnulla ex antiquitate monumenta haud contemnenda, ut Cornelii Adriani Minoritæ, ob vehementes & ridiculas conciones, nec non fœminarum castigationes celebris epitaphium, p. 455. Ridicula de Halece tabella, versibus leoninis conscripta, e cœnaculo Caroli Geldriæ Ducis deprompta, p. 459. Pyrrhi, corpore valido & robusto præditi epitaphium, p. 461. Elb. Leonini Jurisconsulti clarissimi & Geldriæ Cancellarii vitæ ratio, ab ipso exposita diferte p. 462; & tandem quindecim *Testamentorum* formulæ p. 469. seqq. seculo decimo tertio conditorum, quorum pleraque & potiora legata ad cœnobīa & ecclesias collegiatas pertinent. Has eruditis annotationibus, e Jure & Historia petitis, illustravit doctissimus Editor, iisque amœniorem tabularum minus gratarum alioquin lectionem reddidit.

VERVOLG OP'T VOOR-HOF DER HEYDENEN &c.

Hoc est:

ATRII GENTIUM CONTINUATIO, FUNDAMENTA LEGIS Mosaicæ cum sana ratione concilians, & contra Atheorum exceptiones ad fidem stabiliendam confirmans. Autore SALOMONE A

TIL, V. D. Ministro & illustris Scholæ Dordracenæ

Professore.

Dordraci apud Dieter. Goris, A. 1696. in 4. Alph. i. plag. II.

Atrium

Atrium Gentium, quod ante biennium evulgavit clarissimus Autor, superioris anni mense Martio prolixè satis a nobis recensitum fuit. Itaque silentio obvolvère haud poterimus ejusdem Atrii continuationem: cuius tamen scopum, cum ex ipso libri titulo facile cuique sit cognoscere, pauca solum de via, qua ad illum pertendere ipsi placuit, nunc quidem erunt subjicienda.

Capite primo de usu & abusu Philosophiæ agit, quam postquam limitibus regulisve aliquot circumscripsisset, ita circumscriptam cum revelatione divina, Mosi præcipue facta, contendere aggreditur. Hinc capite II cognitionem, qua se ipsum unusquisque intuetur, e schola conscientiæ proponit, ita quidem ut primo loco argumenta, quibus homo de animæ suæ existentia & natura intrinsecus convincatur, adducat. Capite III de Deo agit, prout ejus notitia ex contemplatione animæ nostræ resultat; dum scilicet eum idea mentibus nostris impressa, secundum omnia attributa ejus, ex sententia scholæ Cartesianæ repræsentat. Quarto autem capite existentiam ejusmodi Entis, quæ mentis idea nobis sistit, contra Atheos eadem methodo evincit. Jam vero capite V in Spinosam peculiariter arma animosque vertit, cujus universa morologia cum notissimo isti ejus principio, *Unam tantum dari substantiam, eamque esse Deum, reliqua quæ in sensus nostros incurrunt omnia, non substantias, sed substantia illius unius esse modos*, innitatur; isti evertendo omnes machinas admoveere constituit. Postquam igitur, quid proprie per substantiam intelligatur, quodve sit diversitatis duarum substantiarum fundamentum, ostendisset, substantiam cogitantem atque extensam diversas, non unam eandemque substantiam esse, applicatis antea allatis diversitatis fundamentis demonstrat, objectionesque quæ contra fieri poterant, diluit. Inde capite VI contra polytheismum gentilium disputat. Capite vero VII ad alteram cognitionis propriæ partem progreditur, qua ad corporearum rerum scientiam perducimur. Et hoc quidem capite rerum corporearum naturam & existentiam in genere, in specie vero corpus humanum, & hujus universi, sed paucissimis examinat. In sequenti autem cap. VIII opus creationis omnipotentiam Dei non excedere, contra infideles probandum suscipit, cujus providentiam capite IX satis prolixè vindicat. Capite X Deum nobis tanquam legislatorem sistit, & obligationem hominis, qua legi naturæ

naturæ subicitur, manifestam reddere studet. Hinc capite XI de bonorum præmiis, poenisque malorum differit, quo cum omnino spectare videatur de animæ immortalitate & corporis resurrectione doctrina, eam capite ultimo pertractat. Corporum equidem resurrectionem humanæ rationi propria evidentia non innotescere fatetur; cum tamen Scriptura eam promittat, possibilitatem ejus rationem sibi haud ægre pati persuaderi contendit. Cum enim tria potissimum ad resurrectionem nostram requirantur, primum ex pulvere compingere atq; efformare corpus humanum; secundum talem corpori ita formato imprimere motum, ut exequendis animæ jussis reddatur idoneum; tertium deniq; unire illud cum anima, cui antequam in pulverem redigeretur, erat conjunctum: neutrum horum aliquam contradictionem involvere existimat.

ABREGE' DE L' HISTOIRE D' AN-
gleterre,
i. e.

COMPENDIUM HISTORIÆ ANGLICANÆ.

Hagæ Com. apud Steph. Foulque, 1695. 8. Alph. 1.

A prima origine, quantum per Historiarum monumenta licet, res Britannicas Autor repetit, & eundo per summa rerum capita ad nostram usq; ætatem deducit. Hinc primo varias gentes, quæ Britanniam incoluerunt, priusquam Romanorum Imperio subiceretur, earumque Reges celebriores enumerat. Hisce Imperatores Romanos, qui Britanniam tenuerunt, a Cajo Julio Casare usque ad Theodosium, Regesque Anglo-Saxones & qui cum illis de rerum summa dimicaverunt, Danicos ipsidem, ac tandem Normannicos, qui ad Guilielmum usque, hodiernum Britannia Regem felicissimum potentissimumque regnarunt, subjungit, ordinemque temporum secutus, quid sub quoque memoratu dignum gestum sit indicat. Cæterum cum ea tantum, quæ scitu maxime necessaria sunt, Auctor sectetur, ac in compendio exhibere instituerit, nihil temere afferri potuit, quod non in rebus Anglicis versatis cognitum aliunde sit & exploratum.

* (o) *

ACTA ERUDITORUM

publicata Lipsiæ

Calendis Julii, Anno M DC XCVI.

JACOBI TOLLII INSIGNIA ITINERARII ITALICI, QUIBUS
continentur *Antiquitates Sacre.*

Trajecti ad Rhenum apud Fr. Halmam & Gul. van de Water, 1696.
Constant Alphab. 1. plag. 5. in 4. chart. reg.

Lessus procul dubio canendus esset Viro de elegantioribus literis meritissimo, nisi loci potius in quo versamur, quam meritum ejus nobis habenda ratio esset. Fatendum interea est, eo tristiores ejus animis nostris, dum ultimum hoc opus ejus tractamus, obversari imaginem, quo altius varios casus, quibuscum per omnem vitam non tantum, sed ipso hoc, cujus fructus illud est, itinere conflictatus fuit, nobiscum expendimus. Jam omnibus istis fortunæ lufibus & mentis fluctuantis æstibus finem fata invenerunt: quæ sibi immingere præsentens, in ipsa hujus operis præfatione rebus mortalibus valedixit; gravissimo monito amicis, quos in Belgio hodie de lana caprina acerbissime, congestis in se mutuo inauditis convitiis, disputare conqueritur, velut testamento relicto, ut (verba ejus sunt) omisso inani fastu & invidia, tempora sua utilitati potius publicæ, quam mutuis animi irritamentis impenderent. Equidem ut tantisper saltem doctissimo Viro superstite esse licuisset, cum omnibus eruditis optarem, dum totum illud opus, cujus fragmentum jam exhibemus, eniti potuisset. Succedere enim primo huic Insignium Itinerarii Italici, qui sacras Antiquitates continet, tomo, alterum jussurus erat, idque *Corpus Chirurgia Græcæ* veteris, e codice Misto Florentino descriptum, una cum Chemicis aliquot Poetis Græcis exhibiturum: & tertium etiam, qui literaria aliquot monumenta inedita, quæ ad sua cum maxime studia spectare arbitrabatur, debebat complecti.

Pp

plecti. Sed eos cum intercedens Viri obitus interverterit, nihil superest, nisi ut iis saltem, quibus licet, bene utamur.

Inter ea, (paulo accuratius enim nunc erunt recensenda) primo loco comparent Gregorii Nazianzeni τῶν Κυκνεύων Ἀσμάτων Ἀνεκδότα, h. e. *Carmina Cygnea inedita*. Horum primum, idque prolixissimum, utpote quod versibus triginta & quinque supra octingentos constat, *de se ipso & adversus Episcopos* scripsit, qui fraude & avaritia sua Maximo deceptorum patentes, ab eo induci se fuerant passi, ut Episcopatum Gregorio abrogarent. Carmen istud, ut & reliqua huius Patris hoc loco edita omnia, e Bibliotheca AUGUSTI CÆSARIS nostri depromptum est, jungiturque ei pariter ac ceteris versio Latina, qua Leunclavius jam olim ea donaverat, notis vero subjectis & textus & versio luculente illustratur emendaturque. Secundum horum carminum apologeticum est, adversus obiectatores, qui criminabantur Gregorium, quod Constantinopolitano Episcopatu exutus, Nazianzenum, aliquoties sibi oblatum, recusaret; id quod superbiæ ejus argumentum interpretabantur. Reliquorum argumenta indicare vix opus esse putavimus, utpote quæ brevium suspiriorum maximam partem faciem habent. Liceat ex iis adscribere vigesimum & ultimum, quod animam jam agens effudisse in inscriptione dicitur:

Ἄγγελοι αἰγλήεντες ἀπειρέσιον κατὰ κύκλον
 Τελὼσθε ἰσότητ', ὃ μὲν σέλας, ἃ μὲν φέροντες,
 Γρηγόριον δέξασθ' ἀνάξιον, ἂν εἴρη.

Gregorii carmina excipit Euthymii Zigabeni liber contra Massalianorum, (quos & Phundaitas, & Bogomilos, nec non Euchitas, Enthustas, Encratitas & Marcionistas dictos esse ait) hæresin, quem Ἐλευχὸν καὶ Θελάμβον, h. e. *Victoriam & Triumphum* inscripsit. Appendedicem esse hoc opus Panopliæ Dogmaticæ Euthymii, Lambecius jam observaverat. Nomina vero Hæreticis illis in inscriptione libri ab Euthymio liberaliter adeo donata, fusc in notis Tollius explicavit: qui etiam existimat, totam illam sectam e Gentilismo pullulasse, & Zingatorum nostrorum ritibus fere vixisse, Christianorum vero Imperatorum temporibus invalescentis Christianismi nomen sibi quoque adscivisse. De eorum autem pernicioso errore ut eo amplius constaret, excerpta de iis e Constantini Harmenopuli libello de opinionibus, Hæreticorum notis hinc inseruit; quibus & ex Psello nonnulla de con-

viviis

viviis nocturnis Euchitarum subjunxit. Istitis omnibus uberius illustrandis facere possent, quæ e veteri codice MSO alibi forte representabimus. Κεφάλαια τῶν τῶν Μασσαλιανῶν ἀσεβῆς δόγματ', ἀναληφθέντα ἐκ τῆς βιβλίας αὐτῶν: quæ ornandæ huic materiæ eo aptiora esse videntur, quod dubium fere nullum sit, per βιβλίον illud Massalianorum, e quo summa ista doctrinæ eorum capita deprompta esse dicuntur, eum ipsum intelligi, quem Ἀσκητικόν inscriptum dogmata eorum continuisse, Photius autor est Cod. LII. Ut vero ad ipsum opus Euthymii redeamus, constat illud Anathematismis XIV. Ex illis primum statim speciminis loco integrum hic exhibere placuit, quod ille, iudice Lambecio, (cujus aliquas in hoc opus notas, quas codici MSO alleverat, simul exhibet Tollius,) plane singularia quadam de Petro, sive Lycopetro, hæreseos Massalianorum primo autore, nos doceat, quorum nec apud Epiphanium, nec apud Photium, nec apud Harmenopulum vel alios Scriptores Hæresiologos ullum vestigium extat. Ita igitur ille habet: Πέτρῳ τῷ Ἀρχηγῷ τῆς Μασσαλιανῶν, ἡτοι Λυκοπετρίανων, καὶ Φενδαϊτῶν, καὶ Βογομίλων αἱρέσεως, τῷ Χριστὸν ἐαυτὸν ἀποκαλέσαντι, καὶ μετὰ θάνατον ἀναστήσειν ἐπαγγελλομένῳ, Λυκοπέτρῳ δὲ διὰ τὸ τοῦτο ἐπνομασθέντι, ὅτι λίθοις δικαίως διὰ τὰς ἀπειρίας αὐτῆς μαγγανείας καταχωθεῖς, ὑπέσχετο μετὰ τρεῖς ἡμέρας τοῖς πονηροῖς αὐτῆς συμμύσας ἀναστήσειν καὶ προσκαθήμενους αὐτοῖς τῷ βδελυρῷ αὐτῆς λειψάνῳ, μετὰ τρεῖς ἡμέρας ὡς λύκος ἐν αὐτῷ δαίμων ἐφάνη, τῆς σαρὸς τῶν λίθων ἐξερχόμενος, Ἀνάθεμα. In secundo anathematismo pariter Tychico anathema dicitur, cui sacrarum literarum, & speciatim Evangelii Matthæi tribuitur corruptio. Idem omnes de Deo Patre & Spiritu S. sententias ad spirituales suum patrem traxisse dicitur. In anathematismo quarto mentio fit ψευδεπιγράψας τῆς Ἡσυχίας ὁράσεως a Massalianis circumlatæ, in qua præter Trinitatem ab Orthodoxis agnitam, de alia quadam Trinitate, in supremo septem cælorum cælo sedem suam habente, multa temere jactentur. Ex anath. VII patet, doxologiam ab Oratione Dominica rescivisse hosce hæreticos. Christopolitas vero eos sese appellari voluisse, anath. XII docet. Tacemus nunc, quæ de sacro baptismo, de sacramento corporis & sanguinis Christi, de ædibus publico Dei cultui destinatis, & aliis hujusmodi ipsis obijciuntur, utpote quæ magnam partem ab Epiphanio, Theodoro & aliis etiam annotata fuerunt.

Triumphum istum Euthymii excipit *Τάξις γνωμένη ἐπὶ τοῖς ἀπὸ Μανιχαίων καὶ Παυλικιανῶν ἐπιστρέψουσιν πρὸς τὴν καθαρὰν πίσιν*, h. e. *Formula recipiendi eos qui a Manicheorum & Paulicianorum heresi ad fidem orthodoxam revertuntur*. Descripta hæc quoque ab Autore e codice Vindobonensi fuit, ad cuius oram doctissimus Lambecius notaverat, in Euchologio Græcorum quidem jam editam eam esse, sed duplo auctius esse exemplar Vindobonense, (quamvis id quoque capite & calce mutilum inveniamus, quorum utrumque tamen ex Euchologio facile ipsi restitui potest) & singularia multa ad historiam Manichæismi facientia continere. Unde & Petri Siculi Historiam Hæreseos Manichæorum plurimum ex ea illustrari & emendari posse censebat. Ut rectius Formula hæc a Lectoribus intelligeretur, satis prolixam præcipuorum Manetis dogmatum recensionem Tollius in notis instituit, quibus tamen, utpote aliunde satis notis non immoramur. Minime autem vulgare est, quod ad illum hujus Formulæ locum, quo execrare jubetur ad Ecclesiam rediturus eos, qui Zaradam, & Budam, & Christum, & Manichæum, & Solem unum eundemque esse statuunt, annotavit. Nam ut de iis saltem pauca quædam dicamus, quæ de Zarada observavit, primo quidem plures hoc nomine extitisse docet. Deinde varie apud varios autores hoc nomen scribi notat, dum alii *Zaradam*, alii *Zaretam*, alii *Zaratam*, *Zabratum* alii, nonnulli deniq; etiam *Nazarathum* (pro quo tamen *Mazarathum* potius legendum esse sibi persuadet, sic ut τὸ *Ma* articuli speciem obtineat) nobis exhibent. Idem omnino etiam nomen esse credit *Zaroue*, quod Arabicum *Zarabou* esse, h. e. *omnium satorem*, sibi persuaserunt Viri docti, a quibus tamen dissentit Tollius noster. Ille enim cuncta ista nomina a voce *Zarag* potius, quæ Hebræis זָרַח est, h. e. *oriens* vel *orientalis*, seu *claritas*, Græcè *αὐγή*, derivanda esse existimat. Hinc enim esse ait *Zarētis*, *orientalis*, & *Zarētis*, *Diana* Persice, apud Hesychium, eoque etiam spectare locum Theodori Mopsuesteni apud Photium, qui de *Ζαρζαμί* agens dicit: *ὅν καὶ ἀρχηγὸν πάντων εἰσαγγείλει Ζαρζαδης, ὃν καὶ τύχην καλεῖ*; ubi pro *τύχην* legendum esse *αὐγήν* Tollius existimat. Confirmat hanc emendationem, pariter ac etymologiam nominis Zaradæ, quod bonus Manetis Deus lux fuerit, quodq; hodiernum etiam *Zar* apud Persas argentum a splendore, *Zardux* vero amicus ignis dicatur, & deniq;

monet,

monet, 3. Reg. 4, 30 *Γαίθάν Ζαρίτην* apud Lxx idem esse, quod stylo Novi Testamenti *Γαίθάν* δὲ τὸ τῶν ἀναπλῶν. Ut vero alia quædam etiam ex singularibus, quibus Formulam hanc refertam Lambecius crederet, in medium afferamus, indignum forte mentione nostra non videbitur, quod *Ἀπλαναίης* cognominatos fuisse Orthodoxos a Manichæis ex ea pateat, fabulas scilicet de animæ *πλάνη* & migratione in alia corpora respuentes. Nec prætermittenda hic librorum Manetis & Manichæorum recensio, quos quidem hoc ordine Formula ista execratur: primo volumen epistolarum Manetis, deinde τὸ ζῶν *Εὐαγγέλιον*, porro *Θεσαυρὸν ζωῆς*, *Μυστηρίων βιβλίον*, in quo legem & Prophetas evertere eorum insania conata fuit, Apocryphorum librum, librum *Ἀπομνημονευμάτων*, librum inscriptum *Adā*, ut & *Adimanti*, *Mosis*q; & aliorum Prophetarum, Agapii *Ἐπτάλογον*, Aristocriti librum *Θεοσοφία* inscriptum, in quo Judæorum, Christianorum & Gentilium unam eandemque doctrinam esse demonstrare conatus fuit: quod ut eo facilius hominibus persuaderet, Manetem, quasi malum hominem inceslere & traducere non dubitavit. Istis autem omnibus Thesaurum minorem & librum de Astrologia, *γινάνταον* item *βιβλίον*, quem ab Heracliano confutatum e Photio discimus, Tollius in notis adjecit. Præter Manetem anathema quoque in hac Formula dicitur parenti ejus Patecio & matri Carossæ, item *ὑπομνηματισαῖς* ejus καὶ ἐξηγηταῖς τῶν τέττα συγγραμμάτων, Hieraci nempe, Heraclidæ & Aphthonio, ut & reliquis omnibus discipulis illius: ex quibus præcipue nobis commemorandus videtur Sisinius, qui *διὰ δοχὸς τῆς τέττα μανίας* fuisse, & Thomas, qui Evangelium Manichæorum scripsisse dicitur. Præterea enarrantur quoq; insignes Ecclesiæ eorum, quales esse dicuntur Macedonia, sive quæ in Colonia, Cibossa: Achaïa, sive quæ Samosatis Manalis: Laodicea, sive quæ in Lycia Argais: Colossensis, sive Cynochoretarum; Ephesiorum; item quæ Mopsuestiæ, & Philippenfis. Pro Apostolo Paulo, Paulum Callinices filium colere dicuntur, cujus quatuor discipulos ad instar quatuor Evangelistarum recipiant, tribus autem reliquis SS. Trinitatis nomen imponant. Horrenda vero sacra sua & concubitus promiscuos Calendis Januariis celebrasse dicuntur. Sed satis de Manichæis ex ista Formula.

Sequitur eam inter Insignia Tollii Theodori Studitæ πρὸς τὰς μαθη-

Pp 3

p. 140.

p. 142.

p. 144.

p. 146.

p. 148.

μαθητὰς αὐτοῦ Διαθήκη, h. e. Testamentum ad discipulos suos, ex Bibliotheca Academiae nostrae Paulina descriptum, quod cum nihil fere notatu dignum contineat, nisi quod fidei suae confessionem de SS. Trinitate, imaginum cultu, & aliis nonnullis in eo edat, simulque monasterii sui Praefulem variis monitis instruat, non est quod eo Lectores nostros multum detineamus. Minus autem adhuc opus est, ut de Macarii Alexandrini Sermonem, qui extremum inter haec Insignia locum occupat, περὶ ἐξόδου ψυχῆς δικαίων καὶ ἀμαρτωλῶν inscriptus, verba faciamus. Edidit enim illum ex modo memorata Bibliotheca nostra Paulina, ex qua eundem Tollius quoque nunc protulit, jam aliquot abhinc annis praclarum Angliae decus Gul. Cave, in sua Scriptorum Ecclesiasticorum Historia Literaria. Ei tamen praeter versionem Latinam, Tollius variantes codicis cujusdam Vindobonensis lectiones adjecit.

ABRAHAMI GORLÆI DACTYLIOTHECA CUM EXPLICATIONIBUS JACOBI GRONOVII.

Lugd. Bat. apud P. Vander Aa, 1695. 4. Constat plagulis 21, & figurarum ænearum plagulis 73.

Nullum est Antiquitatum genus, in quo illustrando plurimum olei & operæ non impenderint elegantia hujus seculi ingenia. Usque adeo non numismata tantum antiqua, marmorumque ac lapidum inscriptiones, sed annulos etiam signatorios veterum gemmasque figuris insignitas curiosis oculis involarunt. Et in his quidem in lucem protrahendis explicandisque uti *Fortunius Licetus*, *Joannes Chiffletius*, *Joannes de Laet*, *Jo. Petrus Bellorinus*, *Michael Angelus Causeus de la Chaussée*, *Laurentius Begerus* pluresque alii haud perfunctorie laborarunt; ita Duumviri in primis celeberrimi *Abrahamus Gorlaeus* Antverpiensis, & *Leonardus Augustinus* Senensis omnium judicio eminere, ingenti id genus gemmarum annulorumque supellectile undique conquisita, ac iconum æri elegantissime incisarum beneficio cum Orbe Erudito communicata. Verum cum Gorlaeus in Dactyliotheca sua nonnisi nudas gemmarum sculpturas, sine ulla explicatione, praeloquio tantum de annulorum origine variisque eorum generibus & usu apud priscos praemisso exhibuisset: Augustinus autem gemmis, quas depictas dedit, illustrandis annotationes quidem adjunxisset, sed

Italico

Italico sermone compositas, ut ejus linguae imperitis usui non essent; praeterea opus utrumque comparari ægre, nec nisi magno ære posset; occasionem sibi oblatam vidit arripuitque celeberrimus Gronovius, qua post tot alia in Rempubliam Literariam merita, novo sibi beneficio elegantiorum literarum cupidos obstringeret. Itaque primum Leonhardi Augustini Gemmas typis elegantissimis denuo expressas, una cum ejus annotationibus, & his quidem ex Italico in Latinum sermonem translatis, Amstelodami A. 1685, ut in illius anni Actis pluribus commemoravimus, edidit: & superiore anno Lugduni Batavorum Gorlaeanam quoque Dactyliothecam, postquam a prima ejus editione, eaque, quod sciamus, nunquam repetita, integrum, & quod excedit, seculum lapsum esset, luci restituit, quin & collectis aliunde tum ineditis tum editis annulorum figuris triplo fere auctiorem reddidit, adjecta insuper singulorum succincta quidem sed utilissima explicatione. Ut adeo elegantissima ista Gorlaei & Augustini Opera non prostant tantum nunc publice, sed multo majore cum fructu, quam olim, ab omnibus Antiquitatum elegantissimarum cultoribus possint pervolvi.

Der Evangelischen Kirchen Dietung etc.

*EVANGELICÆ ECCLESIAE VINDICIÆ ADVERSUS CULPAM schismatis & communionis cum hæreticis antiquis falso eidem impactam; jussu Serenissimi ac Potentissimi ELECTORIS BRANDENBURGICI dubiis a M. Jo. Ernesto Grabio Consistorio Electorali Sambienfi exhibitis opposita a PHIL. JACOBO SPENERO D. Electori Brandenburgico a Consiliis Ecclesiasticis & Præposito Bero-
linensi.*

Francofurti ad Moenum, apud Jo. Davidem Zunnerum, 1695 in 4.
Constant Alphab. 2. plag. 14.

Posteaquam natus in Ecclesia Lutherana educatusque M. Jo. Ernestus Grabius in Papæorum partes propensus dudum fuisset, illud imprimis ostendendum sibi venire ratus est, quod causas hujus rei utique satis idoneas habuerit. Quamobrem peculiari eas scripto coram illustri Consistorio Sambienfi exposuit, & quæ in hoc negotio

gotio conscientiam suam maxime vellicent, momenta ad duas hasce inculpationes revocavit: primo videlicet, Lutherum una cum asseclis a sancta Catholicaque Ecclesia, in qua purum verbi præconium & legitima Sacramentorum administratio viguerit, secessionem fecisse, coetumque contra eam proprium formasse, unde iis Schismaticorum nomen jure competat; deinceps multa Lutheranos fovere dogmata, quæ veteres & ab Ecclesia dudum damnatas opiniones renovent ac propugnent, atque eo pacto efficiant, ut & ipsi in Hæreticorum classem referri mereantur. In utroque sigillatim probando late occupatus est. Et quod ad prius quidem attinet, definitionem ante omnia Schismaticorum ex Cypriani & Concilii CPtani I. testimoniis depromit, eosque tales esse dicit, qui adversus Sacerdotes faciant, hostes altari, adversus sacrificium Christi rebelles, qui contemptis Episcopis & DEI Sacerdotibus relictis, constituere audeant aliud altare, & sic porro. Qua in descriptione consentientes se habere ait Optatum quoque Milevitanum, Hieronymum, Augustinum, Ecclesiæque antiquioris Patres alios. In Lutheranos autem singula hæc prædicata omnino quadrare affirmat, & ut ne hoc temere dixisse videatur, modis quibus potest, omnibus id manifestum reddere contendit. Præsupponit vero, quod ipsa Augustana aliæque Protestantium confessiones largiantur, unam sanctam Ecclesiam perpetuo mansuram esse; unde & illud sequi vult, semper mansurum Ministerium Ecclesiasticum aut ejusmodi collegium Sacerdotum, qui Evangelium pure prædicent, & Sacramenta modo debito administrent. Eo etenim promissiones quoque illas tendere, quas Jer. XXXIII, 18. Es. LXII. Joh. XIV. 16. reperire licet. Non istud interim inficiatur, quod Ministerium illud in locis aliquibus, aut ferme etiam ubique, variis interdum corrumpi possit abusibus, præsertim si illius membra Simoniam exerceant, ambitione dediti super alios proterve se extollant; nihil autem hæc vel verbi præconio, vel sacramentorum erogationi detrahere existimat. Uterius exinde colligit, quod Ecclesia vera semper esse & manere debeat visibilis; quam thesin insuper effatis Es. II. 3. LX, 12. Zach. XIV, 17. roborari, & in Augustini, Chrysostomi, imo & Melancthonis ac Chemnitii suffragiis fundari perhibet. Tandem concludit, quod Ecclesia ad modum antea memoratum descripta non uni alicui angulo inclusa lateat, aut paucis quibusdam provinciis

continua-

contineatur, sed potius catholica sit, & per universum orbem se diffundat. Qua de causa non Apologiam modo Augustanæ Confessionis in subsidium advocat, sed plura quoque veterum Doctorum placita circa nomen Catholicæ Ecclesiæ recenset. Atque his ita prælibatis infert, dubium haud esse, quin Lutheri quoque tempore talis Ecclesia extiterit. Ad quæstionem vero: utrum eadem Romana fuerit? aut affirmative respondendum censet, aut negative. Si affirmative respondeas, Lutheranos manifeste effici schismaticos subsumit, & odium eorum adversus Ecclesiam Romanam testimoniis non unis comprobatur. Si vicissim in negativam quis sententiam inclinet, indicari postulat, ubinam alias locorum reperiunda ea fuerit? Si Græcam heic aut solam aut cum Romana junctam nomines, Lutheranos nihilominus fuisse schismaticos ostendit, ut qui & ab illa multum abierint. Si Waldensem, aut Wiclefitarum, aut Hussitarum Ecclesiam substituas, primo quidem ei addictos hæreticos fuisse regerit schismaticosque; deinceps vero, si vel maxime inter eos Ecclesiam veram admittere velis, Lutheranos tamen & ab illis secessisse monet. Sigillatim, quod ad Johannem Hussum & Hieronymum Pragensem, horumque posteros, Calixtinos attineat, manifesto se Lutherum ex communione cum ipsis exclusisse superaddit. Ad objectionem vero, quod Lutherus a Curia solum Romana & Græca, non item a communione hominum simplicium fidem puriorem tenentium secesserit, respondet: hoc si fundamenti loco ponere foret integrum, tunc omnes propemodum schismaticos a schismate liberos asserendos, quandoquidem nullus eorum totam facile Ecclesiam rejecisse deprehendatur. Testes deinceps illòs veritatis, qui ex medio Papatu hinc inde a Flacio & Gerhardo producantur, vitia equidem Paparum, Episcoporum & Clericorum reliquorum taxare, quosdam etiam in hac vel illa controversia nondum definita neque fundamentali diversas habuisse sententias, sed nullum occurrere, qui doctrinam Ecclesiæ Romanæ blasphemam, ejusque cultum idololatricum dixerit, aut si qui hæc affirmare ausi fuissent, eos non Romanæ Ecclesiæ genuina membra, sed hypocritas hostesque veritatis nuncupandos asserit. Simpliciores, qui dogmata sua erronea agnoscere ob infirmitatem suam non potuerint, hæreticos vocat materiales, & ab Ecclesia vera excludit, quippe quæ coetus sit vere credentium & rite utentium Sacra-

Qq

mentis

mentis. De cætero, si qui excipiant, Lutherum tamen & Lutheranos cum simplicioribus in Ecclesia Romana & Græca Symbolum Apostolicum constanter tenuisse, & indivulso charitatis nexu cum ipsis cohaesisse, respondet iisdem argumentis suam cum Catholica Ecclesia communionem quoad prius quoque Novatianos, & quoad posterius Donatistas, jactare potuisse, qui tamen a Doctoribus orthodoxis jure refutati fuerint; imo & aliorum exempla, quæ huc quadrare autumat, in medium producit. Denique aut pravam Clericorum in Ecclesia Romana Græcave vitam, aut dogmata erronea ab ipsis propugnata, Lutherum ad segregationem commovisse supponit. Si vitam pravam assumeris, causam certe schismatis non adeo prægnantem in ea latere arbitratur, & Augustini imprimis adversus Donatistas, similibus fundamentis innixos, disputationes adducit. Si vicissim errores pro genuinis rationibus alleges, dispiciendum, an fundamentales illi fuerint, an minus? In posteriori casu iterum causas secessionis sufficientes nondum apparere; in priori autem haud requiri, ut ostendatur, quænam tunc Ecclesia fundamentalibus istis erroribus caruerit? & perpendendum interea prudentioribus relinquit, quo in censu illum habere justum foret, qui hodie Ecclesiam peculiarem & ab aliis quibuscunque diversam adornare susciperet. Hæc in prima scripti sui sectione commentatus fuit Gravius. Jam in altera quosdam, ceu vocat, Lutheranorum errores producit, eorumque cum hæreticis antiquis convenientiam statuminare allaborat. Et Simonianis quidem illos primo assimilât, quorum inter alia hæc notentur dogmata: homines salvari per fidem, aut nequiquam per bona opera; legemque non amplius metuendam, sed posse homines tanquam liberos facere, quæcunque voluerint. Quoad prius indubium esse putat Lutheranorum cum Simonianis consensum; posterius non universæ quidem eorum Ecclesiæ, sed Luthero tamen haud frustra objici posse; si dicta quædam ejus (quæ heic etiam in medium proferuntur,) consideres. A Simonianis progreditur ad Novatianos, & Lutheranos eodem modo atque illos chrisma repudiare ostendit. Eosdem porro Lutheranos ad exemplum Aërianorum preces & oblationes pro defunctis negligere; jejunandi statuta tempora & imprimis jejunium quadragesimale parvi pendere; ac discrimen inter Episcopos & Presbyteros tollere. Cum Joviniano coelibatus selectusque ciborum merita eosdem impugnare,

pugnare; & cum Vigilantio in cultum reliquiarum, inque possessionum largitionem pauperibus factam iniquiores esse causatur. Maxime vero istud observari flagitat, quod Lutherani non easdem modo cum hæreticis jam nominatis sententias profiteantur, sed easdem quoque cum iis probationes urgeant, utpote qui v. g. in impugnando merito bonorum operum cum Simonianis ad Rom. III. 28; cum Aërianis adversus præcepta Ecclesiæ de jejniis & ciborum delectu ad Gal. V. 1; cum Joviniano adversus eadem jejunia ad 1. Tim. IV. 1. sqq. provocare soleant. Scrupulum quoque haud levem ex eo sibi natum asserit, quod Lutherani doceant, idiomata divinæ naturæ de humana Christi natura in abstracto posse prædicari, & imprimis omnipræsentiam quoque eidem debere attribui; quo pacto renovari autumat Eutychanismum, & proprietatem humanæ naturæ tolli contendit. In Articulo de vita Christiano digna duras sibi admodum videri Lutheranorum traditiones de coelibatus ac paupertatis voto parum necessario; & circa Sacramenta de sacrificio Missæ impugnato, mutatoque Liturgiæ ordine non pauca moneri posse; se vero hæc & alia ejusmodi prolixius urgere nolle affirmat, atque ita suæ dissertationis filum abrumpit.

Nos cuncta hæc in antecessum cum Benevolo Lectore paulo fusius communicanda duximus, quandoquidem ex iis haud mediocrem ei lucem pollicemur, sicubi is ad recensendam jam a nobis dubiorum hætenus propositorum refutationem attendere voluerit. Vix enim suum illud scriptum laudato ante Consistorio Gravius obtulerat, cum Potentissimus *ELECTOR BRANDENBURGICUS* Theologorum Lutheranorum trigam ad suscipiendum ejus examen mandato suo clementissime excitaret, cui se unusquisque etiam obsequentissimum præbuit, singulique partes sibi demandatas ad eum modum executi sunt, quem nunc edisseremus.

Primus itaq; horum, Reverendus maxime Spenerus, suas, quas vocat, vindicias ita adornavit, ut antequam ad ipsa adversarii dubia (quæ ad hujus tractatus calcem integra comparent,) progredieretur, in antecessum nonnulla monere voluerit, quæ ad hanc controversiam generatim pertinent. Videlicet multa heic in medium afferri videas, quæ & alias occurrunt apud Theologos, de Ecclesiæ definitione, divisione, notis, perseverantia, visibilitate aut invisibilitate.

bilirate, unitate, attributisque ejus aliis. Præcipue, quantum ad visibilitatem, aut invisibilitatem attinet, illius rationem prolixius deducit, & ea, quæ circa eandem observari mereantur, monita declarat. Unitati porro Ecclesiæ cum schisma contrarietur, inde in hujus natura accuratius delineanda sedulo versatur, & schismata potiora, quæ passim in Ecclesia Novi Testamenti orta fuerint, enumerat. Ecclesiam Romanam vel maxime pro apostatica habendam esse non unis argumentis probat, ast multos tamen in eadem peculiari Numinis Divini beneficio ab ista labe immunes servatos neutiquam inficiatur, exitumque ex hac Ecclesia non solum a Deo prædictum, sed & iusto utique titulo susceptum fuisse, in thesi adstruit.

Propius dehinc accedens ad antihesin, impactum ante omnia Lutheranis schisma contempletur, & pressio ubivis pede adversarii vestigia insequitur. Dudum vero istud a se amolitos fuisse majores nostros annotat, & loca huic spectantia ex Augustana pariter Confessione, atque ejus Apologia, ex habito A. 1541 Melanchthonis cum Eccio Wormatiæ colloquio, & aliis hujusmodi scriptis allegat. Enumeratis postmodum iis observationibus, quas tenere circa schismatis definitionem opus sit, ad derivatas ex Augustana Confessione a Gratio hypotheses se confert, ibidemque adstrui concedit, Ecclesiam semper mansuram; notat vero Ecclesiam intelligi universalem, per totum terrarum orbem diffusam, notat intelligi Ecclesiam invisibilem. Ut enim prædicati in eadem verbi & administratorum Sacramentorum mentio occurrat, quæ alias Ecclesiam reddere possint visibilem, non tamen hæc ad ipsius existentiam absoluta semper necessitate requiri, quin potius ad statum ejus florentem referenda esse perhibet, ac nihil impedire, quo minus ad diversum illum statum majores nostros ibi respexisse, & in verbis prioribus de ecclesia invisibili locutos dicamus, ita, ut illam quidem, sed non item hanc, veluti perpetuo mansuram introduxerint. Unde infert, quod Ministerium visibile haudquaquam omni tempore adesse debeat, cum necessitate sic urgente vel ipsa Ecclesiæ membra se invicem instruere, & ex divinis oraculis ædificare interdum valeant. Ad verba Jeremiæ ex capite XXXIII, 18. prolata respondet, in iis potius agi de Sacerdotio Christi in perpetuum duraturo, at si nihilominus de Ministerio ecclesiastico ea exponere luberet, non tamen exin visibilem Ecclesiam

fiam semper mansuram exsculpi posse, ideo quod hoc assertum ad Ecclesiam quoque invisibilem quam optime se accommodari patiatur. Ad locum Es. LXII, 7. notat, inter alia probandum Gratio, quod is de omni ævo promissionem contineat, cum certe ad initia N. T. & ad tempora duntaxat Apostolorum directus esse videatur. Neque multum adeo conferre huic locum Joh. XIV, 16. quem quidem in hac materia Gerhardum nostrum allegasse antagonista gloriatur: ipsum enim Gerhardum latius ostendisse, quo sensu eum capiat, dum ex Spiritus S. præsentia Ecclesiæ promissa neutiquam concludi posse scripserit, quod illi, qui titulum Ecclesiæ sibi arrogant, & in publico ministerio constituti vivant, ab omni errore immunes permanfuri sint. Deum namque & per corruptum verbi ministerium posse sibi filios spirituales gignere, & in corruptissimo Ecclesiæ visibilis statu sanctum quoddam semen conservare, quemadmodum id historia temporum Eliæ testetur. Prout autem, quæ dicta sunt ab adversario de abusibus, in quos nonnunquam ministerium prolatur, ipsam Ecclesiam nondum penitus tollere valentibus, facile concedit Noster, ita multum ab eodem abit, ubi ad necessitatem visibilitatis Ecclesiæ veræ nunquam interrompendæ ventum est. Loca enim, quæ vel ex Scriptura, vel aliunde protulerat, istud, quod debebant, haud probare latius declarat. Postremo Ecclesiam veram esse catholicam, & per orbem universum dispersam, admittit quidem; negat veto, quod in ea diffusionem ubivis locorum sub forma visibili necessario cognosci debeat. Eversis hoc pacto hypothefibus, quas in fundamenta structuræ postea superimposuit Gratio paraverat, quæstionem ab eodem agitatam: utrum Ecclesia Romana tempore Lutheri talis Ecclesia fuerit? ita resolvit, ut similem primo hanc in medium afferat: utrum Ecclesia Judaica eo, quo Christus nascebatur, & in his terris vivebat, tempore, illa fuerit Sanctorum congregatio, in qua Evangelium pure prædicatum & Sacramenta rite administrata fuerint? Dehinc neque affirmando simpliciter, neque negando, sed ita respondendum esse ad hanc non minus atque illam existimat: In Ecclesia Romana (sed ea nequaquam sola, verum & in aliis cætibz Christianis) sanctam conservatam esse Ecclesiam in sancto illo semine, quod sibi Deus conservavit, ibidemque Evangelii purum viguisse præconium, & Sacramenta rite partim porrecta, partim debito, quantum fieri

potuit, modo usurpata fuisse. Quod si ergo Lutherum exivisse ex Ecclesia Romana asseramus, non a sancto hoc semine, sed a cœtu malignantium eum exivisse a nobis refert innui, sicuti & illi, qui e Synagoga Judaica ob confessionem nominis JESU ejecti legantur Joh. IX, 22. 34, a maxima quidem pravorum copia, sed neququam a communione genuinorum Israëlitarum separati fuerint. Vicissim tamen, si Ecclesiam Romanam veram tunc Ecclesiam fuisse negemus, Grabium minime postulare posse, ut ubinam alias locorum Ecclesiam veram reperire licuerit, exponamus; tuto enim asseri, quod nulla tunc visibilis extiterit, in qua pure per omnia verbum prædicatum & absque ullo defectu Sacramentorum erogatio celebrata queat asseri; sanctum interea semen ubique residuum mansisse, adeo ut frustraneam is operam impendat, qui certo duntaxat cœtui prærogativam illam asserere nitatur. Eam ob rem, quæ ratio tunc fuerit Ecclesiæ Græcæ, quæ Waldensis, Wiclefiticæ & Hussiticæ, demonstrat, & quod Lutherus in singulis quidem defectus aliquos notarit, eos tamen propter totas minime damnarit, sedulo inculcat. Longum vero nimis foret, si quæ de unaqualibet earum monuit, excerptare satageremus, neque cuncta huc transferre licet, quæ ad objectiones adversarii de Lutheri cum simplicioribus in Ecclesia Romana communione reponit Noster, quæque de eorum, quos iste hæreticos seu schismaticos materiales appellavit, cum Ecclesia non quidem visibili, ast invisibili tamen, combinatione, de consensu cum Symbolo Apostolico jactatoque charitatis nexu ad formale communionis nondum sufficiente commentatus est. Properamus potius ad ea, quæ circa causas susceptæ a Luthero separationis accumulatur. Magnam fieri Luthero ait injuriam, si dixeris, quod vita Clericorum prava ad secessum a Romanis faciendum impelli se passus fuerit; quin potius ob taxatos ab eo pro modulo & ratione sui muneris abusus a Romano Papa ipsum fuisse ejectum innuit. Errores vero fundamentales non universæ Ecclesiæ Romanæ, Curiae tamen & Clero in eadem a nostris olim objectos, & proinde merito hos ab illis separatos adjicit. Interim lubentissime concedit, quod is, qui hodie Religionem novam sibi cuderet, cum suo isto proposito haud præter rem damnandus esset; quandoquidem his temporibus per Dei gratiam tali Ecclesia non careamus, cui veræ illius atque unicæ

requi-

requisita jure optimo vindicentur; id quod Lutheri ævo talibus ex circumstantiis, quæ nunc sint obviæ, affirmari non potuerit. Ut autem culpam schismatis eo solidius a nostra Ecclesia Auctor removeat, eandem majori cum evidentia in Romanam retorqueri posse docet, ac idcirco e Kortholdi libello, cui Papæ Schismatici titulum indidit, præcipua huc affert, atque alia subin de suo insuper adjungit. Summa autem horum omnium eo redit, ut secessionem a Luthero factam zelo maxime laudabili pro gloria nominis divini & propagatione veritatis asserenda innixam, injustaque reorum oppositione, quin & violenta illorum, qui in istis corrigendis defudarint, ejectione, adhibitisque mediis ipsi conscientiae vim inferentibus, promotam fuisse evincat. Singula ex historiis illorum temporum late deducuntur, & duplici adhuc argumento alio idem assertum roborante concluditur: videlicet odium, quod schismati adhareat, non ex nostra, sed Pontificiorum parte quærendum venire, quandoquidem majores nostri vitis equidem Papatus, non autem hominibus iisdem infectis, succensuerint, horum quippe, dummodo ipsi voluissent ad mentem saniozem redire, salutem votis ardentissimis exoptantes; cum contra Papæi monitorum saluberrimorum impatientes pessimam his gratiam retulerint. Deinceps illos notam schismaticorum reprehensione dignorum neququam incurrere, qui ab eo cœtu maturata fuga exeant, in cujus communione citra peccatum subsistere non possint.

Hæc pro modo instituti nostri ex resoluta prima adversarii sectione decerpere allubuit. Nunc ea pariter perlustranda sunt, quæ Noster ad alteram eodem studio regessit. Exorsus igitur (post supeditata monita de circumspectione, quam is, qui alterum hæreseos insimulare velit, adhibere debeat,) a Lutheranorum cum Simonianis convenientia, non certe eam concludendi rationem tanquam validam admittit, quando Grabius ad istum modum colligat: hominem non salvari per sua opera Simon quondam docuit, & idem Lutherani asserunt, ambo ergo amice in doctrina conspirant. Idem enim hoc esse, ac si inferas: Deum esse unum, & esse Patrem, Filium, & Spiritum S. Simon docuit, docuit & idem Ecclesia prisca Catholica, hæc ergo cum Simone conspirat; quam profecto thesin nemo facile admissurus sit, qui blasphemias Simonis in hoc Articulo voces cateroquin prolatas cogitaverit. Longe enim aliam mentem Simonem habuisse, quando non

non operibus, sed fidei, salutis consecutionem adjudicavit, ac ea sit, quam Lutherani idem asserentes teneant. Ibi enim fidem aut in ipsam Simonem directam, aut in nuda saltem persuasione fundatam, & nil nisi carnalem securitatem procreantem, jactatam reperiri; heic autem longe saniora Nostros confiteri manifestum reddit. Ibi nullam adfuisse dicit sanctimoniarum excitationem, quæ heic e contra modis omnibus urgeri soleat. Quid? quod & Scriptura & Patres Ecclesiæ idem illud, quod Lutherani, in hoc negotio strenue asserant; num ergo & illam quoque & hos Simonianis favere dixeris? Loca vero, quæ in contrarium forsan adversus doctrinam in Ecclesia Lutherana personantem adduci queant, vindicat, atque ea occasione dicta Ezech. XII, 22. XXXIII, 16. Rom. II, 10. V, 21. Jac. I, 25. II, 13. Matth. XXV, 35. sqq. a detorsione adversariorum liberat; ut adeo nemini non clarum satis esse possit, doctrinam, quod fides salvet, non bona opera, pro cœlesti veritate, & neutiquam pro hæresi Simoniana venditandam esse. Eodem modo se habere alterum illud Grabii effatum, in quo Lutheranos ob assertam Christianorum a lege libertatem Simonis assecras pronunciaverit. Nihil enim huc conferre verba, quæ ille ex Luthero allegavit, utpote cum Lutherus non nisi ex Luthero dijudicandus sit, ejusque sententiam de utilitate legis & de necessitate vitæ sanctæ passim ex illius scriptis cognoscere queamus. Porro Novatianismum a Lutheranis ita removet, ut chrismatis usum eodem loco, quo apud nos habeatur, & in Ecclesia antiquiori habitum perhibeat. Eum igitur in finem quædam Basilii, Paciani, Alexandri ab Hales, Bonaventuræ, Theophili Antiocheni, Tertulliani, Cypriani & aliorum testimonia, dicta itidem Scripturæ 2. Thess. II, 15. Matth. XIX, 17. 2. Corinth. I, 21. 22. 1. Joh. II, 27. Psalm. XXIII, &c. pensitat, Circa præsentiam a Grabio Lutheranorum cum Aërianis societatem, de eo primum dispicit: utrum Aërius ob dogmata citata rejectus ab Ecclesia antiqua fuerit? & hoc nondum satis evictum esse respondet. Inde examinat: an & quo pacto dogmata illa Lutherani assumant ac defendant? Docet nempe, quod haudquaquam absque ullo discrimine preces pro defunctis exterminant, & istud testimoniis Lutheri, Georgii Principis Anhaltini, Urbani Rhægii, & recentiorum, Geieri, Hildebrandi, Ursini, similiumque probat; veteris quoque Ecclesiæ sententiam de iis in medium adducit, & suffragia Theologorum Augu-

gustanæ Confessioni addictorum plurima, quæ isti exacte adstipulantur, coacervat; usum insuper ac finem harum precum a Nostris asserit, declarat, & simili cum industria factam pro defunctis oblationem sub incudem revocat. Nec discrimen inter Episcopum & Presbyterum ab Aërio ac Nostris sublatum tanti esse admittit, ut hæreticorum eapropter nomen illi mereantur; præsertim cum Lutherani ipsi in Aërio hoc taxent, quod doctrinam hanc nonnisi ex neglectu ordinationum ecclesiasticarum invidiaque erga Eustathium sibi in Episcopatu prælatum tantopere propugnarit. De cætero Episcopum & Presbyterum jure divino non differre, a multis, quorum aliquos allegat, dudum esse demonstratum asserit. Nec ob neglectum jejunii ad certos dies alligati, & sigillatim quadragesimalis, aut Aërianos effici, aut alias quacumque refutatione dignos reddi Lutheranos ostendit. Aërium enim ita docentem (ut qui turbulenti homo ingenii fuerit,) ex mera malitia veteris Ecclesiæ statuta convellere voluisse; Lutheranos contra medium & in hac sententia tenere, ac in jejunii præscripto ita sese gerere, ut ex affectu erga Christianam libertatem laqueum teneriori conscientiarum injicere modis omnibus caveant. Jovinianum veluti hominem indoctum & agrestem describit, & eum forsan ad evitandas modo vitæ conjugalis molestias virginitatem adeo celebrasse suspicatur; Lutheranos vero neque cœlibatum conjugio absolute antepondere, neque citra ullum discrimen utrumque statum ad invicem æquiparare, sed suum unicuique tribuere testatur. Addit, Lutherum nequaquam virginitatem in se consideratam odio habuisse; recte autem impurum Cleri Romani cœlibatum condemnasse, quo etiam unice respexerit, ubi monasteria ut funditus deleantur, alicubi optarit. Nec nimis exaggeranda esse verba veterum, quando vitam cœlibem angelicam vitam nuncuparint; quippe quæ comparatio, si quis ultra justos terminos non adscendat, facili negotio institui possit. Rursus Jovinianum affirmasse, quod jejuniorum usus in sacris exercitiis plane nullus sit; verum quam manifeste Lutheranis contraria omnia suos edoceant, palam exponit. Vigilantium ab Hieronymo pro more suo paulo durius tractatum, nunquam tamen ab Ecclesia pro hæretico declaratum legi annotat. Constare interim, quod ille Sanctorum reliquias immundas dixerit, & in locis foetidis proculcandas censuerit; qua in re Lutherani nequaquam socios ei se adjungant, quin imo sedulo

provideant, ut sicut alias, ita quoque heic excessum inter & defectum medi obambulent. Ut autem alteri illi errori de bonis pauperibus haud erogandis, quem itidem a Vigilantio Lutherani hauserint, eo melius se opponat, doctrinam prius omnem de bonorum possessione dilucidat; post nullam in simultanea eorum erogatione perfectionem sitam libere fatetur, quinimo successivam & pro cuiusvis facultatibus moderatam eleemosynarum largitionem Deo magis placere adstruit, & objectionibus ex Math. XIX, 21. Act. II, 45. petitis satisfacit. Atque sic pleraque argumentorum Grabianorum prostrata jacent. Ne quid tamen uspiam desideretur, amplius evictum dat, quam elumbe sit hoc argumentum, quod, dum Lutherani in probandis suis thesibus eadem cum hæreticis antiquis dicta allegent, ii vel hoc pacto mentem suam amice cum istis conspirantem prodant. Enimvero nebulam hanc offusam facillimo dispelli refert negotio, si quis inter ipsa dicta & diversam eorum explicationem atque applicationem distinxerit; id quod per exempla quædam superius adducta affatim illustrat. Eutychnianismum a Lutheranis foveri pernegat, & ad scripta Theologorum nostratum communicationem idiomatum dextre explicantia provocat; sigillatim omnipræsentiam carnis Christi pari, ut a nobis, ratione ab antiquis Patribus, iis etiam, qui circa aut post Eutychetis tempora in vivis fuerint, assertam introducit. Non omnia a Lutheranis vota & eorum observationem probat rejici, ac tantummodo in votendis calibatu atque paupertate Papæ eos ait cautiore esse; unde opposito iis a Grabio dicto Paulino 1. Tim. V, 11. 12. minime offendantur. Cæterum, cum dubia, quæ circa sacrificium Missæ & ordinem Liturgiæ adversarius apud se foveat, Auctor heic exprompta non viderit, idcirco & ipse ad finem delatus nihil addit amplius, præterquam quod hæc cuncta huic Ecclesiæ Evangelicæ oppugnatori sedulo & accurate pensitanda commendat.

Gründliche Erweisung/ de

Hoc est:

SOLIDA DEMONSTRATIO, QUOD LUTHERUS ET EJUS

Affecta nec schismatis, nec hæreseos accusari jure queant; exhibitæ

Consistorio Sambienfi dubiis opposita a JO. GUIL.

BAIERO.

Jenæ,

Jenæ, apud Tobiam Oehrlingium, A. 1695. in 8.

Constat plag. 22.

Multo brevius scriptum hoc a Theologo *vũv év áγίοις*, Academiae tum temporis Fridericianæ Pro-Rectore ac Theologiæ Professore primario, nec non Potentissimo Electori Brandenburgico in Ducatu Magdeburgensi a Consiliis Ecclesiasticis, adornatum priore illo est, cujus recensione jam defuncti sumus, nobisq; adeo in eo referendo prolixitate omni eo magis supersedere licet, quo magis insuper, quantum ad resolutiones argumentorum antagonistae principales attinet, potissima hujus libelli contenta cum summis præcedentis capitibus coincidunt. Ac sane si tractatum hunc eo, quo paulo ante usi sumus, modo perlustrare, materiamq; singularum fere partium in nucleo exhibere studeremus, non citra nauseam Lectoris pleraq; eorum, quæ jamtum dicta sunt, repetere necessum foret. Veritas enim uti una semperq; sibi constans est, sic suos quoq; defensores accuratos & idoneos nunquam in diversa rapit, adeoq; & in hisce scriptionibus non possunt non, si ad ultimam analysin respexeris, cuncta ubiq; ad eundem scopum atq; sensum collimare. In modo saltem proponendi quædam emergere videtur diversitas, dum, quod Spenerus paulo operosius prolixiusque, id Baierus concise magis & citra argumentorum probantium ac illustrantium liberalem adeo elargitionem præstitit. In prioris culpæ ab Ecclesia Lutherana declinatione eo maxime per totam sectionem primam respicit, quod schisma non a Luthero susceptum, sed a parte potius Paparum ipsorummet admissum, secedendique necessitas isti ab his, modo etiam aperte violento, injuncta fuerit; cui asserto fidem conciliat ex indicato ortu ac progressu Reformationis, quorum epitomen P. I. §. 61 ad 65. exhibet, & eam in subsequentibus adversus varias objectiones vindicat, thesq; hac fundamenti in locum substrata, multis Grabii exceptionibus satisfacit. Etenim si quid ille agere voluisset, hoc præ cæteris incubuisse ipsi notat, ut cuivis manifesto posuisset ob oculos, illam Ecclesiam, a cujus communione Lutherus cum asecclis se separaverit, unam, sanctam & catholicam fuisse, quæ puro verbi præconio & digna Sacramentorum administratione partes suas expleverit; Lutherum porro & socios in communione cum ista Ecclesia permanere,

nere, si modo ipsis allubuisse, potuisse, id quod tamen facere recusa-
verint; & quidem nil aliud præter odium adversus sanctam catholi-
camque Ecclesiam ad institutum istud eos impulisse, ex quo deinceps
odio peculiaris eorundem societas profluxerit. Neutrum vero ho-
rum cum eo, quo debebat, modo pars adversa comprobaverit, frustra-
nea hinc esse dicit omnia, quæ in Ecclesiæ Evangelicæ præjudicium
confinxerit. In amovendo autem crimine hæreseos, quod in parte altera
Grabius matri suæ Ecclesiæ intentavit, sic versatur Noster, ut ostendat,
tum demum alicujus roboris futura fuisse argumenta adversarii, si de-
monstrasset, primo; adductas theses reapse hæreticas & tales esse, quæ
fundamentum fidei impugnent ac evertant; secundo; easdem olim
pro hæreticis fuisse agnitas & rejectas; tertio, Lutherum atque asse-
clas eadem, qua hæretici antiqui, mente dogmata hæc talia pro-
posuisse atque explicasse. At enim vero rem omnem accurate in-
spicientibus patere ait, quod in exemplis adductis vel unum aliquod
ex hiscerequisitis, vel duo, vel etiam interdum singula universa de-
siderentur, atque hoc in ulteriori uniuscujusque excussione ampli-
us probatum dat. Ubi vero cunctos antagonistæ scrupulos remo-
vit, & ejus argumenta sigillatim atque eo, quo posita ab ipso fue-
rant, ordine enervavit, sub finem adhuc in Papæos retorquet tela
hactenus in Lutheranos vibrata, illorumque multo clariorem cum
variis ex antiquorum hæreticorum numero convenientiam iisdem
objicit, licet ultra theses in tractatu adversarii productas haud pro-
grediatur. Simoniam quippe eos assimilat, quod hi non minus
atque illi in traditionibus non scriptis mire gloriantur, ac Novatianis,
ob contentum conjugii utrinque obvium, quem ipsum etiam Aëria-
norum eos sodales efficere observat. Cum Joviniano eos comparandos
dicit, quod is non secus atque ipsi propriis operibus justificari coram
Deo ac salvari voluerit, singularemque in hac vita perfectionem jactave-
rit. Tandem si vel maxime nullus doctrinæ a Vigilantio & a Papæis de-
fensæ parallelismus posset efformari, in eo tamen hos ab isto parum re-
cedere, quod ad illius exemplum innocentem a crimine Ecclesiæ
multis vellicare modis haud erubescant. Quinimo singulas quoque
theses, quas pro hæreticis vendidit Grabius, percurrit, & nullam pe-
nitius inferri Pontificis injuriam monstrare satagit, si per receptam ab iis
ubique antithesin easdem ipsos tibias cum diversis, quorum nomi-
na in medium affert, hæreticis inflare quispiam asseruerit.

Be

Beantwortung der Dubiorum M. Jo. Ernesti Graben &c.

Hoc est:

AD M. JO. ERNESTI GRABII DUBIA RESPENSIO, ADOR-
nata a BERNHARDO VON SANDEN, Theologo Doctore &
Professore in Academia Regiomontana
Primario.

Regiomonti, typis hæredum Reusnerianorum, A. 1695. in 4.

Constat Alphabetis quatuor.

Ultimo quidem loco scriptum hoc post reliqua in lucem prodit,
sed quantum ad eruditionem Theologicam adhibitamque in sol-
vendis adversarii dubiis dexteritatem, prioribus duobus haud cedit, si-
ferum etiam in eo propositarum largam spectes supellectilem, cum
primo per omnia facile contendendum est. Quinimo reperias & ali-
quid in hoc, quod neutri Auctorum hactenus adductorum indagare
placuit. Videlicet præfationis ad Lectorem loco integrum discursum
concepit Auctor maxime Reverendus, de genuino modo dubitandi su-
per rebus ad religionem attinentibus. Ubi istud ante omnia confir-
mat, quod dubitationes, ut nuspiam alibi, sic nec in Theologia citra
ullum respectum prohiberi debeant. Homines autem dubia sua heic
concupientes cum in ea differentia sint constituti, ut alii Doctorum
seu in Academia seu in Ecclesia officio fungantur, alii vicissim suæ
tantum saluti privæ consulere laborent, rursusque horum aliqui
Ecclesiæ Christianæ membra nondum evaserint, aliqui econtra in
gremium alme hujus matris suscepti jam sint, ideirco quam nulli
eorum libertas dubia quædam animo agitandi penitus adempta sit, de-
clarat; at sedulo simul, quid ubivis accurate observandum sit, incul-
cat. Scrupulis nempe his scopum haudquaquam alium, præter uni-
cam veritatis inventionem, præfigi postulat, & proinde istos in reli-
gione Scepticos nunquam ultra dubia progredientes rejicit, ac eos tan-
quam genitores atheorum maxime abominandos detestatur. E cen-
su porro rerum, de quibus dubitare concessum sit, Librorum Symboli-
corum contenta eximit; doctrinas enim, quæ in iis definiantur, tanta ac
evidentia probatas haberi, ut qui opponere in contrarium aliquid ni-
tatur, in eorum numerum rejiciendus veniat, quos Paulus I. Timothi.

Rr 3

VI, 5.

VI, 5. Gal. I, 7. & V, 10. acriter pro merito notari. Dubia vero legitime concepta communicanda esse monet minime cum imperitis, imo nec e doctioribus cum iis, quorum doctrina aut suspecta, aut falsitatis abunde jam convicta sit, facileque fraudem subolere monet, si quis coram iis, qui veritatem odio habeant, mentem suam ambiguam exponat, & tela petat ex ipsorum pharetra; istud enim consilium tristissimos semper eventus experiri perhibet. Hinc vero tandem ad dubia Grabio proposita accedit, & istud primum in eo taxat, quod in horum divulgatione licentiam sibi nondum concessam sumserit, quippe cui e vitæ generis præsentis ratione scripta ad fidem & religionem spectantia cedere ac passim disseminare integrum non sit; deinceps monet, haud exiguum eum reprehensionem incurrere, quod talem ventilare quæstionem sustinuerit, quales ipsi etiam Doctores & Professores Theologiæ agitare in Corpore Doctrinæ Prutenico manifeste prohibeantur; ulterius datum hac ratione ab eo urget scandalum; ac denique ipsius levitatem notat, qua motus dubia sua cum Papistis contulerit, eademque clam coram juvenibus ac imperitis maxime exposuerit. A se quidem jam ante annos aliquot horum quid conspectum fatetur Auctor, sed istud receptum quoque ab amico prius asserit, quam suum de eo iudicium in chartam potuerit conjicere. A temporibus autem illis, cum ad meliorem mentem rediisse Grabium existimarit, se non amplius de scripto isto cogitasse; præsertim cum hic expressis aliquando verbis Papistas inter hæreticos rejecerit, & eorum cum Donatistis convenientiam inter confabulandum forte memoratam ita asseruerit, ut & quasdam se habere conformitates dixerit, quas Joanni Forbessio a Corfe, in Instructionibus Theologico-historicis thema hoc pertractanti excidisse pateat. Interim quoniam is nunc mentem longe aliam ostendit, dubia ejus ad manus sumit, & licet eum ubivis fere non nisi objectiones Bellarmini a Theologis Lutheranis dudum profligatas denuo in medium proferre innuat, universas tamen sub in eundem revocat, ac singulas copiose refellit, adeo, ut & ex hoc libro multum utique utilitatis haustus videatur Lector, cui vel controversiæ Theologiæ solide decissæ, vel Historiæ ecclesiasticæ capita erudite exposita in pretio sunt; utrinque enim circa themata in hoc negotio occurrentia partes suas Auctorem affatim explere velle deprehendet. Absoluto autem opere hoc elenchico comparent

itidem

itidem nexu nusquam interrupto Grabiana dubia, indicatis sedulo ad marginem iis locis, ubi dictorum refutatio istuc reperiunda sit. Sed adjicitur quoque Index dictorum Scripturæ passim occasione ita ferente expositorum, Auctorumque allegatorum, & alius idemque prolixissimus rerum, quarum noticia e lectione libri speranda veniat.

Ausführliche Beschreibung der Hütte des Stifts/ wie auch des ersten und andern Tempels zu Jerusalem.

Hoc est:

*UBERIOR DESCRIPTIO TABERNACULI SANCTI TEMPLI-
que Hierosolymitani primi pariter ac secundi, adornata
a JO. LUNDIO.*

Slesvici, apud Laurentium Eckstorffum, A. 1696. in 8.

Constat Alphab. 3. plag. 17.

Superiore anno late exposuimus meritoque commendavimus verissimum, dum viveret, in Hebraica antiquitate Joannis Lundii industriam, quam in id impendit, ut & cultum publicum, quem Numini divino sacra illa gens hinc a vetustissimis temporibus præstitit, e monumentis idoneis erueret, summiq; pariter ac reliquorum Sacerdotum in eo perficiendo præ cæteris occupatorum personas, officia, & quicquid alias huc pertinet, describeret. Binos etenim de his thematibus tractatus post mortem beati viri relictus ab eodem Filius tunc publicaverat, quorum alterum mense Majo p. 210, alterum sequente Junio p. 263. recensitum dedimus. Atque spem simul ibi feceramus, fore, ut & loca, ubi cultus ille a Sacerdotibus non minus atque universo coetu peractus fuerit, delineata ab hoc Auctore orbis eruditus cerneret. Nec vanos nos fuisse ipse hic liber, qui jam a nobis sistitur, commonstrat, in quo & tabernaculum illud sanctum, & utrumque templum, quo olim Hierosolymæ superbierunt, vivis quasi coloribus depictum est. Operam ergo eandem, quam duo libri antea commemorati a nobis impetrarunt, etiam in hunc collocare, potissimaque ejus contenta summatim referre animus est.

Bipertitum videlicet eundem esse, vel ex ipsa tituli inspectione jam cuilibet patebit. Primo statim loco conspiciendum ante oculos proponit Auctor Tabernaculum, idque in sacro textu mox simplici-

ter

- Cap. 1. ter ^{היה} tentorium, mox cum hoc addito, ^{תנוד}, quod est ex Junii Tremelliique versione, tentorium coaventus appellatum, cujus nominis rationem ille ante omnia indagat, & post recensita alia cognomina, ubinam ante extructum hoc, quod diximus, Tabernaculum in deserto populus Israeliticus convenerit, disquirat. Et ad certum quidem tentorium hoc factum fuisse nullus dubitat, quamvis utrum istud pro habitaculo Moïsi, an potius pro peculiari quodam & huic usui solum destinato loco habendum sit, in medio relinquat. Ad penitentiorem vero istius considerationem se accingens, materiam primo examinat, e qua constructum illud legatur. Latera nimirum ejus ad mandatum ipsius Dei constituebant asseres ex ligno Sittim fabricati, quo de ligno multa disserit, & quomodo hi asseres erecti, quomodo connexi fuerint, post excussam eorum mensuram declarat. Hinc ad tecta Tabernaculi progreditur, quorum vicem duo intus aulae subiisse sacras literas inspicentibus manifestum est. Noster vero horum tum materiam, tum expansionem, tum colores, tum conficiendi modum, tum alia, quae rerum istarum curioso abunde satisfaciunt, prolixè excutit. In coloribus praecipue explicandis multum detinetur, ac nonnunquam ab ita Luthero, imprimis, ubi istum, quem hic vocavit luteum, pro caeruleo agnoscit. Intexta his aulae Cherubimorum figura ansam ipsi suppeditant, hoc in loco de his ex instituto agendi, ut postmodum, ubi earum repetita occurrit mentio, descriptione generaliori eo commodius supersedere possit. Aulae haec superimposita rursus alia habebant tegmina, quae itidem secundum suam materiam formamque describuntur. Rursus partes hujus Tabernaculi interiores considerat, Sanctum nempe Sanctorum, & quod imposterum semper vocabimus, Sanctuarium; vela quoque duo, alterum, quod prius istud a posteriori secernebat, alterumque, quod posterius ab inspectione hominum extra illud consistentium tuebatur. Inde ad exteriora prodit, atriumque Tabernaculum ambiens perlustrat, ita tamen, ut adhuc ubivis nonnisi structuram architectonicam pensitet. Ac in situ quidem hoc notatu ipsi dignum videtur, quod Sanctum Sanctorum occidentem, ingressusque in Sanctuarium orientem respexerit, & adeo precantes vultum suum versus occidentem dirigere necessum habuerint, secus ac vel templa pleraque hodiernum constructa sint, vel Christiani olim in precibus se gere consueverint; id quod ea de causa factum arbitratur, ut suos Deus a cultu

a cultu Solis exorientis nimium apud populos diversos frequente revocaret. His ita delibatis ad singulas partes revertitur, & quoad res in iis contentas aliasque circumstantias, quae ad eas attinent, mentem suam uberius declarat. Negat, Moïsem toties in Sanctum Sanctorum ingressum, quoties cum Deo locutus fuerit: Deum namque ex hoc loco saepius respondisse uti haud inficiatur, ita Moïsem in Sanctuario duntaxat commorantem oracula haec divina percepisse innuit. Ibi vero celebratissimam illam arcam foederis repositam fuisse novimus, quae merito pro inustum spatium in hoc libro occupat. Fabricam ejus ubi Auctor contemplatus est, confestim e partibus potioribus ad operculum respicit, quod non geminatum, uti quidam alii, sed unicum facit, illud ipsum nempe, quod frequentius sub titulo propitiatorii venire suevit, cujus formam & finem indicat, Cherubinosque exin emergentes, ac summo Numini alarum suarum expansione thronum veluti praebentes contuetur. Hunc videlicet locum majestatica sua praesentia dignari Deo placuerat, in cujus signum columna nubis & ignis subserviebat. Illius igitur columnae naturam ac historiam studiose pandit Auctor, & quidem haud aliam videri nubis, aliam ignis columnam reputat, sed in una illa eademque nubem pariter ac ignem comparuisse monet. Utrinque veras has, non tamen naturales partes statuit, & quam nihil iis convenientius ad majestatem divinam exprimendam habeatur, ostendit. Quemadmodum autem praevia hac columna Israelitas statim a suo ab Aegyptiis exitu die noctuque ductos, formae ejus in promulgatione legis maxime ad terrorem composita in angustias haud mediocres coniectos ait: ita de aspectu illius ad Tabernaculum postea alligato multa commentatur, nec dicere omittit, quo pacto ea ipsis ducem se per desertum ubique praestiterit. Quinimo non ducis solum, sed & tutaminis adversus aëstem partes eam explevisse credit, dum Sole subiectas regiones maxime adurente, sese dilatarit, nimiumque sic calorem a singulorum verticibus arcuerit. Et huc respexisse Paulum autumat, ubi 1. Cor. X, 1. introducat Patres, qui sub nube olim fuerint. Interim non certo satis constare proficitur, ad quod praecise tempus ejus disparentia referri debeat: istud tamen vero reputat simillimum, quod paulo post decessum Moïsi Israelitae hoc illustri beneficio privatos sese intellexerint. Ast neutiquam simul ab arca foederis remota fuit supremi Numinis praesentia, ob quam saepissime ad hanc,

- hanc, tanquam ad ordinarium illius habitaculum, attendere in Sacris jubeamur. Ac visibilem certe hanc praesentiam constituit, utpote cum semper, etiam ubi nubes & ignis columna cessarit, nubes tamen super Cherubinis, arca in loco debito constituta, apparuerit. Et heic de Hebraeorum כְּבוֹד disserit, ac Iohannem Cap. I. 14. procul dubio hanc vocem in mente habuisse addit. Post hæc in ipsam arcam penitus introspicit, ac se in ea, præter duas Moysis tabulas Decalogi præceptis insignitas, nihil reperire testatur, nixus effato 1. Reg. VIII. 9. cui cum videatur Paulus contradicere, quando Hebr. IX. 4. plura illic asservata commemoret, hinc in duobus hisce locis conciliandis quam maxime operosus est, & post allatas aliorum explicationes scrupulum tandem optime posse tolli asserit, si Paulum ita locutum esse de hac arca foederis dicamus, utin sensu paulo ampliori additas ei capsas ductiles una complexus fuerit: in his etenim enumerata ab eo κεμήλια omnino recondita demonstrat, & sic inoffensum pedem ad considerationem singulorum profert, Moysis primum tabulas accurate describens, mox e capsulis annexis unam veluti post alteram depromens, & quid in unaquaque latuerit, indagans. In una nimirum legem manu Moysis scriptam; in altera vasculum manna repletum; in tertia virgam Aaronis; & in quarta quinque hæmorrhoides & mures, clinodia a Philistæis ex auro solido confecta & postmodum adjecta, deprehendit. Non est autem, quod quis hæc ab Auctore duntaxat nominari sibi imaginetur; singula namque accurato studio explanat, & cuilibet peculiare caput largitur. Sed præter res hæc hactenus indicatas nihil in Sancto Sanctorum amplius depositum admittit, minimeque iis adstipulatur, qui vel unguentum sacrum, vel aureum thuribulum, vel Samuelis de jure Regis librum ibidem quarere sustineant; cuncta enim hæc alibi servata contendit. Uti autem magnam arcæ laudat præcellentiam, eamque a cunctis reverenter admodum habendam fuisse refert; ita rationem cladis Bethsemitis & Ussæ ob eam minus recte tractatam illatæ fufius examinat. Egressus hinc Sancto Sanctorum, quod non immerito intimius Domini conclave dixeris, ad ea flectit oculos, quæ in Sanctuario constitutis obvenerint, ad candelabrum puta aureum, ad mensam, in qua panes propositionum collocati, ad thymiaterium suffusus, (ubi & de sacro thymiamate & particulis istud ingredientibus copiose agit,) ad oleum unctionis, (cujus conficiendi modum sigillatim enarrat, &
14.
15.
16. --- 19.
20.
21.
23.
24. 25. 26. 27.
28. 29.

illius in secundo Templo defectum notat,) quibus omnibus librum denique Samuelis antea commemoratum adjungit. Nihil ergo, quod in Sanctuario agat, superesse sibi animadvertens, nisi quod definendum paucis statuatur, quibusnam ad id aditus patuerit, in atrium tentorii exspatiatur, ac ibi etiam nonnulla, de quibus porro disserat, offendit: labrum puta æneum, & altare holocausti cum suis instrumentis, ad quod dum defixus hæret, non potest non de perenni igne in eodem sustentando, deq; igne coelitus demisso, ac de figura ignea leonis altari incubantis, lemmata curiosa non minus ac perquam utilia cum Lectoribus suis communicare. Ut autem eo plenior evaderet hic de celebratissimo illo Tabernaculo commentarius, non pigratus fuit multa adhuc dicere, quæ nondum hæcenus attigerat. Postulatos a Deo manuque liberalissima ab Israëlitis suppeditatos ad extructionem ejus sumtus quo in loco memorat, ibi etiam non pauca congerit de diversis Hebraeorum siclis, & occasione quaestionis, quam via populus Israëlitis ad tantas aspiravit divitias, ut hanc suppellectilem copiosam saxeæ & pretiosissimam promte adeo exhibere potuerit, ad ablata Ægyptiis vasa aurea & vestimenta excurret, eaque juste omnino ab Israëlitis retenta, & una cum præda ex hostibus deinceps capta in sacrum hunc usum conversa probat. Dehinc primam Tabernaculi in deserto erectionem & consecrationem, situm porro ejus, quem in castris populi peregrinantis obtinuerit, modumque ac ordinem, quo subinde istud dissolutum, portatum, & iterum constructum fuerit, designat. Loca quoque distinctim enumerat, quæ post ingressum Israëlitarum in terram Canaan receptaculum ei præbuerint, nec varia, quæ arca foederis subire necessum habuerit, fata reticet, & eam modo huc modo illuc translatam, postremo penitus a Tabernaculo separatam legi, nuspiam autem, quod ordinarie vel ad comitia assumpta, vel bellico apparatu immixta fuerit, probari existimat.

Cæterum, quod passim observare poteramus, semel heic notasse sufficiat, in singulis fere materiis hucusque allegatis typum accommodari ad antitypum, & quam eleganter præfiguratus ibi undique Messias fuerit, labore haud quaquam inepto aut frustraneo ostendi. Videas hinc in peculiari capite ejus cum arca foederis, cum manna, & cum virga Aaronis institutam comparationem, & alibi cum candelabro aureo, alibi cum panibus propositionum, cum ara alibi, alibi cum partibus

tibus aliis eundem contendere videas. De quibus tamen plura impræsentiarum dicere nil attinet, cum ad pias meditationes exinde hauriendas ad ipsum potius opus Lector ablegandus videatur.

Cap. II.

Perlustranda nunc a nobis est secunda hujus libri sectio, quæ splendidissimum, & cui nullum aliud in orbe par, Hierosolymitanum Templum considerat. Davidem nempe Regem non ausu quodam & instinctu proprio, sed ad divinum jussum, de æde Numine hoc digna ex ædificanda cogitasse, varia etiam ad structuram illius necessaria comparasse, opusque universum filio Salomoni probe commendasse, nihil autem insuper egisse postquam Auctor retulit, non nihil in medium adducit de monte Morijah ad hanc molem ostendam destinato & a Davide itidem delecto; ubi quoddam *ἐν αὐτῷ Πάγος* in locis 2. Sam. XXIV, 24. & 1. Paral. XXII, 25. tollere annitur. Salomonem postea de artificibus operi tam præstanti perficiendo idoneis circumspicientem sistit, ejusque cum Hiram, Tyrionum Rege, pacta conventa recenset. Ligna in monte Libano cæsa, lapidesque in pompam & perennitatem adductos memorat, & dum de ratione hos e sedibus suis nativis evellendi dispicit, Judæorum quorundam fabulas explodit, quas de verme *וְשֵׁשׁ* visibus his inserviente comminiscantur. Omnia autem ad stabiliendum hocce monumentum, quod æternitate dignissimum fuisset, ubi tanquam bene præparata introduxit, ac de thesauris ejus gratia collectis & in immensum fere auctis mira retulit, de Templi forma generatim quædam subnectit, atque in hac investiganda visionem illam Ezechielis capite XL & sequentibus relatam pro norma haud assumendam esse innuit; in sua vero descriptione præter Scripturam, quæ fundamenti loco heic ponenda veniat, Talmudicum præcipue tractatum Middoth, Josephum item, Maimonidemque ac R. Judam Leonem se secuturum pollicetur. Hinc ad rem ipsam pergens, allegata Hebræorum hujus ædis divisione in Templum proprie sic dictum & in ejus atria, speciatim partes omnes persequitur, & primum Sanctum Sanctorum, uti & antea in Tabernaculo, ad manus sumit. Ejus structuram sumtuosissimam qua longitudinem, & latitudinem, & altitudinem, & qua ornatum interius exteriusque conspicuum proponit, ac inter alia ad quæstionem: utrum id fenestris fuerit instructum? affirmative respondet. Fabulatorum inter Hebræos exortorum nugas de reperto intra hoc lapide, cui nomen tetragrammaton *יהוהיהוה* insculptum, refellit

fellit, ac lapidem quidem in medio positum haud abnuvit, verum non alium in finem hunc admotum cupit, nisi ut super eum arca fœderis conquiesceret, quam una cum suis capsulis & Cherubinis Moysi olim tempore fabricatis huc allatam, & insuper duobus Cherubinis majoribus a Salomone illustriorem ait redditam. Iis, qui hanc arcam diu ante Templi excisionem ab Ahaso loco motam, posteaque jussu Josiæ restitutam ex 2. Paral. XXXV, 3. concludunt, satisfacit, locoque jam citato arcam potius colligendæ pecuniæ ad ædificium Templi conservandum & renovandum destinatam significari perhibet. Vellum in Sancti Sanctorum introitu expansum & in Templo secundo duplicatum cum cura describit, hujusque tempore expirantis Christi disrupti miraculum exaggerat. Prodit hinc in Sanctuarium, ubi quæ in Tabernaculo repræsentarat, ornamenta atque utensilia repetita vice intuenda exhibet, sed ea in quibusdam maximopere multiplicata, utpote candelabra decem præter unum illud Mosaicum, & decem mensas propositionum, cum prisca illa e tabernaculo huc allata. Lampades autem, quarum septuaginta septem undecim hæc candelabra continuerint, non interdium, ceu Josephus autumat, sed nocte solum ingruente accensas; præterea temporibus Herodis unum tantum candelabrum unamque mensam Templo illatam conjicit. Ast ævo quoque Salomonis non nisi unicum thymiaterium suffitus admittit, juxta quod postmodum Zachariæ Angelus Johannis Baptistæ nativitatem annuncians comparuerit. Per portam hujus Sanctuarii versus Orientem sitam, veloque pulcherrimo & suspenso super ea in secundo Templo aureo candelabro a liberalitate Helenæ profecto pretiosissimisque aliis cimeliis ornatam, prodit in porticum proxime adjacentem, & ascendit in superius conclave Templi, quod coenaculi formam retulit, reconditasque ibi potissimas Tabernaculi reliquias aspicit, & ex hoc in ipsum tectum superius se confert, unde redux cameras complures ad moenia Sancti Sanctorum & Sanctuarii extrinsecus annexas, quarum pleræque asservandis thesauris sacris latius heic trutinatis inservierint, cisternam quoque, unde pluviarum aqua e Templi tecto decurrens conflueret, observat. Neque camerarum in porticu ante nominata obviarum & ingentes itidem thesauros continentium, ubi huc regreditur, est immemor, non item columnarum ænearum ante eam collocatarum, quarum altera Jachin, altera Boaz a Salomone

13. mone cognominata, obliviscitur, & duplex insuper conclave cul-
tra mactandis secandisque victimis aptata recondens in transitu visi-
tat. Tacemus alia, quæ de hujus porticus non minus atque Templi
proprie sic appellati forma exteriori in primo secundoque aliquantum
diversa disputat, quæque de reliquis notatu in hoc tractu dignioribus
annectit. Comites enim nos assumit in atria subjecta per scalas de-
scendens, eorundemque tria refert, atrium puta unum interius, alterum
14. exterius, & tertium, quod vulgo atrium gentium vocari assolet. Pro-
ximum Templo atrium interius est, in quo varias iterum regiones a
se invicem distinctas monstrat, e quarum numero spatium imprimis
inter Templum & altare interjectum heic meretur nominari, eo quod
perpetratam in hoc eadem Zachariæ, filii Barachiz, quam ipse Chris-
tus Matth. XXIII, 35. Judæis exprobrat, aliquantum fusiis recolere
Auctori libuit. Sed nec silentio prætereundum mare æneum in atri-
um hoc a Salomone illatum, ut lotioni Sacerdotum aquam mundam,
15. quam per meatus subterraneos eo is derivari fecerat, porrigeret. Non
16. reticendi decem aheni victimarum quarundam cruribus intestinisque
& carnibus abluendis inservientes; & altare holocaustatum, ad
quod consistens (ut e multis, quæ exponit, aliis pauca saltem delibe-
mus,) de ratione dispicit, ob quam lapidibus, e quibus id constructum,
cælum adhiberi Deus Exod. XX, 25. prohibuerit; licet in aliorum so-
lum conjecturis acquiescat, certique nil determinet. Jucunda lectu
sunt, quæ annotat de certis foraminibus in hoc altari conspicuis, e
quibus sanguis mactatarum oblatarumque victimarum, post factam
asperisionem residuus, in torrentem Kedron per occultos ductus præ-
cipitatus fuerit; quæ de acervis cinerum in altari coagmentatis, deque
promptitudine Sacerdotum in eo purificando declarata narrat; quam-
vis & funestos quosdam casus inde emergentes, quod alter alterum
superstitiose nonnunquam antevertere in sequioribus temporibus stu-
17. duerit, minime dissimulet. Non adeo procul ab hoc altari locum
mactandis sacrificiis destinatum ponit ac ejus opportunitates huic in-
18. stituto convenientes spectari sinit. Alibi peculiare Sacerdotum atri-
um eidem huic primo atrio inclusum; alibi atrium, quod audiverit
19. 20. Israëlitarum; alibi thronum regium; alibi alia curiosis oculis objicit.
21. Et quid de conclavibus ad mœnia hujus atrii sitis referemus? quæ in-
ter primarium jure locum istud obtinet, in quo Synedrium magnum congre-

- congregabatur; ut taceamus reliqua, quorum plura certe sunt, quam
22. ut excerpti a nobis & vel solo nomine indigitari queant. Nec por-
23. tam ex hoc in alterum atrium apertam, & Nicanoris vulgo nomine
notatam, pro dignitate admirari licet; quin ex ea potius in atrium se-
24. cundum & exterius properandum est, ubi Auctor nos illuc deducit
per quindecim istos gradus, in quibus Psalmi Davidici a centesimo
vigesimo usque ad centesimum trigessimum quartum in Festo Taber-
naculorum cantari sueverint, & ideo Psalmi quoque graduum au-
dire perhibeantur. Præter conclavia autem, quæ ex Hebræorum
25. scriptis, dubio tamen plerumque fundamento, huic atrio tribuun-
tur, separatæ imprimis mulierum a viris stationes in secundo Tem-
plo adinventæ observatu non indignæ sunt, atque insuper æraria illa,
in quæ munera sua injiciebant Templum frequentantes, & ad quæ
Christus aliquoties confedissee legitur, quorum occasione de vocabu-
lo Corban nonnihil Auctor inspergit, tandemque, posteaquam heic
pariter diu satis commoratus est, parietem intergerinum, hoc & quod
26. statim jam ingrediemur, gentium atrium ab invicem discernentem ex-
hibet, ac ex descriptione illius loco Paulino Eph. II, 14. lucem aliquam
conciliat. Erat vero atrium gentium omnium capacissimum, & ad
27. deambulationes inibi instituendas perquam aptum, turribus etiam in
secundo Templo ad suscipiendam ex iis defensionem instructum;
ipsumque hoc eum fuisse locum Auctor ait, unde ementes ac ven-
dentes zelo justissimo incensus Salvator (heic alias frequentissime do-
cere & hinc in atrium exterius ascendere solitus,) ejecerit; heic por-
ticum Salomonis ostendit; heic Phariseum atque publicanum con-
stituisse, a nonnullis scribi refert; heic accusatam ait coram Christo
mulierem adulteram. Portas aditum huc aperientes quinque nu-
merat, & in singulis fortasse excubias locatas censet. Extra istud lo-
cum planum quinquaginta cubitos latitudine æquantem statuit, qui
2. Paral. XXIX, 4. platea orientalis vocitetur. Hunc muro ad sex cu-
bitos in altitudine ascendente cinctum ait, & post eum vallem pro-
fundissimam comparuisse credit, unde hanc regionem pro illo loco
agnoscit, in quo Cacadæmon tentator Christum constituerit, ut se
in vallem jam modo memoratam demitteret; nemini tamen hanc
opinionem velut apodicticam obtrudit. Vias autem ex diversis lo-
28. cis ad hoc Templum deducentes varias commonstrat, deque insigni

29. reverentia eidem magna cum attentione præstita prolixum caput ad-
jungit, prout & antea passim indigitaverat, quod haudquaquam in-
distincte quibuslibet personis ad spatium ejus quodlibet accedendi
libertas concessa fuerit. Et Sanctum quidem Sanctorum atque San-
ctuarium quam paucis patuerit, notissimum est. In atrium interius
ibique in atrium Israël nulli foeminae nullique polluto viro, in atrium
Sacerdotum nulli Israelitarum, ne ipsi quidem (paucis tamen
casibus exceptis,) Regi, ad spatium inter Templum & altare nulli, qui
defectu quodam laborabat, Sacerdoti aditus patebat; in exterius
atrium admittebantur quidem Israelitæ ex utroque sexu, sed non ante,
quam satis loti fuissent, ac in atrio tandem tertio gentes subsiste-
bant; ex Israelitis vero omnis is hinc arcebat, qui Levitica qua-
dam impuritate laborabat. Unde nemini non patere Auctor merito
existimat Templi illius præcellentiam, quam æmulari quidem, sed suc-
cessu non adeo felici, studuerit Manasses ope Saneballati in monte
Garizim, & Onias in Ægypto Templum exstruens, cujus utriusque
historiam breviter adumbrat. In residuis capitibus Templi Hiero-
solymitani prioris consecrationem pariter & factam per Chaldaeos
31. Babyloniosque devastationem, nec minus antecedaneas illius spoli-
ationes ac pollutiones diversas memorat. Deinde refert, quomodo
32. in ejus locum successerit secundum, ipsum quoque haud parum ma-
gnificum, & imprimis ab Herode sedula cum cura exornatum, pri-
mo tamen illi ob varios defectus haud æquiparandum; licet ob ma-
nifestatum in eo mundi Salvatorem, Dei Filium, gloria ejus gloriam
prioris omnino infinitis modis superaverit. Tandem vero & hujus
33. funestissimum excidium deplorat, & quam frustra de eo reedificando
34. complures subinde laboraverint, ex fide Historicorum, quos allegat,
innuit.

Hæc summa sunt sectionis etiam secundæ capita, præter quæ
multa sane adhuc a nobis, quod libere fatemur, indicari potuissent,
ast brevitatis, quod amamus, studium in singulis hæere nos prohi-
buit. Nec est, cur dubitemus, promptum fore ex his Lectorum
de reliquis judicium. Eos interim latere nolumus, adjunctam esse
huic libro ichnographiam Templi æri incisam, e qua liceat ipsius
structuram inspicienti paulo clarius cognoscere.

ETHICA

ETHICA PLATONICA, CUI ACCESSIT SPECULUM VIRTU-
tum quotidie consulendum, sive Aretologie Christianæ Compendium;
autore MAGNO DANIELE OMEISIO, Comite Palatino

Cæsareo & Professore Alt-

dorffino.

Altorffii apud H. Meyerum, 1696. in 8. plag. 14 $\frac{1}{2}$.

Cum Ethicam Pythagoricam ante triennium editam, & a nobis A.
1693. mense Octobri p. 452. sqq. recensitam viris doctissimis haut
displicere intelligeret celeberrimus Autor, de Ethica Platonica elabo-
randa consilium cepit, atq; illam ex Platonis hujusq; sectatorum scri-
ptis fideliter concinnatam cum erudito orbe communicare non dubi-
tavit. In cujus prolegomenis, postquam de Platonis vita, operibus,
stylo atque morte quædam notasset, ostendit, juxta Platonem, Philoso-
phiam nihil aliud esse, quam meditationem mortis: Philosophiæ Pla-
tonicæ ab Augustino, Alcino & Seneca tres partes, scilicet moralem,
naturalem & rationalem assignari, quibus ab Apulejo l. 1. de Dogmat.
Platon. quarta, intellectualis puta, adjiciatur: Platonem Philosophiam
activam speculativæ præferre: activam in schola Platoniorum in
tres partes dividi, quarum una ad mores, altera ad præfecturam fami-
liæ, tertia ad civitatem spectet: Ethicam ex mente illorum esse disci-
plinam practicam, quæ rationem humanæ beatitudinis consequendæ
aperiat, & haud incongrue in duas dividi partes, beatitudinis nostræ
cognitionem, ejusdemque acquisitionem. Quibus præmissis duarum
harum partium distinctam tractationem suscipit, in priori demonstrans,
Platonem credere, dari hominis beatitudinem: summi hujus boni tres
constituere primarias affectiones, quarum (1.) quod sit omnium per-
fectissimum; (2.) sufficiens non solum sibi, sed & aliis; (3.) per se
ac propter se ab omnibus expetibile: summum bonum in Deo omnis
bonitatis fonte rerumque omnium principio ponere: præter Deum
autem, tanquam finem objectivum, admittere aliud bonum, ceu fi-
nem formalem, atque in eo designando diversimode loqui; modo
enim in contemplatione boni primi, ipsiusque pulchri; modo in simili-
tudine illum collocare: facile tamen hæc conciliari posse, si ista simul
sumta completam constituere beatitudinem philosophicam, & ex con-

T t

templa-

templatione amorem, ex utroque similitudinem promanare dicamus: per ideam boni, in qua Plato summum bonum aliis quævisse dicitur, nihil aliud, quam Deum ipsum intelligi: præter illam boni ideam, ideas alias a Platone constitui, atque per eas, rerum imagines in ipsa mente divina formatas innui: ideam Platonis ab Aristot. *l. 1. Nicom. c. 6.* impugnata fuisse: ex mente Platonis neminem in hac vita plene ac perfecte beatum dici posse: Platonem corporis & fortunæ bona ad beatitudinem non requirere; animam solam pro subjecto, in quod beatitudo introduci ac recipi possit, habere; ac insuper docere, animæ cognitionem nobis esse maxime necessariam; ipsam animam esse essentiam se moventem, & fontem ac principium aliis, quæ moventur; animas humanas a Deo ante corpora creatas esse; non solum animam humanam, priusquam in corpus demittatur, alicubi esse, sed & illic in aperta rerum cognitione versari, ipsius vero corporis contagione in oblivionem vitæ superioris incidere; nec eam quicquam intelligere, nisi per recordationem eorum, quæ olim vidit, cum Deo profecta; animam olim a Deo sibi datis coepisse gloriari, sui; ipsius amore excæcatam ad coelestia sublimia, plus quam par erat, evolasse; postea culpa sua præcipitatem hinc in corporis carcerem fuisse, quod Deum offendisset; animæ humanæ tres esse facultates, rationalem, irascibilem & concupiscibilem; hominem nihil aliud esse, quam animam; animam humanam, ut divinæ particulam auræ, immutabilem esse: Platonis dogma *μετεμψυχωσις* ab Origene, Epiphanio, Laertio & Augustino tribui, idque nonnullos proprie, nonnullos allegorice interpretari. In *posteriori parte*, quæ Aretologiam exhibet, postquam nonnulla de virtutis natura, origine, forma, divisione, gradibus & generibus, ac principiis actionum humanarum, ex mente Platonis ejusque affectuum tradidisset, de prudentia virtutum omnium directrice agit, ostendens, Platonis prudentiam esse scientiam eligendi bonum & evitandi malum: juxta Platonem prudentiam esse duplicem, ethicam sive privatam, per quam nobis ipsis recte prospicimus, & politicam sive communem, cujus ope bene consulimus Reipublicæ: causas ac media, quibus comparatur prudentia, esse (1.) pias preces & benignum Dei afflatum; (2.) naturalem ingenii & judicii felicitatem, ac doctrinam; (3.) peregrinationem & conversationem cum viris prudentibus; (4.) experientiam & in rebus agendis peritiam: inter prudentiam

prudentiam, sapientiam & scientiam, quibus vocibus sæpe utitur Plato, hoc intercedere discriminis, quod sapientia sit cognitio divinorum, scientia naturalium, & prudentia humanorum. Ab hac virtute pedem promovet ad temperantiam, ejusque species, frugalitatem & castitatem, nec non illius opposita, ebrietatem, ingluviem & libidinem proponit; inter alia tradens, dogma de spurca uxorum communiōe, si non falso, saltem dubie admodum Platoni tribui. Temperantiæ annexas virtutes, mansuetudinem & modestiam cum oppositis subjungit. Hinc ad fortitudinis eiq; affinium virtutum, magnanimitatis, constantiæ & patientiæ illustrationem progreditur. Tandem de quarta cardinalium virtutum, scilicet justitia, atque illius, ex mente Platonis, partibus potentialibus, sanctitate sive pietate, veracitate, liberalitate, hospitalitate, gratitudine, amicitia eleganter disserit. Sub finem quædam non injucunda lectu de affectibus, ex Platonis & Academicorum sententia, in medium affert, atque Socratem a nefando erga pueros amore, quem veteres non minus quam juniores Theologi ac Philosophi ipsi tribuunt, immunem pronunciat. Ethicæ Platonis Aretologia Christiana a clarissimo Autore subjungitur, atque itidem in duas partes dispescitur: quarum prior de virtutum Christianarum subjecto, causis, a virtutibus Gentilium differentia, de numero ac divisione illarum, similibusque generalioribus discursum instituit: posterior autem specialiorem pertractat doctrinam de virtutibus singulis, quæ Deum, nos ipsos & proximum nostrum respiciunt: ita quidem, ut cujuslibet virtutis brevis ac perspicua tradatur definitio, eaq; tum locis S. Scripturæ palmariis eo collineantibus, tum exemplis quoque ex eodem sacro codice petitis, illustretur, denique & vitia opposita ubique subnectantur. In addimento, quo huic Aretologiæ Christianæ colophon imponitur, de Eudæmonologia Christiana disserit, demonstrans, in philosophica de summo bono doctrina acquiescere nec posse nec debere hominem Christianum, sed ex sacris litteris longe certius quam ex philosophia addiscere, Deum esse ultimum finem nostrum, bonum nostrum perfectissimum summeque desiderabile, bonum maxime sufficiens & jucundissimum; item e sacra Scriptura certius edoceri, hominem Deo, summo bono suo, potiri per operationem intellectus, nempe per veram ejus cognitionem, qua homo cum Deo conjungitur; ac eundem frui Deo per operationem voluntatis & actum

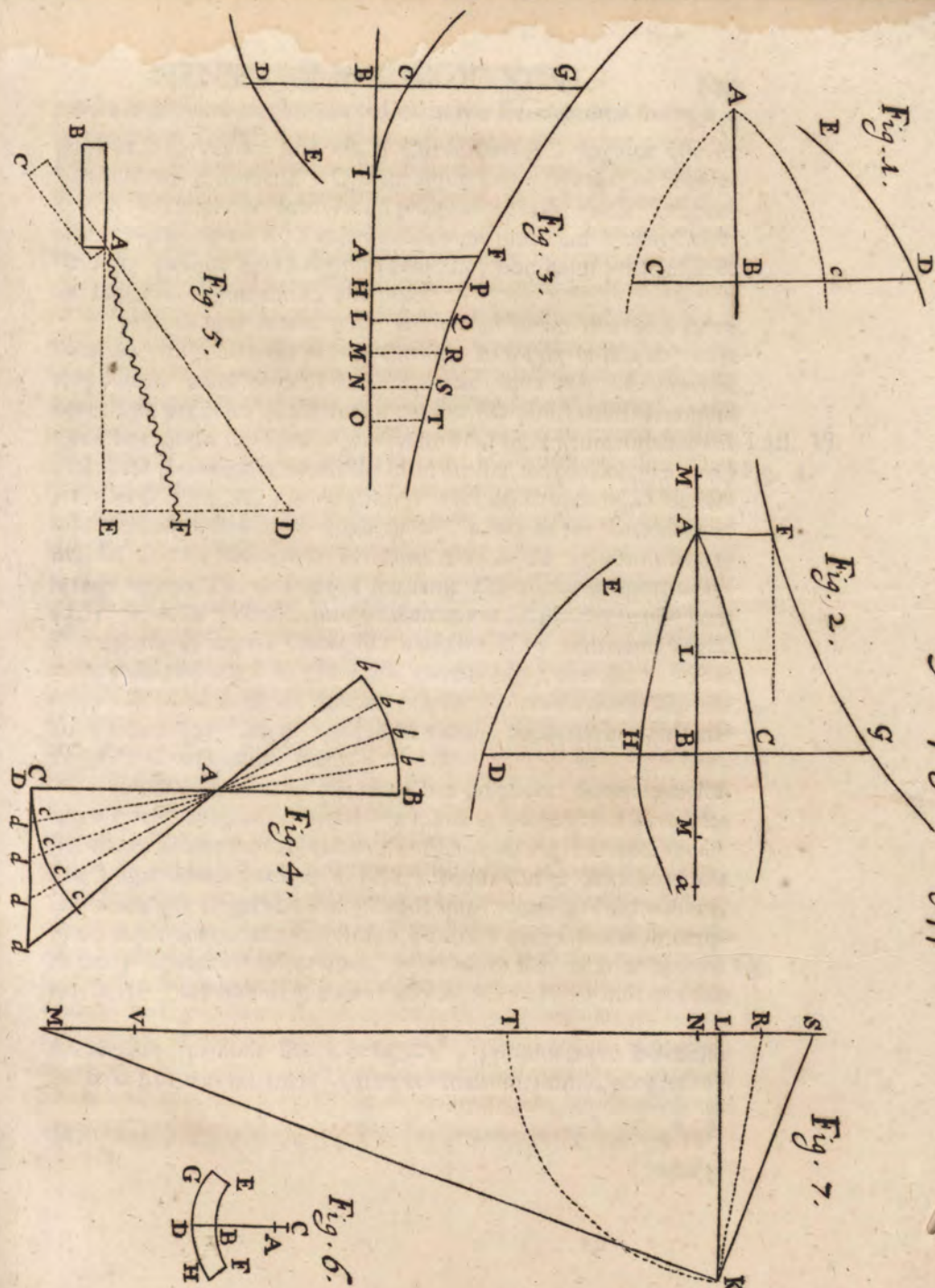
actum amoris intensissimum, quo ei, tanquam bono suo cognito, inhaeret; unde maxima resuletur letitia, siue dulcissima in bono praesente acquiescentia: beatitudinem Christianam tamen aequae ac philosophicam in hac vita neutiquam perfecte obtineri.

JAC. B. PROBLEMA BEAUNIANUM UNIVERSALIUS CONCEPTUM, siue Solutio Aequationis nupero Decembri propositae: $ady = y^p dx$

+ $by^n q dx$, cum aliis quibusdam annotatis.

Quod olim Cartesio a Beaunio propositum, & aliquot abhinc annis resuscitatum fuit Problema (vid. Ephem. Gall. m. Sept. 1692, & Acta Lipf. m. Maj. 1693) universaliter ita proponi potest: *Data quavis Curva, seu Algebraica, seu Transcendente, seu libera tantum manu formata, invenire aliam ita comparatam, ut ejus applicata ad substantiam eandem rationem habeat, quam habet constans quadam linea a ad summam differentiarumve applicatarum curva data & quaesita, vel etiam reciproce, quam hac summa differentiarumve habet ad constantem a.* In casu enim Beauniano, ubi loco datae Curvae Recta assumitur angulum semi-rectum cum axe constituens, utrovis modo conceptum Problema in idem recidit, alias duplex est & maxime diversum. Posterioris ego solutionem hac vice cum publico communicabo, sed omissa analysi, & prioris quoque enodatione Lectori relicta, ut si majorem, quam initio fortasse existimarat, in recessu difficultatem repererit, eo benignius operam hic praestitam interpretetur. Est (fig. 1) Curva data AC, vel Ac, Axis AB, & sit abscissa AB = x, BC vel Bc = q data per x, & BD = y, erit ex praescripto Problematis $dy \cdot dx :: y \cdot q$, hoc est, erit $ady = ydx \cdot q dx$. Est autem hac Aequatio non casus tantum, ut apparet, specialis Aequationis m. Dec. propositae, $ady = y^p dx + by^n q dx$, sed ipsamet potius hac aequatio simplicioribus duntaxat terminis expressa, cum una ad alteram perpetuo reduci possit, consentiente illo quod Cel. Dn. Leibnitijs nupero Martio observavit, ubi dictam aequationem in hanc transformat... $du + \dots u dz + \dots dz = 0$, hac enim & ipsa ulterius ad allatam formulam $ady = ydx \cdot q dx$ reduci valet, si nempe, quod intelligo, q concipiatur dari per x non modo

TAB. VI.
Fig. 1.

TAB. VI. ad A. 1696. pag. 332. 399.

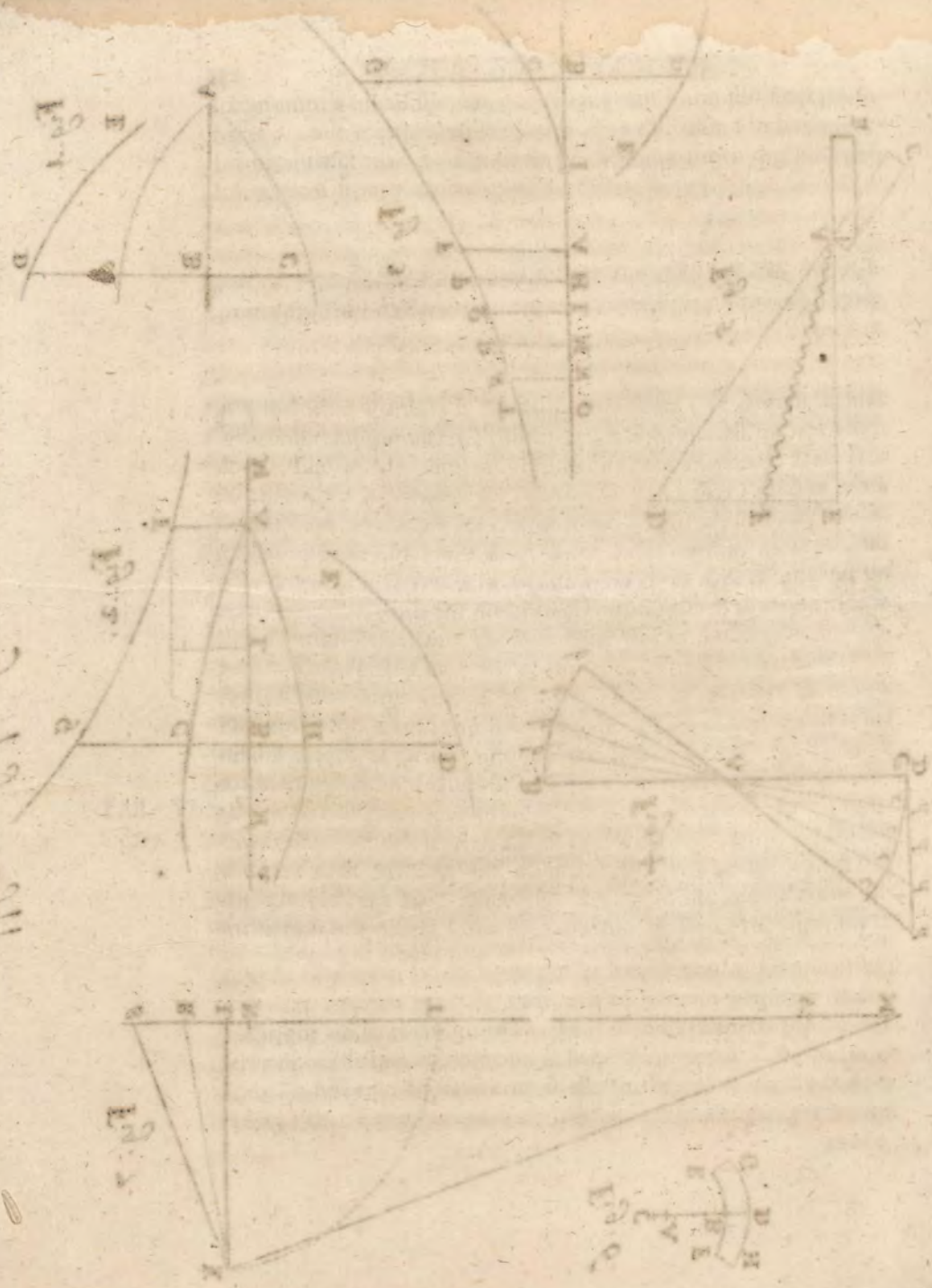
modo in terminis algebraicis, sed & in transcendentibus, veluti si q ponatur $= \int dx \sqrt{aa - xx}$, hoc est, si Curva data AC fingatur esse ex Mechanicarum numero. Quanta igitur universalitatis hoc Problema sit, quantumque conferat ad promotionem Methodi Tangentium inversa, nemo non videt, gaudeoque praefatum Virum Celeb. illud sua quoque opera dignum censuisse; hoc enim praestantiae & utilitatis ejus argumentum esse potest.

Solutionem meam quod attinet, ad quam tres quatuorve ducentes vias habeo, illa praeter Curvam AC, quae ut jam delineata supponitur, solam requirit Logarithmicam, qua mediante inveniri debet alia, per cujus quadraturam quasitae ED puncta obtineantur, id quod hoc modo fit: Esto Logarithmica FG, (fig. 2) cujus subtangens TAB. VI. $= a = AF$ (quanquam omnis alia idem praestet, sed prolixitatem vitio,) Fig. 2. AC Curva data, AL utriusque axis, AB vel $aB = x$, & $BC = q$, fiatque alia Curva AH, cujus applicata BH quarta sit proportionalis ad BG, BC & AF; tum spatium curvilineum ABH ad AF applicetur aequale rectangulum FL, rursusque statuatur BD quarta proportionalis ad AF, BG & AL (vel ML, sumto ubivis in axe AL puncto fixo M) erit D punctum in optata Curva ED, existente BD y aequationis $ady = ydx + qdx$, vel $ady = -ydx + qdx$, quorum illud obtinet, si AB dicatur x, & M ad sinistram dextramve puncti L constituatur; hoc vero, si sit a B quae vocetur x, atque M vicissim ad dextram sinistramve ipsius L collocatum fuerit.

Notatu dignum hic est, quod si q simpliciter denotat potestatem aliquam integram & positivam ipsius x, hoc est, si Curva data AC est ex genere Paraboloidum, curvilineum ABH semper mediante Logarithmica quadrabile existit, adeoque Curvae quasitae puncta immediate per Logarithmicam absque quadraturis inveniri possunt, quod sequenti exemplo monstrabo, e quo lex progressionis in ceteris satis perspicitur: Esto, ut antea Logarithmica FG (fig. 2) subtangens Fig. 3. ejus $= AF = a$, Parabola quaedam surfolida IC, vertice I ubivis in axe

AB accepto, proinde $IB = x$, & $BC = x^5 : a^4$, productaque indefinite BC secet Logarithmicam in G, tum construantur termini progressionis sequentis, i. 2. 3. 4. 5. a. 2. 3. 4. 5. x. 3. 4. 5. xx: a. 4. 5. x³: aa. 5. x⁴: a³,
 Ti 3 x5: a4;

VPR. A. 1. 19. 4. 10. 16. 23. 30. 37. 44.

$x^5 : a^4$; (quod ipsum quoque Logarithmica beneficio expeditissime peragitur, applicando ipsi in distantis æqualibus AH, HL, LM, MN, NO, rectas HP, LQ, MR, NS, & OT, quarum prima HP sit $= IB = x$;

cæteræ enim ordine erunt $xx : a, x^3 : aa, x^4 : a^3, \& x^5 : a^4$, quarum multiplices seriei nostræ, ut apparet, terminos constituunt) quo facto in recta GB abscondatur ex puncto G vel deorsum versus axem vel sursum in partes oppositas pro signi ambigui varietate pars GD, quæ sit æqualis vel aggregato terminorum hujus seriei, si habeatur $ady = ydx \& qdx$; vel differentia inter summas terminorum in locis paribus & eorum qui sunt in imparibus, si fuerit $ady = -ydx \& qdx$, eritque semper, quod hoc pacto obtinetur, punctum D in Curva desiderata ED. Demonstrationem non addo, quod unusquisque illam ex constructionibus istis haud difficulter eliciet. Forte autem recordari poterit Cel. D. Leibnitius, an & quousque sua Problematis solutio cum ista conspiret.

Priusquam hinc digrediar, Notatiuncula, quam hic Vir Martio præterito ad Acta Decembris communicavit, in uberiorem veritatis explanationem pauca quædam hic subnectere liceat: Problematis Elastici solutionem, cujus ipse primo loco meminit, tam generalem puto me dedisse, ut ad omnem indefinite hypothesein veram non minus ac verisimilem æque se extendat, insuperque fulcra vectium non supponat, sed inveniatur; quod totum illud est, quod in hac materia jure requiri potest, quamdiu speciales tensionum leges nobis ignotæ sunt. Constructionem Transcendentium per puncta algebraice inventa fateor rem egregiæ speculationis fore; dubito tamen hic ut in aliis generale quippiam inveniri posse, etiamsi fortasse in paucis quibusdam res succedere deprehenderetur: itaque negotium tanti non videtur esse, ut ei implicari sit necesse, præsertim cum alia præsto sint, quæ defectum hic supplere possint; & considerandum Lectoribus relinquo, an alius generalior simul, simplicior & ad praxin accommodatior construendi modus reperiri possit illo, qui fit per Tractiones, atque nuperrime a me ad Acta communicatus, nescio an etiam publicatus fuit. Questionem de numero radicum osculi consensus Viri celeberrimi jam extra controversiam ponit. Mutuo cum ipso

candore

candore acturus, quæ de Curvis in se redeuntibus putabam olim me demonstrare potuisse, corrigo, gratiasque habeo, quod exemplo me edocuerit, tales quandoque rectificationem admittere posse, sine quo fortasse nunquam huc animum advertissem. Fecit autem Viri nobilissimi monitum, ut discursum m. Jan. 1691, p. 21 hanc in rem allatum denuo examinarem, deprehenderemque, eum in hoc laborare, quod supponit, unam duntaxat debere dari æquationem, quæ relationem ipsius x ad t , arcus ad tangentem exprimat. In curvis enim in orbem redeuntibus, quæ rectificationem admittunt, & in quibus x portionem curvæ una cum integra perimetro semel aliquotiesve accepta significare potest, ratio ipsius x ad tangentem aliamve functionem pro numero vicium, quibus perimeter accipitur, subinde variat, peculiaremque æquationem deposcit.

Quæ vero porro subjicit Vir acutissimus de Mediis Directionibus, haud ita facile a me assensum impetrant; nec enim satis capio, quo sensu puncta tendentiarum æqualibus intervallis assumi arbitrarium existimet. Mentem meam exemplo declaro: (fig. 4) Sit ventus aliquis circumfusus æqualiter arcui circulari Bbb, vel etiam potentia quæpiam trahens circumposita opposito arcui Ccc, agatque in singulis arcus punctis in centrum A viribus, quæ proportionentur rectis AD secantibus arcuum Bb vel Cc, quo pacto puncta omnium tendentiarum particularium d, d, reperientur in recta tangente Ddd; adeoque determinabuntur intervallulis inæqualibus dd, dd, ob æqualia arcuum elementa bb, bb, vel cc, cc. Nam si quis existimet, intervalla dd æqualia assumi posse, is vicissim statuere debet inæqualia arcuum elementa bb vel cc, ac proinde ob æqualiter circumfusam potentiam ejus vires censebit esse in ratione composita elementorum bb vel cc, & secantium Ad; non ergo sunt in simplici ratione secantium Ad, igitur nec puncta tendentiarum in tangente Dd; utrumque contra hypothesein. Addo, quod inventio centri gravitatis punctorum dd inæqualiter distantium pendet a circuli & hyperbolæ relatione nondum cognita, æqualiter distantium a simplici bisectione rectæ Dd; unde si sit arbitrarium illa fingere, ut lubet, problema directionis mediæ simul & simplex erit & transcendens, quæ denuo repugnant. Navem quiescentem ab eodem vento fortius impelli, quam procedentem, mecum agnoscit Vir eximius, idemque videt unusquisque, si considerat, tantam

semper

TAB. VI.
Fig. 4.

semper velocitatis venti partem motu navis reddi irritam, quanta velocitate ipsa navis progreditur; unde cum hæc, ut dictum alibi, partem velocitatis venti satis notabilem, eoque majorem, quo velum spatiosius fuerit, adæquet, constat etiam discrimen hinc oriri, quod in usu navigationis minime contemni possit. At, quod deviationem seu declinationem navis attinet, hic rursus diversum sentire cogor; hanc enim ab intensiore vel remisore venti vi non alterari, mihi extra dubium est; prout hoc etiam assumit Ingeniarius Gallicus (sive Renavium appelles *Renau* cum Authore Gallico Hist. Oper. Erudit. sive malis Renandum *Renaud* cum D. Leibnitio) nec diffitetur Hugenius, etsi prior in ejus quantitate definienda aberret, posterior definire plane abstineat. Ex systemate meo motus fluidorum illam sic determino (fig. 5.): Ponatur navis AB figuram habens rectangulam oblongam (hæc enim pro diversitate figuræ variant) proram conversam in E, velumque ad rectos angulos ventum excipiens, cujus sit directio AD, verus navis cursus fiat per lineam striatam AF, sic ut ejus declinatio censeatur EF; reperiatur, qualiscunque venti sit velocitas, semper fore DE ad EF in ratione dimidiata ejus, quæ componitur ex ratione DE ad AE, & ex ratione longitudinis parallelogrammi AB ad ejus latitudinem. E quo illud confectarium fuit, quod quandoq; EF æquare, vel etiam superare possit ipsam ED, contra Ingeniarii Gallici hypothesin, nempe tum, cum sinus ang. DAE ad sinum compl. ejus æqualem vel minorem rationem habuerit, quam latitudo navis ad longitudinem. Sed & aliud hic singulare occurrit, velocitates navium concernens, & quod multis paradoxum videbitur, sed tamen verissimum; nimirum, quod tum navis AB cæteris paribus velocius movebitur in via sua AF, quam eadem posita in AC, proramque juxta ipsam directionem venti AD conversam habens, per AD progrediretur; ac proinde, si ex gr. nauta nave vectus, cujus longitudo latitudinis sit decupla, flante Borea iter in Austrum meditetur, veloque ad ventum recto proram a Meridie parumper deflectat angulo 5 gr. 43. min. illam dirigendo in plagam fere mediam inter Austrum & Rumbum huic proximum, nautis Zuyd-ten-Oosten vel Zuyd-ten Westen dictum (quo pacto ob accedentem declinationem illum præcise in Austrum ferri ex antedictis constat) iter hoc suum celeritate revera majore prosequetur, quam si manente velo ad ventum recto navigii cursum recta

TAB. VI.
Fig. 5.

IV 8A
+ 24

recta in Austrum instituisse; quanquam hæc velocitatum differentia in praxi tam sit exilis, ut unicam tantum leucam in quadringentis lucre fieri hac ratione posse deprehendam. Horum vero omnium demonstrationes, quæ fluidorum corporumque motorum in fluidis affectiones concernunt, cum justifere voluminis materiam præbere possint, malo aliquando junctim exhibere, ubi Deus vitam tranquilliorē, firmiorēque valetudinem indulserit, quam hinc inde quædam sparsim atque imperfecte indicando, pretium illorum imminuere.

Dum hæc meditabar, accipio Cl. Nieuwentiit ambos Tractatus de Analyfi Infinitorum, ubi præter quædam bonæ notæ, quæ habet, non contemnenda, id quoque agit, ut difficultates quasdam nobis proponat contra principia Geometrarum hucusque recepta, præsertim calculum nobis usitatum, eo potissimum tendentes, ut differentiationum successionem seu differentio-differentialia ceu purum *non-ens* vel *nihil*, ut vocat, eliminet; quod nonnullis conclusionibus absurdis & manifesto falsis, quas ex iis admissis sequi existimat, evincere conatur. Meum itaque esset, ut calculi nostri probitatem hic loci adversus objectiones ejus vindicarem, maxime quia mea suo tractatui occasionem dedisse scribit: sed quia causa communis ipsum jam calculi Auctorem Cel. D. Leibnitium defensorem nacta est, qui mense Julio sup. anni scrupulis omnibus tum sibi tum mihi objectis sufficientissime & plane ad mentem meam respondit, superfluum esset, veritatem pluribus contra D. Nieuwentiit asserere, vel ostendere, quam multis ipse contradictionibus per sua principia sese implicet.

CATOPTRICÆ ET DIOPTRICÆ SPHÆRICÆ ELEMENTA

Auctore DAVIDE GREGORIO, M. D. Astronomiæ Professore,
Saviliano Oxonia, & Societatis Regiæ
Socio.

Oxoniæ e Theatro Sheldoniano, A. 1695. 8. plag. 6 $\frac{1}{2}$.

Quæ non ita pridem in lucem prodierunt Catoptrica & Dioptrica Elementa, jam ante undecim annos a Cl. suo Auctore publice prælecta fuerunt in Academia Edenburgensi, atque ita adornata, ut ad ipsa intelligenda Geometria Euclidea tantum opus esset, iis exceptis,

ll u

ceptis,

ceptis, quæ ad lucis motum a dato puncto ad alterum brevissimo tempore factum calculoque differentiali demonstratum, & proprietates pertinent, quas sectiones Conicæ habent in reflectendo lumine aut refringendo. Ex his enim ostendit, circulos, qui istas sectiones osculantur, quam proxime eadem efficere, quæ ab illis perfectissime præstantur. Complexus vero est, quæ tradenda susceperat, 24 propositionibus, quarum priores decem ad Catoptricam, reliquæ ad Dioptricam spectant, & post expositam reflexionis & refractionis naturam, illa explicant præcipue, quæ ad focos reflexorum aut refractorum radiorum determinandos, & hinc definiendam imaginem requiruntur, respectu oculi in axe radiationis constituti, quoniam imago ab oculo sic posito visa alia quavis distinctior est & magis vivida, atque hinc pleræque Machinæ optiæ ad hunc oculi situm jam sunt comparatæ. Ex his tandem derivantur, quæ ad Microscopiorum & Telescopiorum constructionem scitu sunt necessaria. Speciminis loco ultimum dabimus Problema, quo doctissimus Auctor tale docet construere speculum ex vitro, quod efficiat, ut radiantis longinqui imagines binæ a binis superficiebus speculi effectæ coincident, quodque adeo optimum sit vel ad comburendum, vel ad longinquorum imagines efformandas; h. e. data concavitatis EBF semidiametro $AB = a$ & crassitiæ speculi $BD = b$, invenire semidiametrum DC convexitatis GDH. Constructio derivata ex calculo analytico,

TAB. VI.
Fig. 6. 7.

$$\text{quæ reperitur } DC = \frac{9a^2 + 18ab + 5b^2}{9a + 5b}$$

ita se habet: Ab infinitæ rectæ SM puncto quovis L, ab una parte capiatur LN æqualis BD, ab altera vero LR ejus dupla. Capiatur item ab N prorsum recta NT rectæ AB tripla; & TV rectæ NT dupla, item VM rectæ RL etiam dupla. Centro R distantia RT describatur circulus, perpendiculari ad L erectæ occurrens in R: junctæque MK sit KS normalis, infinitæ primo ductæ occurrens in S. In recta DA a D versus A capiatur DC rectæ LS æqualis, centroque C distantia DC describatur circuli arcus DG, arcui BE centro A descripto similis, & jungetur EG. Figura solida ex rotatione planæ figuræ BDGE circa rectam BD genita & ex vitro constans, est speculum quæsitum. Verum si AB sit

AB sit satis magna respectu crassitiæ BD, Problema expeditissime sic construitur: Dividatur BD in O ita ut majus segmentum BO sit minoris OD sesqui quartum. Producatur BA ad C, ut C. A sit æqualis OD, eritq; C quam proxime centrum superficiæ exterioris GDH.

GERARDI DE VRIES

EXERCITATIONES RATIONALES DE DEO, DIVINISQUE
Perfectionibus, nec non Philosophemata Miscellanea. Editio nova, ad
quam accedit Diatribe singularis gemina, altera de Cogitatione ipsa
Mente, altera de Ideis Rerum innatis.

Trajecti ad Rhenum ex officina J. & G. Vande Water, 1695. in 4.
Constat. 4. Alph. 35. plag.

Volumen hoc tribus quasi partibus constat. Primas duas editas ante decennium enarravimus anno MDCLXXXVI. pag. 198. In hac altera editione utraque sparsim aucta est, ac primæ præfixa nova præfatio de fatis doctorum, qui Cartesianismo se opponunt, ac in fine accessit integra Exercitatio de Imperio & Obsequio in Civitate. Secunda pars itidem aucta est Exercitatione de Officio Philosophi circa Revelata, in quo Cartesium magis cautum & pium se exhibuisse ait, quam sectatores ejus periculosis philosophematis indulgentes. Tertia pars plane nova consistit in duabus Dissertationibus, una de Cogitatione ipsa Mente, Petro Poirero, altera de Ideis Rerum Innatis, Hermannò Alexandro Roellio oppositis. Prioris ista occasio extitit. Cum Auctor in Philosophia Cartesiana dominantes ideas duas primarias, quarum altera Corporis naturam sola extensione, altera naturam Mentis sola cogitatione absolvit, impugnasset, adversarios in se concitavit. Itaque post pugnas aliquot velitares intra Academiæ parietes, ante annos septendecim ad famosum prælium res deducta fuit, edita a Collega Theologo, Francisco Burmanno, in Nostrium *Narratione de Controversiis nuperius in Academia Ultrajectina motis*. Huic *Narrationem confutatum* Vriesius opposuit; ad quem librum nil quidem Burmannus reposuit, sed ejus loco in arenam descendit chartis eristicis ea ætate famosissimus *Mantisse ad duodecim Erotematum Decades* Scriptor. Huic postquam Nostri loco respondisset *Vindiciarum Nar-*
Uu 2 *ratoris*

ratoris *Confutati* Auctor, & neque isti ille regessisset quicquam, finita videri poterat hæc controversia. At post annos aliquam multos instauravit aciem Poiretus, quippe qui aliquid utilioris & ulterioris luminis credidit se elicere inde posse suis *Cogitationibus Rationalibus de Deo, Anima & Malo*. Editione igitur libri iterata pag. 13. & seqq. *Narratorem confutatum* denuo refutare aggressus, multus fuit in enervandis argumentis, quibus Vriesius Mentem Cogitationem ipsam atque solam non esse, iverat demonstratum. Huic igitur in præsentia Diatribe occurrere clarissimus Vriesius voluit, præmissisque nonnullis, quæ ad controversiæ statum rite formandum pertineat, variisque observationibus de corporis motu & figura cum cogitatione mentis collata, demonstrationes suas repetit & vindicat. Primam, quod Cogitatio non sit prædicatum Mentis primum & absolutum, quia est prædicatum respectivum. Secundam, quod quædam Mentis attributa actualem Cogitationem non includant. Tertiam, quod nudæ Cogitationis nulla esse queat circa corpus activitas. Quartam & ultimam, quod Cogitatio actualis a Mente nonnunquam absit. In Epilogo ad tria capita revocari omnia posse, de quibus disceptatur, monet: mentem humanam nequaquam indefinenter cogitare; multo minus esse cogitationem ipsam; omnium minime nihil esse præter cogitationem. Quorum primum demonstratione quarta; secundum prima; tertium secunda & tertia confici confidit.

Ad posteriorem Diatriben scribendam impulit doctissimum Auctorem, in Academia Franequerana publice ventilata ante aliquot annos Disputatio Philosophica, de dignitate, utilitate ac necessitate Theologiæ Naturalis, autore ac præside Hermanno Alexandro Roëll, S. Theologiæ & Philosophiæ Professore ordinario, cujus exemplaria in Academiam Ultrajectinam missa fuerant pervulganda. In ea enim multam paginam faciebat D. de Vries, quod in *Determinationibus de Deo & Humana Mente*, a doctrina de Idea Dei in Humana Mente abiisset. Etiam si vero dissensum suum brevissime testatus esset Noster, tamen prolixissima dissertatione eum clarissimus Roëll impugnaverat. Adversus hanc igitur Apologiam istam suam fecit Vriesius. Initio criminationibus quibusdam, quas vocat, repulsis cum Adversario consentit, summam disceptationis esse, an Mens sit idearum causa, easque

easque formet, & per discursum quidem illam DEI? Consentit itidem, idearum nomine intelligi conceptus mentis, per quos res sibi præsentis sistat, sive rei in mente repræsentamen, imaginem ac quasi picturam. Adversarii sententiam aut esse, Ideas innatas ita esse menti cum natura a DEO insitas & inditas, ut sint ipsius DEI in mente picturæ ac scripturæ; consequenter eas sua sponte se sistere præsentis; inveniri a mente, non formari; mentem non esse earum causam; nullam in ea reperiri vim illas producendi, &c. In quo divorcium fieri a Cartesio contendit, qui, ut ut multa magnifica de Ideis illis proloquatur, tamen quando ad rem ventum fuerit, non ausus sit tueri Ideas innatas ut imagines rerum, quæ tanquam aliquid reale menti cum natura a DEO sint inditæ, verum resolvat tandem eas omnes in innatam menti facultatem eas efformandi. Itaque contra Adversarium disputat ex ipsis Cartesii hypothesebus, mentis conditionem ideas illas innatas non pati, suamque conclusionem confirmans P. Malebranchii & L. Forgai assensu, demonstrat Mentem suo intellectu, tanquam facultate vere activa idearum suarum, quoad materiam, esse causam effectricem; ab eadem quoque esse ipsarum formas vel repræsentationes, sive res sint sensibiles, sive pure intelligibiles; imo etiam ideam DEI, ut Spiritus independentis sive Entis infinite perfecti formam a Mentis studio acquirere, atque Apostolum Paulum cum hac philosophatione consentire. In his reliquisque, quæ vitandæ prolixitatis ergo omittenda sunt, & quæ Elenchus commatum fini Diatribes adjunctus oculis facile subijcit, subtilem Noster se exhibet Disputatorem, Adversariumque suum argumentorum robore valide constringit.

THUCYDIDIS DE BELLO PELOPONNESIACO LIBRI VIII.

Oxonie & Theatro Sheldoniano, impensis T. Bennet, bibliopelæ
Londinensis, A. 1696. fol.

Constant Alphab. 7. plag. 7. duabusque mappis geographicis.

Prodiit tandem in lucem diu impenseque desiderata nova hæc ea-
que nitidissima Thucydidis editio, quam clarissimi Viri Joannis
Ulu 3 Hudsoni,

Hudsoni, Collegii Oxoniensis, quod Universitatis vocant, Socii laudabili industriæ debemus. Eccui enim Scriptori ornando ac perpoliando rectius haud vulgarem, qua pollet, Græcarum literarum notitiam, & indefessum publico inserviendi studium impendisset, quam Thucydidi, Historico omnium confessione *πλινυωτάτω*, disertissimo, sincerissimo? Inprimis quod integri seculi decursu inventus nemo esset, qui tam insignis auctoris, quemq; in omnium manibus versari par erat, editionem curarit; cum scriptoribus tamen Græcis aliis, quibus carere Respublica Literaria minori cum damno potuisset, sapius eo temporis intervallo recudi obtigerit. Itaque fecit, quod virum doctum ac cordatum decebat, Hudsonus, Thucydide omnium usibus per novam hanc editionem restituto; in qua quid præstitum ab eo fuerit, paucis nunc edisseremus. In præfatione dum varias editiones, versionesq; Thucydideas doctissimus Editor recenset, primum omnium Thucydidis Historiam cum scholiis Græcis *Aldum Manutium* Venetiis A. 1502 edidisse memorat: secutas post editiones alias, Florentinam *Bernardi Juntæ* A. 1526; Basileensem *Hervagii* A. 1540, operam conferente *Joachimo Camerario*; duas *Henrici Stephani*, alteram A. 1564, alteram 1589, & postremam omnium *Æmilii Porti*, quæ Francofurti ad Mœnum A. 1594. prodiit. *Laurentium Vallam* primum Latio Thucydidem donasse, sed incuriosius negligentiusque, ut versio ejus passim emendanda ab *Henrico Stephano* fuerit: non multo post novam versionem dedisse *Vitum Winsæmium*, dissimili quidem oratione ac stylo, non dispari tamen successu: felicius spartam hanc adornasse *Æmilium Portum*, fidelissimi metaphrastæ defunctum officio: ultimum hunc laborem suscepisse *Georgium Acacium Enenckel*, ob dictionis elegantiam & sermonis puritatem aliis præferendum, interpretandi tamen dote *Æmilio*, quippe qui Græca satis intricata & perplexa ordine dilucidiori exposuerit & obscura luce majori perfuderit, inferiorem. Hudsonus ipse in Græco Thucydidis textu, qui supremam paginae cujusque partem occupat, in sectiones utili consilio distinctus, exprimendo Stephani editionem posteriorem religiose secutum se profiteretur. Versionem Latinam ab *Æmilio Porto* accuratam, quam non ad latus Græci textus, ut fieri amat, collocavit, sed suas secutus rationes illi subjecit potius, retinuit; ita tamen, ut immutare illam paululum, ubi sensus exigere visus est, non dubitaverit, consul.

consultis eam in rem non ceteris tantum versionibus Latinis universis, sed Gallica etiam *Ablancurtii*, & *Hobbesii* (quem neglectorum fontium Græcorum ab Auctore notarum ad Marmora Oxoniensia inique accusatum obiter monet) Anglicana. Versionem variae lectiones tam ex impressis, quam manuscriptis tribus codicibus ex bibliothecis Norfolciana, Collegii Corporis Christi Oxoniensis, & Barocciana depromptis (nam ex duobus aliis, quorum alterum illusterrimus Comes *Clarendonia*, alterum celeberrimus *Jo. Georgius Grævius*, sed paulo serius communicaverant, collectas seorsim in Appendice representavit) excerptæ excipiunt: in quibus annotandis singularem diligentiam Hudsonus adhibuit, non neglectis variationibus ullis, nisi quæ aperta librarii essent sphalmata. In infima paginae cujusque parte comparent scholia antiqua Græca, quæ *Henricus Stephanus Marcellum* quendam auctorem habuisse in *Animadversionibus* ad *Libellum de Dialectis Græcis* censuit; Hudsonus non tam unius quam diversorum esse enarrationes, ad oras codicum primitus adscriptas, & postea in unum fasciculum collectas conjicit. De cætero, quemadmodum Historiæ ipsi Thucydideæ vita Thucydidis a *Marcellino*, Anonymo item quodam & *Suida* descripta cum notulis quibusdam, nec non elogia auctorum ac judicia de Thucydide, duæque insuper tabulæ geographicae, Græciæ antiquæ altera, in qua delineanda a Viro clarissimo *Edmundo Hallejo* adjutum se fatetur, altera Siciliæ veteris ex *Philippi Cluverii* *Sicilia Antiqua* maxima ex parte transumpta, præmittuntur: ita sequuntur eam, post epitomen Historiæ auctore *Georgio Acacio Enenckel L. Barone Hohenecio*, & orationum Thucydidis argumenta a *Jobo Veratio* conscripta, proparsceveque *H. Stephani* ad scholiorum lectionem, prolixiores *Stephani* & *Palmerii* annotationes, quæ lectionibus variantibus commode interferri non potuerant, notis etiam tum ipsius clarissimi Editoris, tum *Porti* & *Acacii* hic illic immixtis. Claudunt opus indices tres studiose confecti. Unum superest, quod silentio a nobis præteriri nefas fuerit, quodq; pretium novæ hujus editionis haud parum adaugere, ab initio nempe libri secundi, unde Thucydides ipse *Annales* suos auspiciatus est, (nam primus non nisi proœmii vicem præstat) exteriori cujuslibet paginae parti annos, quibus quæq; gesta sunt, adscriptos esse, a viro clarissimo *Henrico Dodwell* designatos, qui Chronologiæ suæ rationes, ut in

ut in Præmonitione ad Lectores Hudsoni Præfationi subiecta ipse pollicetur, in *Annalibus Thucydideis* una cum *Dissertationibus de Anno Attico veteri* prælo jam subiectis, adeoque propediem prodituris uberiorius exponet.

LIBRI NOVI.

- Fasti Ducales ab Anafesto I. ad Silvestrum Valerium, Venetorum Ducem.* Studio Jo. Palatii. Venetiis apud Hier. Albrizzum, 1696. 4.
- Jo. Raii Synopsis Methodica Stirpium Britannicarum.* Accessit Cl. Viri D. Aug. Rivini Epistola ad Jo. Raium de Methodo, cum ejusdem Responsoria. Londini apud S. Smith & B. Walford, 1696. 8.
- Æschinis in Ctesiphontem & Demosthenis de Corona Oratio, cum versione Latina & explicatione P. Foulkes & J. Friend.* Oxonia e theatro Sheldoniaco 1696. 8.
- Historia della Repubblica Veneta, di Michele Foscarini Senatore.* In Venetia per Combi & La Nou, 1696. 4.
- Ductor Dubitantium; Or the Rule of Conscience in all her general measures; by Jeremy Taylor.* The fourth edition. London for L. Werdish, 1696. fol.
- Remarks on several late Writings, published in English by the Socinians; by H. de Luzancy.* London by Th. Warren, 1696. 8.
- A Demonstration of the Existence and Providence of God, from the contemplation of the structure of the greater and the lesser World; by John Edwards.* London for I. Robinson, 1696. 8.
- A Physico-Medical Essay, concerning Alcali and Acid; by J. Colbatch.* London for Dan. Brovne, 1696. 8.
- A Discourse concerning Lent, in two parts. The first, an Historical Account of its observation: the second, an Essay concerning its Original.* London by Th. Warren, 1696. 8.
- A Conference with a Theist; by W. Nicholls.* London for F. Saunders, 1696. 8.
- Socinianism Unmask'd; by J. Edwards.* London for I. Robinson, 1696. 8.
- The Preternatural State of Animal Humours, by their sensible qualities.* London for M. Johnson, 1696. 8.

* * *

ACTA
ERUDITORUM

publicata Lipsiæ

Calendis Augusti, Anno M DC XCVI.

INTIMATIO SINGULARIS NOVÆQUE EMENDATIONIS
Artis Vitriariæ, per D. T.

Quam incredibile attulerit hucusque damnum generi humano vulgare illud præjudicium, non posse quid excogitari melius illo, quod a majoribus nostris hæreditario jure accepimus, hoc demum seculo clarissime animadvertum fuit, quo multi præclaram navarunt operam in tam firmis nixæ radicibus & ab eruditis ipsis propagata opinione ex animis hominum evellenda. Utinam vero illa non tantum extirparetur magis magisque, abjicereturque penitus, sed contraria quoque invalesceret sententia, nihil nempe esse certius, quam in scientiis artibusque nullum fixum esse terminum, sed quantumcunque etiam procedatur, licere tamen semper ultra progredi, pluraque excogitare, quam quæ sunt reperta. Non patitur temporis ratio specialius hæc confirmare; e re tamen fore putavi, si cum publico communicarem aliquid non levis momenti, quod jam dicta multis modis comprobare possit.

Et si compertum mihi dudum fuit, quam præclara sit Optice clavis ad referenda Physices penetralia, quamque singulares, paucisque forsan rite cogitati progressus ejus ope fieri adhuc possint; non parum tamen, quo minus destinata perficerem, obstitit, quod non omnia, quæ ab artificibus vitriariis desiderabam, præstare ipsi poterant. Id ergo huic arti operam ipse aliquam ut darem, me coëgit; sed cum conflictandum mihi fuerit cum ejusmodi hominibus, qui ægre tentant quod novum ipsis & a methodo, quam sequi solent, alienum videtur, vix credibile est, quanti sumtus profundendi, quantumque temporis impendendum fuerit, ut adducerentur ad id, quod

Xx

ipsis

ipsis proposueram. Quamvis enim nonnulla præstitissem, quæ impossibilia illi judicaverant, & e. g. rotundas tabulas vitreas, quarum diameter ulnam fere seu duos pedes, crassities pollices duos æquabat, easque puras & diaphanas, methodo ipsis solenni consilari curassem; deinde quoque vitra utrinque convexa, quorum chorda ulnam Lipsiensē superabat, crassities vero media trium & exterior in margine unius erat pollicis, absque usitato illo, qui stando absolvitur, modo perfecissem, inque eam devenissem spem, non procul me abesse a scopo, futurumque ut admoverent manus operæ ad tabulas vitreas crassitie magnitudinisque a me propositæ elaborandas: frustra tamen fuerunt omnia, quæ ad demonstrandam rei possibilitatem surdis auribus narrabantur. Quo factum, ut rem ipse aggrederer, methodique a vulgari alienæ veritate, in efformandis sine perflatu ferrei tubi tabulis minoribus, quarum diameter dimidii pedis, crassitudo duorum est pollicum, explorata, majus opus molirer. Ad quod dum accingor, incidi in virum artis vitriariæ apprime callentem, Constantinum Fremel, Coloniensem, qui, cum quæ jam a me effecta & retulissem & objecissem oculis, in hanc quoque descendit sententiam, rem non adeo esse impossibilem, uti a plerisque omnibus vitriariis censetur. Non desii ergo illi addere animum, hortarique, ut aggredere opus; sumtus quoque & apta materia ut ipsi suppeterent, curavi. Cum vero in irritum cecidissent nonnulla tentamina, parum abfuit, ut ille quoque despondisset animum a tot contradicentibus fractum, nisi opem eidem ferens confirmassem illum in sententia, rem non esse impossibilem. Hac ergo spe fretus feliciter, Deo propitio, eam ad finem perduxit, tabulamque mihi attulit tam pulchram nitidamque, ut cum quovis vitro crySTALLINO certare posset. Forma ei circularis est, magnitudo trium pedum, crassities quatuor pollicum, gravitate vero centenarium cum semisse superat.

Quandoquidem igitur parari jam possunt vitra datæ magnitudinis & crassitie, datæque figuræ, v. g. cylindricæ &c. ille facile hujus rei momentum ponderabit, qui novit, quam incredibilis sint firmitatis talia vitra, modo crassities eorum duorum sit digitorum. Ut propterea optandum foret, postquam hæc res in Germaniæ officina vitriaria, non procul a celeberrima Saxonum Universitate Wittebergenfi, feliciter inventa fuit, Principum magnorum Ministros operam conferre suam, ut opus

ut opus, quod plurimum momenti habet ad commercia promovenda, ulterius provehatur.

Quæ autem hinc ad Opticen commoda sint redundatura, perspicaciores facile intelligent, siquidem jam ipse alias singularia vitri caustici bipedalis effecta recensui, deinceps autem elaboravi vitra bipedalia in distantia duodecim pedum flammam in ligno momento excitantia, certusque jam sum, talia in incredibili distantia posse effici. Vitrum quoque formavi sesquipedale, viginti pedum in distantia durum lignum perurens, sine flamma equidem, ritu vitrorum causticorum vulgarium. Postquam vero modo alias a me indicato focum, vel imaginem potius Solis, alio vitro contraxi, exsuperavit hoc effectus vitri bipedalis, ita ut ferrum in momento funderetur, & asbestus in vitrum mutaretur pellucidum; quod experimentum plus, quam multis videbitur, habet in recessu. Illi autem quibus persuasum est, machinis parum boni in Opticis præstari posse, contrarium suo tempore experientur; interim dubitare saltem fas erit, quenquam sine machina ad hunc usum parata vitro, cujus gravitas sesquicentenarium æquat, segmenti sphaerici perfectam formam posse inducere.

ΟΥΔΕΡΙΟΥ ΑΠΟΚΡΑΤΙΩΝΟΣ

περὶ τῶν λέξεων βιβλίον.

HARPOCRATIONIS DE VOCIBUS LIBER, CUM NOTIS ET OBSERVATIONIBUS JACOBI GRONOVII. Accedit Diatribe Henr. Stephani ad locos Isocrateos.

Lugduni Batav. apud Fred. Haaring. 1696. in 4. Alfab. 2. plag. 6.

FAti cujusdam invidia, clarissimo Gronovio iudice, factum est, ut nobilissimus hic scriptor non sero tantum, sed infeliciter etiam Batavicis literis describeretur. Postquam enim egregium & in omnem partem conducibile futurum Jo. Meursii propositum, quo exornandum Harpocratonis Lexicon suscepit, a Mauflaco, per literas etiam blanditiarum plenissimas, quas integras præfationi suæ inferere doctissimo Gronovio placuit, fuisset interpellatum; satis ille exinde habuit per varia opuscula spargere miniaturas suas, quas satis crebras & multiplices fuisse etiam post Mauflaci emendationem docuit: quam-

X x 2

vis ille

vis ille in modo laudatis literis non dissimulet, *se sperare, fore, ut postquam sibi rem totam cesserit Meursius, nihil desideraturus sit in Harpocratiōe, quod non critico pumice expolitum fuerit.* Anno itaque demum 1683 contigit, ut hic scriptor ex officina Batava, & quidem Lugdunensi, Nicolai Blancardi opera primum prodiret. Cujus etiam editionis a nobis in Actis Erud. illius anni p. 465 mentio facta fuit.

Vix opus esse putamus, ut false dicta, quibus acerbissime Blancardi illam editionem celeberrimus Gronovius perfricavit, a nobis hic reperantur. Monuisse sufficiat, eam unice in causa fuisse videri, ut de edendo denuo Harpocratiōe ipse cogitaret. Blancardi enim curas non in præfatione solum haud sine stomacho perstrinxit: ubi emendatum quidem ab eo, dispositum & Latine redditum, ut titulus editionis ejus præfert, hunc Autorem esse fatetur, at pessime singula ista facta esse vasto exemplorum numero docet; sed notas etiam plerasque non magis illustrando emendando ve Harpocratiōi, quam taxandis Interpretis vitiis & depravationibus scripsit. Cujus eo magis mirandum esse ait in versione Lexicographi hujus consilium, quod Mauflacum noveritea abstinuisset, *ne sana mente præditis & literarum scientibus ludibrio esset & contemptui, ad instar quorundam et trivii interpretum, qui Pollucem, Suidam & alios id genus auctores interpretandos susceperunt.* Quamvis verba ista Mauflaci e præfatione illius expunxerit in sua editione Blancardus, ne sententiam contra se latam ipse ulterius propalaret, subveritus.

Ne tamen omnem operam solis castigandis Blancardi erroribus impensam fuisse aliquis existimet, præstantissimi cujusdam codicis Florentini ope, quamplurima Harpocratiōis loca restituta esse, confutatis nonnunquam Meursii, Mauflaci & aliorum temerariis nimium emendationibus, noverit. Cumque præterea Aldina quoque editio, Xylandri, Fabri, Sylburgii, Freheri, Rutgersii & Heinsii manu passim notata sese Cl. Editori obtulisset, eorum quoque conjecturas nonnullas notis suis inseruit. De quibus ut eo rectius Lectoribus constet, pauca speciminis loco excerpere liceat.

p. 1.

Merito autem de ipsa statim inscriptione libri monendum, aliam, quam Mauflaci & reliquæ editiones præferebant, quæ habent *Λεξικὸν τῶν δέκα ῥητόρων*, ideo Cl. Gronovium servasse, quod ejus vestigium non apud Suidam tantum, ut a Mauflaco jam observatum,

occurrat

occurrat, sed etiam quod eam manifeste exhibeant MSi duo Medicei. Illa ipsa autem, quæ tanquam duo & diversa memorat Suidas, *Λεξίς τῶν δέκα ῥητόρων, & Ἀνθρῶν συναγωγὴ* si, etiam ut diversa scripsit ac publicavit aliquando Harpocratiō, vel per eum ipsum, vel per alium coaluisse postea in unum, & hoc ipsum scriptum existimat. In prima statim voce (*Ἀβαεῖς*) *Ἰππύρατον* aliquem allegat Harpocratiō, Chronologum, ut ex verbis Lexicographi Gronovius colligit: quæ lectio tamen ei suspecta ideo fuit, quod nusquam alias ab illo amplius Autor iste citetur. Sed MS. Mediceum etiam legere *Νικόστρατον* ait, quem alibi quoque nominat Harpocratiō, si non ut Chronologum, certe ut virum eruditum, qui potuerit id, quod in voce *Ἀβαεῖς* ex eo allegatur, dixisse in poesi, in qua maximam ejus memorandi occasionem habuit; siquidem Athenæus disertè testetur, eum scripsisse *Ἰεροφάντην, Ησίοδον, & Πάνδρουν*, atq; *μέσης κωμωδίας* fuisse *ποιητήν*. Quæ omnia sane verosimilitudine apud eos quoque non caritura haud diffidimus, quibus allegatus de rebus non plane dissimilibus *Hippostratus* apud Scholiasten Pindari ad Olymp. II p. 20 occurrerit, qui scrupulum tamen aliquem movere posse videbatur. Ad vocem *Ἀπατέρμα*, medelam afferre tentat vexatissimo oraculi versiculo apud Polyanum L. I. Strateg. festi istius originem explicantem. Quomodo Casaubonus & alii eum emendare voluerint, notum. Noster spretis eorum conjecturis rescribit: *Ξάνθον ἀπατήων ὁ μέλας ὄνομ' ἔσχε Μελαινίας*, ambiguitatemq; oraculi in eo constituisse arbitratur, quod in nominibus essent habituri alter flavedinem, alter nigrum. Apud Harpocratiōnem vero pariter MS. quoque Mediceum egregie habere: *τῆς Μελαινίας χώρας Μελανδίου*, non ut Mauflacus rescripserat: *τῆς τῶν Κελαιῶν χώρας Μελανδίου*, testatur. Ad vocem *Ἐμπροσθεν* indignatur Blancardo, quod scripserit: *Φάσμα τί φασιν εἶναι τῆς Ἐκάτης, ὅπερ δυσυχῆσιν ἐφαίνετο*, cum τοῖς σοιχῆσιν ἐφαίνετο priores editiones, MS. Mediceus, & ipsa antiquitas adeo bene per Valesium illustrata exigant & stabiliant: ex quo non infelices modo, sed peregrinantes etiam in agris circa meridiem hoc spectrum vidisse pateat. Verum debere istam emendationem Meursio Blancardum observamus, quæ eam Lect. Att. p. 140 edidit, cui & alias quamplurimas illum surripuisse, plagii propterea reum peragens, passim ipse Gronovius indicavit. Ad vocem *Μαλακίζομεν* inter alia ob-

p. 4.

p. 35.

p. 60.

p. 90.

X x 3

servat,

servat, quam frustra se torqueant Mauſſacus & Valesius in depravata Æſchyli allegatione, qui in Ελλαδίῳ ibi citatur. Nec feliciter fuiffe Stanlejum ait, qui dicit, iſtud Ελλαδίῳ verbum ἑσώδες fragmenti potius, quam nomen fabulæ ſibi videri. Ipſe itaque reſcribi jubet: *Αἰσχύλῳ ἐν Λαίῳ*: hoc nomine enim fabulam ab Æſchylo compoſitam comparere apud Heſychium in voce *Ἀρχὴν*. Ipſum autem fragmentum fabulæ illius ab Harpocrate prolatum ita reſtituendum cenſet: *κεκμηῶτι μαλακίων ποδὶ*; cum editum antea eſſet: *κεκμηῶτι μ. π.* Tribus adhuc verbis indicabimus, quomodo veratiffimum Harpocratonis locum, quo Munychum *τῶς βασιλέως Παντακλέως* filium dicit, interpretetur. Quid Valeſio & aliis hic viſum fuerit, repetere ſuperſedemus; locum tamen Meurſii in Lect. Att. I. 14 indicare viſum, in quo contra Mauſſacum, qui *παντευκλέως* ediderat, *παντακλέως* tuetur, quod illum doctiſſimo Gronovio in mentem haud veniſſe videamus. Ipſe autem cum in MSo Mediceo *πεντακλέως* invenerit, certiſſimo indicio, in alterutra duarum in principio ſyllabarum literam e extare debere, Mauſſacum recte edidiſſe contendit; ſed non ut ſit nomen proprium, verum commune, Autorque intelligat τῷ παντευκλέῳ h. e. Regis celeberrimi & perilluſtris filium.

De Henrici deniq; Stephani Diatribe ad locos Iſocrateos, quam accedere huic volumini doctiſſimus Editor voluit, ſuperforaneum forte erit monere, eam cum aliis huius generis a Stephano una cum Iſocratis operibus editam fuiſſe, agereq; de nonnullis vocabulis & loquendi generibus ab Harpocrate & Suida apud Iſocratem obſervatis: quæ quidem jam ad calcem editionis Aldinæ Iſocratis collecta inveniebantur, a Stephano vero notis etiam illuſtrata fuerunt.

*BIBLIA SACRA, SIVE TESTAMENTUM VETUS ET NOVUM
ex linguis Originalibus in linguam Latinam translatus a SEBASTIANO SCHMIDT, SS. Theol. D. & Argentoratensis
Universitatis Professore Seniore.*

Argentorati, ſumtibus Jo. Frid. Spoor, A. 1696. in 4. Alph. 8.

Multi hæcenus in pretio ac in deliciis habuerunt notas illas Bibliorum e ſacris fontibus in Latinam linguam translationes. Cui enim Vulgata, quæ audit, verſionis baſiatores ignorantur? aut quis neſcit, quot

quot & quanta obtinuerint elogia labores Xantis Pagnini, Ariæ Montani, Sebaſtiani Münſteri, Tigurinorum, (Leonis Judæ, Theodori Bibliandri & Petri Cholini, licet alii eorum loco Franciſcum Varabulum nominare ſoleant,) Sebaſtiani Caſtalionis, Immanuelis Tremellii & Franciſci Junii, Iſidori Clarii, Auguſtini Steuchi Eugubini, Lucæ Ofiandri, Pauli Eberi, Conradi Pellicani? Ut ſilentio jam prætereamus particulares operas a Thoma Malvenda in libros aliquot Veteris Teſtamenti; a Cajetano & Felice Pratenſi in Pſalterium, inque Novum Teſtamentum ab Erasmo Roterodamenſi, Theodoro Beza, Erasmo Schmidio, ac aliis impenſas. Quemadmodum autem nulli ex his quicquam laudis promeritæ detrahemus: ita apud neminem aut adulationis aut corrupti quacunq; ratione alia iudicii inſimulatum nos iri confidimus, ſi his ſingulis ac univerſis palmam præreptam conſpici aſſeruerimus in verſione hac, cujus modo titulum Benevolus Lector ob oculos ſibi collocatum deprehendit. Agnoſcit ea auctorem Virum ad interpretationem Scripturæ naturali velut inſtinctu a Deo excitatum, SEBASTIANUM SCHMIDIUM, quem equidem non vivum amplius venerari licet, poſteaquam is ſub ipſis huius anni primordiis die Januarii decimo, peracto in his terris annorum fere novem & ſeptuaginta curriculo, ad gaudia Domini ſui placide beateque tranſiit; vel mortuum tamen eo magis admiramur, quo præſtantius hæc ipſum opus eſt, cui per integros quadraginta ante mortem annos indefeſſa cum induſtria incubuit. Ac ſane qui tot ejus Diſputationes olim habitas, ac editos complures tractatus exegeticos, commentariosque in libros utriusque fœderis difficillimos oculo attentiore unquam perlustraſſet, ex iſtis proſecto partibus haud difficulter feret iudicium, quid de hoc toto polliceri ſibi valeat. Nimirum idem accuratiſſimum examen, idem exactiſſimum iudicium, quo verba, phraſes & contextum alias examinavit, idem illud diligentiſſimum ſcrutamen, & eandem ἀγχινοῖαν, quam in prioribus iſtis ſeparatim adhibuit, hæc quoq; univerſim conſtans ſemperque ſibi ſimilis approbavit; ut adeo plenam librorum omnium non Canonicorum modo, ſed Apocryphorum quoque (quos ex editione LXX. Interpretum tranſpoſuit,) verſionem Latinam, & eam quidem fontibus quam maxime respondentem habeamus, imo talem, quæ paſſim Lectori majus fortalle adjumentum, quam quod ſperari queat e prolixioribus Commen-

mentariis, præstitura videtur. Nervosa sane heic & succincta, sed tersa insuper ac plana omnia deprehendas, & ipsa textus viscera felici cum successu denudata ubique conspicias; cum sedulo allaborarit solertissimus Interpres, ut addito interdum verbo unico, interdum pluribus, (sed aliis tamen literis impressis cancellisq; præterea inclusis,) dictis, quæ obscuriora cæteroquin apparere poterant, faciem lucidissimam accenderet.

Non memorabimus aut evehemus tantopere accurata singulorum capitum summaria & methodicam analysin; ipsam duntaxat versionem paulo intueri propius juvabit, indeque speciminis in vicem loca quædam, circa quæ non unam ut plurimum Interpretes sententiam tenere consueverunt, a Schmidio nostro expressa allegabimus. Effatum v. g. divinum Gen. III, 22. ad eum modum transtulit, ut simul per adjecta abs se verba paucissima sensum integrum elegantissime declararit: dixit Jehovah Deus (*apud se*;) ecce, homo fuit sicut unus ex nobis (*personis divinis*;) sciendo bonum & malum, (*& tamen peccavit*;) nunc ergo ne emittat manum suam, & sumat etiam de arbore vitæ, & comedat, & vivat in æternum, (*emittamus eum e horto*.) Versum ultimum ejusdem capituli sic vertit: quumque expulisset hominem, habitare fecit ab oriente horti Edenis Cherubim, & flammam gladii hinc inde vertentis se ad custodiendam viam ligni vitæ. Gen. IV, 1. Kanithi (*b. e. possedi*) virum, qui Jehovah est. Capite eodem v. 7. directum Dei ad Cainum sermonem ita expressum legimus: nonne si bene feceris (*munus tuum pro peccato*) erit remissio: si vero non bene feceris, ad ostium peccatum est cubans quis? cujus (*etiam jam-jam*) ad te est desiderium (*ad cadem allestans*;) sed tu dominare illi, (*nec consenti, ut facias*.) Neque minus elegans est versiculi sequentis translatio: dixit quidem (*hoc*) Kajinus ad Habel fratrem suum. Nihilominus tamen factum est, quum essent in agro, ut surgeret Kajinus contra Habel, fratrem suum, & occideret eum. In versu 13. interrogationem effert, quasi dixerit Cain: (*ergone*) majus est delictum meum, quam ut remittatur? Signum immunitatis Caino datum accipit pro evidenti quodam miraculo coram ipso edito, & hinc v. 15. hoc modo eloquitur: sed & posuit Jehovah Kajino miraculum (*in confirmationem*;) quod non casurus esset ipsum, quisquis offensurus ipsum. Ad verba v. 23. virum occidi in vulnus meum & puerum in plagam me-

am, ad-

am addit: (*per bigamiam*;) v. 26: tunc coeptum est invocare nomen Jehovah (*publice*;) Gen. V, 29. ita habet: vocavit nomen ejus Noach, (*b. e. quietis auctor*;) dicendo: hic consolabitur nos (*quiete*; *in filio Messia*) ab opere nostro. Gen. VI, 3: non arguet Spiritus meus (*per verbum concionis*) hominem in perpetuum. Et v. 4: Nephilim (*b. e. apostata a vera fide & Ecclesia*;) fuerunt in mundo in diebus istis; etiamque postquam intrarunt filii Dei ad filias hominis, & (*hæ*) pepererunt illis (*Nephilim tales*.) Hi (*sunt*) illi fortes, qui olim fuerunt, viri famæ (*mala*;) Gen. X, 11. vocem נִפְלִיִּם non personaliter sumit pro filio Nimrodi, sed ita potius, ut de Nimrodo ipso dicat: eque terra ista egressus est in Assyriam. Gen. XVI, 13. verba Hagaris eo fluunt ordine: Tum vocavit illa nomen Jehovah loquentis ad se; Tu (*es*) Deus videns me. Dixit enim: num etiam hic vidi post videntem me? Quod Lutherus reddit Gen. XII, 10. ich wil wieder zu dir kommen/so ich lebe/ Noster ita sistit: revertendo revertar ad te juxta tempus præsens. Gen. XX, 16. Latinus sermo hac ratione conceptus est: ecce dedi mille (*scelos*) argenti fratri tuo: ecce hoc tibi erit velamen oculorum, cum omni, quod tecum est: omniaque (*reliqua, quæ dixerat Abrahamo etiam*;) Sicq; vindicata est. Gen. XXI, 9. culpam Ismaëlis in illusione ponit: vidit Sarah filium Hagaris Ægyptiæ illudentem (*Isaaco*;) Cap. XXIII, 9. nomen מַכְפֵּלִי non pro appellativo, ut plerique Interpretes id per speluncam duplicem reddunt, sed pro proprio accipit. In loco Gen. XXVI, 8. cum Luthero facit, eumque transfert: quum ecce Jizchakus jocaretur cum Rebecca uxore sua. Cap. XXX, 11. exclamatoria Lex vox כָּבֹד exponitur per verba: venit cumulus. Gen. XXXV, 16. loco Hebræi כְּבֹד Latinum ponit spatium. Gen. XXXVI, 24. vulgatæ adhæret sententiæ de inventis ab Anah mulis in deserto. Gen. XXXVII, 35. per Scheol, quorsum se descensurum dicit Jacob, locum mortuorum intelligit. Gen. XLI, 40. hæc verba habet: tu eris super domo mea, & super os tuum osculabitur omnis populus meus. Capite eodem v. 43. vocem אָכַר vertit per: flecte genua. Caput XLVII hoc pacto finit: tum incurvavit se Israël super caput lecti (*Deo*;) Gen. XLIX, 10. sic exprimitur: non recedet sceptrum de Jehudah, nec legislator (*natus*) ab inter pedes ejus, usquedum veniat Schiloh, & huic sit adhæsiō populorum. Cap. L, 19. Josephum quærentem introducit: num enim pro Deo ego sum? Et ad modum hætenus recensitum reliquos etiam libros Biblicos perlustrare possemus, nec

uspiam nobis defutura esset occasio, iudicium Interpretis nostri cuiuslibet comprobandi. Sed nimiam veriti prolixitatem instituto nostro haud convenientem; parcius imposterum exempla cumulabimus. Exod. I, 21. vulgo statuuntur obstetricibus aedificatae domus, sed Noster potius ad Israelitas eas transfert: factum nimirum est, quoniam timuerunt obstetrices Deum, ut faceret ipsis (*Israelitis*) domos. Exod. XXXIX, 8. mulieres צוֹכְחוֹת appellat ministras, quae ministrabant ante ostium tentorii conventus. Lev. XXVI, 30. per חַמְצִים innuit existimat Solares statuas. Num. XII, 3. Moysen non afflicto dicit, sed mansuetum valde praeter omni homine. Qui ad Num. XII, 12. LXX. Interpretes, vulgatamque & nostram Germanicam versionem evolvit, non aliter colliget, quam quod lepra jam dimidium carnis Mirjam absumpserit. Secus autem statuet, qui Nostrum inspexerit; ille enim sic: ne quaeso sit (*illa*) sicut mortuus, cuius, quum exit ex utero matris suae, dimidium comestum est. Num. XXI, 6. per serpentes Israelitas affligentes notari ait presteres. Deut. XXVI, 5. dictum: אֲרָמִי אוֹכַל אֲבִי אֲרָמִי secus atque alii interpretatur: Syrus periens (*erat*) pater meus. Deut. XXVII, 16. vocem מְקַלֵּל non reddit, ut Lutherus, per: maledicit, sed per: vilipendit. Jol. II, 1. Rahab sub nomine mulieris meretricis introducit. Judic. XI innuit, quod Jephtha filiam suam Domino in sacrificium obtulerit, & versum ultimum sic transfert: ab anno in annum abeunt filiae Israel ad meditandum (*lugubria*) super filia Jiphthachi Gileaditae. 1. Sam. II, 25. (qui locus alias pro stabiliendo absoluto decreto a quibusdam allegari solet,) ita infit: sed non audierunt vocem patris sui, quod vellet Jehovah eos occidere. 1. Sam. V, 6. עֲפָלִיכֶם fuisse censet haemorrhoides. 1. Sam. XVII, 4. titulum Goliathi אִישׁ-דָּבִיבִי reddit per virum duelli. 2. Sam. VII, 19. non abit ab ea mente, quam in Commentario suo ad posteriorem Samuelis librum declararat, & ita procedit: atqui parum fuit adhuc in oculis tuis, Domine Jehovi: ideo locutus es etiam super domum servi tui in longinquum, idque ad legem hominis, Domine Jehovi. 2. Sam. XX, 18. de gladio Joabi, quo de Lutherus: es ging gern aus und ein/ Schmidius ita: is exivit & cecidit (*facile*). Exordium ultimorum Davidis verborum 2. Sam. XXIII, 1. paulo concipit aliter, ac Lutherus, ita nempé: dictum Davidis, filii Jischaji, dictum (*inquam*) Viri, qui constitutus est altus, uncti Dei Jacobi, & suavis canticis Israelis. 2.

Reg. V.

Reg. V, 17. 18. verba illa maxime in controversiam tracta sequentis heic tenoris sunt: non faciet amplius servus tuus holocaustum, aut sacrificium Diis aliis, nisi Jehovah. Quoad verbum hoc propitius sit Jehovah servo tuo; quum intraverit Dominus meus in domum Rimmonis, ad incurvandum se ibi, idemque innixus fuerit super manu mea; & incurvavero me in domo Rimmonis (*Regi*), quum (*inquam*) incurvavero me in domo Rimmonis, propitius sit, quaeso, Jehovah servo tuo, quoad verbum hoc. 2. Reg. XXIII, 5. ubi allegantur כַּמָּרִים ad stipulatur Luthero, qui in glossa subintelligendos innuit sacerdotes idololatrios. Dictum Job. VII, 1. sic refert: nonne conditio servilis homini (*est*) super terra? Locus ille Job. XIII, 15. diversimode alias effertur solius hoc pacto sistitur: ecce, occidet me, in eo tamen sperabo: tantummodo vias meas arguam coram eo. Job. XIV, 4. aliter ac in Germanico: quis dabit mundum ex immundo? non quisquam. Illustre Jobi effatum c. XIX, 25. f. heic ita se habet; etiam ego novi Redemptorem meum, quod vivat; & postremum, quod super pulverem surget. Et post cutem meam circumdabuntur haec: & ex carne mea videbo Deum. Angelum מַלְאָכִי vocat Angelum interpretem, Job. XXXIII, 23. Si fuerit apud eum Angelus interpres, unus (*ille*) ex millibus, ad annunciandum homini rectitudinem suam. Job. XXXVII, 7. iterum discedit ab aliis, & verba originalia sequenti ratione interpretatur: manum omnis hominis obsignat, ut cognoscant omnes homines operis sui. Ps. VIII, 6. ita fluit: carere quidem eum fecisti paululum praeter Angelis: sed (*mox*) gloria & honore coronasti eum. Ad Ps. XV, 4. quaeri solet, quomodo laudetur juramentum לְהִרְעֵה, quod esset reddendum; ad nocendum? Noster vero sic: (*si*) jurat ad affigendum se, non mutat. Ps. XVI, 2: dixisti Jehovah, Adonai (*Dominus*) tu; bonum meum (*seu beatitudinem meam quod attinet*); non (*est illud mihi*) propter te. Ps. XXII, 17. crucem Criticorum כְּאֵרִי parum moratur, & vocem hanc per perfodientes exprimere non dubitat. Ps. XL, 7. (*nimirum*) sacrificium & munus non voluisti; ideo aures fodiisti mihi; holocaustum & peccatum non petisti. Ps. XLIX, 15. interpretationem habet singularem, cumque alii hunc locum vertant cum Luthero: er führet uns/ wie die Jugend; alii, ille ducet nos usque ad mortem, seu in ipsa quoque morte; Noster vicissim eum sic transfert: ille ducet nos (*cum cantico*) Almuth. Ps. CX, 3. reddit: ex ute-

Yy 2

ro au-

ro auroræ tibi ros juventutis tuæ. Pf. CXIX, 27. ligate festum funibus usque ad cornua altaris. Prov. XVI, 4. omnia fecit Jehovah, ut sibi respondeant: quin etiam malum in diem mali. Prov. XXXI, 4. ne Regibus, o Lemuel, ne Regibus (*mos sit*) bibere vinum, & dominantibus sicera non (*convenit*). Es. VII, 9. si non credideritis, certe non stabiles eritis. Es. VIII, 19. 20. annon populus Deum suum quæret? pro vivisne mortuos? (*Quare*) legem & testimonium (*quæret*) quod si non dixerint juxta verbum hoc, profecto non (*erit*) ulli aurora. Es. IX, 2. (*Quum*) multiplicasti gentem, illi magnum reddidisti gaudium. Es. XXIX, 16. qui crediderit, non festinabit (*cadere*). Cap. eod. v. 19. unde erit tantum commotio intelligere facere auditum. Es. XXXIV, 14. vocem לִיְיָ vertit per noctuam. Es. LIII. prius hæmisticion versus noni hoc est: ut daret impijs (*etiam*) in sepulcro suo, & divites in mortibus suis; deinde sequitur: per hoc, quod non violentiam fecit, nec dolus in ore ejus (*fuit*). Es. LXIII, 17. quare errare facies nos, Jehovah, a viis tuis, indurabis cor nostrum, ut non sit (*illi*) timor tui? Es. LXVI, 17. (*Tum*) sanctificantes & purificantes se super hortis, post unam (*arborem*) in medio. Jer. I, 11. baculum amygdali (*vigilans dicta*), ego (*sum*) videns. Quod Jer. XI, 19. Lutherus extulit: *Lasset uns den Baum mit seinen Früchten verderben* / Noster ita transfert: perdamus lignum in humore ipsius. Jer. XVII, 9. astutum (*est*) cor præ omni, & desperatum idem: quis cognoscet illud? Jer. XVII, 16. וְיִנְיָ non intelligit de rebus secundis ac vita deliciis & voluptatibus exuberante, (quo respexit procul dubio Lutherus per vocem *Menschentage*) sed reddit potius: diem desperatum non exoptavi (*illis*, iis scilicet, qui dicebant: ubi? verbum Jehovah veniat quæso!) Jer. XLIX, 10. maledictus (*esto*) faciens opus Jehovah (*cum*) dolo. Dan. IV, 24. quare, Rex, consilium meum placeat tibi, ut peccata tua in justitiam abrumpas, (*mutas*) & iniquitates tuas in misereri (*miserationem*) afflictorum. Dan. V, 25. prodigiosam illam scriptiorem: Mene Mene Thekel Upharsin, reddit: numeratus, numeratus, appensus, & dividentes. Dan. XI, 33. ubi mentio fit Dei Maïssim, ita Noster habet: Tantum Deum, Munitiones, superstitione sua honorabit. Hof. XIII, 9. perdidisti te, Israel: quia in me, in auxilium tuum (*percecasti*). Caput quintum Michæ tale sortitum est in his Bibliis initium: tu autem, o Beth-lechem Ephrathæ, parum est, ut sis inter

millenas

millenas Jehudæ: (*nam*) ex te mihi exhibit, qui sit dominator in Jiracle, & cujus exitus (*sunt*) ab antiquo, a diebus æternitatis. Hab. II, 4. ecce (*namque*) cujus anima efferet se dubia, (*ea*) non recta erit in ipso: at (*qui*) justus in fide sua, vivet. Zach. IX, 9. Rex tuus venit tibi, justus & servatus ille.

Atque ita ex Interprete nostro produximus loca Veteris Testamenti præcipua, in quibus vertendis alias in diversum abire solent Exegetæ. Nunc etiam ex Novo Testamento specimina quædam alleganda sunt. Matth. VI, 7. *μὴ βατλολογήσητε*, exponit: ne sitis multiloqui. Capite eod. v. 11. hæc est petitio quarta in Oratione Dominica: panem nostrum super substantiali da nobis hodie. Matth. XIII, 6. *μύλας ὄνικος* in Latino est mola asinaria. Sunt, qui Marc. III, 21. verba: *ἀκούσαντες οἱ παῖρ αὐτοῦ, ἐξήλθον κρατῆσαι αὐτόν* Ἐλεγον γὰρ, ὅτι ἐξέστη, ita exponunt. quod illi audientes turbam sultere vulerint, & dixerint, quod illa fureret. Noster vero circa ea sic se gerit: quod quum audivissent ii, qui cum ipso, exiverunt ad apprehendendum ipsum (*introrsum*;) dicebant enim: quia zelo abreptus est (*ut se non curet*). Marc. IX, 23. Jesus vero dixit ei: quia si possis credere: omnia enimabilia (*mibi sunt, ut faciam*) credenti. Luc. I, 28. salutationem Angelicam his verbis exprimit: Salve gratiam consecuta (*singularem*;) Dominus (*enim*) tecum est; (*ita, ut sis*) benedicta tu inter mulieres (*præ omnibus*). Luc. II, 14. reperitur hoc Angelorum canticum: Gloria in altissimis Deo, & super terra pax, in hominibus bene placitum (*esto*). Luc. XII, 29. illud: *μὴ μετρωρίζεσθε* explanat per: neque animo suspendimini. Dictum Joh. II, 25. in speciem obscurissimum sic transfert: dixerunt ergo ipsi, tu quis es? Dixit vero illis Jesus; Principium quia vobis dico. Act. I, 4. Vox συναλιτῆμεν a Latinis variis alias transfertur: convescens; Noster vero reddit: congregans. Cap. XIII, 3 per *σκηνοποιεῖς*, quorum artificium & Paulus exercuisse dicitur, tentoriorum confectores intelligit. Cap. XXVII, 21. verba Græca: *πολλῆς ὁ ἀσπίας ὑπαρχέσης*, non, ut quidam, reddit: cum autem frequens esset stomachi fastidium; sed: multo autem inedia existente. Rom. VIII, 19. vocem *ἀποκαρδοκία* per expectationem declarat: nam expectatio creaturæ revelationem filiorum Dei expectat. Quam alii I. Cor. VII, 23 in verbis: *τιμῆς ἡγοράσθητε*, agnoscunt interrogationem. Noster haud curat, sed per

Yy 3

rhelap

thesin ea effert: pretio emti estis, ne reddimini servi hominum. Il-
lud: ἐν αὐτῷ, quod Beza ad αὐτὸν retulit, Col. II, 15. Noster cum
Luthero refert ad Christum: exuens principatus & potestates osten-
tavit palam, triumphans de illis per se ipsum. 1. Tim. III, 16. ita apud
Nostrum legitur: ceterum in confesso magnum est pietatis mysterium
(hoc:) DEUS manifestatus est in carne, justificatus est in Spiritu, visus est
Angelis, prædicatus est inter gentes, creditus est in mundo, assumtus est
in gloria. 1. Pet. II, 13: subjecti estote omni humanæ creaturæ, 1. Pet.
III. notatu digna est hæc v. 18. 19. 20. versio: (Christus) mortificatus
quidem carne, vivificatus autem spiritu, in quo etiam iis, qui in custo-
dia (erant,) spiritibus abiens prædicavit, (sicut iis) qui increduli fue-
runt olim, quum semel expectavit Dei longanimitas in diebus Noë.
Eodem capite v. 21. συνήδησεν ἐπερώτημα εἰς Θεόν ipsi est conscien-
tiæ bonæ interrogatio erga Deum. Ubi vulgata versio 2. Pet. I, 16 ha-
bet: non enim indoctas fabulas secuti; Noster cum plerisque substituit:
arte fictas. Tametsi quidam autument, quod Apoc. XIII, 8. vocabula:
ἀπὸ καταβολῆς κόσμου non ad participium ἑσφαιγμέναι, sed ad
verbum γέγραπται pertineant, nihilo tamen scius Noster ita: quo-
rum non sunt scripta nomina in libro vitæ agni, qui occisus est a fun-
datione mundi.

Sufficiant exempla hæc, quæ non obscuram sane præsentis
versionis referent imaginem. De cætero unum, quod notemus,
superest. Cœpisse nempe meritissimum de sacris literis Schmidium
fundamenta suæ translationis sigillatim scripto consignare, sed morte
eum prædeditum vix ultra prima initia potuisse progredi. Anno-
tationes tamen ejus in Genesin sub prælo sudare innuit summe Re-
verenda Facultas Theologica Argentinenfis in Præfatione peculiari,
in qua hæc Biblia Latina meritis encomiis celebravit, eademque uni-
cuilibet genuinum Scripturæ sensum nosse cupienti de meliori com-
mendavit.

TRIPHYLLUM ASSERTIONUM HISTORICO-ELENCTICARUM

de Intinctione panis Eucharistici in vinum. Auctore

D. CHRISTOPHORO SONNTAGIO.

Altdorff, typis & impensis Jodoci Wilhelmi Kohlesii. A. 1695. in 4.
Constat plagulis 6 $\frac{1}{2}$.

Inter

Inter reliquas laude minus dignas consuetudines, ad quas desertio
sanctioris literæ in Testamento a Christo condito hominum inge-
nia abduxit, ritus etiam intinctionis atque intinctionis panis eucharis-
tici in vinum ex antiquitate ecclesiastica observari meretur, quem
ipsum maxime Reverendus Auctor in hoc opusculo penitus excuti-
endum sibi sumsit, ita quidem, ut tribus assertionibus negotium in-
tegrum conficiat. Prima enim factum ipsum proponit, ac istam,
quam diximus, intinctionem non modo in Communione clinica sive
infirmorum antiquitus administratam, sed & solennioris publicæque
Synaxeos exemplis, præcipue in Ecclesia Orientali Græca frequenta-
tam legi, ac insuper ibidem tam in adultorum quam infantum sive
parvulorum Eucharistia etiamnum deprehendi perhibet. Exorsus
autem a communionem clinica, thesni suam hanc confirmat exemplo
antiquissimo Serapionis senis, cui, cum jam animam ageret, Presbyter
& ipse ægotans exigam Eucharistiæ partem vino intinctam per
puerum transmisit. Sicut autem historiam illam Nicephori verbis
recenset, ita in horum versione, quam a Valesio mutuatur, istud ta-
xat, quod hic verbum ἀποβρέζαι per intinctionem in aquam reddide-
rit, cum id certe intinctionem in vinum æque significare possit, imo
convenientius hoc quam illo modo verti videatur. Eandem postea
communionem τὴν βρεκτικὴν (quam G. J. Vossius alio quoque ex-
emplo ex Prospero Aquitanico desumpto dilucidet, videlicet puellæ
a Diabolo vexatæ, quæ, cum dies 82. jejunasset, brevem particulam
corporis Domini tinctam a Sacerdote perceperit,) sanctam ait a
Concilio Carthagenensi quarto A. C. 436. habito, licet jam ante circa
annum 340. Julius I. Papa his, qui sacrificando varie errabant, accen-
suerit quoque eos, qui intinctam Eucharistiam populis pro comple-
mento communionis porrigerent. Mox alia antiquitatis de hoc ri-
tu testimonia producit Auctor, e quibus, quod a parvis initiis ad
synaxes illico publicas hic mos progressus fuerit, ad oculum patefcit.
De recentioris vero Ecclesiæ Græcæ instituto huc quammaxime fa-
ciente acturus, ex Christophoro Angelo hoc narrat, quod populo ad
sacram mensam consistente Sacerdos sancta manibus suis gestans, uni-
cuique corpus & sanguinem Domini simul, quod est, panem & vi-
num mixtum, distribuat. Addit dehinc ex aliis, quod exhibitio hæc
ope cochlearis fiat, imo, quod in missa quoque præsanctificatorum Græ-
ci sic

ci sic procedant, Leonis Allatii effato nixus edocet. Porro infantum eucharistiam similiter per modum intritæ paratam sistit ex testimonio Josephi Georgirenes, quod Thomas Smith in præfatione epistolæ de hodierno Ecclesiæ Græcæ statu produxerit, quodque hic oppositum voluerit non tantum Johanni Matthæo Caryophilo, confessionis a Cyrillo Lucari editæ censori, sed & Jacobo Goaro, Commentarii in Euchologium Græcorum auctori, asserentibus, communionem in Ecclesiâ Græcorum infantibus dari sub una sanguinis specie, dum nimirum cochleari guttulam e caliceeductam infantis lingua exugendam apponant; cum primis vero Leoni Allatio, idem statuenti, ut argueret, pari ratione Pontificiis vinum Laicis, ac Græcæ Ecclesiæ panem infantibus, subtrahere fas esse. De cætero quemadmodum infantum Eucharistiam jam olim obtinuisse, exemplo etiam Ecclesiæ Africanæ apud Cyprianum extante Auctor comprobatur; ita sermones abs se cum Græco quodam recentiore ex monte Atho paucis ante diebus, quam hæc scriberet, de hac infantum Eucharistia apud ipsos adhuc usitata habitos recenset. Tandem vero dispicit, utrum ille tingendi interendique mos consecrationem Symbolorum anticipaverit, an peracta & finita demum consecrationis liturgia fuerit adhibitus? & sane posterius ita usu venisse autumat. Quibus hac ratione deductis, in assertione *secunda* intinctionis hujus causas ex antiquitate ecclesiastica eruere conatur, & primo loco nominat infantum agonizantiumve infirmitatem cum deglutiendi *ἀδυναμία* conjunctam; obstetricante imprimis opinione de absolute necessario cœnæ usu sive ad infantes, sive ad infirmos, sive denique ad ipsos mortuos respicias; & in horum namque ora itidem infusam insertamque Eucharistiam subin fuisse probat. Secundam rationem quærit in studio vitandæ communionis hæreticorum. Videlicet cum hæretici adhuc & genuini Christiani inter se convenientes missas celebrarent, ne infirmi in cœtibus orthodoxorum hæretica communione macularentur, utque morituri hi disjungerent se ab omnibus istorum temporum hæreticis, testaturi, se esse & perseverare velle in communione veræ Ecclesiæ, ut item illis diebus & horis, quando publice in Ecclesia non celebrabatur ministerium Eucharistiæ, succurri posset illis, qui in periculo mortis versarentur, hinc tale excogitatum consilium, ut ab uno die solennis publicæque celebrationis Eucharistiæ in futuros usus aliquid

aliquid subinde reservaverint. Accessisse tertio intempestivum irreverentiæ & periculi effusionis metum. Cum enim veteres nimium solliciti impedire voluerint, ne vel vinum effunderetur e calice, vel miculæ ex panibus grandioribus decedentes perderentur, (in multis enim locis non azymum sed fermentatum panem adhibitum fuisse constat,) ideo eos dissipationi, detritioni, ac depravationi micularum tinctionem earundem opposuisse. Prætextum quartum collocat Auctor in complemento communionis, quod ab asservatione panis benedicti ejusdemque transmissione ad absentes haud pauci sibi promiserint, cum quo mox quintum jungit petitum a devotione privata, qua moti quidam aliquid Eucharistiæ domum secum detulerint, ut in mortis periculo sacrum hoc frustulum velut appendicem communionis in publicis sacris sub utraque factæ comederent, eoq; ante obitum fidem suam confirmarent. Ut autem huic communioni postmodum, ex morum asceticorum immodica & superstitiosa admiratione, plus nimio indultum, & a forma communionis ab ipso Filio Dei præscripta paulatim recessum fuerit, erudite declarat, variosque Eucharistiæ abusus memorat, dum ea nempe adhibita fuerit ad curandam domum quandam a Dæmonum vexatione, ad restinguenda incendia, pro novis sponis, ad munitionem adversus gladio- rum & bombardarum ictus, & ad fines ejusmodi alios. Merito igitur in assertione *tertia* tincti panis anomaliam explosam esse refert, non Pontificis duntaxat Julii, sed Concilii quoq; Provincialis Braccaren- sis tertii A. C. 675. habiti decreto. Manifesto namq; illam repugnare voluntati Christi testatoris, quippe qui non edi, sed bibi suum sanguinem, ac manducationem & bibitionem sacramentalem actu ne- utiquam simultaneo, sed successivo fieri mandaverit. Præterea nullum ejus vel in Apostolica doctrina, vel in consuetudine ecclesiastica primæva fundamentum reperiri urget. Quibus etiam de causis prælan- tificationem, ac durabilem panis in usu sacramentali permansionem, ejusdemque ad absentes missionem, & immixtionem in calicem mis- salem reprobatur, ac Bellarmino, inveteratis istis abusibus communi- onem sub una roborare annitenti, latius respondet.

HISTOIRE DES REVOLUTIONS D' ANGLETERRE.

i. c.

*HISTORIA CONVERSIONUM, QUAS ANGLIA A PRIMIS
Menarchia initiis sustinuit: autore PETRO JOSEPHO
AURELIANENSI e Soc. Jesu.*

Parisiis apud Claudium Barbin, 1695. 12. Alph. 2. pl. 12.

Britanniam illustre aliquod theatrum maximarum, quæ unquam evenire possunt, commutationum esse, historiæ vetera æque ac recentiora monumenta neminem dubitare sinunt. Quod cum probe exploratum haberet e Societate Jesu Vir doctissimus Petrus Josephus Aurelianensis, incredibiles istas, quas Anglia experta est, rerum statumque conversiones dignas censuit, quas eleganti dicendi genere explicaret transmitteretque ad posteros. Nos eundo per summa rerum capita, hinc inde quædam delibabimus.

Lib. I.

Postquam Romani ultro deseruerant Britanniam, Picti Scoticque, veteres Britonum hostes, irruptione facta, provinciam omni præsidio nudatam misere depopulabantur: Britonibus frustra Aetium Consulem implorantibus, sive quod eo, odio erga Valentinianum Imperatorem incenso, adeoque non invito, res undique turbarentur (quod tamen Nostro non sit verosimile) sive quod aliis Imperii partibus, quas contra Barbarorum insultus defendi Romanorum magis intererat, subveniendum erat. Quod Romani denegaverant, id, qui Britanniam Armoricarum incolebant, tulerunt auxilium, missio Constantino Duce, qui hostibus pulsus fugatisque, in Regem electus est. Ast eo per insidias a Pictis interempto, filioque majori natu Constante sacro ordini addicto, cæteris autem ex ephæbis nondum egressis, Pictis autem spiritus resumentibus, communibus suffragiis ad regiam dignitatem evectus fuit Vortigernus. Præter jus fasque eum regnum occupasse docet Matthæus Westmonasteriensis, perperam quidem, iudice Aurelianensi. Certe minus exacta esse, quæ de hoc Rege tradit, Noster pronuntiat, cum sua fraudandus laude non sit Vortigernus, licet magnis multisque præditus fuerit vitiis. Atque hic ipse Vortigernus, evocatis contra Pictos Scotosque, quibus se

imparem

imparem esse intelligebat, Anglo-Saxonibus, insigni rerum in Britannia conversioni occasionem præbuit. Res non una eademque ratione ab omnibus refertur. Auctori autem nostro illorum maxime sententia probatur, qui tot Saxones ex patrio solo egressos esse, quot tres naves caperent, ut novas sibi quærent sedes, perque mare circa Britannia littora vagatos esse, autumant. Vortigernus itaque ad incitas fere redactus, misit, qui hosce accerserent, ut sibi auxilio essent contra Pictos. Angli haud inviti paruerunt, cumque hostem profligassent, Hengistus Dux illorum, vir callidissimus, impetravit tandem a Rege, ut & alios cives ex patria sua evocare sibi liceret, quo sic tandem Pictis pares esse possent. Qui postquam adventassent, filiam Hengisti virginem formosissimam secum adduxerunt, quam Vortigernus, inter pocula amore ejus captus, in matrimonium, utut Christianorum sacris nondum initiatam, ducit. Sic obstricto sibi Rege res suas firmare, jugumque ipsis Britannis imponere instituit Hengistus. Britones autem mirum in modum hinc irritati, contra Saxones Regemque ipsum, Duce Vortimero Regis filio, arma capeunt; unde bellum istud longe atrocissimum exortum est, quod diversis eventibus, ipsis tamen Historicis non raro hic secum pugnantibus, gestum fuit.

Equidem Aurelius Ambrosius Constantini filius cæterique Britonum Reges, ad Cadwalladarum usque, cum Anglo-Saxonibus nunquam non de rerum summa dimicarunt, sed tandem succubuerunt crescenti indies potentia, & ad fastigium tandem, septem Saxonum regnis in unum coalescentibus, perducta. Egberto tam felici esse licuit, ut ex Saxonibus Angliæ regno toto potiretur. Sed vix eluctati erant ex hisce difficultatibus, cum novas illis Dani crearent, alteram eamque non minus celebrem status conversionem Britannia attrahentes. Hinc qui Egbertum exceperunt, Angliæ Regibus Ethelwolfo, Ethelbaldo, cæterisque cum Danis semper fere pugnandum fuit, donec tandem Edmundo, proditore Edrico, interempto & Saxonum in Britannia imperium finiretur. Lectu sane digna sunt, quæ de Ethelbaldo, Ethelberto, præcipue Adelstano fortissimo prudentissimoque Rege, Edgardo, aliisque Regibus Auctor inspergit, plerisque suas, quibus pollebant, virtutes aut impuris amoribus, aut aliis vitiis commaculantibus, fabularumque Romanensium conditoribus argu-

Zz 2

menta

menta haud vulgaria suppeditantibus. De Suenone quoque Danorum Rege, quem Christianorum sacris imbutum fuisse nonnulli ajunt, alii abnuunt, Noster ita disputat, ut Saxonis Grammatici, aliorumque sententiis commemoratis, ea quæ Pontanus tradit, quam minime sibi similia vero videri, haud obscure innuat.

Inter Danicos Reges, qui deinceps Anglis imperarunt, maxime laudat Canutum I. vitiorum quidem non immunem, ast pietate tamen cumprimis insignem. Nec prætermittit, quod referri solet, quæ ratione maris fluctibus, ut cederent, imperando, intempestivam suorum adulationem lepide reprehenderit. Quo minus vero & Danorum in Anglia imperium diuturnum esset, imperitia vitiisque illorum, qui Canutum exceperunt, effectum est. Accedebat reviviscens erga pristinos Reges amor; unde rebus Danorum pessum euntibus, Eduardus tandem ex Normannia evocatus rursus aliam faciem Angliæ rebus reddidit. In hocce Rege illud cumprimis Noster admiratur, quod cum per artes arrogantiamque Godwini Cantii Comitis, omnium contemptui expositus fuerit, nihilosecius tantam sibi deinceps conciliaverit auctoritatem, ut felicissimis Britannia Regibus omnium consensu annumeretur, pietate quidem, ut putat, ingenii vim bellicamque peritiam supplente. Mortuo Eduardo inter Haraldum & Guilielmum Conquæstorem lis oriebatur, utroque ad regnum adspirante. Sane utrumque dignum fuisse, qui regnaret, fatetur Auctor. Guilielmum superiorem evasisse, notius est, quam ut hic dici debeat. Nec ejus victoriæ, quas a Scotis, Danis, Galliaque Rege Philippo, & subditis suis frenum mordentibus retulit, quenquam fugiunt. Id vero haud frustra Noster monet, eum rebus suis cumprimis bene consuluisse, dum Romani Pontificis sibi conciliaverit favorem.

Guilielmum Conquæstorem primo quidem Guilielmus Rufus, deinde Henricus, excepere. De utroque, maxime autem de Henrico prolixè Noster commentatur, litesque quæ ob investituram, ut vocant, Episcoporum cum Anselmo, ipsoque Romano Pontifice illi intercesserunt, commemorat. Refellit quoque Polydorum Vergilium, quem multi sequuntur, Parlamenti, ut vocant, originem ad huncce Regem referentem. Cæterum licet magna in cunctis fere negotiis usus sit felicitate Henricus, in eo tamen factorum iniquitatem expertus est, quod tristi naufragio, quicquid illi liberorum

erat,

erat, præter Mathildem Henrico V. Imperatori nuptam perierit. Hinc Lib. II. mortuo Henrico, Mathildis autem filio Henrico ex Gothofredo Plantageneta, Comite Andegavenfi, cui post mortem prioris mariti connubiali fœdere juncta erat, nondum adulto, Stephanus Bononiæ Comes Angliæ regnum occupavit. Unde novi iterum motus, post cruenta atrociasque bella, Eustachio etiam Stephani filio interea repentina morte oppresso, ita consopiti, ut Stephanus Henricum filium & hæredem adoptaret. Henricus itaque II. primi nepos, rerum potitus, ducta Eleonora, quam adulterii suspectam Ludovicus, Gallia Rex, repudiaverat, Aquitaniam cæteris provinciis, quas hæreditario jure in Gallia possidebat, adjecit. Sed hinc bellorum inter Gallos Anglosque fœcundissima effloruit seges, ad quæ cum intestini motus, rebellionesque ab ipsis Henrici filiis excitatæ accederent, non poterat non tot motibus tandem succumbere fortissimus cæteroquin heros, ast ambitionis æstro ultra modum percitus. Cumprimis vero & Thomas Becketus, Archiepiscopus Cantuariensis, multum negotii Henrico facessivit, in quo exponendo prolixus Noster est. Magnis laudibus evehit Thomam, aulicique consummatissimi exemplar eum omnibus prius præbuisse asserit, quam ad Archiepiscopatum Cantuariensem eveheretur. Hanc vero dignitatem cum invito Rex fere obtruderet, haud obscure significavit Thomas, fieri non posse, quin in Regis odium incurreret. Id quod & eventus comprobavit. Sacro quippe muneri admotus, subito rigidiores induit mores, dignitatisque quam sacri ordinis viris assererat, acerrimus exitit vindex. Unde lites maximæque contentiones, quæ Thomæ tandem mortem attraxerunt, non invito, nec tamen diserte quidem jubente, ast deinde serio dolente Rege.

Henricum excepit Richardus I, quem cum fratre moriturus pater Henricus diris devoverat. De expeditione ejus in Palæstinam suscepta, litibusque cum Leopoldo Austria Duce, & hinc secuta Richardi captivitate, itemque cum Gallia Rege bellis, postquam multa doctissimus Auctor exposuit, ad eam conversionem rerum, quam sub Johanne Anglia subiit, accedit. Hunc Johannem omnibus vitiis coopertum, nullaque virtute, quæ eum dignum ut regnaret, reddere potuerit, præditum fuisse, fidenter asserit. Quæ primo cum fratre Richardo, & tandem cum Arthuro Britannia Minoris Comite ejusque

Zz 3

fociis

fociis bella gessit, neminem fugiunt; illud saltem hic observasse nostra interest, quod Auctor illorum refellat errorem, quem & magni admiserunt viri, qui Constantiam Arthuri matrem, ob filii cadem, Johannem coram Gallia Rege homicidii reum peregrisse referunt: cum tamen eandem jam ante filii mortem fatis suis functam esse constet. Ast Britannia Minoris Proceres accusarunt Johannem, eo quidem eventu, ut eo non comparente ad dicendam causam, omnium in Gallia possessionum clientelarium exors pronuntiaretur. Ejusdem Regis cum Romano Pontifice ob Archiepiscopatum Cantuariensem lites edisserit, quas cum ita consopitas fuisse palam sit, ut regni nomine tributum quotannis pendendum Romano Pontifici promiserit, Noster tamen non definire audet, an Innocentius hanc rationem iram suam placandi Regi subministraverit, an vero Rex sponte sua in eam inciderit cogitationem. Sed licet Pontificis ita recuperaverit gratiam, subditorum amorem adeo non recuperare potuit, ut pristinam potius libertatem armata manu, vocatoque in auxilium Ludovico Philippi Gallorum Regis filio, repeterent.

Lib. III. &
IV.

In Henrico III, filioque Eduardo, huiusque itidem filio atque nepote, quantae sint rerum humanarum vicissitudines, luculenter apparuit. Henricus maximis motibus agitur, fortunam domi non minus ac foris adversam habuit. Sed vero, ut Aurelianensis noster existimat, nec propitiam habere poterat. Animi enim ista firmitudine & robore, quo opus est, ut destinata feliciter exequamur, prorsus destituebatur. Sunt qui Senatum istum regni Anglicani, quem Parlamentum vocant, eum instituisse putant: sed perperam, ut Noster asserit, cum sensim potius iste enatus & ad fastigium deductus illi videatur; tantum abest, ut Regem tanta capere dementia potuerit, ut sua sponte subditorum se submittere iudicio voluerit. Eduardus contra, quem Angli ut plurimum primum vocant, Henrici filius, ut fortitudine & prudentia patrem superavit, ita & obsequentiore fortunam habuit. Ast variis tamen artibus ad supremum Scotiae dominium grassari sibi nequitiam religioni duxit; quod quidem crimen in eo, praeter Auctorem, & alii reprehendunt. Quam vero nec virtus, nec fortuna cum sanguine in liberos propagetur, Eduardus II. primi filius suo exemplo rursus docuit. Favor quo Spenserios prosequabatur, illi attulit exitium. Primo enim eam ob causam Procerum, deinde & Reginae ipsius

nae ipsius (quam tamen Spenseriorum odium tegendo impuro amori obtentui sumpsisse, nonnulli ajunt, ideo a Nostro refutati,) animi ab eo abalienati, seditionibus fomitem praebuere, eo erupturis, ut regno se abdicare coactus, carcerique mancipatus, tandem crudelissimo mortis genere interimeretur. Hac, quae Angliae incubuerat, caligine dispulsa, benignius astrum rursus in Eduardo III. fulgere coepit. Hunc bella cum Scotis Gallisque gesta oblivioni eripuerunt. Rem ipsam, utpote notissimam indicare non necesse est. Nec in eventibus ab aliis Auctor dissentit; causam in Gallicis quidem justam fuisse abnuat, ambitionemque Eduardi accusat, probitatemque in eo requirit. Istud praetermittendum non est, quod & communem illam receptamque sententiam, quae tamen nonnullis displicet, quae Eduardum hunc Ordinem Periscelidis in gratiam Comitissae Cantii & Salisberiae instituisse tradunt, suo quoque calculo Auctor comprobet.

Sub Richardo II, Eduardi III. nepote & successore, Anglicanae Lib. V. res iterum in pejus ire coeperunt, per fati potius quamdam iniquitatem, quam Regis culpam. Namque Aurelianensis de eo ita sentit, virtutes quibus eminebat, vitia, quorum non erat immunis, multis superasse modis. Cum Gallis Scotisque; aut adversa, aut dubia fortuna, vel ab ipso, vel ejus ducibus pugnatum est. Hibernos repressit strenue: sed seditionum machinationibus tandem summa rerum ad Henricum Lancastriae Ducem translata. Mortem Richardo capto, carcerique incluso, ipsi ejus amici, ut ut inviti accelerarunt. Arma enim contra Henricum capientes, & presbytero cuidam Richardi, quem ex carcere elapsum fingebant, personam imponentes Henrico stimulum addiderunt, ut interfecto Richardo suae consuleret securitati. Caeterum ipsum Henricum IV. ejusque filium Henricum V. maximis, quos orbis vidit, Principibus annumerandos esse, non diffitetur Auctor, illum quidem ob pacatum Angliae statum, hunc ob Galliae regnum fortiter perdomitum. Ast utrique ambitionem exprobrat, quam ita illorum mentes occupasse dicit, ut regnandi causa divinas humanasque migrare leges, & quadrata miscere rotundis nulli dubitaverint.

Lib. VI.

Henrico V. parum erat Angliae regnum per nefas a patre occupatum, non meliori jure retinere. Idem per Galliam quoque, sola dominandi libidine, ut Auctor quidem censet, stimulatus, victricia arma circumtulit. Certe cum pater jam animum agens, haud obscure innue-

Lib. VII.

innueret, quam nullo in Angliæ regno occupando nifus fuerit jure, prompte responderat filius: gladio conservabo regnum, quod gladio occupasti.

Sed quo minus victoriarum suarum fructum perciperet Henricus V, præmatura mors, qua ereptus rebus mortalium fuit, effecit. Henricus VI, admodum puer corona equidem Gallicana Parisiis redimitus est; sed cum per ætatem rebus ipse præesse non posset, profecto mirandum non est, quod Gallis respirare paulisper viresque & animos iterum colligere licuerit. Sed plurimum ad profligatas Gallorum res restituendas, Anglosque omni laboris præmio privandos contulit Johanna Aurelianensis, quam Auctor divinitus ad vendicandam asserendamque Gallorum libertatem missam fuisse contendit. Nec vero hæc sola calamitas fuit, quæ afflixit Henricum. Accedebant enim intestini motus ab Eboracensi Duce excitati, quibus reprimendis cum par non esset Henricus, tribusque vicibus infelicitè pugnasset, captus tandem carcerique mancipatus, a pulso & fugato Eduardo, a Comite Varvicensi restitutus, regiæque dignitati redditus, mox victore Eduardo iterum, eadem denuo privatus, & nemine resistente, in carcerem detrusus, tandem a Glocestriæ Duce interfectus, inconstantis fortunæ exemplum luculentissimum posteritati præbuit. Certe omnibus istis virtutibus eum præditum fuisse, quibus Principem feliciter imperaturum fulgere decebat, ipse Auctor negat, nec tamen cum Cominæo consentit, qui stupidum hominem valdeque imprudentem fuisse dicit. Pietatem ejus maxime laudat, eamque miraculis post mortem comprobata asserit. Ita ergo per novam rerum commutationem a gente Lancastrensi ad Eboracensem regia in Angliam dignitas transit. Eduardus IV. ad gerendum reipublicæ clavum non ineptus, Numinis autem parcus cultor, regno occupato, non infelicitè quidem regnavit, nec tamen res memoratu dignas gessit. Filium ejus Eduardum V. cum fratre Richardo Glocestriæ Dux, crudelissimus homo, ut regno potiretur, interfecit: ipse regno deturbatus, & in prælio interfectus ab Henrico VII, qui ducta in matrimonium Eduardi IV. filia, connubiali fœdere Lancastrensem & Eboracensem gentem junxit. Hunc ob sapientiam summam Salomonem Angliæ dictum esse, notius est, quam ut ex Auctore hic commemorari debeat. Impostorum quoque Symenelli & Perkin Warbekii fata, prolixè ab Auctore expo-

re expo-

re exposita nemo ignorat. Uti nec istud, quod Henricus magnis suis virtutibus, per iniquas exactiones, & injustam eadem veri Comitis Varvicensis, labem, quæ elui nequit, adperserit: licet ut ultimo crimine se obstringeret, adductus fuerit, ut Auctor censet, a Ferdinando Catholico, qui filiam Catharinam Arthuro Henrici filio, vivente Varvicensi Comite, dare noluit. Mortuo autem Arthuro, Patrem excep-
Lib. VIII.
pit Henricus VIII. De hoc ut & filiabus ejus Maria & Elisabetha Auctor strictim solum quædam exponit, & commutationum, quæ sub iis in Angliam contigerunt, brevissimam quandam ideam exhibet. Hinc cum nostra ætate magnis subinde voluminibus horum Principum Historia explicata sit, mirum non est, quod Auctor nihil temere adferre potuerit, quod non & aliis jam sit observatum.

Quæ Angliam post Jacobi I mortem ad nostram ætatem usque
Lib. IX. X.
subiit fata, ea Tomus tertius, a doctissimo Auctore prioribus nunc additus, exhibet. Caroli I, Cromwellii, Caroli II, & Jacobi II res gestas eleganter hic explicari videas. Et ne in rebus hisce, quæ magnum utique momentum trahunt, sine auctore aut teste fide digno aliquid asserere videatur, commentarios, ex quibus præcipua hausit, indicat in Præfatione; quoad Jacobum II. autem, ex ipsis Regis sermonibus relationibusque multum se profecisse, non diffitetur. Turbarum, quæ Carolum I. exceperunt, originem altius repetens, ipsum Jacobum I. patrem ejus intempestivo pacis studio, ad quod tum per rationes, tum per indolem suam ingeniumque, ut autumat, ferebatur, id quidem effecisse ait, ut tot vitiiis morbisque Angliam scateret, quibus sanandis quantumvis prudens & felix Princeps vix par esse potuisset. Laudat eundem Jacobum, quod doctos magno prosecutus sit amore; at ipsam Regis eruditionem, quam alii tantopere deprædicant, non tanti faciendam dicit: reprehendit vero omnino, quod passus fuerit Buchanani librum, in quo in Regiam sanctitatem, ipsamque Regis matrem Mariam injurius fuerat, impune sibi consecrari. Carolum Jacobi filium non virtutibus quidem, ut alii dicunt, at fortuna destitutum fuisse. Hanc enim, licet aliquando illi favere visa fuerit, in iis tamen præliis, ubi de rerum summa concertabatur, eum profecto minus propitiam habuisse. Hinc totam motuum istorum seriem edisserit, eo minus a nobis hic attingendam, quo plures eam literarum monumentis consignarunt, quoque pauciores eam
Aaa ignorant.

ignorant. De Cromwellio callidissimo scelerum architecto, qui totam scenam instruxit, ita sentit Aurelianensis noster, ut indolens nec ad virtutes nec vitia proclivi eum præditum fuisse asserat; adeo, ut si in rectam ingressus fuisset viam, eam magnis exornare potuisset virtutibus, quemadmodum maximis sceleribus virtutumque, præsertim pietatis callida simulatione, eam corripit ac depravavit. Tandem & Jacobi II fata, ejusque ex Anglia fugam, & res in Hibernia infeliciter gestas prosequitur; de quibus itidem, cum in recenti omnium memoria versentur, aliquid addere supervacaneum foret.

BARTHOLOMÆI DE MOOR COGITATIONUM DE INSTAURATIONE Medicina, ad sanitatis tutelam, morbos profligandos, nec non vitam prorogandam, Libri tres.

Amstelod. apud Gerard. Borstium, 1695. 8. plag. 30.

Complexus est hoc tractatu clarissimus Auctor, quæ in Medicina tum docenda, tum facienda desiderari animadvertit, ut, cum emendatio nobilissimæ artis non in unum cadat hominem, aliis quoque præberet occasionem socias conferendi operas. *Libro ergo primo*, postquam de vulgari Medicinam tradendi ratione egit, triplicemque Medicinæ finem constituit, *sanitatis conservationem, amissæ restitutionem, & vitæ prolongationem*, statim accedit ad ea, quæ ad explicandam corporis humani & sanitatis rationem pertinent. Hic ergo Auctores in partibus impetum facientibus frigide vulgo versari queritur, hincque natam opinionem, unicum esse morbum, nempe scorbutum; sanitatis differentias non accurate satis examinari, temperamentique & sanguinis etiam in sanis diversitatem. Maxime proinde utilem esse censet economiæ animalis accuratiorem tractationem, sed absque logomachiis, ejusque ipsemet hoc loco affert breve aliquod specimen, in quo de saliva, manducatione, mutationeque ciborum in ventriculo non contemnenda afferuntur, ostenditurque inter alia, in hac & dissolutionem, & fermentationem, & concoctionem occurrere. Inprimis vero clarissimus Auctor circulationem sanguinis, a nullo hucusque rite explicatam, probe considerandam monet, animadvertendumque ad *impetum sanguinis ex corde erumpentis*. Qui cum maximi sit momenti, & ex vi illa maxima, qua sanguis premittitur in arterias repletissimas,

tissimas, plurima alias explicatu ardua facile deduci possint, fusius hujus naturam & usum experientissimus Auctor exponit. Ut ergo rite intelligatur valida illa pressio, quæ vel hinc colligi possit, quod cor sese horæ spatio bis millies contrahat, & supponendo duas uncias singulis pulsibus expelli, & sanguinem humanum esse circiter 20 librarum, tredecim vicibus unica hora massam sanguineam in circulum agat, attendere jubet ad amplissimarum arteriarum in angustissimos tubulos divaricationem, sanguinis texturam ramosam, aeris externi pressionem & hinc ortam constipationem fibrillarum minimarum, tunica arteriarum majorum, quarum tamen capacitas minor capacitate venarum, crassitiem & contrahibilitatem, valvularumque semilunarium, quæ sanguinis ad latera arteriæ aortæ in circulum & quasi vorticem acti regressum prohibent, necessitatem. Provocat etiam ad ejaculationem sanguinis in capite truncatis, & sectionibus vivorum animalium, dum sanguis non subsultim, sed magno & continuato erumpit impetu, quod a sola circulatione aut motus celeritate non procedit. Huic pressioni deinde tribuit majorem particularum sanguinis divisionem, caloris intestini conservationem & augmentum, nec non mixtionem partium accuratiorem. Unde consequitur, sanguificationem nec in hepate aut corde solo, nec a sola chyli & sanguinis confusione peragi, sed valido & intestino motu mediante, a particularum divisione, subtilisatione & plusquam perfectione, tum in corde, tum in ipsis arteriis absolvi. Ex eodem fonte derivat sanguinis vim elasticam, quæ non tam dependeat a particulis æreis sanguini in pulmonibus admixtis, quippe quæ admodum copiosæ non sint, sed quia particulae a pressione divisæ, mixtæ, in sanguinem reductæ, calidæ & pulsu valido evibratæ conantur se expandere, & spatium proinde majus requirunt. Ex eadem pressione repetenda ratio separationis spirituum animalium in cerebro, secretionumque reliquarum, imo etiam ipsius motus musculorum. Hunc enim tum fieri putat clarissimus Auctor, cum spiritus animales influunt in fibrillas nerveas per musculorum carnem dispersas & ubi coeunt, tendinem constituentes, easque tendunt, & sic sanguinem in progressu suo per tubulos arteriosos impediunt, qui proinde eos expandit, ut ita musculus contrahatur, & partem sibi annexam trahat. A pressionis hujus imminutione per inedia languorem animalium pendere; ab aug-

mento refocillationem, plurimaeque effecta, quae passionis perceptionem statim consequuntur, asserit. Somnum oriri existimat, cum sanguis particulis heterogeneis a pastu repletus difficulter per vasa minima circulatur, & ad cerebrum delatus corticalem substantiam premit, nervorumque principium quasi obturat, ut spiritus libere ad exterorum sensuum motus voluntarii organa fluere non possint, simulque rationem reddit, cur decubitu, calore aeris, ignis, stragularum, silentio, susurro leni, lectione libri parum nos afficientis, nec non vigiliis protractis, ad somnum proclives reddamur; item cur narcotica sanguinis motum intendunt, & tamen somnum provocent. Ad eandem pressionem recurrit in explicanda nutritione & accretione, quae tum fiat, quando sanguis per vasa, quae cunei rationem habent, & in omnes corporis partes, durissimaque etiam ossa se insinuant, propulsus, particulas arctius cohaerentes diducit, novas adjungit, & ita adauget. *Secundus liber* praecipua, quae in morbis considerata sunt, exponit. Ea fere huc redeunt; Non omnium morborum, ut quibusdam recentioribus placuit, eandem esse causam, sed motum quoque sanguinis iusto quandoque esse celeriore, & symptomata, quae vulgo a nimia sanguinis quiete deducuntur, revera pendere a nimio ejus motu: posse sanguinem quoque copia peccare, & tunc venae sectionem, experientia teste, juvare: morbi differentias accidentales maximi esse momenti, & diligenter attendendum ad morbos complicatos; ejusdem enim morbi diversas esse species, eundem quoque epidemium morbum varia producere symptomata, ratione variarum anni tempestatum: accuratius investigandam & annotandam morborum causam: haereditarium fontem plerumque esse humores fixos & tartareos, vel vitiatam partium structuram, aut pororum conformationem: adscititios plerumque a prava diæta oriri; commissum tamen in diæta errorem quandoque non verae causae, sed occasionis tantum morbi habere rationem: epidemiorum morborum considerationem late patere, diligenterque notandam anni constitutionis & morborum, qui hanc excipiunt, naturam; temporis quoque, veris, æstatis &c. rationem in morborum curatione habendam esse: ejusdem affectionis posse dari diversas & contrarias causas: perperam omnium morborum causam chylum vitiatum statui; quia multi morbi a causa externa, cum viscus aliquod leditur, graviaque symptomata, in sanis etiam, a nimia sanguinis copia, animi pathematibus, inedia,

inedia, omnibusque illis, quae pressionem sanguinis multum immutare valent, proficiscuntur, & animalcula in corpore nostro producta morborum quandoque sunt causae: falso plerumque accusari sanguinis quietem & obstructionem, cum tamen ille nunquam quiescat, nisi vita aut omnino aut ex parte extincta, ut in gangraena & sphacelo; inflammationem autem hinc fieri, quod sanguinis cum impetu irruentis progressus difficilior est redditus, sicque tunicae extenduntur, excitatur calor et partis intumescencia; atque ex eo explicari posse, cur repellentia juvent: desiderari exactam symptomatum doctrinam, quae tamen necessaria maxime ad morborum absolutam historiam contexendam: mortis etiam historiam, & eorum, quae mortem praecedunt & sequuntur, conscribendam esse, inquirendasque rationes, cur tam subito cesset circulatio sanguinis, & hanc consequens pressio; id quod Auctor vel cordis propellentis, vel spirituum animalium, vel meatuum vitio contingere aumat, & exemplo eorum, qui vel gaudio vel terrore nimio perimuntur, illustrat; in illis semilunares valvulas nimium diduci, ut tam cito contrahi non possint, sanguinisque arteriosi motum in cor retrogradum prohibere, in his nimium constringi illas valvulas existimans: ad signa quoque probe attendendum esse: crises in nostris regionibus non adeo esse conspicuas, ob aeris constitutionem frigidiorum, humores viscidos & scorbuticos, medicorumque nonnullorum imprudentiam, qui naturam materiae morbificae exterminationem molientem praeferunt: in statu morbofo illa, quae videntur pulsam efficere magnum, parvum aliquando producere, minoremque & magis oppressum esse pulsam, si arteriae nimium repletae spatium sufficiens non concedant sanguini a tergo prementi. *Tertius liber* circa ea, quae ad methodum medendi pertinent, occupatur. Taxatur autem vulgata illa Auctorum plerorumque doctrina, qua temperandi & evacuandi humores necessitatem quidem proponunt, ordinis autem & viae, qua in singulis id peragendum, parvam aut nullam faciunt mentionem; cum tamen in generalibus subsistendum non sit, sed distinctim exponenda, quae nam in morbi principio, augmento, statu, & declinatione sint adhibenda, v. g. in pleuritide venae sectionem in principio & agris plethoricis celebratam magni esse usus, postmodum adhibitis iis quae sudores movent; in statu aut *ἀκμή* male institui aut etiam nimium repeti. Quod speciatim attinet ad sanitatis conserva-

tionem, ejus fundamentum statuitur, *similia similibus conservari*, idque perfici mediante commoda diæta. Sanitatis restitutio hac propositione niti dicitur: *Morbis vel contrariis vel subcontrariis* (v. g. diluentibus) *expugnari debet, causa sunt tollenda, symptomata mitiganda*. Tandem exponuntur ab Auctore fusius, quæ ad vitam prorogandam faciunt, probaturque primo, dari artem vitam propagandi, licet huc usque fere neglecta illa fuerit a Medicis; & cum ad vitæ diuturnitatem requiratur præcipue corporis nostri vigor & robur, ambo hæc autem a spiritibus animalibus pendeant, hujus artis industriam occupari circa spiritus animales, ita ut doceat *illorum vitare jacturam, & promovere corroborationem*. Porro jacturam Auctor vel suffocationi adscribit, quando nempe spirituum vividorum & luminosorum productioni & distributioni locus non relinquitur, vel dissipationi. Suffocantur itaq; spiritus otio & ignavia, somnolentia, vita sedentaria, crapula, ingluvie & mœrore: dissipantur studiis, vigiliis, curis, venæ sectione, purgantibus, emeticis, salivatione, gaudio nimio, medicamentorumque spirituosorum, thermarum ac Veneris abusu. Ea ergo judice Auctore, vitæ ineunda ratio, in qua hæc incommoda vitantur; inprimis diæta bona eligenda, ita tamen ut non nimis sumus meticulosi, sed aliquid demus quandoque appetitui & consuetudini, attendamusque quos cibos facile feramus, cum multum a se ipsis differant ratione ætatis, temporis anni, præparationis; sicut v. g. jusculum galli decrepiti ægroto salubre fuerit, carnes ejus sanis pepererint anxietates circa præcordia, nausæam & vomitum. Notandum etiam, a quibus exercitiis bene, a quibus male habeamus, & ea cum primis eligenda, quæ non tantum pedes, ut deambulatio, sed etiam manus, brachia, denique totum corpus agitant. Somnus moderatus non negligendus; animus adversus passiones est præmuniendus; pathemata ipsa sedanda, & mens alio avocanda, ut sua sorte contenta esse discat. Quæ saluberrima præcepta eruditissimus Auctor testimoniis optimorum Græcorum Latinorumq; auctorum, ipsiusque S. Codicis, nec non luculentis exemplis comprobatur, & de inspirationis & expirationis usu doctè differt. Ultimo tandem loco de Medicinæ instrumentis agens, eam proficitur sententiam: Pharmacis suum constare debere honorem, Chymicæ suam dignitatem; huic vero abrogandam tyrannidem, Medicoque utriusque cognitionem summe esse necessariam; Chirurgiam denique sedu-

sedulo esse excolendam; medicamina probata publici facienda juris, & affectuum indagandas veras causas, ne ad quietem, crassitiem, lentoremque humorum semper sit confugiendum.

AD VIRUM ILLUSTREM DN. JO. ABRAHAMUM BIRNBAUM, J. C. Potentiss. Elect. Sax. Consiliarium intimum &c.

Epistola CHRISTFRIDI WÆCHTLERI, D.

Dresdæ apud J. C. Rüger, 1696. fol. plag. 4.

Occasionem Epistolæ huic præbuit Auctori consultissimo locus unicus Libanii, a Jo. Spencero ex Oratione illius *ὕπερ τῶν ἱερῶν* eo fine adductus, ut ostenderet, sacra Hebræorum ad certa loca fuisse adstricta, ut variis erroribus & ipsi adeo idololatriæ occurreret divinum Numen. Passim enim in agris & triviis templa & altaria extruxisse Gentiles, quia spes omnis agricolarum de fecunditate agrorum in illis collocaretur. Quod ipsum ex Oratione Libanii illustrare contendens Spencerus asseruit, eadem opinione olim seductos fuisse Israëlitas, & sacra sua passim in campis obtulisse, ante hanc legem divinam de tabernaculo & templo latam. Respondet Auctor, a temporibus Theodosii M. ad quem habita est illa oratio, ad institutum a DEO tabernaculum, grande intercedere spatium temporum ac intervallum. Dispungendum vero fuisse hoc totum negotium ex historia Patriarcharum, ordine rerum multo simpliciore. Imo sub Theodosio M. perinde in civitatibus habuisse Gentiles templa sua, & ab iis majorem securitatem dignitatemque sibi promississe, quam reliquis. Quumque Orationem illam primus ediderit Jacobus Gothofredus J. C. cum commentario & translatione Latina, tum vero Codicem Theodosianum ex Libanii orationibus locis quam plurimis exposuerit, congruum studiis suis putavit Auctor, si non orationem istam tantum, quam innuimus, sed universum Codicem J. Gothofredi Theodosianum percurreret, quidque in locis præcipuis præstiterit summus hic J. C. & quantam lucem Libanio & rursus ex Libanio historiæ Juris Romani passim intulerit, annotaret. Quæ cum aggrediretur, non potuit non Latina interpretatio Federici Morelli passim sub incudem paulo uberius vocari, quam ab ipso antea Jacobo Gothofredo factum fuerat. Et quanquam ille ipse, quum annotationes ad Philostor-

gium vulgasset anno seculi XLIII, in censuram Henrici Valefii incidit satis acerbam, apud Vossium tamen meruisse calculum haud paulo nitidiorem, atque nunc examen novum subiturum utrumque Richardi Bentleji, cujus novam Philostorgii editionem promiserit in commentariis ad Julianum illustris Spanhemius. Ceterum ex Tomo I. Codicis Theodosiani affert Autor primum, quæ ad L. 3. de Off. Re-
toris provincie ex Libanio commentatus est Gothofredus. Et recte equidem ait illum legere, καὶ αἱ τῶν ἐν ἀφικνεμένων, quæ negativa desit apud Libanium. In eodem vero loco hæsisse adhuc mendum, quod Tomo V. demum ad L. 1. de expensis ludorum sublatur sit, πλεον γὰρ δύναται γραμματέων διθύρων, πολλῶν καὶ μακρῶν λόγων ἐγγυθεν λεγομένων, pro quo Morellus, γραμματέων διθύρων πολλῶν. Jam ad L. 1. domin. rei quæ post, illustratur alius Libanii locus ex Oratione in necem Juliani, cujus emendationem Gothofredus non tetigerat. Tentavit enim hic Auctor, ὁ δὲ τοιαύτας μὲν ἐθηκεν νόμους, οἷς εὖρεν ὥστε μεγάλα τὰς πρότερον γενομένους ἀνθρώπους ἀζημιῶσαι, hic vero tales constituit leges, per quas vidisset homines antehac natos ab omni damno immunes maxime prestari. Ubi simul sed veluti obiter mentio fit lectionis Gronovianæ in alio iterum loco περὶ τῶν προ-
σασιῶν, καὶ πείθων φεύγειν ἀπὸ τῶν κινδύνων. Gronovius enim initio libri primi de Pecunia Vetere maluerat, καὶ πείθων. Noster autem, ποισὶν αὐτὰς καὶ πείθων. Succedit his elucidatio nova ad C. Theod. de naturalibus filiis, & Novellam Justiniani 89. c. 12, quam citra locum Libanii de Vita sua neminem, qua historiam textus, cogitando assecuturum censet Auctor. Porro e Tomo II. illustratur L. un. de Consulibus, atque iterum plura ad tit. de Curiosis, & translatio Gothofredi multis modis præfertur Morellianæ. Tum vero ad L. 12. de Cursu publico ostenditur, perperam Morellum, τρίχας δαλῶν τὴν δύναμιν, exponere, vult capillum divisum copiis, pro, copias in tres partes vel tripartito divisit. Ubi locum similem, sed æque corruptum suppeditat Autor ex Antiochico Libanii, ὥς ἐστι τὸ τρίχας διηρημένον αἷς ἐνα τύπον συνήγαγεν, ut si quis capillum divisum ad unam formam congregaret. In eodem hoc Tomo circa laudem Aristophanis translationem Morelli & Gothofredi ita recenset Autor, ut utramque explicet magis reddatque perspicuam. Ad Tomum III. vero succurrit ei L. 4. de Malef. & Mathemat. Ubi rectius Gothofredus, Ju-
liani no-

liani nomen loco Constantii infartum. Nam de Juliano Didio perperam id intellexisse Morellum, & contra fidem historiarum. Ad L. 1. de his qui ad statuas confugiunt, laudatur Gothofredi emendatio textus Græci pariter & translatio ejusdem, & locus alius ex oratione Libanii in Tisamenum, quem iste intactum reliquerat, utrobique lucem accipit. Tomo IV. autem instar commentarii in Libanium esse perhibetur Gothofredus ad L. 15. de Annona & tributis. Sed Autor tamen pro ὁ προξενῶν legit ὁ προξενῶν, Tisamenum respiciens: atque ibidem pro καὶ λό-
γοις malle eum videmus καὶ ἀλόγοις, quam lectionem paulo inferius codicem MSC. non parum adjuvare ait. Sed singula ista adducere paulo foret prolixius. Illud tamen non prætereundum, quod cum Libanius Senatū appellet τὸ μέγα συνέδριον, ansa data fuerit investigandi, quo ordine temporum vox illa a Græcis ad Judæos migraverit. Gothofredum enim ad L. 29. de Judæis satis habuisse, si diceret, Athenis & in aliis Græciæ civitatibus usurpatum vocabulum hoc fuisse; ante oculos autem forte habuisse Gul. Postellum, quem nimium laudaverit nuper etiam Christianus Wormius. Imo vero apud antiquissimos scriptorum Græcorum συνέδριον nondum designasse dicasterium quoddam forense, ex Xenophonte & Plutarcho adstruitur. Apud Sophoclem tamen occurrere de consellu regio, & consilii regii orbe vel circulo. Quumque Artaxerxes & Esdras Sophoclem intervallis non adeo disjunctis excipiant, pluribus conjecturis locum viamque muniri. Dictionem autem Strabonis & Diodori Siculi ad usum sui seculi hic temperatam esse, neque adeo vel Menochium vel Seldenum hanc rem expediisse, cui dissertationem suam vel præmiserit vel opposuerit Jo. Vorstius. Rediens hinc Autor ad L. 103. de Decurionibus, laudat denuo diligentiam Gothofredi circa loca Libanii, ita tamen, ut existimet, τὰς ὑπομενέοντας τῶν θερίων non esse, qui feras curent tantum, sed qui pugnent cum iis, & nunc victi ab iis, nunc victores earum fuerint. Multo vero magis ad Tom. V. commendatur industria Gothofredi ad L. 1. de Spectaculis, nisi quod in novum vulnus lectionis Libanianæ se dicat incidere Autor; cum enim sensum nullum habere cerneret ista, ἀλλὰ σὺ μὲν ἡμᾶς ἔμιν τὴν πόλιν, scribere non dubitavit, ἡμᾶς ἔμιν τὴν πόλιν. Ut mens Libanii hæc sit: tu, o Imperator, omni honore afficis nostram civitatem hanc, quæcunque ad legatos nostros dicuntur a te, vel cum iis tractantur, atque ita
Bbb
quoti-

quotidie urbs hac sit illustrior. Locum æque obscurum occurrere ait apud Gothofredum ad *L. 9. de infirm. his quæ sub Tyrann.* cujus sensum paucis aperit, addens præterea eundem illum recitari ac retineri ab eruditissimo Pagio, qualem invenerit, qui tamen ad annum Christi 387 in alio textu Libanii novam attulerit & accuratam translationem, relicta Valesii pariter & Gothofredi expositione Latina. Quare cum chronologiis illius perpetuo jungendum esse Pagium hunc, observat Noster. Nam & a doctissimo Baluzio nota stringente eas insignitas esse alicubi. Et perinde apud Gronovium de Pecunia Vetere, atque apud Joannem Schefferum de Re Vehiculari, deprehendi non pauca, quæ cum his commentariis Jac. Gothofredi comparari mereantur. Quantum ad ultimum illius Tomum, qui res ecclesiasticas occupet & sacras, remittit Autor Lectorem ad ea, quæ sub initium ex Oratione *ὅτι τῶν ἱερῶν* ad titulum de paganis, sacrificiis & templis jam adduxerit. Atque nunc sub finem novam plane operum Libanii editionem optat ab eruditis fuscipi. Nam & ineditas orationes multas fuisse in manibus Gothofredi, (quarum nonnullas nominatim subjicit,) & ingentem epistolarum copiam per universos istos VI. Tomos ex codice Regio MSC. suppeditatam spargi. Quibus omnibus si accedant commentarii Illustris Viri Ezech. Spanhemii ad opera Juliani recens editi, & ab eruditissimo Gisb. Cuperio ad Lactantium de Mort. persecut. post tot alios exoptati, multum lucis Libanio etiam, quod evolutiones illorum paria pene ubique faciant, hinc accessurum, spondet.

*HERMANNI WITSII ANIMADVERSIONES IRENICÆ AD
Controversias, quæ sub insaustis ANTINOMORUM & NEO-
NOMORUM nominibus in Britannia nunc
agitantur.*

Ultrajecti apud Guil. Van de Water, 1696. in 12. pl. 10.

INcognita atque auribus nostris inaudita hætenus nova Britannorum quorundam Theologorum pugna fuit, quæ præsentis libello componendo occasionem præbuit: neque levis illa est, aut talis, quæ circa minoris momenti controversias occupata sperni negligere mereatur. *Antinomos* videas hic, nomen superiori præsertim seculo no-

stra

stræ Germaniæ invisum, nunc in Anglia, sine dubio ab exasperatis concertantium animis, recusum; videas *Neonomos* novo sic nomine appellatos, istisque oppositos: sub quorum adeo infestis signis lites nunc novas in Anglia nimio fortasse calore agitari sic memorat, ut doleat Reverendus maxime Witsius, tantum in Prologo ad Theologos Britannos pacis ecclesiasticæ pietatisque studium professus, ut felicissime fortasse cum iis hominibus agi, qui non cognoscentes nisi Jesum Christum, eumque crucifixum, & ex Evangelii præscripto temperanter, juste & pie viventes, de Theologiæ rixis ne fando quidem audiverint, sapissime se animo secum cogitasse innuat. Certe ita peritum se crescentium indies controversiarum exhibet, ut non minimam calamitatis Theologorum, aut sane molestissimam eorum officii partem ducat, quod spinosarum controversiarum difficultatibus enodandis prolixam sæpe operam impendere cogantur. Hoc vero cum evitari non possit, prudentiam justorum omnibus iis commendat, quibus verbi commissa prædicatio est, atque ut in dissensu etiam æquitatem suam ac modestiam Deo hominibusque cum lenitate sapiente probent, hortatur. Hoc animo pertractatas lites Belgicas, quas ait penitissimo se dolere animo, æque ac Britannicas, optat: ita enim melius tranquillitati publicæ, & ipsimet veritati ac pietati Evangelicæ consultum fuisse. Ceterum ad suum de Britannicis his controversiis ferendum iudicium se non nisi tardum ac renitente gressu processisse monet, partim intricata argutarum subtilitate deterritum, quas ex Anglorum libris sibi ab utraque parte transmisissis ægre, nimirum linguæ illorum ultra mediocritatem non peritus, hauserit: partim, quod istas concinno ordine, & oratione perspicua exponere, laboris utique multum requireret. Quia tamen maxime sibi cordi fuerit Fratrum disidium componere, id eo alacrius se suscepisse, quo magis persuasus esset, in sermone magis quam re ipsa dissensum esse.

Sex autem capita sunt, ad quæ referri summam disceptationum Anglicarum ait. Primum de ratione ac modo impetrandæ salutis agit, variis iterum quæstionibus subdivisum, quas inter agmen ducit hæc: *an solum pænæ electorum peccatis debita, an vero ipsa electorum peccata, tam quoad maculam, quam quoad reatum, in Christum ut sponsorem translata sint?* Auctor posterius certo modo affirmat: Deum in-

Bbb 2

peccata

p. 18.

peccata Filio suo imposuisse: ita passim Scripturam loqui, Jes. LIII, 6. II. 12. 1. Petr. I, 24: hoc in veteri Testamento typice per impositionem manuum & peccatorum in pecudem sacrificio destinata adumbratum: imo diserte Ps. LXIX, 4, 5. fatuitatem reatumque a Christo tanquam suum agnoscere; iniquitates etiam Ps. XL, 13. Hæc autem non ita esse accipienda monet, quasi Deus, dum nostra peccata Christo imputat, illum ea admisisse judicet, quæ nos admisimus; inebriatum cum Noacho; incestum cum Lotho, adulterium cum Davide commisisse: indignam hanc cogitationem homine mentis sanæ, nedum Christiano: semper mansisse Servatorem sanctum, ab omni malo alienum, sine labe, separatum a peccatoribus: interim vi pacti, ex quo hominum sponsor factus est, eorumque personam in iudicio Dei sustentat, per imputationem reatum peccatorum sibi imputari passum, non maculam, nisi eo sensu dicas, quod squalentium & sordidorum locum occuparit, *deformi supra quemlibet forma præfiliis hominum*, Jes. LII, 14. atque, ut Gregorius Nyssenus bene ea mente locutus sit, *τῶν ἀμαρτιῶν ἡμῶν ἑύπων* tulerit. Ita utrumque dici posse, peccata nostra esse, non Christi, quippe a nobis patrata, & æternæ mortis reatum contrahentia: eadem vero peccata Christi esse, non nostra, in quantum ipsi, ut expromissori imputata sunt, nosque ob ejus satisfactionem in iudicio Dei ad condemnationem aut satisfactionem in propria persona compellari nec debemus, nec possumus. His itaque positis se nescire ait, cur quidam dicere malint, poenam aut reatum nostrorum peccatorum in Christum translata esse, quam peccata ipsa quoad reatum: posterius a Scriptura dici, cujus locutiones emollire velle animi perperam delicati esse judicat, nec sapientiæ sacrarum literarum iustum pretium statuentis. Ab altera vero parte non bonum, neque prudens factum existimat, quod nonnulli iusto longius progressi durioribus formulis, sanctoque Spiritui insuetis usi dicant, *nos non magis peccatores esse, quam Christus, qui peccatum pro nobis factus æque ac nos peccator sit: ita nostra peccata ipso actu in Christum translata esse, ut nos amplius peccatores non simus: electum, quamvis adulterium, furtum, idololatram commiserit, eum non esse illum adulterum, furem, idololatram, sed id potius de Christo affirmandum: nullum unquam in terris tantum transgressorem fuisse, quantus Christus &c.* Hæc Auctor præter Scripturas dici monet, & vix esse, ut aures tene-

ras non

ras non offendant. Ceterum quamvis tutius abstinere phrasibus his omnino censeat, non vult tamen in calumniam insolentius dicta rapi, si quæ forsitan apud auctores intemeratæ fidei occurrant: ita excusandos Chrysostomum, Oecumenium, Calvinum, Altingium, quos adducit. Tum factam in justificatione personarum permutationem, de qua inter Britannos lis est, exponit: non talem nempe, qua Servator in ordinem servandorum redigeretur, aut servandi fierent Servator; quæ insana cogitatio foret: sed eam, qua Christus electorum personam gerens peccatum pro iis factus sit, & electi in Christo iustitia Dei fiant: quam in rem ex antiquis Justinum Martyrem, e recentioribus Turretinum allegat. Quæsitum porro est, *an translatio peccatorum in Christum eorumque portatio, inchoanda sit a Christi crucifixione, & in ejus resurrectione terminanda?* Negat Auctor, dicitque, ab ipsa naturæ humanæ assumptione numerari debere; cum totum illud *ἡμῶν* servi & *ὁμοίωμα* *σπέρματος ἀμαρτίας*, ab initio vitæ Christi usque ad mortem durans, translatus in ipsum peccati argumentum sit: post mortem vero Christum peccatis nostris gravatum foedatumque statuere, hoc vero cum ejusdem *τετέλεσται* pugnare. Jam quod non nemo inter Britannos porro Christum *toto, quo nostra peccata tulit, tempore separatam a Deo* dixit, imo *odiosum Patri & abominabilem factum*, nimium in his verbis duritiei & insoliti horroris agnoscit Witius, re tamen ipsa controversiæ parum; cum neutri litigantium hypostaticam unionem solvant, sed potius illud *ἀχωρίτως* & *ἀδιουρέτως* Concilii Ephesini consiteantur, & lætificantis solum atque consolantis gratiæ præsentem illo tempore influxum quidam negent: quanquam id non admittit Witius, Christum toto passionum extremarum tempore nullo consolantis gratiæ sensu refocillatum fuisse. Quod autem Deo Patri maledictus sit & execrabilis factus, Scripturam expressis verbis ait asserere Gal. III, 13, in quem locum Calvinus verba adducit, defenditque eundem alibi Christum in damnatione constitutum dicentem. De phrasi vero nonnullis usurpata, quod Deus ad tempus Filium suum abdicaverit, rursusque ex mortuis suscitatum pro Filio agnovit, aliter statuendum judicat. Neque enim hanc phrasin, nec ullam aliam ei æquipollentem in Sacris Literis inveniri. Nec Deum Patrem, cum personam iudicis ageret, Christum unice prout fontem respexisse punivisseque, seposito omni filii & innocentissimi respectu.

B b b 3

Aliud

48.
P. 53.

Aliud Christi *Abba Pater*, aliud pendentis de cruce commendationem sui spiritus in manus Patris suadere. Ultima circa impetrationem salutis quaestio est: *num Christus eam suis absolute promeritus sit, an sub conditione fidei a Deo Patre danda?* Ubi prioris membri affirmativam non potes non expectare a Theologo Calvini de absoluto praedestinationis decreto doctrinam passim acriterque propugnante.

61.

70.

71.

72.

73.

74.

75.

Secundum caput Britannicarum controversiarum de impetratae salutis applicatione est. Disceptatur hic inter eos primo: *an jus aeternae hereditatis electis applicetur a prima nativitate, numque epocha applicationis figenda sit in naturali generatione, qua fiunt homines, non in supernaturali regeneratione, qua fiunt Christiani?* Negat Witsius; inter reprobum & electum ante hujus regenerationem actu nihil interesse tradens, nisi quod ex consilio gratiae huic concedantur media salutis ad regenerationem actu ducentia, illi non item. Quam in rem postquam ordinem suarum hypothesium prolixè satis exposuisset, decernit tandem: electum ante sui regenerationem revera esse in statu damnabili, non solum in foro suae conscientiae, sed & in foro Dei; tum demum a damnatione quoad suam personam absolvendum, quando incipiat esse in Christo, non secundum praescientiam Dei, sed actuali unione per Spiritum. *Uniri vero electos Christo etiam ante fidem*, quod alterum circa applicationem salutis quaestio est, affirmat; non solum in aeterno Dei decreto, vel unione confederationis aeternae, qua Christus a Patre constitutus caput omnium servandorum sit; sed & vera & reali unione, quando Spiritus Christi ipsos occupet, novaeque vitae principium infundat, quam nempe vitam fides demum sequatur. Ast mutuam tamen unionem, quae a parte hominis actiones etiam atque operationes involvit, per fidem demum fieri largitur. *Imputari porro* (nam & de hoc quaritur) *non solum fructus justitiae Christi fidelibus, verum ipsam quoque justitiam* defendit, haud secus nempe ac ad condemnationem reprobis peccatum Adami imputetur. Cumque per eam Christi justitiam perfecta simul ejusdem sanctitas imputetur, posse asserit electos non minus justos & sanctos dici, quam ipse Christus, quanquam huic soli praestitae sanctitatis laus competat. Probe tamen hic discernenda monet ea, quae ad justificationem pertinent, ab iis, quae ad sanctificationem: non enim in hac aequè ac in illa licite phrasès istiusmodi adhiberi.

Perdu-

Perductus ita ad *Justificationis* doctrinam Witsius, tertium istud rerum inter Britannos controversarum caput luculenter pertractat, quo majus nempe ejus momentum est. Atque adeo in D. Pauli mentem de negotio illo cum Judaeis & Gentibus disputantis sollicitè admodum inquit; controversias eorum temporum investigat; scopum epistolarum ad Romanos & Galatas, ac occasionem scribendi eruit; quid sit lex fidei, quid lex operum, exponit; cunctaque eo dirigit, ut non esse quibusdam Reformatarum partium accedendum probet, quibus fides & lex fidei apud Paulum non peculiaris aliqua virtus est, sed efficax assensus Evangelio praebendus, qui universam Novi Foederis conditionem notet, ac exercitium virtutum omnium Christianarum in se complectatur. Hoc postquam, uti diximus, multis rationibus impugnavit, specialemque virtutem esse fidem probavit, pergit ad essentiam ejus explicandam, quam dupliciter considerari posse observat, vel in idea, vel uti est in subiecto. Si in idea & perfectione sua spectetur, eam sine dubio in *πληροφωρία* consistere, firmissimaeque persuasione non de veritate solum Evangelii generatim, sed & speciatim de meo ad Christum omniaque beneficia salutaria jure. Ad hanc perfectissimam virtutem unicuique Christianorum enitendum ait. Cum vero supremum illa gradum constituat, & non omnibus promiscue fidelibus concedatur, sed inter hos etiam dubitantes atque tentati sint; a fide in idea considerata fidem in subiecto, seu quae in fidelibus est, distinguit, & hujus essentiam in receptione Christi ut Servatoris & Domini, animaeque ad eum refugio collocat, dictisque dein suarum partium Theologorum parallelis illustrat. Hinc ad aliam de fide quaestionem delabitur: *qualem ea ex se ad justificationem habeat, an ut causa quadam ejus faciende, num vero ut facta jam indicium atque argumentum?* Ut ostendat, non tam re ipsa quam verbis hasce duas sententias discrepare, distinguit cum Charnoco Anglo justificationem in eam, quae generalis seu fundamentalis est, quae electos omnes in persona Christi, a mortuis suscitati, qui tum omnium vices gesserit, justificados dici posse existimat; & specialem, quae cuique electo ita applicetur, ut illi propter Christum prima gratiae salutiferæ ac spiritualis vitae initia communicentur, utque adeo justificentur homo, i. e. declaretur unus ex iis esse, quibus jus vitae a Christo partum est. Hac itaque ratione si fides consideretur, justificationis

89-114.

82.

116.

119.

126.

127.

129.

130.

eam

- eam fructum, sequelam & indicium esse ait. Si vero stylo Scripturæ justificatio sumatur pro actione, qua Deus hominem ex hoste reconciliatum declarat, fidem omnino causis justificationis esse adnumerandam monet. Porro non pro conditione justificationis habendam, quam exigit Evangelium loco perfectæ illius obedientiæ, quam olim exigebat lex (quæ Neonomorum, quos vocant, inter Britannos sententia sit, & quæ novæ legis introductio Witsio videtur, dulcissimum, gratiosissimum, & Christo gloriosissimum Evangelii genium non parum corrumpens:) sed pro istrumento, quo Christi iustitia in ejus Evangelio oblata apprehendatur. Quod ubi monuit, & quæ in adversariorum sententia sibi displiceant ostendit, irenicas tamen theses iterum subnectit. Tum de *resipiscencia* sermonem instituit, *an dolor ille de peccatis, & propositum secundum voluntatem Dei vivendi, justificationem & remissionem peccatorum ut conditio disponens antecedit?* Commendat primo simplicitatem S. Scripturæ præinanibus istis scholarum subtilitatibus. Affirmat dein quæsitum certo modo: nempe cum actus fidei ac resipiscentiæ tempore simul sint, non posse eam fidei actionem, qua Christum recipimus ad iustitiam, exerceri sine vel prævia, vel certe concomitante resipiscencia & proposito novæ vitæ. Posthæc paradoxa quædam assert, quæ inter Britannos ventilantur: v. g. *omnia peccata, etiam futura, simul, una justificatione condonari;* (quam assertionem non solum veram & orthodoxam adstruit, sed & contra objectiones Galli cujusdam, cui non nihil indignatur, Theologi vindicatum it:) *Deum nulla in fidelibus peccata videre: vocem esse spiritus mendacis, qui dicat fidelibus, habere eos peccata conscientiam vastantia, & quæ ipsis incumbant, veluti onus gravius, quam ut portari queat;* ac *Davidem, dum id de se querebatur, non ex vero esse locutum:* atque alia istiusmodi plura, quæ tamen omnia sic emollit Witsius, ut videas, verba illum, non res improbare. Facessere tamen ex ore Reformatorum Theologorum immania isthæc dicta jubet, nec audiri in opprobrium & dedecus sanctæ religionis: *peccatum nullam noxam, damnumve inferre fidelibus: & hominem fidelem mox post atrocissimi criminis perpetrationem aque veniæ certum esse, quam esse possit post accuratissimam humiliationem.*

A justificatione ad *Fœdus Gratiæ* pergit, quartum controversiarum istarum caput. Quæritur in eo, num fœdus illud unice in atern-

na in-

na inter Patrem, & Filium ut omnium electorum caput representativum, conventionione consistat, an præterea adhuc alia conventio inter Deum & electas sit agnoscenda? Dein an Christus omnes conditiones fœderis gratia ita in se receperit, ut nulla omnino conditio ab homine exigatur, num vero exigi adhuc certa possit? Verum cum adhibitis paucis distinctionibus & prius & posterius affirmet, & componat totum dissidium Witsius, non est, ut his immoremur. Pergimus cum illo ad paradoxas de utilitate sanctitatis & bonorum operum assertiones, quæ quinto jam loco sub examen veniunt. Quinque in universum sunt, a Theologo nescio quo prolata, quæ docent: *bona opera ne via quidem ad regnum Dei rationem habere posse, nec esse aliquid agendum, ut vivamus, sed quia vivimus: nefas esse quidquam boni agere ea intentione, ut nostram promoveamus salutem: ne perfectissimo quidem, quantum in hac vita datur, officio sanctimonie vel minimum boni sive in hac seu in futura vita lucrari fieri, nec quicquam mali evitari, nec pacem conscientia promoveri posse, &c. exercitium bonorum operum ne pro idoneo quidem & sufficienti indicio atque argumento habendum esse, quod sumus in statu gratiæ: ipsamque adeo fidelium sinceram sanctitatem profectam a Spiritu gratiæ, in sui exercitio sordes & stercus esse coram Deo, ut qui illi operatur, nihilo gratior Deo sit, quam si illam negligeret, vitisve indulgeret.* Non immerito Witsius hæc ipso verborum tinnitu insolito horrorem audientium animis incutere, validisque eos adversus doctorem & doctrinam præjudiciis implere monet. Et quamvis Theologi illius explicationes una in medium proferre & moderatius de iis sentire non negligit; animadvertit tamen male religioni Gorgoneâ istiusmodi durissimarum locutionum larva consuli, seque adeo non videre, cur viri eruditi non nisi lapides loqui velint; quorum in unum congesta durities audientibus propemodum omnibus cerebrum comminuat: exponi profecto religionem cavillis hostium, & Arnaldum, celebrem Jansenistarum Patriarcham, his demum dictis insolentissimis ad probandum, quod hostes bonorum operum Reformati sint, indiguissè. Ceterum reipsa etiam falli, non solum verbis impingere Theologum, examinatis singulis propositionibus, fuscè satis ostendit.

Ultimum libri & controversiarum caput de ordine est, quo *prædicatio Legis cum prædicatione Evangelii jungenda sit.* Auctor, postquam quid Lex, quid Evangelium in varia acceptione notet, exposuit,

Ccc

posuit,

218. posuit, & ut a se mutuo distinguantur, seque iterum includant, nota-
 224. vit; quaestionem de ordine totam propemodum supervacuum & in-
 230. utilem censet, quum utriusque praedicationem jungi semper oportet:
 232. suam tamen ipse sententiam non dissimulat, initium novae vitae
 233. non ex praedicatione Legis, sed Evangelii esse. Hoc enim esse se-
 men regenerationis nostrae, quod ubi pectori infusum agere incipiat,
 tum vero animam e somno quasi vel morte potius excitatam foedita-
 tem suam Deo abominabilem contemplari, suamque sortem longe mi-
 ferrimam ingenti dolore desperandam reformidare, ad salutem sibi
 aliunde obventuram anhelam: quod ubi Legis ope factum, mox
 Christum videre Evangelio monstratum, deprehensam in eo salutis
 plenitudinem amplecti, Christum apprehendere & ab illo vicissim
 apprehendi, tumque ulterius ad inextimabilis boni amorem accendi,
 totamque se illius ministerio impendere velle, cui se salutem debere
 fecit. Atque ita rursus Evangelium ad Legem ut normam gratitudi-
 nis manuducere.

His ita expositis, Epilogo tandem omnes deductis veluti conse-
 ctariis hortatur, ut relictis extremarum opinionum praecipitiis, facili,
 plana, tutaque via gradientur: ne dicere reformident, quae Scriptura
 dicit, stulte se duriuscule illius dicta suis phrasibus lenituros persuasi:
 neve moderatas Scripturae locutiones rigidis suis, praefractis & hyper-
 bolicis exasperent, μηδεμίαν ἀφορμὴν δίδόντες τῷ ἀντικειμένῳ
 λοιδόριας χάριν: castigent, si quae a se ipsis dicta incautius deprehen-
 dant; aliorum dicta, si de mente constet, non inclementi censura
 vexent; & quae alia istiusmodi monita annectit Vir moderatissimus:
 quae si candide observentur, fore non dubitat, ut valere aliquando
 iussis infaustrarum dissensionum jurgiis, junctis omnes vocibus Dei
 in Christo gloriosam gratiam celebremus.

**SPECIMEN PHILOLOGICUM CONTINENS VARIAS OR-
 servationes et Emendationes in Diogenem Laërtium, Euripi-
 dem, Hippocratem, Philostratum &c. exhibitum a SA-
 MUELE BATTIERIO Phil. & Med. D.**

Basilæ apud Joh. Jac. Battierium, 1696. in 4. plag. 4.

Spe-

Speciminis hujus Philologici ut quaecunque edamus specimen, loco-
 rum, quorum emendationem tentavit clarissimus Autor, nonnullos
 adducemus; quam felix in medicina pro iis invenienda fuerit, Lectori-
 bus pro more nostro judicandum relinquentes.

E Diogene Laertio, in quo multa optime sese habentia male
 tamen admodum explicata, multa vitio laborantia sed infeliciter tenta-
 ta, multa denique quorum ne agniti quidem sint morbi, hodiernum in-
 veniri miratur, producimus potissimum locum, qui extat L. II. segm.
 16. ubi de Archelao ita legimus: ἔλεγε δὲ δύο αἰτίας εἶναι γενέσεως,
 θερμὸν καὶ ψυχρὸν. -- ὁ δὲ λόγος αὐτῷ ἕτως ἔχει. Τηκόμενον Φη-
 σὶ τὸ ὕδωρ ὑπὸ τῷ θερμῷ, καθὼ μὲν εἰς τὸ πυρῶδες συνίσταται,
 ποιεῖν γῆν, καθὼ δὲ περιέρχῃ, αἰερα γεννᾷν. Quae verba si vitio ca-
 rent, id fere sibi volunt, aquam a calore liquefactam, quatenus in igne-
 am naturam consistat, terram efficere secundum Archelaum. Cum
 vero tale quid vel sensisse Archelaum, vel scripsisse Diogenem, vix fiat
 probabile, quin aliter plane in consimili materia loquantur Heracli-
 tus & Hippasus Metapontinus, qui pariter ignem principium rerum
 statuerunt, apud Plutarchum de Placit. Philos. L. I. c. 3, certissimam
 corruptionem in voce πυρῶδες esse existimat, proque ea vel πη-
 λῶδες, vel πυγῶδες substituendum ducit. Firmare conjecturam sibi
 persuadet verba Plutarchi, qui libro de primo frigido, Philosophorum
 quorundam de terrae concretionem mentem his verbis exponat: ὅταν
 ἐκπαύγῃ μὲν τὸ ὑγρὸν, ἐκθλιβῇ δὲ τὸ θερμὸν. ὅθεν ἡ μὲν ἐν βά-
 θει γῆ πάχυνται εἰς ὡς ἀπὸ τῆς κρύσταλλο ἀπασα. Ceterum
 frustra in adducto Laertii loco etiam esse putat cum Meibomio Mena-
 gium, pro ψυχρὸν, ὑγρὸν reponentes. Ψυχρὸν enim retinendum
 omnino, perque illud ὕδωρ, quod ὑγρὸν est, intelligendum esse con-
 tendit. Inde vero apparere ait, Archelaum etiam ex iis fuisse, qui
 aquam τὸ πρῶτως ψυχρὸν dixerunt, in qua sententia Empedocles
 etiam & Strabo fuerunt.

In Euripidis Phoeniss, pro foede corruptis habentur versus 1399 & 1400.
 Sana tamen omnia Autori nostro videntur, si isto illi legantur ordine.

Τίθισιν πολυνείκης δ' ἀπὸ τῆς δόξης,
 Κνήμην τε διεπέρασεν ἀργαῖον δόρυ.
 Στρατὸς δ' ἀνελάλαξε Δαναϊδῶν ἅπας
 Πληγὴν σιδήρῳ παρεδόθεισαν εἰσιδὼν.

Ccc 2

In

p. 6.

p. 19.

In Hippocratis libro *περὶ ἑπταμήνου* non exigua obscuritate obvolvuntur ista p. 165 edit. vander Lindeniane. καὶ κατὰ τὴν γῆν προσκόρσας καρπὸς βυθμῶδες, ὅπως περ ἐν Αἰγύπτῳ πάντα προσκόρσα γίνεται. πολλά δὲ καὶ διὰ παντὸς ὄρεα διὰ τὸ πολυ-Φιλίην τῆς γῆς, καὶ τῆς θερμῆς τῆς περὶ ὁκαχάσιος. Nihil hic vidit, juxta Autorem nostrum, Hippocratis interpretes. Ipse igitur καρπὸς προσκόρσας, quod quidem vocabulum nullibi se legisse fatetur, pro iis fructibus, qui cito producuntur & germinant, accipit. Reliqua autem sic legenda esse conjicit: διὰ τε πολυχιλίην τῆς γῆς καὶ τὴν θερμὴν τῆς περιὸκαχάσιος, vel περιὸκαχεύσιος, hoc sensu: multa producuntur & germinant, tum propter abundantiam succi nutritii & terra fecunditatem, tum propter calorem ambientem.

Quæ in Philostrati operibus observat, Morelli potissimum versionem concernunt, qui cum pessimus Græcorum authorum interpretes omnibus fere hodie audiat, parum abest quin abolenda potius quam emendanda ejus translationes videantur. In divino vero Hieroclis in aurea Pythagoræ carmina commentario p. 65, ita legit: ὀδυρομένους δὲ μάλλον καὶ θρηνηντας ὑπεραλγῶν αὐτῶν καὶ ὑπερένχεδον, καὶ πάντα πειρᾶσθαι ποιεῖν, τὰ πρὸς τὴν μεταμέλειαν ἐκ τῆς ἀπωλείας εἰς σωτηρίαν αὐτὸν ἐπαναγόντας. hoc sensu: ut conemur omnia illa facere, quæ ad prænitentiam ipsum commovere valeant, ex perniciæ ad salutem ipsum perducentes.

Agmen claudat unicus Æliani locus, apud quem Var. Histor. VIII. 6. hodie ita legitur: ἐνθέν τοι καὶ τοι μᾶσι λέγειν μηδὲ τὸν Ὀρφέα σοὶ ὄν γεγενῆσθαι Θρακὰ ὄντα, ἀλλ' ἄλλως τὰς μύθους αὐτῶν καταψεύσασθαι. Varie locum illum sollicitarunt eruditi, quem ita corrigi & vertit Battierius: μηδὲ τὸν Ὀρφέα σοὶ ὄν ὄντα γεγενῆσθαι Θρακὰ. Ἀλλ' ἄλλως τ. μ. α. κ. h. e. Orpheus illum sapientem Thracem nullo modo fuisse, sed temere fabulas de eo mentitas esse.

ARNOLDI WESENFELD GEORGICA ANIMI ET VITÆ

Francofurti ad Viadrum, impensis Joh. Volckeri. A. 1696. in 4.

Constat Alphabetis circiter quatuor.

Cum Rationalis & Moralis Philosophiæ Professore in Universitate Viadrina agat clarissimus Autor, suo huic muneri convenientissimum existimavit Georgicam hanc animi & vitæ condere, ac Pathologiam

logiam practicam, moralem nempe & civilem, paulo penitius excutere. Observaverat, quod illustris Verulamius eandem retulerit inter desiderata Ethices, quæ in corpus doctrinæ nondum redacta sint, quodque in ea explananda characteres inprimis dispositionum diversos, affectus deinde, ac eorum tandem remedia accurato scrutinio per-vestigare jussisset. Neminem autem hæcenus se conspexisse profiteatur, quem his consiliis per omnia obsequenter dicere audeat; quamobrem ipse viam illam ingredi, & quantum liceret, in ea progredi tentavit. Gerit autem se ad illum modum, ut, supposita quidem e sacris defectione generis humani, duabus partibus, generali altera, altera speciali, negotium integrum absolvat. Utrunque passionum originem & dependentiam unius ab altera declarat, cognationesque & influxus earum varias in se mutuo ostendit; tum fines, ad quos a naturæ Auctore destinata videantur, indagat, atque declinationes ab his finibus una cum modis, non suis tantum sed & aliorum, nævis prudenter & cum effectu occurrendi scrutatur; nec in modos solum ipsos inquisivisse contentus est, sed etiam eorundem nexum cum sperato effectu, ac rationem, quo ad illum producendum influant, proponit, ac ubivis radices boni & mali, a quibus omnis passio dependeat, radicumque harum fibras examinat. Orsus igitur in parte generali a corpore & mente, hujusque cum illo unione, mox ad varietatem, originem, & naturam passionum progreditur; quibus expositis generales passionum motus declarat, inde passionum moralitatem ostendit, usumque & abusum designat, locoque ultimo remedia seu directionem passionum non in se modo sed & in aliis feliciter fuscipiendam commonstrat. In parte speciali ea, quæ ante de passionibus in universum omnibus generali discursu monuerat, sigillatim nunc circa primarias earum species uberius deducit, ac, præmissis de subordinatione passionum variis positionibus, admirationem primum, & illius adjuncta atque consequentia existimationem & contemptum, dehinc amorem ac odium oppositum, mox desiderium & averfationem, ulterius lætitiæ tristitiæque, spem porro, desperationem, audaciam, metum, ac iram denique considerat, uniuscujusque e passionibus his naturam, varietatem, originem, nexus, phænomena, characteres, usus, abusus, remedia, cum modo eam excitandi & sedandi in aliis fusius indagans. Nondum tamen sat perfectum opus

isthoc ipse reputat, ac se proin Commentario posthac prolixiori ea, quæ inter meditandum ulterius obvia habiturus sit, inserturum, Sylvam insuper miscellaneorum observationum pathologicarum ex Historicis præcipue collectam aliquando daturum pollicetur. Nos ipsi otium & vitam ad hæc perficienda apprecamur, sicut & prospera volumus incrementa operi illi ejus alteri, quod sub titulo *Theatri universalis motuum vite civilis & militaris* lucem publicam aspiciet, cujusque eam hic *συναρπαζία* dedit, quod istud vim ac impressionem, quam res ac relationes universæ tum in singulos homines tum plures in unam societatem collectos faciant, expositurum, motuumque horum origines, nexus, ac modum impellendi, unde rationes intimæ se aliosque in omni occurfu objectorum dirigendi dependeant, manifesto declaraturum sit.

GEORGII PASCHII, PHILOSOPHIÆ MORALIS IN ACADEMIA KILONIENSI Prof. Ordinarii Schediasma de Curiosis hujus seculi inventis, quorum accuratiori cultui facem prætulit antiquitas.

Kiloni apud Joh. Sebast. Riechelium A. 1695. in 8. plag. 23.

Quamvis passim versentur in eruditorum manibus scripta, quæ seculi hujus inventa recensent & exponunt, raro tamen in illis notantur documenta & vestigia, quæ comparent apud veteres, nobilissimi Almeloveenii opusculum si excipias, quo ea, quæ ad Medicinam faciunt, præclare pertractavit. Quapropter non ingratum eruditis laborem suscepit clarissimus Paschius in indagandis fontibus veterum, a quibus novarum dispositionum & inventionum per plerasque scientias deducti sunt rivi. Prætermissa enim uberiori tractatione eorum, quæ nuper reperta creduntur in arte Machaonia, cujus aliquot tantum adducit arcana, quæ vel plane non vel summatim attingit Almeloveenius, disciplinarum tantum non omnium inventa recenset, quæ suam antiquitati debent originem, demonstratque breviter, adductis in majorem veritatis fidem ipsis priscorum auctorum verbis, non esse nova illa omnia quæ novitatis blandiuntur specie, polliceturque se daturum operam, ut nobili argumento justæ adjungantur accessiones.

Post-

Postquam ergo de inventis nov-antiquis in genere egit *cap. 1.* ostenditque neque adspernanda vetera omnia, neque contemnenda, quæ nova sunt, cum tantum absit ut veteres, quantamcunque impenderint curam & industriam expoliendis disciplinis & artibus, omnibus numeris absolutas eas nobis reliquerint, ut futura etiam seculum quod scitius effingant habitura sint, semperque laboris provinciam in excogitandis novis occupare queant, *Cap. 2.* laudat disciplinarum hoc seculo factam instaurationem, interque illos, qui eam vario, ut eventus docuit, successu moliti sunt, recenset Baconem de Verumalio & Boccalinum. *Capite vero tertio* prolixius de novæ sectæ conditore Cartesio tractat, recentioresque pariter ac veteres, a quibus Cartesius apparatus suum philosophicum accersivit, ex Huetio commemorat, imprimis autem, a quibus dogmata de dubitatione, ideis, & brutis automatis acceperit. Pergit hinc de aucta sensim doctrina morali, novisque ejusdem accessionibus exponere *capite quarto*. Philosophiam enim moralem segnius, quam par esset, excultam ante Socratis tempora, ab hoc vero, Xenophonte, Platone, Aristotele plurimum fuisse exornatam ostendit, nostro autem seculo de jure naturali doctrinam luculentius expolitam a Grotio, instructo auxiliis Alberici Gentilis, Balthasaris Agalæ, Jctorum veterum, Covarruvie, Vasquii, Aristotelis ejusque veterum commentatorum Græcorum, imprimis Ephesii, Eustratii, Aspasii, nec non Philosophorum, Historicorum, Poetarum, Rabbinorum, quorum testimonia frequenter laudat. Inter commentarios in opus Grotianum, Bœcleri laborem palmam tenere censet; Seldeni autem libros de J. N. & G. juxta disciplinam Ebraeorum, non subire posse vicem pleni systematis in Jure naturali. Porro Machiavelli librum de Principe examinat, ut adpareat nihil protulisse novi Florentinum Politicum, sed illa dominandi arcana, quæ tradidit, omni tempore obtinuisse. Ad Machiavelli autem principia se conformasse in civilibus Hobbium judicat, cujus errores de felicitate hominis & origine societatis refutat, tandemque allatis Pufendorffii & Alberti nostri hypothesibus, recensione eorum, quæ Becmannus in Morali doctrina desiderat, hoc caput claudit. In *capite quinto*, postquam summa capita tractatus Almeloveenii ex Actis Erud. A. 1684. fuere allata, differitur de chirurgia infusoria & transfusoria, quarum illam multi existiment descripsisse circa se-

ca seculi hujus initium Libavium & Pegelium, hujus autem umbratilem figuram expresserit Marsilius Ficinus, qui seculo XV. claruit; de circulatione sanguinis frustra oppugnata, postquam ab HARVÆO iterum in lucem revocata, quamvis ejus inventionem Paulo Servitæ nonnulli tribuant; de Chemiæ antiquitate ejusq; cultoribus, Fratribus roseæ crucis, Collegio Rosiano, Paracelso, Arnolfo de Villa nova, & Raymundo Lullio; de Chrysopœia; de ductibus salivalibus nuper inventis. *Ultimum caput*, quod amplissimum omnium est, complectitur inventa Physico-Mathematica; atque hic quidem collecta videas, quæ alias sparsim traduntur, de analysi speciosa, de circuli quadratura, systemate Copernicano & Tyconico, tubo optico, maculis Solaribus, comitibus Saturni & Jovis, stellis novis, asterismis novis Hevelii & Kirchii, tuba stentorea & acustica, thermometro & barometro, arte æronautica, arte volandi, curru velifero, automatis volantibus, campana urinatoria, navigatione sub aqua, perizonio & caligis aquaticis, Wagenseilii hydrafpide, instrumento profunda maris scrutandi, derivatione Viadri in Spream, conjunctione maris mediterranei cum oceano, thaumaturgice circumforaneorum, statuis loquentibus & ambulantibus, horologiis, mobili perpetuo, globo Gottorpiensi, machinis ad tollenda pondera ingentia, operibus adeo minutis ut fugiant pene aciem oculorum, Papini digestore, arte lignisparendi, speculis ustoriis, sclopetis pneumaticis, tormentis bellicis & pulvere pyrio, pulvere sympathetico, typographia, arte pingendi & scribendi aucta, instrumento pantographico, atramento sympathetico, tachygraphia, & steganographia.

LIBRI NOVI.

Catalogus Librorum Manuscriptorum Bibliotheca Cottoniana. Cui præmittuntur illustris Viri D. Roberti Cottoni Vita & Bibliotheca Cottonianæ Historia: Scriptore Thoma Smitho, Ecclesia Anglicana Presbytero. Oxonii e Theatro Sheldoniano, 1696. fol.

Henr. Wilh. Ludolfi Grammatica Russica. Oxonii e Theatro Scheld. 1696. 8.
M. Tullius Cicero de Oratore ad Q. Fratrem. Ex MSS. recensuit Tho. Cockman. Oxonia e Theatro Sheld. 1696. 8.

* *

ACTA
ERUDITORUM

publicata Lipsiæ

Calendis Septembris, Anno M DC XCVI.

JOMA. CODEX TALMUDICUS, IN QUO AGITUR DE SACRIFICIIS, ceterisque Ministeriis diei Expiationis &c. ex Hebræo in Latinum versus & commentariis illustratus a ROBERTO SHERINGHAMIO. Accedit JACOBI RHENFERDII Comparatio anniversaria Expiationis Pontificis M. in V. T. cum unica ac æterna Expiatione Jesu Christi.

Franequeræ apud Wibium Bleck, 1696. 8.

Plag. dimid. 21.

Digna omnino hæc Roberti Sheringhamii commentatio, Talmudicæ tractatus Joma versio fuit, quam in lucem denuo prodire juberet vir doctissimus Jacobus Rhenferdus. Sive enim argumenti gravitatem, sive doctrinæ, tum in versione ipsa, tum in commentariis subnexis elegantiam spectes, utroque nomine non potest non omnibus se probare: præsertim cum id, quod desiderari poterat, ipse Rhenferdus suppleverit, eruditam comparisonem expiationis anniversariæ Pontificis Maximi in V. T. cum unica atque æterna expiatione Jesu Christi, adjiciendo. Nos eundo per annotationes, nonnullos ex amœnissimo campo decerpemus flores, illarum indolem Lectoribus demonstraturos.

Memoratur in Mischna *לשכר פלהדרין* domus Parhedrorum. Græcam hanc vocem esse, jam Buxtorffio observatum est, & pluribus a Sheringhamio comprobatur. Simul tamen refellit is Constantinum L' Empereur in annotationibus ad codicem Middoth asserentem, conclave parhedrorum idem esse quod conclave loci lapidum, & sic prius vocatum, quod multum ibi vasis lapideis utebantur, posterioribus autem temporibus conclave parhedrorum dictum

D d d

etum

Ad Cap. I.
P. 2.

ctum esse. Sed secus se rem habere, documentis ex Gemara petitis, quibus innuitur, quod conclave loci lapidum non fuerit conclave Sacerdotis Magni, sed Sacerdotis, qui vaccam rufam comburebat, probat. Interim locum hujus conclavis definire non audet, cum ne ipsis quidem Doctoribus Gemaricis notus fuerit, nisi quod hoc ex illis colligatur, ædificatum istud fuisse e regione domus Abtines, nec procul a domo lotionis, quæ supra portas aquarum erat, abfuisse. De modo, quo juniores Sacerdotes summum Pontificem, ne somnum sibi obrepere pateretur, impedituri, strepitum excitasse dicuntur, differens erudite contra Judæos probat, Sacerdotes istos instrumenta musica indice digito percussisse. Miratur ergo, Doctores Ebræos Gemaram aut non intellexisse, aut ab eadem recessisse. Temporis quoque, quo Judæi sacra ordiebantur, mentionem injiciens, docet, non Judæis tantum, sed Christianis quoque in more positum fuisse, summo mane initium divinis rebus operandi facere, quia mens tum solutior puriorque existat, nec ullis rebus impedita, majori impetu in Deum feratur. Addit, Christianos veteres sacra hæc matutina τὸν ἑρῶγον vocasse: & apud Gentiles quoque eadem obtinuisse docet.

Ad Cap. II. De voce מרחק differens notat Buxtorffium dicentem, quod vox ista ad altare relata significet *separare, remove cineres ab altari*. Ast pugnare hoc diserte cum Talmudicorum effatis ostendit, cum in tribus majoribus festis Sacerdotes delecti sint מרחק מן האל, in quibus tamen cineres neutiquam ab altari remotos fuisse, ex Tract. Tamid cap. II. constet. Concludit ergo, hanc vocem melius reddi per: *expurgavit, verrit, deterfit altare; quisquillas, pulverem, cineres in cumulum congeffit*. De micatione digitorum in sacris Judæorum quandoque usitata exponens, observat Judæos ideo digitos numerasse, quod nefas duxerint numerare homines: cum ergo numerum hominum scire desideraverint, a singulis eos aliquid acceperisse, & res istas numerasse, ex quibus numerus hominum illis innotuit. Addit, Judæos hoc probare ex I. Sam. XI. 8. ubi Saul dicitur numerasse populum בבוך, id est, ex mente Hebræorum, *in fragmento*. Per fragmentum autem quosdam intelligere fragmentum arboris, sive ramum ab arbore avulsum; singulos enim ramum gestasse manibus, ut ministri Regis non homines, sed ramos numerarint: alios tamen per fragmentum, fragmentum lapidum intelligere: quosdam בבוך expo-

exponere in agnis, ita ut sensus effati hujus conveniat cum loco I. Sam. XV, 4. ubi verba מרחק eadem fere ratione a Judæis explicentur. Id quod pluribus Noster exequitur. Vocis מרחק rationem edisserens, eandem perperam, tum ab aliis, tum etiam a B. Luthero, & Aria Montano, per *sartagines* reddi contendit, cum potius *frixæ* denotet, id quod ex Talmude satis constare putat. Præterea & istud monet, in festo Tabernaculorum quotannis aquas oblatas fuisse; unde non tantum Abulensem & Sanctium, negantes aquam unquam offerri potuisse, erroris convincit, sed & Christum Servatorem in festo Tabernaculorum hinc occasionem accepisse, populum, ut ex se ceu ex fonte vero divinam sapientiam & cetera Spiritus S. dona hauriret, adhortandi, sibi valde verisimile fieri asserit. Addit, sonante tuba cum ingenti plausu & gaudio aquas in templum inductas fuisse, moremque Latinis frequentatum, tibiis, dum libamina offerebant, ludendi hinc fluxisse.

Lotiones populi Judaici typos atque figuras baptismi fuisse autumat. Præsertim summi Sacerdotis, in die Expiationis sacris operaturi, lotiones huc spectasse. Hinc & factum arbitratur, ut Græci posteriores baptisteria κολυμβηθρας appellitaverint, accepta ab Hellenistis voce, qui ea piscinas & lacus aquarum designabant. Hac occasione & quale inter מרחק & מרחק intercedat discrimen, exponit. Manus capiti victimæ ideo impositas esse, ut innueretur, vitam integram moresque inculpato a sacrificantibus requiri, ex Philone observat. Vocem מרחק generalem esse contendit, eamque primo ad magistratus civiles, deinde ad duces militiæ, & denique ad sacerdotes referri, exemplis Doctorumque Hebræorum testimoniis comprobatur. Sic & de voce מרחק docet, eam omne vas, in quod sortes conjiciuntur, denotare, Hebræosque eam a Græcis accepisse, quibus καλπη & κάλπης urnam significant, in quam sortes injicere solebant. Ceterum modum sortitionis, quo Hebræi utebantur, Gentilibus quoque familiarem fuisse, ex Juvenalis quodam effato evincit. Sortes ipsæ, quarum & Levit. XVI. 8. mentio injicitur, fuerintne buxinæ an abiegnæ, an ex alia arborum specie factæ, definire non audet, cum vox מרחק ad varias arborum species extendatur: in versione tamen Maimonidem sequitur, qui ea buxum denotari credit. Aquas noctu ex Hebræorum sententia pollui, luculentis ipsorum documentis demonstrat. Errasse ergo Buxtorffium inde concludit,

- dum vocem נפסל in hocce Talmudico codice per *putrescerent* transtulit, cum de pollutione aquæ, neutiquam de ejus putredine sit capienda. A Judæis ad Gentiles hanc sententiam fluxisse, ex eo evincit, quod hi crediderint, noctu totum mundum pollui; quemadmodum Virgilii, Persii, Servii effata Auctori laudata comprobant. Buxtorffium ideo quoque reprehendit, quod voces טרף בקלפ trans-
 Ad Cap. IV. tulerit: *disrupit arculam*, cum potius reddenda sint: *succussavit*, sive
 p. 41. *vibravit urnam*. Nec enim Buxtorffianam versionem ullo modo ad
 p. 42. rem ipsam quadrare demonstrat. בית שחיטה, *domum sive locum mactationis*, apud Talmudicos cervicem indicare docet. Moris enim fuisse sacrificiis primo cervicem incidere. Gentilibus idem in usu fuisse, Homeri, Apollonii Rhodii, aliorumque documentis ostendit.
- Ad Cap. V. Conclave vaforum לשכת הכלי Græcis posterioribus
 p. 49. σκευοφυλάκιον dictum fuisse, monet. Habuisse enim & eos in templis suis conclavia, quibus calices, & quicquid erat vasariae suppellectilis, custodiebant: id quod Codini testimonio probat. Hinc nonnulla de lapide foundationis, de quo mira Rabbiorum commenta extant, in medium affert. Nimirum Hebræos Doctores tradere dicit, quod Deus lapidem istum in medio mundi sive terræ centro collocaverit, unde & lapidem foundationis dici, quod inferius mundi fundamentum & firmamentum fuerit. Aliis autem hunc lapidem foundationis ideo hoc nomine insigniri porro docet, quod cetera ex ipso tanquam ex prima materia, seu primo fundamento creata sint. A
 p. 56. Græcis forte fabulam hancce accepisse Hebræos existimat, quippe qui itidem homines ex lapidibus a Deucalione & Pyrrha projectis procreatos esse comminisciebantur. Cetera quæ de hoc lapide disserit, nunc mittimus. Cum expiationibus Hebræorum expiationes Gentilium contendens, magnum quod inter utrasque discrimen intercessit, notat. Hebræorum enim expiationes sanguine tantum factas esse: aut Gentiles interdum sulphure, & igne, aliisque rebus aliquid expiasse docet. Sanguinis autem hæc sparsio quomodo facta fuerit, prolixius edisserit, cumque Hebræi Sacerdotem summum sparsisse tradant כסעיהו *instar flagellatoria*, modum flagellandi paucis evolvit, & istos hoc demum sibi voluisse inde concludit, sparsiones ordiæ fuisse factas, ita ut certa series sparsionum con-

conspici posset. Nonnullos tamen Hebræorum hic secus sentire Ad Cap. VI.
 monet. p. 67.

Vocem נדבון arcam eleemosynariam, unde liberalitas exercetur in pauperes, quandoque denotare Buxtorffius asserit. Perperam, iudice Sheringhamio. Locum enim, quem Buxtorffius ex codice Sanhedrin attulit, ita comparatum esse, ut hæc vocis istius significatio ad eum plane non quadret, ostendit. Gradus per quos hircus emissarius urbe exibat, viam quandam elevatam, sive aggerem potius vel tabulatum fuisse comprobat, ejusque figuram ex Maimonide exhibet. Porro tam apud Judæos, quam ceteras Gentes nullam victimam fuisse, cujus non pars aliqua fuerit combusta, demonstrat. Sed & in eo nonnulla Hebræorum Gentiliumque sacrificia convenisse docet, quod saltem viscera super aras fuerint combusta. Josephum obiter refellit, asserentem, etiam τὰς ἐξοχὰς sive extremitates, id est, caudas super altare oblatas esse.

Idem Josephus alibi asserit, Sacerdotem magnum sacram stolam Ad Cap. VII.
 nunquam gestasse, nisi cum immolaret victimam. In eo non tantum a
 p. 78. Talmudicis eum dissentire, sed &, si de jure loquatur, aperte falsa tradere, Sheringhamius asserit. Idque vel ex eo probari posse ait, quod Sacerdotes summi & tunc sacris vestibus uti fuerint, cum oraculum Urim & Thummim consulerent. Cum vero in templo secundo id cessaverit, fieri potuisse addit, ut nunquam Sacerdos magnus sacras indueret vestes nisi sacrificaturus. Gregarios autem Sacerdotes sacris vestibus itidem, cum ministerio altaris non adessent, uti potuisse, contra Seldenum asserit, suamque sententiam prolixè tuetur. De stola sive צמיתא ita disserit, ut eos refellat qui hac voce genus vestimenti Medici aut Persici denotari autumant. Græcis enim hanc vocem suam debere originem, quibus stola indumentum omne, cujuscunque sit generis, significet. Ita quoque Hellenistis hanc vocem usurpari. Eam autem stolam, qua Sacerdos cum legebat utebatur, factam fuisse ad modum pallii. Ceterum cum in fine hujus capitis octo summi Sacerdotis vestes, quibus sacris operaturum indutum esse oportebat, recensentur, ingens Sheringhamio sese aperit campus de hisce vestibus aliquid commentandi. Erudite ergo de tunica, de femoralibus, tiara, pectorali, Ephod sive superhumerali, pallio, lamina, & cunctis adeo Sacerdotis summi ornamentis disserit, quæ hic commemorari instituti leges prohibent.

hibent. De Urim & Thummim saltem ejus sententiam prætermittere nequimus. Nimirum quis fuerit modus hocce oraculum consulendi, certo definiri non posse, ingenue fatetur: Talmudicos tamen Doctores hac de re ita sentire, ut Pontificem dicant arcam versus faciem inflexisse; eum, qui oraculum consuluit, illi a tergo stetisse, atque dixisse, faciam hoc aut non faciam? tum Pontificem Urim & Thummim inspexisse, & e vestigio responsum invenisse; responsum autem illud divinum exilientes indicasse literas; namque nomina Abrahami, Isaaci & Jacobi, & nomina duodecim tribuum pectorali Sacerdotis summi, una cum hisce verbis כָּל אֱלֹהִים שֶׁבְּיִשְׂרָאֵל, insculpta, totum continuasse Alphabetum; simul tamen tum Spiritum Sanctum Pontificem erudivisse, ne in literis combinandis erraret, aut dubius atque anceps hæreret. Et hanc quidem Talmudicorum Doctorum sententiam valde sibi verosimilem videri fatetur, simulq; Schickardum notat, quod hanc Judæorum sententiam rite non habuerit perspectam, & multa hac de re tradat, quæ a veritate plane abhorreant.

Ad Cap. VII.

p. 95.

p. 101.

p. 103.

De jejunio diei expiationis Mischna præcipiens, ritus jejunantium paucis edisserendi Sheringhamio occasionem suppeditat. Mulier autem prægnans dum legibus jejunantium adeo non teneri asseritur, ut ei etiam carne vetita vesci nefas non fuerit, addit ex Gemara, moris fuisse plumam aut virgulari in iusculum aut humorem rei vetitæ prius immittere, & in os ei inferere, & si inde cupiditas ejus sedata & consopita non sit, ipsam carnem ei concedere. De pica, quam *κίττα* Græci vocant, itidem hic nonnulla adfert. Tandem & illud observat, credidisse Judæos, morte omnia delicta expiari. Hinc solennem istam formulam ortam esse: sit mors mea expiatio pro omnibus peccatis meis. Gentiles idem sensisse, ex Virgilio & Libanio probat. Ceterum illos, qui alios læserant, in die expiationis tum demum scelerum veniam impetrasse, si læso satisfacissent. Hinc lucem affundi credit Servatoris effato Matth. V. 23.

Quæ Judæi de suo Sacerdote summo delicta gentis Israëlitiæ expiante memoriæ prodiderunt, ea scite ad Christum Servatorem ejusq; unicam & æternam expiationem, vestigiis Ainsworthi & Altingii insistentes accomodat Rhenferdijus. Nos, ne & hic documentum specimenque desit, doctissimi Viri de hirco emissario sententiam paucis saltem indicabimus. Nimirum postquam ex Willeti Hexaplis in-

Levit.

Levit. XVI. octo diversas Gentilium, Judæorum, & Christianorum sententias recensuit, iisque Bocharti, Altingii, aliorumque addidit, illis tandem subscribit, qui duplici hirco duplicem Christi patientis *χρῆσθαι* significari existimant, unam erga Deum judicem, cui satisfaciendum erat per passionem mortis, alteram adversus Diabolum hostem, cum quo luctandum fuit per potentiam vitæ: respectu prioris, sortem jactam fuisse pro Domino in hircum mactandum; ratione posterioris, idem factum esse ad Azazel in hircum emissarium, ut princeps ille tenebrarum experiretur, quid posset cum eo qui omnium peccatis erat onustus; quemadmodum in plenitudine temporis in desertum traductus est, ut ab eodem ibidem tentaretur. Atque hanc sententiam veritati consentaneam esse, primo inde probat, quod cum duplex malum in mundum invecum esset, reatus & subiectio Diaboli, Christus quoque utrique malo remedium opponere debuerit, & electos ab utroque liberare. Deinde omnes circumstantias, quas Deus in hirco emissario observandas præcepit, idem suadere putat, id quod prolixè edisserit: nos vero instituti memores ea prætermittimus, pedemque hic figimus.

CASPARIS NEUMANNI URATISLAVIENSIS

ספר תולדות

Hoc est

GENESIS LINGUÆ SANCTÆ V. T. &c.

Norimbergæ apud Andream Ottonem, 1696. 4. Constat plagulis 21.

SI ullam, Ebræam certe linguam, Viri ingenio præstantissimi tanta industria, tantoque studio excoluerunt, ut multi forte in eam induci possint opinionem, nihil omnino hic scribi aut diei proferri que in lucem posse, quod non jam pridem ab aliis traditum expositumque sit. Eos vero, qui ita sentiunt, in magno versari errore, non tam verbis asserit quam opere ipso comprobavit Vir clarissimus & maxime reverendus *Caspar Neumannus*. De genesi enim vocum Ebræarum tale quid commentatus est, quod nemini antea observatum, aut rite saltem explicatum fuit. Nimirum Radices, ut vocantur, tribus

Cap. I.

tur, tribus quatuorve literis constantes, primitivas voces esse abnuat. Quin potius voces quasdam monosyllabas, binis tantum literis constantes, & certæ alicujus significationis, ut plurimum generalioris, notas perpetuas existere, & adeo in ceteris vocibus omnibus, in quarum essentiam ingrediuntur, significandi principium esse contendit. Hasce voces *characteres* vocat, itemque *semen*, easque ita a radicibus discernit. Contingere autem porro observat, ut isti characteres sine omni alterius literæ accessu naturam aut *particule*, aut *nominis* aut *verbi* induant; idque verba quiescentia *Ain Van* & *Ain Jod* satis superque comprobare, quæ adeo neutiquam pro verbis imperfectis, ut vulgo fieri solet, sed pro radicibus simplicibus sint habenda. Ast si character iste monosyllabicus litera quadam augeatur, tum quidem radicem *non simplicem* inde prodire. Id autem quadruplici fieri modo, geminando scilicet literas characteristicas, servilibus eas augendo, characterem characteri alii combinando, vel deniq; unum & alterum horum modorum conjungendo. Radices ergo alias esse geminatas, alias auctas, alias compositas, alias mixtas. Geminatæ, ex ipsius mente, vel semi-geminatæ sunt, ut cum a גר fit גרג, vel integre geminatæ, ut cum c. g. a נט *temeraria ejektionis* nota, fit נטנט *scopando vel verrendo aliquid ejicere*. Auctæ vel ab initio incrementum capiunt, ut cum a מס descendit מנס, vel in medio, ut cum ab eodem characterē מס formatur מנס, vel in fine, ut in מסה. Compositio primo imperfecta est, cum scilicet characteres literis initialibus conveniunt, & sic prima ultimi characteris litera absorbetur. Sic ex רך *impetus* nota, & רך *confusionis* nota, componitur radix ררך, quæ utriusq; characteris significationem refert, & recte vertitur *opprimendo contundere, impetu quodam opprimere*. Præterea imperfecte & ita radix componitur, cum characteres literis finalibus conspirantibus combinantur, & litera ultima primi characteris excluditur. Sic ex מן *minutiarum* nota, & מן *discerpendi* nota, componitur מן in *partes minimas discernere*. Tertius imperfectæ compositionis modus, isque omnium communissimus est, cum characteres, in quibus litera finalis primi & initialis secundi eadem est, ita in unum coeunt, ut litera alias geminanda in unam contrahatur. Sic ex חם *fervoris & caloris* nota, fit חם *violenter & cum fervore auferre*. Compositio vero totalis sive perfecta ita peragitur, ut toti characteres inter se combinentur, quod fit in radicibus quadri-

quadrilitteris. Sic כרכל componitur ex כר *divisionis & discretionis* nota, & כל *productionis unius rei in aliam*. Denique ad mixtas radices quod attinet, illæ sunt vel geminato-auctæ, ut ארמר, vel geminato-compositæ, ut פתלתל, vel aucto-compositæ, ut פתלתול. Et hinc porro colligit Auctor, radices retinere quidem characteris sui significationem, sed pro vario litterarum accessu varie modificatam: & etiam omnes radices ab uno characterē descendentes inter se cognatas esse. Equidem systema ejusmodi cognationis, quale recensuimus, non in omnibus radicum familiis superesse fatetur: sed hoc suæ non ob stare hypothesi probat. Interim deperditas radices restitui & posse & debere docet; id quod quo pacto ex aliis linguis & radicibus usitatis, ex vocibus imperfectis, & alia ratione fieri possit, pluribus exponit.

Hiscæ hunc in modum explicatis, de significatione vocum Cap. II. Ebraicarum paullo accuratius præcipit. Nimirum asserit 1) vocum Ebraicarum significationes earumque ortus & derivandi rationem in plerisque eodem modo se habere, quo vulgo in aliis linguis omnibus: 2) verum cujusque vocis significatum ex etymologia & usu simul petendum esse: 3) significationem formalem & primariam vocis sedulo distinguendam esse a materiali & secundaria: 4) significationes vocum Ebraicarum originarias & formales ut plurimum generales esse, & in summa, qua gaudent, abstractione usibus longe diversissimis aptas: 5) unius ejusdemque verbi significationem & transitivam & intransitivam esse: 6) summam significandi latitudinem in causa esse, quod multarum vocum, maxime radicum Ebraicarum significatio in nullâ alia lingua uno eodemque vocabulo constanter reddi possit: 7) significatum illum primarium generale, illimitatum & abstractum, per loquendi usum ut plurimum fieri exercitum, modificatum & limitatum, & ad certam communiter transferri speciem, tam in primitivo ipso, cujus est, quam in ejus derivatis: 8) varias illas significatus formalis in usu loquendi factas modificationes & restrictiones, partim proprias, partim figuratas esse: 9) figuratas esse vel metaphoricæ, vel metonymicæ, vel synecdochicæ, vel ironicæ: 10) hasce tamen modificationes neutiquam varias in ipsa voce gignere significationes: 11) nomina quædam significationem suam a characterē trahere immediate; contra, radices quasdam significationem suam a

primitivo accipere mediate: 12) ex haecenus dictis sequi, quod quælibet vox per se significationem originariam & formalem non nisi unicam habeat: 13) significationem formalem voci suæ semper convenire; contra significationem, quæ non nisi in uno alterove loco stare potest, indubitato pro materiali esse habendam: 14) formalem significationem characteri suo ita propriam esse, ut eadem in characteri alio nullo inveniatur: 15) significationis characteristica in unaquaque radicum descendendum factam modificationem, radici illi ita propriam esse, ut in radicum agnatarum alia nulla inveniatur: 16) significationes e linguis cognatis quæ peti solent, materiales plerumque esse; hinc & contra etymologiæ Ebraicæ consensum, ex iis solis dubiam vocum Ebraicarum vim atque emphasin non esse determinandam, aut novam etiam significationem inducendam: 17) rerum deperditarum, vel alias non satis cognitarum appellationes indagare velle, laborem valde lubricum esse atque incertum. Hasce suas assertiones Vir reverendus & rationibus firmat, & exemplis quoque selectis illustrat comprobatque.

Cap. III.

A vocibus ad literas ipsas progreditur, & tam characteristarum quam formativarum valorem edisserit. Ab ipso autem, quod ajunt, ovo rem exorsurus, de primo literarum auctore disquirat. Sed sit ne is Deus, an homo, non definit: interim Hebræorum literas vim atque valorem significandi habere vel mere arbitrium, vel naturalem sive artificiosum. Si naturalem habent literæ significandi vim, hoc est, ut illis insint certæ quædam rationes, relationes & similitudines, per quas cum notione rerum conveniant, tum quidem fundamentum ejus aut in literarum nominibus, aut figura, aut sono, aut numero quærendum esse. Equidem sit ne valor Hebræarum literarum arbitrius, an artificiosus, non definire audeat. Saltem illis, qui cum pro mere arbitrio habent, non temere subscribendum censet. Ad nomina enim literarum Hebraicarum quantum attinet, licet eorum ratio perobscura sit, interim ea nihil cum figura, aut sono, aut quocunque alio valore commune habere sibi persuadere nequit, cum quorundam nominum, ut *Beth*, *Daleth* &c. exempla obstant. Figuram autem considerans, *Jod* literarum minimam esse autumat, Servatoremque hoc innuere Math. V, 18. Quin *Jod* reliquarum literarum quasi fontem esse, singulasque ex illius varia re-

ria repetitione componi; quod subjecto schemate demonstrat. Præterea literas sono conspirantes, figura quoque ad se invicem accedere observat, ita quidem ut quæ plenior atque fortior pronuntiationem significare debent, vel arctius concludantur, vel novo *Jod* augeantur. Hæc autem de figura literarum quadrata sunt intelligenda: de non quadratis enim, quorsum & Samaritanas refert, ita censet, harum figuras ex festinatione & oscitantia hominum male scribentium ortas esse; ut adeo mirum sit, viros cetera doctissimos super antiquitate literaturæ quadratæ & Samaritanæ andabatarum more hæcenus pugnasse. Soni efficaciam saltem in iis conspici, quibus brutorum propria utcunque exprimi solent. In hisce ergo illorum sententiam, qui valorem artificiosum defendunt, aliquid præsidii invenire, licet pleraque, excepta literarum geminatione, magnis adhuc involuta sint tenebris. Hisce præmissis, ad rem ipsam adgreditur, & de literis characteristicis observat, 1) characteres significationum, qui literis vel plane iisdem vel aliquo modo cognatis constant, in ipsa etiam significatione aliquam habere cognationem: 2) literarum inversionem vel transpositionem sæpe etiam vocis invertere significatum: 3) literarum cognatarum molliorem, ipsam etiam significationem molliorem blandioremque & remissiorem, duriorum autem eandem reddere vehementiorem. De geminatis autem hoc fidenter asserit, & multis exemplis probat, quod geminatio literarum significationem augeat multiplicetque. Serviles literas quocunque modo assumtas significatui vocis aliquid addere, quicquid illud etiam sit, porro docet. Interim fatetur, quid demum quævis literarum servilium valeat, se certis includere regulis & indubitato determinare non posse. Hoc tamen non obstante, derivationis & formationis hujus negotio suam constare rationem, & neutiquam illud ideo esse rejiciendum. Aliquando etiam contingere, ut in radicibus diversis a characteri suo aliter atque aliter formatis nulla plane sentiat significationis diversitas, licet aliquam iis inesse extra dubium positum sit. Interim si in opere tam remotæ antiquitatis conjiciendo proficere liceat, hoc sibi valde verosimile fieri autumat, literas serviles omnes & in hoc quoque negotio non aliud quid significare, quam quod alibi significare vulgo credantur. Tandem & de literis ex alio characteri desumptis addit, eas sui characteris significatum secum inferre.

Jam nihil aliud superesse doctissimo Auctori videbatur, quam ut multiplicem hypotheseos suæ utilitatem edideret. Prolixè hoc exequitur: nos vero nonnulla saltem delibabimus. Inter alia autem contendit, nunc demum veram derivandi rationem patefcere, quæ alias vel omnino non, vel dubie saltem & coacte admodum dari potuerit. Exemplo hoc ut comprobet, affert vocem קָרָן. Hæc num a radice קָרָן, an vice versa radix קָרָן a nomine קָרָן derivanda sit, nemo exacte definire potuit. Sed Auctor, ex sua hypothese, characteris קָרָן significatum primarium & formalem esse *occursum & obviationem rei undecunque & quomodocunque ad aliquid venientis*, asserit. Perinde ac, eodem judice, inversum קָרָן *diductionis sive motus quaquaversum abeuntis & attenuantis* nota est. קָרָן itaque in summa sua latitudine idem est ac *promicare*, hoc est, *eminentiam quamcunque oblongam in acumen desinentem & circumstantibus quasi occurrentem, emitte-re*. Atque hæc quidem formalis significatio, sed modificata, tum in ipso verbo קָרָן cum *lucere* significat, tum in voce קָרָן *cornu* luculenter conspicitur. Non minus vox נְבִיאָה *Propheta* multos hætenus vexavit, in assignanda illi radice fluctuantes. Sed res facile ex mente clarissimi Auctoris expeditur, si character נְבִיאָה constituitur, *propagandi* nota. Hinc enim non tantum oritur radix נִבְּ & נִבֵּ in quibus propagandi significatio ad vegetabilia transfertur, sed etiam נִבְּ cum aliqua frequentia aliquid propagare, & נִבְּ, unde נְבִיאָה *propagator*, sive *alicujus rei promulgator*, qualis Propheta esse solet, qui Numinis mentem annunciat & promulgat. Insignem quoque usum hanc hypothese in formali significatione inveniendâ, eaque a materiali distinguendâ, habere docet. Inter exempla, quibus hoc comprobatur, conspicitur vox גָּרָם quæ interpretes, præsertim in effato Zephaniæ cap. III, 3. de lupis vespertinis misere torfit. Noster de ea ita censet: characterem גָּרָם *motus alio trahentis* notam, accedente lirera servili Mem, radicem גָּרָם progignere, quæ adeo *disstrahendi, dissipandi & multum dispergendi* significatum habeat. Et hanc quidem significationem ad omnia, in quibus occurrit, loca quam pulcherrime quadrare evincit. Monet tamen, dari aliam radicem גָּרָם compositam ex גָּרָם & גָּם nota *protenfionis*, quæ cum priori non sit confundenda. Sic & de voce אָב *pater*, de qua non idem omnes sentiunt, hic disserit. Nimirum character אָב ei notat *internum quendam impulsu*, atque

commo-

commotionem rei in se ipsa quasi ebullientis atque fermentantis, suis se terminis continere nescia &c. cognationemque habet cum אָב itidem ejusmodi impetus & motus, sed vehementioris signo. Transfertur deinde generalis hæc significatio ad *patrem*, ob *motum animi propensi, benevoli, amoris pleni &c.* Præterea hypothese hanc & hoc nomine commendandam esse existimat, quod monstrosa vorum polysemia & æquivocatio, qua cum hætenus conflictatus est Hebraismus, quam felicissime tollatur. Hac occasione in significationem formalem radicis רָבַר, quæ omnibus ejus derivatis competat, inquirat. Radicem hanc compositam esse putat ex רָבַר & בָּרַר. Prior character *seriem rerum multarum circumcirca ordinarum* notat; id quod vocibus רָבַר, רָבַר, רָבַר similibusque comprobatur. Alter autem character בָּרַר illi nota est *productionis rei in apricum*; id quod itidem vocibus cognatis in subsidium vocatis evincit. Hinc concludit, radicem רָבַר exponendam esse, *omnibus circumquaque rite ordinatis aliquid producere vel proferre*. Cum itaque ad sermonem transfertur, non significat quomodocunque loqui, sed ordinate & distincte rem eloqui. Nec רָבַר dictionem aliquam simplicem, ut vulgo credunt, sed integram beneque ordinatam rei alicujus enunciationem, narrationem, aut declarationem ei denotat. Hinc quo pacto רָבַר *pestis* derivetur, facile intelligitur. Namque & illæ ipsæ, quæ a nonnullis afferri solent, derivandirationes, ad formalem radicis significationem, judice Nostro, apprimè quadrant, e.g. cum quidam pestem a רָבַר dictam volunt, quod sit res vel pœna, a Deo ipso speciali quodam decreto edicta & ordinata. רָבַר sive *adytum*, cum nihil aliud quam oraculum vel locutorium aliquod denotet, sine ulla difficultate hinc censente Auctore deducitur. Vox רָבַר bis in Divinis literis legitur, & Michæ quidem II, 12. per *caulam* vel *septum* verti solet. Quo ipso, ut putat, characterem suum redolet, cum ipse Avenarius huc respiciat vertendo, *septum ordine exstructum*. In altero autem loco Esa. V, 17. *pascent arietes כְּרָבָרִים*, rem itidem manifestam esse arbitratur, cum etiam deserta caulæ & septi significatione, perquam commode per *ordinem*, aut *consuetudinem* verti possit. Eodem modo se rem habere putat in רָבָרוֹת *rates*, quippe quæ opus sint e magna lignorum iusto ordine colligatorum serie productum, ut super aquis vehi possint. Ut &

in *רִבְרָה* *apis*, a miro, quo vivit, exit, laborat, opusque suum conficit ordine sic dicta, non diffidente Bocharto. De vocabulo *מִבְרָה* ita censet, *מ* privandi habere vim, denotarique adeo desertum, hoc est, terram incultam, ubi inordinate omnia producantur. Sed tacemus cetera: infinita enim fere sunt lectu haud injucunda, aut elegans Auctoris ingenium arguentia, haud parca manu per totum libellum dispersa.

Priusquam autem hinc discedat, mentionem injicit celebris hodie controversiæ de *selavim*, & hac occasione veram originem vocum *לְחַן*, *סֶפֶר*, *אִסָּף*, *אֶבֶר*, *רִמֶּשׁ*, *שֶׁרֶץ*, *צֶפֶר*, *גִּזָּה*, *כִּנָּף*, *עֵרָה*, *שָׁלוּ* cum *בֶּשֶׂר*, *שִׁטָּח*, ex sua hypothesi detegit, multisque divinæ Scripturæ oraculis ita lucem affundit. Ne & hic specimen desit, de prima voce *שָׁלוּ* quæ commemorat, indicare nos neutiquam pigebit. Magna obscuritate eandem laborare, non diffitetur. Sed postquam accuratius cuncta secum expendit, tandem pronunciare non dubitat, hanc vocem compositam esse ex *שָׁל* & *לָו*. Priorem characterem *operiendi*, vel *circumquaque obtegendi* gaudere significatu. Id quod ex voce cognata *שִׁלְמָה* colligit, quæ operimentum sive amictum denotat. Porro *לָו* ex *ל* dativi nota & *ו* copulativo compositum esse characterem, & *conjunctionis* vel *adhesionis* notam præbere; id quod ex cognatis *לוֹו*, *לוֹוִי* colligitur. Hinc tandem concludit, *Selavim* vi etymii *animalia operiendo adhaerentia*, hoc est, quæ ubi sunt operiunt, obruunt, & tegmenti instar contegunt omnia, denotare. Hoc pluribus rationibus confirmat, & num septuaginta Seniorum ortygometrus, Chaldaei phasianis, Josephi coturnicibus, an vero Ludolphi locustis, hæc denominandi ratio magis conveniat, aliis judicandum relinquit.

Cap. V, &
VI.

Ne vero quicquam, quod ad rem omnem conficiendam pertinet, prætermisisse videretur Vir celeberrimus, argumentis quibusdam suam sententiam sibi adstruendam sumpsit. Et id quidem, quod præcipuum est, radices scilicet trium quatuorve literarum non esse vera Hebræorum primitiva, sed derivata potius simplicioris cujusdam primitivi monosyllabici, primo testimoniis Thomæ Angli, Forsteri, Anonymi cujusdam, Stiernhelmii, & Richardi Simonis, quibus jam simile quid in mentem venisse putat, comprobat. Deinde & idem a linguæ primævæ, quam Hebræam esse credunt, simplicitate, a derivandi

rivandi legibus, & a radicum cogitationibus probat. Nec rationes, quibus cetera asserta sua stabilit, illi defunt. Tandem & ab objectionibus, quibus hæc sententia impugnari poterat, eandem sollicitè vindicat.

DE VIVA DEQUE MORTUA FIDE DOCTRINA JACOBI
Apostoli evoluta. Adjuncta est Dissertatio, ostendens, Cartesianum mundi Systema non, ut quidam existimant, periculosum esse; Oratio item, qua Deum esse, ex mundi hujus inferioris harmonia demonstratur. Auctore JACOBO GUSSETIO, Theologia, Philosophiæ
& Græcarum literarum Professore
Gröningensi.

Amstelodami, apud Henricum & viduam Theodori Boom, A. 1696.
in 8. Constat plagulis 18.

DOctrinam de fide viva ac de mortua, prout eam Jacobus Apostolus proposuit, in publicis prælectionibus paulo latius diligentiusque excussit Auctor reverendus, atque adeo commentationes ad Jac. II, a v. 14. usque ad finem illius capitis suppeditavit. Eas autem ipsas antequam aggreditur, proœmii in vicem agit de difficultatibus rerum Theologicarum & Scripturæ Sacræ, itemque de humanæ rationis circa ipsas officiis; quibus late declaratis, amplius adhuc in generalioribus detinetur, ac de totius epistolæ Jacobi auctoritate dispicit, quam impugnatam quidem dicit ab Eusebio, Hieronymo, Cajetano, ipsoque ab initio Lutherò, sed quid ad singulorum dubia sit respondendum, simul ostendit. Divinæ namque illam auctoritatis esse affirmat. Argumenta autem eam in rem allata non est cur repetamus; passim enim reperiuntur & apud alios. Istud modo notatu dignum judicamus, quod Noster, rationes indagaturus, quæ primis Christianissimi seculi nonnullos de auctoritate illius Epistolæ incertos reddere potuerint, multum adscribendum esse arbitretur cognitioni ejus paulo serius ad Christianos delatæ. Jacobum enim non, ut Paulum, ad Ecclesias urbium celeberrimarum, sed ad tribus Israël per varias regiones sparsas ac semotas eam direxisse; cui rei accesserit ingenium hominum Judæorum, qui post conversionem perrexerint esse arithmeticu-

meticulosi, & agre cum Gentilibus, etiam converfis, commercia coluerint; unde pluribus fidelibus ignota illa epistola manserit, & agnitio deinceps facile dubium contraxerit. Ceterum pro auctore omnino agnoscit Jacobum, non illum quidem Zebedæi, sed alterum Alphæi filium; quanquam haud repugnet, quo minus quis tertium aliquem Jacobum illius auctorem cum Hegesippo, vicino Apostolicorum temporum, salutet. Propius vero accedens ad præsentem pericopam, connexionem ejus cum antecedentibus explanat, ac Jacobum capite I, versu 2 & 3 monere innuit, ut quisque fidem suam studeat talem esse, quæ ad constantiam se comparans discat omnis gaudii instar ducere id, quod illam constantiam firmare, obdurare, & invictam queat reddere; unde tentationes etiam incurrentes, tanquam huic fini proficuas amice amplecti deceat. Ne autem officii hujus magnitudine quis terreatur, indicare ipsum refert cap. I, 5, 6, unde auxilium sufficiens ac tam sublimi proposito congruum petere liceat, a Deo nempe, per pias preces omnem dubitationem plane excludentes. Præterea cum *πειρασμός* tentationem quoque interdum notet homines corrumpentem, idcirco testari Apostolum, in tali significato se hanc vocem haudquaquam capere, sed in illo potius alio, quo tentationem homines vexantem denotet; istud enim, quod animum vi-tiet, nulla ratione, qua tale, a Deo oriri posse, id quod oppositis Dei operationibus sanctis hominemque sanctificantibus comprobetur. Progredi deinceps ait Apostolum ad interdictum *προσωποληψίας*, quo cum secundum caput ita inchoet: *μὴ ἐν προσωποληψίας ἔχετε τὴν πίσιν ὅτι κυρίῳ ἡμῶν Ἰησοῦ χριστῷ τῆς δόξης*. In quibus verbis pro principio vitandæ *προσωποληψίας* assumi dicit fidem in Christum. Vocabula autem *τῆς δόξης* duplici modo sumi posse autumat, semel, ut ad ea respiciatur ante nomen Christi, hoc modo: nolite habere fidem gloriæ Christi in acceptione personarum; & tunc emer-surum dicit hunc sensum: fides vestra oculos suos in gloriam Christi tam attente tamque determinate defigat, & eam tam serio respiciat, ut non ullam esse aliam gloriam veram reputet, nisi quæ a Jesu Christo Domino nostro ducatur, & omnem fulgorem a mundanis respectibus emicantem ne quidem sentiat; quod cum fiet, hoc sequetur, ut nemi-ni honorem ullum, qui alterum hominem deprimat, exhibeat. Vi-ciſſim, si ita eadem interpreteris: nolite in acceptione personarum ha-bere

bere fidem Jesu Christi nostri Domini gloriæ; tunc ita procedendum esse existimat: si Jesus est Dominus gloriæ, nullam gloriam cuiquam homini, nisi quam ille dederit, dabimus, proindeque nec ullum pro-pter opes honorabimus præ pauperibus, quia Jesus, gloriæ dominus ac dispensator, nulli gloriam opum aliave tali causa impertit. Duo itaque effecta fidei cum sic deduxisset Apostolus, constantiam nempe in tribulationibus, & fugam acceptionis personarum, proponere nunc ipsum monstrat cap. II, 14. & seqq. fidem tanquam fecundam operibus ex proprio sinu ac utero prognatis, verbaque huc pertinentia sic disponit Auctor, ut dicat, in v. 14. contineri propositionem, eamque luculenter probari a v. 15 ad 25, ducta quidem probatione a rei evi-dentia, quæ significetur per interrogationem v. 14, ab exemplo charita-tis v. 15. 16. 17, a remota objectione v. 18. 19, a fidei steriliſ impotentia ad salutem assequendam v. 20. 25; post quæ inſequatur conclusio propositioni simillima v. 26. Hæc in ſequentibus uberius deducit, & quæſtionem in propositione allatam in hoc effatum categoricum ne-gans resolvit: homo fidem professus, operibus tamen carens, non potest sua fide ſervari. Deinceps probat, quod fides non solum ope-retur per alias virtutes, sed modo etiam immediato opera edat, quæ nuncupari debeant opera fidei, ac docet, quomodo id a comparatione Apostolica, qua charitatem cum fide contendat, poſſit colligi, indeque hanc eſſe putat fidei deſcriptionem ex mente Jacobi formandam, quod ea ſit conſtans ac perpetua voluntas cogitandi & agendi ex principio fiducia in Deum, in rebus præſertim arduis. Ad verſiculum 18. de-latus ſummopere defendit lectionem: *δεῖξόν μοι τὴν πίσιν ὅτι ἐκ τῶν ἔργων*, eosque redarguit, qui loco *ἐκ* legant *χωρὶς* vel *ἐκτὸς*, ac vertant: oſtende mihi fidem tuam ſine operibus. Putat autem ab A-poſtolo introduci adverſarium, qui ſe ipſi dicat ſimilem in fide, cate-rum vero actus fidei theoreticos pro veris operibus venditet; huic au-tem ſe opponere Apoſtolum, & nullam velle agnoſcere conformita-tem, cum ſua (Apoſtoli) opera manifeſta ſint, & idcirco fidem ejus-dem illa prognerantem homini ſpectanti oſtendere valeant; contra vero fides adverſarii, quibuſcunque actibus ſtipata ſit, certe operibus iis ſit deſtituta, quibus cuiſiam extrinſecus oſtendere ſe & com-mendare queat. Et ut præjudiciuſ de actibus fidei theoreticis habendis pro operibus eo melius ſanet, assumere ipſum ex iisdeſ refert præ

aliis actum credendi Deum unum; ille enim si opus esset, quo adjuncto fides redderetur salutaris, fore ut & diaboli opus ejusmodi edentes salvarentur. Ad exemplum Abrahami ubi pervenit, justificationem ejus considerari ait ab Apostolo Jacobo, non ut constitutivam, sed ut declarativam. Ad hanc requiri omnino opera, non item ad illam; unde nec Paulus Jacobo contradicat, cum ille de justificationis constitutione egerit, quæ omnino fide duntaxat fundetur, hic vero de ejus declaratione, & declaratione quidem erga Deum, facta ab Abrahamo, cum haud cunctatus fuerit semetipsum & filii possessione & hæreditatis expectatione spoliare. Inde autem valide inferri, fidei veræ naturam postulare, ut opera sibi propria eliciat de suo quasi utero & in lucem edat, quæ si non proferat, mortuam eam esse καὶ ἐκτὸς, ac hominem servare non posse. In exemplo Rahabæ similem in modum sese rem habere innuit, ac imprimis, quod non negative assumendus sermo sit, sed interrogative, ita ut interrogatio affirmativæ propositioni respondeat, pluribus contendit. Opera autem fidei Rahabæ ex fide per se elicitæ constituisse dicit in eo, quod ipsa bonis humanis, benevolentia Principis ac civium, eorumque fortitudini ac prudentiæ nuncium remiserit, ac nulla dubitavit de providentia Dei exploratores tectura, & de optato eventu per eos prospere procurando; quam fiduciam ex eo conceperit, quod hi Jehovah ministri essent, Deique miraculis præpotentis & in promissis veracis consilio inservirent. Hæc summa, quorsum tendit Auctoris nostri præsens periochæ Jacobæ de fide explicatio. Breviter eam duntaxat indicare volumus, cum plura adhuc ex hoc libro intimanda supersint.

Annectere enim Auctori visum fuit dissertationem Philosophicam de systemate physico Cartesii, quod vindicandum is in se suscepit adversus oblocutiones quorundam, asserentium, quod Cartesius sacra mundi conditi monumenta a Mose extracta deturbare molitus, eorum loco commenta sua de universi origine per vortices, per fortuitum atomorum conflictum, & per innumerorum seculorum in motum impensorum curriculum subroget ac obtrudat. Sed enim vero quod nec Cartesio ipsi mens hæc fuerit, nec ad eam Lectores ejus, nisi propria fortassis culpa, deduci queant, probare Auctor alaborat. Ipsum certe Cartesium testari perhibet, non dubiam esse creationem; allegare ipsum fidei Christianæ documenta, & ut veritatem crea-

creationis ex omni parte muniat, adducere præterea rationem, & ostendere, quod ea sibi persuadeatur non solum qua Christiano, sed etiam qua Philosopho. Quinimo ne videatur id dicis causa profiteri, ut apud Christianos bene audiat, proferre eum rationem unam e vestigio, nempe eam, quæ ab immensa Dei potentia emicet. Nec esse, ut quis objiciat, Cartesium proferre quædam principia, e quibus sidera & terra & reliquæ mundi partes tanquam ex seminibus oriri potuerint. Non enim hæc ex animo dixisse ipsum respondet, sed ea saltim fini, ut explicationem rerum, quibus mundus constat, adjuvaret. Dedit enim eum operam, ut, quæ vere per viam creationis solam in mundum injecta sunt, fictione quadam in via generationis exhiberet; cumque videret, & Jureconsultos & Mathematicos fictionibus uti, & absque invidia & cum fructu, sperasse eum, Physico pariter hoc fore & valde commodum & nullatenus invidiosum. Ne quis vero insuper existimet, quasi ad minimum doctrinis suis Cartesius occasionem dederit aliis æternitatem mundi statuendi, idcirco pleraque illius dogmata, quæ trahi huc forsan possent, enumerat, & sollicitè perpendit illa, quæ is terram formatam antecessisse dixerit; modum deinceps, quo formata hæc ab eodem ponatur; tandemque placita illius de his, quæ in terra vivunt, seculaue propagant, sub incudem revocat. Nuspiam vero quid ab eo dictum innuit, unde cum quadam veri specie æternitatem mundi exsculpere liceat; quinimo sic comparatas esse putat non paucas ex ipsius assertionibus, ut potius errori isti subruendo felici cum successu adhiberi possint. Alienos autem, utpote Francisci Forgii, Malebranchii, & aliorum Cartesii doctrinam abducentium a sensu Auctoris, errores ipsi affricari non vult, quippe cum eos non modo non agnoverit, sed etiam unde oppugnarentur, reliquerit.

Denique lectu non injucunda est Oratio, quæ loco ultimo apparet, in qua Noster Deum esse ex mundi hujus inferioris harmonia demonstrat. Nexui enim plurium rerum insistit, atque contemplatur, quomodo res aliæ ad alias referantur, commerciis utilibus aliæ aliis respondeant, hæcque his inserviant tam apte, tam opportune, & necessitatibus tam plene subveniant, ut manifestum fiat, unam ex illis esse finem, alteram vero medium, cui ille finis prepositus sit. Hanc autem finium scoporumque constitutionem & mediorum operatio-

nem propter fines illos pro efficacissimo argumento præsentia Rectoris mundi reputat, quandoquidem mediorum directio ad finem opus sit mentis alicujus, quæ & finem norit & media, eaque simul connexerit. Ipsam illam insuper connexionem oriri probat a mente, quæ nec in materiæ particulis reperiatur, nec in homine, quin potius ab hujus mente non diversa solum, sed & ea multo major sit. Hoc probat, evincendo, quod reperiuntur in homine media ad fines certos juxta proportionem relata, quæ tamen humanæ menti ne cognita quidem sint, ac proinde effecta ejus nuncupari haud mereantur; quæque porro humanas artes longius exsuperent, atque adeo mentem illam diversam humana multum sublimiorem esse doceant. Deprehendi id in iis pariter, quæ homo ratione sua gerat, ac in illis, quæ nullo rationis ductu apud eundem fiant. Ratione duce hominem movere manus, eadem duce loqui, eadem ipsum reminisci. Ad hos fines uti eum mediis suppetentibus, iisque accommodatissimis, sed sane non ab homine profectis; unde ipse fateri necessum habeat, esse mentem aliam eorum datricem. In rebus autem nostro imperio exemptis similiter media dicit esse intra nos suis destinata finibus; id quod illustrat declaratis primum figuris & positionibus ossium humanorum in genere, qualitibusque; deinceps singulorum speciatim deductis, cranii nimirum, spinæ dorsi & colli vertebrarum, costarum, erurium, humeri, & sic porro. Illustrat idem petitis argumentis a nervis moventibus & ligantibus, a carne, adipe & membranis, a nervis sensuum, a nervorum coitione in cerebro, a partibus commode inter se vicinis, a cute, & a rebus aliis ad finem peculiarem obtinendum probe dispositis. Inde ad propagationis formarum corporearum ad hunc modum constructarum miraculum progreditur, & considerari cupit duos sexus contrarios eoque ipso maxime congruentes, varietatem quoque adaptationis sexuum in variis speciebus, & commoda foetus, quæ ille in utero reperiatur. Refutat autem eos, qui hæc cuncta provenire existiment a facultate plastica, & post alia commoda homini subservientia proportionem quasdam œconomia hujus mundi inferioris considerat, anni v. g. tempora, animalium homini utilium copiam, &c. Nec reticet, quod in iis quoque animalibus, quibus imperfectorum nomen alias indit solet, insectis puta & reptilibus, ea fabricæ harmonia reperiatur, quodque & in plantis eadem

dem dexteritas elucescat. Provocat porro ad operationes brutorum animalium spontaneas, præsertim ad bombycis & araneæ artificia, longeque plura reperiri posse argumenta docet, quæ meridiana luce clarius commonstrent, quod mundo mens suprema ejusdem rectoris atque moderatrix præsit. Objectionibus autem nonnullis, quæ a miseriis in mundo apparentibus, a pluviis in mare & in aspera saxa cadentibus, a monstris rebusque aliis similibus ab ordine communi discedentibus depromi solent, accurate satisfacit, & quomodo e dictis, præter existentiam divinam, attributa quoque Dei nonnulla queant colligi, eleganter, quanquam brevius, edisserit.

M. TULLIUS CICERO DE OFFICIIS AD MARCUM F. EX MSS. recensuit THOMAS COCKMAN, e Coll. Univ. A. B.

Oxoniae e Theatro Sheldoniano, 1695. in 8. Plag. dimid. 27.

Ciceronis de Officiis libri (ut opera ejus universa) eo in pretio habiti & olim fuerunt, & apud cordatos quosque juris naturalis aestimatores hodieque habentur, ut expoliri magis magisque, ac vel centies typis excubiri, ne unquam intercidant, mereantur. Commendanda itaque & nova hæc utilissimi operis editio, auspiciis Viri celeberrimi *D. Arthuri Charletti*, Collegii Universitatis, quod Oxoniæ est, Magistri spectatissimi, labore autem studioque doctissimi ex eodem Collegio Viri juvenis *Thomæ Cockmanni* adornata. Scopus præcipuus is fuit, ut textus quam emendatissimus exhiberetur: nec operam luisse Cockmannum, res ipsa loquitur. Notas ac observationes textui illustrando explicandoque addere consultum non duxit: varias tamen lectiones, tum ex impressis Gruteri, Grævii & Gronovii editionibus, tum ex decem codicibus manuscriptis collectas paginae cuique subjecit, ut si cui forte non satis probetur, quam textus repræsentat, lectio, meliorem deligere ex ingenio judicioque suo valeat. Adjectus est sub finem rerum & verborum index, in quo phraseologia Ciceronianæ habitam præcipue rationem videas.

M. TULLIUS CICERO DE ORATORE AD Q. FRATREM. EX MSS. recensuit THO. COCKMAN.

Oxoniae e Theatro Sheldoniano, 1696. 8. Plag. dim. 45.

Fff 3

Idem

Idem plane diligentissimi *Cockmanni*, & quo hortante is hoc quoque susceptum a se opus in Praefatione proficitur, clarissimi *Charletii* in edendis Ciceronis de Oratore ad Quintum fratrem Dialogis institutum consiliumque fuit, quod in nova librorum de Officiis editione selectati fuerant; eadem etiam omnino ratio ac methodus servata. De quibus cum jamjam dictum a nobis, quantum satis erat, fuerit, non est ut quicquam hoc loco addamus; nili quod optamus merito, ut ad reliqua etiam Ciceronis opera pari nitore & accuratone excolenda luci; aliquando exponenda publicæ, Viris reipublicæ literariæ & studiosæ inprimis juventuti inserviendi laudabili studio accensis otium & vires ac valetudo integra constansque obtingant.

A DISCOURSE CONCERNING LENT &c.

Hoc est:

DISSERTATIO DE JEJUNIO ANTE PASCHA CELEBRANDO, in duas partes distincta, quarum prior historice de ejus observatione agit, altera in originem illius inquirat.

Londini apud Waltherum Kettilby, 1696. 8. Constat Alphab. r. plag. 6.

p. 21.

Cum Jejunii quadragesimalis observatio a celebratione festi Paschalis, quo resurrectionis Dominicæ memoriam quotannis renovamus, omnino pendeat; visum Anonymo nostro fuit, primo statim hujus operis capite Apostolicam hujus institutionem evincere. Facit id, dum copiose satis pro instituti ratione exponit controversiam paschalem, seculo post Christum natum secundo motam, in qua ad Apostolicam traditionem ab utraque parte passim provocatum fuit. — Istorum hac ratione Ecclesiæ Christianæ solennium, antiquitate evicta, de ipso jejunio, præcedere illa ex recepta inter Christianos consuetudine solito, agere incipit. Et capite quidem secundo triplicem jejunandi rationem ex Tertulliano de Jejun. c. 2. exponit, simulque de variis jejuniorum occasionibus, poenitentia inprimis atque baptismo agit. Non possumus non quæ de secundo jejunii genere, quo ad vespertinam saltem usque a cibo abstinent jejunantes, observavit, hoc loco commemorare. *Stationem* illud a veteribus

veteribus dictum fuisse constat, quod quidem vocabulum eos e castris ad usus suos transtulisse Tertullianus de Orat. c. 14. existimat. Verum Synagoga potius illud deberi, Noster contendit. Adhibitum enim a Judæis fuisse probat, adducto Maimonidis ex lib. 2. de Cultu divino c. 6. loco, de religiosa piorum quorundam hominum consuetudine, qui vel privata devotione moti, vel quod populi nomine facere id juberentur, quotidianis in templo oblationibus præsentem se sistere solebant. Jam cap. III propius accedit ad quadragesimalis jejunii considerationem: cujus antiquitatem eo primum argumento demonstrat, quod modo memorata controversia paschalis partem constituerint lites de finiendi jejunio pascha præcedente. Deinde auctoritatem Irenæi pro ea affert, qui dissensum antiquissimarum Ecclesiarum in observando jejunio isto exposuit Victor, in epistola, cujus fragmentum Eusebius Hist. Eccl. V, 24. conservavit. Cumque non desint, qui ipso Irenæi loco ad jejunii paschalis vanitatem ostendendam utantur, nihil in eo, sive ex Valesii sive ex Rufini mente interpretis, occurrere ostendit, quod eorum opinioni patrocinari possit. Præterea autem omnino quadraginta dierum jejunii in isto loco fieri mentionem contendit, Dallæi atque Valesii aliter sentientium interpretamenta variis rationibus oppugnans, suamque contra eorum objectiones defendens. Capite porro IV. ad Clementem Alexandrinum & Tertullianum progreditur. Prioris quidem in scriptis, quæ hodie extant, nullum pro jejunio antepaschali occurrere suffragium fatetur, quamvis de jejunio quarta & sexta feria per singulas hebdomadas observato nonnulla apud eum legantur. Tertulliani vero, sententiam orthodoxorum de jejunio antepaschali representantis, locum ex cap. I. XIII. XIV. & XV. libri de *Jejunio* producit, deque postremo horum locorum agens refutare conatur Dallæum, qui *duas hebdomadas Xenophagiarum*, quarum ibi meminit Tertullianus, a Montanistis ante pascha celebratas fuisse, adeoque illos jejunii antepaschalis tempus extendisse existimat. Orthodoxos enim etiam non exiguum temporis antepaschalis partem jejunantes transgisse ostendit, licet cætera quod stabile, multo minus, quod quadraginta dierum fuerit eorum jejunium, ex Tertulliano evinci non posse facile largiatur. Capite V. Origenis testimonia, quæ huc pertinere videri queant, examinat, quæ tamen vel obscura vel dubiæ fidei esse fatetur. Ex Epistola au-

p. 63.

tem

rem Dionysii Alexandrini producit, quæ de tempore præsertim finiendi hujus jejunii, & observata per eam, qua passus est Dominus, hebdomadem abstinentia, ad Basilidem ille scripsit. Ex illis vero etiam explicat, quid *prima Pascha solennia* apud Cyprianum Ep. 56. significant, per quæ nihil aliud vult intelligi, quam sacras caeremonias illa ipsa hebdomade exerceri solitas. Capite VI. Petri Alexandrini locum affert, qui quadraginta dierum jejunium iis indicit, qui in postrema Diocletiani persecutione lapsi fuerant; quem locum ut ad jejunium antepaschale aliquid facere persuadeat, institutam illam lapsorum cum Ecclesia reconciliationem paschatos tempore fuisse ait, & ex ipsis Petri Alexandrini verbis nonnulla exsculpere nititur, quæ proxime antepascha istud jejunium a lapsis susceptum fuisse indicent. Prgit in cap. VII. ex epistola Constantini M. apud Eusebium de vita Constantini L. III, c. 17. sqq. jejunii antepaschalis antiquitatem ostendere, quamvis nec in ea certum illi tempus præfiniatur. Ast *τεσσαρεσκωστής* expressa mentio fit in Canone V. Concilii Nicæni, ubi quidem Dallæum, ex laudati supra loci Irenæi falsa interpretatione, qualecunque illud jejunii tempus intelligere ait, quod a quadraginta horis, quæ primitus jejunio impendebantur, *τεσσαρεσκωστής* dictum fuerit, sed nullo prorsus fundamento. Cum contra ex Chrysostomi loco (tomo VI. edit. Savil. p. 381.) Sole clarius evadat, canonem istum de quadraginta dierum jejunio esse accipiendum. Præcipue vero, ut quadraginta dierum exacte observarent jejunium, baptismi candidatos & pœnitentes adactos fuisse, cap. VIII. ostendit. Et de baptizandis quidem adducit præcipue Cyrilli Alexandrini testimonia, quæ cum Tertulliani locis in lib. de Bapt. capite imprimis 20. comparans, harmoniam antiquissimæ Ecclesiæ rituum cum moribus, qui Cyrilli temporibus vigeant, ob oculos ponit. Nam e Tertulliano quoque paschale tempus baptismo fuisse destinatum, baptismum vero præcessisse jejunia, patere arbitratur; imo cum mentionem isto in loco Tertullianus quadragesimalis Christi jejunii faciat, ad durationem forte jejunii baptizandorum simul alludi persuasum habet. Quod pœnitentium vero attinet jejunium, quadragenarium numerum ei maxime convenire ex mente Hieronymi, prolato ejus ex Comment. in c. 3. Jonæ testimonio probat. Paschatis vero diem ab Ecclesia antiqua aptissimum judicatum esse, in quo reciperentur pœnitentes, ex Gregorii Nysseni Ep. Canon. ad Letojum satis firmiter se evicisse

evicisse existimat. Jam cap. IX. nihil aliud hisce omnibus se voluisse ait, quam ut ostenderet, jejunium aliquot dierum Apostolico ævo jam vergente ante pascha celebratum; quadraginta vero dies isti jam a quibusdam seculi II. Christianis impenso fuisse; imo pro solenni jejunii hujus numero quadragesimalem habuisse Ecclesias non paucas sub finem seculi III. Cum autem postea Nicæni patres etiam numerum istum commendassent, magis magisque eum in Ecclesiis obtinuisse ait; quamvis plane fixum eum ne Chrysostomi quidem adhuc temporibus fuisse, ex *Ανδραγίων* serm. 15. sibi facile persuaderi fateatur. Hanc suam esse ait de jejunio antepaschali sententiam, ad quam destruendam nihil plane facere objectiones Dallæi ex Cassiano, Hieronymo & Chrysostomo prolatas, facili negotio ostendit, cum istæ omnes non contra omne jejunium antepaschale, sed contra illud tantummodo, quod quadraginta præcise dierum sit, militare videantur. Capite deniq; X. Socratis & Sozomeni loca adducit, quibus exponunt, quæ ratione quadraginta jejunii dies computaverint sui seculi Christiani; ubi simul observat, quid post illa tempora tum a Græca tum a Latina Ecclesia mutatum in istorum consuetudine fuerit. Cumque nulla istarum computationum antiquiorum 40 præcise jejunii dies conficiat (unde ipse Socrates miratur, cur quadragesimale illud appellatum sit) omnia cujuscunque temporis atque durationis jejunia ita antiquitus appellata fuisse observat. Sic enim Hieronymus ad Marcellam quadragesimas vocat jejunia a Montano instituta, quorum alterum post pentecostes festum celebrabatur, neutrum vero duarum hebdomadum excedebat spatium. Rationes hujus rei istas ei reddere placet: ait nimirum, Christianos in tantæ devotionis jejunio ad imitationem juniorum maxime solennium Mosis, Eliæ atque Christi adspirasse. Postquam autem semel iste dierum numerus Ecclesiæ, ut generalis exempli loco ipsi serviret, placuisset, angustioris quoque spatii jejunia eodem nomine, per metonymiam non inusitatam appellata fuisse. Quæ omnia tamen planiora fore putat, si ista quoque jejunia in Scripturis celebrata quadragesimalia, non a dierum numero, sed ab observationis solennitate dicta statuamus, cum semper apud Judæos quadragenarius numerus ad humiliationem plusquam ordinariam significandam fuerit adhibitus; qua quidem de re infra iterum dicendi erit occasio.

Et hæc quidem de parte I. hujus operis dixisse sufficiat. Secunda iterum in duas sectiones abit, in quarum priori plerosque sacrorum Ecclesiæ Christianæ rituum ex Synagoga originem ducere ostendit; posteriori vero idem de jejunii quadragesimalis natalibus tenendum esse docet. Transiliendi omnino essent præfixi nobis limites, si qua ratione baptismi & cœnæ Dominicæ ritus, ministrorum Ecclesiæ gradus & ordines, excommunicationis ceremonias, precantium denique faciem & mores, aliasque nonnullas consuetudines a Synagoga Ecclesiæ accepisse in parte priore ostendat, prolixè hic exponamus. Nec sane argumenti raritas movere nos potest, ut multum ei immoreretur, cum ab aliis viris doctis ex instituto dudum illud tractatum fuerit. Ne tamen præter rem cuiquam videatur prolixa illa digressio esse instituta, ad scrupulum, quem quidam movere solent, eximendum eam facere sciat, quasi indignum nimirum sit a Synagoga aliquid accipere Ecclesiæ, ut adeo jejunium etiam quadragesimale ex ea derivari non debeat. Cumque ex Judaicarum traditionum incertitudine præterea contra sententiam suam alia quædam dubia oriri posse Autor videat, illud quoque obstaculum remove nititur, *Mischna* seu *Δευτερώσεις* Judaicis antiquitatem quam potest maximam vindicans. Novitatem vero sententiæ suæ de jejunii quadragesimalis originibus veritati ejus obistere non debere, iis, quibus uti in hujusmodi negotiis solemus, argumentis ostendit.

Et sic tandem ad alteram secundæ partis sectionem accedit, quæ, si molem spectes, omnium quidem minima est, quamvis in ea principale suum institutum executus esse Anonymus noster videatur. Age itaque paucissimis, quæ ille quadragesimalis Ecclesiæ jejunii vestigia in Synagoga invenerit, accipiamus. Primo itaque ipsum Christianorum pascha imitationem Judaici paschatis fuisse, notum esse ait. Quod vero ex antiquissimarum Ecclesiarum constitutione, Alexandrino Præsuli id datum fuerit muneris, ut tempus paschatis celebrandi mature investigatum reliquis Orientis Episcopis significaret, ne ipsos tempus quo præparatoria cæremonia, festo huic præmitti solita, inchoandæ essent, lateret; id quoque ex Judaismo esse probat. Nam pari ratione apud eos a Sacerdotibus per literas significatum fuisse populo tempus festi illius celebrandi, ex Maimonide & Seldeno de Anno Civili vet. Jud. c. 5. & 9. docet, ut scilicet illi præcipue,

qui

qui in locis longius diffitis vivebant, decenter sese præparare possent. Porro Christianos eadem fere ratione Passionis Dominicæ diem celebrasse ostendit, quæ Judæi diem Expiationis, similesque prorsus sibi invicem fuisse quæ utrumque festum præcessere præparationes; quem utriusque solennitatis parallelismum jam olim Tertullianum subinuisse monet. Hoc ipsum ut magis reddat evidens, primo sacrificium in expiationis die oblatum cum sacrificio Christi patientis contendit. Deinde ritus Judæorum in illo die poenitentium & affligentium sese cum ritibus Christianorum comparat, quibus in obunda Dominicæ passionis memoria jejunantes poenitentesque utebantur. Imo ipsas vigiliis utriusque festi simili prorsus cæremonia solenniores redditæ fuisse observat. Quemadmodum enim in Ecclesia Romana præcipue excommunicatorum reconciliatio instituebatur ea, quæ S. cœnam Dominus celebravit die: ita Judæos quoque die, quæ expiationis festum præcedebat, latas in excommunicatos sententias relaxasse. Imo cœnam etiam, quam illa die Christiani parabant, quamvis ad exemplum Dominicæ cœnæ instituta merito videatur, Judaicam tamen consuetudinem simul redolere, Autori nostro probabile fit; nam & istam præparationem poenitentialem ad expiationis diem solenni quadam cana finiendam fuisse. Quin denique illam quoque cæremoniam, cujus in *Ordine Romano* mentio, quæ candelas solenniter sub vespæram diei festum passionis Dominicæ præcedentis accendebant, Judaicæ esse originis, sibi persuadet. Solere enim recutitos multum curæ adhibere, ut paratas habeant sub diei expiationis vespæram candelas suas, quibus etiam plus quam alias illa nocte synagogas suas exornare gestiant. Jam porro præcedere expiationis diem apud Judæos non tantum dies septem integros poenitentia & jejuniis destinatos, ex Leone Mutinensi & Buxtorfio ostendit, sed ex Morino etiam de Poenit. X, 34.3. observat, quadraginta dies pios quosdam inter illos homines istis exercitiis impendere. Imo omnes Judæos poenitentia religionem a quadragesima die ante festum expiationis auspicari ait, quamvis interrompere passim ista exercitia illis liceat. Numerum vero hunc partim Mosai-cum jejunium ipsis suppeditasse ait, partim receptam in Ecclesia eorum sententiam, quæ illum solenni poenitentia & humiliationi cuivis convenientem maxime esse arbitrabantur, ut nova exemplorum Scripturæ inductione probat. Et hinc Salvatoris quoque jejunium ad poenitentiam

c. II.

c. III.

c. IV.

c. V.

tiam spectasse persuasum habet, præcipue cum Joannis baptismum, quem istud sequebatur, poenitentiae lavacrum fuisse, ex Scripturis constet. Non difficile Lectoribus fore speramus videre, quo ista omnia tendant, ut adeo singulorum applicationem prolixius addere merito superfedeamus. Utq; deniq; huic recensionis nostrae finem imponamus, nihil quod moneamus superest, nisi quod Autorem nostrum ex hac de origine jejunii quadragesimalis sententia argumentum tandem ducere videamus, contra Socinianorum de satisfactione Christi hæresin. Ejus enim passionem satisfactoriam sese agnoscere, veteres Christianos anniversario quasi testimonio fuisse professos ait, diem memoriae ejus destinatum, quem expiationis festo successisse putabant, pie celebrantes. Scopum postremo & usum hujus jejunii luculente ob oculos ponere, idque ut modernae quoque Christi Ecclesiae commendatum sibi habeant, efficere pro viribus suis conatur.

INTRODUCTION A L' HISTOIRE D' ANGLETERRE, PAR
le Chevalier TEMPLE &c.

i. e.

INTRODUCTIO IN HISTORIAM ANGLIÆ, AUCTORE GUI-
lielmo Temple, Equite. Ex Anglico in Gallicum sermo-
nem versa.

Amstelodami apud I. L. de Lorme, 1695. in 8. Constat plag. dimid. 17.
& figurarum ænearum plag. 3.

Non est ut integram Anglicanæ Historiæ seriem in doctissima hac illustris Viri commentatione quis quærat. Ea enim solum, quæ ob vetustatem obscuriora erant minusque cognita, aut perperam ab aliis tradita, summo studio hic explanantur. Nimirum decreverat secum Vir doctissimus, in flore ætatis adhuc constitutus, nec dum curis negotiisque publicis impeditus, universam suisque numeris absolutam Angliæ historiam condere. Animadverterat quippe non sine dolore, inter tot præstantissimos, quos Anglia tulit viros, neminem fuisse, qui hocce erga patriam officio rite & eo, quo par erat studio, aut functus sit, aut fungi voluerit. Non deesse videbat, qui in partibus hujus historiæ singulari industria essent versati; id enim *Thoma Mori, Francisci Baconis Verulamii, Herberti, Johannis Haywoodi, Guili-*
elmi

elmi Camdeni labores minime profecto contemnendos testari affatim. Ast talem, qui sparsa hinc inde membra collegisset, & in unum coire jussisset corpus, frustra se quæsisse ait. Quominus tamen destinata exequeretur, publica, quibus mox admotus fuit, effecere munera, per quæ illi non licuit multum temporis in hoc studiorum genere collocare. Interim ne plane patriæ defuisse videretur, saltem aliis munire viam, perq; ea, quæ ardua maxime & salebrosa, quin plane impervia videri poterant, ire voluit. Hinc expositis variis insulæ hujus nominibus, de incolis ejus, statuque antiquissimo copiose & eleganter disserit. Varias quoque mutationes, quas Britannia ad Normannorum imperium usque subiit, morum quoque legumque, utpote quæ itidem vicissitudinum non fuere expertes, cum primis habita ratione, accurate enarrat. Nos speciminis causa quædam delibabimus, ut ex his genius Auctoris, velut ex unguibus leo, cognoscatur. Britones a colore caruleo, quo tum corpora tum clypeos suos pinxerunt, dictos esse, communi fere consensione traditur. Nec refragatur Noster. Quin exemplis demonstraturus, quo pacto Romani more suo ex voce *Brith* Britanniam formaverint, inter alia vocem *al mor*, hoc est, *ad mare* affert, unde itidem Romanis Almorica enata fuerit. Linguam moresque & religionem veterum Britonum plane cum Gallorum religione, lingua & institutis convenisse autumat. Quin & eandem inter utrosque fuisse imperandi rationem. Multis enim paruisse quidem Principibus, ast bello ingruente, uni rerum summam detulisse. Druidas quoque non minus apud Britones quam Gallos sacrorum gessisse curam, legesque & jura dedisse, & sapientiæ omnis doctrinæque utrobique fuisse antistites. Cum primis istud ut singulare Auctor observat, quod integræ quandoque familiæ communes inter se uxores suas habuerint. Quod licet pro barbaræ impietatis ac ferocitatis argumento vulgo venditetur, se tamen non videre ait, cur magis hoc in Britannis veteribus reprehensionem mereatur, quam aliarum nonnullarum gentium, quæ aut communionem uxorum itidem probarint, aut novas sponsas a sacerdotibus deflorari voluerint, aut polygamiam ac incestum permiserint, instituta. Excusari autem hunc morem in gentilibus Britannis vel hoc nomine utcumque posse, quod hac ratione adulteriis clandestinis, ze-
lotypia, luxuriæ aliisque vitiis obviam iverint.

Ggg 3

De

- p. 21. De Pictorum origine ita censet. Victis a Cæsare Britonibus, ferociore jugique impatientiores in septentrionalem Britanniam partem & loca inaccessa sese recepisse. Cum libertate itaque mores paternos, interque eos consuetudinem corpora pingendi, unde a Romanis *Picti* appellati sint, retinuisse; cum ceteri contra, quibus nomen Britonum habet, Romanorum genio se attemperarent. Falli ergo eos concludit, qui Pictos ex nescio qua peregrina gente, quæ in Caledonia rerum suarum sedem fixerit, derivant. Sed Scotorum originem a Scythiis deducere nullus dubitat. Hosce namque ex patria egressos Norvegiæ totumque tractum septentrionalem Europæ occupasse, & tandem in Scotiam penetrasse, & sub aliis subinde nominibus, præsertim Getarum & Gothorum, victricia arma longe lateque circumtulisse autumat. Qui in Scotiam venerunt, a terris, quas occupaverant, diversas appellationes sortitos. Nonnullos a fluvio Jerne vocatos fuisse *Iren-Scots*, indeq; tandem vocem *Ireland* & *Irland*, qua tamen tum certus Scotiæ tractus denotatus fuerit, a Saxonibus formatam; ceteros autem *Albins-Scots*, itemq; sine adjecto alio nomine Scotos dictos fuisse. Atq; hæc ita se habere, tum aliis argumentis, tum ex ipso nomine *Scotus* præcipue probat, quod vocem *Scythia* haud obscure referat. Accedere ait, quod in nonnullis locis Scythicorum morum haud obscura vestigia deprehendantur. Hos autem, postquam magnam insulæ partem subjugassent, cum Pictis, qui Caledoniam inhabitarent, se miscuisse, & tum Romanis tum Britonibus multum facessivisse negotii. Hiberniam ab hisce Scotis, qui a Jerne fluvio nomen habebant, primitus inhabitatam, indeque denominatam, mox a Danis occupatam esse. Hinc Hibernorum originem utcumque patere ait, licet non diffiteatur, Hibernorum res, per nescio quam virorum doctorum socordiam, plus quam Cimmericis tenebris adhuc involutas esse. Romanorum rebus in Britannia gestis delibatis potius, quam prolixè enarratis, Saxonum in Britanniam adventum expositurus, gentis hujus originem altius repetit. Gothicam scilicet gentem, quæ & Scotos dederit, ex septentrione egressam, per omnem sese diffudisse Germaniam asserit, simulque in varias gentes velut diversos ramos abiisse. Suevos ex his maxime celebres fuisse, quorum pars a libertatis amore Francorum retulerit nomen. Qui vero intra Albim Rhenumque confederint, a gladii genere falcis formam exhibente Saxones
- p. 22. Qui in Scotiam venerunt, a terris, quas occupaverant, diversas appellationes sortitos. Nonnullos a fluvio Jerne vocatos fuisse *Iren-Scots*, indeq; tandem vocem *Ireland* & *Irland*, qua tamen tum certus Scotiæ tractus denotatus fuerit, a Saxonibus formatam; ceteros autem *Albins-Scots*, itemq; sine adjecto alio nomine Scotos dictos fuisse. Atq; hæc ita se habere, tum aliis argumentis, tum ex ipso nomine *Scotus* præcipue probat, quod vocem *Scythia* haud obscure referat. Accedere ait, quod in nonnullis locis Scythicorum morum haud obscura vestigia deprehendantur. Hos autem, postquam magnam insulæ partem subjugassent, cum Pictis, qui Caledoniam inhabitarent, se miscuisse, & tum Romanis tum Britonibus multum facessivisse negotii. Hiberniam ab hisce Scotis, qui a Jerne fluvio nomen habebant, primitus inhabitatam, indeque denominatam, mox a Danis occupatam esse. Hinc Hibernorum originem utcumque patere ait, licet non diffiteatur, Hibernorum res, per nescio quam virorum doctorum socordiam, plus quam Cimmericis tenebris adhuc involutas esse. Romanorum rebus in Britannia gestis delibatis potius, quam prolixè enarratis, Saxonum in Britanniam adventum expositurus, gentis hujus originem altius repetit. Gothicam scilicet gentem, quæ & Scotos dederit, ex septentrione egressam, per omnem sese diffudisse Germaniam asserit, simulque in varias gentes velut diversos ramos abiisse. Suevos ex his maxime celebres fuisse, quorum pars a libertatis amore Francorum retulerit nomen. Qui vero intra Albim Rhenumque confederint, a gladii genere falcis formam exhibente Saxones
- p. 31. Romanorum rebus in Britannia gestis delibatis potius, quam prolixè enarratis, Saxonum in Britanniam adventum expositurus, gentis hujus originem altius repetit. Gothicam scilicet gentem, quæ & Scotos dederit, ex septentrione egressam, per omnem sese diffudisse Germaniam asserit, simulque in varias gentes velut diversos ramos abiisse. Suevos ex his maxime celebres fuisse, quorum pars a libertatis amore Francorum retulerit nomen. Qui vero intra Albim Rhenumque confederint, a gladii genere falcis formam exhibente Saxones
- p. 44. Qui vero intra Albim Rhenumque confederint, a gladii genere falcis formam exhibente Saxones

nes dictos esse. Hosce in subsidium vocatos a Britannis, eo eventu, qui neminem fugit. Bella autem inter Saxones Britonesque gesta memorans Noster, Arthuri istius injicit mentionem, multorum sermonibus celebrati: nec tamen dissimulat, pleraque quæ de eo narrantur, commentis esse annumeranda, utpote a Romanensium fabularum conditoribus ficta, & ex illorum lacunis hausta. Ceterum Saxones sæpius suæ gentis novas colonias in Britanniam accersivisse, quos inter & Angli fuerint, Scaniæ Jutiæque quondam incolæ, qui tam frequentes in Britanniam commigrarint, ut novum quoque Angliæ nomen huic regioni dederint. Sunt qui asserunt, haud paucos Britonum, Saxonum imperium non ferentes, in Galliam se recepisse, Britanniaque minori, in qua sedem collocaverant, dedisse nomen. Ast horum sententia neutiquam Nostro se probat. Existimat enim, hanc provinciam Britonibus illis, qui Romanos ruenti Imperio suppetias laturos secuti in Galliam fuerint, & deinceps in patriam a Pictis Scotisque oppressam reverti noluerint, inhabitatam fuisse, iisque nomen debere.

Cum Danis per ducentos fere annos colluctatos fuisse Saxones rerum in Britannia potitos, porro memorat. Ast tantum abesse monet, ut leges moresque, aut lingua & religio, ullam hinc subierint mutationem, ut potius integra cuncta & intemerata manserint; cum tamen Saxonum dominatus in legibus moribusque longe aliam faciem Britannia dedisset, religione etiam hujus mutationis non experte. Christianorum nempe sacris imbutos jam fuisse Britones, cum Saxones in auxilium vocarent. Hos contra superstitionem a vitam non exuisse, nisi dominatione sua per Britanniam totam stabilita. Tum enim per Augustinum quendam, a Romano Præsule missum, tandem ut Christo nomen darent, adductos fuisse. Alios inde ritus Saxones in sacris habuisse, alios Britones patriorum, quos ab Apostolis accepisse feruntur, adeo tenaces, ut vitam ponere maluerint, quam vel latum ab iis discedere unguem.

Ultimam mutationem Britannia regno attulere Normanni. Hanc dum exequitur Auctor, vitam moresque Guilielmi, quem Conquestorem vocant, non minori ingenio, quam industria describit. Quæ de causis, quas Guilielmus, ut Angliæ regno potiretur, obtentui sumit, deque ejus cum Haraldo contentionibus; de felicissimo armorum, quibus Britannia regnum sibi asseruit, successu; de sapientissima

p. 51.

p. 55.

p. 56. 57.

p. 65. ad 79.

p. 84.

tiſſima regni adminiſtratione; de cauſis item quare procerum animi a Guilielmo abalienati ſint, & hinc ſecutiſ motibus, non tam cito ortis quam feliciter conſopitis; de Edgardo Eduardi Confeſſoris nepote, ope Malcolmi Scotiæ Regis fruſtra avitum imperium repetente, & hinc ſecuto bello proſpere itidem a Guilielmo finito, & quæ id genus alia ſunt, exponit, ejusmodi quidem ſunt, ut nemo temere hiftoriarum adeo rudis ſit, qui hæc ignoret. Nihilofecius haud raro ea inſpergit, quæ nemini facile obſervata eſſe videri poterunt. Cum primis quæ de legibus & judiciis Angliæ, cum a Saxonibus, tum a Guilielmo introductis, deque Parlamenti origine diſſerit, multum bonæ frugis habent, ſed a nobis prolixè referri nequeunt. Unicum adhuc prætermiſſe neſas fuerit. Pulchram nimirum circa finem inſtituit diſceptationem de incommodis, quæ ex Normannorum imperio ſenſit Anglia, deq; nonnullis aliis quæ in iſta rerum Anglicanarum commutatione nullam mutationem ſunt paſſa. Nimirum ad incommoda primo refert, quod Anglia virorum fortiſſimorum fecerit jacturam, qui aut cum Harald-
p. 302. do in prælio ceciderint, aut Normannici imperii tædio in Scotiam, Hiberniam, Daniæq; commigrarint. Interiſſe præterea innuit, idque haud leve cenſet, ſtirpem Regum Saxoniorum, quorum in adminiſtranda republica tanta juſtitia, tanta integritas, & erga Deum pietas fuerit, ut nunquam, quamdiu imperarunt, frenum momorderit, aut jugum quaſſaverit populus. Nec ultimum malorum fuiſſe, quod vivendi ratio ad ſimplicitatem probitatemq; compoſita, per commercia cum Normannis plane perierit. Sub Saxoniciſ Regibus ut ſummam libertatem, ita morum incorruptam fuiſſe integritatem, frugalitatemq; juſtitiaſ matrem; quemq; ſuis contentum fuiſſe, & intra naturæ rationisq; fines ſuas coërcuiſſe cupiditates. Aſt ſub Normannis cum libertate frugalitatem, cum frugalitate quicquid ſupererat virtutis Anglos perdiditſſe. Id vero a miraculo prope abeſſe tandem addit, quod linguam veterem retinuerint Angli, poſthabita Normannica, utut omnem moveret lapidem Guilielmus, hæc ut reciperetur. Id quod ruruſ ſecus acciderit, cum Saxones Angliæ imperitarunt, quorum lingua adeo invaluerit, ut veteris Britannicæ nec vola nec veſtigium compareret. Cum lingua nomen quoque retinuiſſe; cum contra poſt Saxonum imperium non amplius Britones, ſed Angli dicti ſint. Tandem & imperandi modum, leges & inſtituta manſiſſe, qualia ante Nor-

te Normannorum imperium fuerant; id quod eo magis mirandum Auctor cenſet, quo pauciores, quæ in hoc capite ſimilia expertæ ſint fata, reſpublicæ dantur, & quo majori ſtudio animique contentione, ut Normanniciſ legibus in Anglia viveretur, Guilielmus annuſus fuerit.

HISTORIA DE EPISCOPIS ET DECANIS LONDINENSIBUS, necnon de Episcopis & Decanis Aſſavenſibus, a prima ſedis utriusq; fundatiōe ad A. 1540. Autore HENRICO WHAR-

TON, A. M.

Londini impenſis Rich. Chiſwell, 1695. in 8. Alph. r. plag. 4.

Alia quædam clariffimi Autoris ſcripta, nempe Appendicem ad Guilielmi Cave Hiftoriam literariam, Notas & auctarium ad Jac. Uſſerii Hiftoriam dogmaticam controverſiæ de ſcripturis & ſacris vernaculis, & Angliam Sacram duobus tomis comprehenſam, alibi a nobis recensita meminimus. Idem omnium, quæ ſunt in Anglia, eccleſiarum cathedralium hiftoriam moliebatur; verum, quod non modo Angliſ, ad quorum antiquitates eruendas natus & factus videbatur, ſed omnibus bonas literas amantibus dolendum eſt, immatura morte præventus, quam trigefimo ætatis anno ſubiit, ſpecimen tantum magni illius, quod animo conceperat, operis, ſeu brevem, quam nunc memoramus Episcoporum, & Decanorum Londinenſium & Aſſavenſium Hiftoriam, qui a prima ſedis utriusque fundatiōe ad annum uſque 1540 dignitatibus illis conſpicui fuerunt, reliquit.

Prima hujus Hiftoriæ pars Episcopos, qui intra illud tempus Londinenſi Eccleſiæ præfuerunt, exponit. Agmen illorum ducit Reſtitutus, qui A. C. 314 Arelatenſi concilio interfuit. Ultimus iſque numero 75. eſt Edmundus Bonner, quem in hiftoria reformationis Anglicanæ cum Johanne Edmundo collegii Petrenſis præfecto conſundi obſervat. Sequitur Hiftoria Decanorum ædis Paulinæ Londinenſis, quorum catalogum falſum & ſæpe mutilum a Godwino contextum, alium autem melioris notæ ex archivis eccleſiæ Paulinæ a Dugdaliō in Monaſtico Anglicano vulgatum notat. Hanc Episcoporum & Decanorum Londinenſium hiftoriam excipit Collectiō epistolarum, decretorum, aliorumque inſtrumentorum ad hiftoriam ſedis Londinenſis ſpectantium: quemadmodum & in altera hujus vo-

H h h

luminis

luminis parte, Historiæ Episcoporum Assavensium & Decanorum ecclesiæ cathedralis Assavensis, collectio quædam instrumentorum ad historiam sedis Assavensis pertinentium subjecta deprehenditur.

CHRISTOPHORI GELLARII HISTORIA NOVA, HOC EST, XVI
& XVII Seculorum.

Halæ Magdeburgicæ, sumtu Jo. Biellii Bibliop. Jen. 1696. 12.
Constat plagulis 17.

DIu multumq; desideratum a quamplurimis fuit præsens hoc opusculum, quod nuper demum publicam in lucem prodit. Quum enim *Historiam Antiquam* anno jam 1685, & *Medii Aevi Historiam* anno 1688 celeberrimus illius Auctor, in illustri Universitate Fridericiana Halæ Magdeburgicæ historiæ hoc tempore & eloquentiæ Professor edidisset; fieri non potuit, quin optarent omnes, ad quorum manus Antiqua illa ac Media Historia pervenerant, ut *Nova* quoque & ad hæc usque tempora producta Historia pari ab eodem industria componeretur. Respondit tandem, postquam interim lucubrationibus aliis de republica literaria bene meritus esset, publicis votis doctissimus Vir, & superioris nostrique seculi, adeoque recentissimam Historiam volumine non magno comprehensam evulgavit. Eandem in ea (nisi quod Tabulæ Synopticæ nullæ hic comparent, quarum adjumento Lectorem non indigere judicavit) rationem, quam in Antiqua Mediaque Historia, servasse Auctorem, quisque deprehendet. Unde quæ de ea omnique illius instituto in Actis hiscæ A. 1685. pag. 357, & iterum A. 1688. pag. 272. dicta jam fuere, hoc loco repetere superfedemus. Agnoscent omnes *Cellarii* in enarrandis, quæ gesta sunt, fidem; agnoscent immensam rerum varietatem in compendium, & perspicuum quidem, cogendi artificium; & styli agnoscent eam puritatem ac elegantiam, quæ omnino Augusteum ævum redolet. Ut diligens adeo frequensque & attenta libelli perlectio, studiosæ cum primis juventuti, commendanda merito sit, siue imbui cupiat notitia maximarum rerum, quæ duorum illorum seculorum spatio contigerunt, siue Latini sermonis nitori ac munditiei assuescere desideret.

GEOR-

GEORGII SCHUBARTI DE FATIS JURISPRUDENTIÆ ROMANÆ Exercitationes Academica.

Jenæ, apud Andr. Frid. Bottiger 1696. in 8. plag. 41.

Quemadmodum Populi Romani si quis totam ætatem percenseat, ut coeperit, utque adoleverit, ut quasi ad quendam juventæ florem pervenerit, ut postea velut consenuerit, diversos gradus processusque, censente Floro, invenit: ita Romanæ etiam Jurisprudentiæ varias ætates, si quis eam bene expendet, deprehendere licebit. Has literis prodere constituit in hoc libro, scientiæ hujus artisq; omnis, quæ ad Jus spectat, tum & omnis politioris doctrinæ callentissimus harum Exercitationum Auctor; inque singulis ætatibus, siue dicere malis epochis, quid vel acceperit ei, vel pro temporum ac legislatorum ratione mutatum abrogatumque fuerit, commemorat. Ab Urbe incipit condita, & sic a Jurisprudentia regia, quam ingeniose nimis ac varie tractant plures: dum non tam genium illius ætatis observant, & quid fuerit necessarium, quam captum secuti proprium ea sapius tradunt, quæ & a statu regio, & ab omni historia juris abhorrent. Viam ingreditur aliam Noster, ac sub Regibus, qui a principio habuerunt Urbem, legibusque & institutis præclaris formarunt, primo loco ostendit contextum publicum, ac regimen cum Senatu & Populo communicatum per Magistratus: mox probat, non omnia fuisse administrata *manu regia*, siue potestate illimitata, sed leges quoque sub Regibus vim suam habuisse. Ex his, per exempla veluti, patriam declarat potestatem, itemque dominicam, jura conjugalia, & similia ad personas referenda: hinc procedit ad jura rerum, ubi de tigno juncto, de spatio parietis, & ambitu, in nova urbe ornanda & augenda, de finibus agrorum & hortorum, deque pactis & contractibus breviter agit. Istis vero sic pertractatis, quaerit de singulari fato Jurisprudentiæ regię, quomodo nimirum illa sit conservata, & propagata ad posteros, an mera sermonis & loquelæ traditione, an scriptura & beneficio literarum? Pauca sequuntur inde, sed ex fontibus, de jure Papiriano, & albo Anci Martii, de antiquorum Romanorum lingua & cultu. Regibus ejectis alia rerum facies apparebat undique: quare Exercitatione altera Jurisprudentiæ Romanæ fata describuntur

Hhh 2

in sta-

in statu libero. Quemadmodum vero in prima fuit explicata imprimis regia potestas legislativa: ita in hac statim demonstratur ab initio, penes quos fuerit potestas legem condendi. Quando enim nonnulli ex prisca juxta & hodiernis docent, post regifugium nullas plane leges in Urbe fuisse, id rationi non tantum, sed & societati civili ejusque contextui repugnare ostenditur. Historia Tabularum cognita satis est, & obvia passim: quæ tamen hic occurrunt, ex altioribus repetuntur. Sic non sufficit doctissimo Auctori, in origine Tabularum nominasse solum civitates Græciæ, ex quibus legati Romanorum jura collegerunt; sed harum pariter leges refert ad primordia, & meliora gentium vicinarum instituta, per Ægyptum & Syriam. Pythagoræ discipulos, & leges & optimos legum interpretes fuisse constat: unde autem in jure tantam hauserint scientiam, cum doctore inclyto, Philosopho Italico, ex veteribus probat. Ne tamen legum dignitati ac pretio noceant, quæ Sex. Cæcilius & Favorinus apud Gellium disceptant initio Libri XX, ea contemplatur propius & ad incudem revocat. Hinc progreditur ad fori disputationem, ad necessariam legis interpretationem & applicationem in causis quotidianis: ubi contra Ulpianum adferit mediam Jurisprudentiam. In hac factorum serie non omittit exempla legum, quas in libertate addiderunt Romani, earumque potiores illustrat, cum variis legis ferendæ ac promulgandæ rationibus. Quoniam vero sacri ac profani homines in jure condendo partes suas habuerunt, ideo quid Pontifices, quid Consules, ac Prætores contulerint, in compendio designat. Jus civile, in specie ita dictum, ex quo fonte derivari debeat, per idoneos testes confirmat: qua occasione de jure formularum differit, quas ad usum communem scriba Flavius protulit. Dum ita excreverunt in Urbe jura, porro demonstrat, quo fato transierint ad gentes extra illam; ubi de jure coloniarum, municipiorum, & bellorum, quibus devictæ civitates in formam provinciarum redigebantur.

Exercitatione *tertia* studia Principum explicantur adversus Jurisprudentiam Romanam. Quia autem cum statu mutato alia invaluit ratio potestatis legislativæ, propterea tanquam fundamentum considerat illam, & fata hinc præcipua deducit. Nemo non intelligit, quantum hac in parte Lex Regia præstiterit: quare hæc post tot alios, qui historiam juris consecrarunt literis, atque contra imperitos præ-

clare

clare adseruerunt, non solum in existentia sua, quemadmodum vulgo loquuntur, per certa argumenta demonstratur, verum & per singula capita explicatur. Cumque semper fuerint, qui legis hujus vim non ex proposito Senatus Populique Rom. sed ex arbitratu suo proposuerint, hisce similiter ut satisfiat, opera datur. In libertate nihil magis laudatur in foro, quam Prætoris edictum. Sicuti autem de hoc, in antecedenti Exercitatione, loco competenti egit; ita sub Imperatoribus primis usum Edicti perpetui declarat, itemque quid Augustus permiserit Jurisconsultis, quoties in casibus oblati de jure deberent respondere. Disputationem fori, cum pauca adhuc & simplices essent leges, tanta secum incommoda non tulisse, quanta sub Principatu cumularint sectæ prudentum, affirmat: nec in aula eas displicuisse ait, ut nempe ex odiis contendendum paterent studia civium.

Atque ista sunt potiora doctorum harum Exercitationum momenta, quibus adpersæ sunt subinde insignes plane & alibi haud obviæ observationes, ad historiam veterem Juris pertinentes; ut sunt ea quæ tradit de manu regia, qua sub initium civitatis Romanæ omnia gubernata scribit Pomponius pag. 18. de patronis causarum, & patronatus ac clientelæ officio p. 29. de societate conjugali & patria p. 39. de trina liberorum venditione in emancipationibus facta p. 51. de ambitu parietis atque hortis agrisque finiundis p. 65. de lege Terentia seu Terentilla p. 147. de legibus XII Tab. quas a Græciæ civitatibus petiverunt Romani, earumque origine & sanctione p. 135. de Hermodoro, sive auctore sive interprete istarum p. 200. (quo loco Cæcilius cum Favorino apud Gellium super istis legibus disceptatio excutitur p. 230.) de interpretatione juris, & ratione leges accommodandi factis p. 264. de Jurisprudentia media, inter leges XII Tab. & Imperatorum Constitutiones interjacente p. 281. de legis actionibus p. 296. de antiquo processu juris more p. 322. de præfecturis Romanorum, & his qui sub ditione Populi Romæ erant p. 344. de coloniarum, municipiorum, & populorum fundorum apud Romanos jure p. 347. 356. de legibus eorum sumtuariis, Orcina, Fannia, Didia, Licinia, Cornelia, Aemilia, Antia, Metilia p. 366. de legibus adversus scænebre malum latis, Sextia Licinia, Duilia Mania, Genucia, Valeria, Maria p. 387. de prætoris edictis p. 396. de criminationibus jurisprudentiæ p. 420. de tempore definito, quo Augustus

H h h 3

legiti-

legitimum Principatum adeptus sit, omnisque potestas a Senatu & Plebe transferretur in Principem p. 464. quod in consulatum ipsius septimum A. V. C. 727. reponitur p. 466. de lege regia, & impugnantibus ejus veritatem ac asserentibus, originemque ejus varie scrutantibus p. 483. 486. 491. 493. progressu item ejus & capitibus p. 533. de adoptionibus Imperatorum Rom. p. 561. de legibus Julii Cæsaris p. 578. 585. 592. 595. Augusti p. 598. Tiberii p. 603. Claudii p. 606. Neronis p. 609. Vitellii p. 612. Vespasiani p. 615. Titi p. 616. Trajani p. 618. Adriani p. 626. de edicto perpetuo, quod Salvius Julianus jussu Adriani collegit p. 627. qui male confunditur cum pronepote suo Didio Juliano Augusto p. 630. Tertiam Exercitationem ubi claudit doctissimus Auctor p. 645 plura hujusmodi se daturum esse larga manu promittit; & accepimus, confectas ab ipso maxima ex parte tres adhuc esse Exercitationes, quarum prima ad Jus in systema redactum sub Imperatoribus pertineat; altera Jurisprudentiam Romanam sub Barbaris consideret; tertia ejus fata post restitutam ipsam replicet. Quibus egregiis ingenii ac doctrinæ monumentis, e quibus multa hactenus non satis expensa cognoscemus, ut colophonem ipse imponat, vovemus, a Deo vitam viresque apprecati.

*POMPONII MELÆ LIBRI TRES DE SITU ORBIS, NUM-
mis antiquis & notis illustrati ab JACOBO GRONOVIO.*

*JULII HONORII ORATORIS EXCERPTA COSMOGRAPHIÆ,
ab eodem nunc primum ex MS. edita.*

*COSMOGRAPHIA FALSO ÆTHICUM AUCTOREM PRÆFE-
rens, cum variis lectionibus e MS.*

*RAVENNAS GEOGRAPHUS E MS. LUGDUNENSI
suppletus.*

Lugduni Batavorum apud Jord. Luchtmans, 1696. in 8. Alph. i. pl. 6.

Pomponium Melam, principem Latinorum Geographum, Jacobus Gronovius, Vir clarissimus, A. 1685 suppresso nomine suo ediderat, a nobis Octobri mense ejusdem anni p. 445. seq. recensitum: ad quem Notis adjectis id cum primis egisse videbatur, ut Isaacum Vossium, Virum itidem clarissimum, qui eundem Melam A. 1658. Observationibus illustraverat, præsertim in iis, ubi in Salmasium ille, sum-

mo in-

mo ingenio Virum; in vestus erat, liberius castigaret. Quod quum ad Vossium, in Britannis agentem, allatum esset, insequuto anno 1686. Londini *Appendicem Observationum ad Melam* vulgavit, a nobis mense Aprili A. 1687. p. 220. seq. enarratam, qua priores suas Observationes a Gronovii reprehensione acerbius vindicavit. Satisfactum per vicem videbatur, & compositum, quod inter hos gestum erat, saltem alterius excessu interstinctum bellum literarium. Quum vero nuper Gronovius editionem novam pararet, etiam *Appendicem* illam vel pari vel majore acerbitate discussit. Nec enim versus tantum aliquos, aut pauca verba Notis suis, sed sæpe longiores periodos inseruit, & plane novas animadversiones adjecit, ut adeo plura ducentis additamenta numerentur. Est quoque, ubi præterit nova editione, quæ in veteri forsitan displicuerant, v. gr. quæ de parentesi, *sicut diximus*, in Strymonis amnis descriptione lib. II. cap. II. adnotaverat. Præfatione subsidia exponit, quibus utraque editione usus fuit: MStum nempe eodicem, quem Marquardus Gudius, Vir celeberrimus, attulerat, originem & fundamentum editionis superioris, cui Vaticani collatio cum excuso Salmanticano, a Philippo Rulæo instituta, ex dono illius accesserat; atq; his prior editio innixa fuit. Alteram Mediolanensis codex, a doctissimo Fratre excerptus auxit, ut ita emendatissimum auctorem; membranarum optimis consentientem habeamus, quem nunc clarissimus Editor nummorum figuris in plurimis locis ornavit; unde non decus modo, sed præsidium etiam huic libro, ejusq; emendationi accedit, quod uno exemplo, brevitate causa, probasse nobis sufficiat: Lib. I. cap. XIV. Mela *Dianam Pergæam* laudavit, quæ Vossio *Pergasæa* videbatur, quia Stephano de Urbibus esset Ἀρτεμὶς Περγασία. Sed Gronovius ex antiquo nummo, cui Ἀρτεμὶς Περγασίας nomen incisum est, vulgatam lectionem confirmavit. Sed hæc de ipso Pomponio Mela; cui prior editione adjectum erat *Julii Honorii Excerptum Cosmographiæ* e MSo erutum; & *Cosmographia* alia, quæ *Æthici* nomen adhuc falso, ut ait Editor, præ se tulit. Nunc eisdem repetitis superadditus anonymus *Ravennas* est, quinque libris universam Geographiam complexus, quos anno 1688 Placidius Porcheron Lutetiae Parisiorum publici juris primum e MSto fecit, nunc autem ex Lugdunensibus membranarum supplevit nobilissimus Gronovius. Lulenta supplementorum exempla in præfatione existant. Hunc *Ravenna-*

vennatem, subobscurum & semibarbarum scriptorem, qui circiter seculum VII Christianorum vixit, non brevibus adnotamentis elucidaverat Porcheron, prætermisiss a Gronovio, quasi, ut præfatione dicit, nihil nisi *Peutingeriana Tabula*, & *Itinerariorum*, quæ sub Antonini nomine exstent, item *Ptolemai collationem referant*, hoc est, genus scribendi, quod a quolibet ex indice præstari perfacile queat. Nec vero ingrata adnotationes eruditæ fuere, quæ si non aliud adferant, molestiam tamen perscrutandi demunt, præsertim quum nec Tabulæ illius, nec Itinerariorum indices suppetant, qui tam facilem inveniendi laborem præstent. Nec ipse Gronovius indicem Geographicis hisce opusculis, præter eum qui in Melam ab omnibus editus fuit, & brevior in Notas suas ad Melam, adjecit, neglecto etiam necessario & copiosissimo, quem Porcheron in Ravennatem Geographum confecerat. Quod si ex Ravennate quoque est specimen ostendendum, quod utilitatem illius, quam lectori præbet, breviter commendet; vel solum urbis nomen, ad Mosæ Sabisque confluentes sitæ, & præsentis bello nobilioris factæ, id præstare potest. Quæ enim *Namur* vulgo, aut *Namurcum* ab eruditæ appellatur, ab Ravennate *Namon* dicitur lib. IV. cap. XXVI. quod procul dubio antiquum & genuinum urbis nomen fuit, censente etiam Gronovio in sæpe dicta præfatione.

FERDINANDI CHRISTOPHORI HARPPRECTI CONSILIORUM TUBINGENSIVM VOLUMEN II.

Tubingæ apud Joh. Georg. Cottam, 1696. fol.

Alph. 3. plag. 14.

EXhibuimus mense Aprili pag. 183. hujus anni volumen I. Consiliorum Tubingensium a consultissimo Autore collectorum, simulque meminimus promissi de simili singulis semestribus edendo ab illo facti. Hujus itaque memor alterum 17 Consilia continentem nunc nobis sistit, & cum ex prioris tomi recensione de instituto ac methodo hujus laboris satis constet, nihil jam dicendum restat, quam ut ex ipsis decisionibus, uti alias fuimus soliti, speciminis loco pauca excerpamus. Consil. XVII. de testamento pagani in hostico agit, & privilegium pagani in hostico testandi ad omnes, qui ibi degunt, adeoque & ad militum uxores extendi; ad validitatem vero, ut in hostico de-

cedant,

cedant, requiri decidit. Consil. XVIII. inter alia prolixè adstruit, pacta dotalia, licet successionis & hæreditatis ibi fiat mentio, in vim contractus inter vivos valere, si de hoc paciscentium inter vivos contrahendi animo aliunde constet; sicut & Consil. XIX. & XX. varia de pactis dotalibus notabilia tractantur. Consil. XXI. pacta dotalia ob dolum malum illis causam dantem, vel dolosam reticentiam non esse ipso jure nulla. Si uxor cum marito communem negotiationem exerceat, dimidiam exinde acquisitionum partem ad ipsam tanquam sociam spectare. Consil. XXIII. æquitatem seu extensionem Legis Rhodiæ de jactu, in casu quo Abbas Catholicus, per redemptionem hostilis flammæ a Magistratu Civitatis Evangelicæ atque Imperialis magna pecuniæ summa obtentam, suum in illa frumentum, vinum, ædes aliaque ab interitu servavit, locum obtinere.

THESAURUS BRANDENBURGICUS SELECTUS: SIVE GEMMARUM & NUMISMATUM GRÆCORUM IN CIMELIARCHIO ELECTORALI BRANDENBURGICO ELEGANTIORUM SERIES, COMMENTARIO ILLUSTRATA A LAURENTIO BERGERO Ser. Electoris Brandenburgici Consiliario ab Antiquitatibus & Bibliotheca.

Coloniæ Marchicæ, typis & impensis Electoralibus 1696. in fol.

Constat plag. 147. & 372. impressis iconisimis.

UT priscis temporibus Regum ac Principum maxima argenti conflandi & nummorum cudendorum fuit cura; ita hodie eosdem ab interitu vindicandi, & monetam ab Imperatoribus, Regibus & Civitatibus percussam veterem colligendi & asservandi, ut memoriæ priscarum rerum lumen accendatur, Principes & Reges summos sollicitudo haud exigua tenet. Celebrata est per universum orbem hac etiam ex parte instructissima Regis Galliæ gaze, & Italiæ Principum veteri hac suppellectile abundant cimeliarchia; sed Germaniæ etiam potentissimorum quorundam Ducum in id incumbit cura & studium, ut inter reliqua fortunæ indulgentissimæ præsentia bona, veterum monumentorum & nummorum thesauros congerant. A qua ratione, & ab ista colligendarum asservandarumque vetustatis reliquiarum cura, ne utquam alienum esse omnibus præclaris artium ac doctrinarum subsidiis fovendis propensum animum Potentissimi Brandenburgici Electoris FRIDERICI III. egregium illud ac illustre, quod in Regia ipsius

Berolinensi conspicitur, documento est gazophylacium. Quot prisca in eo marmora, statuae, signa? sed & quanta in antiqua ista supellectile disponenda industria? imo quam liberalis gazae hujus custodia? Quippe quae non in nummariis arculis ac thecis, quibus aptissime est distincta, ad splendorem antiquariae istius penus, jacet recondita; sed ad usum & elegantiam studiorum, cuius eam sectanti patens est & exposita. Utque tanto magis pateat omnibus, iis etiam qui augustam Regiam hanc Electoralem non accedunt, deliciis tamen istis capiuntur, doctissimi custodis gazae istius *Laurentii Begeri*, in nummaria & omni antiquaria re versatissimi, industria nunc prospectum est. Is enim velut ante hos decem annos Electoris Palatini gazophylacium erudito orbi exposuit, & latentes in eo gemmas nummosque veteres caelo signatos exhibuit, ac erudita commentatione iconismis adjecta collustravit; ita nunc Brandenburgicum Electorale cimeliarchium eadem solertia, imo majori nitore ut effulgeret, oculis eorum quos elegantiae hae delectant, exposuit. Nimirum postquam in jura Potentissimi Electoris Brandenburgici, post obitum Serenissimi Electoris Palatini CAROLI, d. 16. Maji A. 1685. sine prole defuncti, thesaurus iste Palatinus transisset, & amplissima accessione ista Brandenburgicae copiae insigniter locupletatae essent; nihil intermisit Potentissimus Elector conquirere, quod ad augendum thesaurum istum facere posset. Quotidie igitur eundem signis nummisve comparatis locupletat. Electoralis in priscas hujusmodi reliquias liberalitas, quicquid rarioris elegantiae in hoc genere offertur coemans: studium hoc accendente & cimelia talia subinde e propria penu suggerente Illustrissimo Viro, aulae istius Maecenatae, *Eberhardo Danckelmanno*. Cujus auctoritas & exemplum alios etiam stimulat, ut si quae pretiosa antiquitatis monumenta suppetunt, eadem in Electoralem hunc acervum lubenter apportent. Quo loco haud reticendum est amplissimi Viri, Consiliarii & in supremo Electoralis Pomeraniae Dicastrio Assessoris meritisissimi *Job. Gebhardi Rabneri*, multiplicis doctrinae laudibus praestantis, erga hanc gazam studium: quo adductus, & simul pietate, erga potentissimum Herum impulsus, eximiam veterum cimeliorum copiam feliciter conquistam ei intulit, & XLIV gemmas, quae in Opere hoc fol. 16. 21. 23. 30. 31. 32. 34. 46. 51. 59. 61. 73. 74. 76. 82. 83. 84. 85. 90. 94. 97. 99. 100. 105. 107. 108. 109. 110. 112. 113. 115. 117. 119. 121.

122. 124. 127. 136. 140. 143. 146. 147. 150. sunt exhibitae, mira artificii elegantia praestabiles, in istam congeries. Ectypas eas videre quibus licuit, in cera & gypso expressas, admirati fuerunt mirificas calaturas & sculpturas, ad quarum elegantiam hodierni artifices haud pertingunt. Sequantur insigne hujus Viri exemplum, quorum industriae respondet fortuna, nec defodiant cimelia haec obscuris thecis, sed hunc imitati illustri potius ea in loco reponant, unde in publicum luculentius manare potest eorum cognitio. Quod sane his in Electorali gaze repositis accidit: quippe quae haecenus parce delibata, quaedam etiam nondum in publico conspecta, jam doctissimus Begerus non solum artificioso opere exsculpta, verum etiam fusa commentatione illustrata exhibuit. Ut autem haec lectu redderetur tanto amcenior, in dialogi modum (quem etiam antehac veterum nummorum rationem exponens tenuerat Ant. Augustinus) eandem contexuit, disserentem *Archaeophilum*, seu antiquitatis cultorem, cum *Dulodoro* gazae Electoralis custode introducens, & conjecturas super nummis his gemmisque discursui istorum amborum intexens, unde & perspicui possit, quid ipse Auctor existimet, & unde aliis doctis amplius cogitandi occasio suppeditetur. Totum opus tribus sectionibus distinxit, quarum *prima* gemmas & annulos, *altera* nummos, *tertia* statuas, imagines, signa, sigilla, & aliam veterem supellectilem exhibet. Quumque magna omnium horum cimeliorum sit copia, quam unicum volumen vix capiat; duo iisdem complere constituit, eorum prius jam evulgans. In quo figuras caelo artificiose expressas non ostendat nudas, verum eruditis commentationibus, quarum nonnullae justarum Dissertationum modum implent, eas illustrat, & diversas de quavis gemma aut nummo quolibet sententias profert, Archaeologum cum Dulodoro super istis disquirentem faciens. Amplum nimis est opus, recensione tamen haud paulo fusiore dignum; cujus ratio ne instituti nostri modum supergrediatur, juvabit e sectione prima, quae gemmas mira arte vel *εγγλύφας* seu insculptas & incisas imagines rerum, vel *ἀναγλύφας* seu calatas & prominentes vel protuberantes, nec non annulos quosdam spectandos offert, documentum loco cimelia quaedam ex tam ingenti thesauro deprompta oculis Lectorum hic subicere: delibanda autem e secunda Sectione in alius mensis pensum rejicere.

TAB. VII.

Fig. I.

Gemmas in duas classes dispescit Auctor, quarum una certas & indubiae fidei notas vetustatis præ se ferentes, altera ambiguam ætatem prodentes continet. In priori ea emicat, quæ primo loco collocata est p. 6. Cererem *κερεόςφω* referens, quam pro-

Fig. II.

lixè explicat Auctor, & quid infantes cum cornubus copiae in pectore designent, cur papaveris capita crinibus Cereris implicita sint, quid cordis specie collo dependeat, an bulla, an *μηνίσκος*, aliudve *κἀθήμα*, exponit. Hercules amoris succumbens p. 34. ostenditur,

Fig. III.

jam antea in Thesauro Palatino p. 40. monstratus: uade agnoscere licet, cuncta subesse Amori, cui ne fortissimus quidem resistere potuerit Hercules, quem Omphales amore captum fuisse vulgo notum est, & e numismate Mætoniorum sect. II. fol. 500. allato patet: ut de fortissima amoris vi apposite omnino Oppiani versus e Lib. II. Cyneget. allatos intelligamus. Judicium Paridis in sardonyche raræ

Fig. IV.

magnitudinis eleganter expressum, quod visuros nos esse clarissimus Morellius in Specim. p. 124. promiserat, bona fide p. 43. monstrat Begerus, fabulamque explicat; & Deas non nudas sed vestitas, rupibus insidentes, Paridi nullas adpositas oves, habitu etiam pastortio eum destitutum, & in Minervæ clypeo non caput Medusæ, sed

Fig. V.

caprinam pellem conspici annotat, & rationes reddit. Alis imaginem Victoriæ destitutam, quæ alata ferme semper conspicitur alibi, p. 51. ostensam, e Pausania asserit; nec Minervam representari, aut hanc cum Victoriâ eandem esse, quod Gyraldus censuisse videtur, docet. Æsculapium, Apollinis filium, Soli & Lunæ sacrificantem

Fig. VI.

in gemma p. 70. sisti, iterum e Pausania ostendit, clariusque e Procli verbis demonstrat. Neptunum in gemma p. 71. delineata, biga

Fig. VII.

alatorum equorum vectum e Platone in Critia confirmat, Tom. III. ed. Serrani fol. 113. seq. E Plutarcho Theseum, suis Crommyoniæ

Fig. VIII.

interfectorem, in gemma quæ p. 90. conspicitur, contemplandum proponi indicat, & clavam non minus Theseo quam Herculi consuetum veluti gestamen adponi, lapidumque (non pomorum) acervum, ad pedes ejusdem qui cernitur, in Mercurii honorem congestum, viæ & itineris notam esse, aut cum devictæ & prostratæ suis capite, quod tanquam trophæum ostentat coacervatis lapidibus, pulcherrimæ victoriæ memoriam consecrari tradit. Palladium qui gestans

p. 94. conspicitur, haud absurde Diomedem censer, qui juxta Virgilium

TAB. VII.
ad A. 1696.
pag. 436.

Fig. 10.

Fig. 9.

Fig. 8.

Fig. 2.

Fig. 12.

Fig. 1.

TAB. VII.
ad A. 1696.
pag. 436.

Fig. 10.

Fig. 6.

Fig. 13.

Fig. 11.

Fig. 9.

Fig. 8.

Fig. 7.

Fig. 1.

Fig. 5.

Fig. 2.

Fig. 12.

Fig. 3.

Fig. 1.

MENSIS SEPTEMBRIS A. M DC XCVI. 437

gremium fatale hoc sacro avulsi templo, ex Photio & Servio asserit. Julii Caesaris apotheosin in jaspide, quam iconismus p. 117. refert, denotari, ubi macie notabilis senex globo coelesti insidet, dextra temonem, sinistra lauream, ipse laureatus gestans, observat: nec alienum ab ambitione Caesaris esse, coeli gubernaculis admoveri, e Juliano probat, ubi Silenus Jovem admonere fingitur, sibi ut caveat, nec regnum eripi a Julio patiatur. Vigilantiam tamen etiam ejus significari potuisse affirmat, qua ad immortale fastigium ascenderit, dignus omnino post mortem, qui ad gubernandam universi machinam Jovi sufficeretur. Vulpem a gallo vectam, quam haematites p. 135. expressus designat, prudentiam & industriam bellicam aequae ac civilem, quarum neutra istis adjumentis destitui potest, denotare monet, quod nullius rei felix sit progressus, quam non industria promoveat, prudentia dirigente. Ex annulis, quorum insignes aliquot capita Galbae, Serapidis, Panis, Trajani, Crispinae, Mercurii, Socratis & alia representantes Auctor profert, istum solum speciminis loco conspiciendum dabimus, qui jaspidi incisam Deam Hygeiam seu Valetudinem ostendit p. 159. Hanc an eadem sit quae Salus, an Aesculapii filiarum una, quas quatuor enumerat Plinius, & an Panacea, vel Iaso, vel Aceso hic representetur, disquirat. In praestantissimarum gemmarum numero eas etiam habere non detrectat, quae haud adeo indubiae sunt antiquitatis, quas nec novas prorsus nec antiquas esse, pro certo affirmari potest. Equarum numero duas proferemus visu perquam jucundas. Una Veneris triumphalem ostendit pompam p. 170. in qua ipsa nuda leonibus vecta telum manu gestat curru sublimis: Cupidines adsunt, quorum aliquis leonum bigas agitat, alius cum ferto in aere volitat, istud capiti materno impositurus: Hymenaeus cum cithara praecedit: Concordia & Gratia facies gerentes curru adstant vel eundem comitantur, quem Pan cum fistula disparibus septem compacta cicutis sequitur, & ordines claudit. Singula haec qua ratione Veneri convenient, prolixè docetur; pulchraeque aliae gemmae, Πανδημον ab hirco tractam Venerem p. 176, & Επινωριαν seu marinam delphine vectam, Tritonibus adnatantibus, p. 178. representantes subjiciuntur. In altera duae feminae conspiciuntur p. 194. quarum ea quae humi jacet, Auram Lelantis & Periboeae filiam; quae autem nubibus subnixae in aere recumbit, Venerem dormi-

Fig. IX.

Fig. X.

Fig. XI.

Fig. XII.

Fig. XIII.

dormienti Auræ amoris latices inspirantem referre Auctori videtur. Reliquas gemmas, plerorumque Deorum & Dearum, aut maximorum Regum & Imperatorum formas referentes enumerare nil attinet, sed paucae ex quas produximus, de iis, quas lustrandas in ipso opere Lectori relinquimus, indicium facere earumque præstantiam ostendere poterunt. Quam non minorem in *Numismatibus* reperiri, quorum copia Electoralé cimeliarchium abundat, sectio operis hujus Begeriani secunda pulcherrime nos docet; quam alio tempore, quædam ex ea depromentes & conspectui exponentes, delibabimus.

ARISTOPHANIS COMOEDIÆ DUÆ, PLUTUS ET NUBES, cum Scholiis Græcis antiquis.

Londoni apud R. Clavel, 1695. in 8. Alph. 1. plag. 10.

IN usum studiosæ Græcarum literarum juventutis duæ hæ, ex undecim superstitis, Aristophanis Comædiæ sunt editæ, eo quidem studio & accuratione, ut optandum merito sit, ab eodem viro docto, cui has debemus, reliquis etiam excolendis parique formæ edendis manum admoveri. Textum utique quam emendatissimum dedit: versionem Latinam adjecit plane novam, quod Frischlinum, dum in versione sua senarios affectaret, mentem Poëtæ non satis ubique expressisse deprehendisset: scholia vetera, quæ semper apud doctos magno in pretio fuerunt, textui subjecit, Odoardi Bifeti Carlæi tamen scholiis Græcis recentioribus, nec non Caroli Gerardi in Plutum notis, quæ in Caldoriana seu Genevensi editione anni 1607 exhibentur, quod nihil magni momenti sapere judicaret, omisiss: pauculas vero notas sub finem attexuit ipse, & duplicem denique indicem, alterum auctorum in scholiis citatorum, rerum alterum & verborum adjecit.

ÆSCHINIS CONTRA CTESIPHONTEM ET DEMOSTHENIS de Corona Orationes. Interpretationem Latinam & vocum difficiliorum explicationem adjecerunt P. FOULKES & J.

FREIND, Ædis Christi Alumnus.

Oxonæ e Theatro, 1696. in 8. Alph. dimid. 2.

Nec

NEc aliud Duumvirorum horum fuit institutum, quam ut juventuti Græcarum literarum cupidæ consulerent. Duas itaque selegunt Orationes, easque inter se contrarias, quas linguæ illius vim copiamque & Atticam inprimis elegantiam percipere desiderantibus commendarent, Æschinis alteram, qua Ctesiphontem, quod de Demosthene aurea corona ornando violatis Reipublicæ legibus decrevisset, in judicium adduxit, in Demosthenem quoque ipsum vehementer acerbeque invecus; alteram Demosthenis de Corona, qua & Ctesiphontis factum, & dignitatem suam ac in rempublicam merita graviter accurateque vindicavit. In quibus edendis id curæ habuerunt doctissimi viri, ut simul & Græci & Latini sermonis genius indolesque attento Lectori pateret. Quem in finem novam Orationum illarum adornarunt versionem, qua non verbum pro verbo reddiderunt, sed sententiis earumque formis retentis, verba atque numeros ad Latinam consuetudinem maluerunt inflectere, ut Latine dixisse Oratores nostri videri possent. Non pigebit conaminis illius dare specimen, collatis primi cujusque orationis paragraphi versionibus. Æschinis nimirum initium ita reddiderat Hieronymus Wolfius: *Quanto conatu quantisque copiis se ad hoc judicium adversarii pararint, & quibus in foro precibus sint usi quidam, ne ea fierent, quæ & æqua sunt & iustata in civitate, vidistis Athenienses.* Nostri idem sic expressere: *Quanto apparatu, Athenienses, quantisque copiis instruantur forum, quanta sit certorum hominum in prebendendo sedulitas, ne in civitate iusta & iustata judiciorum ratio teneatur, nemo non videt.* Primæ Demosthenis verba sic translata sunt a Wolfio: *Primum Deos & Deas omnes precor, Athenienses, ut quantam ego benevolentiam erga & Rempublicam & vos universos constanter habeo, tanta mihi a vobis in hoc judicio tribuatur.* Nostri hunc in modum: *Imprimis quidem, o Athenienses, Deos Deasque omnes obsecro, ut quanta ego benevolentia civitatem vestram & vos universos usque prosequor, tanto vos studio in hac contentione erga me utamini.* Orationibus ipsis index subjectus compareret, vocum difficiliorum, earum præsertim, quæ ad res Atticas pertinent, explicationem complexus: & ne quid ornamenti nitidæ editioni desit, trium summorum Oratorum, Ciceronis, Æschinis & Demosthenis effigies æri incisæ exhibentur.

OMHPOT

ΟΜΗΡΟΥ ΙΛΙΑΣ καὶ εἰς αὐτὴν ΣΧΟΛΙΑ ΨΕΥΘΕΠΙΓΡΑΦΑ
ΔΙΑΤΜΟΤ.

i. e.

HOMERI ILIAS, ET IN EAM SCHOLIA, QUÆ PERPERAM
Didymo tribui solent.

Oxonii e Theatro, 1695. in 8. Alph. dimid. 5.

Nondum octo elapsi anni sunt, ex quo Anglia Iliadem Homeri nobis dedit, Cantabrigiæ cum scholiis, quæ vulgo adscribi Didymo solent, novaque versione Latina, A. 1689. editam, & a nobis Sectione VI. Tomi II. Supplementorum pag. 263. sqq. recensitam. Præter expectationem ergo omnium fortasse, nova denuo & Iliados ipsius & scholiorum eorundem editio Oxonii superiore anno prodit; sed in qua Græcus solummodo textus exhibetur, nulla adjecta versione Latina. Hæc quo consilio omissa fuerit, facile divinabunt, qui Anglorum in excolendo ac juventuti commendando Græcarum literarum studio industriam, qua nationibus Europæ aliis omnibus palmam hoc tempore præripere videntur, non ignorant. Nimirum ea juvenes linguæ Græcæ peritia imbuere satagunt, ut Auctoribus Græcis quibuscunque, sine versionum Latinarum adminiculo, legendis intelligendisque idoneos reddant; certe Homerum ut capiant, scholia ipsa, nihil habentia difficultatis (unde & in Cantabrigiensi editione nulla eorum versio Latina compareret) suffectura iis arbitrati.

LIBRI NOVI.

Principes de Physique, par Nicolas Harsioeker. A Paris chez Jean Anisson, 1696. 4.

Plaidoyers & autres Oeuvres de M. Gillet. A Paris chez Jean Boudot, 1696. 4.

Histoire Evangelique confirmée par la Judaique & la Romaine; par le R. P. Dom Paul Pezron. A Paris chez Jean Boudot, 1696. 8.

Traité Historique des Dieux & des Demons du Paganisme, avec quelques remarques critiques sur le système de Mr. Bekker. Par Benjamin Binet. A Delft chez André Voorstad, 1696. 12.

* * *

ACTA ERUDITORUM

publicata Lipsiæ

Calendis Octobris, Anno M DC XCVI.

CATALOGUS LIBRORUM MANUSCRIPTORUM BIBLIOTHE-
cæ Cottonianæ, Scriptore THOMÆ
SMITHO.

Oxonii, e theatro Sheldoniano. A. 1696. in fol.

Alph. 2. plag. 16. chart. regal.

Dum in eo jam est doctissimus Eduardus Bernardus, ut Manuscriptorum, quæ in Bibliothecis tum Bodlejana, tum singulorum Collegiorum Academia Oxoniensis celeberrimæ custodiuntur, Catalogum in lucem edat; singulari studio Bibliothecam Cottonianam, manuscriptorum optimæ notæ fidelem maxime asservatricem, delineare instituit Ecclesiæ Anglicanæ Presbyter plurimum reverendus, Thomas Smithus. Cum enim Bibliothecæ modo laudatæ illustris possessor Jo. Cottonus, Baronettus, inaudivisset, passim tam in Angliâ quam in Hibernia viros honoratissimos nobilissimosque symbolas suas Bernardo labori jam a nobis dicto insudanti conferre, exemplo illorum incitatus ipse in Avi, Patrisque & propriæ suæ familiæ honorem, bibliothecam ad se delatam carere amplius idoneo indice haud voluit. Neque tamen hunc in alieni operis appendicem concessit, sed ab aliis sejunctum catalogis edi curavit. Equidem non ipse modo fundator, Robertus Cottonus, catalogum illius primum struxit, aliumque postea Seldenus adornavit; verum uterque admodum brevis esse dicitur. Paulo majorem industriam adhibuit Richardus Jamesius, in ades quondam Cottonianas lauto stipendio assignato exceptus. Multos autem & ille codices aut omnino intactos reliquit, aut levi saltim manu attigit. Insuper ab illius excessu multi codices ex dono clarissimorum

Kkk

virorum

virorum, multi etiam sumtibus Thomæ & Joannis, quorum ille filius, hic nepos Roberti Cottoni, accesserunt. Adeoque causas sat prægnantes habuit Smithus, cur, ad incitationem maxime Joannis, quem modo nominavimus, laborem hunc quasi primus exantlaret, splendidissimumque hunc Catalogum in lucem ederet.

Isthoc autem munere Noster sic defunctus est, ut mox sub ipsa operis auspiciis illius, a quo hujus Bibliothecæ fundamenta jacta sunt, Roberti Cottoni, Equitis aurati & Baronetti, vitam plenius abs se descriptam exhiberet. Cognoscas exin, natum esse eum ex antiqua valde nobilique prosapia in viculo Denton in Comitatu Huntingdoniensi, prope Coningtonam, A. 1570. die 22. Januarii, atque de vitæ statione decessisse sexto die Maji Anno 1631, postquam tres menses pauculosque dies supra sexaginta annos complevisset. Quæ autem alias de eo tradit Smithus, maximam partem consignatos ab ipso libros respiciunt. Cum enim amplo patrimonio beatus Cottonus nullis se magistratibus officiisve publicis addixisset, sed nobile vitæ private otium bonis literis ad patriæ & posteritatis emolumentum consecrasset, non potuit non, præsertim a viris in maxima dignitate constitutis, quin ipsis quoque Regibus, impulsus ac rogatus varios de controversiis negotiisque gravissimis tractatus singulari eruditione, quam ex instructissima hac sua bibliotheca hauriebat, re-fectos concipere; quos in universum omnes sic enarrat Biographus noster, ut ad singulos fere subministratam iis occasionem latius describat, eoque pacto non paucas nec leves Historiæ, imprimis Anglicanæ, particulas inserat. Scripta autem ejus simul collecta Jacobus Howellus Londini A. 1652. edidit; inter quæ tamen duos occurrere tractatulos observat Noster, de quibus iusta oriri possit dubitatio, an Cottonum auctorem habuerint, nec ne. In isto enim opusculo, in quo de methodo, quæ supprimendis cohibendisque Romanensium subditorum contra fidem & allegiantiam Regi debitam molitionibus, expeditior meliorque videretur, alterutrinque instituta sit disceptatio, auctorem notat bis rotundis verbis asserere, Italiam se petiisse, & Romæ moram aliquam fecisse; cum tamen Cottonum pedem nunquam extra Angliam extulisse constet. Deinceps dissertationem illam, quæ in posthumis Cottonianis extet sub nomine Argumenti, Eduardo potius Littletono, J.C. ex interiori Templo, postea Custodi magni sigilli Angliæ

Angliæ adscribendam venire reputat. Quemadmodum interim Cottonum Historiæ Anglicæ se totum addixisse refert Noster, ita eum mature receptum ait in Societatem illam Antiquariorum, quam seculo superiori exeunte Londini inierit industria & curiositas quorundam ingenio præstantium virorum, qui sæpe, prout ratio negotiorum siverit, convenire fuerit, de patriis antiquitatibus investigandis in commune consuluerint. Hujus historiam quandam heic reperire & ex eadem licet perspicere, quibus primum initiis coeperit hæc Societas, quibus deinde modis per annos aliquot continuata, tandemque præjudiciis quibusdam ac suspicionibus adversus Academias, Oxoniensem & Cantabrigiensem, onerata sub Jacobo I. Rege finita fuerit, Sociis sedulo caventibus, ne suis istis consiliis, quantumvis innocentissimis, mali quidpiam contra rempublicam moliri viderentur, Novo Baronettorum ordini, sub Jacobo I. A. 1611 constituto, consiliis suis egregiam Cottonum operam navasse Auctor innuit, ac ipsum inter primos in istum cooptatum affirmat, eaque occasione simul quandam Baronettorum descriptionem suppeditat, ac de cætero in enumerandis Cottoni amicis, inque memorandis eruditissimis scriptoribus, quos ille vel consilio vel depromptis e sua bibliotheca monumentis multum juverit, & quam benevolentiam ipsi haud dissimularint, perquam prolixus est.

Exposita sic vita a Roberto Cottono transacta, ad ipsam ejus Bibliothecam pergit, illiusque Historiam quandam & synopsis stylo eleganti atque ubere consignat. Videlicet non universalem bibliothecam condere Cottonum sibi proposuisse refert, sed præcipuum ipsius studium fuisse ait comparare libros atque instrumenta, quæ ad patriarum antiquitatum illustrationem quoquo modo conducere viderentur; non aliis tamen interim, qui sese felici casu obtulissent, quantivis pretii & summæ antiquitatis, licet longe diversi argumenti, susque deque habitis. Sed unde & a quibus reliquias istas, ex horrenda domorum religiosarum strage sub Henrico VIII. fataliter inducta servatas comparaverit, illud statuere incertum, ast hoc vicissim certissimum existimat, magnam vim pecuniarum in istas merces impensam fuisse, ut aliqui crediderint, licet falso & male, illum non modicam partem patrimonii hac de causa vendidisse. Ut vero quis aliqualem bibliothecæ hujus celeberrimæ ideam in animo formare,

& cujus generis ac argumenti libros illic reponi curaverit Cottonus, comprehendere valeat, idcirco sex eorum classes præcipuas constituit, ac unamquamque postea uberius declarat & commendat. Primo nempe celebrat codices lingua Anglo-Saxonica scriptos, quorum quidem catalogum extare dicit in appendice Grammaticæ Anglo-Saxonicae & Mæso-Gothicae Georgii Hiekesii, sed illum mutilum vocat & e vitioso apographo depromptum, quem longe accuratorem is daturus fuisset, nisi eo tempore, quo huic contexendo diligentem operam navaturus Londinum se contulerat, Cottonus ruri habitasset. Inter hosce codices vero maxime memorandum ducit illum Evangeliorum, interlineata versione Saxonica illustratum, de quo, licet eum Joannes Seldenus & Thomas Marechallus fuscè jam tum delinearint, Noster tamen denuo agere, & quædam ex industria superaddere haud abnuat. Huic associat Psalterium quoddam Davidis antiquissimum, & librum Geneseos ceterasque Historias sacras de gestis Moysi & Josuæ, excerptas partim ex libris Mosaicis & libro Josuæ, partim ex Josepho, cum brevibus scholiis & annotationibus Latinis Saxonisque. Ejus auctorem a quibusdam perhiberi notat Cædmonem Whitbeensem, sed ipse magis adstipulatur Usserio, qui Ælfricum Abbatem Malmesburiensem, & postea Archiepiscopum, dubium an Cantuariensem an Eboracensem, substituat. Reliquos codices Anglo-Saxonicos nosse cupientem remittit ad ipsum Catalogum, locoque secundo in Bibliotheca hac considerari cupit chartularia monasteriorum, quæ itidem summo studio conquisiverit Cottonus, & in quibus breviusculæ de fundatoribus & benefactoribus coenobii cujusque narrationes, & Cædendaria illorum dies æternales signantia non raro compareant, sed & potissimum omnis generis chartæ, bullæ Pontificum, diplomata & epistolæ Regum, Magnatum, Episcoporum, aliorumque, & quicquid ad prædia, redditus, privilegia, jura, ecclesiarum sive advocaciones sive appropriationes, lites forenses, sacri cultus exercitia, disciplinæ regulas, rerumque administrationem spectent, multaque alia congeneris argumenti describantur. Porro Vitas & Passiones Sanctorum Martyrumque a Cottono solemter conquisitas memorat; ac dehinc in classe quarta provocat ad tabulas genealogicas & monumenta ad scientiam Heraldicam apprime facientia, quorum ingentem copiam Catalogus subjunctus sistat. In

quinta

quinta laudat ejus studium in colligendis Historiis, Annalibus & Chronicis, ad cultum tam ecclesiasticæ gentium Britannicarum quam civilis historiæ facientibus; ac denique ad classem sextam delatus inquit, quam laudabili instituto Acta regni authentica coacervavit, literas nempe originales Imperatorum, Regum & Principum, in Angliam de rebus maximi momenti variis temporibus missas, uti & Regum Angliæ, Reginarum, Magnatum, aliorumque familiares epistolas & testamenta, fœdera pacis & commercii, pacta conventa, contractus matrimoniales, postulationes Legatorum, universumque rerum politicarum, quæ inter Principes solenni ritu tractari solent, apparatus. Ea omnia, ut investigantibus facilius sub aspectum venirent, sub distinctis istarum gentium, ad quas pertinent, titulis juxta seriem annorum accurato ordine digesta fuisse testatur. Sed superesse dicit libros manuscriptos adhuc alios varii & miscellanei argumenti, inter quos primum locum sibi vendicent codices, qui quasdam sacrarum Scripturarum partes, præsertim Evangelia & Psalteria, quæ olim ad aliquos e Regibus tum Anglo-Saxonibus tum Anglis pertinuerint, complectantur; quo in loco multa quoque disserit de libro Geneseos Græco, sine accentibus, literis uncialibus simul coalescentibus inque eadem linea junctim continuatis, ante annos, ut videatur, mille quadringentos exarato. Deinde nominat tractatus, commentarios, homilias, ejusque generis scripta alia sanctorum Latinæ Ecclesiæ Patrum, & tum senioris tum sequioris ævi Doctorum; collectiones Canonum; monumenta de Conciliis Nicæno primo, Cæsaræo sexto, Turonensi, Lateranensi, Constantiensi, Basileensi, aliisque. Authenticum unionis inter Ecclesiam Græcam & Latinam Florentiæ A. 1439. initæ decretum in Bibliotheca hac servari, invictis argumentis liquere autumat. Nec Philosphis arcanorum naturæ indagatoribus, Philologisque deesse ait, quo sua studia fovere possint. Habere enim ipsos Vitruvium, Vegetium, Solinum, Prudentium, aliosque classicos scriptores: multa eos reperturos de India, Ægypto, Palæstina, aliisque Orientis regionibus; de Mohammede illiusque dogmatibus, institutionibus ac ritibus superstitiosis; de Longobardis, Scanis aliisque Septentrionis populis; de templis, theatris, columnis, portis, arcubus, & similibus Romæ veteris antiquitatibus, &c. Non desiderari quoque fabulas amatorias, & prophetias de incertis rerum futuris sæculis gerendarum

Kkk 3

even-

eventibus, & alia ejusmodi, quæ hoc loco a nobis recenseri prolixum nimis foret.

Post hanc generalem Historiam, in Catalogum ipsum Lectorem intromittit Auctor, ubi modo adhuc antea elogia & testimonia clarissimorum doctissimorumque Virorum de Cottonis, Roberto patre, Thoma filio, & Joanne nepote, deque Bibliotheca Cottoniana recensuit. Ita vero in Catalogo conficiendo sese gessit, ut solos Librorum titulos apposuisse haud contentus, argumentum insuper ipsum subinde plenius retulerit, aliaque de codicibus notatu digna passim adjecerit. Frustra autem sibi quis pollicebitur specialem omnium chartarum, diplomatum, epistolarum aliorumque instrumentorum enumerationem. Viderat enim Auctor earum clarissimus, vel nudos titulos in spissum volumen evasuros, istudque opus esse vix unius hominis, saltem non nisi multorum annorum curriculo perficiendum. Hinc in duobus solum codicibus specimina laboris istiusmodi ob oculos posuit, in reliquis autem indicandis nonnisi generalem notitiam insinuare voluit. De residuis, quæ in pyxidibus servantur, veteris ævi monumentis, deque variis antiquorum characterum figuris, sigillis, numismatibus, iconibus, ac alio supellectilis antiquariæ apparatu se dicturum pollicetur, si quando aliquot Analectorum tomos, afflicta valetudine atateque ingravescente non impeditus dederit. Interea duplicem Catalogo indicem subjecit, quorum alter auctorum in hac Bibliotheca reperiundorum nomina sistit, alter præcipuarum rerum, de quibus in codicibus his manuscriptis pluribus agatur, syllabum complectitur.

ANTONII VAN DALE, POLIATRI HARLEMENSIS, Dissertationes de origine & progressu idololatriæ & superstitionum: de vera ac falsa prophetia: uti & de divinationibus idololatricis Judæorum.

Amstelodami, apud Henr. & viduam Theodori Boom, 1696. in 4.
Constat Alphab. 4. plagulis 12.

Superstitionem ex animis hominum magis magisque eradicaturus clarissimus Auctor, fontes ac scaturigines superstitionum in prima Dissertatione aperit, ac cap. I. fundamenti quasi loco ponit, solum De-

um

um facere miracula, eundemque proprii sui honoris severum esse vindicem, neque ulli concedere creaturæ, ut is sibi præripiatur; adeoque nec Ethnicorum Deos aliquid præter vel supernaturale perpetrare, aut aliquid posse, quo vel juvent, vel noceant, vel futuri aliquid prædicant, vel hisce simile quid perficiant. Cap. II. docet, R. Maimonidem, in Tract. de Idololatria, cultus idololatriæ ortum ad Enos tempora referre, ejusdemque sententiam Scripturæ S. verbis, quæ Gen. IV, 26. leguntur, corroborari posse. Eorum enim sensum esse tradit: tunc profanatum est circa invocationem nominis divini; non, ut alii volunt: tunc coeptum est invocari nomen Dei; cum nullo modo sit verisimile, tum demum homines pios primum invocasse nomen Dei, cum & Abel & Cain jamdudum sacrificia ex primitiis suis obtulissent Deo, ac multo magis verisimile sit, tum sensim homines, præsertim ex Caino prognatos, in idololatriam prolapsos fuisse, iisdemque postmodum filios Dei accessisse, & a cultu uni ac soli Numini debito declinasse: hanc Maimonidis de idololatria opinionem plerisque Hebræorum (sui temporis saltim) ab Hieronymo haud temere tribui, eandemque a R. D. Kimchi foveri: objectum primum cultus idololatriæ fuisse exercitum cœli, atque eam idololatriæ speciem in Scriptura V. T. Deuter. IV. 16. primum manifestari. Hinc de Baalim, Astheroth, Ascheroth & Ascherim erudite differit. Cap. III. ostendit, demonomaniam in Chaldaea ortam transiisse in Ægyptum ac Persiam, ex Persia in Asiam minorem, ex hac denique in Græciam & Italiam, aliasque tam occidentales quam orientales mundi regiones. Cap. IV. probat, ex institutionis publicæ defectu, ac codicum Legis penuria, Judæos in idololatriam subinde prolapsos. Qua occasione singularem aliquam opinionem, quam tamen pro sua modestia nemini obtrudere vult, in medium affert, censens, ab Esra caterisque Prophetis, simul cum populo ex captivitate reversis, Pentateuchum tum ex ipsa lege Moïsi, tum ex reliquis libris Prophetis in ista memoratis, forsan & ex aliis tunc adhuc exstantibus, divino instinctu adornatum, ac vel statim vel tractu temporis in sectiones hebdomales divisum, ac populo singulis sabbatis ita prælectum fuisse: postea istum Pentateuchum Legis nomine venisse, eo, quod tota lex a Deo Moïsi tradita, præter alia huc maxime facientia, illo contineretur: hanc denominationem tunc maxime locum habuisse, quum jam Haphtaroth seu sectiones prophetiæ adornata essent, ac publice quoque

que prælegerentur, ut sic Lex ac Prophetæ ab invicem distinguerentur. Id autem tempore Antiochi Epiphanis accidisse, ex R. Eliæ Levitæ Thisbi probat, memorans, cum ab hoc pessimo Rege legis lectio tam publica quam privata sub capitis poena prohiberetur, pios atque legi patriæ firmiter adherentes instituisse, ut loco legis prælegerentur Prophetæ, quorum scripta ad ea usque tempora a solis sacerdotibus ac scribis conservata fuerint atque lecta. Improbatur insuper sententiam eorum, qui Scripturæ S. vel aliquam partem, scilicet Pentateuchum, vel totam compagem ex Hebræo idiomate in Græcum, Ptolemæi Philadelphi auspiciis, translata esse statuunt, atque ea de re in peculiari tractatu se acturum pollicetur. Præterea perhibet, ad Cuthæos ceterasque gentes regionum Samaritanarum, post devectoras inde decem tribus Israelis, novos incolas, legem Hebræorum sive Pentateuchum ante Christi natiuitatem anno 332. demum pervenisse. Monstrat quoque, Judæorum calamitatem, qua post devastationem tum regio Israëlita, tum urbs Hierosolymitana, tum denique Templum Hierosolymitanum, per totum triennium desolata manserunt, libros apocryphos pro canonicis Judæorum vulgo obtrudendi occasionem suppeditasse. Et tandem notat, sacerdotes ac scribas, ut sibi semper auctoritatem atque imperium in plebem Judaicam pararent ac conservarent, legem quandam oralem, seu non scriptam, a Deo Moysi in monte Sinai traditam, quæ legis scriptæ perpetua quasi clavis esset, confinxisse, secundum illam Legem atque Prophetas exposuisse, atque hac ratione constitutionibus, interpretationibus ac traditionibus suis Scripturam S. admodum corrupisse. Cap. V. loca sacri codicis, Es. XIII. 22. XXXIV. 14. Levit. XVII. 7. Deut. XXXII. 17. Psalm. CVI. 37. II. Paralip. XI. 15. examinat, eaque de Dæmonibus non agere, sed ex Targumistarum, Talmudistarum ac Rabbiorum aliorum interpretamentis Diabolos in libros V. T. irrepsisse, ac per Sehirim hircos seu vitulos, per Schedim autem astrum Remphan ceterosque Deos a Cananæis cultos, intelligendos esse, modeste iudicat. Cap. VI. varia Judæorum de Diabolis ex Adamo, Eva, Naema genitis, ac ab ipso Deo creatis commenta adducit, atque interpretes sacrorum Bibliorum Græcos Dæmonia aliaque monstra sacris auctoribus incognita versione sua imprudenter intrusisse, aliquot exemplis edocet; Angelos item Urielem ac Jeremuselem, quorum apud libri IV. Esræ auctorem cap. 4. fit mentio, ex fonte cabalistico, ac

pue-

prætenso magico, originem traxisse, observat. Cap. VII. postquam monuisset, libri Maccabaici secundi Scriptorem frequenter satis Angelorum apparitiones fabulari, refert Flavium Iosephum, ubi occasio datur loquendi de vero Christo nostro, magis mutum esse quam piscem: ubi vero occasio nascitur, ipsius dicta aut facta ad alias personas detorquendi, studiosam in illa re navare operam: ipsum etiam sapius mala fide egisse, multis in medium adductis exemplis corroborare studet. Cap. VIII. demonstrat, in libro II. Maccabæorum, Sapientiæ item & Tobiae libris præter alia figmenta etiam nugæ de spectris atque Dæmonibus reperiri. Cap. IX. observat, a Judæis varios Angelos bonos præter Scripturæ mentem esse confictos: ab iisdem doctrinam de Angelis tutelaribus ad Christianos transisse: ex Actor. VII. Angelum tutelarem neutiquam probari posse: cultum Angelorum inter Judæos ac multos primitivæ ecclesiæ Christianos locum habuisse. Cap. X. epilogum primæ huic dissertationi imponit, atque in compendio exhibet, quibus de causis, quibusque modis doctrina vulgaris de Dæmonibus ex Chaldaismo, Judaismo atque Ethnicismo ad Christianam religionem transitum fecerit, scilicet per 70. vulgo sic dictorum Interpretum pravam versionem; librorum apocryphorum de lemurebus, spectris, Angelis & Diabolis fabellas; hæreticorum facta ac scripta, per quæ sectis suis auctoritatem conciliare studuerint, & in quibus pene nihil præter Angelos bonos ac malos creparint; scripta supposititia Hermæ, Dionysii Areopagitæ, similiaque, Angelorum Dæmonumque ordines ac revelationes perhibentia; Origenem atque Hieronymum, superstitionibus Judaicis non leviter tinctos; lexica Hebraica, in quibus cum multa vocabula ad mentem Chaldæorum ac Rabbiorum explicata inveniantur, eodemque sensu a nimium superstitiosis vel incautis interpretibus Scripturæ S. adhibita fuerint, ipsa præjudicia Chaldaica & Rabbinica in Scripturam S. irrepsertint; tandem per superstitionis Chaldaicæ præjudicia, non solum ex Judaismo, verum & ex Ethnicismo in Christianismum transplantata, ab hominibus inter Gentiles vel Judæos natis & educatis atque superstitioni vel superstitiosis sectis tum Judæorum, tum Platoniorum & Pythagoreorum nimium addictis, ad Christianorum religionem transeuntibus.

Dissertatio II. duabus partibus absolvitur, earumque prior veram, posterior autem falsam Prophetiam sub V. ac N. T. exhibet. In priori

LII

post-

postquam Cap. I. de veræ Prophetiæ origine, mediis, ac Prophetarum functionibus egisset; Cap. II. distinctionem illam, multis iisq; doctissimis Theologis usitatam, qua Prophetia dividitur in eam, quæ consistit in divinis revelationibus, atque instinctu vel mandatis extraordinariis, ac modo plane supernaturali a Deo Prophetarum menti oblatis; & quæ occupatur tantum in pia ac attenta consideratione verborum scriptorum vere ac proprie Prophetarum, adeoque & illorum publica interpretatione, aliove ejusmodi docendi modo; plane rejicit, ac Prophetas alicubi in Scriptura appellatos fuisse homines, qui solum Doctores, Pastores aut Magistri, sive publici sive privati essent, se neque in V. neque in Novi Testamenti scripturis invenire potuisse testatur, eamque materiam ex professo persequitur, ostendens Cap. III. ex I. Cor. XIV. secundum hoc genus prophetiæ neutquam adstrui posse, ac multos, suo tamen judicio præpostere, sibi imaginari, Apostolum Paulum in citato capite ecclesiis (Corinthiacæ saltim) ordinem quandam ecclesiasticum, perpetuo observandum præscripsisse; imo, quæ de Prophetis dixerit, illa omnibus ac singulis virilis sexus fidelibus, qui aliquid ad religionem vel cultum divinum pertinens se publice proponere ac defendere posse præsumebant, applicasse, iisdemque adeo libertatem publice in ecclesia loquendi permisisse, modo vitaretur confusio. Quod autem Apostolus in citato capite certum aliquem publice docendi ordinem neque directe neque indirecte præscripserit, ex eo quoque se demonstrare posse confidit, quod non necesse fuerit ejusmodi peculiarem ordinem instituere, cum primus Christianismus solum Judaismus reformatus fuerit. Tandem notat, omnes primitivæ ecclesiæ scriptores unicam tantum veræ Prophetiæ speciem, nullamque adeo præter eam, quæ in extraordinaria ac miraculosa revelatione, ac mandato de ea sive in publicum sive ad privatos perferenda consistebat, agnovisse. Cap. IV. in originem secundæ hujus speciei Prophetiæ inquirat, eandem inde ortum traxisse autumans, quod, sicuti ea quæ ordinaria erant in Judaismo, applicuerint personis, muneribus ac ritibus Christianis; sic & illa, quæ extraordinaria erant temporibus apostolicis, suorum temporum personis, muneribus ac ritibus accommodarint: & ut posterioribus ævis Episcopos Apostolorum nomine salutarint, ac Chorepiscopos 70. Discipulis compararint; sic quoque Episcopos atque Presbyteros nuncu-

parint

parint Prophetas, quasi ipsorum in eo munere successores, cum tamen neque Apostoli, neque 70. Discipuli, neque Prophetæ ullos post se successores, ut successores, reliquerint. Obiter observat, Chorepiscopos duplicis fuisse generis: alios, qui in parvulis oppidis majori cuidam civitati subjectis, in vicis ac pagis similibusq; locis, Episcopi vicem gerebant, eo tamen modo, ut nil alicujus majoris momenti inconsulto agerent Episcopo ejus civitatis, cui ipsorum sedes adeoque & ecclesiæ subjectæ erant; alios, qui in urbibus, etiam majoribus, istarum urbium quandoque Episcopos ordine sequebantur, iisque adeo in episcopatu subserviebant: tales autem & Chorepiscopos fuisse, licet a nemine id satis observetur, ex Canone 8. Concilii Niceni clare patescere censet. In posteriori hujus dissertationis parte, ejusdemque Cap. I. monet, Pseudoprophetarum falsas Prophetias nunquam Diabolis, sed ipsorum falsorum Prophetarum malignitati in Scripturis adscribi: Deum sæpe homines per Pseudopphetas tentasse, an amantes sui essent: ante captivitatem Babylonicam, non modo terram Israeliticam falsis Prophetis scatuisset, sed & posteris temporibus, maxime quidem paulo ante & post adventum veri Messiae, Pseudopphetas ac Pseudo-Messias surrexisse. Cap. II. Simonis Magi, Pseudopphetarum sub N. T. antesignani volatum per aëra esse confictum, ac scriptores antiquos in illius narratione admodum variare, luculenter docet. Cap. III. digressionem aliquam instituit, atq; de tentationibus sub N. T. a Deo per Pseudopphetas factis; item Canonis librorum N. T. ortu, progressu & perfectione; nec non de scriptis spuris, quæ Apostolis, Evangelistis aliisq; Viris apostolicis attributa falso fuerunt, discursum movet. Cap. IV. in texenda Pseudopphetarum historia pergit, atque de Marco Mago, Menandro, Carpocrate, Montano, Priscilla & Maximilla, Apollonio Thyanao, Basilacio agit, inter alia obiter observans, Deos aut Dæmones paredros quadruplicis fuisse generis: alios, qui Diis majorum gentium, seu magnorum Deorum concilio, ab hominibus adulatorie adjungebantur: alios, qui Diis istis, qui apud inferos obtinebant imperium, associabantur, adeoque & primas obtinebant partes inter beatorum animas: alios, qui hominibus, uti famosum illud Socratis dæmonium, semper aderant: alios tandem, qui sese a magis ac sagis sinebant evocari ab inferno, illisque ut famuli aut servi, non tantum ignota & futura indicabant, verum &

aliis, ipsorum jussu, mala & infortunia omnis generis inferebant. Præterea notat, Dæmones sic immisos miseris hominibus, ut inde illi fierent energumeni, Catabolicos fuisse dictos, quod homines sapius raptarent, subito deicerent, ac solo affligerent. Cap. V. progreditur ad falsos gentilium Prophetas, notans, eorum vaticinia plerumque ac pene semper *χρησμός* ac *λόγια* i. e. oracula fuisse vocitata: vocem *λόγια* Act. VII. 38. Rom. III. 2. Hebr. V. 12. 1. Petr. IV. 11. non per verba aut sermones, sed oracula veri debere: ipsos impostores *χρησμολόγες* & *χρησμοφθές*, quasi oraculorum enarratores, & si per civitates, vicos ac fora lucri captandi gratia circumvagarentur, *ἀγύρτας* vocitatos: hoc hominum genus sese oggessisse, ubi aut factiones ac divisiones in regnis aut rebus publ. exortæ erant, aut externa bella jamjam instabant aut metuebantur, aut denique ubi novus alicujus Reipublicæ status novusque rerum ordo sese aperire videbatur. Cap. VI. de Sibyllinis erudite differit, atque instituta inter Rhetras seu leges a Lycurgo Lacedæmoniis præscriptas cum Romanorum Sibyllinis comparatione, & librorum Sibyllinorum post incendia diversa ac ruinas Capitolii e variis locis corraione, genuinorum a falsis discretione, novorum canonizatione exposita, docet, primorum seculorum Christianis scriptoribus, ac præcipue quidem Græcis, quia e Sibyllarum commentis argumenta pro religione Christiana adducebant, ab Ethnicis, quibus hæc melius cognita erant, Sibyllistarum nomen per deridiculum impositum fuisse: primos Christianos in designando Sibyllinorum similitudinemque vaticiniorum autore primario admodum variare, aliis summi Numinis virtuti, aliis autem inspirationi Dæmonis eadem adscribentibus. Cap. VII. explodit sententiam Isaaci Vossii, perperam asserentis, scripta Sibyllina vere Canonica, & ut talia a Paulo Christianis suis commendatos esse, quamvis a posterioribus Judæis post ac propter adventum veri Messiae ex Canone extrusa fuerint.

Dissertationis III, quæ divinationes idololatricas in Scriptura V. T. memoratas exhibet, & multa scitu digna pariter atq; jucunda affert, summa tantum capita, ob brevitatis studium, attingemus. Sistit autem Cap. I. auguria, II. haruspicinam, III. astrologiam judiciariam, præstigia & somnia, IV. sortes ac sortilegos, V. incantationes, VI. exorcismos & curiosas artes, litteras Ephesias, amuleta, VII. ordinem Exorcistarum in eccle-

ecclesiam introductum, VIII. magos & veneficos, IX. Ovooth & Jideonim, & illos qui mortuos evocabant, aut aliter ipsos consulebant, ex Deut. XVIII, X. necyomanteias vel necrōmanteias publicas ac privatas, II. XI. Teraphim. Quibus dissertationibus subjunguntur aliquot elegantissimæ epistolæ celeberrimi Autoris ad clarissimum Stephanum Morinum, cum ipsius eruditissimis responsoriis, in quibus disquiritur, quando primum Pentateuchus Hebraicus ad Cuthæos sive novos Samaritas pervenerit? an scilicet ante Esræ ætatem, an vero diu post Esram, ac Alexandri Magni tempore, illum per Manassén ad ipsos transfugam acceperint? Quorum prius Morinus, posterius autem Van Dale propugnat. Nos ex universo Auctoris Opere delibare pauca volumus, relicto Theologis singulorum accuratiore examine.

JOH. CLERICI PHYSICA, sive DE REBUS CORPOREIS LIBRI V.

Amstelodami apud Georg. Gallet, A. 1696. 12. plag. 22.

BREVEM de rebus naturalibus doctrinæ Synopsis Cl. conscripturus Auctor, procul recedere conatus est a scopulis, ad quos plurimi Physici impeerunt, dum de rerum proprietatibus fere securi, omittunt experimenta quæ de iis sumta sunt, rebusque compertis suas miscunt conjecturas, easque non quasi suspiciones, sed ut ex demonstrationibus collecta consuetaria, proponunt. Ipse enim pluribus passim corporum phænomena & proprietates tradit, quam conjecturas, quæ de earum causis a Physicis proponuntur, & anxie ubique quod constat, ab eo quod certum est, discriminat, & pro conjecturis acriter nusquam pugnat; quamvis eas, quæ maxime omnium sibi arrideant, indicaverit, paratus abjicere, si meliora discat. Quam in rem non parum utilem censuit ordinem, quem secutus est. Neque enim principia posuit ab initio, sed analysi potius usus est, ut facile quamlibet operis sui partem emendare possit, aut ditare aliorum inventis, incolumi suo systemate; quod nequeunt, qui synthesein adhibent, sine universorum suorum operum immutatione. Huic accedit, quod frustra systema syntheticum Geometrico more demonstratum a Physicis expectari censet, quia ne natura quidem corporis in genere, quæ totius Physicæ fundamentum est, exponi potest, cum quæ tenuissimarum particularum, quibus corpora constant, sit dispositio & figura, sola conjectura persequamur, quoque nexu tene-

antur inter se particularum illarum partes, plane ignoremus, fortassis etiam perpetuo frustra futuri in investiganda penitus rerum natura. Neque enim ullo certo argumento ostendi posse, sensum intellectumque nostrum ejus esse capacitatis, ut omnia percipere atque intelligere possint, quæ ad corpoream pertinent naturam, modofacultatibus illis recte utamur; sed gravissimas contra esse rationes, quæ suadeant, ejusmodi facultate reipsa nos esse destitutos, cum dispositionem ac figuram tenuissimarum particularum cernere, & quibus vinculis soliditas constet, scire indubitato nequeamus. Quod si quis forte reponat, quod sensus nequeunt, id rationem efficere, & ubi sentire desinimus, oportere nos ratione uti; id eo redire judicat, ac si quis cæco diceret, quoniam sensu est ad videndam lucem destitutus, oportere eum ratiocinari, ut intelligat, quid sit lux, quosque edat effectus: posse enim & illum & nos indulgere conjecturis, ut proposita ænigmata solvamus, sed certo ad ultima principia nunquam devenire, adeoque pauca tantum scire generalia, quæ nitantur iis, quæ cernimus usque adeo, ut de iis dubitare non possimus; cætera omnia esse dubia. Id quoque non probat, quod quidam acutissimi viri dicere solent, modo inveniatur hypothesis aliqua simplex & clara, cujus ope omnia phænomena exponantur, hac nos contentos esse oportere; quandoquidem, ut concedamus, ejusmodi hypothesis posse inveniri, affirmari non potest, rem ita se habere, cum ejusdem effectus causæ possint esse diversæ, nec omnes naturales causas in numero habeamus; si autem merarum conjecturarum instar hæc in medium afferuntur, hoc ipsum est, systema syntheticum neque esse neque fieri posse, fateri. Unde efficitur, nihil aliud Physicam candide tractantibus superesse, nisi ut præcipua naturæ phænomena recenscant, & analytica methodo in illorum causas inquirent, si forte palpando queant inveniri; sin minus, quousque in unaquaque procedi possit sine erroris periculo, ostendant, limitesque indubitati veri vacillantiumque conjecturarum diligenter ac sincere signent. Id quod doctissimus Auctor hoc in opusculo, in quo potius rationem tradendæ hujus disciplinæ ostendere, quam eam, ut res posceret, tractare suscepit, studiose, quantum licuit, præstitit. Post præfationem enim, in qua tum jam dicta exponuntur fufius, tum etiam quæ ad usum, dignitatem & divisionem Physicæ pertinent, traduntur, *libro primo universitatis re-*

rum

rum summatim consideratæ dispositionem explicat, brevibus complectens ea, quæ de mundi systemate, planetis fixis & cometis scitu sunt necessaria: in specie dispositionem & generationem cum vorticis nostri, tum aliorum, ex Cartesii potissimum sententia delineat, eamque pariter ac systema Copernicanum laudat. Quemadmodum vero hoc gravissima difficultate censet laborare, quod explicare non possit, cur eadem partes planetarum semper easdem partes cœli respiciant, & planetarum tanta corpora in fluido rapta semper, nec imminuto nec aucto motu, æque a Sole distita sint, & æquis temporum spatiis circa eum ferantur; præsertim si consideremus, cometas altissime in vorticem nostrum immergi, & ab eo rursus emergere: ita non dissimulat, quibus hypothesis Cartesiana rationibus, iisque vix solvendis oppugnetur. Nempe, quod motus particularum materiæ, licet circularis, intelligi nequeat, si omnia cum Cartesio solida materia plena supponamus: quod, cum materia tertii elementi, fatente Cartesio, ad motum sit ineptior, necesse sit eam percelli ad centrum vorticis a particulis primi & secundi elementi, secus ac supponit Cartesius: quod non explicet, qua ratione Terra novum circa se vorticem effecerit, eumque in orbem agat; vel si dicatur Terra a materia fluida circumagi, quomodo tamdiu eandem vim servet, nec ejus peculiaris motus a motu communi majoris vorticis particularum unquam turbetur, aut quare materia fluida magni vorticis, quæ eo in loco, in quo suspensa est Terra, intra annum circa Solem rapitur, vorticem illum minorem, cujus motus ei partim contrarius est, non absorbeat, quemadmodum pristinum Terræ vorticem hausit; quodq; tandem, si Terræ vortex a majori vortice raperetur, ubi Terra esset in eo loco, quo particulæ majoris vorticis celerius fluunt, celerius etiam progrediretur; quod tamen Astronomicis observationibus contrarium. *Liber secundus* de Terra & Mari, *tertius* de Aëre & Meteoris, *quartus* de Plantis & Animalibus agit. In his vero Clarissimo Auctori sequentes, ut paucas e multis afferamus, probantur hypotheses: ignem esse materiam tenuissimam, quæ e poris & interstitiis aëris in unum locum majori copia cogatur, & alatur particulis variarum materiarum vehementissime commotis, quibus aër disjiciatur: metalla constare particulis oblongis & quadrangularibus, quamvis in singulis metallis sit aliquid singulare: aquam regalem aurum, non alia metalla, solvere,

vere, quia mixture tot salium ejus partes tenuiores factæ sunt aptæque ad tenuissimos auri poros subeundos, tenuissimasque ipsius partes divellendas, inter quas cuneorum instar liquoris, in quo natant, motu aguntur; quando vero laxiores poros subeunt, nihil efficere, quemadmodum cuneorum ad res conjunctas separandas nulla vis est, nisi agantur in angustiores fissuras: magnetis phænomena oriri a materia inconspicua, quæ circa magnetem in orbem feratur, ejusque particulas esse vel instar pennæ aut sagittæ pennatæ, quæ adversis pennarum fibris ægre foramen subit, quod facile ingreditur, si ex altera parte immittatur; vel striatas, ita ut certo modo circumactæ poros similiter striatos subeant, instar cochlearum, quos alia ratione motæ ingredi non possunt; quamvis hæc hypothesis difficultatibus his prematur, quod, si fingamus materiam pennatam esse, non constet, quare magnes semper eundem polum terræ polo obvertat, cum ista ex septentrione aut ex meridie veniens utrumque ex æquo subire possit, prætereaque juxta dictam hypothesin, cum admoventur duo magnetes, incidens ab utroque in alterum materia magnetica & solidas partes plures quam poros offendens, deberet utrumque dimovere, quia major vis est illius materiæ solido lapidi & vehementer & magna copia illius, quam potest esse aëris, quem dimovet & ad exteriores magnetis polos circumagit, cum præsertim tot poris scatere constet aërem, ut transitum satis liberum ei materiæ concedat: fontes oriri ex vaporum in montibus collectorum copia, pluviis, nivibusque liquefactis: inesse aëri nitrosam aliquam materiam aut etiam sulphuream, qua ignis alatur: causam venti esse Solem & motum vaporum, sed si excipiamus constantes illos & periodicos ventos, quibus perflatur Oceanus, cæterorum fines indicari non posse, adeo ut possimus ostendere, ubi oriantur & ubi desinant; nec posse etiam causam ostendi, ob quam per certam ætatem flaverit fere occidentalis e. g. ventus, per aliam vero orientalis: insecta non gigni ex putrefactione, eorum vero corpora esse veluti sacculos aut vesicas contractas, antequam nascantur, sed succis & aëre subeuntibus inflari subito sacculos, atque hinc fieri, ut muscæ tam brevi tempore crescant, ut vix credibile sit ex ovis tantæ tenuitatis eas prodire: venenum viperarum nihil aliud esse, quam succum qui in illorum gingivis latet, & qui eum mordent, in vulnus, quod faciunt, influit sanguini

guinique miscetur: ex cerebri partium constitutione nihil posse circa usum earum in imaginando, recordando, sentiendoque satis certum colligi, sed hoc duntaxat paulo verisimilius conjicere licere, glandulas cum cerebri tum cerebelli secernere succum, qui subeat nervosas fibras eo pertinentes; succum vero illum constare corpusculis, quæ sint velut instrumenta sensuum, eundemque, postquam cavitatem omnem nervorum implevit, exundare in partes contiguas easque tumefacere ita, ut vel levissimo pulsu concutiantur: ratiocinationem aliquam brutis tribuendam esse, neque ullam posse afferri rationem, qua constet, non esse varios naturarum sentientium ac intelligentium ordines, quorum aliis alii sint perfectiores, seu pluribus gaudeant proprietatibus. *Libro tandem quinto de corpore in genere doctissimus Auctor exponit, nec non de corporum qualitibus. De corpore docet, ejus ideam esse substantiæ quæ est extensa, divisibilis, solida, figurata & mobilis: si autem a nobis quærat, an nihil aliud sit in natura corporea, nihil esse quod respondeamus, nisi nos quidem aliud nihil in ea nosse, sed propterea tamen nihil præter ea, quæ novimus, inesse corpori, non affirmari debere, quia fieri potest, ut adæquatam ideam naturæ corporeæ non habeamus: de spatio, esse illud ens extensum sine soliditate, quod neque corpus sit, neque spiritus, prout eæ voces intelliguntur ab omnibus, & quod omnia corpora ambitu suo contineat: de soliditate, ejus rationem hætenus a Physicis redditam nullam esse. Materiæ divisibilitatem in infinitum propugnat, quamvis non contemnendis urgeatur objectionibus; quippe cum non ostendant in demonstrationibus errorem, sed tantum in re demonstrata maximam obscuritatem, nec mirum sit, ubi de infinito agimus, difficultates occurrere, quæ solvi non possint, quia de re agatur, cujus ideam nullam dilucidam & veram habemus, ac proinde cujus naturam exponere non possumus. Motum statuit esse simplicissimam modificationem corporis, quæ non potest definitione clarius fieri, ut nec animi simplices modificationes definitionibus exponi possunt; causam vero motus ignotam nobis esse. Qualitates distinguit in primitivas & derivativas. Primitivas vocat, quæ forte sunt in substantia corporea & nobis ignotæ, ut est causa soliditatis; derivativas, quæ ex primitivis fluunt, sensusque nostros percellunt, easque ex varia dispositione insensibilium particularum, quantitate, varioque motu oriri statuit.*

statuit. In luce explicanda Hugeniana utitur hypothesi; quod ad colores vero attinet, præstare judicat, in generali hypothesi acquiescere, qua constat, radios pro varietate superficiei corporis varie colligi aut spargi colorumque sensationem excitare, quam animum ulteriori investigatione exerceat, cum nihil præterea certum inveniri queat. Sequitur etiam Hugenium in gravitatis natura declaranda, ita tamen ut ingenue fateatur, difficillimum esse intellectu, quomodo Terra magna rapiditate intra 24. horas circa axem suum circumacta, secum in eandem partem, h. e. ab occasu in ortum, materiam fluidam circumjacentem non rapiat, ita ut ea materia potius circa axem terræ, quam circa ejus centrum moveatur, contra quam supponunt Hugenianæ hypotheseos patroni. Nam aut a Terra abripi debere illam materiam, aut materiam rapere secum debere Terram; huncque nodum videri Gordium, quem nemo hactenus solverit. Tandem reliquis etiam qualitatibus sensibilibus ex mente Corpuscularium Philosophorum illustratis, concludit: ex hoc libro satis liquere, nondum potuisse inveniri hypothesen, quibus positis proprietatum omnium rerum corporearum ratio redderetur, & totam hanc disciplinam scaterere incertissimis conjecturis, quamvis multa præclara inventa sint & quotidie inveniantur. Itaque ut nequaquam spernenda est, sic neque nimio in pretio habendam. Utile esse, ut sint viri ingeniosi, qui Democriti instar, in experimentis & investigatione veri vitam terant, & aliis facem præferant; sed plerisque paucis esse philosophandum, aliisque gravioribus tempus potius tribuendum.

*TRACTATUS DE SALIS CATHARTICI AMARI IN AQUIS
Ebeshamensibus & hujusmodi aliis contenti Natura & Usu.*

*Auctore NEHEMLA GREW, M. D. utriusque Regiæ
Societatis Socio.*

Londini, apud S. Smith & B. Walford, 1695. in 12. Plag. 5.

IN duas divisas partes reperitur Tractatulus, quarum prima salis cathartici amari natura; altera usus exhibetur. Illa sex circumscripta capitibus, primo modos tradit, quibus ab anno 1620 non tantum innotuerint hæ aquæ, sed operationis quoque benignitate tantam indeptæ sint celebritatem, ut uno die duo hominum millia ad bibendum visendumve illas convenerint. Postmodum vero a tri-

ginta

ginta annis Londinum aquæ laborantibus advectæ, pluresque alii fontes in usum adhibiti memorantur, ut Barnetenses, Northaven-
ses, Actonenses, Cobhamenses, Dulcivenses, Strethamenses &c. nec
dubium putatur, quin plures posthac inveniantur isthoc indicio,
quod aquæ dulces fere e montium jugis: amaræ ex imis plerumq;
radicibus scaturiant. Cap. II. aquarum catharticarum amarescen-
tium natura in genere traditur, quoad saporem, scilicet mediocriter, sed
tamen sensibiliter amarum; quoad virtutes, quibus quædam præ aliis
magis pollent; quoad odores; quoad effectus, si cum sirupo violarum,
cum aqua calcis, cum lacte &c. commisceantur: vel si evaporentur, &
cremorem in superficie coloris cineritii lapideum, & quodammodo gy-
pseum; sedimentum vero in fundo partim muriatico, partim proprio
aquis sale relinquunt. Cap. III. salis aquarum purgantium proprii,
h. e. amari natura ita evoluitur, ut color ipsius instar nivis candidus,
sapor, figura, differentia ab aliis, ob oculos ponantur, subjunctis va-
riis experimentis, quibus ostenditur, salem istum amarum ex prin-
cipiis saltem potentia acidis, & etiam alcalinis seu potentia aliquo
modo lixivialibus constare. Figuræ autem descriptio pag. 13. &
seqq. exhibetur. Cap. IV. pressius exponitur, quomodo sal cathar-
ticus amarus ab alumine & sale muriatico differat; ubi imprimis
ratione spiritus ex utroque per ignemeducti, deinde ratione saporis,
qui in alumine non amarus, sed acerbus, ac denique ratione figuræ
comparatio instituitur, & quædam cum lacte experimenta adducun-
tur. Cap. V. e salis nitri genere catharticum non prodire, saporis
atque figuræ diversitate imprimis declaratur. Præterea ad candela
flammam facile salem catharticum; difficulter vero aut vix nitrum
liquefieri: ac porro differre inter se utrumque illorum lac coagu-
landi proprietate asseritur, quod hæc quidem in cathartico, nullo
tamen modo in nitroso sale reperiatur. Hinc solubilitate & gra-
vitate inter se discrepare utrumque, experimento evincitur. Quod
vero nomine calcarii salis sal amarus ille insigniri nequeat, a vario
effectu ostenditur, quem hic ab illo diversum præstet. E. g. dum
longe astrictius uberiusque lac coagulet, quam aqua calcis, item
dum ab aqua affusa citissime in massam abeat duriusculam, post
paucula momenta lapidescentem; cum e contrario lapis calcari-
us ustus ab affusa aqua statim ac sponte in pulverem abeat, &c.

Mmm 2

Cate-

Cæterum salem catharticum amarum, si nullo alio modo a supra memoratis salibus omnibus, sua tamen virtute medicinali eminentissime distingui, pluribus affirmatur, ac fusius parte II hujus opusculi tradetur. Cap. VI. de natura salis cathartici amari observationes quædam adduntur; ubi imprimis memoratur, quod sapor ejus leniter & pene simpliciter amarus deprehendatur, atque huic saporis similitudine argenti crystalli præ reliquis cunctis salibus proxime accedant. Cum autem in lapide calaminari nonnullæ qualitates appareant cum argento communes, ceu experimento probatur, dubium relinquitur, utrum sal catharticus ex aliqua minera argentea perfecta vel imperfecta, vel lapidi calaminari cognata, an vero potius ex quadam alia generetur. Hinc porro proportio, natura atque unio principiorum salem catharticum constituentium consideratur, hac gemina imprimis annotatione: (1.) quod alia purgantia quæcunque mitiora Medici scopum non raro eludant; hic sal vero nunquam sua vi cathartica destituitur: (2.) quod ita purissimus hic sal censendus sit, quamvis e diversis principis compositus, ut ne quidem millesimam partem cujuscunque rei extraneæ in se recipiat. Nam si stillatitia aqua hujus salis uncia una imprægnata evaporetur, ne granum salis heterogenei, aut sedimenti lapidei, aut cremoris particulam, sed denuo salis cathartici purissimi eandem unciam relinquit.

Altera hujus Opusculi pars septem capita complectitur, quorum primo cathartici salis amari usus generalior præcellens ac multiplex traditur. In morbis enim permultis gravioribus efficacissimum remedium præbere dicitur, cum scilicet nulla insalubri qualitate præditus sit, nec unquam aliquid mali, si apposite præscribatur, procreet, purgantium prope omnium lenissimum existat, humores non exagitet, atque nunquam ægritudines, deliquia aut tormina excitet. Objectioni autem, quod aquæ Ebeshamenses, ex quibus sal paratur, inter coquendum lapideum cremorem exhibeant, adeoque generationi calculi in humano corpore materiam suppeditare valeant, statim obviam itur duplici ratione: (1.) enim experientia Medicorum constare fertur, quod qui vel 30. annos affatim, & per multos dies continuos illas aquas potarunt, nunquam arthritide, vesicæ aut renum calculo laborarint. (2.) liberum omnino aeris ap-
pulsus requiri, si lapideus cremor in superficie nasci debeat. At

vero

vero hoc in corpore humano non posse contingere, cum illud aer non sine colatura ingrediatur. Cæterum salem catharticum amarum præ aqua, ex qua paratur, laudem mereri, vel inde manifestum putatur, quod ipse ab omni lapidifica substantia & fece muratica liberatus sit, atque æqualem quovis tempore vim purgatoriam exerat: aqua autem a sicca humidave tempestate, tam æstate quam hyeme, nec non a hydropolarum fraude auctam vel imminutam vim obtineat. Caput II. modum præscribendi salem catharticum amarum explicat. In more autem dicitur positum, in quovis vehiculo ægroti temperamento conveniente, aut gustui grato, salem solum propinare, in aqua scilicet fontana, stillatitia, aliavé purissima, decocto hordei, avenæ, aut lactis sero &c. Clarissimo Auctori in frequenti usu est aqua parum cocta & mace condita, cujus libras duas, tres, vel quatuor, salis cathartici semiuncia vel uncia imprægnatas præscribere solet, vel etiam majori dosi, c. g.

Rx aquæ fontanæ libras quatuor ℥iv.

macis drachmam unam, ʒj.

Coquantur parum, & in colatura dissolv.

Salis cathart. amar. uncia una ʒj.

vel drachma decem, ʒx.

pro apozemate seu decocto cathartico mane, jejuno ventriculo, calide vel tepide, interdum frigide bibendo, bihorii spatium, cum levi exercitio. Sumendum vero hoc apozema jubetur ab Auctore vel per se, vel durante aliorum catharticonum operatione. Subnectuntur porro quædam adhuc formulæ, in quibus vel fol. senn. vel manna salis cathartico pro majori efficacia adjiciuntur, vel hic in aqua bulliente solutus cum lacte alterari suadetur, coagulo per colatorium auferrando. Quin & clysteribus acuendis commode salem catharticum ad ʒiij vel ʒß. loco gemmei salis inservire posse perhibetur. Cap. III. exponit ejusdem salis usum specialem, imprimis in ventriculi morbis; ubi fusius explicatur, qua ratione & appetitum & digestionem promoveat. Hinc in compescendis vomitionibus, nec non in cardi-
algia, & calida affectione hypochondriaca, quomodo opem valeat ferre, adjectis quibusdam præscribendi formulis docetur. E. g. in dolore stomachi, colici affectus æmulo, Rx. Sennæ mundatæ ʒj. macis ʒj. Coqu. in aquæ fontanæ q. s. ad ℥iij. vel IV. Colaturæ adde

Mmm 3

salis

salis cathartici amari ʒvj. vel ʒj. ad ʒx. fir. chalyb. ʒjʒ. M. F. apozema catharticum (vel m. sine fenna) mane & pro more bibendum. Sumatur vel per se, vel cum pilulis sequentibus: R. pil. stomach. c. gumm. gr. XXV. limatur, chalyb. subtiliss. gr. X. fir. chalyb. q. f. M. F. pil. no. IV. hora somni sumenda. Die proximo repetatur apozematis usus, ut supra, & sic per triduum vel diutius. Cap. IV. agitur de usu salis cathartici in intestinorum partiumque adjacentium morbis, ut in colico & nephritico dolore, in vermibus, in urinæ ardore & suppressione, in diabete, in ictero. In his omnibus affectibus quomodo partim per apozemata, partim per clysteres sal catharticus valeat exhiberi, per formulas traditur. Ubi obiter notamus, quod in colico & nephritico dolore, nec non in ictero & urinæ suppressione, raro venæ sectionem omittendam esse nobilissimus Auctor arbitretur. Cap. V. idem sal amarus commendatur in capitis affectibus, mania, cephalalgia & vertigine. In mania præter venæ sectionem & repetita vomitoria, unguenta cephalica, seraceum in nucha, vesicatoria tibiis apposita, sal amarus laudatur, si vel in apozemate, vel sequenti modo propinetur: R. salis cathart. amari ʒj. dissolve ʒj. in haustu aquæ Spadanæ vel cujuscunque ferratæ, & bibantur hujusmodi haustus octo. In vertigine, nec non in cephalalgia & oculorum inflammationibus, præmissa venæ sectione, cucurbitulas cum scarificatione non tantum scapulis, sed & ipsi raso occipiti clarissimus Auctor feliciter solet admove. Cap. VI. quid sal valeat catharticus in hysterica passione, arthritide vaga & pruriginoso affectu, declaratur. Ubi obiter observamus, quod in arthritide vaga venæ sectio alternis diebus ad quintam sextamve vicem repetenda quidem suadeatur: cathartica tamen, eaque fortiora, potentius non raro una vice, quam phlebotomia ter quaterve iterata, morbum enervare putentur. Capite VII. tandem affectus quidam recensentur, in quibus aquarum amarescentium, earumque salis usus noxæ esse deprehendatur, ut in hydrope, in synocha & intermittente febre, in chlorosi, in hæmoptosi, cholera, paralyti, urinæ suppressione, si scilicet hæc exulceræ vesicæ urinariæ calculove grandior pre oveniat.

THE REASONABLENESS OF CHRISTIANITY, AS DELIVERED in the Scriptures,

h. e.

RELIGIONIS CHRISTIANÆ, PROUT IN S. LITERIS TRADITUR, Rationalitas.

Londini apud Jo. Awnsham & Jo. Churchil. 1665. in 8. pl. 20.

N Unquam sibi satisfecisse Corpora ista Doctrinam Christianam continentia, quæ Systematum Theologicorum nomine vulgo appellari solent, Autor hujus libri, cui Pockii nomen esse dicunt, conqueritur. Ut itaque penitus Christianam Religionem pernosceret, S. Literis animum sese adjecisse ait; haustam autem ex illis doctrinam præsentis Opere ob oculos poni, speciose prætendit. Hanc igitur ut secum vel amplectantur omnes, vel a veritatis via deflectentem ad illam reducant, orat; quod quo fecerit animo, ejus qui corda rimatur erit judicare.

Cum vero universa de redemptione & salvatione nostra doctrina, suppositioni de lapsu Adami innitatur, ab eo rerum dicendarum capit exordium: Status itaque, quo excidit communis ille generis humani parens, ex ejus sententia non alius fuit, quam statutus perfectæ obedientiæ, qui justitia originalis vulgo appellatur. Pœnam lapsum illum secutam, mortem temporalem esse sibi persuadet; post eum enim marcescere quasi vitam Adami coepisse existimat, nec absimile esse tempus, quod inter lapsum & mortem Adami intercessit, illi ait, quod capitis damnato a lata sententia usque ad ejus executionem conceditur. Quod vero tota ejus posteritas similis miseriæ particeps reddita fuerit, id hac ratione cum justitia & bonitate divina conciliat, ut non pœnam in illis mortalitatem & alia hujus generis esse dicat, sed exclusionem ab eo, quod nullo juris titulo sibi vindicare poterant; siquidem immortalitas illis non magis debeatur, quam ulli alteri creaturæ. Pœnam vero neminem, nisi ob propria delicta, non vero ob Protoplastorum crimen, sentire. Cum autem talis mors sit per Adamum in posteros derivata ex ejus mente, vitam etiam per Christum restaurari non aliam putat, quam illam, quæ post resurrectionem nobis reddetur, quamque, nisi Adami peccatum inter-

p. 3.

p. 4. 6.

p. 7.

p. 9.

- p. 11. intercessisset, sine interruptione eramus continuaturi. Adeoque Christi redemptione cautum esse sibi persuadet, ne aliquis, qui iustitia perfecta et obedientia Deo sese in hac vita probaverit, adeoque jus ad immortalitatem fuerit consecutus, ideo ea carere cogatur, quod ex mortali Adami progenie sit oriundus. Omnes itaque a Deo resuscitatum iri ait, ut iusti vita promerita fruantur, iniusti vero aeternae morti iusto iudicio reddantur. Cum vero omnes in legem a Deo latam peccaverint, ob cuius quidem difficultatem Deus accusandus non sit, cum aliam naturae humanae puritatisve divinae ratio non admisit (quam obrem etiam priorem istam legem eandem cum naturali esse mox ostendit;) novam justificandi homines inventam fuisse rationem, si nimirum legi fidei recens institutae conformiter viverent, docet.
- p. 13.
p. 14. Lex illa fidei ex ejus mente breviter haec est, ut credat unusquisque, quod credere eum Deus jubet, utpote qui conditionem hanc esse vult foederis secum initi, nec quicquam de promissionum ejus impletione dubitet. Jam igitur, quid Deus a nobis credi velit, sibi sumit inquirendum; nimirum quod Jesus sit Christus, h. e. *Messias* sive *Filius Dei*; quam appellationem nihil aliud quam alteram *Messiae* significasse inter Judaeos, locis Scripturae oppido multis inter se collatis evincere conatur. Hanc itaque primariam doctrinam, imo summam omnis Apostolorum praedicationis fuisse, ubi inductione innumerosorum fere Novi Testamenti testimoniorum confirmasset, inde concludit, unicam illam solamque propositionem esse, quae ut creditu necessaria ad justificationem nostram in S. Literis nobis proposita fuerit. Eam tamen ab Apostolis demum clare pronunciatam fuisse ait, ipso Christo, dum in vivis adhuc esset, eam sapientissima oeconomia nonnihil occultante, ne pro Rege atque Messia sese gerendo, furores Judaeorum Romanorumve contra se excitaret, antequam Propheticum, ad quod missus erat, munus absolvere illi daretur, vel etiam plebem Judaicam, Messiam illo tempore magna expectatione praetolantem, ad seditionem erigeret. Contentum itaque ipsum, dum inter homines versabatur, fuisse ait, si miraculis officii & dignitatis suae ederet testimonia, quibus gloriam suam manifestans, fidem in se, utpote verum Messiam, promoveret: eo enim omnia Christi gesta tetendisse, percensitis omnibus ejus ad populum sermonibus atque miraculis ostendit. Imo ne ipsis quidem discipulis ob
- p. 102. causas

causas supra allegatas expressis verbis unquam dixisse Salvatorem, Messiam sese esse, ex Marci VIII, 27 inter alia colligit, idque eo minus, quod proditorem Judam nosset inter illos versari, qui apud Judaeos, si tale quid Jesus dixisset, id erat editurus. Indeque explicat responsionem illam, quae abrupta vulgo videtur, a Salvatore Petri confessioni Joh. VI, 70 subjunctam. Hac enim fere eam paraphrasi illustrat: Veritatem certe de me & ore confessi fuistis & corde tenetis; sum enim omnino Messias Rex vester: verum mirari non debetis, quod nunquam aperte id significaverim vobis; in vestro enim collegio est aliquis (*διαβολος*) calumniator & proditor, qui, si tale quid aperte de me fuisset professus, Judaeis id sine mora erat indicaturus. Quod tamen Samaritidi expressis vocibus Messiam se esse exponat, id propterea factum Auctor arbitratur, quod apud Samaritanos verendum non erat, ne similes ac apud Judaeos hujusmodi confessio sequelas haberet. Clarius tamen inter Judaeos quoque Messiam se esse Salvatorem indicasse, cum jam immineret tempus passioni ejus destinatum, observat, primumque esse locum Marci IX, 41. arbitratur, in quo verbis perspicuis Messiae nomen dignitatemve sibi tribuat; postquam scilicet finito officii sui cursu vitam deponere constituisset, adeoque supra allatae causae professioni luculentae amplius non obstarent. Per gradus itaque doctrinam Evangelii manifestatam fuisse observat, dum Joannes initio appropinquare regnum Dei (h. e. Messiam non longe abesse) exclamat; postea vero Christus illud adesse docet, datis subinde indiciis subobscuris, se Regem illius regni esse; cui postremo Apostoli succedunt, sine ullis involucris Jesum esse Messiam prodentes. Quam apti autem fuerint Apostolus illi, quos Christus ad id munus elegerat homines, in sequentibus ostendit, ejusque summam in iis vocandis sapientiam deprædicat. Inter alia autem, quae de his annotavit, lubet hic repetere causam, ob quam Spiritum S. post Christi demum ascensionem eos accepisse arbitratur. Scilicet non ante, quam Jesus caelis esset redditus, clare prædicandam fuisse de ipso Messia doctrinam putat, ne scilicet, quod jam indicavimus, ipso vivente seditiones & alia scandala, quae præjudicio esse doctrinae Evangelii potuissent, excitaret. Non opus itaque fuisse doctore ductore Spiritu, qui veritates istas clare animis eorum sifteret, & ad prædicandas illas impelleret, priusquam tempus appetuisset, quo libere

p. 41.

p. 109.

p. 154.

p. 176.

- p. 181. & sine scandalorum istorum metu eas evulgare, Christo ad dextram Patris jam exaltato, illis liceret. Ultima autem verba Christi, quibus ad instruendos eos, antequam crucis mortem subiret, imo & post resurrectionem suam usus est, alium scopum habuisse nullum ostendit, quam ut veritatem illius propositionis, Jesus est Messias, firmiter animis eorum infigeret. Hincque, quod jam antea ostendit, & nunc porro confirmare nititur, nullum alium fidei articulum Apostolos quoque inculcasse quam illum, examinatis omnibus eorum ad populos Regesve sermonibus, docet. Unde quid aliud emergit, quam nullum alium fidei articulum ad salutem obtinendam creditu necessarium, præter illum haberi? Cum autem objici sibi posse videat Auctor: credere quod Jesus Nazareus sit Messias, fidem mere historicam, non justificantem & salvificam esse; plane rejicit istam distinctionem, eamque Systematum conscribitoribus relinquendam esse dicit, quos, si pro historica solum habere velint istam fidem, quam unice Christum & Apostolos requirere sibi falso persuadet, sensu suo abundare jubet. Sed cum Diabolo talem etiam fidem habere urgeamus ex Jac. II. 19, omni tamen salvationis spe destitutos; eos propterea per illam fidem salvari non posse respondet, quod tanquam salutis medium fides ista proposita eis non fuerit; aliter vero rem sese habere cum hominibus. Deinde autem propterea quoque malis Angelis fidem illam prodesse haud posse addit, quod alteram fœderis gratiæ conditionem non impleant, quæ sit poenitentia. Hanc enim non minus ac fidem, qualem ipse descripsit, a salvandis Christum & Apostolos exegisse, nova testimoniorum Scripturæ congerie probandum suscepit. Poenitentiam vero istam describit, quod sit mœror ob delicta tempore præterito commissa, cum seria emendatione conjunctus. Duarum autem harum conditionum, quibus implendis unice salvandum adstringi opinatur, æquitatem ut rectius cognoscamus, retrospectare nos jubet, & considerare, quod Adam qui erat filius Dei (Luc. III. 38.) hac quoque parte imaginem parentis sui gesserit, qua fuit immortalis, mandatum vero ejus transgressus immortalitatem amisit, liberosque suscepit suam imaginem ferentes, h. e. mortales. Deum vero, quæ est ejus misericordia, vita immortalis mortales homines beare volentem, Jesum Christum misisse ait, qui in Virginis utero immediata ipsius potentia formatus, Filius Dei proprie vocari meruerit,

erit, qui ut Filius, Patris instar immortalitate gaudebat. Hanc vero immortalitatem partem esse imaginis divinæ, redemptis per Christum restitutæ, tum ex locis quibusdam historiæ Adami sibi probabile videri ait, tum etiam ex quibusdam loquendi formulis, de Jesu Filio Dei adhibitis, v. g. Coloss. I. 15, ubi Christus imago Dei invisibilis ideo dicatur, quod (v. 18.) sit primogenitus ex mortuis; ut hujus generis alia loca quamplurima ab eo cumulat taceamus. Hancque causam esse putat, cur Christus fratres appellet eos, qui per eum immortalitatem consecuti fuerint, imo quod Deus tam frequenter in novo, tamque raro in V. T. *Pater* appelletur. Addit præterea quædam de immortalitate Christi, quodque sponte, non naturæ vel aliæ necessitate cogente, vitam deposuerit. Indeque ad conclusionem suam redit, quod per fidem in eum, tanquam Messiam & Regem, homines Deus justificet. Præter istam vero fidem requirere etiam Deum ostendit, ut per baptismum in regnum illius recipiamur, & ut decet fideles subditos, legibus ejus obedientia, si non perfecta, sincera tamen pareamus. Jam itaque, quæ leges regni Christi sint, ostendere aggreditur. Et quemadmodum ad nullum alium fidei articulum, quam illum, quod Jesus Messias sit, Christianos adstringi, congestis innumeris Scripturæ locis ostendit: ita etiam omnia loca Novi Fœderis, quæ faciendum quidquam nobis imponunt, coacervat, ut alias leges nullas nobis incumbere evincat. Conditionem autem esse salutis obedientiam, legibus illis Evangelicis de poenitentia, abnegatione sui &c. debitam, non minus ac illam quam descripsit fidem, in sequentibus probare nititur, utpote quam etiam fidei in prædicationibus suis Apostoli semper junxerint, & cujus neglectum in extremo judicio severe sese puniturum ipse Salvator prædixerit. In illo judicio, quod non propria, sed delegata sibi a Patre potestate Filium exercere dicit, contra neminem propter incredulitatem, sed propter iniquitatem & inobedientiam ferri sententiam observat. Non quasi sine fide aliquis salvari possit, cui Evangelium fuit annunciatum; sed quod illi, quibus hoc beneficium haud obtigit, non ob fidei defectum, sed ob legis transgressionem, quæ fide non compensetur, sint condemnandi. Ad quæstionem autem, qua ratione, stante ista hypothese, V. T. homines salvati fuerint, respondet, ab illis non fidem in Jesum Messiam, sed in Dei promissiones, de eo præcipue factas, exactam fuisse. Homines autem, quibus nulla

- p. 254. unquam revelatio vel promissio facta fuit, aeternae vitae aptos reddi existimat, dum in bonitate atque misericordia divina, naturali notitia sibi cognita, fiduciam suam collocant. Movet autem etiam quaestionem, quanam fuerit Salvatoris mittendi necessitas, & quis missionis ejus usus? Ad quam generatim primo respondet, sapientiam divinam ad examen non esse revocandam ab intellectu humano, p. 256. mundi intellectualis cognitione parum instructo. Deinde vero specialius ostendit verum de Deo sensum, destructis idololatricis opinionibus: distinctam officiorum hominis notitiam, a gentilibus Philosophis imperfecte traditam, utpote quam humana sapientia perfecte edocere non poterat: cultuum Dei externorum reformationem: incitamenta ad vitam virtuti consentaneam per clarissimas de vita futura promissiones, & poenarum aeternarum comminationes: promissionem denique auxilii divini sincere obedientibus factam, unice Salvatori in mundum misso deberi. Id adhuc sibi restare dicendum videt Auctor, cui bono tot Epistolae ab Apostolis scriptae fuerint, si doctrinae in iis contentae homini Christiano necessariae non sunt, utpote cui sufficit ex mente ejus, uti audivimus, credere quod Jesus Messias sit, & pauca quaedam quae ad eum pertinent, quod resurrexerit nimirum, quodque ad judicium sit rediturus? Existimat itaque, principalem istarum Epistolarum scopum semper potissimum esse attendendum; quae enim in ejus tractatione insperguntur veritates, ad fidem necessarias omnes esse neutiquam admittit. Imo scriptas eas esse ait ad Ecclesias & homines, qui Christo nomen jam dederant, adeoque in fide probe jamjam instructos; quamobrem eo fine ad illos datae esse non potuerint, ut in fundamentis fidei eos demum instruerent. Exaratas itaque eas esse judicat ob peculiares quosdam casus, & absque illis si fuisset, nunquam scribendas fuisse dicit. Ad salutem proinde necessarias eas esse non censet, quamvis scientiam, & praxin nostram reformatio errorum in illis obvia, dubiorumque variorum resolutio multum juvare queant. Neque ex Epistolis discendum religionis nostrae fundamentum ait, utpote in quibus sparsim & occasione data solum tradatur, sed ex Evangeliiis, in quibus ipsius Christi verba atque sermones nobis represententur, nec non ex Apostolorum orationibus, convertendis ad Christum populis, docendisque Christianismi fundamentis unice destinatis. Illa vero quae in

in epistolis habentur ad fundamentum fidei non spectantia, tuto quidem ignorari posse, non tamen negari, ubi tanquam a Deo profecta agnoscuntur, statuit.

Hæc fere est, quam de religione Christiana Anonymus noster fovet, sententia, quam quantum potuit fieri, accurate proponere placuit, ut eorectius Lectores intelligant ea, quae in posterum erunt dicenda. Factum enim est, ut exiguo; postquam scriptum istud prodiiisset, tempore, Cl. Vir Joannes Eduardi, qui præclare hætenus in Anglia contra Socinianam hæresin variis scriptis militavit, librum aliquem ederet, cui titulum fecit *Meditationum quarundam de causis & occasione Atheismi, hodierni præsertim seculi*. In eo passim Anonymi nostri sententias, ut periculosas & a Socinianismo ac Atheismo non alienas perstrinxit. Equidem ad manus nostras liber ille non pervenit; quæ tamen ad præsens negotium spectantia, qualiave in eo reperiantur, facile erit ex aliis duobus scriptis cognoscere, quorum en tibi B. L. titulos brevemque summam:

A VINDICATION OF THE REASONABLENESS OF
Christianity &c.

h. e.

VINDICIÆ LIBRI DE CHRISTIANÆ RELIGIONIS RATIONALITATE, contra imputationes JOANNIS EDUARDI.

Londini, 1695. 8. plag. 5.

SOCINIANISM UNMASK'D

h. e.

SOCINIANISMUS DELARVATUS, SIVE DISSERTATIO IN qua vanitas opinionis nuperi Scriptoris RATIONALITATIS RELIGIONIS CHRISTIANÆ, de unico fidei articulo ostenditur. Accedit brevis ad alterius cujusdam Sociniani objectiones responsio. Autore JOANNE EDUARDO, Collegii Joannei apud Cantabrigienses olim Socii.

Londini apud Joh. Robinson & Jo. Wyat, 1696. 8. pl. 10.

Socinianismi se accusari ob librum suum de Religionis Christianæ rationalitate ab Eduardo, in Vindiciis Anonymus noster ait: cum vero Socinianismum pro via ad Atheismum idem Eduardus habeat, lo-

- p. 5. cum sibi quoque in libro isto de causis Atheismi ab eo concessum fuisse queritur. Causas vero, quæ Socinianismi suspectum eum Eduardum reddiderint, sequentes allegat, quamque infirmi istæ sint hujus suspicionis tibicines, ostendere satagit. Primo ipsi objecerat, quod satisfactionis Christi nullam fecerit mentionem, neque vitæ & salvationis per mortem ejus nobis partæ. At hac de re noster Anonymus pro instituti ratione se egisse ait, & aliquot loca producit, in quibus vitam a Christo hominibus redditam dicat. Quod autem satisfactionis Christi subobscurè solum mentionem fecerit, non vero de ea egerit ex instituto, ideo factum ait, quod iis librum suum scripserit, qui vel dubitent, vel satis informati non sint de Christiana religione, quos ne offenderet subtili minutiarum hujusmodi tractatione, prudenter cavere voluerit.
- p. 6. Alterum crimen sibi ab Eduardo objectum esse ait, quod omiserit insigne istud de Trinitate testimonium Matth. XXII, 19, & de æternitate λόγος Jo. I. 1. Sed respondet, alia quoque Scripturæ testimonia se omisisse; illa enim solum se adducere voluisse, quæ in sermonibus Christi & Apostolorum occurrant, utpote quos solos suppeditare illa sibi persuadeat, quæ creditu ad salutem sint necessaria. Dixerat porro Eduardus, epistolica Apostolorum scripta ideo eum præterisse, quod in illis alias videret occurrere veritates fundamentales, cum tamen ipse unicam solum velit admitti. At non istam sibi hujus rei causam fuisse, denuo exposita illa, quam supra ex eo reddidimus, ostendit. Cæterum cum profane de isto sacrorum scriptorum genere sentire porro accusetur, allegatis ex libro suo verbis, quantæ ea prosequatur reverentia cupit evincere, prætereaque ideo etiam negat præterita a se illa fuisse, quod præclara adeo de S. Trinitate in illis occurrant testimonia, ut Eduardus quidem fuerat suspicatus. Id quoque vitio illi verterat Adversarius, quod Adamum & Christum eodem sensu Dei faciat filios, more scilicet Socinianorum. Nec audet hoc Anonymus noster negare, eo se excusasse contentus, quod a Socinianis id non acceperit, quodue idem etiam senserint nuperus Cantuariensis Archi-Episcopus Jo. Tillotsonus, & quem inferius addit, Rev. Eliensem Episcopus Patricius. Cum denique Eduardus prolixus sit in perstringenda ejus opinione de unico fidei articulo, quem posthabitis reliquis omnibus pro creditu ad salutem necessario commendat, negare velle videtur, se unicum solum fidei

arti-

articulum admittere, idque vel inde patere ait, quod credere unum Deum ad salutem requiri etiam dixerit. Tandem tamen circa unicum illum fidei articulum Rev. Episcopum Eliensem, D. Patricium idem secum statuere, jactare non erubescit.

Verum tempus jam est, ut ad librum Eduardi accedamus, quo ex instituto explodere suscepit falsas Autoris hujus, in libro de Christianæ Religionis rationalitate, ejusque Vindiciis prolatas opiniones. Neve frustra aliquis laborem istum ab eo susceptum fuisse existimet, passim non in Anglia tantum jactari istum Anonymi libellum sciat, sed apud Belgas etiam nuperrime Gallico habitu indutum prodierit. Age igitur, quod ei Vir clarissimus antidotum scripserit, videamus. Tria itaque potissimum ait esse crimina, quorum reum peragere illum, sibi propositum esse dicit. Primum est, quod temere omnes fidei articulos in unum coagmentare fuerit ausus, eo fine ut pestiferæ Socini hæresi auxilium ferret. Hic ante omnia, prolatis ex libro ejus locis quamplurimis, genuinam hanc esse mentem ejus ostendit, quantumcunque id in Vindiciis audeat negare, in quibus tamen nullum alium præterea fidei articulum, quem tanquam necessarium admittat, memoret, nisi illum de uno Deo, qui, ad Naturalem Religionem quippe pertinens, nequitiam ad præsens negotium spectare videatur. Hinc jam ostendere incipit, quam necessarij sint salvando alij quoque fidei articuli, de lapsu scilicet humani generis, de persona duabusque Christi naturis, de Trinitate, de restaurationis nostræ ratione & circumstantiis, de officiis hominis Christiani, de gratia Dei & vanitate meriti operum, de resurrectione denique, judicio, & vita æterna. Horum omnium fidem non quidem (liceat cum schola loqui) actuale, habituale tamen requiri docet. Cumque contrariæ sententiæ de unico fidei articulo fundamentum præcipuum esse imbecillitatem maximæ hominum partis, qui capere tot tantaque non possint, ipsius adversarii verbis (quamvis in Vindiciis id non agnoscere velit) ostendisset, propositionem istam, *Jesus est Messias*, totidem plane difficultatibus laborare docet, quot areliqui omnes fidei Articuli: esseque insuper commune istud fundamentum Adversario suo cum Socinianis evincit. In illa autem sententia omnino persistit, ex contemptu ins epistolas Apostolicas profectum esse, quod iis in stabiliendis Christianæ Religionis principiis usus non fuerit, quicquid contradicat in

Vin-

p. 44.

p. 38.

p. 4.

p. 5.

p. 7.

p. 8.

p. 25.

p. 37.

Vindiciis. Illam enim veram non esse huius rei causam, quod exilis, utpote ad fideles datis, principia Religionis non sint derivanda, hoc argumento adductus sibi persuadet: quod Lucæ quoque Evangelium & Apostolorum Acta ad Theophilum hominem fidelem scripta sint, ex quibus tamen ea deducere non dubitaverit. Deinde vero non firmiter illum concludere ait: ad fideles scriptæ sunt illæ Epistolæ, ergo fundamenta fidei ex illis non sunt derivanda. Fidelibus enim etiam fundamentalia exponi per epistolas potuisse, patet ex 1. Joh. II. 21; quid quod secesserint nonnulli a veritate, quam semel fuerant edocti, ut Galatæ, eam proinde denuo edocendi? Quod vero dicit Adversarius, promiscue saltem & aliis veritatibus interpersa in his epistolis fidei fundamenta haberi, id meram elusionem esse, Eduardus noster existimat; Nam in Evangelii quoque sparsim occurrere istas veritates observat, non in unum cumulum omnes congestas. Porro quod affert in Vindiciis, ut excuset se ob doctrinas in Epistolis illis contentas, a se vero in libro suo non propositas, præsertim vero doctrinam de satisfactione; illud quoque fraudulentum effugium esse, Eduardus ostendit. Non enim tantum observat, ne verbo quidem in ipso libro suo monuisse Anonymum, sibi cum infidelibus potissimum rem esse, sed ipsam etiam libri inscriptionem aliud quiddam nobis polliceri ait, quæ ex Scripturis disputaturum eum promittat, quas contra infideles in auxilium vocare haud soleamus. Ut vero redeamus ad unum istum fidei articulum, religionem ei superstructam a Mahomedana non multum esse diversam Eduardus ostendit, cui alias quoque Antitrinitariorum affinis sit fides. Imo ipsos Diabolos majorem fidei gradum, quam Adversarius describat, consequi posse affirmat. Veram itaque & Christianam fidem ubi descripsisset, periculossimam de uno fidei articulo sententiam esse evincit, a Socinianis primum venenato fœtu exclusam, Crellio præcipue, cui totum Systema suum debere Adversarium, persuasum habet. Jam non repetimus quæ, ut ad Atheismum tendat ista doctrina ostensurus, in medium affert Eduardus. Ea potius breviter commemorabimus, quæ ad objectionem, an frequens, imo sola in nonnullis N. T. locis mentio propositionis istius: *Jesus est Messias*, evidenter non arguat, alium fidei articulum ad salutem necessarium præter illam non esse? respondet. Negat id etiam atque etiam Eduardus: primo enim

p. 40.

p. 53.

p. 69.

enim ideo solum tam frequentem huius propositionis fieri mentionem dicit, quod primum illa ad Christianismum gradum sternat. Deinde vero non statim sequi ait, nullas alias doctrinas propositas fuisse, ubi illa sola tanquam præcipua memoratur. Indeque supplenda huiusmodi loca putat ex aliis, in quibus ceteri fidei articuli distincte proponuntur. Denique veritates evangelicas non una omnes, sed gradatim manifestatas fuisse credit, indeque non omnes ab Evangelistis esse expectandas, sed aliquas earum ex Apostolicis epistolis colligendas esse existimat.

Et hæc quidem est summa eorum, quæ dum primi criminis Adversario suo dicam scribit clariss. Eduardus, in medium attulit. Jam ad alterum, quod ipsi impegit, crimen accedamus. Est illud, quod loca S. Scripturæ, quæ de SS. Trinitatis mysterio testimonium perhibent, vel omiserit plane, vel Socinianis interpretamentis commaculaverit. Prius quidem non alio fine factum esse, quam quod isti hæresi gratificari constituisset, denuo inde confirmat, quod in Vindiciis, ubi huic imputationi respondet, ne minimum quidem fidei suæ de hoc articulo edat indicium. Alterum vero per seipsum, quibus partibus adhæreat, satis loqui ait. Præcipue autem urget, quæ de filiatione Christi ille statuerat, e Slichtingii quippe Tractatu contra Meisnerum de Trinit. & Socino contra Wiekum c. 5. desumpta, contra quos prolixè satis ostendit Eduardus, quam infirma sit illa argumentandi ratio, qua *Christum & filium Dei* idem significare evinci, sibi perperam persuaserunt. Quamvis autem facile largiatur, Christum ob miraculosam suam conceptionem quandoque, quandoque ob missionis suæ dignitatem, nonnunquam etiam ob gloriosam resurrectionem, filium Dei vocari; solide tamen ob æternam illam filiationem ei titulum istum competere defendit. Reverendissimum vero Cantuariensem Archiepiscopum idem hac ex parte cum Adversario suo sensisse, uti temere ille jactaverit, ex ejus verbis non esse satis evidens declarat; quemadmodum & doctissimum Eliensium Præsulem ab eadem suspitione vindicat.

Ultimum denique crimen, quod in Adversario suo Eduardus invenit, est, quod de satisfactione Salvatoris ne verbum quidem habeat; quod denuo suspicionem de ejus Socinianismo confirmet, idque eo magis, quod ex professo beneficia adventus Messiae exponens, eam plane intactam reliquerit. Cum autem supra memoraverimus, eum producere

p. 81.

p. 83.

p. 89.

p. 94.

ducere verba quædam, quibus satisfactionem subinuissè se dicat, generalia nimium illa hic videri Eduardo observamus. Reliqua, quæ de ejus ingenio & artibus veteratoriis notat, præterimus, nec prolixè repetimus justas animadversiones, quibus ob systemata, symbola, ipsamque orthodoxiam passim derisam eum perfricavit. Accusationem vero ejus, qua persuadere aliis voluit, neminem esse, quem Atheum Eduardus facere non cupiat, studiose a se depellit, zelumque suum passim ab eo improbatum defendit; quæ cum aliis hisce similibus sine Lectorum injuria intacta relinquere nos posse existimamus.

Responsio ad alterius Sociniani objectiones, huic libro annexa, Eduardo nata inde est, quod Socinianus quidam Scriptor, ægre ferens suam sectam inter Atheorum turmas in libro Eduardi de Atheismi origine censeret, depellendam istam, ut putavit, injuriam crederet. Ejus itaque exceptionibus paucis paginis respondendum duxit, in quibus cum pauca magni momenti occurrant, & nos quoque diu satis in hisce morati fuisse nobis videamur, pace Lectorum nostrorum solum istud hic abrumpere nos posse, plane persuasum habemus.

D. VITI RIEDLINI, PHYSICI AUGUSTANI ET ACADEMICI Curiosi Linea Medica, singulos per Menses quotidie ducta.

Augustæ Vindelicorum, impensis Laur. Kronigeri & Hæredum Th. Gobelii, 1695. in 8. Alph. 1. plag. 16.

TUm noto illo adagio Apelli adscripto, *nulla dies sine linea*, tum Naturæ Curiosorum lemmate, nunquam otiosos suos esse jubente, incitatus Auctor experientissimus, Lineam hanc Medicam anno 1694. ducere cœpit, & singulis diebus aliquid, quod vel ipsa praxis, vel lectio auctoris, vel sermones cum amicis habiti suggesserant, in chartam conjecit, cumque per integrum illum annum hic labor Dei gratia feliciter successisset, tandem tum per typos eundem communicare, tum continuare, secum decrevit, & semper sub anni sequentis, quo nempe primus typis expressus fuit, titulo, uti & ex præfatione constat. In hisce Lineis licet nonnulla inveniuntur, quæ communia & quotidie occurrentia jure merito nominantur, ea ipsa tamen sunt, circa quæ tyrones practici plerumque valde hærent, & si vel plures

res evolvant auctores, sæpe incertiores ac ante fuerant, recedunt; ubi hæ Lineæ iisdem maxime ex usu esse poterunt, sæpius quippe iteratæ experientia innixæ, & fideliter communicatæ: non desunt tamen & curiosa quædam, & jucunda, & quæ doctioribus ansam meditandi sufficientem suggerere possunt; sunt quædam, quæ sententias adhuc dubias magis confirmant, & alias, ut magis confirmentur, opus habere demonstrant, & quæ sunt plura, quæ sedulus Lector facile notabit. Et utrex singulis mensibus unicum hic producat exemplum, in primi Lineæ XXIV narratur, quod nonnulli, qui petechiis, maculis illis tantum plerisque metum injicientibus, laborarint, aeri frigido impune se commiserint, interque hos Centurio quidam & iter ingressus fuerit, non imitando tam, quam mirando exemplo, docente tamen simul, quod nihilominus de ægrotis & hoc modo se gerentibus, non semper statim desperandum sit. Februarii XVII Linea indicat, quod quædam enormi mensium fluxu correpta per errorem pulverem sympatheticum ore sumserit, hincque vomitu succedente curata fuerit, errore huic quidem feliciter cedente, quantum tamen fieri potest in aliis evitando. Martii XXIII historia, quod quidam Confectionem Hamech loco confortantis præscripserit, quantum opus sit, ut compositorum ingredientia noscat medicus, probatur. Quam merito Chamæmelum inter febrifuga referatur, in Linea V mensis Aprilis legitur. Cum China Chinæ hac ipsa de causa tantum non in omnium sit ore, quomodo hætenus illam adhibuerit Auctor, & quidem Dei gratia feliciter, Linea VIII mensis Maji docet; cum Linea hanc antecedens, quod & in aliis morbis periodicis non sine fructu in usum trahatur, probasset. Nimium cum nonnulli de alvo aperienda solliciti sint in morbillis etiam, quibus tamen jam præsentibus quæcunque purgantia haud ita conveniunt, quod per sex vel septem dies nonnullis alvi obstructio nullum facerit negotium, ex Linea XII mensis Junii legi potest: tuto itaque & alii in posterum alvum obstructam in ejusmodi morbis eo minus curabunt. Cum inter quosdam intercedant de superfoetatione lites, quomodo equorum quidam magister eandem exacte notaverit in equa, quæ binos diversos uno partu edidit foetus, cum bis antea marem admisisset, mensis hunc sequentis Linea XXV describit. Quam difficile sit certi quid de morbis prædicere, communis eruditorum etiam medicorum est querela, quam qua morbos puerorum magis con-

firmat Linea XVIII mensis Augusti. Quod virgo quædam genus mutaverit, cum clitoris instantibus primo mensibus admodum turgens notaretur, nonnullos credidisse, ex mensis Septembris Linea XV constat. Quæstio medico-legalis, an tortura in senibus institui possit, in mensis Octobris Linea XXIV. aliquo modo decisa invenitur, exemplo vetulæ cujusdam, in qua concessa fuit. November, præter alia, de consultationibus medicis notatu digna nonnulla Linea III. adducit; & ultimi hujus anni mensis Linea XXVII, quomodo serum singulis mensibus per scrotum in sat magna quantitate evacuatum quendam ab hydrope præservaverit, narrat. Describuntur insuper in his ipsis Lineis nonnulla tum simplicia tum composita medicamenta, viribus illorum, quas experientia aut suggessit, aut confirmavit, adjectis. Continuabitur vero, Deo juvante, hic labor, & scuti secundus annus jam totus fere typis exscriptus est, ita & tertius brevi, & hunc forsan plures sequentur.

*Zugleiche Vorstellung derer ältesten und berühmtesten
Baumeister etc.*

Hoc est:

*PARALLELISMUS ARCHITECTORUM CELEBRIORUM &c.
Auctore JOANNE CHRISTIANO SEYLERO.*

Lipsiæ, sumtibus Autoris, 1696, in fol. Plag. 19, cum figuris
æneis 9 regalis formæ.

Quanto semper in pretio fuit studium, Græcis & Romanis antiquitus in extruendis exornandisque ædificiis, præcipue publicis positum, eorumque æmulatione quadam ad alias Europæ gentes politiores derivatum, ac ab his ad nostra usque tempora strenue exercitum: tanta etiam difficultate laborare creditum est plerisque, quibus rationes operum antiquorum, quæ studii hujus artificibus legum instar esse sueverunt, tam inter se dissonæ deprehensæ sunt, tamque laxis & inconstantibus proportionum vineulis nexæ, ut ipso etiam architectandi consultissimorum judicio solida ratione destitui, solaque architectorum idio-gnome suffulciri, saltem ab hoc probro non satis vindicari posse censerentur. Quæ hujus argumenti sunt, concinno discursu in *Opere suo Ordinationis quinque columnarum &c.* erudite complexus est *Claudius Perraultius*, cujus momenta, cum ante duodecennium, *Actorum anni 1684 mense Martio*, p. 128, librum hunc recenseremus, studioso Lectori pluribus exposuimus.

Præ-

Præter hunc legum architectonicarum, a diversis magistris sic aliterve sancitarum dissensum, pulcherrimæ utilissimæque hujus artis studiosis non parum negotii subinde facessit probatorum Architectonicæ scriptorum penuria, atque ob raritatem eorum, sumtusque magnitudinem, comparandi eos difficultas; tum labor in conferendis artificum præceptis adeo difformibus, nec uno pede modulo (in quo tamen cardo totius architectonici negotii vertitur) incedentibus: ut adeo merita commendatione defraudandi non sint, qui collatis inter se celebriorum artis hujus autorum sensis, eosdem uno opere operaque complexi, utrique huic difficultati medelam adhibere contenderunt.

Laudandus inter hos est gentilis noster *Andreas Bæcklerus*, qui primus, quantum quidem constat, operam suam huic rei collocavit, & hoc fine ante quinquaginta circiter annos, duo paria famosissimorum architectorum, *Palladium* ac *Barozzium*, *Serlium* item & *Scamozzium*, in *Compendio Architecturae civilis*, inter se commisit: quem non sequiori cura, judicio vero limatiori, ante viginti, & quod excurrit, annos edito *Cursu Architectonico* (vide *Acta anni 1685 mens. Sept. p. 428.*) insecutus *Franciscus Blondellus*, cum *Vitruvio* optimisque ejus interpretibus; cum *Barozzio* rursus, *Palladio* & *Scamozzio*, exacto studio pensitatis eorum sententiis, paria exsecutus est. Paulo post hunc *Philippus Dussartius* in *Theatro Architectonico*, instituto gemino, *Cataneum Palladio*, *Serlium Barozzio*, *Brancam Scamozzio* contulit. His utique jungi meretur in limine nobis memoratus *Perraultius*, qui dicto opere non solum diversorum artificum placita, sed ipsa etiam antiquitatis exempla maxime illustria ex adverso posita justo subjecit examini, decretumque suum tam varie inter se certantibus interponere non dubitavit.

Utcunque autem hi aliive in hac arena hucusque desudaverint: non tamen aliorum industriæ nihil reliquisse censendi sunt, in quo & ipsi publico militare commodo non possint. Cum enim architectorum, qui inter principes haberi merentur, omnium merito suffragia audienda sint, ubi leges pangendæ architectonicæ; ex collatione unius cum altero, aut paucorum inter se, neglectis cæteris ingenio non inferioribus, judicium de argumento proposito non æque dextre ferri potest, quam perceptis omnium, uniusque velut aspectui expositis sententiis.

0003

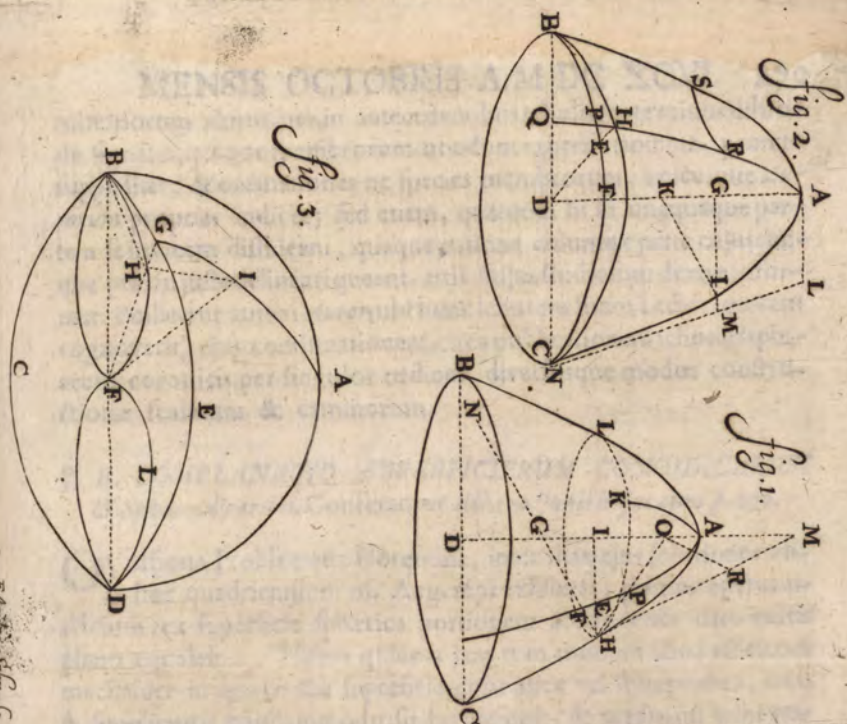
Occu-

Occupavit hanc operam presenti libro clarissimus *Scylerus* noster, celeberrimorumque novemvirorum, *Vitruvii*, *Leonis Baptista Alberti*, *Sebastiani Serlii*, *Petri Catanei*, *Andrea Palladii*, *Jacobi Barozzii* (sub *Vignola* nomine aliis decantati) *Vincentii Scamozzii*, *Joannis Branca* & *Nicolai Goldmanni* placita, circa quinque columnarum ordines, eorumque columnationes & arcuationes, portas, fenestras, forulos, incumbas & interliminaria sigillatim at compendiose tradita, novem tabulis grandioribus æri eleganter accurateque incisis, ita Lectorum oculis explicavit, ut uniuscujusque eorum structuras, harumque singularum a cæteris differentias uno obtutu plane pleneque possit comprehendere.

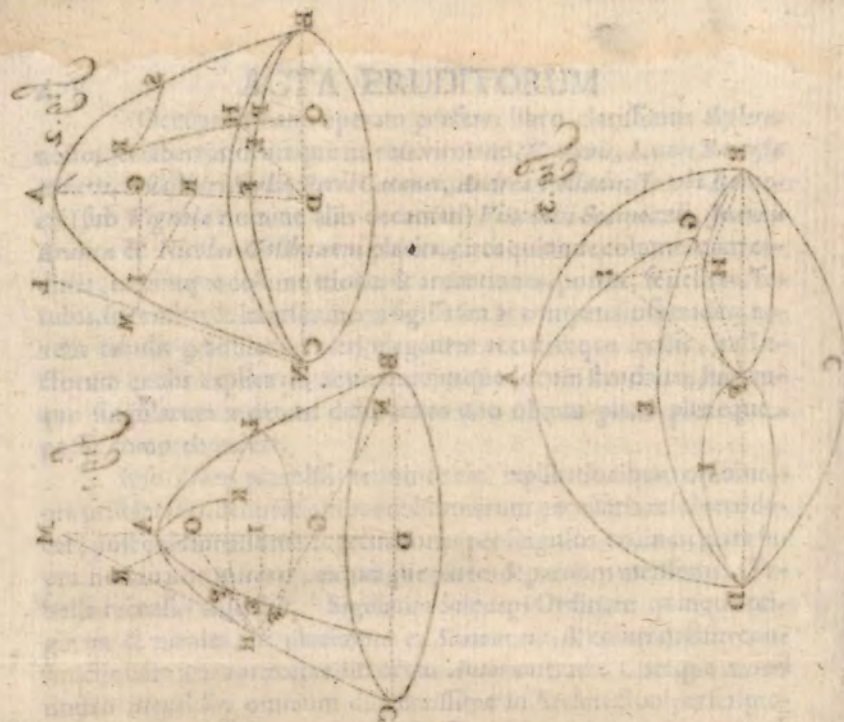
Ipsæ *Liber*, præmissis terminorum explicationibus, communiora problemata, delineationibus columnarum necessaria resolvere docet; post columnationes & arcuationes per singulos ordines, juxta supra nominatos *Autores*, earumque partes & partium mensuras in *Tabella* recensas describit. Sigillatim deinceps *Ordinum* quinque originem & natales, ut plurimum ex *Scamozzio*, & columnarum constructionem juxta præcepta dictorum *Authorum* tradit. Cumque *Autori* nostro *Blondellus* omnium diligentissime in *Architectonicis* scriptorum doctrinas & sententias inquisivisse, eorumque errores correxisse visus esset, operæ pretium judicavit, ex ipsius *Curfu* architectandi regulas & stricturas potissimas per singula columnarum membra in *synopsi* sub finem libri annectere.

Quantum ad *Tabulas*, earum *Ima* definitionum & problematum initio libri propositorum explicationi inserviens, partium columnarum principaliorum per singulos ordines altitudines, ecphoras & crepidines numeris expressas, cum rudi earum delineatione sistit, membrorumque minorum seu ornamentorum species, & schemata problematum solutioni necessaria; II & IIIa, columnationes & arcuationes &c. secundum *Palladium*, *Vignolam* & *Scamozzium*, cum portis & fenestris *Palladianis*: reliquæ ad ultimarum usque, ipsas columnas, singula singulorum ordinum, ex sæpius nominatis novem *Autoribus* integras cum partibus suis ære expressas referunt. Nona denique, ab usu universalis *Autori* nuncupata, assumpta vice moduli semicrassitie scapi, omnes partium columnarum mensuras *Autoribus* dictis usurpatis, tanquam in abaco exhibens, *Indicis* instar esse potest, qui non solum membrorum

minu-

LVB AIII 4 100

minutiorum altitudines in antecedentibus tabulis forte minus dilucide signatas, ipsaque membrorum nondum expressa nomina, promte suppeditet, & ordinationes ac species membrorum, unicuique *Autorum* proprias indicet; sed etiam, quantum hi in unaquaque parte a se invicem dissideant, quaque ratione columnæ juxta cujuscunque praxin juste delineari queant, artis hujus studiosum dextre informet. Pollicetur autem *Autor*, ubi hunc laborem suum Lectori gratum cognoverit, ejus continuationem, circa publicationem ichnographiarum coronicis per singulos ordines, diversosque modos constructionis scalarum & caminorum,

J. B. COMPLANATIO SUPERFICIERUM CONOIDICARUM & Sphæroidicarum. Conferantur Acta m. Junii hujus anni p. 296.

Occasione Problematis Florentini, inter alias ejus solutiones ante hoc quadriennium m. Aug. 1692 exhibitas, primus aperui artificium, ex superficie sphærica portionem abscindendi dato cuivis plano æqualem. Habui quidem jam tum modum istud efficiendi mechanice in quavis alia superficie conoidica vel sphæroidica, cum & simplicioris quodammodo sit inventionis, & meditati mihi primo sese obtulerit; sed quoniam rectificationem lineæ circularis supponebat, contempsi. Nunc quia video, Fratrem hæc dignari, quorum mentionem faceret publice, placet etiam Lectori breviter exponere, quid ego hic tum præstiterim. Sint duæ Curvæ (Fig. 1.) quæcunque AHC & PEF in eodem plano existentes, & sumtum in priore indefinite punctum H, e quo demissa intelligatur in axem normalis HI secans curvam PEF in E, nec non ducta tangens HM, eique perpendicularis radius osculi HN secans axem in G, & curvam PEF in F. Esto etiam punctum aliquod in axe fixum O, & sit ducta OH secans curvam PEF in P, eique normalis OR tangenti HM occurrens in R. Quibus positis inveni, quod si sumatur quarta proportionalis ad tangentem HM, subtangentem MI & applicatam IE, eique ex periphæria circuli HKL rotatione puncti H circa axem AD descripti æqualis abscindatur arcus HK (quod fieri potest mediante Quadratrice, Trochoide, Linea sinuum, aut aliter) atque hoc ubique fiat, junganturque in superficie conoidis omnia puncta K curva AK, æquabitur trili-

TAB.VIII.
Fig. 1.

neum

neum gibbum AHKA spatio curvilineo plano AIEPA. Quod si fiat arcus HK æqualis quartæ proportionali ad duplam NH, NF + NG & NF - NG seu GF, resultabit trilineum AHK = portioni dati plani AGFPA. Sin vero statuatur HK talis, ut habeat ad semissem rectæ OP rationem compositam ex ratione totius OP ad OH, & ipsius OR ad RH, fiet AHK = portioni AOPA: multifariam enim Problema confici posse animadvertēbam, prout datum planum hoc vel illo modo in elementa divisum conciperetur. At quoniam omnes istæ constructiones circuli terragonismum supponebant, cœpi cogitare, annon etiam absque hoc liceret intentum assequi, si curva data PEF, quæ modo in plano per axem conoidis intelligebatur, transferretur in planum basis conoidis; nec mea me fefellit opinio, mox enimprehendi, quod in superficie quorundam conoidum etiam geometricè constitui possit portio, quæ dato plano sit æqualis: quanquam vero id de sola spherica ostendisse tum contentus fui, cum de alia non ageretur, puto tamen, neminem perspecta constructionis meæ analysi latere posse methodum hoc universaliter præstandi, indeque omnia determinandi conoidea, in quibus negotium absolute succedat. Esto

TAB. VIII.

Fig. 2.

(fig. 2.) AC curva, ut antea revolutione sua circa axem AD generans conoides, cujus basis circulus BHC, in cujus plano sit projecta data curva PEF, tum vero in plano per axem conoidis ADC concipiatur alia curva LMN ita comparata, ut applicata GM ubique sit æqualis rectæ IK ductæ ab intersectione I ad axem AD normaliter curvæ AIC. Quo posito sumatur indefinite aliud quodvis planum per axem ADH, formans in superficie conoidis curvam ARH eandem cum AB vel AC, & ex puncto H agatur radius HD, & recta HQ perpendicularis ipsi BD, quarum illa secet curvam datam PEF in E, hæc in P. Dico, si ex curvilineo ADNL refecetur portio AGML, quæ sit æqualis vel semissi quadrati rectæ DE, vel toti $\square$ lo HQP, atque refecta portioni curvæ AI ex ARH æqualis abscindatur AR, idque semper fiat, fore trilineum gibbum ARSA in priori casu = portioni dati plani BDEPB, in posteriori = portioni BQPB; hic enim iterum res varie conficitur, & observari potest, quod si loco portionis AGML altera DGMN æqualis ponatur semissi dicti quadrati DE vel dicto $\square$ lo HQP, atque abscissa curvæ CI æqualis ubique statuatur HR, tum quadrilineum gibbum BHRS dato plano BDEPB vel BQPB futurum est æquale. E

qui-

quibus patet, quoties curvilineum ADNL quadrabile est, hoc est, curva AIC talis existit, ut summa omnium perpendicularium IK ductarum in elementa abscissarum AG geometricè haberi possit (quod non tantum in circuli peripheria, sed etiam in linea recta, curva parabolica & infinitis aliis in casibus contingit) semper dato plano æquale spatium ex superficie conoidis abscindi posse; & utile est, simpliciores casus, qui præ cæteris elegantiora Theoremata suppeditant, peciatim annotasse. Sed & hoc tenendum est, quod in ejusmodi Conoidibus omnibus eadem quoque facilitate absolvatur conversum Problematis, nempe: *Datam portionem superficiei conoidicæ vel sphaeroidicæ in planum projicere, seu planum construere illi æquale*; quod pluribus explicare opus non videtur.

Quoniam hæc omnia occasione Problematis, quod celeberrimus Vivianus Magni Ducis Hetruriæ Mathematicus, edito A. 1692. scripto publice proposuit, in medium allata sunt, non alienum erit hoc loco memorare, quod paucis Lectorum nostrorum animadversum puto; nempe constructionem Problematis, quam clarissimus ejus Auctor (vid. m. Majum 1694) ope torni instituendam exhibuit, re ipsa plane convenire cum ea, quam dederam m. Aug. 1692. p. 370. artic. 1. quod ita demonstro: In base hemisphærii (Fig. 3.) ABCDE, cujus centrum F, diameter BD, radiis BF, FD tanquam diametris alii duo circelli BHF, FLD describantur, quorum uterque sit basis alicujus cylindri recti, quo velut trepano perforari intelligatur globus. Sumatur in circumferentia alterutrius circelli BHF quodvis punctum H, e quo excitetur HI recta ad planum basis BHF, occurrens sphericæ superficiei in I, quod sic unum erit eorum, in quibus superficies spherica & cylindracea se mutuo interfecant. Dico, hoc idem quoque reperiri per meam constructionem: Ductis enim BH, HF, FI, ac demisso per I quadrante verticali AIG, liquet, quod in Triangulis BHF & FHI, propter BF = FI, latus commune HF & angulos BHF & FHI rectos, latera BH & HI quoque æquantur; unde & arcus BG & GI, quorum sinus ista latera sunt, æquabuntur, id est, si circulus BCDE fingatur esse æquator, A polus, BAD primus meridianus, AIG meridianus loci I, longitudo puncti I ipsius latitudini æquabitur. Quod ipsum est, quod nostra constructio articuli primi præscribit.

TAB. VIII.
Fig. 3.

PPP

EX-

EXPLICATIO MARMORIS CUJUSDAM ANTIQUI

TAB. VIII.
Fig. 4.

Marmor ipsum, cujus figuram ari incisam hic exhibemus, Roma in ædibus illustrissimi Marchionis *Camilli Maximi*, Equitis Romani non generis minus nobilitate quam rei antiquariæ cultu florentissimi, visitur. Hujus inscriptio cum subobscura esset, nec idem de ejus sensu Romæ Viri eruditi sentirent, nostram quoque de ea mentem Vir clarissimus *Jo. Baptista Marinella* explorandam censuit, figura marmoris, prout ea ab eruditissimo Abbate *Pastritio* Græcarum literarum in Collegio de Propaganda Fide Professore delineata fuit, per illustrissimum S. R. I. Comitem *Mediobarbum Biragum* eo sine transmissa. Et deprehendimus utique sculptoris ruditatem ac oscitantiam, per quam non potuerunt non nebulae hic illic Lectorum oculis offundi. Nec difficili tamen negotio *Joh. Godofredus Herrichius* noster, Vir clarissimus & Græce ac Latine doctissimus, vocibus probe separatis, paucisque literis, quæ perperam incisæ aut mutilatæ erant, emendatis, inprimis vero τῶ CAC, quod in superiore area conspicitur, & vel maxime crucem figere Lectori potest, suum in locum reposito, & lectionem inscriptionis genuinam restituit, & sensum ejus satis ita nunc, ut arbitramur, planum ac perspicuum eruit. Epitaphium nempe est Hexasticha exhibens, in infantem puerulum decem duntaxat mensium, eumque formosissimum, fortasse etiam nobili & Patricia stirpe oriundum, a liberto, ut apparet, seu cliente quodam, gratiæ a Patrono ineundæ ergo concinnatum: quod ut cum omnibus harum rerum cupidis communicaretur, operæ pretium duximus. Ita ergo legendum:

Βαμὸν ἐπισήτοις ἴχνος ἐνθάδε τύμβον ἄθρησον

Παιδὸς ἄφνω μάζων μητρὸς ἀποπταμένε.

Ἔχετο δ' ἐν νεκύεσσι λιπὼν πατρὶ πένθος ἀληκτον

Δισσὴν πληρώσας πεντάδα τῶν συνόδων.

Τοῖος δ' ἦν γεγαώς, εἰς ποτὲ φῦσεν Ἰακχος,

ἢ θρασὺς Ἀλκίδης, ἢ καλὸς Ἐνδυμίων.

Latine ita reddit laudatus Herrichius:

Paulum siste gradum, puerique hic aspice tumbam,

Matris ab uberibus qui velut umbra volat.

Is

Is desiderium patri luctumque reliquit,

Implesset menses cum vaga Luna decem.

Atamen hic moriens, oriens velut alter Iacchus,

Pulchior & Alcides Endymionque fuit.

CHRISTIAN WEISENS CURIEUSE Fragen über die LOGICA.
h. e.

CHRISTIANI WEISII QUESTIONES LOGICÆ CURIOSÆ.
Lipsiæ apud Hæredes Grossianos, 1696. in 8. Alph. 2. plag. 19.

CHRISTIANI WEISENS Ausführliche Fragen über die Tugend-Lehre.
i. e.

CHRISTIANI WEISII QUESTIONES ETHICÆ UBERIORES.
Lipsiæ apud Jac. Gerdesium, 1696. in 8. Alph. 1. plag. 16.

Consultumne sit, in scholis nostris patrio idiomate artes tradi ac scientias, disquiri ab aliquo tempore hominum sermonibus cœpit. Sunt enim, qui probant id suadentque omni studio, quod nulla ratione rectius felicitusque accendi ad Germanicæ linguæ cultum animi adolescentum posse videantur, quem magis magisque provehi, utile non minus ac decorum arbitrantur. Neque desunt tamen vicissim, quibus institutum hoc adeo displicet, ut ea via linguarum, Græcæ ac Latinæ, quas intemeratas tamen conservari totius literati orbis interest, neglectum nauseamque paulatim obrepturam, priusquamque redutum iri barbariem ominentur. Sed de eo discernere illorum est, qui cum auctoritate scholis moderantur, ac juventutis studiosæ fata dispensant. Nec quisquam tamen facile inficiabitur, non inutile fore publico, & ad decus patriæ linguæ, quam ex genio indoleque sua exprimendis perspicue artium ac disciplinarum præceptis imparem minusque idoneam perperam multi credunt, pertinere, ut illarum minimum scientiarum, quibus imbui quosvis promiscue decet, systemata extent Germanico sermone adornata. Nec alia mens clarissimi *Weisii* fuit, quando disciplinas duas, quarum altera intellectus, ne in veritatibus inveniendis, comprehendendisque & dijudicandis aberret, munitur, altera voluntas ad fugam vitiorum sectandamque honestatem instruitur, Logicam inbuam atque Ethicam, patrio idiomate

Ppp 2

eoque

eoque, qua est in exprimendis perspicue meditationibus suis felicitate, claro liquidoque tradendas suscepit. Utique enim non iis tantum, qui literarum studiis se totos dederunt, sed & aliis quodcumque vitæ genus professis animi cultus merito commendandus est, subministrandaque ad eum rite instituendum media; qui qua in re alia, quæsumus, quam in duabus illis animæ facultatibus, ratione ac appetitu regendis ac perficiendis, rectius occupabitur? De cætero, præter ea, quæ in aliis Dialecticis Moralibusve systematibus tradi consueverunt, haud pauca alibi non obvia, sed ex fœcundo Auctoris celeberrimi ingenio profecta in hisce nostris exhiberi, facile deprehendet, quisquis perlustrandis illis operæ aliquid impendere non gravabitur.

JOH. FRANCISCI BUDDI S.S. THEOL. LIC. & PHIL.
Mor. ac Civ. Prof. P. Ord. Dissertationes Academice de Præcipuis
Stoicorum in Philosophia Moralia Erroribus.

Halæ Magdeburgicæ apud Christ. Henckelium, 1696. in 4.

Dissert. II.

Licet multa a Stoicis, præsertim in morum doctrina, recte atque præclare dicta sint: multos tamen eosque haud quaquam leves subinde admiserunt errores, iisque Philosophiam contaminarunt. Præcipuos ergo unico velut fasce complexurus Auctor celeberrimus, initio illorum de anima hominis sententiam sub examen revocat. Nimirum & Stoicos animam nostram pro particula essentiae divinæ habuisse asserit, idque Epicteti & Senecæ, cum primis M. Aurelii Antonini effatis comprobatur. Addit consensisse in hoc capite cum Stoicis Pythagoræos, & Platonicos, & veteres quosdam Hæreticos, interque hos Marcionitas a Stoicis potius quam ex Platonis schola huncce accepisse errorem, probare annititur. Confutato autem eo, de celebri Philosophiæ Moralis definitione, quod sit meditatio mortis, disserit, eamque Stoicis vendicat, & duos errores gravissimos, animam scilicet nostram divinæ essentiae particulam esse, & omne malum a materia provenire, in ea latitare autumat. Hinc porro observat, Stoicos brutis quoque rationem tribuisse, & inde celebrem juris naturalis definitionem, quod sit jus, quod natura omnia animalia docuit, in Jureconsultorum scholas fluxisse. Rejicit vero & hoc Stoicorum dogma, & bruta ratione destituta esse, paucis demonstrat.

Quæ

Quæ de bonis quoque & malis Stoicorum sententia fuerit, edisserit, suamque hac de re exponit sententiam. Non diffitetur, de voce hanc litem esse, idemque & Senecam aliosque censuisse docet: interina jure reprehendi Stoicos ait, quod vocibus boni & mali non ita utantur, quemadmodum iis uti conveniat.

Dissert. II.

In secunda Dissertatione de summo, ut vocant, bono disputat. Recitat nimirum dissentientes ipsorum Stoicorum de eo sententias, easque inter se conciliat. Hinc quid per sequelam & imitationem Dei intelligant, exponit, simulque ostendit, impia dogmata præclaris hisce vocibus tegi. Namque ad fati ineluctabiles leges cuncta redire, Deumque iisdem cum hominibus subijci legibus, quin hominem sapientem cum Deo sæpius ita componi, ut eidem præferatur, evincit. Paradoxa Stoicorum maximam partem ad summam hominis sapientis felicitatem exhibendam, excogitata esse perhibet, & postquam quid paradoxum sit explicavit, cum Christianæ religionis effatis paradoxis ea comparat, tandemque concludit, ea neutiquam rejicienda & reprehendenda esse quod sint *παράδοξα*, sed quod multa *παράλογα* inter ea occurrant. Ad singula dum descendit, effatum Stoicorum, *Sapientem sibi sufficere*, ut *παραλογον*, damnat. Errasse eosdem dicit, dum sapientem inter tormenta beatum pronunciarunt. His hunc in modum explicatis, ad principia actionum humanarum, progreditur. Ea ex Stoicorum quoque mente duo esse, intellectum & voluntatem asserit. De intellectu præcipiens, sententiam Stoicorum de intellectu agere refert & explodit, simul tamen, quod tum a Platone, tum ab Aristotele dissenserint, monet. Voluntati libertatem quandoque Stoicos tribuisse, Antonini testimoniis probat. Sed errasset tamen eos, & quidem non una ratione autumat. Primo enim voluntati hominis plus quam par erat eos detulisse contendit, dum virtutem a Deo petendam negarunt, eo quod unusquisque a se bonam mentem impetrare possit. Quo ipso Pelagio eos præivisse exemplum, existimat. Deinde errore contrario & cum priore pugnantem, eosdem omnem libertatem voluntati hominis eripuisse, eam durissimis fati legibus subijciendo, comprobatur. Hi ergo errores ut eo facilius ab omnibus agnoscantur, voluntatis humanæ libertatem rationibus nonnullis adstruit. Ipsas actiones humanas dum considerat, errasse Stoicos deprehendit, dum peccata æqualia dixerunt; quem

Ppp 3.

erro-

errorem itidem profligare suarum partium esse duxit. Tandem et, quod de poena quoque minus recte censuerint Stoici, indicat, effatumque illorum, *Sapientem non ignoscere*, explodit, & hac occasione varias illorum *λογωμαχίας* redarguit.

Dissert. III.

De officiis Stoicorum errores indicaturus, perperam officia in *κατὰ δόξαν* & *κατὰ νόμον* ab illis dispesci autumat. Interim & ita ea in scholis illorum distingui, ut alia sint quæ erga Deum, alia quæ erga nos ipsos nos præstare deceat, alia denique quæ alii homines suo jure a nobis exigant. Hinc errasse Stoicos docet, dum Deum pro anima mundi venditarunt, itemque dum duo rerum principia admiserunt, materiamque æternam esse asseruerunt. Confert hæc Stoicorum placita cum dogmatibus similibus veterum hæreticorum, & hosce ea ab illis accepisse pronunciat. Conficit quoque hosce errores rationibus, & num Stoici unum Deum admiserint, disquirat, perperamque eos a Lipsio hoc nomine laudatos esse contendit. Sed & bonitatem Numinis a Stoicis everti probat, simulque fati Stoici malignitatem edisserit.

Dissert. IV.

Ad officia quæ homo erga seipsum præstare tenetur, dum progreditur, *κατὰ δόξαν* Stoicorum illi occurrit. Quid ergo affectus sint, & quam illorum sit causa, ex mente Stoicorum explicat, simulque probat, affectus inepte per opiniones ab iis definiri. Indicatis porro diversis gradibus, in generatione affectuum ab ipso Seneca observatis, Stoicos a Peripateticis re ipsa dissentire negat, modum tamen eos conciliandi plerisque hætenus usurpatum rejicit. Hinc quo usque Stoici *ἀντοχερίαν* probaverint dispicit, erroremque huncce longeturpissimum explodit, suamque sententiam rationibus firmat. Tandem & hoc nomine Stoicos reprehendit, quod asseruerint, *veri sapientis esse publicis muneribus se subtrahere*. De officiis hominis erga alios multa præclare dicta in Stoicorum scriptis occurrere non abnuit, quin eosdem existimasse inimicos quoque diligendos esse, nonnullis documentis probare conatur. Sed addit tamen, cuncta fere illorum effata quantumvis præclara lubricis & falsis inniti principiis, id quod probare etiam exemplis annitur.

- Bibliotheca Hispana Vetus*, complectens Scriptores omnes qui ab Octaviani Augusti imperio usque ad annum MD floruerunt. Auctore D. Nicolao Antonio. Roma apud Antonium de Rubeis, 1696. fol.
- Samuelis Lib. Bar. De Pufendorff de Rebus a Carolo Gustavo Suecia Rege gestis Commentariorum Libri VII*, elegantissimis tabulis aeneis exornati. Norimbergæ apud Christoph. Riegel, 1696. fol.
- Sentimens des plus habiles Peintres sur la Pratique de la Peinture & Sculpture*. Par Henry Testelin. A Paris chez la Veuve Mabre-Cramoisy, 1696. fol.
- Specula Physico-Mathematico-Historica notabilium ac mirabilium Sciendorum &c.* Autore Jo. Zahn. Norimbergæ apud Jo. Christoph. Lochner, 1696. fol.
- Museum Regium*, seu Catalogus Rerum tam naturalium quam artificialium, quæ in Basilica Bibliotheca Augustissimi Danie Norvegiaeque Monarchæ Christiani V. Hassniæ asservantur, descriptus ab Olig. Jacobæo. Hassniæ, 1696. fol. Prostat Lipsia apud J. L. Gleditsch.
- Chronicon Tragicum*, sive de Eventibus Tragicis Liber singularis, Historice & Chronologice descriptus a D. Carolo Joseph Imbonato. Romæ apud Heredes Corbelletti, 1696. in 4.
- Abbreviatoris de Curia Compendiaria Notitia* Jo. Ciampini, in utraque Signatura Referendarii. Romæ ex typographia R. C. Ap. 1696. in 4.
- Dissertatio de nomine Patriarchæ Josephi a Pharaone imposito*. Appendix de tempore Isidorum & atate Gemini, nec non altera de tempore Serapiorum ac Passionis S. Marci Evangelistæ. Autore E. Guilielmo Bonjour. Romæ apud Fr. de Rubeis, 1696. in 4.
- Joach. Vicosonii Epistole ad Gasparum Barleum*, cujus Responsoria etiam inserta. Amstel. apud Georgium Gallet, 1696. 12.
- Judicium Ecclesiæ Catholice trium primorum seculorum de necessitate credendi, quod Dominus noster Jesus Christus sit verus Deus*, assertum contra M. Simonem Episcopium, authore Georgio Bullo. Amstel. apud Georg. Gallet, 1697. 8.
- Jo. Vincentii Gravina Opuscula*. Romæ apud Antonium de Rubeis, 1696. 12.
- Histoire du Marechal de Gastion*. A Amsterdam, chez J. Louis de Lorme & E. Roger, 1696. 12.

Traité de la Restitution; ou l'on trouvera la resolution des cas de conscience, qui ont du rapport à cette matiere. Par Jean de la Placette. A Amsterdam chez G. Gallet, 1696. 12.

Jo. Marckii in Hoseam Commentarius. Diatribe annexa est singularis de accipienda uxore & liberis fornicationum. Amstelod. apud Ger. Borstium, 1696. in 4.

Que la Religion Chretienne est tres-raisonnable. Traduit de l'Anglois. A Amsterdam chez H. Wetstein, 1696. 8.

Histoire Chronologique d'Espagne, tirée de Mariana & des plus celebres Auteurs Espagnols. A Rotterdam, chez Abraham Acher, 1696. 12.

Examen de l'Histoire Critique du Nouveau Testament, par Antoine Coulan. A Amsterdam chez Paul Marret, 1696. 8.

La Religion du Latitudinaire, avec l'Apologie pour la Sainte Trinité, appelée l'Herefie des trois Dieux. Par le Sieur P. Jurieu. A Rotterdam chez Pierre Vande Slaart, 1696. 8.

Juliani Aurelii Lessigniensis de Cognominibus Deorum gentilium Libri III. Editio nova. Franequerae apud Jac. Horreum, 1696. 8.

Johannis Nicolai Tractatus de Græcorum luctu lugentiumque ritibus variis. Marburgi Cattorum, apud Ephraimum Boncke, 1696. 12.

Pausaniae Græcia Descriptio, Græce & Latine, cum notis Sylburgii, & Animadversionibus Joac. Kühnii. Lipsiæ apud Thomam Fritsch, 1696. fol.

Annis & Epochæ Syro-Macedonum in vetustis urbium Syria nummis præsertim Mediceis exposita. Additis Fastis Consularibus Anonymi omnium optimis, &c. Autore Cardinale eminentissimo Henrico Noris Veronensi. Lipsiæ apud Thomam Fritsch, 1696. in 4.

Postquam absolutus est secundus Supplementorum Tomus, cujus Sectio duodecima seu ultima nunc editur, indicandum Lectori Benevolo censuimus, auspiciaturos nos propediem tertium Supplementorum Tomum, cujus proinde Sectio prima una cum mense Januario anni proximi, Deo juvante, proditura est.

Errata.

Pag. 260. lin. antepen. pro ipsa lege ipsa. p. 262. l. ult. lege possunt. At quoniam. P. 263. l. 9. ante reperiri pone ope duarum simpliciorum Mechanicarum. P. 415. l. 29. pro Xenophagiarum lege Xerophagiarum.

* *

ACTA
ERUDITORUM

publicata Lipsiæ

Calendis Novembris, Anno M DC XCVI.

ΙΟΥΛΙΑΝΟΥ ΑΤΤΟΚΡΑΤΟΡΟΣ ΤΑ ΣΩΖΟΜΕΝΑ,
καὶ τὰ ἐν ἀγίοις ΚΥΡΙΛΛΟΥ Ἀρχιεπισκόπου Ἀλεξανδρείας
πρὸς τὰ τὰ ἐν ἀδελφοῖς Ἰσλαμῶν λόγοι δέκα.

JULIANI IMP. OPERA QUÆ SUPERSUNT OMNIA,
& S. CYRILLI Alexandria Archiepiscopi contra impium Julianum
libri decem: cum P. Martinii, C. Canocleri, Th. Marcelli & Dion.
Petavii notis, recensente EZECHIELE SPANHEMIO,
qui Observationes adjecit.

Lipsiæ apud Jo. Lud. Gleditschium, 1696. in fol.
Constant alphab. 15. plag. 2.

IULIANI Imperatoris nomen, quam Ecclesiæ invisum reddidit fœda Christianæ fidei desertio, atque hostilis plane insectatio; tam acceptum idem atque rei literariæ commendabile effecit excellentis ingenii vis, & exquisitæ variæque doctrinæ præstantia. Unde opera ejus & scripta, ea quidem parte, qua odii calumniæque virus in veri Numinis cultores effundunt, aut gentilis superstitionis ineptias incrustare conantur, optimo cuique displicent & improbantur; qua vero singularem eruditionis spirant elegantiam, & dicendi cum acumine tum copia præcellunt, eruditis in summo sunt pretio atque deliciis. Hujus ergo augusti Scriptoris monumenta, quæ & temporum injuriam & Christianorum evasere odium, a renatis literis avidè conquisita, & a viris doctis per partes in lucem protracta, in unum tandem corpus coaluerunt. Primus cum aliis Græcorum Epistolæ Juliani nonnullas anno 1499 divulgavit Aldus, easdemque Misopogoni adjectas Francofurti Wechelius anno 1565 edidit: Misopogonem vero a Bonaventura Vulcanio Latine versum Basileenses, quod

quod indice Simlero e Bibliotheca Gesneriana constat, protulere. *Cæsares* Carolus Cantoclarus Latinitate donatos ac notis instructos Parisiis anno 1577 publicavit, nec multo post, anno 1583 in eadem urbe Juliani opera, quæ tum quidem innotuerant, omnia prodire, triumviris in id operam conferentibus, Petro Martinio Navarro, qui Miso-pogonem & Epistolas, Carolo Cantoclaro, qui Cæsares denuo cum MSto codice collatos, & Theodoro Marcilio, qui Hymnum Solis in Latinum convertit & illustravit. Felicioribus demum auspiciis Juliani scriptis manum admovit Dionysius Petavius, magnum in republica literaria nomen, primusque *tres Orationes* panegyricas e MSto Regiæ Bibliothecæ erutas, Latinaque interpretatione & notis illustratas, Flexiæ anno 1614 in lucem protulit; & tandem sedecim post annis, integra Juliani opera, quotquot edita aut MSta extare noverat, anno hujus seculi tricesimo, Græce Latineque cum notis evulgavit. Quæ Petaviana operum Juliani editio quum jamdiu frustra in tabernis librariis quæreretur, persuaderi sibi passus est nostratum librarium quidam, ut ista suis sumptibus in lucem revocanda susciperet. Ut vero in recudendis iis aliquod operæ pretium fieret, nec tantò operi summi Imperatoris impar contingeret novus editor, ad eundem rogandumque censuit eum, cujus in transferendis in linguam Gallicam illustrandisque Juliani Cæsaribus præclarissima opera anno 1683 eluxerat, EZECHIELEM SPANHEMIUM, summis in rem civilem & literariam meritis illustrem, ut is pro sua omnis doctrinæ copia hanc editionem ornare, eidemque de suo nomine splendorem & gratiam conciliare vellet: præsertim quod orbi erudito in Præfatione ad Cæsares fidem quodammodo obstrinxisset, fore ut universa Juliani opera a se illustrata aliquando in lucem emitteret. Quamvis autem illud edendi Juliani opera propositum, aliis gravioribus curis & a potentissimo Hero demandatis negotiis impeditum, intra destinationem adhuc stetisset, nec sylva vel apparatus explanando tam docto atque ingenioso Scriptori necessarius collectus digestusve esset, quin potius in alias lucubrationes, quas Belgarum præla expectabant, perficiendas aut perpoliendas, quantum Reipublicæ sinebant negotia, Vir illustrissimus totus esset intentus; dedit hoc tamen precibus bibliopolæ, ut, sepositis quæ præ manibus erant, ad hoc opus se accingeret, & oblata hac occasione fidem olim da-

tam

tam liberaret. Primum ergo Petavianam editionem integram exhibuit; Græca tamen e MStis correctiora & hinc inde lacunis expletis auctiora dedit: idque ope potissimum codicis MSti longe optimæ notæ, quem ex Isaaci Vossii bibliotheca depromptum jam olim in Gallia Angliaque excellentissimus Editor versaverat: qui & Miso-pogonem cum chartaceo codice Regiæ Christianæ Romæ contulit; & ultimam Juliani Epistolam, multis antea hiatibus adeo informem ut nec bene verti potuerit, ex Allatii libro ita supplevit, ut huic quoque versionem addere licuerit. Denique Parisiis incidit in Cæsares Cantoclarum, quibus literata manus varias lectiones, easdem ferme quas Vossianus codex demonstrabat, adscripserat. His vero subsidiis ad emendandum Julianum tam religiose usus est, ut in ipsis Auctoris verbis nihil, nisi veterum librorum auctoritate, immutaret aut suppleret; quæ conjecturis vero, licet nonnunquam prorsus veris, niterentur, ad Observationes, exemplo Petavii, rejiceret. Neque versionem Interpretum interpolare sustinuit, frequentes licet illorum lapsus deprehenderet, & ne ea quidem, quæ Petavius converterat, reliquæ ejus in transferendis Græcorum scriptis diligentia aut facultati responderent. De his ergo interpretationum nævis lectores potius in Observationibus admonendos censuit, ita tamen ut ab omni contumelia & insectatione Interpretum sibi temperaret. Deinde S. Cyrilli Alexandrini in Julianum libros decem ab operibus Juliani abesse non oportere judicavit, eo quod ipsum illud Juliani adversus Christianam fidem opus, (seu Hieronymo teste septem, seu Cyrillo affirmante tribus constiterit libris), communi alias fato cum reliquis Gentilium in Christi doctrinam scriptis involutum, & juxta Theodosii junioris legem sine dubio abolitum, in illa Cyrilli apologia conservatum, eique magna ex parte insertum legatur. Has ergo gravissimi Patris pro tuenda divina veritate susceptas cum callidissimo rei Christianæ adversario disputationes, si non acuminis, ingenii & eloquentiæ laude, at rationum pondere, gravitate, fide Julianæis multo superiores, pari cura & industria recensendas atque illustrandas sumsit. Porro ne quid huic editioni deesset, quod in prioribus extaret, non Petavii modo præfationem & notas, sed & aliorum doctorum virorum, Martinii, Cantoclarum, Cunæi, Marcilii, in Julianum curas & præfationes in calcem operis conjecit. Denique præter splendidissimam & au-

Q99 2

gusto

gusto Principe dignam Dedicationem, quæ potentissimi Electoris Brandenburgici ingentia pace belloque merita verissimis laudibus exsequitur, & perfecti panegyrici vicem sustinere potest, luculentam toti Operi præmisit Præfationem, qua & instituti sui rationes, quas attigimus, ornate graviterque exponit, & de Juliani scriptis eorumque præstantia & fructu erudite & copiose disserit.

Ac scriptorum quidem Juliani, quæ ab ipso Juliano aut a veteribus memorantur, quædam deperdita observat: veluti *Orationes in nobilem freti conjunctionem* elaboratas, *Orationem invecivam in Constantium Imperatorem*, *Commentarios rerum a se in Germania gestarum*, *Librum de tribus figuris*, & alterum unde secundum indoctos oriantur mala, *Saturnalia*. (utpote quæ a *Cæsaribus* diversa esse jam viderat Petavius) nec non quasdam *Epistolas* aut *Poemata*, de quibus ex testimoniis veterum de Juliano, ad calcem Præfationis diligenter congestis, abunde constare potest. Quæ vero ad hanc ætatem pervenerunt, ad quatuor classes illustrissimus Editor revocat: *Orationes*, *Epistolas*, *Satyracos duos libellos*, *Cæsares & Misopogonem*, & denique *adversus fidem Christianam scriptos libros*, in eorundem confutatione, a S. Cyrillo suscepta, magnam partem servatos & ad posteritatem transmissos. Ex *Orationibus* tres sunt panegyricæ, quarum duæ Constantii Imp. tertia Eusebiæ Augustæ laudes celebrant. Duæ hymnorum vicem subeunt, in Solem & in Matrem Deum conditæ: prior tempore ludorum INVICTO SOLI apud Romanos exeunte Decembri solennium; posterior occasione susceptæ a Juliano ad Deam Phrygiam expeditionis elucubrata. Succedunt duæ in Cynicos imperitos, seu verius adulterinos, scriptæ, quod illi a veris sectæ hujus placitis & ab ejusdem auctorum moribus longe recederent. Has excipit Sermo consolatorius ad Salustium Galliciarum præfectum, quem a latere Juliani jam Cæsaris Constantius abstraxerat, eo quod inter hos arctissima intercederet amicitia, è multis Salustii in Julianum, disciplinæ suæ alumnum, officiis nata & constituta. His adnectuntur duæ longiores Epistolæ, prior ad Themistium de imperii gerendiratione & difficultate; posterior ad Athenienses apologetica de suscepto imperio & in Constantium expeditione. Hinc fragmenta exhibentur Epistolæ ad Pontificem quendam gentilem, antea Epistolæ ad Themistium intexta, de hominum inter se com-

mu-

munionem, beneficentia, & officio Sacerdotum. Hæc ergo priorem classem scriptorum Juliani absolvunt: altera duos continet argutissimos lepidissimosque libellos, *Cæsares & Misopogonem*. Illo omnes ante se Imperatores Satyrico sale non ingeniose minus; quam erudite perfricat; hoc Antiochenium in se barbamque suam promissam jacta dictoria; quum armis posset, verbis ulcisci maluit, corruptosque illorum mores venustissima usus ironia omnibus deridendos propinavit. Tertiã classem variæ constituunt *Epistolæ*, ex quibus postrema, quæ in Sacerdotum officio describendo versatur, nunc demum integrior & Latine conversa prodit. Quartæ clasæ nihil in codicibus Juliani comparet, sed quicquid aut sugillandæ Christianæ religioni, aut tuendæ Gentilium impietati scripsit, ex Cyrilli, ut aliquoties diximus, Apologia est repetendum. Hæc ipsa verò scripta omnia Julianus in ipso ætatis flore, ab anno nempe vicesimo quarto ad tricesimum secundum, quo extinctus est, composuit: & quidem anno æræ Christianæ CCC LV Cæsar a Constantio creatus, mox primam condidit orationem panegyricam; & in Galliam missus duas sequenti anno CCCLVI orationes in laudem Constantii & Eusebiæ scripsit; & inde ad annum CCCLX aliquot epistolas e Galliis ad amicos dedit; ipso illo anno sermonem consolatorium ad Salustium, & quum arma in Constantium cepisset, epistolam ad Athenienses perscripsit. Majorem vero partem scriptorum solus rerum potitus, a mense Novembri anni CCCLXI, usque ad V. Kal. Julias anni CCCLXIII, quo periit, inter curas imperii bellorumque discrimina, effudit verius quam elaboravit. Quibus nihilo minus tantam ingenii, eruditionis & facundiæ laudem promeruit, ut hac parte ex omni Augustorum numero patem habeat neminem. Eloquentiam sane, suos ipse magistros Libanium Themistiumque supergressus, omni Sophisticæ fuco & declamatorio tumore spreto, ad sincerum sanumque illud Atticorum oratorum judicium exegit. Variis etiam eruditionis ornamentis, atque interiorum literarum præfidiis, orationi splendorem & gratiam conciliavit, & cum reliquis lucubrationes mirifice exornavit, tum Cæsares inprimis & Misopogonem tam festivo suaviterque condidit, ut singula pene verba Oratoris, Poetæ, Historici, aut alterius veteris Scriptoris, lectionem & usum erudita allusione prodant. At gravior illius doctrinæ, quam Philosophiam

dicimus, eo frequentiora in his libris apparent documenta, quo profundius se Imperator his sapientiae studiis immergit; non clarissimos modo sui aevi Philosophos, & in his Maximum inprimis Ephesium affectatus, sed veterum quoque monumenta hujus generis omnia perreptans, atque in his Platonis maxime studiosus: cujus placita cum Aristotelicis conjungenda esse, ut ex utrisque perfectae Philosophiae instar conflaretur, istius aevi communis erat sententia. Prava etiam curiositate abreptus, ultra doctrinam a veteribus traditam, nescio quod arcanae sapientiae genus inde usque ab Aegyptiis, Chaldaeis, Pythagoricis, repetitum, & a Jamblichio non ignoto de Mysteriis libro, doctissimi Galei cura nuper illustrato, expositum affectavit, praeter quo simplex & aperta Christi doctrina, quam antea hauserat, ipsi sordere coepit. Hujus autem se compotem fore credidit anima Theurgicis purgata sacris, quae Platonici recentiores prava Christianorum mysteriorum æmulatione excogitarant, quibusque initiati arctius cum Numine commercium seu *θειασμός* & afflatus divinos jactabant. Quae quidem Mysticae Sapientiae vanitas ex orationibus in Matrem Deum & in Solem maxime elucescit, quibus aniles ineptissimasque fabulas ex illa sacrorum disciplina explicare & ad sanum sensum traducere studuit. Quanquam & veras piasque de Dei cultu sententias, & sanctissima vitae morumque praecepta, quae Christianum magis quam Gentilem sapiunt, in libris Julianiprehendimus: veluti, bonorum omnium maximum esse pietatem & religionem: breve tempus bene & innocenter actum peccatis exigendae immortalitati anteponendum: hecatombas cum sanctitate nequaquam conferendas, sed hanc illis longe preferendam: fieri non posse, ut, qui se Divino Numini permiserit, prorsus deferatur: virtutem esse rerum omnium honestissimam, ad eamque actiones omnes referendas: rectam doctrinam non esse verborum & linguae sonum, sed mentis bene constitutae affectionem: praestare hominem praecipitari in Charybdim & Cocytum, quam in vitae genus delabi, quod ventri & libidini serviat: temperantis esse, ab illa quoque se abstinere voluptate, quae nec admodum turpis nec inhonesta videatur: quaeque sunt hujus generis plurima, quae non aliis magis quam sibi praecepit, iisque se legibus sic adstrinxit, ut in summa fortuna quam minimum sibi licere cuperet. Nec civilis prudentiae defuit docu-

documenta, praesertim in Caesaribus; ut ab horum scriptorum lectione & meliorem quemque discedere liceat & prudentiorem. Magnam quoque lucem Historiae illius aevi scenerantur Juliani scripta, & inprimis Constantii Imperatoris vitam resque contra Magnentium Persasve gestas, ab aliis maligne aut confuse traditae, aut prorsus silentio praeteritae, orationes priores duae accuratius pleniusque produnt. Quin ipsius Juliani vita, fortuna, mores & studia non aliunde certius meliusque, quam ex his ejus ingenii monumentis cognosci possunt. Qui vero vel eloquentiae capiuntur ornamentis, vel eruditionis sectantur amoenitates, in his libris abunde invenient quae ad utriusque incrementa faciant. Sunt enim & insignibus orationis luminibus distincta, & antiquitates ritusque variarum gentium illustrant. Neque vero Christianorum illius aevi instituta silentur, quae ignorare non potuit Julianus, qui ad vicesimum usque aetatis annum illorum sacris addictus Anagnostae personam in Ecclesia sustinuerat. Quare passim mores ritusque illorum tangit, nunc cavillatorie reprehendens, veluti cum illorum vigilias ad tumulos Martyrum irridet; nunc Gentilibus in exemplum & æmulationem ostentans, ut quum beneficentiam illorum erga pauperes, aut invictam adversus mortis pericula, si de fide sua asserenda ageretur, constantiam praedicat. Quin & quae conditio fuerit Christianorum, imperante hoc infenso Christiani nominis hoste, non obscure ex his ejus operibus apparet. In quibus sane extant aperta illius impietatis vestigia, quae augustum cetera Scriptorem hunc justissimae sanctorum Patrum indignationi exposuit, ut ad aeternam ipsius infamiam *impii & apostata* cognomine notaretur. Unde forte religiosiori cuidam scrupulus injici poterat, ut haec monumenta potius supprimenda quam edenda, aut saltem illa quae in Christianos iniqua sunt, resecanda duceret. Verum dubitationem hanc jam pridem exemerunt Martinius & Petavius in Praefationibus: nec æquum est, ut, quae certissimo doctrinae & eloquentiae fructu nos augere possunt, ob novo quosdam aboleantur aut mutilentur, quibus nullum hodie periculum subest, ne Christianae rei detrimentum afferant. Neque enim qua Christianos fugillant, nobis obsunt; sed qua laudant & defendunt, prosunt. Illic malevolentiam animi prodit auctor; hic veritati vel invitus testimonium perhibet. Nam quae impugnandae religioni Christianae impio

impio intentoque studio iste fidei desertor excogitavit & prodidit, ea dudum Alexandrinus Antistes gravissima disputatione retudit & confutavit. Equidem e Philosophis Gentilium strinxerat jam olim Christianos Iulium Celsus, quem Origenes; Hierocles, quem Eusebius; & maledicentissimo scripto Porphyrius, quem idem Eusebius, & postea Methodius, omniumque optime Apollinaris refellerunt. Sed quæ Julianus ad subruenda Christianæ fidei dogmata summo studio omnique adhibita ingenii vi conquisivit & protulit, iis tanto plus inerat ponderis vel ad confirmandos Gentiles, vel labefactandos infirmos, quanto Auctor ipse non summa solum virtutis & doctrinæ opinione, sed interiore Christianæ religionis notitia præstare censebatur. Unde non trita illa & dudum explōsa, nocturnos coetus, Thyesteas cœnas, Oedipodeos concubitus, similesque in Christianos calumnias recoxit, sed ex ipsis sacris literis tela petiit, quibus fidem illis superstructam oppugnaret. His itaque quum Gentiles mirifice se jactarent, eaque a Christiano doctore everti posse negarent; satis graves causas habuit Cyrillus, cujus ævo nondum idolorum cultus orbe Romano prorsus erat abolitus, cur vanitatem hujus scripti coargueret, malamque ejus fidem in pervertendis sacrae Scripturæ testimoniis & præceptis omnium oculis exponeret. Ne vero vim & pondus argumentorum, quibus usus est Julianus, declinare vel effugere videretur; ipsis ejus verbis illa exposuit, & suam cuique argumento responsionem statim subjecit. Nec illo genere armorum, quo Julianus maxime pugnaverat, in hoc certamine uti dubitavit, multisque Poetarum, Historicorum & Philosophorum testimoniis (quæ magna ex parte apud Clementem Alexandrinum, Eusebium, & Cyrilli æqualem Theodoretum quoque leguntur) aut Mosis præ Græciæ doctoribus antiquitatem asseruit, aut Gentilium de Diis fabularum insaniam ostendit, aut consensum cum nonnullis Christianæ fidei placitis (non ubique satis apposite aut circumspecte) evincere est conatus. In universum vero de his libris id pronuntiari potest, multa crudite, sapienter ac opportune in iis animadversa, quibus importunæ seu potius futes Juliani cavillationes diluuntur.

Quare facturum se operæ pretium vere judicavit illustrissimus operum horum Editor, si hoc Cyrilli æque ac Juliani opus reliquis

liquis hujus scriptis non adjiceret modo, sed & idem, æque ac reliqua Juliani opera, notis illustrandum susciperet. Id enim augusti Scriptoris dignitati & præstantiæ deberi existimavit, ut in verba & mentem ejus paulo diligentius inquireret, quæque vel reconditi ritus & dicti factique minus obvii indicium præferrent, vel doctrinæ elegantia commendabilia viderentur, eo uberius explanaret, quo Petavii notæ in hoc genere parciore ac tenuiores deprehenduntur, Lectorem tantum non ubique destituentes hiantem, quædam etiam perperam & confuse tradentes. In hoc vero commentandi labore dum sic versatur Vir excellentissimus, ut e divite variæ eruditionis penu liberaliter & copiose depromeret, quæ & rei propositæ plenam certamque notitiam afferrent, & eadem opera priscis omnis memoriæ Scriptoribus lucem affunderent, en! librarius Lipsiensis, qui edendum hoc opus susceperat, moræ impatiens urget & obtinet, ut operis destinati priorem Tomum, ipsa scilicet Juliani & Cyrilli scripta, cum virorum doctorum notis & præfationibus, pace illustrissimi Editoris divulgare, ejusdemque in primam Juliani Orationem observationes, a reliquis divulsas, tantisper velut speciminis loco adjicere posset, donec & illæ sub prælo jam sudantes, & justum impleturæ volumen suo tempore prodirent. Ægre quidem assensus est Vir summus huic totius Operis distractioni, eo quod multa vel Græci contextus vitia, vel Interpretum peccata, sciens volens dissimulasset, quorum in Observationibus mentionem facere decreverat: nec ipsi consilium illud probari potuit, quo solæ in primam Orationem notæ huic tomo subjunctæ sunt, quum illa Oratio in laudibus Constantii decurrens singulari aut eruditæ notationi locum non reliquisset, neque iis operam atque industriam suam in hos libros illustrandos collatam æstimari vellet. Cæterum non dubitamus, quin omnes elegantioris doctrinæ amantes nobiscum magnam illustri Auctori sint habituri gratiam, quod expugnari se passus sit, ut cum ipsis Juliani operibus, digno cultu habituque nunc exornatis, suas in primam Orationem locupletissimas observationes prodire sineret. Quibus sane orbis eruditi desideria, totius Operis expectatione jamdiu accensa, aliquantum leniuntur, ut suavisima hac promulsæ refecti lautissimas illas variæ eruditionis dapes, altero volumine apponendas, æquiore animo expectent. Quanquam & hic ea doctrinæ lautitiæ

excipiuntur Lectores, ut vel acerrimam famem facile sedare possint. Nam qui vel solum indicem inspexerit optimorum omnis memoriae Scriptorum, qui in his annotatis vel laudantur, vel notantur, vel illustrantur, is facile intelliget inexhaustum esse infinitae lectionis atque eruditionis fontem, ex quo uberrimae illae Notae profluxerint. Hic invenient Historiarum studiosi exposita & elucidata, quae Scriptorum incuria vel penuria multis tenebris obruta jacebant. Inprimis in res Constantii Imperatoris, perplexe aut jejune ab Historicis traditas, diligentissime hic inquiritur, immo gestis Constantini Magni, totique ejus Genti nova quaedam lux infertur. Hic discimus, falso accusari Constantinum M. quod limitem Romanum versus Danubium & Rhenum praesidiis nudaverit: hic intelligimus, quando ejus monarchia coeperit; quando urbem ad Bosphorum Constantinopolim ab ipso dictam condere coeperit; & quot annos in aedificanda ea consumserit; an aliam uxorem post Maximiani filiam Faustam duxerit; Vicennalia quando celebrarit. Nec illius aevi modo aut gentis res attinguntur, sed & aliarum, puta Gothorum, Francorum, Saxonum, Scytharum, Celtarum, Saracenorum, Arabum, origines, sedes, mores, & fata passim illustrantur. Inprimis de Laconum & Persarum rebus & institutis afferuntur plusscula, & in his Isaaci Vossii sententia, quod Xerxes cum patre Dario regnaverit, & hoc modo decem annos apparatu belli adversus Graecos consumpsisse dici possit, in dubium vocatur. De Nisibis in Mesopotamia urbis, & Romanorum colonia, quae Julia Septimia in nummis dicta, postea Antiochia Mygdonia nuncupata, obsidione a Persis ter suscepta, precibus & virtute Jacobi Episcopi tolerata, multa etiam afferuntur; nec non de auctorum dissensu super tempore & loco apparitionis crucis sub tempus pugnae inter Constantii & Magnentii exercitus, ad Mursam oppidum Pannoniae, quod hodie Essek dicitur, fusa disquiritur. Quin & ad Geographiae veteris cognitionem exactiorem quae faciunt, multa hic traduntur: provinciarum nomina, partes, limites, fluvii designantur: Galliarum opes & census demonstrantur: urbium multarum situs, & tracta ab Imperatoribus cognomina e nummis indicantur: utriusque Romae, cum primis autem Novae, notitia & origo panditur. Quae vero ad ritus & antiquitates pertinent, ex interioribus litteris petita, eorum largam hic messem licet metere. Augustei & Caesarei fastigii discrimina

mina & variae appellationes; divini honoris cultusque nomina Imperatoribus tributa; natalis & ortus & imperii suscepti celebratus; Pontificis Max. dignitas a Christianis quoque Imperatoribus ad Gratianum usque retenta; amici Caesarum & comites qui dicti, quaeque eorum jura & dignitas; purpurae usus & species; adlocutionis ritus; encomii, & in universum laudationum ratio; purgationum & lustrationum genera modique; votorum nuncupandorum solennitas; adoptiones Caesarum; legum Romanarum in civitatibus Imperii Rom. usus; Parysatis soror & conjux mater & filia Regis Persarum; athletarum victus ratio; tribunal, e quo duces alloquebantur milites, praetorio castrensi antea junctum, ab eo postea separatum; & hujus generis longe plurima, selectissimis Veterum testimoniis adstructa, erudite exponuntur, & pro re nata nunc brevius nunc fusius explicantur. Neque veteris rei militaris ratio & prudentia hic negligitur: acciei quae fuerit apud Romanos ordinatio; quae phalanx Macedonum; Romanorum quae classes; equitatu vel peditatu quae gentes praestiterint; equitatus ubi superior, quid agendum; varia armorum & machinarum genera, galeam, scutum, lorica qua tecti clibanarii & cataphracti, ocreae, gladios, crates, testudines aggestitias, fossorias, arietarias; militum victum, exercitationes, decursiones, poenas; Praena Marti ante praelium cani solitum, cujus loco Christiani *Κύριε ἐλέησον*, aut *Deus nobiscum* acclamarint, & alia huc spectantia non parce delibata videas. Quae vero ad Graecae linguae vim & proprietatem in quibusdam vocibus rectius cognoscendam bene multa annotantur, ea peculiari indice omnium oculis sunt exposita. Neque in loco desunt civilis prudentiae monita, aut Juris Romani in Justiniano ac Theodosiano codice ornamenta, non quidem praeter rem ambitiose congesta, sed aequae ac prioris generis observata, ad unum Auctorem illustrandum opportune relata. Quae singula si documentis in medium allatis comprobanda susciperemus, ipsae Observationes integre repetendae forent. Satiis erit ad ipsas Lectorem dimittere, qui illustrissimo Auctori & pertexendis his in Julianum Observationibus eruditus, & reliquis quae in salutem & decus rei literariae molitur, perficiendis, ab arduis & gravissimis negotiis aulae liberale otium, firmamque valetudinem nobiscum apprecabitur. De Notis sane in *Callimachum*, quas in his Observationibus Julianus p. 192. 218.

260. 282. memorat, bene sperare nos jubent bibliopola Batavi, brevis eas prodituras: quas ut ex sequantur, quas in *Aeschylum* cum contextuisse, p. 34. 175. 262. harum Observationum apparet, quam maxime vovemus. Diatribas etiam de *nummis αὐτονομῶν & ἐλευθέρων urbium sub Romanis*, p. 37. promissam, & aliam de *civitate Romana coloniis data*, p. 35. 36. indicatam, ut cum aliis vasti ingenii doctis monumentis publicae luci exponat, eundem publico nomine obsecramus.

RESPONSIO DANIELIS PAPEBROCHII, EX SOC. JESU THEologi, ad Exhibitionem errorum per Adm. R. P. Sebastianum a S. Paulo Ord. Carmelitani in Belgio bis Provincialem &c.

A. 1693. Coloniae evulgatae.

Antverpiae ex typographia Henr. Thieullier, 1696. in 4. pl. 10.

Vastum illud opus Sanctorum Acta continens, quod autoribus Johanne Bollando, Godofredo Henschenio, Daniele Papebrochio, Francisco Baertio & Conrado Janningo, intra dimidium, & quod excurrit, seculum a Calendis Januarii usque ad 7. Id. Junii haecenus processit, & in viginti volumina jam excrevit, varia haecenus opuscula impugnarunt. Prodiit enim A. 1683 Gallice, postea Latine quoque reddita *Responsio ad epistolam, quae visa Leodii grassari, sub titulo N. Consilarii Regii, contra originem & successionem ordinis Carmelitarum*. Et Consiliarium quidem illum Regium, cujus epistolae de libellis in Flandria adversus Henschenium & Papebrochium disseminatis responsio haec opposita est, fuisse Carolum du Fresne Dominum du Cange, in Actis nostris mense Februario A. 1683 indicavimus. Etsi autem praedicta Responsio sub nomine Dn. Antonii Herovallii, ad quem Cangii epistola directa fuerat, publicata fuerit, graviter tamen ille de abusu sui nominis questus est, & hanc sibi factam injuriam solennibus instrumentis vindicavit. Ejusdem cum illa Responsione furfuris sunt libelli sequentibus titulis ornati: *Amycla Jesuitica, sive Papebrochius scriptis Carmeliticis convictus suo silentio proditus, autore D. N. Consiliario Regio*; *Suada Harpocratis, sive Daniel Papebrochius Jesuita a Carmelitis convictus sibi suadens silentium, Hermopoli, typis Lippiis 1683*; *Jesuitica ad epistolam in Suada contentam Responsio*; *Synopsis*

Synopsis authentica & curiosa errorum commissorum a Dan. Papebrochio contra utrumque Carmelitarum ordinem, autore Alberto Zennaro de Vefalia Clivorum, Ord. Praedicator. SS. Theolog. Magistro & Professore. Omnes autem isti tractatus, cum primum seorsim prodissent, postea simul cum Jesuitico papali & Jesuitico non papali in unum volumen collecti sunt, cui hic titulus praefixus legitur: *Jesuiticum nihil, R. Papebrochio Jesuita super ipsius cum Carmelitis quoad Ordinis illius historiam controversia Carmeliticis scriptis convicto & ad silentium redacto, demonstratum auctore Petro Fischero Francone, Salisburgi apud Godofredum Junck*. Huc etiam referenda Heroica Carmeli Regula a Sanctissimo Propheta Dei Elia vita & exemplis tradita, ab Hierosolymitanis Patriarchis Johanne & Alberto scripta, a cujusdam mustei Scriptoris vilipendio vindicata, per Valentinum a S. Amando ejusdem Ordinis Historiographum, Colon. apud Petr. Alsdorf 1682; item *Pomum discordiae, sive dissidii inter Papebrochium & Carmelitas origo, progressus & fructus*; nec non *Novus Ismael, seu Papebrochius omnes impugnans orbi expositus per Justum Camum: ut Harpocratem Carmelitarum Papebrochio loquentem per Maximilianam a S. Maria; Harpocratem Jesuiticum Papebrochium salutaris silentii, debiteque palinodia monentem, per Valentinum a S. Amando; Prodromum Carmelitarum, sive Papebrochii erga Elianum Carmeli Ordinem sinceritatem velitatem & remissive discussam, zelo & studio ejusdem Valentini a S. Amando; Debata Papebrochiana, sive palinodia cantata & cantanda a Dan. Papebrochio computum primum, continentem debita soluta sive palinodias cantatas, subductum per D. I. S; Papebrochium Historicum conjecturalem bombardizantem in Actis Sanctorum S. Lucam, & SS. Patres, Pontifices, Cardinales, Indulgentias, Bullas, Breviaria & veteres fundationes monasticas, restinctum a Dn. Christiano del Mare; Epistolam informatoriam ad Societatem Jesu super erroribus Papebrochianis, aliaque ejus generis scripta taceamus*. Etsi autem Papebrochius & Socii opuscula ista ex consilio Virorum illustrium contemptu potius & silentio quam refutatione digna censuissent, respondendi tamen necessitatem sibi impositam animadverterunt, ex quo Carmelitarum in Belgio Provincialis Sebastianus a S. Paulo variis scriptis Acta Sanctorum Romanae Curiae odiosa reddere annisus est. Ac primum quidem Conradus Janningus in opusculis quibusdam

apologeticis, quæ mense Martio hujus anni recensuimus, Papebrochium & Acta Sanctorum a Sebastiani a S. Paulo accusationibus defendit. Postea vero & ipse Papebrochius ad Exhibitionem errorum, quam ille Carmelitarum in Belgio Provincialis ante triennium evulgavit, articulatum respondere operæ pretium putavit; ex qua responsione si aliqua breviter excerpamus, non ingratum id Lectori fore speramus. Cum igitur Carmelita in primo Exhibitionis suæ articulo, qui circa Christi vitam versatur, octo errores Papebrochio exprobrat, ad singulos Jesuita noster paucis respondet. Nam quantum ad primum errorem attinet, accusatus quod de Christi paupertate agens a SS. Patribus & communi fidelium sensu recesserit, se quoad Christi paupertatem nihil S. S. Patribus & communi fidelium sensui contrarium docuisse probat: neque admittit, adversarium suum tanto propius ad veritatem accedere, quanto longius a Wicleffi, Erasmi, & Lutheri sententia recedit, cum sæpe homines ab uno extremo ad alterum labi contingat, quemadmodum Calvinus, dum a Pelagiano errore longissime abiit, in alium huic contrarium incidit. Ad secundam accusationem in eo sitam, quod cum Natali Alexandro ab Ecclesia damnato Christum 37. annis vixisse asseruerit, regerit, se quidem catenus Natalis Alexandri sententiæ favisse, quatenus Christum ultra 33 annos vitam suam protraxisse asserat, neque tamen se cum Alexandro annos 37 Christo tribuisse, sed potius eam sententiam pro paradoxa declarasse. Præterea notat, se Alexandri sententiam allegasse ante quam Romæ damnaretur, & frustra ab Antagonista suo obtendi, quod ex sanctorum Patrum sententia certum & indubitatum in ecclesia hætenus fuerit, Christum duntaxat annis 33 vixisse, cum diversa plane de annis Christi Patrum sententia fuerit, & alii plures, alii pauciores annos Christo adscripserint. Atque hinc colligit, se Christo annos 33 cum tribus mensibus tribuentem minime argui posse, quasi a communi ecclesiæ sententia recedat, cum Carmelitæ potius a communi ecclesiæ sententia abiverint, cum in comitiis provinciae Tolosanae Biteris A. 1682 Pythagoram, omnium consensu gentilem, in Carmelitarum numerum recipere, thesibus publice propositis, veriti minime fuerint. Tertium accusationis caput est, quod imagines Christi & Mariæ a Luca pictas cum hæreticis impugnet. Scripserat enim Papebrochius, quod S. Lucam, quem medicum fuisse ex Paulo con-

stet,

stet, pictorem quoque pia fidelium credulitas faciat, innixa variis Christi & Mariæ imaginibus, quæ Romæ & alibi venerationem habent. Fatetur hæc a se scripta, neque dissimulat, se addidisse, quod quæ Paulus de Angelis in commendationem illarum imaginum disseruit, examine aliquo egeant. Non dissitetur etiam, se num Christus S. Angelum Carmelitam cum imagine Mariæ per Lucam depicta in Siciliam ire jussit, dubitasse. At negat inde sequi, quod nullas imagines a Luca pictas admittat. Urget quidem Adversarius vocem credulitatis, & auctoritatem Calepini, qui credulitatem per errorem interpretatus est, ideoque a Papebrochio per piam fidelium credulitatem, temerarium fidelium errorem intelligi colligit. Verum Papebrochius reponit, adversarium suum verba Planci apud Cicero-nem perperam Calepino tribuere, qui ea tantum allegavit, cum Calepinus credulitatem per credendi facilitatem definiat. Credendi autem facilitatem non semper temerariam & levem, sed nonnunquam probabilem & discretam esse notat, & se non de temeraria sed probabili credulitate locutum inde probat, quod credulitatem eorum, qui Lucam pictorem faciunt, piam dixerit. Quarta accusatio Papebrochium reprehendit, quod ansam dubitandi præbeat, an vera Christi facies sudario S. Veronicæ revera impressa fuerit. Quod sibi obijci miratur, cum ipse adversarius fassus fuerit, quod Papebrochius sudarium Christi faciem exprimens citra ullam dubitationem admit-tendum agnoscat. Lubens interim concedit, se in Actis Sanctorum dubitasse, num mulier quædam nomine Veronica, quæ Christo crucem bajulanti occurrisset, eique faciem sudario suo terfisse perhibetur, unquam in rerum natura fuerit, quæ de re etiam jam pridem dubitatum fuisse notat, antequam Sanctorum Acta prodirent. Observat enim, nomen Veronicæ in Galestinii, Martyrologio quidem legi, at Baronium, cum multis Sanctis martyrologum augeret, Veronicam tamen addere ausum non fuisse, imò Gregorii XIII tempore adjunctam expunxisse, & in suo Martyrologio alto silentio pressisse. Adducit præterea Scriptores, qui ipsum sudarium Veronicam appellarunt. Unde suspicatur, quod Veronica nihil aliud sit, quam vera icon Christi, quæ successu temporis corrupte Veronica appellata fuerit. Postremo addit, se sanctæ mulieris cultui nequaquam invidere, imò gratissimum sibi fore, si Romanæ Sedis auctoritate Veronicæ nomen

Mar-

Martyrologio restituatur, sanctitas ejus definiatur, & sic qualiscunque dubitandi locus omnibus eximatur. Sequitur quinta accusatio, juxta quam Papebrochius Christi columnam, scalas sanctas, aliaque monumenta sacra Romæ existentia arroset. Ad hæc respondet, quod inter sanctitatis incerta monumenta non retulerit columnam, ad quam Christus flagellis cæsus est, sed eam, de qua in vita S. Francisci de Paula legitur, quod Christus in illa convitium dæmoniaco ab impiis Judæis in se conjectum tulerit; quam columnam jam pridem ex hominum oculis remotam, & in nescio quem angulum projectam asserit. De scalis sanctis negat se sinistre judicasse. Etsi enim scripserit, quod e Pilati prætorio advecta credantur, negat tamen inde exsculpi posse, quod scalas illas inter incerta sanctitatis monumenta retulerit. Gravissima omnium est accusatio sexta. Nam in eam meritum Christi impugnasse dicitur. Verum sanctissime protestatur, se istud crimen, non vulgari omnino execratione dignum, ex animo abhorre. Occasionem autem accusationis inde natam asserit, quod in vita S. Canionis illuminationem Tobie, quæ ante Christi incarnationem contigit, non satis apte Christo tribui dixerit, idque absque ulla læsione venerandi dogmatis de merito Christi a se fieri potuisse minime dubitat. Septimæ accusationis objectum est historia inventæ crucis, quam in ecclesia receptissimam, & Romano Breviario insertam, a Papebrochio tanquam fabulam repudiari, Carmelita ferendum non existimat. Respondet Papebrochius, se veram inventæ crucis historiam nequaquam repudiasse, sed tantum fabulosa, quæ circumferuntur, inventionis illius acta rejecisse, cum clarissime demonstrari queat, autorem istorum actorum, quicumque fuerit, mera temporum, locorum, personarum & gestorum figmenta protulisse. Ostendit præterea, mala fide adversarium suum dixisse, quod Gelasius & Episcopi in concilio Romano congregati historiam de inventione crucis Dominicæ cum omni honore suscipiendam decreverint; cum potius Gelasius in illo decreto historiam de inventione crucis inter novellas relationes numeret, & Christianos cum Apostolo Paulo moneat, ut ejusmodi acta legentes omnia probent, & quod bonum est teneant. Ad octavam eamque ultimam primi articuli accusationem, quæ Antverpiense Christi præputium concernit, Vir celeberrimus brevissime respondet, tantum abesse, ut Christi præputium Ant-

Antverpiæ servatum impugnet, ut potius indubitabilem ejus a quinque seculis possessionem variis documentis probatam asseruerit.

In secundo Exhibitionis suæ articulo, octodecim accusationes continente, Sebastianus a S. Paulo ostendere conatus est, quam graviter Papebrochius circa summos Pontifices impegerit. Cum autem instituti nostri ratio non patiat, quæ ad tot accusationes respondit Vir doctissimus, omnia referre, aliqua tantum seligimus. Negat igitur, se magnum piaculum in eo commisisse, quod cum plurimis aliis celeberrimis Viris Romanæ Ecclesiæ addictis Petrum quinque & viginti annis Romæ sedisse negaverit, & Sylvestri acta & fabulam de Constantino M. Romæ baptizato, ac edictum quod donatio Constantini appellari solet, tanquam spuria & supposititia repudiaverit. Negat vitio sibi verti posse, quod in quæstione, num jus eligendi Imperatorem per septem Germaniæ Principes a constitutione Apostolica profluat, Natali Alexandro adjutore usus fuerit, cum ob censuram in libros ejus factam doctrinæ excellentis elogium non amiserit, & eruditissimus S. Galli Abbas, nuper Eminentissimus Cardinalis, Sfondrati in libro, quem Innocentiam Vindicatam inscripsit, eundem celeberrimum ætatis nostræ Theologum & Doctorem Parisiensem appellaverit. Non arbitratur, se acta Sinuesani concilii rejicientem, contra dignitatem & auctoritatem Romanæ sedis graviter deliquisse. Etsi enim Nicolaus I. acta illa tanquam genuina allegaverit, levius tamen Papebrochio videtur dicere, quod Nicolaus I. in illa allegatione erraverit, quamquod S. Marcellinus, qui & ipse Romanus Pontifex fuit, nefando idololatriæ crimine, cujus in actis illis postulatur, pollutus fuerit. Neque se propterea damnandum judicat, quod scripserit, in fabulosis illius concilii actis Papam nullo casu a quoquam judicandum falso asseri. Assertionem enim illam omnino falsam esse, ex eo probat, quod in canone *si Papa, distinct.* 40. verbis S. Bonifacii Papam saltem in causa fidei judicari posse definitum fuerit. In causa Felicis V, qui in concilio Basileensi contra Eugenium IV. Papa electus est, secutum se asserit sententiam Petri Monadi Jesuitæ, qui nomine suo suppresso, A. 1624 Amadeum Pacificum, seu de Eugenio IV. & Felice V. controversiis commentarium Taurini ediderit, quem commentarium a Bzovio totum pene descriptum, & tomo 17. Annalium eo fine adjectum, ut, quæ antea de Felice scripse-

plerat, castigaret, ex Bibliotheca Jesuitica observat. Neque huic sententiae, quae Felicem excusat & defendit, obesse putat, quod Eugenius IV. in fervore contentionis Felicem illum filium perditionis nominavit, cum illud iusto quidem zelo ignoscendum, non tamen pro oraculo habendum videatur, cum saltem conscientia electi Felicis, si vel maxime ejus electio illicita fuisset, a culpa immunis fuerit, siquidem Papatum, ut in ejus epitaphio legitur, non regnandi libidine, sed obsequendi necessitate in se suscepit. Quod ulterius ab accusatore de Sergii sigillo objectum fuit, quasi nempe in Actis Sanctorum sigillum Sergii Papae Sergio haeretico tributum fuerit, ex ignorantia linguae Graecae potius, quam ex caeca calumniandi libidine profectum Papebrochius suspicatur. Cum enim sigillum, de quo agitur, Graecis literis notatum sit, cujus altera facies verba ΒΟΗΘΗ CΕΡΓΙΟΥ exprimit, altera quatuor has literas ΘΕΟΣ per totidem crucis extrema partitas exhibet, non improbable esse putat, quod hoc sigillum in Vaticano asservatum potius ad Sergium Patriarcham Cplitanum haeticum, quam ad Sergium aliquem Romanum pertineat. Cur Formosi epistolam Episcopis Angliae inscriptam merum seculi XI. figmentum esse suspicatus fuerit, rationes varias allegat. Negat se Pontifices in materia religionis erroris arguisse, etsi scripserit, quod Historici non existiment, Pontificia autoritate se constringi, ut pro canonizato habeant, quicquid Romae quomodocunque probatum vel improbatum fuerit. Egerat enim, cum ista scriberet, de historia fictiti Papae Cyriaci, qui dimisso Papatu virgines Ursulanas comitatus perhibetur. Quae historia etsi in quibusdam Breviariis lecta, & a Johanne Andrea in glossis decretalium approbata fuerit, observat tamen, quod plurimi ad eam credendam se Pontificia autoritate constringi minime patiantur, & ipse Gregorius XIII. eam ex glossa decretalium eradi jusserit. Fatetur quoque se scripsisse, multa Pontificum bullis ex alia relatione inferi, quibus inde neminum quidem majoris probabilitatis, quam antea habuerint, accedat. At nec hujus assertionis ipsum poenitet, nec ex ea sequi censet, quod Pontifices in materia religionis erroris arguerit. Probat autem assertionem suam, ut reliqua argumenta taceamus, ex Brevi Clementis IX. dato d. 24. Sept. 1668, cui inserta legatur relatio Patrum Carmelitarum Discalceatorum, quam tamen subdolam & falsam Cle-

mens

mens X. in suo Brevi pronunciarit. Non putat se Alexandro VII. injuriam fecisse, cum scripsit, eum, quae de S. Suiberti canonizatione per Leonem III. celebrata dixerat, nunquam a se dicta optaturum fuisse, si quae Bollandus in illius rei examine disservit, legere potuisset, nec, antequam Martius editus fuisset, extremum diem obiisset. Neminem Catholicum esse asserit, qui non Sedem Romanam ut veritatis magistratam revereatur; at neminem Theologorum esse, qui Pontificem in meris factis ex aliorum relatione & ex communi opinione referendis infallibilis autoritatis esse statuatur; unde Baronius allegatam a Nicolao I. Polychronii damnationem repudiare veritus minime fuerit. Negat igitur, se Theologorum illorum vestigiis insistentem cum Romana sede agere ut Judaei cum Christo, qui, cum ave ipsi dicerent, in faciem ejus expuerunt. Inficiatur quoque, se haeticorum aliorumque ab ecclesia damnatorum quam Romani Pontificis autoritatem pluris facere; etsi non dissimulet, veritatem, si ab haeticis defendatur, minime deferendam esse. Notat ipsos Pontifices quandoque falsos, quod mandata particularia per pravam insinuationem sibi extorqueri possint; unde perperam eos cum apostatis comparari censet, qui Pontifices erroris alicujus arguunt. Librum Joachimi Abbatis ab Innocentio III. & Honorio III. damnatum se unquam approbasse aut laudasse negat, etsi docuerit, Joachimum illum in Psalterio suo de Trinitatis mysterio catholice scripsisse, & satis constare, quod saltem ultimis quindecim vel sedecim annis ejus doctrina circa mysterium Trinitatis orthodoxa fuerit, ideoque disquiri posse, num libellus citra controversiam haeticissimus meritoque damnatus revera Joachimi, an alterius autoris ejus nomine abusi fuerit. Haec aliaque cum pro sua defensione ad secundum articulum Papebrochius attulisset, Roma nunciatum ipsi fuit, circumferri ibidem comparisonem propositionum ab ipso assertarum cum propositionibus Pontificum Romanorum, ut quantum Romanae sedi adversaretur, inde innotesceret. Quamobrem in appendice responsionis ad hunc secundum articulum, ad comparisonem illam sibi communicatam sic respondet, ut primum prothesin Pontificum Romanorum, & ex adverso antithesin sibi imputatam ponat, tum vero suam thesin subjungat, ejusque sensum breviter illustret. Sunt autem theses illae numero decem, & omnes Carmelitarum Ordinem spectant,

S s s 2

stant,

stant, quibus etsi laudes suas detractas nolit, dissimulare tamen non potest, quod in facultate historico-critica parum exercitati sint, neque persuadere sibi potest, ut somniis illis fidem adhibeat, quæ pro summa Ordinis sui antiquitate levi quadam & simplici credulitate tradunt. Hæc de responsione ad primum & secundum articulum dicta sufficiant.

*HISTORICA DISSERTATIO DE UNO EX TRINITATE
carne passio. Accedunt Historiæ Pelagianæ HENRICI NORIS
ab Anonymi scrupulis Vindicie.*

Romæ, typis Fr. de Rubeis, 1695. in 4. Alph. 1. plag. 18. & Vene-
tiis, apud Paulum Balleonium, 696. in 8. plag. 21.

ANnum agi secundum supra vicesimum, in præfatione ad hoc opus innuit Cardinalitia haud ita pridem epomide ornatus Norisius, e quo Historiam suam Pelagianam Vindiciasque Augustinianas in lucem publicam emisit. Ab utroque autem scripto, A. 1672. supremæ Romanæ Inquisitionis decreto a Viris doctissimis Romæ diligenti & accurato examine expenso atque approbato, gratiam se tantam retulisse ait, ut a Clemente X. inter Romanæ Inquisitionis Qualificatores allectus fuerit. Sed cum A. 1673. iidem libri Patavinis typis excusi, ac dein iterum tertioque extra Italiam impressi fuissent, quosdam tradit contra eos clanculario primum insurrexisse, post animosiores factos eosdem apud Romanæ Inquisitionis tribunal plurium errorum accusasse, alterumque de iis examen impetrasse, e quo tamen illi A. 1676. indemnes nullaque theologica nota perstricti evaserint. Interim Ecclesiasticæ Historiæ Professore in Academia Pisana se agente, inducias eos usque in annum decimum sextum ab adversariis obtinuisse. Demandata autem sibi A. 1692. ab Innocentio XII. Bibliothecæ Vaticanæ præfectura, in nova eos adductos discrimina, cum adversarii sparsis quaquaversus libellis Auctorem prædamnata Jansenii doctrinæ insimularent. Delegisse tunc Summum Pontificem plures Theologos a partium studio procul remotos, illisque librorum horum examen commisisse, qui munere demandato accurate perfuncti nullam in iis sententiam censorio stigmate confixerint; cujus quidem iudicii, licet secretis suffragiis peracti, exitus e facta Auctoris in Collegium Consultorum Romanæ Inquisitionis cooptatione satis appa-

apparuerit. Nihil tamen secius inventum nunc esse novum criminandi modum queritur, quo non tam sua volumina, quam exercitum de iisdem iudicium in invidiam vocetur; dum nonnemo, quo debita erga supremum Quæstorum fidei tribunal reverentiam in speciem saltem præferre videretur, quosdam ipsismet librorum illorum Censoribus libellos Scrupulorum titulo obtulerit, ad eos scrupulos veluti ad scopulos eorundem censorum iudicium allisurus; prout & idem tres diversas scriptiunculas alias libris Norisianis oppositas disseminavit. Iis ergo iustam opponere apologiam Auctor minime detrectare voluit. Cum vero impugnationis capita præcipua concernant defensores ab Eutychnismo Scythas monachos, Vincentiumque Lirinensem ac quosdam Galliæ Episcopos Semipelagianismi accusatos, & assertum ab Auctore in nonnullis fidei capitibus Jansenismum; idcirco distinctis eâ Dissertationibus hic excussit, quarum summam more nostro breviter jam referemus.

Monachos Scythas haud peccasse, quod unum de Trinitate carne passum dixissent, quondam asseruerat Eminentissimus Auctor. Istud ergo denuo jam probaturus, non inconsultum arbitratus est, totam illius controversiæ historiam a suis incunabulis ad exitum usque perducere; quod ejus institutum *primam* in hoc libro Dissertationem peperit. Videlicet damnato in Synodo Ephesina Nestorio, hæreseos ipsius sectatores aliunde auctoritatem ei conciliaturos id consilii cepisse refert, ut dogmata plane eadem a Theodoro, Episcopo Mopsuestiæ in Cilicia, dudum tradita fuisse perhiberent. Verum orthodoxos Episcopos ac Abbates majoris Armeniæ syllabum errorum ex Theodori libris colligentes, eosdem S. Proclo, Patriarchæ Constantinopolitano, damnandos per Legatos obtulisse, qui, cum istas doctrinas veluti Nestoriana peste infectas rejiceret, primus omnium propositionem illam: *Unus de Trinitate passus est*, protulerit. Hanc in Synodo Chalcedonensi laudatam probatamque dici a quibusdam refert; ab aliis vicissim innui subjungit, quod ea ibidem damnata fuerit. Sed neutra ex his opinionibus Auctori nostro arridet, quin ipse potius sic statuit, noluisse Patres eam propositionem synodicis inferere definitionibus, ne viderentur intellectum loquentis potius approbasse, quam verba; quandoquidem Catholici ea dextro & congruo sensu acceperint, Eutychniani contra depravate interpretati fuerint. Nar-

rat enim, Petrum Fullonem, Eutychianorum pessimum, Antiochenae sedis inuasorem, cum unicam eamque divinam in Christo naturam adstrueret, affirmasse, eandem quoque fuisse passam; ubi ea tradere se dixerit, quae magni in universa Ecclesia nominis Proclus paulo ante docuisset. Eundem Fullonem trisagio: *Sanctus Deus, Sanctus fortis, Sanctus immortalis!* appendicem inseruisse, *qui passus est pro nobis*. Cum vero a non paucis argueretur, quod Trinitatem, quae isto hymno invocabatur, passam mentiretur, novo errore priorem commutasse ipsum, ac trisagium soli Verbo Deo cani asseruisse, qua de causa propositio: *unus e Trinitate passus*, in ore ipsi saepe fuerit. Ostendit vero Auctor, communi consensu credidisse Catholicos, Christum unum de Trinitate dicendum esse, quod ipsum etiam haeretici omnes Henoticum Zenonis admittentes falsi fuerint, solis eam thesin Nestorianis negantibus. Factam autem Henotici illius in Latina Ecclesia repudiationem effecisse, ut propositio de uno ex Trinitate incarnato in Occidente nequaquam usurparetur, & ejus vice Latini unam de Trinitate personam dicerent. Quinimo cum Anastasius quoque Imperator propositione illa de uno e Trinitate passus, vocem *carne* omittens, Eutychiana fraude abuteretur, hinc eo magis ab eadem abalienatos fuisse Occidentalium animos concludit. Accidisse interim refert, ut imperio ad Justinum delato, inter reliquos Episcopos in regiam urbem adventantes, Paternus quoque Tomorum in provincia Scythia Metropolitanus illuc se contulerit, quem e vestigio quidam monachi cum eo dissidentes sint insecuti, isto forsitan consilio, ut coram Johanne Patriarcha causa disceptaretur. His cum monachis Victor quidam Diaconus controversiam habebat inter alia de uno de Trinitate crucifixo, quam monachi Scythae ad Legatos ab Hormisda Pontifice Constantinopoli tunc missos detulerunt, rogantes, ut istam thesin de uno ex Trinitate tanquam orthodoxae fidei canonem comprobarent. Utut autem, ceu latius ostendit Auctor, dextre eam explicare modisque omnibus roborare niterentur, non tamen id, quod querebant, a Legatis impetrare poterant, quippe qui monachos Scythas ea in causa non quidem ut haereseos aliqujus assertores rejecere, interim tamen thesin modo memoratam uti novam, nec a Synodis uspiam assertam, admittere recusarunt. Quamobrem monachi causam integram Hormisdae Pontifici exponere

nere decernentes clanculum ex urbe regia discesserunt, Romamque profecti sunt. Plura equidem fuisse capita, super quibus cum Victore monachi Scythae contenderint, affirmat Auctor, videlicet, quod unus e Trinitate carne passus sit, quod beata Virgo vere proprieque sit Dei genitrix, quod Christus sit compositus; haec tamen singula illata fuisse existimat ex primo illo atque principali, quod Christus debeat dici unus de Trinitate. Inquiri autem, cur Legati Pontificii de controversia monachorum ad Hormisdam scribentes, unius tantum quaestionis de uno de Trinitate crucifixo mentionem fecerint, ac thesin de Christo uno de Trinitate omiserint? Ubi solutionis in locum conjecturam istam adhibet: sapius solere disputantes, quo validius adversariorum dicta refellant, eadem ab absurdo inde confectario oppugnare. Jam fuisse absurdum visum, passionem affirmare de uno ex Trinitate, qui quatenus e Trinitate, sit omnino impassibilis. Præterea Imperatorem Anastasium, Eutychianam haeresin promoturum, jussisse Episcopos sibi addictos Synodali sententia eos damnare, qui non confiterentur, unum de Trinitate crucifixum; unde ea propositio haeretico sensu incrustata Eutychianismum apud Catholicos oluerit. Narrat dehinc Auctor ulterius, quod, ubi primum Legatis Pontificiis innotuisset, monachos Scythas quosdam e collegis Romam misisse, & ipsi statim literas ad Hormisdam scripserint, quibus ea in causa haecenus gesta significarint, ac non unam monachis iisdem notam inusserint; quod Dioscorus etiam, unus ex istorum numero, privatim literas, sed paulo acerbiores, ad Pontificem de iis miserit. Nec dicere omittit, ut ipsi Monachi id, quod suum fuerat, strenue scribendo egerint, ut itidem Justinianus nondum tunc Imperator sed Justini imperantis nepos, ex adversario mox addictissimus monachorum patronus factus, aliquoties eorum causam allegarit in epistolis ad Pontificem, qui ab initio negotium universum ad locum, ubi lis exorta, remittendum, ac Patriarchae Cypolitano examen ejus committendum, at postremo tandem decretoriam sententiam usque ad suorum Legatorum reditum differendam judicaverit. Monachos interim hostum patronos, tum etiam adversarios in Italia sortitos fuisse observat. Prioribus annumerat Dionysium Exiguum, qui Scytharum thesin defenderit, ac Procli epistolam ad Armenios latinitate donarit. Inter posteriores nominat

Trifolium quendam Presbyterum, qui a Fausto Senatore Romano super isthac controversia consultus, tum ex parte subjecti, tum ex parte prædicati, propositionem toties commemoratam oppugnavit. Verum argumentis ipsius suo ordine adductis doctissimorum ejus ætatis Scriptorum testimoniis Auctor satisfacere laborat, ac tandem asserit: quod tota illa contentio pura inter Catholicos logomachia fuerit: utramque enim partem duas in Christo naturas indivise, inconfuse, inconvertibiliter, adversus Eutychianos credidisse; utramque insuper unam in eodem personam contra Nestorianos adstruxisse, ita ut unus idemque esset Filius Dei & Filius hominis: solum eos inter se disputasse, num Christus dicendus esset una persona, vel potius unus de Trinitate? cum monachis Scythis illa formula, *una Trinitatis persona*, Nestorianam hæresin, adversariis contra thesin, *unus de Trinitate passus*, Arianismum ratione quidem subjecti, Eutychianismum autem respectu prædicati sapere visa fuerit. Quinimo & illos, qui pro voce *persona* id *unus* usurparint, de interjecta propositione secum invicem dissensisse refert, negantibus quibusdam, Christum unum esse *de* sancta & individua Trinitate, cum tamen eum unum esse *ex* Trinitate admitterent. Verum hosce nodum in scirpo quævisse perhibet, cum Patres Nicænum Symbolum interpretantes promiscue dixerint Deum ex Deo & Deum de Deo, ac præterea perinde sit, utrum dicas, M. Antonius fuit unus de Triumviris, vel unus ex Triumviris. Ut porro cæteris quoque Orientalibus Catholicis locutionem illam de uno de Trinitate insuetam fuisse evincat, professionem fidei adducit, quam clerici & monachi Antiochenæ atque Hierosolymitanæ diocesium Justino Imperatori exhibuerint, & in qua semel iterumque ac tertio formula illa adhibita deprehendatur. Equidem vel ideo professioni isti Dioscorum, Hormisdæ Legatum, se opposuisse dicit, sed Imperatorem ejus oblocutiones parum æstimasse addit, ut qui, cum de verbo, non de re quapiam dissensionem esse animadverteret, merito illius dubitationes incongruas appellaverit. Interea monachos Scythas novas aliunde suppetias advocaturos, inito cum asseclis consilio, ad Africanos Episcopos, Thrasamundi Vandalorum Regis jussu in Sardiniam deportatos, sua per Legatos capita transmisisse, & promptum eorundem suffragium obtinuisse, tandem vero, cum jam Romæ annum exegissent integrum, nec satis felicem controversiæ

versæ exitum sibi pollicerentur, inde, invito licet Pontifice, decessisse notat, quem ipsorum discessum Hormisdas datis ad Possessorem Episcopum literis graviter exprobravit, quas literas a Maxentio, monachorum assecla, præter fas & æquum confutatas queritur. Justinianum de cætero pro definienda thesi controversa plures ad Hormisdam literas scripsisse, Legatos quoque Epiphani, Patriarchæ CPTani, Romam advenisse, sed Pontificem locutionem monachorum Scytharum approbare noluisse innuit, quamvis eos ideo nec hæreticos dixerit nec schismaticos, sed contentiosos, qui dissidia ac lites pro novitate vocum inculcanda passim disseminassent. Mortuo dein Hormisdæ, toto decennio ab illius obitu propositionem de uno de Trinitate carne passo inter adiaphoras relictam, & in utramque partem inter Catholicos disputatam fuisse. Ferrandum, Ecclesiæ Carthagenensis Diaconum, cum a Severo interrogaretur, suspenso in hac controversia calamo scripsisse docet, sed cum Anatolius, Romanæ Ecclesiæ Diaconus, ipsum similiter consuleret, universam eum quæstionem summa eruditione pro monachis definivisse, ac præcipue discussisse, quod veluti absurdum de uno ex Trinitate carne passo principali propositioni objiceretur. Addidisse ipsum & hoc, quod utroque modo a Catholicis thesis illa possit affirmari, sive vocem *carne* addideris sive omiseris, modo eam ubique tacite subintellegeris. Denique hunc controversiæ eventum narrat Auctor: scripsisse Justinianum ad Johannem II. Pontificem, ipsique thesin de uno ex Trinitate approbandam per Legatos proposuisse, id quod ille etiam, Accemetarum Legatis frustra se opponentibus, impetraverit. Hoc facto cum A. 534. Codicem novis legibus ac constitutionibus auctum publicaret Justinianus, eidem sub titulo de Summa Trinitate & Fide Catholica, rescriptum quoque Papæ huc colligans insertum asserit, quo apud omnes eo clarius vim legis obtineret. Postmodum & S. Agapetum Papam eandem propositionem confirmasse, eamque & Vigilium approbasse innuit; tandem vero in Synodo Oecumenica V. anno 553. habita, Scytharum monachorum capita in fidei canones relata memorat.

His hunc in modum in Dissertatione prima deductis, jam in *secunda* ante omnia id agit Eminentissimus Auctor, ut iis satisfaciat, qui Romanorum Pontificum infallibilitatem ex historia modo pensi-

tata enervari posse autument. Cum enim Hormisdas monachos Scythas, propositionem de uno ex Trinitate carne passio defendentes, tanquam procacis verborum novitatis assertores acerrimis literis perstrinxerit, atque ex adverso Johannes II. eam thesin & a Patribus usurpatam & Catholicæ fidei conformem postea declaraverit, videri sane, ac si inter se adversis frontibus ista duorum Pontificum responsa pugnent. Verum Cardinalis ad objectionem isthanc regerit, quod Hormisdas eam controversiam nunquam vocarit sub examen, nihilque de ea definiverit. Si vero quam maxime durioribus adversus eam locutionem effatis fuisset usus, salvam tamen adhuc rem esse contendit, siquidem Ecclesia aliquas propositiones, imo & verba æquivoca, modo approbare soleat, modo rejicere; id quod exemplis nonnullis ex Historia Ecclesiastica petitis illustrat, eaque occasione Brunonis Neusseri in Prodromo Velitari solutionem hanc, ab Auctore nostro jam in Vindiciis Augustinianis allatam, impugnantis rationibus se simul opponit; mox autem ad anonymum se confert, a quo in Scrupulis quibusdam ipsis Romanæ Inquisitionis censoribus oblati, ob scriptam monachorum Scytharum apologiam, modis variis impetitus fuit. Heic autem adversarium *nam mda* insequitur, verbisq; ipsius repetitis suas ubique responsiones interfert. Confestim in limine statum controversiæ non satis ab ipso intellectum innuit. Mox productis ab isto Baronii, Bellarmini, & quorundam aliorum testimoniis, parum illis monachis faventibus, opponit alia Vasquezii, Christophori de Ortega, Petavii, Thomassini, Duhamelii, Lupi, & Dionysii a S. Martha, quorum quilibet monachos Scythas defenderit, ac laudarit. Porro negat, ex defensione monachorum Scytharum impugnata a se esse Romani Pontificis infallibilitatem, nisi & idem factum asserere velis ab antea nominatis auctoribus, quorum aliqui tamen hanc Romani Præfulis eminentiam vindicare totis viribus annisi sint. Negat, monachos Scythas hæreseos damnatos aut ab Episcopis suæ provinciæ, aut a Johanne Patriarcha CPTano, aut a Legatis Pontificiis; ubi, quod Dioscori secus opinantis iudicium tanti non sit, ostendit. Hormisdam Pontificem nullam in eos decretoriam sententiam tulisse, in epistola vero privata ad Possessorem illos non velut hæreticos confixisse, sed turbulentos tantum eorundem mores, novarum quæstionum cupidinem, veterum auctorum con-

tem-

temtum, genium inquietum, ingenium turbidum, ferox ac violentum acri reprehensione perstrinxisse. Dixerat adversarius, Africanos in Sardinia exules nihil scivisse de contentionibus in Oriente recens exortis, nec fraudem Eutychianorum sub ambiguis vocibus latentem novisse, unde eo facilius scriptum monachorum probare potuerint. Verum cuncta longe aliter se habuisse, evincit Norisius. In suum commodum traxerat adversarius, quod Maxentius tantopere inventus in epistolam Hormisdæ fuerit. Verum Norisius unius verba omnibus monachis Scythis imputanda non esse respondet. Tacemus, quo pacto effatum suum Auctor Eminentissimus latius contra hunc anonymum vindicet, ubi Lib. II. Hist. Pelag. c. 20. Joanni Maxentio & Scythiæ monachis ob egregie navatam nomini Augustiniano operam grates referendas asseruerat.

Properandum enim nobis est ad Dissertationem *tertiam*. Objecerat Norisio anonymus, quod plures Galliæ Episcopos, & hos inter inprimis Vincentium Lirinensem, Semipelagianis adscripsisset. Semet ergo defensurus Auctor, initio de Vincentio Lirinensi plura allegat testimonia eorum, qui parili ratione Semipelagianismi maculas in pulchro alias illius corpore notaverint. Nec deesse addit alios, qui secum statuunt, Vincentium Commonitorium suum scripsisse, specie quidem adversus omnium temporum hæreticos, reipsa autem, ut Augustinum impugnaret; heic namque *δμοψήφως* citat Christianum Lupum, Claudium Frassenium, Josephum Antelmium. Tantum porro abesse dicit, ut se errasse fateatur, quando plerosque Galliæ Episcopos seculo quinto Semipelagianismi insimularit, ut potius diversos eorum puros putos Pelagianos fuisse probatum det ex edicto Cæsaris Valentiniani III, ut item e consensu gravissimorum, quorum verba describit, Auctorum sententiam suam priorem ulterius confirmet. Non interim se detraxisse ipsis ait laudem sanctitatis, quandoquidem ante Synodum Arausicanam sententia Semipelagiana, non secus ac pleræque aliæ opiniones ante expressam Ecclesiæ definitionem, sub lite inter Catholicos fuerit. Atque heic, quamnam adscribenda istis Patribus sit ignorantia, prolixè disputat. Vincibilem nempe eam facit, & ejus quidem, quod ii scire nulla adhuc lege adstringerentur, unde eadem omnino compassibilis esse cum sanctitate potuerit; id quod multis exemplis aliis manifestum studet reddere. Hoc au-

T t t 2

tem

tem pacto censet inanem reddi operam adversarii, qua ille probare voluerit, datam esse ansam exteris objiciendi Ecclesiae Romanae, quasi eadem in re gravissima & ad ipsum religionis caput spectante fallatur, subditosque sibi populos in errorem inducat, dum colendos ejusmodi homines illis proponat, quos vel haereticos fuisse vel formalibus haereticis non multo meliores constet. Nec fundamento idoneo niti dicit, quando anonymus affirmet, Norisium affectatam prorsus & malae fidei cœcitatē istis Doctoribus tribuisse. Nuspiam enim hoc abs factum ait Auctor. Negasse sese, illos laborasse ignorantia invincibili, at vero ignorantiam vincibilem ortam ex eo, quod non tanta diligentia collocata fuerit in investiganda veritate, quanta adhiberi poterat; non esse nuncupandam affectatam & malae fidei cœcitatē, sed nescientiam ejus, quod scire nulla eos lex adhuc obligaverit, quae & proinde immunis a culpa sit. Non metuedum quoque, prout velit adversarius, ne Lutherani & Calviniani, traditionum hostes, eo fortius respondeant urgentibus Vincentii Lirinensis assensum Pontificiis, Semipelagianum eum fuisse, ac propterea nihili faciendum ejus testimonium, quippe cum hi non minus atque isti satis faveant Vincentio; id quod e productis quibusdam eorundem suffragiis colligendum dat, ac frustra proin scripsisse antagonistam dicit, quod odiosissimum ipsis sit Vincentii Commonitorium. Denuo vero ad Scriptores varios, sibi circa Semipelagianismum Vincentii & Episcoporum Galliae adstipulantes, anonymum remittit Auctor, ac de cetero, ut is nihil porro protulerit, nisi quod jam in antecedentibus satis refutatum legi possit, demonstrat.

In Dissertatione *quarta* iterum in eo est Norisius, ut, appendice auctoris scrupulorum ita exigente, denuo plura in medium afferat de Vincentii Lirinensis & Galliae Episcoporum Semipelagianismo; unde testimonia ejus jam ante allata non aucta solum, sed amplius etiam deducta Lector sibi polliceri poterit: quemadmodum & controversiam de qualitate ignorantiae apud istos reperiundae adhuc dilucidius heic ab Auctore explanatam deprehender.

Sicut autem lites hactenus agitatae res potissimum historicas spectarunt; ita in Dissertatione *quinta* eaque ultima ad Theologica se trahi monet illustrissimus Auctor. Tres enim diversas scriptiunculas a diversis velut auctoribus compositas prodiisse ait, quas tamen unius

mente

mente conceptas & ab eodem illo anonymo, qui antea discussos scrupulos publicavit, fabricatas fuisse existimat. In iis accusatus fuit Norisius, ac si in scriptis suis Janseniani erroris sectatorem sese ostendisset. Maculam ergo hanc ut a se abstergat, summopere is nititur. Et quidem cum in his primo propositionibus quandam Norisii cum Jansenio affinitatem adversarius quassaverit, quod ille asseruisset, transgressorem legis reum esse peccati, tametsi negata fuerit ipsi gratia proxime sufficiens, qua posset exequi mandatum; iterumque, tali auxilio proxime sufficiente privari etiam justos tum, cum urget observatio alicujus mandati, quod non potest impleri sine gratia: hinc utrumque ex his curatius examinat, menteque sua dilucidius exposita ostendit, quod nihil a Doctoribus probatissimis alienum, plura vero Jansenianis dogmatibus contraria ita statuens docuerit; qua de causa ipsissima non Jansenii modo, sed sua etiam verba, secum invicem contendenda apponit, eademque methodo evictum dat, quod de potentia proxima ad orandum urgente praecepto ea adstruxerit, quae directe adversentur Jansenio. Porro admittere se ait in statu naturae lapsae adjutorium sine quo non, cum Jansenius in alia omnia vicissim abeat; quomodo autem hoc adjutorium sine quo non ab adjutorio quo sit distinguendum, latius declarat. Trahi se ab adversario refert in consortium Arnaldi, qui asseruerit, Petro tentato defuisse gratiam proxime sufficientem ad evitandam negationem, quae tamen ejus propositio a Facultate Theologica Parisiensi condemnata fuerit. At enim vero respondet, docere se, Petro defuisse gratiam proximam ad orandum pro impetrando ulteriori adjutorio necessario ad superandam tentationem negationis, si eidem gratiae Petrus de suis viribus praesumens obicem libere opposuerit. Num autem reipsa ita sese gesserit, quaestionem esse facti, in qua S. Augustinus suis in libris sapissime ac constanter affirmativam tenuerit. Hanc vero assertionem diversissimam esse arbitratur a damnata Arnaldi & Jansenii opinione, quandoquidem illi dixerint, Petrum praesumpsisse nimium de suis viribus, ideo, quod desertus prius fuerit a gratia efficaci, sine qua orare non potuerit; cum tamen potius dicendum sit, Dominum deseruisse Petrum de suis viribus praesumentem, non autem illum praesumpsisse, quia prius desertus fuerat. Ultimo tandem loco sententiam suam de privatione potentiae proximo ex-

Ttt 3

peditas

pedita ad perseverandum in iustitia accepta in statu naturæ lapsæ ita adstruit, ut eam suffragiis Augustini & Suarezii roborari, nusquam autem ex eadem harmoniam cum Jansenio inferri posse obtendat.

LEX II. C. QUI ET ADVERS. QUOS IN INTEGR. RESTIT.
illustrata a JOHANNE HENRICO BERGERO, ICTO, POTEN-
TISS. ELECT. SAXON. in summo Appellationum
Judicio Consiliario, & Antecessore
Wittembergensi.

Prostat Lipsiæ apud Hæredes Lanckisianos, A. 1696. in 4. plag. 19.

Obtinuit hoc argumentum, quo de *Restitutione liberorum adversus fa-*
cta parentum disceptatur, Interpretem, quem omnino desiderabat
illud, accuratissimum; quippe qui sedulo operam dedit, ut & ju-
risprudentiæ domesticæ præsidia afferret, & quæ ex Græcis Latinisque
literis causam propositam vel illustrarent planamque facerent, vel
ornarent, scite conquireret. Enimvero in prædicta lege ita versa-
tus est Auctor magnificus, ut primum paragraphos singulos, & quæ
in ipsis occurrunt subinde, verba emphasi singulari vel ambiguitate
aliqua notabilia solide excuteret, & ad institutum suum attemperaret,
collatis l. 27. l. ult. ff. de minor. l. 11. §. 1. l. 12 ff. & l. 5. C. de dolo
malo, aliorumque textuum suffragiis. Summa deinde doctrinæ his
thesibus nervose inclusa passim repetitur.

*Liberos majores æque ac minores, ex causa non solum absentia
consimilisve impedimenti, sed etiam doli metusve, adhibito tamen ver-
borum temperamento, restitui in integrum.*

*Econtra minores liberos liberosve adversus parentes patronos-
ve, quibuscum rationes inierunt, omnino non restitui eo subsidii genere,
quod a Prætoribus ex sola ætatis causa allatum.*

*Denique si parentes patronive non ipsi, sed nomine liberorum
libertorumve cum alio contraxerunt, remedium restitutionis omne non
majorum solum, sed etiam minorum locum habere.*

Potius ergo duxit Auctor consultissimus tueri sententiam usu tritam
& communem, ac legem præsentem ceu correctoriam stricte intelli-
gere, ut cæteris textibus l. 11. ff. & l. 5. C. de dolo malo. l. 2. C. Si ad-
vers.

vers. vendit. l. 2. C. si advers. rem judic. sua servetur auctoritas; quo
in argumento ex recensione Strauchii, qui & ipse consentit, Barto-
lus, Baldus, Salicetus, Fulgosius, Castrensis, Mudæus, Fr. Raguel
Mauritius, Sf. Oddus, Caldas vota sua pridem contulisse perhiben-
tur, quibus alii recentiores Doctores accedunt, ut Giphanius, Donel-
lus, Hilliger, Perez, Wissenbachius, Brunnemannus. Quamvis autem,
contraria sententia, quod contra facta parentum indistincte potius li-
beris sit deneganda restitutio, a Duareno, Ant. Fabro, Bachovio, Schil-
tero, Jctis itidem præstantissimis, adstructa hætenus fuerit, suæque
subtilitate applausum passim demeruerit; ea tamen argumentorum
gravitate facile vincitur, si res ad vivum reseretur. Quare claris-
simo Strauchio cæterisque causæ suæ patronis industriæ laudem,
quam ejusdem legis enarratione adepti sunt, non invidit Noster; ve-
rum non acquievit unice in illorum rationibus, sed ulterius progres-
sus firmiora præsidia sententiæ approbatæ attulit. Nec neglexit
fori exercitia, quidque in eo hoc valeat argumentum luculenter
ostendit, dum variantes sententias Collegiorum, cum primis Saxoni-
corum, & sigillatim summi, quod Dresdæ est, Appellationum Ju-
dicii, re ab origine ducta recognitaque, curate recensere instituit.

RESPONSIO AD OBSERVATIONES DOMINORUM BERNOUIL-
liorum, qua in Actis Eruditorum mense Junio hujus
anni continentur, per D. T.

Perspexi paucas ante hebdomadas in Actis Erud. mens. Junii, quæ
celeberrimi Bernouillii circa meditata mea Geometrica, quæ men-
se Nov. 1695 publicata sunt, annotarunt; in quæ utinam incidissem tali
tempore, quo Viris tam singulari præditi eruditione eo potuissem, quo
ipsi desiderant, modo satisfacere. Verum enim vero continuis iti-
neribus, & ejus generis occupationibus, quæ ab hoc argumento di-
versissimæ sunt, distractus fui, facileque prævidi, vix mihi concessum
iri ante hyemem instantem his studiis dare operam. Quo factum
est, ut satius duxerim pauca interim quam nihil respondere.

Primum ergo ea in sententia me fuisse profiteor, recte &
ex ordine me facturum, si facilia & nova exempla mearum metho-
dorum generalium exhiberem, ut alii ex his intelligerent, quo modo
illas

illas ad omnes alias curvas applicare, & si ipsis ita visum foret, mecum augmentum veritatis promovere possent. Quapropter et si theorema circa *fig. 1.* de ellipsi aliis, imo infinitis modis demonstrari potest, nihil tamen hoc thesi meæ officit, qua novum hoc esse theorema, quod ad omnes pertinet sectiones conicas, & (quod præcipuum est) ejusmodi via omnes curvas mensurari assero. Quam quidem methodum singularem plane esse puto, neque miror Cl. Joh. Bernoullium hujus theorematism momentum, pro ea, qua pollet, ingenii acie, bene perspexisse.

Quod attinet ad theorema *fig. 2.* perplacuit mihi ejus augmentum, quodque universalius fuit traditum: ego vero in tantum illo solum usus fui, quantum ad focorum naturam indagandam fuit necessarium. Quamvis enim Cl. Jacobus Bernoulli asserat, considerationem focorum nihil hic ad rem facere, neque negari possit, primo intuitu non statim adparere considerationem centri gravitatis in Geometria alicujus esse usus, satis tamen notum est, quantum quamque egregium usum habeat in curvarum dimensione inveniendâ, facileque adparebit perscrutanti curvarum descriptionem per focos, quantum quamque singulare consideratio centri gravitatis hic præstet commodum; neque proinde sine prægnantibus rationibus ad alios eo deducendos, & ad inquisitionem ulteriorem excitandos, tale theorema cum publico communicavi. Quod vero Dn. Joh. Bernoulli sequentia verba: *sepe extendens ad omnes curvas, sive sint per focos sive aliter quomodocumq; & si vis, libera manu descripta*, innuere videntur in ea ipsum esse sententia, non omnes curvas per focos describi posse, ejus contrarium facile demonstrari potest.

Circa *fig. 3.* dicitur: *etiam procedit cum diversis focos habent, item, nihil hic peculiare tribui video parabolis, quod non idem quoque valeat de omnibus ejusdem speciei curvis &c.* ut facile possit in eam deduci Lector opinionem, me tale quid non animadvertisse. Velim ergo, ut hæc cum verbis meis conferantur: *neque absolute necesse est, ut eundem focum habeant &c. item, datur unicum tale theorema pro omnibus curvis ejusdem speciei.* Quapropter cum non constet mihi, ejus generis quiddam ab alio publici juris factum, dignum illud judicavi, ut ejusdem aliquod exhiberetur specimen, sed ita comparatum, ut facile hinc ad cognitionem theorematism universalis perveniri possit.

Quod

Quod num Dn. Jacobo Bernoullio cognitum sit, ex illis, quæ addidit, non satis colligere licuit, cum longe sit universalius. Quamvis autem facile largiar, ejus demonstrationem, non secus ac omnium maxime universalium, haud difficulter inveniri posse; nihilo tamen secius facilitatem non imminuere puto ejus pretium, præsertim cum facilissima viris ingeniosis quandoque sint ignota.

Methodum tangentium inversam ante aliquot annos magno in pretio me habuisse, jam vero eandem non leves ob causas eo loco non amplius a me haberi fateor: neque tamen quenquam, cujus ingenium ad eam excolendam fertur, animus est retrahere. Et quamvis ante annos bene multos methodum illam eo deduxi, ut nihil hætenus propositum viderim, quod ejus ope, cum operam dare ei licuit, non potuerim determinare, ipsasque adeo non ita pridem proprietates tangentium, quæ pluribus curvis sunt communes; in ea tamen opinione semper fui, non esse hanc genuinam viam determinandi curvarum descriptiones & dimensiones: & quia nunc mihi tantum temporis non relinquitur vacuum ad hæc studia persequenda, lubenter hæc aliis relinquo, & quod mihi suppetit otium tribuo hujus generis studiis eo ordine tractandis, qui mihi pariter & publico maxime conducere videtur.

Quæ pertinent ad focos in qualibet curva speciali, jam in Medicina mentis pertractavi, ostendique, quantum sufficit harum rerum peritis, quomodo omnes certo sint determinandi. Quamvis enim mea sententia quælibet curva, e. g. circulus, infinitos habet focos, omnes tamen ita possunt inveniri; cujus rei jam in Act. Erud. exhibui specimina. Id tamen negare non possum, peculiariora hic dari compendia, sine quibus ordinaria analysi hanc rem superare pæne impossibile est, lubensque, si quis huic rei, quam maxime utilem in tota Mathesi meo quidem tenui judicio esse censeo, incumbere vellet, in commune conferrem, & cum ipso, quæ mihi jam sunt cognita, communicarem, quamvis in parabola cubica focis determinandis non adeo magna sit difficultas, ut jam diu, cum in illos inquirerem, comperi.

Ad mensurandam aream hyperbolæ arcum adhibui curvæ mechanica, quia statim hinc consequitur per eam, qua utor, methodum, idemque successus in ellipsi & parabola, imo omnibus cur-

U u u

vis

vis deprehenditur; quod etiam Dn. Hugenio placuisse video in hyperbola, & tanquam singulare quiddam Geometris considerandum fuisse propositum, a me autem longe universalius fuit præstitum. Dimensio areæ hyperbolice per arcum parabolæ, quam Heuradius jam detexit, tam naturaliter secundum hanc universalem viam non provenit, nisi forsitan non rite genuina secutus sum vestigia, ad quæ tamen in ulteriori disquisitione probe attendere decrevi.

Porro quod attinet ad specimen, quod in *fig. 4.* de parabolæ portionibus inter se conferendis dedi, non possum non candide fateri, me cum incidissem in viam, qua universaliter partes curvæ inter se possunt comparari, statim hujus rei deprehendisse momentum; sed cum in applicatione calculi difficultas surgeret non exigua, a simplicissimis incepisse, & inter alia quoque incidisse in curvam parabolicam, in qua principio quidem se difficultates non exiguæ objiciebant, quæ tamen evanescebant, postquam inveneram universalia quædam theoremata, simplicia illa quidem, nec dum tamen satis nota, pro omnibus sectionibus conicis, ex quibus omnia quæ de illis hactenus innotuerunt, faciliore longe, quam solet fieri, via derivantur. Cum ergo rem totam cum Viro ingenioso communicassem, ipseque calculum sibi optime constare confirmasset, constitui aliquid proferre in publicum, ipsamque rem ulterius persequi. Non licuit tamen hac in re procedere ultra, nisi paucos ante menses, reperique methodum ipsam plane certam calculumque satis exactum esse. Quoniam vero usus sum aliqua suppositione, quam omnes quidem, qui in calculo indefinite parvorum versantur, adhibent, in errorem tamen inducere posse quandoque mihi constat, dum sæpe summa quantitatum indefinite parvarum, quæ semper restant, quantitatem finitam constituit; rem alio plane aggressus sum modo, qui nullam suppositionem, quæ scrupulo cuidam sit obnoxia, requirit, jamque ipsum calculum, qui magnus satis est, absolvi. Cum vero nondum mihi de ejus exactitudine certo constet, supprimam interim conclusum, eritque hoc, quamprimum dabitur tempus commodum, prima mea disquisitio, qua finita plura specimina ipsamque forsitan methodum communicabo: quam nunc quidem confirmo certam esse & universalem, ad partes omnes non ejusdem curvæ duntaxat sed quarumvis diversarum curvarum inter se comparandas, ut ita quid fieri aut non

fieri possit, innotescat. Tandem quod spectat ad Dn. Joh. Bernoulli pulcherrimum & maxime ingeniosum inventum, diversas curvas ad curvam circulem reduendi; nihil est quod ei velim objicere. Interim facile mihi erit demonstrare, idem posse infinitis modis per meas curvarum evolutiones augeri; adparetque hinc, quam arduum sit quandoque in aliorum cogitata penetrare, quæ tamen a nostris non adeo sunt remota. Cumque Vir, cujus ingenium singulare, prorsus capacissimumque mihi satis notum est, quamvis ad ipsum fontem, Medicinam mentis, digitum intenderim, hæc non satis fuerit assequutus, valde dubito alium id eruere posse. Ille vero ut videat, quam paratus sim ejus excellenti ingenio obsequi, non pigebit commemorare, quemadmodum ipsius methodo omnes curvæ, quæ per evolutionem Hugenianam describuntur, hoc est, quæ unicum secundum me focum habent, ad circulem lineam possunt reduci; ita mea methodo curvas, quæ duos habent focos, ad ellipsin, hyperbolam, aut parabolam, quæque tres, quatuor &c. focos habent, semper ad curvas Geometricas superiorum graduum reduci posse: quod quanta sit Geometriæ promotio, nemo non videt; ut proinde mirum foret, quenquam, qui vel hoc unum perspexerit, meliorem descriptionem absolute omnium curvarum conceptibilem vel desiderare posse illa, quæ in Medicina mentis traditur. Quod si nec hoc mentem meam fortassis exprimat satis, lubens totam communicabo methodum. Caterum occasione ejus, quod Dn. Joh. Bernoulli commemorat, proprietatem circuli, quod rectangula rectarum se interfecantium inter se semper sint æqualia, non esse circulo essentialem, non possum quin addam, me singularia habere theoremata universalia, quæ viam muniant ad novam doctrinam locorum, aliam ab ea quam Des-Cartes docuit. Hujus generis aliquod specimen jam ante biennium cum Dn. Leibnitio communicavi, valdeque mihi probabile videtur, dictam proprietatem absolute omnibus curvis competere. Id autem certissimum est, in ipsa quoque parabola, hyperbola & ellipsi hanc veritatem, quod duabus rectis se interfecantibus rectangulorum segmenta inter se infinitis modis certa ratione sint æqualia, demonstrari posse.

Ultimo & hoc publico indicasse forsitan operæ pretium erit, quod ad curvilinearum divisionem pertinet. Notum est, Archimedem aream circuli

culi per lineam spiralem in partes rationales divisisse, id quod per neotericos, imprimis Dn. Slusium in Miscellaneis, per infinitas spirales in ratione numeri ad numerum factum quoque est. Hanc rem ulterius promovit Jacobus Gregorius, & in Geom. Univers. prop. 62 pag. 113 quadrantem circuli per curvas Geometricas, quæ per gradus ascendunt, rationabiliter partitus est. Mihi vero nota est methodus hæc omnia post se relinquens, quippe cum ejus ope quodlibet spatium duabus rectis & curva Geometrica terminatum, quamvis non sit quadrabile, in ratione data lineæ ad lineam, per unicam curvam Geometricam, idque infinitis modis dividatur, simulque, cum spatium datum est quadrabile, quadratura hæc infinitis modis determinetur. Id quod, cum nesciam in simile quid incidisse hætenus quenquam, publico indicare volui, cui quoque rem ipsam, si eam acceptam illi fore intellexero, impertiri data occasione non gravabor.

THEOREMATA FAMILIARIA DE PHYSICO MEDICIS LUCURATIONIBUS juxta Leges Mechanicas JOH. BAPT. SCARAMUCCI.

Urbini apud J. B. Buftum, 1695. in 4. Alph. 1. pl. 16.

Th. I.
Cum tot tamque varia, ex ingenio Veterum ac Recentiorum prolata, animos illorum, qui ad Medicinæ studium se applicant, facile turbare ac confundere possint, Theoriæ aliis, aliis vero Praxi magis intentis: in gratiam horum Theoremata sua conscribere secundum leges mechanicas Auctor nobilissimus voluit. A præjudiciis igitur liberatus, rationibus præcipue atque ingenio, ut fas est, veritatem rimatur. Universum vero tractatum Theorematis absolvit viginti, quibus, quæ in praxi ab ipso aliisque observata sunt, intricatissimæque videntur, extricare atque evolvere, principiis nixus mechanicis studet. Nos ex universo Opere pauca pro instituti ratione delibabimus. Inter alia primo ponimus loco illud Theorema, in quo principia, quibus stabilire cætera videtur, quærit ea, quæ sub sensu cadunt, appellatque, rejectis aliorum sententiis, *corpus* sive elementa quatuor, & *motum* cujus ope illud in particulas infinitas, dispositione, figura, motu & magnitudine discrepantes dirimi possit. Ita cum quæritur, cur phlebotomia sit proficua in febribus & inflammationibus? in statum

statum Auctor clarissimus primo inquit naturalem sanguinis, supponensque, quod ex pluribus partibus heterogeneis, acidis nempe, salis, acerbis, dulcibus amarisque componatur; harum amicam connexionem, æthereis moleculis elasticitate sua motum & calorem promoventibus, vitam servare asserit. Quamprimum vero aliquid heterogenei, mole exigui, nimium tamen activi, misceatur, particulas heterogeneas luctam aggredi, præternaturalique fermentatione, æthereis moleculis in libertatem vindicatis, igneas vehementius motas calorem, fibras distendendo tumorem, sanguinis cursum cohibendo ruborem, acorem augendo dolorem atque inflammationem producere existimat. Ad hunc massæ humoræ organicæ compescendum venæ sectionem recte institui ab omnibus & cum successu, in comperto habet, non quod sanguis refrigeretur, aut putridus humor ex corpore extrahatur, ut alii sentiunt, sed quod diminutione facta proportionatum in vasis spatium sanguini transeunti concedatur. Major enim ex rarefactiva massæ sanguineæ expansione ampliatio arteriarum atque venarum impedit, quo minus fibræ, præter naturam distensæ, contrahi, motumque sanguinis consuetum promovere queant. Ex interrupto igitur circuitus ordine stagnationes aliæque proficisci mala, haud miratur. Non aliter vero, quam extrahendo diminuendoque sanguinem, hæc pelli posse, ex mechanica corporis nostri structura porro demonstrat; quæ necessario requirit, ut facta venæ sectione in brachio, cursus intercipiatur sanguini refluxo per venas brachii ad subclaviam sinistram, chylusque cum lymphæ, valvula ductus chylosi non amplius compressa a sanguine, qui a jugulari impetuose in subclaviam influit, liberius fluat. Si vero massa sanguinea per acidi energiam coagulata fuerit, eodem medio, scilicet phlebotomia, demptam copiam solvi, moleculasque a strictiori vinculo liberatas circulari promptius, Auctor noster arbitratur. Modus, quo sanguis tum extractus sponte coagulari, tum in corpore nostro ab acido constringi possit, alio Theoremate ab Th. II. Auctore supra laudato traditur. Sanguinem arteriosum fluidiorem existere venoso, nemo est qui negat, illud tamen ex halitu spirituosum æthereæ naturæ, ut aliis placet, proficisci non concedit, rationemque ex mechanicis adducit sequentem, quod moto in arteriis ex lato in angustum sanguine, ejusdem textura fibrosa non possit

non promptius scindi, aërisque vis elastica ex pressione majori se expandere activitate. Motu igitur aucto, aërisque diverberatione in libertatem concitatis particulis, magis vividum in arteriis sanguinem quam in venis deprehendi, in quibus ex angusto in latum motus, aliquo pacto cohibeatur. Denegatis contra motu, calore, spirituque halituoso, sponte coagulari debere sanguinem Auctor sibi persuadet, quod fibrosæ sanguinis particulæ, quæ ramosæ & reticularis figuræ sunt, aqueam serositatem exprimere necesse habeant. Pari modo ab acidis moleculis sanguinem subeuntibus reticulares has particulas constringi, nullus dubitat, adeo ut serum in suo servatum motu fluidum relinquant. Hujus tamen particulas ramosas atque irregulares, a copiosis moleculis acidis simul incuneatas, fluorem facile amittere posse censet. Porro occasione Religiosæ Vestalis febre correptæ, ab eaque usu pulveris Peruviani liberatæ quidem, sed in tantam diabetis vim incidentis, ut quovis die quadraginta urinæ libras excerneret; qua ratione hæc fieri possint, diligentius examinat. Probabilissimum suspicatur, latitasse sales exoticos ac corrosivos in sanguine, qui partes aqueas sanguinis, cumque his carnosas, ex salino-corrosivis particulis in minima divulsas, per renum tubulos, a copiofiori fluore jam laxiores factos excernant. Nec obstat, carnosas partes impedire motum fluoris potuisse, cum aqua fortis, licet particulæ argenti innatent, fluorem suum retineat. Verum cum hæc nondum sufficere videantur ad tam copiosum humorem procreandum, concludit, ex terreis sanguinis particulis cum terra pulveris Peruviani tale, humiditate deperdita, constitutum fuisse caput mortuum, quod ab aere media respiratione propulso aquam recipiat, aut quod aer aqueis abundet granulis, aut quod particula aeris, diversimode juxtaponi coactæ, in aquam facile abeant; id ipsum sclopeto pneumatico probans, in quo aer condensatus, sibi que aliquamdiu relictus in aquam abit. Aeris particulas facile caput mortuum subire atque amplecti posse, experimento vitrioli Auctor declarat, cujus caput mortuum, educto spiritu per destillationem, demptoque phlegmate, aeri denuo concessum, pauloque post destillationi commissum, copiosum præbet fluorem. Aliud jam Auctor exhibet Theorema, quo ex luxata medulla spinali, lotii fecumque suppressionem, modoque subsecutam incontinentiam fusius exponit. Persuasum ve-

ro habet, in luxatione spinalis medullæ, denegato influxu spirituum succoque nerveo, (ut loquitur) in nervorum propagines, qui intestino recto ac vesicæ inseruntur, motum peristalticum necessario cessare, nullasque sentiri posse vellicationes, quæ feces urinamque ejiciant. Cum vero incontinentia potius ex jam dictis expectari posset, adjicit, sphincterem, qui præter nervos ex spinali medulla venientes, nervos sextæ conjugationis etiam possidet, spiritus ab his recipiendo robur suum aliquamdiu servare, fecesque sustinere, donec morbi decursu, paralyfi affectis omnibus nervis, a suo tenore recedere coactus, illas elabi patiat. Superest unicum, quod sicco pede præterire non possumus. Obtulit sese Auctori nostro, Tuderti Th. XX, cum esset, vir quidam, dysuria & stranguria vexatus, qui paulo post de renum gravitate uretherisque dextri dolore conquestus, calculo laborare videbatur. Facta igitur exploratione per catheterem, lapidem esse Chirurgus autumavit, sectionemque executus est. His præmissis Auctor noster materiam arenulis circumvolutam cum adstantibus aliis vidit, quam abluendo funiculum fuisse deprehendit. Ægrotus, examine instituto, num unquam tale quid deglutiverit, fatebatur, se ante viginti dies matutinis diebus avide aquam ex puteo hausisse, aliquidque molesti cum aqua inter deglutendum expertum fuisse. Viam igitur facilem fuisse funiculo ad ventriculum, nullus dubitat; transitus vero in vesicam difficilior apparet. Credit itaque, non modo ordinario cum circulatione ad renes devenisse funiculum, sed per venas lacteas ad cisternam usque chyli proventum, breviori via per furculos lacteos (vasa intelligit lymphatica, ut ex sequentibus patet) in arterias emulgentes insertos, ad renes abiisse & sic porro. Renum substantia dura, compacta, densaque transitum negare videtur, sed sinus, quorum substantia laxa atque cavernosa est, ex uretheribus in renum cavo expansis & dilatatis membranaceos, facile eundem permitttere potuisse suspicatur. Uretheres duos fere digitos admittere pro certo habet, vasaque lactea in viventibus longe ampliora quam in defunctis ponenda esse statuit. Objectionibus denique, quæ in contrarium afferri possent, satisfacere omnibusmodis annititur.

EPHEMERIDES PERSARUM E LIBELLO ARABICE, Persice atque Turcice MS to nunc Latine versæ & Commentariis illustratæ a MATTHIA FRIDERICO BECKIO.

Augustæ Vind, apud L. Kronigerum, 1695, in fol. Alph. 1, pl. 14.

Cum expugnata Turcisque erepta urbe Esbeck, opima præda onusti milites Germani reverterentur, hocce quoque Calendarium Augustam Vindellicorum delatum, tandem munere amici ad clarissimum Beckium pervenit. A Turca pro Turcis illud scriptum esse ex eo colligit, quia Abubecri atque Omaris mentionem perquam honorificam facit, quos tamen Persæ ut illegitimos Muhamedis successores averfentur, suumque Ali, hic ne nominatum quidem, venerationem. Unius autem solum anni, sexcentissimi scilicet poni, epochæ Gelalæ, quam accuratissimam vocat, qui anno 1687, & aliqua ex parte sequenti æræ Christianæ respondet, hocce Calendarium esse autumat. Unde porro conjicit, esse illud recentissimum inter omnia Calendaria Persica, aut Turcica, aut mixta, quæ in Christianorum doctorumque virorum manus inciderunt. Neque solum Semi-Persicum & Semi-Arabicum esse addit, ut manuscriptum Scaligeri, sed & Semi-Turcicum, & quidem elegantissime exaratum, variisque coloribus, partim ornatum, partim discretionis causa pictum. Observat porro, in Calendario M. S. omnium epocharum numeros rubrica exprimi, solius æræ Syro-Græcæ Christianorum dies atramento, utpote colore infausto, descriptos esse: bene tamen factum esse ait, ut Arabica æra ruffo, quippe sanguinolento colore sit designata. Hinc & quædam Calendaria perpetua ab Orientalibus confici docet, & commemoratis, quibus usus sit, subsidiis, operisque difficultate, præfationem finit.

Præter ipsam vero Calendarii versionem, quinque Commentariorum libros adjecit, Chronologicum, Astrologicum, Astronomicum, Physicum & Historicum. In Chronologico de epochis apud populos orientales celebrioribus agit. Sex autem apud eos epochas ejusmodi occurrere, Hegiræ scilicet, Persicæ, Græcæ, Melicæ, sive Gelaliensem, Chataiam & Iguræam: & hæc quidem in hisce etiam Ephemeridibus adhiberi, excepta Chataia & Iguræa, earumque loco Ægyptia atque Christiana substitutis. Ad Rumæam sive Christi-

anam

anam quod attinet, hanc Philippi quoque, Alexandri & Seleucidarum æram dici, eaque Græcos, præsertim Macedones, qui sub Seleucidis in Syria & Asia fuerunt, usos fuisse monet, eamque in Canonibus, qui Apostolorum dicuntur, & apud Epiphanium hisce nominibus, *ἐτος κατὰ τὰς Ἑλλήνας*, item *ἐτος Συροῦ καὶ Ἑλλήνων*, indicari; originem autem hujus æræ ab anno XII post mortem Alexandri elapso, Seleuco Nicanore rerum in Syria atque Asia potente, ducendam esse autumat. Initium anni a mense Martio juxta hanc æram capitur. Hac occasione omnes epochæ Rumæ mensēs ex Rusname quodam manuscripto recenset, & nonnulla ex Rusname Weickmanniano a doctissimo Velschio sine versione edito, exponit & uberiori commentatione illustrat. De nomine tandem hoc addit, non solum Græcos, sed & reliquos Christianos Europæos Rumæos dici. Sequitur epocha Ægyptia, quam ab æra Syro-Græcorum annis 594, diebus 322, a Christianorum autem 283 annis & 241 diebus distare tradit. Ægyptiam autem hanc æram ab Ægyptiis, a Diocletiano inter alios Christianos e medio sublatis appellitari, & ceteroquin etiam Martyrum æram vocari, docet. Initium tamen hujus æræ ab Imperio Diocletiani, & primo quidem anno, quo rerum summa potitus est, neutiquam autem a persecutione, quæ decimo nono demum ejus imperii anno contigit, duci. Menses Coptitarum, quorum nomina itidem refert, omnes æquales esse, dierum scilicet 30; sub finem tamen anni & ultimi mensis Mesori quinque, in anno bisexto autem sex dies adjici, eosque *מסורק* *מסורק* sive appendices appellitari. Anni principium in hac æra diem vigesimum nonum, aliquando & trigessimum Augusti esse, annumque Coptitarum 1404 cum anno æræ Christi 1687 recte connecti, ita tamen ut ille incipiat ubi hic finit; octo enim fere menses anni 1687 præterlapsos esse, quando annus Coptitarum 1404 init. Æra Hegiræ non a gente Hagarena, ut Josephus Justus Scaliger censuit, sed a vocabulo *هجرة* quod Arabibus est fuga, judice Auctore dicta est. Fuga autem a qua Turcæ, Persæ & Africani putant, Muhammedis est Pseudo-Propheta, qui ut Auctor porro refert, Mecca pulsus, Jatrippam adiit; quam quidem nonnulli contigisse perhibent secundum medium motum Lunæ anno Christi 622, nocte 15 Julii, feria quinta. Addit tamen, nonnullos, ut Scaligerum, Calvisium, Christmannum, & Beveregium aliosque, annos Hegiræ a sequenti die 16

X x x

Julii

Julii feria sexta inchoare, eo quod Judæis aliisque in more positum sit a vespera diem incipere. Formam anni secundum hanc æram Lunarem esse dicit, eamque Muhammedanos cum Judæis habere communem. Hinc indicatis mensium nominibus, observat, singulos menses quibusdam velut honorum titulis insigniri, ut alius benedictus faustusque, alius sanctificatus, alius laudabilis, & sic in ceteris, audiat. Præterea 6 mensibus plenis 30 dierum, totidemque cavis 29 dierum, alternatim sibi succedentibus annum hujus æræ constare asserit: cumque annus Lunaris insuper 8 horas & 876 scrupulos conficiat, inde fieri observat, ut undecies per *τριακονταετήριδα* intercaletur, & tum postremum anni mensem, Dulheggia dictum, dierum 30, ipsum vero annum *εμβολιμαῖον* 355 dierum esse: denique annum æræ Hegiræ 1099 connecti cum anno Christi 1687. Sed hujus non nisi duos postremos menses cum 5 diebus restare observat. Persarum æram geminam esse docet, antiquam & novam, illam Jesdegirdicam, hanc Gelaliensem vulgo dici. Jesdegirdica a Jesdegirdo Persarum Rege postremo, docente Auctore, denominatur, & quidem ab imperio, nequitiam autem a morte ejus, ut nonnulli sibi persuadent. Annos æræ hujus non Lunares, ut epochæ Hegiræ, sed Solares esse, singulosque 12 mensibus 30 dierum constare docet. Observat quoque, in hac æra menses a Regibus nomina sortitos esse, addita infine voce *Μην* *Meh*, quæ mensem significat. Ut vero annus Solaris 365 dierum compleatur, quinque dies *επαγομένους* sive intercalares, & hoc perinde ut in æra Ægyptia, addi solere, monet: quemadmodum & istud, quod 6 horæ, quæ singulis annis remanent, & in hac æra singulis quadrienniis diem unum conficiant, unde annus intercalaris oriatur. Antiquitus tamen Persas horas neglexisse, docet, & inde annum Persarum antiquum vagum atque solutum, esse; spatio tamen 1460 annorum (quem cyclum annum Dei ab iis vocari ait) ad idem, unde erat digressa, punctum antiquam Persarum æram reverti. Denique & istud observat, annum æræ Christi 1687 cum anno 1057 æræ Jesdegirdicæ convenire; in assignandis tamen die mensis & feria hebdomadis Calendarii hujus auctori non convenire cum Joh. Gravio, quocum ceteroquin semper consentiat. Nova Persarum epocha Gelalæa, ut Auctor tradit, vocari solet a Gelaloddin, vel ut apud Ullug Beigium plene designatur, Sultano Gelaloddin.

Melic-

Melicschach filio Alb Arslan Selgiukæo. Melicæam eandem epocham appellari putat ab altera agnominis compositi parte, quemadmodum Gelalæa a nominis itidem compositi altera parte vocetur. Sed & Sultanensem, id est Imperatoriam, ab eodem Sultano Gelaloddino vocari autumat. Nimirum Gelaloddinum huncce epocham Persarum Jesdegirdicam, utpote vagam, solutam, minusque accuratam antiquasse, & congregatis octo Persidis Sapientibus, rerum celestium peritissimis viris, annum confusum correxisse, atque annum

Tropicum dierum 365, hor. 5, 48, 53 & 20 fere ordinasse refert. Confirmat hoc ex Beveregio, qui annum hunc 365 diebus, 5 horis, 49, 15,

0, 48. constare ait. Addit ex eodem, methodum hujus anni in eo fere consistere, ut cum sexies vel septies, quadriennio quovis vertente, facta fuerit intercalatio, semel ad quintum annum prorogetur. Hunc ergo annum, si quem alium, vere Tropicum esse, motibus Solaribus quam exactissime respondentem. Embolismum enim sextum & nonnunquam septimum in annum quintum delatum æquinoctia & solstitia iisdem perpetuo mensium diebus affigere. Atque hanc emendandi temporis rationem instante seculo Christi XIX Gloriosissimo Christianorum Imperatori Imperiique Statibus amplectendam esse, Auctor noster existimat. Ceterum nomina mensium in hac æra eadem esse cum nominibus epochæ antiquæ monet, singulosque menses 30 esse dierum, hinc 360 dies confici; unde in fine postremi mensis Esphandar quinque dies Musteraa appendantur quolibet anno communi, embolimæo vero sextiduum adjungatur; idque nunc epochæ hujus anno 609 contigisse, qui sub finem cum anno æræ Christianæ 1688 conveniat.

In commentario Astrologico primo observat, Arabes, Persas Lib. II. ipsosque Turcas Astrologico studio deditissimos esse. Hinc Dodecaeteridem Chaldaicam exhibet, & ex Scaligero observat, in ea singulos annos animalium nominibus appellari, quæ affectum ejus anni indicent, sic ut annus leporis fertilitatem, serpentis pestilentiam &c. denotet. De Planetarum quoque conjunctionibus præcipit, & ex Cardano observat, conjunctionem ut plurimum validiorem esse oppositi-

positione, oppositionem quadrato, quadratum trigona radiatione. De triplici quoque superiorum planetarum $\circ$ & $\&$ conjunctione, magna, media & minori differit, & quæ hinc rerum omnium, præcipue imperiorum, ut nonnulli putant, sequi mutationes soleant, indicat. Erudita quoque sunt, quæ de Horoscopis in medium affert. In illo quem præsentēs Ephemerides exhibent, duodecim conspiciuntur partes sive domus, octo triangulares & quatuor quadrangulares, quæ mediæ præcipuæque sunt. Singulas domus Nolter perlustrat, & inter alia in decima domo existere סדרם אליעזר i. e. ut Pocokius vertit, lineam occultationis, observat. Sed addit tamen, Franciscum a Mesnien Meninski hanc vocem transferre per *sagittam invisibilem ac fatalem*; unde lucem affundi putat loco Psalm. XCI, 5, *ne timeas a sagitta, quæ volat interdiu*. Namque ad hæc Astrologorum scita alludi, nonnullæ Ebræorum interpretationes Auctori innuere videntur. Fatetur tamen, se Judæorum superstitionem haud approbare. Tandem viginti octo mansionibus Lunæ enumeratis & breviter explicatis, Astrologiam judicariam cum cordatioribus rejicit, ejusque vanitatem agnoscit.

Lib. III.

Sequitur commentarius Astronomicus, in quo primo de stellis fixis præcipit, quas postquam ratione situs & plagarum cœli in Septentrionales, Australes, & intermedia XII Zodiaci signa dispesci indicavit, ad singulas descendit, & ea quæ in Ephemeridibus afferuntur, illustrat. Hinc Planetas, eorumque nomina Arabica pariter ac motum exhibet. Sed & de Syzygiis sive Aspectibus Planetarum differit, & inter alia docet, Planetam quando cum Luminari magno, h. e. Sole conjungitur, *combustum*, ipsam verò conjunctionem קרינת *combustionem* appellitari: alios tamen addit distinguere inter oppressionem & combustionem, Planetasque qui a Sole 15 gradibus distant, επαύγες sive Solis radiis oppressos, qui vero non nisi 6 gradibus a Sole absunt, vel juxta Arabes cum illo conjuncti sunt, combustos vocari; quæ prolixius explicat. Cum primis autem in Lunæ mutationibus declarandis occupatus est, idque diligenter agit, ut quando Ephemerides præsentēs ab aliis dissentiant, indicet & in causas hujus discrepantiæ inquiret. Tandem postquam & de horis diei nonnulla commentatus est, de loco harum Ephemeridum concludit, eas aut Thessalonicae aut Dyrrachii conscriptas esse. Ex aspecti-

aspectibus enim Planetarum colligit longitudinem loci esse 43 aut 44 graduum; latitudinem vero 41, 39: quam longitudinem & latitudinem Dyrrachio secundum mappas Mercatoris & Danckeri, Thessalonicae autem secundum mappam Joh. & Cornelii Blaeu convenire ait. Ceterum auctorem Ephemeridum ad Meridianum Thracicum, vel Macedonicum potius, suas instituisse supputationes monet. Id quod illos non ignorare fas est, qui accuratius in rem totam inquirere volunt.

Commentarius Physicus primo de quatuor anni temporibus, Lib. IV. vere, æstate, autumno, hyeme, dispicit. Accurate enim in ipsis Ephemeridibus æstus frigorisque initium & finis, & gradus, & partium temperatura, & quæ id genus alia sunt, indicata conspiciuntur. Hinc de mari, Nilo atque aquis nonnulla tradit. Namque & motum maris & quietem, tempusque adeo navigabile, itemque Nili exundationem ejusque recessum, & tempus etiam quando ob summum æstum homines in aquas ingradientur, auctor Calendarii designavit. Sic & de meteoris, pluvia, pruina & ventis, itemque de vegetabilibus, ut & animalibus tum volatilibus tum natatilibus eadem ratione differitur. Et animalia quidem quod attinet, occultationem formicæ, abitum gruis & hirundinis, adventum ciconiæ & milvi, gemitum philomelæ & similia auctor Calendarii cum cura indicavit, quæ clarissimo Beckio occasionem varia observandi suppeditant. De homine vero non tantum, quando ex mente Calendariographi medicata potione corpus purgare debeat, edisseritur, sed & Muhammedanorum superstitio gemina perstringitur & exploditur. Namque a die XXV Decembris ad diem VII Januarii a λυκανθρώποις , quos Kara-Kongiolos Turcæ vocant, cavere jubet, manifesto argumento, Turcas eodem errore de hominibus in lupos mutandis teneri, qui & alios Europæ populos afflavit. Deinde & illud notat, quod iidem Muhammedani credant, vespere die XXIX Decembris Dæmones in aquam vomere, ad oque aquam eo tempore ex vase aperto potam epilepsiam inducere. Judæos itidem simile quid tradere, monet.

Ultimum locum tenet Commentarius Historicus. Hic ite- Lib. V. rum ipsæ Ephemerides, ejectionem Adami ex paradiso ad diem 7 Aprilis, ejus obitum ad diem 9 ejusdem mensis, Noachi ingressum in

in navem ad 17 ejusdem mensis, & diluvium ad diem 30 Maji referentes, Auctori occasionem varia monendi subministrant. Hinc postquam dies, quos Muhammedani pro faustis atque infaustis habent, recensuit, de B. Virginis Mariæ nativitate, annunciatione, & dormitione, ut vocant, quædam tradit. Ubi tamen haud raro ab Ephemeridum auctore dissentit, eique Rufname aliquod manuscriptum, quod ipse possidet, præfert. Sic & de ipso Christo Salvatore nostro sequenti capite differens, notat ab Ephemeridum conditore nativitatem ejus ad diem 24 Decembris, sed in Rufname suo rectius ad diem sequentem referri: sed & jejunium, quod festum nativitatatis more quorundam Christianorum præcedit, & fere *Adventus temporis*, ut vocari solet, respondet, in hisce Ephemeridibus, ut & alia jejunia, quæ festos dies præcedunt, designari indicat. Sed cum primis memoratu dignum, quod, observante itidem Auctore, ad diem XVI Aprilis designetur felicitas descensus Evangelii, quod scilicet eo die Evangelium a Christo e cælo allatum fuerit; & die VII Januarii annotetur: *Crux in aqua*. Nimirum festum Epiphaniæ hisce verbis innui pronunciat, eo quod jam pridem apud varias gentes in more positum fuerit, eo tempore aquam consecrare; auctorem autem Ephemeridum contentum hisce verbis ritum istum designare, simulque ad Græcorum modernorum morem, crucem ex materia confectam in aquam demittentium, alludere arbitratur. Manifestius Turcam, Ephemeridum scriptorem, suum erga Christianos odium prodere ait, dum Paschatos festum hisce designat verbis: *בצה טרח* *ova rubicunda*, perinde ac si puerilibus commentis & ludicris rebus Christianorum de resurrectione Domini sententia annumeranda sit. Quare & haud immerito Auctori nostro vapulat. Hæc postquam executus est, de structura Constantinopoleos & monasteriorum, itemque de festis diebus, S. Crucis, Luminarium, Demetrii, Georgiique quædam commentatur. Cum primis de Georgio prolixus est, eumque voce Turcica Chidder designari contendit, qua voce cum & ceteroquin Elias denotetur, in transitu Judæorum & Muhammedanorum commentum, ac si Elias ipse Pinehas fuerit, vel anima Pinehæ per *μετεμψύχωσι* corpus Eliæ inhabitaverit, explodit, & Georgium istum Divorum numero adscriptum pro Imperii Orientalis defensore, & Christianorum exercituum contra Saracenos ductore habitum fuisse

fuisse docet. Observat quoque, ipsis Turcis Georgium quendam, quem Chederlis vocant, inter Sanctos celebrari. Finit tandem totum opus in capitibus sequentibus de natali die Muhammedis, sociis Elephanti Meccensis, item de potentia, Baræ, & supplicantium notitiis, de expugnatione Meccæ, orto & ejus solennibus, & peregrinantium ritibus sacris, porro de obitu Abubecri, & Omaris successionem, ut & de festo sacrificii, quadragesima & quinquagesima differendo, & denique miscellanea quædam subnectendo.

THE DOCTRINE OF THE GLORIOUS TRINITY,
not explained, but asserted.

Hoc est:

DOCTRINA GLORIOSÆ TRINITATIS, NON EXPLICATA quidem, confirmata tamen variis S. Scripturæ locis, ad mentem antiquorum Patrum & secutorum temporum Theologorum expofitis. Autore FRANCISCO GREGORIO SS. Th. D. &c.

Londoni apud Walterum Kettilby, 1695. 8. Plag. 15.

Vidit Rev. Autor noster, quam parum feliciter cesserit plerisque mysterii SS. Trinitatis scrupulosa nimis explicatio: utpote quæ nec plebis Christianæ captui attemperari, neque doctorum omnium turbæ ita probari ab ullo hæcenus potuerit, ut non in diversa semper abierint eorum opiniones atque judicia. Et quidem eo usque processum esse queritur, ut pro principiorum diversitate, ex quibus explicatio ista instituitur, Ciceroniana alia, alia Cartesiana, Platonica item alia & alia rursus Peripatetica Trinitas appelletur, id quod minime in honorem SS. hujus mysterii cedere arbitratur. Imprimis vero nuper exortam inter celeberrimos duos Anglicanæ Ecclesiæ Doctores, (per quos Ecclesiæ cathedralis D. Pauli Decanum D. Sherlockum, & alium magnæ inter suos famæ Virum D. Southum dubio procul intelligit) controversiam, quam alibi ex instituto nos quoque exponemus, id confirmare ait. Quamobrem etiam ipse *ἀντίδιασημείον* cum veterum Patrum quibusdam esse credens *τὸ πᾶς* (*ἡ γὰρ*), seorsim habita distincta hujus mysterii explicatione, veritatem solum ejus clarissimis Scripturæ oraculis adstruere voluit. Hac nimirum sola ratione optime confundi stultam Antitrinitariorum sapientiam existimat, cum frustra

frustra omnino quæri de posse, quando certissimis testimoniis constat de esse, omnes uno ore confiteantur. In tres itaque classes Scripturæ oracula, quibus armatus in pugnam contra Trinitatis hostes procedit, dispescere ipsi visum fuit. In prima ista collocavit, quibus Personarum pluralitas ex doctissimorum inter veteres atque modernos Scriptorum sententia innuitur. In altera ista loca ponit, quæ ternarium præcise in Deitate numerum evincunt; & in tertia denique ea quæ distinctam tres istas in Deitate Personas subsistentiam habere demonstrant. Ut exempla ex singulis classibus depromamus, vix opus esse videtur. Nihil enim aliud a Rev. Autore præstitum fuit, quam quod variis Hæreticorum contra huiusmodi oracula cavillationibus, interpretum recentiorum & veterum interpretationes opposuerit. Id forte observandum, raro admodum priorum trium seculorum Patres in testimonium ab eo vocari, sed Athanasii, Basilii, aliorumque, qui post concilium Nicæanum floruerunt, auctoritatibus ut plurimum eum uti.

REMARKS ON SEVERAL LATE WRITINGS &c.

Hoc est:

*ANIMADVERSIONES AD VARIA SCRIPTA NUPERA A SOCI-
nianis Anglica lingua publicata, quatuor Epistolis comprehensa,
scriptis ab H. de LUZANCY SS. Th. Bacc.*

Londini apud Th. Warren, 1696. 8. plag. 13.

FRustra quoque hic Vir doctissimus eos existimat esse, qui in SS. Trinitatis mysterio de modo nimium sunt solliciti. Ipse proinde etiam in literis hisce, ad Socinianæ hæreseos fautorem quendam exaratis, nihil aliud sibi agendum putavit, quam ut productis S. Literarum testimoniis, Filii & Spiritus S. Divinitatem, adeoque Trinitatem primo evinceret, secundo vero loco Socinianorum contra huiusmodi oracula objectiones solide dilueret atque confutaret. Studiose autem collegit potissimas cavillationes, quibus Christianæ fidei, qua hoc mysterium pie credimus, præcipuos tibicines evertere conati sunt, in variis libellis vernacula lingua scriptis, autores Sociniani. Inque iis explodendis ira versatur, ut simpliciores etiam lectores facile admittat, quibus nihil hic ab affectatis subtilitatibus erit metuendum. Styli insuper ea elegantia est & perspicuitas, ut rectius sentienti plebi, cuius usibus inservire posse, si ederentur, has epistolas Rev. Auditor existimavit, acceptissimæ non possint non esse.

ACTA ERUDITORUM

publicata a Lipsia

Calendis Decembris, Anno M DC XCVI.

A CONFERENCE WITH A THEIST &c.

h. c.

*COLLATIO CUM THEISTA IN QUÀ 1. OSTENDI-
tur, quam absurda sit de mundi æternitate sententia. 2. Dubia quæ
circa creationem Mosaicam moveri solent, solvuntur. 3. Lapsus hu-
mani generis historia defenditur. Archaeologiarum Philosophi-
carum, & Oraculorum Rationis, aliisque Autoribus
opposita a*

GULIELMO NICHOLLS, S. Th. D.

Londini apud Franc. Saunders & Thom. Bennet,
Anno 1696. in 8. plag. 18.

Opposita est hæc Collatio potissimum Volumini cuidam Epistolarum, speciosum *Oraculorum Rationis* titulum præferenti. Prodiit istud in Anglia ante annos non adeo multos vernacula lingua scriptum, parentemque agnoscit quoad maximam sui partem Carolum Blount. Hic enim postquam in notis ad Philostrati libros duos priores de vita Apollonii Thyane, in Anglicum sermonem a se conversos, profani animi sensa non obscure jam prodidisset; aperte impietatem profiteri in quibusdam epistolis, cum aliis huius furfuris hominum literis in memorato volumine una editis, non erubuit. Quam doctus ille homo sit, paucis exemplis in præfatione sua noster docuit Autor, quibus tamen mire ejus inscitiam omnium oculis exposuit. Pleraque propterea, quæ alicujus momenti sunt, a Præadamitici systematis fabro, & Archæologiarum autore Cl. Burnetio mutuo sumere fuit coactus: quorum adeo sententiæ, ab ipsis licet eo fine, ad quem Blountius illis abutitur, non prolata, passim in præfatione libro sub examen revocantur.

Yyy

Dia-

- Dialogi forma ad hoc negotium aptissima doctissimo Autori visa fuit. In tres autem partes hunc abire Dialogum, titulus jam indicavit. In prima, in qua de mundi æternitate disputatur, Ocelli Lucani potissimum argumentis, utpote quæ omnia ab autore Oraculorum Rationis etiam fuerunt adhibita, ad eam adstruendam utitur Philologus, cui male de fide sentientium partes tuendas Autor dedit. Primum ab eo in medium allatum isto dilemmate comprehenditur: Si factus est mundus, vel ex *nihilo* factus est, vel ex *aliquo*: sed ex *nihilo* factus non est; ex *nihilo* enim *nihil* fieri omnes agnoscunt: nec ex *aliquo*; *aliquod* enim illud pars mundi sive universi necessario est, cum nihil præter universum cogitari possit, adeoque ex seipso aliquid produci statuendum esset, id quod contradictionem involvit: Ergo mundus plane factus non est. Alterum huius dilemmatis cornu ut rerundat Credentius, qui religionem defendit, ex Cudwortho observat, axioma quo illud nititur, ex *nihilo nihil fit*, a veteribus Philosophis, Physicæ corporcularis autoribus, Empedocle & aliis jactatum ideo præcipue fuisse, ut doctrinam de *formis substantialibus* & *essentiis* destruerent. Harum enim patroni si assererent v.g. spatium aliquod illuminari *forma* lucis, vel ignem extingui corruptione *formæ* ignis, quam maxime opportune illis axioma istud opponebatur, ex *nihilo nihil fit*, h. e. nihil producitur annihilatione *formæ* veteris, & productione novæ *substantiæ* quæ antea non existerit, sed omnia in Natura phænomena ex figuræ alteratione & vario partium motu procedunt. Hic itaque cum genuinus sit atque antiquus istius axiomatis usus, luculente Credentius ostendit, nihil prorsus illud valere contra omnipotentem Dei virtutem, quam in prima creatione exeruit. Ad illum enim usque ascendere canonis istius vires non posse arguit, dum neque Deo deesse vires ad producendum ex nihilo aliquid, neque repugnare rem ipsam quo minus id fiat, clarissime probat. Imo contradictionem nullam involvere creationem ex nihilo, vel inde evincit, quod secundum Philosophorum quorundam hypotheses, ipsis creaturis ea quodammodo sit adscribenda. *Accidentia* enim pro *entium* specie habent, quæ ex nihilo a creaturis producuntur, delegata quadam & subordinata creandi potentia. Sic cogitationes mens humana, calorem ignis, lucem Sol producit, distincta a substantiis a quibus producuntur entia, ex nihilo tamen facta. Cur igitur Deo impossibile sit, ex nihilo sensu sublimiori ali-

aliquid efficere? Et hæc de primo argumento. Ad alterum, quod scilicet mundus, si factus esset, ætatum differentiam sentire debeat, tandemque ad senectutem, imo interitum declinare, cum omnia tamen in eodem statu permanere videamus; responder primo, dubium adhuc esse, annon ita res sese omnino habeat. Receptam sane fuisse diu inter eruditos de mundo in eodem statu permanente sententiam, quam tamen primus ante LX. hos annos impugnaverit Hackwellus in suo de Providentia libro, multis propterea reprehensus; quamvis non omni ex parte vero ab similem ejus sententiam esse deprehensus sit, qui moderna tempora cum temporibus diluvium proxime infecutis saltem contendere velit. Deinde vero etiam addit, necesse non esse ut admittamus, mundi productione in omnibus nostræ respondere; ut adeo istas ætatum varietates eam experiri debere nullo argumento colligi possit. Imo tertio ait, inde quod oculis non pateat quomodo deficiat mundus, non sequi, eum plane non deficere, sed in eodem statu semper esse perstiturum, cum in instanti eum dissolutum iri sacra etiam oracula nos doceant. Omnia a Philologo prolata, atque explosa a Credentio argumenta hic repetere, prolixum nimis foret: non possumus tamen silentio plane præterire, quæ ad absurdam eorum sententiam convellendam afferuntur, qui eundem esse Deum & mundum statuunt. Contra illos ex attributis, Deo omnium consensu adscriptis, in mundo tamen hoc sensibili nusquam obviis, Credentius arguit. Ex *immutabilitate* puta præcipue Dei, quam cum mutationibus, quæ in mundo occurrunt, conciliari nulla ratione posse, clarissime evincit. Ad argumentum de spherica mundi figura, inter alia quamplurima responderet, ex illa æternum ejus motum solide colligi non posse. Cumque excipiat Philologus, rem semel in motu constitutam, nullo impedimento intercedente, in æternum necessario moveri, indeque mundum, quem nihil impediatur, nunquam a motu esse cessaturum; ad id Credentius respondet, non usque quaque certam esse Philologi suppositionem, cum nos, quid motus sit, accurate haud quaquam sciamus. Posito autem, veram illam esse, ad præsens tamen negotium nil facere ait cum mundus non in immenso quodam vacuo, sed in subtili æthere eum undique ambiente roretur. Æther autem ille cum corpus sit, *impenetrabilitate*, indivulso quippe corporum attributo gaudet, quæ *resistibilitatem* ærtissimo nexu secum trahit. Quicquid autem alteri

- sive corpori sive motui resistit, vel retro istud ager, vel ejus motum quasi deglutiet. Cum igitur mundus in aethere natus, fieri non posse ait, quin motus illius ab hoc non nihil retardetur. Quamvis autem retro agenda terrae, hujus vires non sufficiant, continuos tamen illos impulsus quantumcunque etiam infirmos, infinitorum temporum, exacto spatio, absorbere tandem motum mundi posse existimat. Cum vero explodendis Ocelli argumentis, quorum potissima solum repeteri hic voluimus, finem fecisset Credentius, ipse variis rationibus mundi aternitatem oppugnare instituit. Primam desumit a petrificatione, sive lapidum aliarumve ossium substantiarum generatione; qua explicata concludit, mundum, si ab aeterno esset, omnem in petram jam pridem necessario fuisse conversum. Alteram desumit a montibus, quos subsidere magis magisque oculis patere ait, adeo ut nullus superesse clivus possit, si ab aeterno mundum fuisse statuamus. Tertiam humani generis incrementa ei suppeditant. Si enim paucos solum annorum millenarios retro consideremus, parum tum mundum habitatoribus frequentatum inveniemus; cujus rei, si mundus ab aeterno fuit, nulla sufficiens ratio reddi potest. Multa hic curiose de generis humani multiplicatione, & numero hominum hodie viventium disputantur, quae tamen praeterire nos jubet eorum, quae dicenda nobis restant, copia. Ad quartum igitur argumentum denique properamus, quod historiarum angustum spatium, modernaeque artium inventiones Credentio contra mundi aternitatem suggessere.
- P. 54. Jam de altera hujus Collationis parte quadam dicenda sunt. Ejus argumentum Historia Creationis est, prout a Mose eam descriptam habemus. In ea scrupulum primo movet Philologo, quod omnia sidera, ut inserviant terrae, condita esse a Mose dicuntur; cum terra tamen minima hujus universi & contemptissima pars sit. Hunc ut eximat ei Credentius, mundi solum quem nos habitamus, eorumque, quae ad illum pertinent, creationem describi a Mose statuit, indeque errare eum, dum putet, quod siderum omnium creationem ille descripserit, mundoque nostro inservire ea dixerit, probare conatur.
- P. 55. Primo enim, cum Deus dicitur creasse coelum & terram, coelum aliud quam aerium intelligendum haud esse, contendit. Quod vero v. 16. dicitur: *faciebatque Deus duo luminaria majora, unum quod diem, alterum quod noctem regeret, & stellas*; id ita explicat, ut stellas non
- P. 58. ad

ad verbum *faciebat* referendas esse dicat, sed ad *regeret*, ut sensus sit, Lunam lumine suo profuso regere, hoc est, respectu ad nos habito, splendore superare stellas, tantum quippe scintillantes; quam ob causam etiam *μεγάλοι Θεοὶ* a Platone aliisque sapientibus Sol & Luna appellentur. Nihil itaque in textu Mosaico obstare ait, quo minus statuamus, peculiarem mundum unamquamque stellarum fixarum, constituere, ad nostri orbis ministerium haudquaquam conditum. Secundum Philologo dubium movet, quod lumen ante Solem conditum Moses dicat; id quod monstro ei videtur simile. Facile tamen Credentius illud solvendi viam invenit, dum per lumen prima die conditum non radiorum a corpore quodam luminoso emissionem, vel corpusculorum inter illud, visumque nostrum interpositorum tremulum motum, (qui lumen istud, quo fruimur actu, constituit,) intelligi jubet; sed formationem tenuissimarum partium, talemve earum configurationem, qua aptae reddantur lumen ad nos transmittere, si quando postmodum corpus hujusmodi luminosum condatur. Ista enim, ex ejus mente, antequam particulae ita disponentur, materiae in rudi illa indigestaeque mole erat opacitas, ut si vel maxime luminaria tum extitissent, radiis tamen suis densitatem ejus penetrare nequaquam potuissent. Istam itaque emissi ex ore divino mandati, *fiat lux*, virtutem fuisse existimat, ut postquam incubatione Spiritus divini confusa ista stagnanti; materiae principia in ordinem fuissent redacta, obscurae atque terrestres partes expansum obnubilantes, mandato illo motae, ad propria centra statim secesserint, ita ut alia earum pars in centro Terrae, alia Jovis, Saturni alia &c. subsideret: donec tandem globis Planetarum istorum exinde exstructis, totum expansum ab opacis istis particulis repurgatum, tenuis atque pellucidus globus evaderet. Et hanc lucem primi diei fuisse opus existimat. Aquae porro supraccelestes Philologo absurdum videntur Mosis commentum. Credentius vero nihil doctrinam de iis absoni habere contendit, si aquas ad quemlibet Planetarum spectantes per eas intelligamus. Lunam enim aquas complecti, diversam lucis reflexionem in variis ejus partibus aliaque argumenta evincere ait, remque similiter in reliquis quoque Planetis sese habere, ea quam inter se habent cognatione probabile reddi putat. Supponit itaque, ante secundi diei opus, sine ordine dispersas per universum expansum aquas istas, secundo autem die verbo virtu-

P. 102.

P. 107

P. 109.

P. III.

P. 112.

P. 115.

- p. 117. tis divinæ in varios globos suos apte dispersitas fuisse. Quæ ad alia Philologi circa creationem Mosaicam dubia, de fluminum nimirum mariumq; alveis, ad quos aquæ terrestres deferebantur, subito adeo efformatis, item de plantis & arboribus ante Solem conditis, ingeniose respondet, nunc prætermittimus. Præterire tamen non licet, quæ ejus contra quartæ diei opus objectionibus reponit, quod ad paulo ante allatorum ulteriorem explicationem ea non nihil facere videantur. Luminaria enim omnia una die condi potuisse, cum tot dies soli globo nostro terraqueo impensæ esse dicantur, persuadere sibi non potest Philologus, si vel maxime soli planetæ, utpote qui tot globi sint nostro orbi prorsus similes, per luminaria intelligantur. Præterea inquit non bene convenire huic Mosaicæ traditioni cum supra exposita Credentii doctrina, quæ prima die, particularum opacarum ad centra diversa secessione, planetas formatos esse statuebat. Respondet itaque Credentius, omnes planetas quarta die cum omni apparatu suo conditos fuisse, verbis Scripturæ probari non posse. Quin potius omnium prima lineamenta una cum terra, cui natura sunt similes, posita, cumque ea etiam magis magisque eos expolitos fuisse statuit. Facti autem dicuntur die quarta ex ejus mente, quod illa demum die respectu ad nos habito Luna erraticæque stellæ constitutæ fuerint. Cum enim invisibiles antea opacive globi solum essent, Sole condito conspicuæ reddebantur, lumenque ab eo mutuo acceptum in terram refundere incipiebant. Ne vero obstare huic interpretationi Hebraicam vocem *למנוח* aliquis putet, eam non *facere* tantum, sed *novam* quoque *faciem habitumve induere* significare observat. Sed operæ pretium erit, qua ratione de planetarum creatione in universum Credentius philosophetur, exponere. Prima hexæmeri die opacis materiæ particulis, quæ in expansum fluitabant, ad varia centra sua delatis, eorum corpora ex ejus mente formari cœpisse, secunda vero aquas quoque ad eos secessisse, jam supra dictum est. Præter aquam autem, in omnibus corporibus fluidam quandam, oleosam & inflammabilem dari materiam, nunc porro ait, quæ per universum expansum, aquis etiam remotis, diffusa manserit. Eam verbi divini virtute centrum totius *magni orbis* occupasse, & ex ea, in unum globum compacta, postea die quarta flammam Solarem produsse statuit. Jam itaque expansum ab omni rudi materia erat perpuratum, ita ut nihil nisi æther liquidissimus esset, cui plan-

netæ

netæ commodissime innatare possent. Præterea ab omnibus, quæ ob-
sisterent, nec flecti facile possent, particulis erat immunis, ita ut tremor universam ejus diametrum summa velocitate percurrere posset. Firque probabile, ante tertiam hanc expansi purgationem, ætherem oleosis istis particulis fuisse passim impeditum, ut adeo luminarium minorum lucem, ob celerioris tremoris defectum, non facile adeo transmittere valuerit; id quod eis in globum Solis coactis faciliore negotio faciebat. Quamobrem merito dubium videri ait, an oculus, si eo tempore in expanso fuisset constitutus, fixarum quoque stellarum lucem percipere potuisset. Purgato vero ab oleosis quoque istis corpulculis expanso, ubique stellas in eo comparuisse ait, ubi quidem potentius Solis lumen eas non obfuscarit. Et hanc ob causam fixas quoque stellas hac die conditas dici posse docet, licet altius forte, si quoad substantiam suam eas consideres, ætas earum sit repetenda. Ad Lunam tamen potissimum hæc referri vult, cum de aliis stellis paulo coactior videri possit metaphora; eam enim revera, quatenus ut Luna consideratur, ea die existere cœpisse statuit, utpote quæ phasēs suas, eam (ut cum scholis loquamur) respectu nostri in esse Lunæ constituentes, tum primum a Sole acceperit. Verum hæc quidem de istis. Reliquos qui Philologum pungunt scrupulos, qui sunt, quod paucos adeo, juxta relationem Mosaicam, sub initium Deus homines creaverit, totamque speciem istam in uno solum mare unaque sexmina subsistere jusserit, cum tamen innumeræ rationes suadeant, plures eosve diversi generis homines sub initium statim extitisse, (qua occasione de Æthiopū, deque eorum qui insulas Americanas aliasve habitaverint, origine, eleganter simul disseritur); quod ex costa Adami Eva creata dicatur; quod Adamus & Eva primi homines ferantur, cum tamen ipsa S. Historia argumenta suppeditet, alios ante eos extitisse; quod Adamus una die omnibus animalibus, intime perspecta eorum natura, nomina imposuisse statuatur; quodq; alia denique etiam quam plurima illa die peracta esse dicantur, quæ majus quam unius diei spatium requirere videantur: Hos inquam omnes scrupulos, Credentique in iis eximendis Philologo dexteritatem absque mentione nunc prætermittimus, ne integrum librum exscribere velle videamur.

Paucis tamen etiam attingenda tertia hujus Dialogi pars est, quæ generis humani misere denique lapsi historiam, contra eorum, quibus

p. 130.

p. 135.

p. 140.

p. 165.

p. 170.

p. 174.

- p. 195. sapientia est religionem evertere, cavillationes tueri conatur. Primum hic dubium movet de Serpente seductore Philologus, in cuius solutione novi quidem nihil affert Credentius, nisi quod de figura serpentis, quam induit Diabolus, idem quod doctissimus Cantuariensis Archiepiscopus, (cujus sententiam Actorum hujus anni p. 194. exposuimus) statuat. Deinde de arboribus vitæ & scientiæ boni malique inter se disputant; scientiam enim & æternitatem arborum fœtus credere, plane Philologo videtur absolum. Vitæ itaque arborem quod attinet, nihil videtur obstare Credentio, quo minus dicat corpus humanum, natura sua haud immortale, fructu arboris cujusdam conservari in æternum potuisse, eadem ratione, qua nostris etiam corporibus ciborum quorundam ope ad tempus aliquod vitam producere licet. Arborem autem scientiæ boni & mali non inde, quod impertiri hujusmodi scientiam posset, nomen esse sortitam; sed quod Diabolus virtutem hujusmodi mendaci & impudico ore ei tribuisset, existimat. Quod enim ante lapsum quoque hoc nomine appelletur, id per *ἡγέ- λη* fieri statuit. Porro Paradisi quoque descriptio, Philologo displicet, imprimis vero ideo, quod Mosaica de quatuor magnis fluminibus eum irrigantibus traditioni Geographia manifeste contradicere videatur. Verum Geographiam de istis fluminibus tradere vix quicquam posse Credentius ait, cum diluvii aquæ de Paradisi situ nihil plane nos scire permiserint. Cumque excipiat ille, supervacaneam itaque Mosaicam illam esse descriptionem, quæ ideo instituta esse videatur, ut situm Edenis curiosi harum rerum indagatoribus exquirere liceat; negandum hic esse existimat eum Mosis fuisse scopum, qui nihil aliud ista descriptione sibi voluerit, quam ut horti hujus pulchritudinem ob oculos posteritati poneret. Quæ de præcepto porro, quod observare protoplastos Creator voluit, de ipsa item eorum transgressione; de pœnæ, omnibus Adami posteris inflictæ, justitiæ; de terræ maledictione; de sententia in serpentem pronunciata; de apertis Adamo post lapsum demum oculis deprehensaque nuditate sua, (id quod de pudore circa res Venereas Credentius interpretatur); de vestium denique, quibus post lapsum induebatur ille cum uxore, apparatu, ultro citroque disputantur, nunc quidem prolixius exponere non licet, Cherubinum tamen flammeo ense instructum, custodiq; Paradisi præfectum, quid esse velit Credentius, referre juvat. Flammeum itaque

itaque gladium pari ratione, qua Grotius (quem tamen non allegat) interpretatus est. Ea tamen ex parte a Grotio abit, qua ipse Cherubini insuper mentionem fieri ideo existimat, quod moris apud Hebræos sit, omnia extraordinaria Dei opera Angelorum nomine significare: sic enim famem aut pestem *Angelum Vastatorem* appellant; ut alia hujusmodi taceamus. Denique ut finem tandem faciat Philologus, id solum adhuc quærit, an non negata historica traditionis Mosaicæ veritate, consultius sit, allegorice saltem eam explicare, ita ut lapsus animæ hieroglyphice ea representetur? Commode enim satis eum oculis fisti putat pictura, quæ serpentem, unam cum muliere pomum viro tradente, exhibeat. Pomum scilicet atq; mulier voluptates sensuales designant, quibus immersa anima in præcipitia sese dedit, serpens Dæmonem a quo in eas illa fuit adducta, vir denique animam ita seductam. Rationem autem, cur non pictura, sed verbis hieroglyphicum istud Moses representaverit, eam reddi posse ait, ut Judæorum refractariorum, omnesque præterea imagines abhorrentium, menti eo certius infingeretur. Verum ista opinio merito displicet Credentio, cum nihil historiæ magis quam allegoria sit contrarium, totum vero Mosis opus historicum sit. Præterea allegoriam semper indubitatos characteres præ se ferre ait, quibus ab historia discernatur, quod in Æsopi fabulis aliisque hujus generis fictionibus patet, quales tamen in hac narratione nulli compareant. Mosen porro nusquam tale scribendi genus alibi secutum esse dicit, nec eas habuisse illud sectandi causas, quas alii scriptores habuerunt. Quibus omnibus fusius paulo deductis, ostendit, quam multa Historia lapsus humani Mosaica planissima reddat, quæ nulla sapientum hujus mundi mentis acies explicare unquam potuerit. Tale quid est depravatio voluntatis humanæ, quam alii principio cuidam malo, cum Persarum Magis, eorumque sectatoribus Manichæis; alii animæ cum materia mixturæ, alii aliis causis adscripserunt. Tale quid etiam esse existimat, quod rationem pudoris humani circa Venerem aliunde reddere non liceat æque commodam. Tale, quod inde, quæ causa dolorum sit mulieribus in partu tolerandorum, explicari possit. Tale denique, quod sterilitatis terræ nobis ex ea causæ clarissime innotescant.

Die erste Liebe der Gemeine JESU Christi / das ist /
wahre Abbildung der ersten Christen nach ihrem lebendi-
gen Glauben und heiligen Leben.

Hoc est:

CHARITAS PRIMÆVA ECCLESiarum CHRISTI,
sive vera Effigies primorum Christianorum, tum in vera fide, tum vita
sancta, cum Elucidatione Christianismi Primitivi GUILI-
ELMI CAVE, Auctore

GOTHOFREDO ARNOLDI.

Francofurti apud Gottliebium Frideburg, 1696. in fol.

Constat Alph. 12. plag. 6.

Cum illorum opera maximi omnino æstimanda sit, qui Antiquitates Ecclesiasticas, obscuritati suæ per plura secula immerfas, improbo labore luci suæ restituerunt, quod quidem ab ingeniis exquisitis per tempus bene longum non sine egregio successu agi cœpit; tum vero illi summam merentur laudem, qui faciem Christianismi paulo accuratius ita repræsentant, ut quæ fides fuerit Christianorum, quam ardens & pene incredibilis charitas, quam severa morum disciplina primis illis, quibus *sanguis Christi*, ut sanctus *Hieronymus* loquitur, *in pectoribus Christianorum adhuc calebat*, seculis viguerit, ex monumentis scriptorum ecclesiasticorum dextre & absque animi præjudicatis opinionibus exponunt. Tentarunt id quidem Viri scientiarum ecclesiasticarum instructissimi a renatis literis sapius, & laudem industriæ pariter & ingenii, quam meruerunt, ab orbe erudito præclaram & nunquam intermorituram adepti sunt. Sed cum per partes tantum illud ab ipsis factum esset, & multa etiam, ut facilis in ejusmodi argumento lapsus est, iidem præterviderint, vel quod subsidiis necessariis eam in rem destituerentur, vel quod suis, quibus in religionis negotio addicti erant, partibus plus æquo studerent; surrexit demum, qui rem ecclesiasticam multis modis sibi obstrinxit, GUILIELMUS CAVE, cujus eruditissimus de *Christianismo primitivo* liber, cum sapius in Anglia recusatus esset, nunc etiam una cum *Vitis Apostolorum* civitati Germanicæ donatus, & curis secundis emendatus, nuper apud nos prodiit. Cum vero Viro celeberrimo suæ causæ fuerint, quibus in-

du-

ductus amplissimum hoc argumentum concisus persequeretur, ut propterea in aliquibus vel elucidatione vel supplemento indigere visus sit, operæ pretium facturum se ratus est Vir in literatura ecclesiastica versatissimus, GOTHOFREDUS ARNOLDI, si paulo impensiori cura ad spartam hanc tanti momenti ornandam accederet. Neque, si quid judicamus, destituit eum omnino eventus. Enatum enim hinc ipsi est opus istud, quod præ manibus habemus, eximium atque vastum, in quod sane, quicquid in antiquitate ecclesiastica ad fidem, mores & disciplinam Christianorum facit, studio plane singulari comportavit, persuasus videlicet, ut opinamur, tum demum recte & ordine studium antiquitatis ecclesiasticæ excoli, si quæ ad usum spectant, veluti in tabella ad imitationem omnibus proponantur. Quam in rem ipse sua libertate usus, & in lectionem Patrum effusus ea selegit, quæ scopo suo videbantur esse convenientissima; quæ quidem omnia typis publicis exscripta eruditi orbis judicio submittit.

Nemo vero expectet a nobis, ut integri libri excerpta hic sistamus; cum tanta rerum pulcherrimarum ubique lectoribus offeratur seges, ut vix seligendi, quæ præstantiora sunt, supersit copia. Quapropter contentorum tantum summa capita & partitionem totius libri proposuisse sufficiat. Integrum nempe opus in duas partes, quæ octo complectuntur libros, dispescere ipsi placuit. Et in *parte* quidem *prima*, ante omnia *libro primo* de officiis, quæ *erga Deum* observaverint Christiani primi, differere instituit; atque hic prolixè agitur de conversione hominis ad Deum, de receptione conversorum in ecclesiam, de illuminatione fidelium, de regeneratione & adoptione apud Deum, de copiosa & prædivite effusione Spiritus sancti in novo testamento, de primorum Christianorum fide viva & efficaci, de nomine Christianorum eorumque signis, de vitæ ratione, quam ad verbum DEI & juxta Christi tum doctrinam tum exemplum formaverint, de obedientia eorum erga Deum, de servatione præceptorum divinarum, cui studuerint, de fuga peccatorum proæreticorum, de perfectione qua primitus Christiani conspici fuerint, de amore erga Deum ceu patrem suum, de fiducia & timore Dei, de spe, de humilitate, de gratiarum actione & gaudio in Deo, de fructibus & prærogativis veri Christianismi, de restauratione imaginis divinæ, denique de unione cum Deo; atque his absolvitur liber primus.

Zzz 2

In

In *secundo* agitur de Christianorum in primitiva Ecclesia precibus ad DEum fufis; de cantionibus, de conventibus & templis, de tempore quo peracta ipforum exercitia divina; de personis ecclesiæ & speciatim de laicis; de fœminis & mulieribus; de aliquorum singulari vivendi genere, ubi & de solitarie degentibus sermo est; de electione & vocatione ministrorum verbi, tum in genere, tum in specie; de eorum distinctione, gradibus & numero; de publica verbi lectione, de catecheseos exercitiis, de baptismo, & denique de cœna Domini.

Jam pergit *libro tertio* ad ea, quæ Christianos, quæ ad se invicem considerantur, attinent; & hic agit de fraterna unionem in genere, de amore Christianorum adversus se invicem sincero; de unionem cum fratribus, & mansuetudinem erga eosdem; de humilitate erga alios; de fraterna sublevatione & auxilio in afflictionibus, tum corporalibus tum spiritualibus aliis præstito; de fratrum correptione & admonitionibus, de communione bonorum; de liberalitate fidelium; de provida cura pro pauperibus, orphanis, ægrotis, captivis, ac martyribus infumta; denique de hospitalitate erga advenientes hospites liberaliter præstita.

Sed *libro quarto* ea persequitur officia, quæ a Christianis sibi ipsis sunt præstanda. Hac occasione sermonem facit de abnegatione sui ipsius, de contemptu mundi, de temperantia & sobrietate, de jejuniis, de castitate, de abstinentia ab omni peccantia, uti saltationibus, comœdiis, spectaculis, ludisque aliis; quæ virtutes omnes in Christianis illis primis quam maxime eluxerint. Porro loquitur de cruce & afflictionibus, quibus fuerint obnoxii; de ipforum sub iisdem patientia; de martyribus ipforumque admiranda patientia; qua de re jam pridem etiam peculiari schediasmate seorsim excuso & alibi a nobis memorando, egisse Auctorem meminimus.

Libro quinto, quo secundam partem auspiciatur, pergit ad ea officia Christianorum, quæ impiis exhibuerint. Ubi docet, quam cautionem & diligentiam adversus impios adhibuerint, & quanto tamen erga ipsos usi fuerint amore; quanta erga inimicos fuerit ipforum mansuetudo; quomodo se gesserint erga magistratus infideles & judicia forensia; quibus suppliciis & poenis persecuti sint maleficos; quæ fuerit ipforum de bello & vita militari sententia; quam studiose candorem

&

& veritatem in omni vita, æquitatem vero & justitiam in contractibus & pactis coluerint.

Sextus liber vitæ Christianorum privatæ & domesticæ impenditur. Ubi differitur de ipforum nuptiis & conjugio; de officiis conjugum, parentum, liberorum, dominorum & servientium; quomodo mane & vesperi, inter cœnandum & inter labores, quomodo & in colloquiis aliisque in occasionibus se gesserint; de educatione liberorum, qualis fuerit domi & in scholis; de studiis & eruditione; de morte denique & sepultura.

Libro septimo de charismatibus miraculosis Christianorum narrationem instituit; & hic ante omnia in genere inquit in ipforum indolem, veritatem & fructum: postea progreditur ad singula in specie, agitque de sanatione ægrotorum, de mortuorum resuscitatione, & uti excisis etiam linguis tamen aliquando locuti fuerint. Porro de martyribus, quos nulli cruciatus vel lædere potuerint, aut sensu dolorum afficere: de expulsionibus dæmoniorum; de prophetiis seu vaticiniis, revelationibus, visionibus, ecstasibus & somniis divinis, eorumque exemplis; denique de defectu miraculorum ejusque causis.

In *octavo* demum *libro* in eo elaborat, ut ostendat Auctor, Christianismum verum sub Constantino Magno a primæva puritate & innocentia defecisse, pristinumque nitorem amisisse. Sed hic primum disputat de optimo Christianorum statu, dum sub cruce essent, monstratque, quemadmodum sub externa felicitate, facillime deficiant ab integritate, qua autem florebant, Christianorum animi, id quod præsertim Constantini Magni & sequentibus temporibus contigisse appareat; quod tamen ut luculentius doceret, edisserit prolixius, in quæ enormia peccata prolapsi tum sint Christiani, qualia sunt, incredulitas & contemptus divini Numinis, idolomania, magia, superstitio, avaritia, tyrannis, & persecutiones piorum. Progreditur dein ad corruptum Cleri statum, & ita agit de ipforum illegitima vocatione, contemptu Dei & ipsius verbi, ignorantia, negligentia, & pessima muneris sui functione, de ipforum ambitione, titulorum pompa, litibus ob prærogativam suscitatis, elatione super alios, invidia & odiis, quibus erga se invicem indulerint: de ipforum porro hypocriti ejusque signis, de elatione eorum super Magistratus, & subtractione ab obedientia Principum, exhibitisque eam in rem fraudulentis arti-

Zzz 3

bus;

bus, de ipsorum inverecunda ad secularia tractanda negotia intrusione & ἀλλοτριωσις, maxime de curis militaribus, de cleri avaritia, ejusque signis & fructibus, præcipue simonia, lucri cupiditate & immisericordia, de ejus voluptate & inde ortis commestrationibus, ludis, impudicitia, similibusque. Quibus vitiis quis neget maxima in ecclesiam damna & invehi & invecta esse? Proximum igitur erat, ut ageret etiam de poenis, quæ & ministris verbi, eorumque auditoribus a Deo immixtæ fuerint. Sed mox ad clerum regreditur, agitque de dominio doctorum in conscientias, & inde infallibilitate ac tyrannide sibi vindicata, quam præcipue in confessionibus audiendis & absolvendis peccatoribus exercuerint; de abusu clavis ligantis & excommunicatione injusta, de dominio in conscientias per concilia & conciliorum decreta; deque iis quæ concilia consecuta sunt, de exortibus hæresibus & erroribus; ubi imprimis, quid sit hæresis, disquiritur. Addit, quomodo Christiani primi adversus hæreticos se gesserint; & de iis, quia alios in hæreticorum numerum retulerint, aut ab aliis relati fuerint; denique de persecutionibus hæreticorum sub apostasia, quæ omnia exemplis plurimis illustrantur.

Hæc summa est totius diffusi admodum operis, in quo sane pleaque obvia occurrere palam est, quæ in evolvendis scriptis Ecclesiæ primitivæ, ejusque doctoribus observare convenit. Ut vero fidem dictis adstrueret, verba semper ex auctoribus ecclesiasticis ipsa allegat, sed in linguam Germanicam conversa. Apparet autem ex locis ad singulos paragraphos magno numero adductis, Auctorem præcipue eos allegavisse, quorum in ecclesia magna semper fuit auctoritas; de quibus singulis, quando vixerint, quid de unoquoque sit habendum, indice Auctorum, quem toti operi præmisit, fusius explicat.

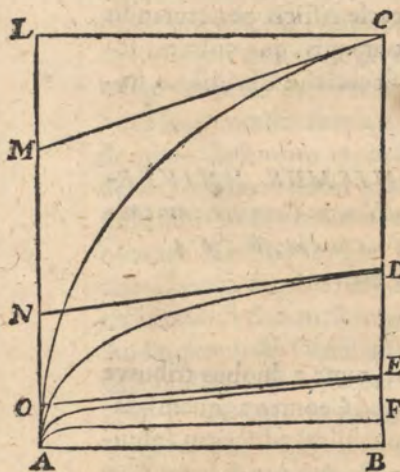
Cæterum scopus *Arnoldi* doctissimi, quantum nos perspicere possumus, versatur in eo, ut ostendat, res quibus Christianismus imprimis censetur, primis post Christum seculis sub truculentissimis gentium persecutionibus, omnium maxime floruisse, sed deinceps, Christianis Principibus ad imperii gubernacula admotis, sensum collapsas, posterioribus temporibus penitus concidisse, investis omnis generis superstitionibus, crudelitate, & erroribus, omnemque defectionem tantum non clero esse imputandam. An vero Auctor clarissimus singulis in relationibus ea, quæ certissima sunt, sectatus ubique fuerit; in

in exponendis rerum causis aliisque circumstantiis rem acu tetigerit; an vero juxta scopum aliqua in parte erraverit, sanctorumque Patrum admonitiones veluti rem in facto positam laudaverit; & quomodo ipsius lucubrationes in usum nunc sint convertendæ, iis relinquimus discutiendum, qui antiquitatibus ecclesiasticis perscrutandis suam collocant operam, quique totius compagis, qua cohæret sacrum ecclesiæ ædificium periti, quid ex usu sit ecclesiæ Christianæ, statuere prudenter & ex vero possunt.

JOH. BERNOULLI TETRAGONISMUS UNIVERSALIS Figurarum Curvilinearum, per Constructionem Geometricam continue appropinquantem. Addatur ad ea que in Actis 1694 mense Novemb. de eadem materia habentur.

Quod rarum olim & inusitatum fuerat, nunc a duobus tribusve lustris nihil vulgarius nihil tritius est apud Geometras, quam quadraturas spatiorum (algebraice non determinabiles) ad seriem infinitam, quod ultimum est refugium, revocare. Primus ego & forte solus publicavi Act. 1694 m. Novembr. seriem universalem pro omnibus sine discrimine spatiis quadrandis curvisque rectificandis, quam neque irrationalitas neque implicatio indeterminatarum impedit. Non moror, multoque minus responsione dignor, quicquid quidam obganat: sufficit tanto applausu præstantissimorum Mathematicorum exceptam fuisse, quod privata ipsorum literæ testatum reddunt, ut non sit cur ejus me poeniteat, quin potius & in publicum & in me injurius essem, si diutius in chartis meis latitare paterer hanc secundam methodum, quæ alteri priori multis occasionibus commode succenturiari potest, eo quod prior illa analytice expressa applicatu difficilis evadit, in exemplis ubi perplexus requiritur calculus; hæc vero quam nunc traditurus sum, nullam analysin respiciens, spatiorum magis minusve compositorum quadraturas pari simplicitate expedit, supposito tantum curvarum datarum datas esse vel dari posse tangentes, ipsamque curvam propositam jam descriptam esse: hic enim nullas expeditiones analyticas, quibus seriei termini explicentur, adhibeo, sed quod insolitum hactenus fuit quadraturas ita determinare, ipsa constructio geometrice-

metrica constanti lege eaque valde simplici in infinitum continuata exhibet veram rationem figuræ curvilinæ quadrandæ ad rectangulum circumscriptum.

Sit proposita figura curvilinea quæcunque ACB, cujus coordinatæ AB, BC; quæritur quam habeat rationem ad circumscriptum rectangulum EL; cui quæsito ego sic generaliter satisfacio: Ob datam curvam AC, datur ejus tangens CM; describatur ergo nova curva AD, hac lege ut ubique BD sit = semissi ipsius AM; hinc & hæc nova datur; jam fiat tertia AE, quæ eodem modo construatur ex AD, quo hæc ipsa AD constructa est ex AC, nimirum ut BE semper sit = $\frac{1}{2}$ AN. Eadem hac lege ex inventa tertia curva AE, describatur quarta AF, & ex hac quinta AG; tum sexta, septima, & hoc in

infinitum continuari intelligatur: Habebit rectangulum circumscriptum BL ad spatium curvilineum ACB eam rationem, quam dupla BC ad $BC + BD + BE + BF + BG + \&c.$

Quod si alternatio signorum magis arrideat, eni pluribus qui excogitari possunt, modum hunc alterum: Curvæ AD, AE, AF, AG &c. describantur hac conditione, ut ubique BD sit æqualis ipsi LM seu $AC - AM$; $BE = BD - AN$; $BF = BE - AO$ & ita consequenter; quibus factis dico rectangulum BL fore ad figuram curvilineam ACB, ut BC ad $BC - BD + BE - BF + \&c.$

Notare convenit, non opus esse integras designare curvas AD, AE, AF &c. quas majoris intelligentiæ gratia ita repræsentavi: minimæ enim earum portiunculæ prope BC ductæ sufficiunt ad determinandum intersectiones D, E, F, G &c.

Hoc etiam monendum, quando methodum ad praxin deducere lubet, in nonnullis exemplis ut in ipso circulo accidere, ut delineatis

jama

jam aliquot ex curvis AD, AE, AF reliquæ interfecent applicatam BC infra punctum B, & quidem ita ut punctum intersectionis magis magisque recedens a B, tandem ab eodem infinite distet, unde nihil determinati habebitur. Ne tamen hisce in casibus regula nostra fiat inutilis, suumque non sortiatur effectum, multis modis huic inconvenienti remedi licet, quorum tutissimus est, ut figura proposita transformetur (quod quomodo fieri debeat jam omnibus & vel tyroni notum est) in aliam quæ terminetur curva asymptotica; sciendum enim, hujusmodi spatia modo memoratæ incongruitati nunquam esse obnoxia.

Cæterum non prætereundum puto, quod notavi, interdum ubi spatia sunt absolute quadrabilia, seriem $BC + BD + BE + BF + \&c.$ in priori modo; vel $CD - DE + EF - FG$ in altero, fieri manifeste summabilem, unde quadratura terminis finitis sponte prodit: Ut quando curva proposita AC est ex parabolæ genere cujusvis gradus n , erit ex proprietate parabolæ BC ad AM in ratione constante n ad $n - 1$, & propterea curva AD, ut & omnes reliquæ AE, AF, AG, erunt parabolæ ejusdem gradus cum AC. Hinc per priorem modum series $BC + BD + BE + BF$ constituit vulgarem hanc progressionem Geometricam in infinitum descendentem,

$$\frac{1}{1} BC + \frac{n-1}{2n} BC + \frac{Q.n-1}{4nn} BC + \frac{C.n-1}{8n^3} \&c. \text{ cujus summa per}$$

communes regulas invenitur $= \frac{2n}{n+1} BC$. Dico itaque rectangulum circumscriptum esse ad spatium parabolicum ACB, ut $2 BC$ ad $\frac{2n}{n+1} BC$ id est ut $n+1$ ad n , & hoc perfecte congruit cum eo, quod

per infinitesimalem calculum jam diu repertum habemus; non enim ut aliquid novi, sed quatenus methodi hujus universalitatem commendat, huc refero: Pariter per posteriorem modum series $BC - BD + BE - BF + \&c.$ hanc producit progressionem Geometricam,

$$\frac{1}{1} BC - \frac{1}{n} BC + \frac{1}{nn} BC - \frac{1}{n^3} BC \&c. \text{ cujus summa} = \frac{n}{n+1} BC.$$

Habebit ergo rectangulum BL ad spatium ABC rationem, quam

$$BC \text{ ad } \frac{n}{n+1} BC \text{ id est } n \text{ ad } n+1, \text{ ut ante.}$$

Aaaa

AD

ADDITIO AD D. T. INTIMATIONEM DE EMENDATIONE ARTIS VITRIARIA.

Illis, quæ nuper in Actis. mense Augusto p. 346. seq. de vitrorum prægrandium formatione dicta sunt, non possumus quin adjiciamus, ab eodem artifice paratas fuisse adhuc duas tabulas vitreas rotundas, quarum una libras habet 220, diametrum septem ulnæ quadrantum, crassitiem quatuor pollicum; altera pondere suo æquat libras 300, cum ejus diameter sit quatuor fere pedum, crassities quinque pollicum, atque hanc nuperis nundinis Lipsiensibus in artificis dicti vitriaria taberna curiosorum oculis publice fuisse expositam.

DISSERTATIONES MEDICO-PHYSICÆ, DE ANTRIS LETHIFERIS, de Montis Vesuvii Incendio, de Stupendo Ossium Coaltu, de Immani Hypogastrii Sarcomate. Autore BERNARDO CONNOR, M. D. Seren. Polon. Regis Medico, e Regia Camera Parisiensis Societate.

Oxonii, apud Henr. Clements, A. 1695. in 8. plag. dimid. 27.

Quamvis hætenus, quicquid vastissimo suo sinu rerum mater Natura complexa est, ingenium hominum atque solertia studiosissime exquisiverit; infinita tamen adhuc esse, quæ cognoscere humanus animus possit, Auctor nobilissimus non dubitavit. Occasionem igitur iter faciendo opportunam nactus indagandi Naturam, studio, quanto potuit maximo in causas rerum inquisivit, & quatuor Dissertationibus Medico-Physicis illa, quæ observatu digna videbantur, publici juris facere, orbique erudito exponere voluit. Ordinem ab Auctore institutum in recensu earundem servabimus. Primam Dissertationem, quæ agit de Antris lethiferis, articulis absolvit undecim. Art. 1. terram universam nitide corpori humano comparans, meatus subterraneos ac cavernas a vaporibus produci suspicatur, qui ex constipatis ab hyemali gelu telluris spiraculis deorsum reverberati, terræ motus atque eruptiones causantur: non aliter, ac miasmata corporis nostri, poris a frigore constrictis præclusa, inordinatos procreant tumultus. Has vero cryptas latente halitu venefico sæpius scaturire, qui animalia facesque accensas, extinguat, spissum item malignumque emittere fumum, qui lethalis sit, negare non audeat: interim persuasum habet,

bet, esse quasdam, quæ, licet nulla virulentæ auræ suspicio adsit, mortem animantibus inferant; quarum effectum ex denegato aere elastico, hoc est, materia respiratori convenienti, ut in antlia pneumatica conspiciamus, produci verisimile credit. Art. 2. specificam virulentorum miasmatum naturam investigans, sola mineralia, præcipueque illa, quæ salina, aut sale acerrimo imprægnata sunt, (quicquid alii de mercurialibus & antimonialibus sentiant) existimat lethiferis aerem inquinare particulis posse. Illa vero fixa aut volatilia angulis solidis aut acutis sanguinem præter modum coagulare vel dissolvere arbitratur. Hinc pro majori minorive eorum copia, mortem subito vel paulatim animalibus inferri, stupendis comprobatur exemplis, quæ inter primarium est, quod Parisiis contigit. Fossiles, thesaurum in cella vinaria detegere cupientes, extinctos, inque situ naturali repertos fuisse narrat, ex vapore subtilissimo, accedente frigore, id accidisse credens. His tandem, si nondum mortem obierint, remedia convenientia adjungit. Art. 3. scrobes Charoneas, quæ spissam continuo eructant nubem, examinat, illasque non tam veneno, quam crassitie effluviis animalia e medio tollere facesque extinguere, sibi persuadet; statim enim ac liberiori exponantur aeri, sponte reviviscere conspexit, quod poruli vesicularum in pulmonibus, qui a vaporoso aere obstructi fuere, aperiantur, liberumque aeri concedant ingressum. Nec obstare ait, quod aliæ cryptæ subterraneæ, licet vapore spisso gaudeant, nihil afferant damni; cum experientia doceat, in his semper vel auram tenuem, ut in Cumanæ Sibyllæ antro, vel ventum haud exiguum, ut in Cracoviensibus salifodinis persensit, densum fumum detergere. In his denique si qui in deliquium animi incidunt, eos idoneis solatur remediis. Art. 4. examinatis cavernis, quæ aut virulenta materia aut fumo crassiori necant, aliam producit cryptam, quæ canicidio celebris, Italici la Grotte del Cane dicitur, quam alio plane modo lethalem credit. Hanc in fundo subviridescens, in superiori vero regione nativi terræ coloris se vidisse, modicumque calorem inibi sensisse testatur, figuram cryptæ ipsam, ut eo clarius res pateat, adjiciens. Ubi A. A. A. A. feralis Cavernæ facies & ingressus. B. B. B. B. altitudo spatii lethiferi & viridescens muri coloris. CC. æther subtilissimus & insensibilis, in horizontali linea a toto antri ambitu in cavitatem ejusdem ingrediens. D. D. D. D. regio cryptæ superior

TAB. IX
Fig. 1.

rior, in qua animantia vita fruuntur. Art. 5. experimentum vulgare cum cane, qui cavernæ immisus, in convulsivos motus & spasmos incidit ore hiante, paulo post in lacum, Agnanum dictum, reiectus sibi restituitur, exponit. Art. 6. sua quoque, quæ ipse fecit, commemorat experimenta. Columbam nempe in antri area detinuit, quæ languens fereque mortua, vitam aëri exposita recuperavit, e manibusque evolavit. Idem iterum iterumque alia columba canequæ expertus fuit. Aërem denique exploraturus inferiorem, bilance sumpta, unum illius brachium, contortis in nodum flaminibus, brevius reddidit, positumque in æquilibrio cum longiori, quod inferiori immisit aeri, vix ad sensum mutatum fuisse deprehendit. Art. 7. varias circa mortiferam foveæ hujus virtutem enarrat auctorum opiniones, omnibus fere venenosum halitum defendentibus, aliis tamen alkalina, aliis acidam potius naturam ipsi tribuentibus. Art. 8. nihil vero veneni hac in crypta quempiam suspicari posse, evincere conatur, quod columbæ intra cavernam mortuæ sanguinem in solito fluore retinuerint, & in alimentum a custode cryptæ hujus sumptæ fuerint. Cæteras Auctoris rationes adducere super sedemus. Art. 9. in eam abit sententiam, ut statuat, æthereum quendam & tenuissimum spiritum, aere communi longe subtiliorem, subire hujus foveæ regionem lethiferam, qui rapido motu suo vivificum remove aerem, animaliaque ac faces extinguere possit, idque experimento, si aer elasticus in antlia pneumatica extractus fuerit, fufius declarat. Hujus tamen auræ originem non perpendiculariter e terra esse, sed in linea horizontali e margine viridescantis parietis ad oppositum determinari, unde torrens æthereus parietibus respondens nascatur, persuasum habet. Latere vero dispersum quoddam seminium minerale vel marcasitam metallicam, cujus beneficio ingressum egressumque æther liberum inveniatur, haud ambigit. Modum circulationis a parietibus ad centrum, & vice versa a centro ad parietes perenni motu fieri, verisimile ipsi est. Art. 10. persuadet tandem sibi, perire animantia in hac caverna, quod aer elasticus sive crassior deficiat, h. e. quod innatans aeri sal, nitrosam indolem æmulans, sanguinem reducem ex venis crassescensque novo fermentaceo stimulo non rarefaciat. Quod ad flammam attinet, extingui eam putat, quod nulla sit aeris gravitas, quæ comprimat particulas igneas cogatque (ut conica testatur figura,) in se invicem.

Nam

Nam licet aer non absolute necessarius videatur ad flammam eliciendam, (ut pulvis pyrius docet, cujus granula disseminata, extracto aere crassiori in antlia pneumatica in flammam & auram fumosam abeunt) requiritur tamen, ut flamma aliunde generata diu conservetur. Nitrum acreum, quod Mayow aliique strenue defendunt, ejusque defectu interire animalia credunt, rejicit, quod omnes præparationes nitri, quomodocumque cum sanguine mixtæ fuerint, ipsum coagulent, hincque inspiratæ ejus particulæ motum sanguinis retardare necessum habeant. Art. 11. de locis subterraneis sive fodinis disserit, in quibus artifices quidem libere respirant, paulo post vero in varios prolabantur morbos. Id quod inde fieri credit, quod pulmonum vesiculæ arenulis vel alia spissa materia infarciuntur, aut quod sanguis acrimoniam acquisiverit. His generalem adjicit curam.

Secundam aggredimur Dissertationem, cujus titulus est Mons Vesuvius, & novissimum ipsius incendium, quod contigit A. 1694. Ad summum montis Vesuvii fastigium, circa Idus Decembris A. 1693, maximo cum labore, per instabiles atque arenosos cineres, Auctor ascendit anhelus, lapideæque naturæ materiam, ferreis præprimis particulis gravidam, e barathro ejus tum temporis ejectam deprehendit; quare incendia hæc a ferro, sulphure & nitro forsitan excitari opinatur. Eructantem vero peculiare quid Vesuvium A. 1694 (Romæ tum erat) examinat diligentius, recensetque, montem per triduum diu noctuque ardentissimas flammis spissasque fumi nubes evomuisse, quarto strepitu conflagrasse minori, quinto igneum liquefacti metalli flumen ex apice ad mare devolvissæ, quod jussu Proregis fovea exceptum fuerit. Hunc torrentem mineralem ad distantiam unius miliaris in materiam solidam concrevisse. Superius stratum levius, materiam vero fundum tenentem longe graviorem splendidioremque ad metalli naturam propius accessisse. Massam igitur hanc malleo percussam in pulverem abiisse videns, non unius esse substantiæ, imo nitro & antimonio abundare conjecit: confirmatusque experimento, facto a D. Scaly Anglo, (qui materiam liquefactam in vasculum efformavit, cui vinum rubrum infusum famulo propinavit, quo sumpto ille bis evomuit) concludit, emeticum vinum regulinis antimonii particulis rigidisque nitri cuspidibus fuisse aculeatum. Denique e terræ visceribus nova quotidie generari mixta, ex hoc Vesuvii phænomeno

Aaaa 3

evin-

Diff. II.

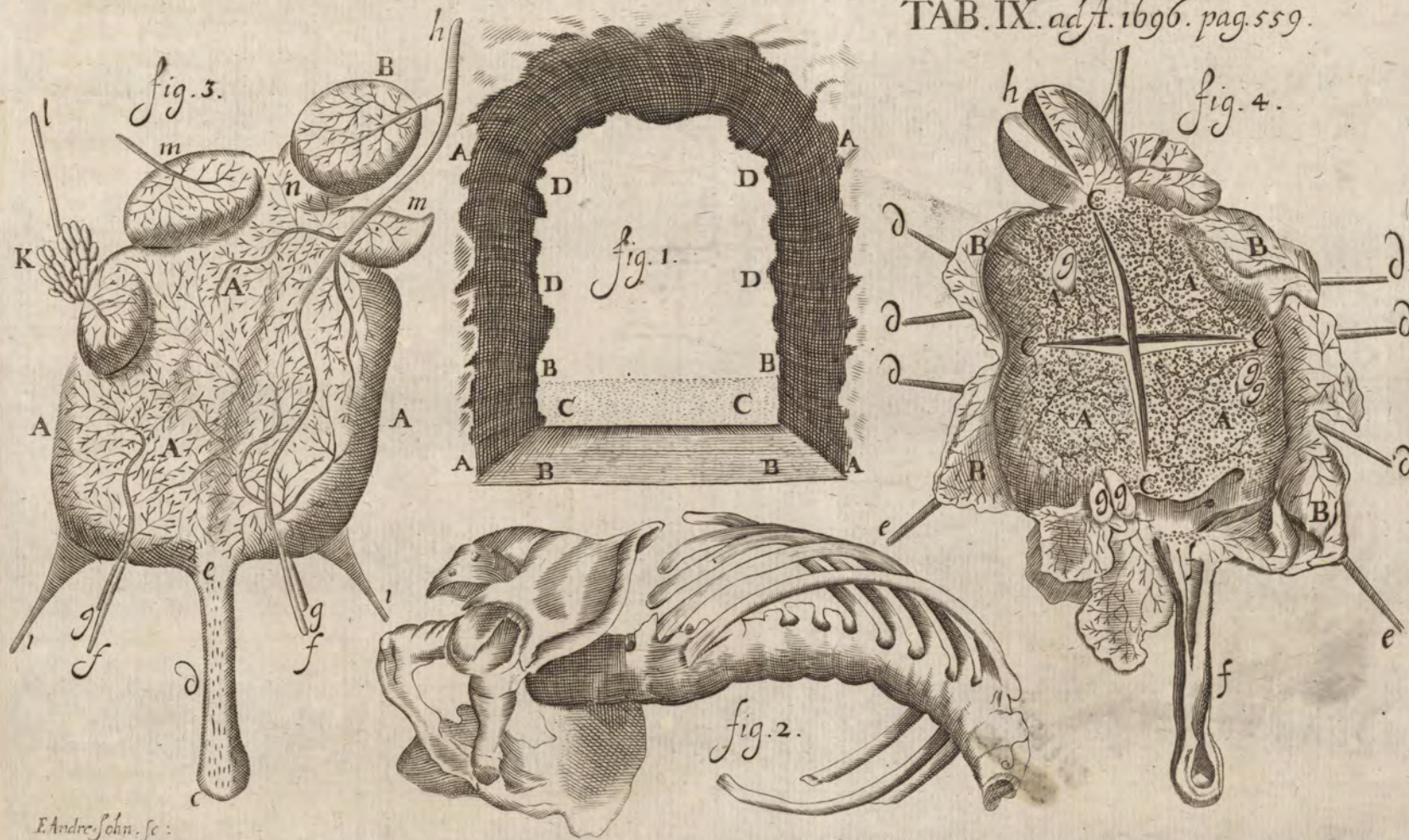
evincere conatur contra illos, qui omnia mineralia a creato mundo fuisse statuunt.

Diff. III.

Tertia Dissertationi conscribenda de stupendo ossium coalktu anam dedit sceleton humanum, quod Parisiis apud D. Molalli videre ipsi licuit, cujus ossa omnia in unum combinata erant. Descriptio cadaveris hæc est: ossa omnia trunci humani, qui ex vertebrais dorfi & lumborum, costis, ossibus sacro & innominatis alias compositus est, intime unita non nisi unicum monstrarunt corpus figuræ semicircularis. Costarum extrema, quæ sterno adherent, deorsum ad hypogastrii regionem inclinarunt, osque ilium attigerunt. Inspiciatur figura ipsa, quam hic exhibemus. In Campania truncus repertus fuisse dicebatur. Sententiis aliorum, qui ab acido, sale, aquis petrificantibus, spiritu ossifico &c. hanc ossium coherentiam deducebant, rejectis, suam hac de re declarat mentem. Curvaturæ vero primum originem indagat, a qua hoc ossificium fuisse ostendit. Explicata itaque formatione foetus naturali, præter naturam, si forte ab ambientibus partibus in una sui parte embryo comprimatur magis quam alia, truncum in figuram curvam determinari, verisimile credit. Incurvato hunc in modum trunco, costas necessario ad os ilii & pubis accedere, neminem latet, qui modo pectus cum capite ad genua flectere velit. Ex hac compressione non potuit non ex mente Auctoris impediri sanguinis & humorum inter fibras coarctatas circulatio, quæ sicæ in osseam necessario abeunt substantiam. Costarum cartilagine & ligamenta facile indurari potuisse suspicatur, quod foetus in utero non respiret. Majoris difficultatis fuisse putat, quomodo talis homo natus vivere, diu ac respirare potuerit, cum pectus propter continuationem costarum cum vertebrais minus commode dilatare potuisset. Verum passionibus hystericis atque apoplexia correptos censet satis testari, haud magnam abdominis dilatationem requiri, ut sufficiens ingrediatur aer. Ad hæc costæ sternum versus, quarum cartilagine non erant ossificatæ, motum suum retinebant. Accedit, quod sanguinem alimentum auctum per foramen ovale & canalem arteriosum, structura trunci idem satis urgente, cursum servasse suum, nullum sit dubium.

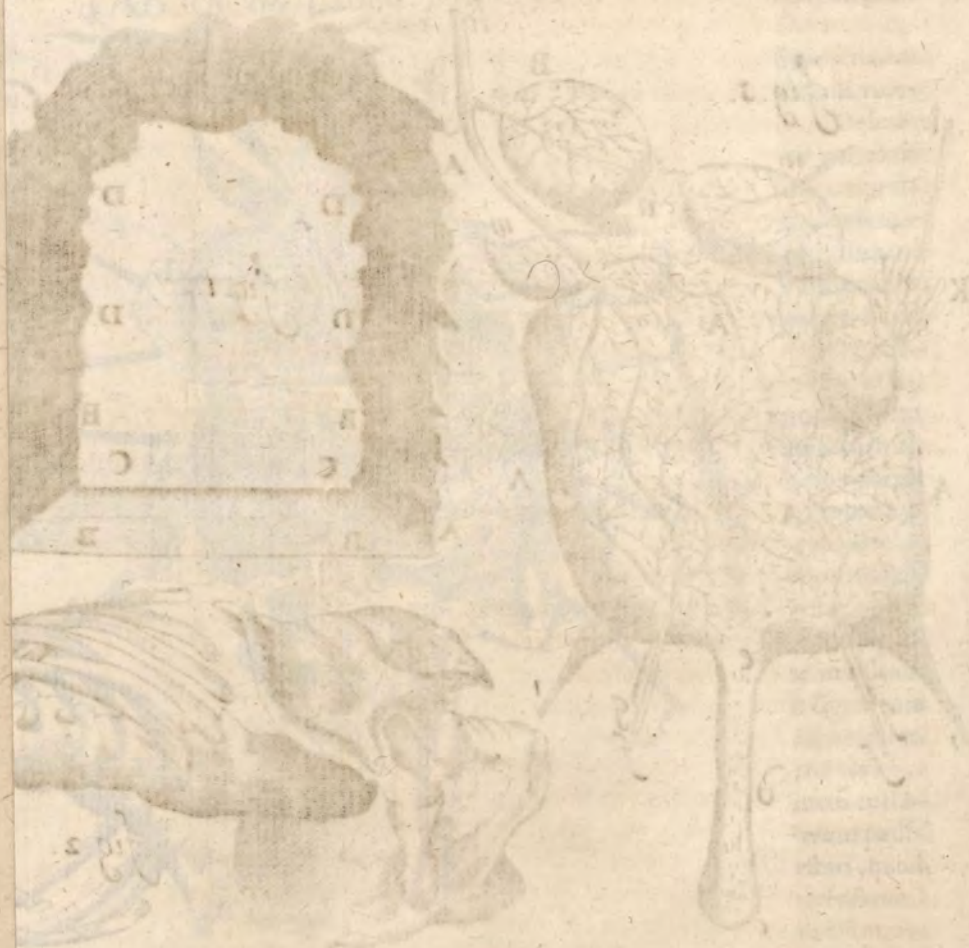
Diff. IV.

Quarta se denique offert Dissertatio, quam de immani uteri sarcomate conscripsit. Materiam suggessit vidua quinquaginta circiter & septem annorum, quæ, cum ejus hypogastrium maritus ebrius

TAB. IX.
Fig. 2.

E. Andre. Joh. sc.

TAB. IX. ad A. 1696. pag. 559.

ebrius pede percussisset, suppressis hinc mensibus, successu temporis in fumorem horrendæ molis incidit, quem viginti quinque annos sustinuit. Mortuam aperuit Auctor clarissimus, observavitque aquæ rubsalsæ & subrubicundæ paululum exiisse ex abdomine, uterum peritonæo adnexum fuisse, vasa hypogastrica præter modum tumida, venam cavam intestini crassi instar ampliata extitisse, nervosque uteri externam ipsius superficiem circumdedisse; in cujus cavitate carneam molem conspexit, quæ præter modum in sinistra parte extensa, ovarium destruxit. Cultello anatomico porro explorans uterum, glandulosam huius membranam detegere non potuit; quare glandulas in hanc surrexisse molem tot annorum spatio suspicatur, confirmatus in eo ex conspecta insertione vasorum uteri sanguineorum in massæ centrum. Ex figuris res erit clarior.

TAB. IX.

Figura 3. exhibet totum tumorem utero circumdatum, ubi matricis cum appendicibus apparet.

Fig. 3.

A. A. A. A. Tumor in utero inclusus sine incisione facta.

B. Tuba sinistra tumefacta, sine ovario & ligamento.

C. Orificium externum vaginæ.

D. Vagina integra sine incisione.

E. Orificium internum uteri semi-apertum.

F. F. Duæ venæ hypogastricæ, quæ serpunt supra uterum.

G. G. Duæ arteriæ hypogastricæ.

H. Vena spermatica inosculata cum vena hypogastrica.

I. I. Duo ligamenta rotunda.

K. L. Ovarium dextri lateris cum suo ligamento.

M. M. Duo processus laterales tumoris.

N. Nervorum fasciculi & vasa, quæ hic tumorem stringunt.

Fig. 4. apertum & in medio incisum tumorem representat.

Fig. 4.

A. A. A. A. Substantia tumoris aperta, ubi apparent globuli, quos cum microscopio detexit, & innumera filamenta vasculosa.

B. B. B. B. Uterus separatus & ad latera revolutus.

C. C. C. C. Incisio in medio tumore facta.

D. D. D. D. D. D. Vasa sanguinea, quæ subeunt & perforant uterum devolutum, & in massam ingrediuntur.

E. E. Ligamentum rotundum reversum.

F. F. Orificium internum uteri, & vagina aperta.

G. G. G. G. Sinus, vel cavernosi ventriculi molis carneæ.
 H. Caput tumoris incisum.
 Portionem denique massæ hujus decoxit, & microscopio globulos filamentaque exilia, quæ inter globulos percurrerant, Spectatoribus ostendit, quæ massam texturæ fuisse glandulosæ satis evincere opinatur. Originem hujus sarcomatis a timore percussioneque pedis derivat. Quippe retardatum ex timore sanguinis motum effecisse censet, ut, cum crassior hinc præterque modum inspissatus sanguis permeare glandulas fibrasque carneas nequeat, mensium suppressio tumorque productus fuerit. Objectionibus, quod nervi requirantur, ad tale quid perficiendum, qui tamen nulli aderant, obicem ponit, instando, molas absque nervis fieri in utero. Mortuam censet, quod tumor in tantam excrescens molem compresserit venam cavam, sanguinisque motum turbaverit. Ex his denique concludere nullus dubitat, omnes tumores ab interrupto vel suppressio humorum circuitu generari.

LECTORI BENEVOLO, PROFUNDIORIS IN-
 primis Matheſeos Cultori, Salutem!

Proposuit in hisce Eruditorum Actis mense hujus anni Junio, pagina 269, Vir clarissimus Dn. Jo. Bernoulli, Mathematicum hoc tempore in Academia Gröningensi Professor Publicus, Problema novam, & ad ejus solutionem Mathematicos invitavit, pollicitus senet eam publicaturum, si elapso hoc anno nemo alius eam promulgaverit. Cum verò hæcenus nemo quicquam ad nos transmiserit, quod ad problematis illius solutionem spectaret, & dignum tamen problema videretur, quod aliorum, ad quos forte Junius Actorum nostrorum mensis nondum pervenit, ingenia exerceret, atque persuasum insuper haberemus, in Gallorum etiam & Italorum Ephemeridibus idem problema propositum interea fuisse, & ad plurimum adeo notitiam pervenisse; prorogandum terminum celeberrimus Bernoullius censuit, solutionem suam ad festum usque Paschatos anni proximi suppressurus. Itaque spatium Mathematicis suppetit, experiendi vires suas, & Problematis, ubi eam consecuti fuerint, solutionem, seu in Actis hisce nostris, seu in exterorum Diariis cum publico communicandi.

INDEX

INDEX AUCTORUM

quorum Libri aut Inventa hoc volumine recensentur.

I. Libri Theologici & ad Historiam Ecclesiasticam spectantes.

- DE Aguirre (Josephi Saenz) Cardinalis Collectio Maxima Conciliorum omnium Hispaniæ & Novi Orbis. 120.164.214.217
 Alciati (Andrea) Epistola ad Bernardum Mattium contra vitam monasticam. 290
 Anonymi Dissertatio de jejunio ante Pascha celebrando. 414
 Anonymi Tractatus de Religionis Christianæ, prout in sacris literis traditur, Rationalitate. 463
 — — Vindicia Tractatus illius contra imputationes Jo. Eduardi. 469
 Arnoldi (Gothofredi) Charitas primæ Ecclesiæ Christi. 546
 Baieri (Joh. Wilhelmi) solida Demonstratio, quod Lutherani nec schismatis, nec hæreseos accusari jure queant. 314
 Calixti (Friderici Ulrici) Historia Immaculæ Conceptionis B. Mariæ Virginis. 285
 Carpzovii (Samuelis Benedicti) Prefatio ad librum Hauboldi a Milidiz de Vita & Morte Filiorum Dei. 239
 Clerici (Johannis) Translatio & Paraphrasis Exodi, Levitici, Numerorum & Deuteronomii, cum Commentario &c. 113
 — — Tractatus de Incredulitate, in quo causæ generales, quæ ad rejiciendam Religionem Christianam Incredulos commovent, examinantur &c. 272
 De la Croix Status præsens Nationum & Ecclesiarum Græcarum, Armeniarum & Maronitarum. 4
 Cyrilli Alexandriæ Archiepiscopi contra impium Julianum Libri X. 489
 Van Dale (Antonii) de origine & progressu idololatriæ: de vera ac falsa prophetia: de divinationibus idololatricis Judæorum. 446
 B b b b Eduar-

- Eduardi (Joannis) Socinianismus delarvatus, sive Dissertatio opposita
Auctoris anonymi libro de Rationalitate Religionis Christianae. 467
- Euthymii Zigabeni liber contra Massalianorum haeresin. 298
- Gregorii (Francisci) Doctrina Gloriosa Trinitatis, non explicata qui-
dem, attamen confirmata. 533
- Guffetii (Jacobi) Doctrina Jacobi Apostoli de viva deque mortua fide
evoluta. 407
- Hannemanni (Jo. Ludovici) Commentarius de Appellatione ad Vallem
Josphat. 227
- Janningi (Conradi) Apologia pro Actis Sanctorum contra P. Sebastia-
num a S. Paulo. 131
- Ittigii (Thomae) Appendix Dissertationis de Haesiarchis ævi Apostolici
& Apostolico proximi, cui accedit Heptas Dissertationum selecta
Historiae Ecclesiasticae capita illustrantium. 105
- Kortholti (Christiani) Pastor Fidelis, seu Opusculum de Officio Mini-
strorum Ecclesiae. 7
- Leydekkeri (Melchioris) de Historia Jansenismi Libri VI. 17
- Loefcheri (Casparis) Aمانitates Evangelicae. 217
- Lundii (Joannis) Descriptio Tabernaculi sancti, Templique Hierosoly-
mitani primi pariter ac secundi. 319
- Luzancy Animadversiones ad varia scripta nupera a Socinianis publi-
cata. 564
- A Miltiz (Hauboldi) Dynastie in Scharsenberg &c. Vita & Mors Filio-
rum Dei ad ductum. Col. III. 3. 4. delineata. 238
- De La Mothe (C. G.) Tractatus de Inspiratione sacrorum librorum
Novi Testamenti. 153
- Nichols (Gulielmi) Collatio cum Theista. 537
- Noris (Henrici) Cardinalis Historica Dissertatio de Uno ex Trinitate
carne passio. Accedunt Historiae Pelagianae ab Anonymi Scrupulis
Vindicatae. 508
- Papebrochii (Danielis) Responsio ad Exhibitionem errorum per Seba-
stianum a S. Paulo A. 1693. Coloniae editorum. 500
- Patricii (Simonis) Commentarius in Genesin. 195
- Du Pin (Lud. Ell.) Nova Bibliotheca Scriptorum Ecclesiasticorum To-
mus VII. 31
- Rhen-

- Rhenferdii (Jacobi) Comparatio anniversariae expiationis Pontificis
M. in V. T. cum unica & aeterna expiatione Jesu Christi. 393
- Von Sanden (Bernardi) Responsio ad Dubia M. Jo. Ern. Grabii. 317
- Schmidt (Sebastiani) Nova Versio Bibliorum Sacrorum. 350
- De Sfondratis (Caesestini) Cardinalis Innocentia Vindicata, in qua
ostenditur, S. Thomam pro immaculato conceptu Deiparae scri-
psisse. 283
- Sheringami (Roberti) Joma. Codex Talmudicus de Sacrificiis &c. La-
tine versus & commentariis illustratus. 393
- Sonntagii (Christophori) Triphyllum Assertionum de Intinctione pa-
nis Eucharistici in vinum. 358
- Speneri (Philippi Jacobi) Evangelica Ecclesiae Vindicatae adversus cul-
pam schismatis. 303
- Sterringa (Julii) Animadversiones Philologico-Sacrae in Pentateu-
chum. 12
- Teelmanni (Henrici) Commentarius in caput XVI Evangelii Lucae &
alias Sacri Instrumenti partes. 95
- A Til (Salomonis) Continuatio Atrii Gentium, fundamenta Legis
Mosaicae cum sana ratione concilians &c. 294
- Tollii (Jacobi) Insignia Itinerarii Italici, quibus continentur Antiqui-
tates Sacrae. 297
- Vitringæ (Campegii) de Synagoga Vetere Libri tres. 66
- Whartoni (Henrici) Historia de Episcopis & Decanis Londinensibus
& Assavensibus. 425
- Witkii (Hermannii) Animadversiones Irenicae ad controversias, quae sub
infaustis Antinomorum & Neonomorum nominibus in Britannia
nunc agitantur. 378

II. Juridici.

- Bergeri (Jo. Henrici) Lex II. Cod. Qui & adv. quos in integrum restit. 518
- Harprechtii (Ferdinandi Christophori) Consiliorum Tubingen-
sium Volumen I. 183
- — Volumen II. 432
- Nicolai (Jo. Georgii) Resolutiones Casuum Juris dubiorum practicae. 62
- B b b b 2 Reyheri

- Reyheri (Samuelis) *Dissertatio Juridico-Statica de tribus argenteis nummis.* 86
 Schubartii (Georgii) *de Fatis Jurisprudencia Romana Exercitationes Academicæ.* 427

III. Medici ac Physici.

- Clerici (Joannis) *Physica, sive de Rebus Corporeis Libri V.* 453
 Connor (Bernardi) *Dissertationes Medico-Physicae de Antris Lethiferis, de Montis Vesuvii incendio &c.* 554
 Creech (Thomæ) *Notæ ad T. Lucretium Carum de Rerum Natura.* 149
 Fontanæ (Cajetani) *Institutio Physico-Astronomica.* 207
 Franci (Georgii Friderici) *de Franckenau Onychologia curiosa, seu de Unguibus Tractatio Physico-Medica.* 15
 Gaubii (Johannis) *Epistole problematice III.* 270
 Græbneri (Davidis) *Medicina Vetus restituta, seu Paragraphe in Theodori Craanen Tractatum de Homine.* 147
 Grew (Nehemiæ) *Tractatus de Salis Cathartici amari in aquis Ebeshamensibus Natura & Usu.* 458
 Titi Lucretii Cari *de Rerum Natura Libri VI. cum interpretatione & Notis Thomæ Creech.* 449
 De Moor (Bartholomæi) *Cogitationes de Instauratione Medicina.* 370
 Ortlob (Job. Friderici) *Historia partium & œconomia hominis secundum naturam.* 161
 Ramazzini (Bernhardi) *Ephemerides Barometrice Mutinenses anni 1694, una cum Disquisitione causæ ascensus & descensus in Torricelliana fistula.* 41
 Raynaldi (Francisci) *Tractatus de Febribus malignis & purpuratis.* 179
 Ridley *Anatomia Cerebri.* 201
 Riedlini (Viti) *Linea Medica singulos per menses quotidie ducta.* 474
 Scaramucci (Job. Bapt.) *Theoremata Familiaria de Physico-Medicis lucubrationibus juxta leges mechanicas.* 524
 Schelhammeri (Güntheri Christophori) *Ογκολογία parva, seu de humani corporis tumoribus eorumque legitima curandi ratione liber.* 219
 De

- De Tschirnhaus (Ehrenfried Waltheri) *Intimatio singularis novæque emendationis Artis Vitriariae.* 345

IV. Mathemateci.

- Beckii (Matthiæ Friderici) *Ephemerides Persarum Latine versæ & Commentariis illustrata.* 528
 Bernoulli (Jacobi) *Observatiuncula ad ea quæ nupero mense Novembri de Dimensionibus Curvarum leguntur.* 260
 — — *Constructio Generalis omnium Curvarum transcendentium ope simplicioris Tractoriæ & Logarithmica.* 261
 — — *Problema Beaunianum universalis conceptum.* 332
 — — *Complanatio Superficierum Conoidicarum & Spheroidicarum.* 479
 Bernoulli (Johannis) *Demonstratio Analytica & Synthetica suæ Constructionis Curvæ Beaunianæ.* 82
 — — *Supplementum defectus Geometriæ Cartesiana circa Inventionem Locorum.* 264
 — — *Tetragonismus universalis Figurarum Curvilinearum, per Constructionem Geometricam continuo appropinquantem.* 551
 Bontempo (Jo. Andrea Angelini) *Historia Musica complexa plenam cognitionem Theoriæ & Praxeos antiquæ Musicæ Harmonicæ &c.* 241
 Cassini (Joannis Dominici) *Meridiana Templi S. Petronii ducta & preparata ad Observationes Astronomicas.* 93
 Fontanæ (Cajetani) *Institutio Physico-Astronomica.* 207
 Gregorii (Davidis) *Catoptrica & Dioptrica Sphærica Elementa.* 337
 Leibnitii (Godfridi Guilhelmi) *Notatiuncula ad Acta Decemb. 1695.* 145
 Marchetti (Angeli) *Natura Rationis & Proportionis nova methodo explicata.* 244
 De Morettis (Cajetani) *Firmamentum novissime denudatum.* 118
 Nieuwentiit (Bernardi) *Analysis Infinitorum, seu Curvilinearum Proprietates ex Polygonorum natura deductæ.* 80
 Ozanam *Recreationes Physica & Mathematica.* 85
 Bbb 3 Sey-

- Seyleri (Jo. Christiani) *Parallelismus Architectorum celebriorum*. 476
 De Tschirnhaus (Ehrenfried Waltheri) *Intimatio singularis novaeque emendationis Artis Vitriariae*. 345
 — — *Responsio ad Observationes Dnn. Bernoulliorum, quae in Act. Erud. mense Junio continentur*. 519
 — — *Additio ad Intimationem de emendatione artis vitriariae*. 556
 Wallis (Joannis) *Opera Mathematica*. 249

V. Historici, Geographici &c.

- Anonymi *Historia praeliorum a Francis ab initio eorum Monarchiae usque ad haec tempora editorum*. 151
 Anonymi *Historiae Anglicanae Compendium*. 296
 Anonymi *Historia optimorum pictorum tam inter veteres quam recentiores*. 76.80
 Aurelianensis (Petri Josephi) *Historia conversionum Angliae a primis Monarchiae initiis*. 362
 Blackmore (Richardi) *Poema Heroicum de rebus gestis Arthuri Britannum Principis*. 224
 Boecleri (Jo. Henrici) *Historia Universalis quatuor primorum a nato Christo seculorum*. 74
 Camdeni (Guilielmi) *Britannia, cum Additionibus Edmundi Gibsoni*. 188
 Cellarii (Christophori) *Historia nova, hoc est XVI. & XVII. seculorum*. 426
 De La Croix *Status praesens Graecorum, Armeniorum & Maronitarum sub Imperio Turcico*. 4
 Du Fresnoy *Censura pictorum hujus & superioris seculi*. 76
 Gibsoni (Edmundi) *Additiones ad Guil. Camdeni Britanniam*. 188
 Gronovii (Jacobi) *Notae in Pomponium Melam aliosque Geographos antiquos*. 430
 Helwichii (Georgii) *Genealogia Gentis Kolbianae seu Wartenbergicae*. 91
 Julii Honorii *Oratoris Excerpta Cosmographiae a Jac. Gronovio nunc primum edita*. 430

Laudi

- Laudi (Guilielmi) *Historia Motuum Angliae & Inquisitionis contra se instituta*. 139.
 Menzelii (Christiani) *brevis Chinesium Chronologia*. 199
 Monconysii *Itinera quinque voluminibus descripta*. 1
 Pedrusii (Pauli) *Cesares aurei, collecti in Museo Farnesiano, & evulgati, cum conveniente iis interpretatione*. 57
 Pomponii *Mela Libri III. de Situ Orbis &c.* 430
 De Pufendorf (Samuelis L. B.) *de Rebus gestis Friderici Wilhelmi M. Electoris Brandenburgici Commentarii*. 234
 Temple (Guilielmi) *Introductio in Historiam Angliae*. 420
 Thucydidis *de Bello Peloponnesiaco Libri VIII, curante Jo. Hudsono*. 341
 Tollii (Jacobi) *Insignia Itinerarii Italici*. 297
 Whartoni (Henrici) *Vita Guilielmi Laudi ab eo ipso descripta, Actaque alia ad illius Historiam spectantia*. 140. 145

VI. Philologici & Miscellanei alii.

- Aeschinis *contra Ctesiphontem Oratio*. 438
 Alciati (Andreae) *ad Bern. Mattium Epistola: Epistola item Vartorum, edente Ant. Matthaeo*. 290
 Aristophanis *Comediae duae, Plutus & Nubes, cum scholiis Gracis*. 438
 Bacchini (Benedicti) *de Sistris eorumque figuris Dissertatio*. 246
 Barii (Nicolai) *Ornithophonia, sive Harmonia Melicarum Avium Carmine Latino-Germanico decantatarum*. 48
 Battierii (Samuelis) *Specimen Philologicum, seu Observationes in Laertium, Euripidem &c.* 386
 Begeri (Laurentii) *Thesaurus Brandenburgicus selectus, seu Gemmarum & Numismatum Graecorum series commentario illustrata*. 433
 Blackmore (Richardi) *Poema Heroicum de Principe Arthuro*. 224
 Boyle (Caroli) *Annotationes ad Epistolas Phalaridis*. 102
 Buddei (Jo. Francisci) *Dissertationes Academicae de praecipuis Stoicorum in Philosophia Morali erroribus*. 484

Cice-

Ciceronis (Marci Tullii) Libri de Officiis, ex recensione Thoma Cockman.	413
— — De Oratore Libri, ex recensione ejusdem.	414
Colomessii (Pauli) in Gyraldi Dialogos de Poetis Animadversiones.	239
Demosthenis de Corona oratio.	438
Dryden (Gulielmi) Comparatio Poeseos & Graphica Artis.	76
Facs (Joannis) Commentarius in Gyraldi libellum de vario veterum se- peliendi ritu.	230
Frencelii (Abrahami) de Originibus Linguae Sorabicae Libri II. Caput II.	92
Du Fresnoy Ars Graphica.	76
Gorlæi (Abrahami) Dactyliotheca cum explicatione Jacobi Gronovii.	302
Gregorii Nazianzeni Carmina Cygnea inedita.	298
Gronovii (Jacobi) Nota ad Harpocratonis librum de Vocibus.	347
Gyraldi (Lili Gregorii) Opera omnia.	229
Harpocratonis de Vocibus liber.	347
Ab Hoffinanswaldau (Christiani) Carmina.	174
Homeri Ilias, & in eam Scholia.	440
Juliani Imperatoris Opera omnia, cum variorum Notis.	489
Kolbii (Johannis Casimiri) de Wartenberg Paterna ad Liberos Institu- tio.	89
Miltoni (Joannis) Opera Poetica, cum notis Anonymi ad Poema He- roicum, cui titulus: Paradisus amissus.	226
Neumannii (Casparis) Genesis Linguae Sanctae Veteris Testamenti.	399
Omeisii (Magni Danielis) Ethica Platonica.	329
Palearii (Aonii) Verulani Opera.	43
Paschii (Georgii) Schediasma de curiosis hujus seculi inventis.	390
Phalaridis Agrigentinarum Tyranni Epistola.	101
Reyheri (Samuelis) Dissertatio de tribus argenteis nummis, iisque uncialibus antiquissimis.	86
Smithi (Thome) Catalogus librorum manuscriptorum Bibliothecae Cottonianae.	441
Span-	

Spanhemii (Ezechielis) Observationes ad Juliani Imperatoris opera.	489
Stuckii (Joannis Guilielmi) Antiquitatum Convivialium Libri III, & Sacrorum Sacrificiorumque Gentium Descriptio.	103
De Vries (Gerhardi) Exercitationes Rationales de Deo &c. Accedit Diatriba de Cogitatione ipsa Mente, & altera de Ideis rerum, innatis.	339
Wächtleri (Christoffridi) ad Virum Illustrem Dn. I. A. Birnbaumium Epistola.	375
Weisii (Christiani) Quaestiones Logicae & Ethicae.	483
Wesenfeld (Arnoldi) Georganica animi & vite.	388

INDEX RERUM NOTABILIORUM in hoc Volumine obviarum.

Acta Sanctorum, quae a Patri- bus Societatis Jesu eduntur, defensa. 131. 500. sqq.	Ælianus emendatus. 388
variis scriptis oppu- gnata. 500. seq.	Aer num levior pluviae tempore? 42. seq.
De Adami lapsu sententia parado- xa Anonymi. 463	levior Austro flante. 42
Advocatus ad praestandum patro- cinium a judice compelli potest. 65	gravior spirante Borea. 42
ratione salarii in illa re quam patrocinio suo conservavit, ceteris creditoribus praefertur. 65	frigidus in petechiis quandoq; innoxius. 475
Ægyptia æra. 527	Aeræ sphaera altitudo non deter- minabilis ex crepusculorum ob- servatione. 213
	Aereum nitrum rejectum. 557
	Aeri nitrosa inest materia & sul- phurea. 556
	Aerianis male comparati Lutherani 312. seqq.
	Cccc Æschy-

<i>Æschylus emendatus.</i>	350	<i>Angliæ sub Carolo I. motuum ori-</i>	
<i>Æstus maris notabilis.</i>	191	<i>go.</i>	140. seq.
<i>a fermentatione aquæ</i>		<i>Antiquitates illustrata.</i>	189.
<i>marinæ.</i>	213		seq.
<i>Æternitas mundi refutata.</i>	538. seq.	<i>Conversionum a primis</i>	
<i>De Affectibus doctrina Stoico-</i>		<i>Monarchiæ initiis Hi-</i>	
<i>rum.</i>	486	<i>storia.</i>	362. seqq.
<i>Affectuum natura & varia ge-</i>		<i>sub Saxonis Regibus fe-</i>	
<i>nera.</i>	388. seq.	<i>licitas.</i>	424
<i>Agobardus num Coepiscopus, an</i>		<i>In Angliæ Historiam Introductio</i>	
<i>Chorepiscopus Leidnadi fuerit?</i>	38	<i>Guilielmi Temple.</i>	420
<i>Alexander VII Pontifex num im-</i>		<i>Anglicanæ classis conditio diversa.</i>	
<i>maculatum B. Mariæ Virginis</i>			191
<i>conceptionem omnibus absolute</i>		<i>Historiæ compendium</i>	296
<i>credendam injunxerit?</i>	286. 288	<i>Animalis motus absque concursu</i>	
<i>Alexander (Natalis) ab eruditio-</i>		<i>sanguinis perficitur.</i>	206
<i>ne laudatus.</i>	505	<i>Animam particulam essentia Di-</i>	
<i>Algebra.</i>	3	<i>vine quintam statuerint?</i>	484
<i>Algebraica Cartesii ex Harriotto</i>		<i>Anteri Papæ ad Baticæ & Tole-</i>	
<i>desumpta.</i>	256. seq.	<i>tanae provinciæ Episcopus epi-</i>	
<i>Allatius (Leo) notatus.</i>	360	<i>stole vindicata.</i>	128
<i>Alvi adstrictio in morbillis innoxia.</i>		<i>Antinomorum & Neonomorum</i>	
	475	<i>in Angliæ lites.</i>	378. seq.
<i>Amadeus Pacificus, liber Petri Mo-</i>		<i>Antra absq. veneno letifera.</i>	555
<i>nadi a Bzovia totus pene de-</i>		<i>Aortæ trunci haud duo.</i>	271
<i>scriptus.</i>	505	<i>Aplanarii cur Orthodoxi Mani-</i>	
<i>Ambitione multi ad repudiandam</i>		<i>chæis dicti?</i>	301
<i>religionem Christianam indu-</i>		<i>Apostoli Θεόπνευστοι, & quomodo?</i>	
<i>cuntur.</i>	274		156. 158
<i>Analysis infinitorum.</i>	80	<i>Apostolicorum Canonum aucto-</i>	
		<i>ritas sub examen vocata.</i>	123
<i>differt ab A-</i>		<i>Apostolorum Pseudepigrapha.</i>	107
<i>rithmetica infinitorum.</i>	252	<i>Epistola cui usui?</i>	468.
<i>Anastasius Bibliothecarius quo-</i>			470. 472
<i>rumnam Pontificum Vitas scri-</i>			
<i>pserit?</i>	40		

<i>In Apothecæ mercibus num mari-</i>		<i>vertebralis in calvariam</i>	
<i>tus uxori succedat?</i>	65	<i>ingressus.</i>	202
<i>Appellandi jus ad Pontificem Ro-</i>		<i>scroti, periosii, costarum</i>	
<i>manum, antiquum.</i>	125. seq.	<i>& pleura, itemque peri-</i>	
<i>Appellatio ad Vallem Josaphat</i>		<i>cardii & mediastini.</i>	271
<i>num licita?</i>	228. seq.	<i>Arteriarum per substantiam cordis</i>	
<i>Aqua styptica.</i>	223	<i>& tunicas aortæ dirimatio.</i>	271
<i>regia cur aurum, non alia</i>		<i>Arteriola cerebri nova.</i>	202
<i>metalla solvat?</i>	456	<i>De Arthuro Britonum Principe</i>	
<i>Aquæ in festo Tabernaculorum</i>		<i>Poema Heroicum.</i>	224. seq.
<i>quotannis oblata.</i>	395	<i>Articulatio in medio carpi.</i>	224
<i>noctu ex sententia Hebræo-</i>		<i>Artuum amputatio.</i>	223
<i>rum polluuntur.</i>	395	<i>De Asina Bileami quæ Num. XXII.</i>	
<i>supracælestes quanam?</i>	541	<i>28. memorantur, num Bileamo</i>	
<i>Ebeshamenses catharisti-</i>		<i>in somnio obtigerint?</i>	115
<i>ca.</i>	458	<i>Assavensum Episcoporum & De-</i>	
<i>Aram idem qui Hieronymus.</i>	113	<i>canorum Historia.</i>	425. seq.
<i>De Arbitrio & Gratia controver-</i>		<i>Astrologia Persica.</i>	529. seq.
<i>sia.</i>	19. seq. 34	<i>Athei quam inanibus rationibus</i>	
<i>De Arbore Vitæ & Scientiæ boni</i>		<i>ducantur?</i>	273. seqq.
<i>& mali sententia Guil. Nichols</i>		<i>refutati.</i>	294. seqq.
	544	<i>Athenæus emendatus.</i>	232
<i>Arca Fœderis Judæorum descri-</i>		<i>Augustini acerrimus defensor &</i>	
<i>pta.</i>	321	<i>adorator Jansenius.</i>	20. seq.
<i>Architectorum celebrium paral-</i>		<i>Augustinus expurgatus.</i>	106
<i>lismus.</i>	476	<i>emendatus.</i>	107
<i>Aristoteles notatus.</i>	78	<i>Aviū cantus carmine expressus.</i>	48
<i>Aristoxenus notatus.</i>	243	<i>Austro flante levior aer.</i>	42
<i>Arithmetica infinitorum.</i>	251. seq.		
<i>differt ab analysi in-</i>		B <i>aieri (Joannis Guilielmi) obi-</i>	
<i>finitorum.</i>	252	<i>tus.</i>	51
<i>Armeniorum sub Turcico Impe-</i>		<i>Baji (Michaelis) sectator Jansenius.</i>	26
<i>rio status & religio.</i>	617		
<i>Arnaldi sententia de equali Pe-</i>		<i>De Baleami asina quæ Num. XXII.</i>	
<i>tri & Pauli primatu.</i>	111	<i>28. memorantur, num in somnio</i>	
<i>Arteriæ & venæ meningis dura.</i>	202	<i>ipsi obtigerint?</i>	115
		<i>Cccc 2</i>	Balu-

Baluzius (Stephanus) refutatus.	125	Blound (Carolus) refutatus.	537. seq.
In Baptismi administratione ut gerere se debeat Ecclesie Minister?	10	Bochartus notatus.	230
Baptizandorum jejunium.	416	Boecleri (Jo. Henrici) elogium & scripta.	74
Barometricæ Ephemerides.	41	Boethius correctus.	1243
In Barometro cur depressior sit Mercurius tempore pluvio?	213	Bononiæ latitudo.	95
Baronettorum in Anglia ordo.	443	Circa Bononiam locorum longitudines & latitudines correctæ.	213
Baronius notatus.	76. 129	Bononiensis Heliometri Descriptio.	94. seq.
Baroscopii phenomena explicata.	41. seq. 213	Bononcini (Job. Maria) refutatus.	244.
Beatitudo alia Gratiæ, alia Gloriæ.	240	Bonum summum quodnam ex mente Platonis?	329. seq.
Beaunianæ Curvæ constructio demonstrata.	82	Borea spirante aer gravior.	42
Beaunianum problema universalius conceptum.	332. seq.	Bouhoursius notatus.	176
Belgicæ linguae cum Hebraica convenientia.	13	Brandenburgicum cimeliarchium.	433. seq.
Sub Bertrami nomine qui exstat liber de corpore & sanguine Christi, cujus auctoris fuerit?	36	Breviarium Romanum minime infallibile.	133
Bibliorum sacrorum versio Belgica emendationis indiga.	12	Britanniæ Antiquitates illustrata.	189. seq.
Sebastiani Schmidii.	350. seq.	Almarica seu Minoris nomen unde & quando ortum?	421. 423
Bibliothecæ Cottonianæ Manuscriptorum Catalogus.	441. seq.	Browerus (Christophorus) notatus.	215
Biclanensis (Joannis) Chronicon vitiatum.	171. seq.	Brutis ratio a Stoicis tributa.	484
Blancardi (Nicolai) editio Harporationis reprehensa.	348	vindicata.	457
		Bulengerus notatus.	168
		Burnetius (Thomas) refutatus.	537. seq.
		Buxtorffius notatus.	395. 396.
			397
			Cada-

Cadaverum humanorum Conservatio Ruyschiana.	270. 271	Cartesii vortices rejecti.	298
Cæsaraugustanum concilium A.	381 celebratum.	Algebraica ex Harriotto desumpta.	256. seq.
Cæsaris (C. Julii) Apotheosis in Gemma expressa.	437	Cartesius circa Revelata cautior sectatoribus suis.	339
Calendarium Turcicum illustratum.	528 seq.	num Historiam Creationis Mosaicam pervertit?	410
quomodo quam re-		Casaubonus (Isaacus) notatus.	233
Etissime emendandum?	529	Catharcti cæ Ebeshamenses aque.	458
Calor natus.	222	Catharcti salis amari natura.	459. 460
Camdeni (Guilielmi) Britannia emendata & additamentis aucta.	189	differentia a nitro & sale calcario.	460
Camerarii (Elie Rudolphi) obitus.	50	usus generalis.	460
In Cancro non exulcerato medicamina externa interdiciuntur.	222	specialis.	461. 462
Canonum & Conciliorum Collectio Isidoriana num Isidoro Mercatori, an Isidoro Hispalensi tribuenda?	122	Catholici titulus quando Hispanie Regibus primum fuerit tributus?	171
Apostolicorum auctoritas sub examen vocata.	123	Cave (Guilielmi) Vitæ Apostolorum in linguam Germanicam traducta.	546
Canticum Israelitarum Exod. XV metricè descriptum.	113	Cavernæ subterraneæ a vaporibus.	554
Capuani (Leonardi) obitus.	49	Cauterium cultellare rejicitur.	223
Caraffæ (Caroli Mariæ) Principis obitus.	49	Centri gravitatis consideratio & usus in Geometria.	502
De Carmelitarum Ordinis antiquitate disceptationes.	132. seq.	Centrum percussiois & oscillationis idem.	255
In Carpo medio articulatio.	224	Cerebelli processus chordalis.	204
Cartesiana hypothesis de Systemate mundi dubia.	455	plexus choroidens.	204
		Cere 3.	Cere-

- Cerebri venarum distributio cur
peculiaris? 202
contextus vasculosus. 203.
callosum corpus fornicis
veri munere haud fun-
gitur. 204
ventriculi tres, non nisi
unicus. 204
nervorum diversorum
exortus accurate no-
tatus. 205
usus. 457
arteriola nova. 202
Ceres in gemma expressa. 436
Chamamelus febrifugum. 475
Chinensium Annales. 199. sq.
Imperator hodiernus. 200
Chorepiscopi qui? 451
Choroidei plexus vasa lymphati-
ca. 203
Choroideus plexus cerebri duplex
203
Chrismatis usus qualis in antiqui-
ori Ecclesia? 312
Christi num iustitia ipsa, an vero
fructus tantum ejus, fidelibus
imputetur? 382
pseudepigrapha. 107
sudarium Veronica corru-
pte dictum. 503
præputium Antwerpia af-
servatum. 504. sq.
Ad Christi tribunal num provoca-
re sit licitum? 228. sq.
Christianæ Ecclesiæ ritus non pau-
ci ex Synagoga Judaica deriva-
ti. 418
potius ex
Synagoga Judaica, quam ex
Templo petita. 67. sq.
Christianæ Religionis Rationalitas
asserta. 463. seq.
acerrimus oppugnator
Julianus 496.
Christianam religionem quare
profani homines repudient?
273. sqq.
Christianismi primævi status. 546.
seq.
Christianismus quando & quomo-
do a primæva innocentia defice-
re cæperit? 549. seq.
Christianorum primorum pietas
& virtutes aliæ. 547. sq.
A Christianorum pravus moribus
& controversiis ad religionem
improbendam male argumen-
tum ducitur. 277. 278. 279
Christum esse Messiam, num sum-
ma predicationis Apostolorum?
464. 466. 471. 472.
Christus quo sensu non pœnas tan-
tum peccatis nostris debitas, sed
peccata etiam ipsa sustinuisse di-
ci possit? 380.
a quo tempore peccata no-
stra sustinuerit? 381
quo sensu Deo patri, dum
peccata nostra tulit,
abominabilis fuisse dici
queat? 381
cur

- cur non apertius Messiam
se fuerit professus? 464
& Filius Dei num idem si-
gnificent? 473
quot annis in his terris vi-
xerit? 502
Chronica Hispanica Dextri, Ma-
ximi, Luitprandi, Helece & Ju-
liani Perez conficta. 167
Chrysostomi Homilia in Nativita-
tem Domini genuina & Antio-
chia habita. 110
Chylus vitiatas non omnium
morborum causa. 372
Ciacconius notatus. 135
Circulatio sanguinis cur subito
cesset? 373
Circumcisio cur die octavo fuerit
peragenda? 108
Cirtense Conciliabulum. 254
Cissoidis reductio ad arcum cir-
culi. 191
Classis Anglicana hodierna con-
ditio cum antiqua collata. 191
Clerivitia religioni Christiana non
obsunt. 278
in Ecclesia corruptus status.
549. seq.
Clerici de inspiratione librorum sa-
crorum Novi Testamenti doctri-
na refutata. 153.
Codici Theodosiano ex Libanio
subinde lux a Jac. Gothofredo
allata. 375. seqq.
Codicilli patris, in quibus uxori
aut extraneo quid relinquitur,
quinque testes requirunt. 185
Cœlestium motuum finales cause
207
In Coena sacra quomodo panis in
vinum intingi, sed perperam, cœ-
perit? 358. sqq.
De S. Coena controversiæ seculo
IX. motæ. 35. sq.
Cogitatio num ipsam mentis essen-
tiam constituat? 339. sq.
Coli valvula quid? 223
Colomesius (Paulus) notatus. 233
Colores quid in genere? 458
Cometæ sunt Planeta sui generis
212
Cometarum cauda quid & cur in
plagam Soli oppositam porriga-
tur 212
Commissum fidei familie filias non
includit. 66
Communio sub una specie a Leone
Alcatio & Bellarmino ex abusu
priscae Ecclesiæ male probata.
360. 361.
Compensatio in concursu credito-
rum quatenus locum habeat?
66
Goncilia Hispaniæ. 120. 165. 214
Concillii Niceni decreta num plura
quam viginti fuerint? 126. sq.
Sinuensis acta rejecta. 505
Concilium Eliberitanum quo tem-
pore celebratum? 165. sq.
Cæsaraugustanum A. 381
celebratum. 168
Tole-

Toletanum I.	168	Controversiæ inter Christianos
II.	170	agitata Religionis ipsius verita-
III.	170. sq.	tem non destruunt. 279
Concordiæ Evangelicæ auctor Cor-		A Corde sanguinis pressio maxi-
nelius Jansenius diversus a Cor-		ma. 371
nelio Jansenio Xpensi.	19	Corporis in genere natura nondum
In Concurſu creditorum compen-		exposita. 453. 457
satio quatenus locum habeat?	66	Cornuum structura. 16
Congregationum de Auxilio sub		Corporis animalis cum machina
Clemente VIII & Paulo V Hi-		comparatio antiqua. 148
storia.	27	Corpus callosum cerebri fornicis
Coniuncti proprietates insignis.	269	veri munere haud fungitur. 204
Conoideas & Sphæricas superfi-		Cottoni (Roberti) Vita, scripta,
cies complanandi methodus.		bibliotheca. 442. sq.
	269. 479. seq.	Craanius notatus. 149
Consonantiæ in Musica quænam		Creatio ex nihilo nullam involvit
admittende?	242	contradictionem. 538
Constantii Imperatoris vita ex		De Creatione Discursus Moncony-
Juliani scriptis haurienda.	495.	ſit. 1
	498	Creationis Historia Mosaica vin-
Constantini Magni gesta.	498	dicata & explicata. 540
De Constantini M. Baptismo dis-		Creditor post sententiam præclu-
ceptiones.	134. 135	ſionis ulterius non admittendus.
Constructio transcendentium		66
per puncta Algebraice inventa		Creditoris regressus contra fidejuf-
est magis analytica.	146	forem. 187
Constructiones quænam optima?		In Creditorum concursu compen-
	262. 334	satio quatenus locum habeat?
Constructionum Geometricarum		66
genera varia.	262	Credulitatis a fide differentia.
Contignationis plane ex tignis		276. sq.
brevioribus constituenda modus.		Ex Crepusculorum observatione
	255	aeræ sphaeræ altitudo non de-
Contrapunctus, seu canendi ratio,		terminabilis. 213
qua plures sibi voces consonant, non		Cromwelli nummi unciales. 87
usitata veteribus.	242	

Crucis

Crucis inventa historia num fa-		Dallæus refutatus. 415. 416
bulosa?	504	Dani Angliæ olim domini. 363. sq.
Crux in aqua, quid in Calendario		Decimandi jus an ad regalia refe-
Turcico?	532	rendum? 188
Crypta canum Neapolitana cur le-		an a Laico acquiri pos-
thifera?	555	ſit? 188
In Crypta canum Neapolitana cur		juris possessores non te-
flamma extinguatur?	556	nentur ad fisci instan-
Cubicæ parabola flexus.	251	tiam possessionis ti-
Cultrivori Prussiæ historia vin-		tulum edere. 187
dicata.	149	Dei idea num Menti insita sit actu,
Curva ordinaria in se rediens re-		an ab ea formetur? 341
ctificabilis.	335. 146	existentia ex mundi harmonia
vera motus Planetarum.		demonstrata. 412
	208	Derivationis vocum Ebraicarum
Curvæ Beaunianæ Constructio de-		ratio. 404
monstrata.	82	Desertio malitiosa num sit, si ma-
Curvarum rectificatio.	254	ritus fiat profugus ob delictum
transcendentium con-		commisſum? 188
structio generalis ope		Diabetes ab usu pulveris Peru-
simplicioris tractorie		viani, ejusque ratio. 526
& logarithmica. 261.		Diabolis cur fides historica non
sq.		proſit? 466
Curvilinearum figurarum Tetra-		Diapente situs naturalis cur infra
gonismus universalis. 551. sq.		diatessaron? 242
De Cupri & Stanni fodinis in An-		Diaphragma humanum e duplici
glia memorabilia.	190	musculo haud compingitur. 223
Cycloidis historia.	253	Diatonicum in Musica genus a na-
Cylindroidis hyperbolici concavo-		tura. 242
convexi formatio ope torni.		Differentiales æquales quantitates
	254	non habent æquales summas. 83
Dactyliotheca Gorlei.	302	Differentias stellarum fixarum
De Dæmonibus doctrina un-		ascensionales, ascensiones & de-
de?	449	scensiones obliquas &c. defi-
Dæmonum varia genera.	451	gnantes tabula. 119

D d d d

Diffe-

Differentialis calculi inventio & usus.	258	derivatio.	404
Differentiationum successio de- fensa.	337	Ebraeorum literarum naturalem an arbitrium significandi va- lorem habeant?	402
Differentio-Differentiales quanti- tates num admittenda?	81	Ecclesia quatenus semper mansu- ra?	308
Directiones mobilium mediae qua- nam?	146.335	num semper futura visibilis?	308.399.
Divinationes idololatrica Judaeo- rum.	452	ubi fuerit ante Lutherum?	310
Divinitas librorum Novi Testa- menti asserta.	154.399.	Christiana ex Synagoga Judaeorum nata.	67
Dodwelli (Henrici) Annales Thucy- didei una cum Dissertatione de Anno Attico veteri promissi.	344	quomodo differat a Syna- goga?	68
Dolii Sphaeroidalis truncati di- mensio.	255	filia quatenus sequatur matrem?	63
Dominicanorum cum Jesuitis li- tes.	26.39.	Ecclesiae Ministrorum officium.	7.
cum Franciscanis		bonorum secularisatio num valida?	187
lites de immacu- lata conceptione B. Mariae Virginis.	287.399.	Ecclesiastica Historia L. E. Du Pin.	31.399.
Donationes mortis causa inter conjuges quomodo valeant?	65	Ecclesiastici juris controversie inter Evangelicos & Catholicos.	187
Donatistarum Schisma.	108	Ecclesiasticorum bonorum secu- larisatio an valida?	187
Dotalium pactorum notabilia.	433	Ex Elastica vi reflexio corporum oritur.	255
Drydeni (Gulielmi) Poeta Angli- cani obitus.	50	Elasticitas sanguinis unde?	371
Dubitare de Christianae religionis capitibus quatenus liceat?	317	Electi num ante regenerationem jus aeternae hereditatis conse- quantur?	382
		num etiam ante fidem Chri- sto uniantur?	382

Ebraeorum vocum genesis. 390. 391. 392.
significatio. 401. 39

Ele-n

Elenchus quomodo a Ministris Ec- clesiae exercendus?	9.10	Ethica Platonica.	329
Elias quo sensu auctor ordinis Car- melitarum dici possit?	133	In Evangelia Dominicalia & Festi- valia Commentarius.	218
Eliberitanum Concilium quo tem- pore celebratum?	165.39.	Evangelici & Epistolici textus in linguam Sorabiam versi.	47
Ellipsis non est Curva motus Plane- tarum.	208	Evangelii predicatio quomodo conjungenda cum predicatione legis?	385.
proprietas.	260	seq.	
Emericæ unguium vires.	16	doctrina per gradus mani- festata.	464.39.473
L'Empereur (Constantinus) nota- tus.	393	In Eucharistia administranda quo- modo gerere se debeat Ecclesiae Minister?	10
Enharmonica in Musica rationes non introducenda in con- trapunctum.	243	De Eucharistia controversia seculo IX mota.	35.399.
Enochus quis inter auctores Car- melitarum Ordinis memoretur?	136	Eucharistia infantum qualis in Ec- clesia Graeca?	360
Enochus de Amathim male inter Sanctos numeratus.	136.399.	Eucharistia abusus.	361
Ephemerides Barometrica.	41	Eucharistici panis in vinum intin- ctio olim usitata fuit, & hodie- que in Ecclesia Graeca obtinet.	399
Ephemeris Persica anni 1687.	558	Euchitarum heresis.	298.399.
Episcoporum ab una sede ad ali- am translationes quatenus lici- tae olim fuerint?	128	Euripides emendatus.	387
Epistolae Phalaridis Agrigentino- rum Tyranni.	101	Eutychnismi prave accusantur Lutherani.	314
Pontificum ad Hispanos Isidoriana Collectionis num genuina?	123.39.128	num rei, qui dicunt Unum e Trinitate carne pas- sum?	509.39.512
Ex Epistolis doctorum Virorum concinmanda Polymathia uni- versalis.	229	Exhalationis accense novum Me- teorum in Anglia.	193
Epochae celebriores apud populos Orientales.	528.558	Expiatio anniversaria Pontificis M. in V. T. collata cum unica & aeterna expiatione Jesu Christi.	393.398
Ethica Jansenii doctrina.	29		Expia-

Dddd 2

- Expiationes alia apud Hebraeos, 396
 alia apud Gentiles. 396
 Farnesiana numismata edita par-
 tim, partim edenda. 57. sqq.
 Farnesianum Museum. 58
 Fatum Stoicum. 485
 Fausti (Joannis) obitus. 51
 In Febribus & inflammationibus
 cur conducatur phlebotomia? 524
 Febrifugum Chamamelum. 475
 Febrium malignarum ortus. 179
 cura. 182
 Felix V. Papa defensio. 505. sq
 Ferræ (Bartholomæi) elogium. 243
 Festa in honorem B. Mariæ Virgi-
 nis celebrata. 289
 Fidei articulus num unicus tan-
 tum, Christum esse Messiam?
 464. 466. 471. 472
 lex ex mente Pockii. 464
 Fideicommissum familiæ filias non
 includit. 66
 Fidejussor contra creditorem an
 possit prescribere? 66
 Fidem, non bona opera, salvare, the-
 sis orthodoxa. 311. sq
 Fides non idem quod credulitas. 276
 & lex fidei apud Paulum
 num peculiaris aliqua
 virtus? 383
 vel in idea, vel uti est in sub-
 jecto, consideratur. 383
 qualem exercere habeat ad ju-
 stificationem? 383
 viva & mortua ut distin-
 guantur? 407. seq.
 qualis iustificet? 466
 Filia Ecclesiæ quatenus sequatur
 matrem? 63
 Filia illustris renunciatio heredi-
 tatis quatenus valida? 183. 184
 Filias familiæ fideicommissum non
 includit. 66
 Fixarum stellarum unaquæque
 num peculiarem mundum con-
 stituit? 541
 catalogus. 119
 diametri non excedunt 5
 scrup. secunda. 212
 scintillationis ratio. 212
 influxus vix sensibiles. 214
 Flamma cur in crypta canum Ne-
 apolitana extinguitur? 556
 Florentini problematis constructio
 ope torni. 481
 Florentinum problema. 259
 Fluidi animalis habitudo. 205
 Focorum consideratio Geometrica.
 260
 contemplatio magni mo-
 menti. 267
 Focus vitri sesquipedalis, si contra-
 batur, virtute superat vitrum
 bipedale. 347
 De Fœdere Gratia novæ contro-
 versie. 384. sq.
 Formosi Epistola ad Episcopos An-
 glie supposititia. 506
 In Fornicationis crimen graves o-
 lim pœna statuta. 173
 Franciscanorum & Dominicanor-
 um controversia de immacula-
 ta

- ta conceptione B. Mariæ Virgi-
 nis. 287. sq.
 Friderici Wilhelmi Magni, Ele-
 ctoris Brandenburgici chara-
 cter, corporisque forma ac animi
 indoles. 523
 Fullo (Petrus) Eutychie hære-
 ses patronus. 510
 Functiones animales multa a pres-
 sione sanguinis derivata. 371
 Funiculus arenulis circumvolutus
 loco calculi ex vesica exsectus.
 527
 deglutitus quomodo ad
 vesicam pervenerit?
 527
 Furti iterati pœna. 186
 cum violenta effractione
 commissi pœna. 187
 Galeno suspectæ occultæ qua-
 litates. 148
 pulmonum structura.
 nota. 48
 A Galeno respiratio thoraci ad-
 scripta. 148
 Gallie Episcopi plerique seculo V
 num Semipelagiani fuerint?
 55. sq.
 Gallorum victoria & clades. 151.
 sq.
 De Gallorum Poesis iudicium. 176
 Ganglii remedium. 221
 Gelalæ Persarum æra. 528.
 Gemmæ antiquæ a Jac. Gronovio
 illustrata. 302
 in cimeliarchio Electorali
 Brandenburgico asservata.
 433. 436. seqq.
 In Genesin Commentarius Simonis
 Patricii Episcopi Eliensis. 195.
 seq.
 Gentiles quare ex mente Pockii
 condemnentur? 467
 Geographica recensio locorum
 quorum longitudines ab obser-
 vatoribus Gallis correctæ. 214
 Geographicarum mapparum erro-
 res. 93
 Geometriæ Cartesianæ defectus
 supplementum circa locorum
 inventionem. 264
 Geometricarum constructionum
 generæ varia. 262
 S. Georgius quidam & Christianis
 & Turcis cultus. 532. sq.
 Germanorum Poesis collata cum
 Poesi Gallorum. 176
 Poeta excellentio-
 res. 177
 G. Gibieuf Specimen fidei & pieta-
 tis Jansenio - Sancyrane. 30
 Glandula salivalis Nuckiana fru-
 stra in homine queritur. 223
 Glandulæ pituitariæ situs in homi-
 ne. 203
 substantia pe-
 culiaris. 203
 pinealis magnitudo ex-
 traordinaria & pre-
 ternaturalis. 203

Glandulæ conglomeratæ rectius dicuntur congestæ.	221	capax.	183
in pulpa digitorum.	224	renunciatio quatenus valida?	
uterina in sarcoma abeuntes.	559		183. 184
Glandularum Rivinianarum ductus sepe Warthonianis communicant.	223	Hæresium antiquarum num postulari Lutherani queant?	306. sq.
Gotteschalculum inter S. Rabanum qualis de Gratia & Arbitrio controversia?	34. sq.		311. sq. 316
Graduum prohibitio in nuptiis quousque extendenda?	63	postulandi potius Romano-Catholici.	316
Græcorum in Religionis Christianæ capitibus cum Romana consensus & ab ea dissensus.	4. sq.	Haimo Halberstadiensis auctor Commentarii in Epistolas Pauli.	39. sq.
status sub Imperio Turcico miser.	4	Harpocratio emendatus.	349
Gratia qualis Petro lapsa defuerit?	517	Ex Harriotto desumpta Cartesii Algebra.	256. sq.
De Gratia & Arbitrio controversia.	19. sqq. 34	Hauberti Hispalensis Pseudo-Chronicon.	167
alia Jansenii, alia Cardinalis Norisii Augustinum secuti sententia.	517	Hazazel quid Levit. XVI. 8. ?	114
Gravitatis ratio dubia.	458	Hebræi. Vide Ebræi.	
Gregorii Nazianzeni Carmina Cygnea, nunc demum vulgata.	298	Hegiræ æra.	527
Guilielmus Conquestor Angliæ subjugatæ nec linguam nec leges antiquare potuit.	424	Heliometri Bononiensis descriptio.	94. sq.
		Hercules amori succumbens in gemma expressus.	436
		Hermanni (Pauli) obitus.	50
		Heylini (Petri) de Vita Guilielmi Laudi liber.	140
		Hibernorum origo.	422
		Hieronymus unde Aram dictus?	123
		Hierosolymitanæ Synodi A. 1672 habita historia.	111
		Hierosolymitani Templi descriptio.	324. sq.
		De la Higuera (Hieronymus Roman)	

man) Ecclesiastica Hispanorum Historia corruptor.	130. 167.	Friderici Wilhelmi Magni, Electoris Brandenburgici.	522. sq.
	171	Pelagiana Henrici Noris (hodie Cardinalis) vindicata.	508. sq.
Hilarii de Confessione Sirmicensi judicium explicatum.	112	Musica.	241
Hinckelmanni (Abrahami) obitus.	51	Hollandii ad Britanniam Camdeni Additiones.	189
Hincmari Remensis Archiepiscopi cum adversariis contentiones.	34. sq.	Homo ut ex contemplatione sui existentiæ Dei cognoscat?	412
Hippocrates emendatus.	388	Hormisdas Pontifex Romanus cur propositionem: Unus e Trinitate carne passus est, probare noluerit?	510. sq. 513 514
Hippocrati & Galeno pulmonum structura nota.	148	Horologia elementaria.	86
Hircus emissarius duplex quomodo duplicem Christi patientis significarit?	399	Horologii Hydrostatici constructio	86
In Hispania num tribus prioribus a Christo nato seculis Concilia fuerint celebrata?	127	Hottingeri (Jo. Henrici) colloquium cum Jansenistis, & de iisdem judicium.	31
Hispaniæ Regum majores Reccaredus & S. Hermenegildus fratres.	171	Hugenii laus.	147
		Ab Hydrope quomodo quis preservatus fuerit?	476
		Hydrophobiæ causa.	181
Historia Ecclesiastica Dupinii.	31. seqq.	Hydrostatici horologii constructio	86
		Hypotheca possessoris de prædio nondum investiti in allodialibus valida.	65
quatuor primorum a Christo nato seculorum J. H. Bæcleri.	74	Hypothesis de systemate mundi Cartesiana dubia.	455
conversionum Angliæ a primis Monarchiæ initiis.	362. seqq.		
Nova seu XVI & XVII seculorum Christophori Cellarii.	426	Iacobi Epistolæ auctoritas Canonica asserta.	407
		analysis.	408
		S. Ja-	

- S. Jacobus num in Hispaniam per-
venerit? 127. seq.
Jacobus I. Rex Magnæ Britanniæ
notatus. 369
Janfenii (Cornelii) odium in Re-
formatos. 21. 24. 25
epitaphia adversa. 23
dogmata. 23. sq. 31
Augustinus, seu Theolo-
gia Augustiniana. 24
seq.
errores & novi. 24. 27. sq.
doctrina a Reformato-
rum doctrina in qui-
bus dissentiat? 28
vim, gesta, scripta, mu-
nera, mors. 19. sq.
doctrina moralis. 29
Janfenismi Historia. 17. sq.
Janfenius Concordiæ Evangelicæ
auctor male cum Janfenio
Ylprensi Episcopo confunditur.
19
Ibrabimi Turcarum Imperatoris
mores & mors. 2
Iconoclastarum & Iconomacho-
rum contentiones. 32. sq.
Index menti innata quo sensu ad-
mittendæ? 340. sq.
Idololatriæ origo & progressus.
446. sq.
Jejunii quadragesimalis seu ante-
paschalis antiquitas asserta. 415
seq.
ex Synagoga Judaica or-
tus demonstratus. 418. seq.
- Jesuitæ Pelagianismi accusati. 28.
seq.
Jesuitarum cum Dominicis lites.
26. sq.
Igneus globus Sol. 209
Ignis elementum genuinum Sol.
180
Ignis & nubis columnæ usus apud
Ebraeos in deserto. 321
quid? 455
Ignorantia Episcoporum Galliæ Se-
mipelagianorum seculo V qua-
lis fuerit? 515. sq.
Ildephonfi locus in Continuatione
ad Chronicon Isidori suppositus
123
Imagines a S. Luca pictæ. 503
Imaginis in Opticis locus. 338
De Imaginum cultu contentiones
seculo IX agitate. 32. sq.
Immortalitas, pars imaginis divine.
466
Ex Inedia languor animalium.
371
Infallibilitas Papæ in meris factis
recensendis negata. 506. sq.
num ex eo recte
impugnetur, quod Scytharum
Monachorum de U-
no ex Trinitate carne pas-
so doctrinam Hormisdas
approbare noluerit, Jo-
hannes II. autem appro-
barit? 514
Infantum Eucharistia qualis in
Ecclesia Græca? 369
Infi-

- Infinite parvæ quantitates qua-
nam? 81
Infinitorum analysis. 80
arithmetica. 251. sq.
differt ab
analysis infinitorum. 252
In Inflammationibus repellentia
& defensiva adstruuntur utilia
contra Recentiorum nonnullos.
222
cur conferat phleboto-
mia? 524
Inflammationis levis remedium. 221
genesis. 222. 373
Influxus Stellarum fixarum vix
sensibilis. 214
Innocentii XII Pontificis Romani
Decretum in causa Janfenismi.
17. sq.
Insectorum generatio ex putredine
rejicitur. 456
Inspiratio Divina librorum Novi
Testamenti asserta & explicata.
153. sq.
De Institutis Monachorum libri
num pro idonei auctoris fatu
habendi? 138
Interrogatoria in causa testamenti.
65
Intestinum cæcum in homine quid?
223
Inventa Nov-Antiqua. 390. sq.
Joachim Abbas num mysterium
S. S. Trinitatis oppugnaverit? 507
Joannis IIX Pontificis epistolarum
editio Labbeana notata. 49
- Josephus notatus. 397. 449
Joviniani hæreses prave accusati
Lutherani. 313
Isdegirdica Persarum æra. 528.
Isiaca Mystéria. 246
Isidoro Hispalensi collectio Cano-
num & Conciliorum, licet non
integra, asserta. 122
Israelitarum per mare rubrum
transitus quatenus miraculo fa-
ctus? 116. sq.
Italiæ chorographia. 214
Itinerarium Monconysii. 1
Judæorum Synagoga. 68.
schola. 68
de Diabolis commen-
ta. 448
divinationes idolola-
trica. 452
Ex Judaismo multa in Ecclesiæ
Christianam derivata. 450
Judicii extremi diem num instare
dixerint Apostoli? 160
Juliani Imperatoris virtutes & vi-
tia. 489. 493. 494. 495.
operum editiones. 489. sq.
opera deperdita. 492
opera quæ supersunt. 492.
seq.
Juramentum ob adversæ partis
contumacem absentiam habe-
tur pro præstito. 66
Juris Ecclesiastici controversiæ in-
ter Evangelicos & Catholicos. 187
Jurisprudentiæ Romanæ fata. 427

<i>De Justificatione non docuerunt adversantia Jacobus & Paulus.</i>	410	<i>Leges antiquorum Imperatorum.</i>	430
<i>In Justificatione qualis permutatio personarum Christi & fidelium?</i>	381	<i>sumtuarie.</i>	429
<i>num etiam futura peccata condonentur?</i>	384	<i>Legis & Evangelii predicatio quomodo jungenda?</i>	385. sq.
<i>Justificationem num antecedit re-sipiscencia?</i>	384	<i>Regie historia & explicatio.</i>	428. 430
<i>Justificationis diverso sensu & causa & fructus fides diu potest.</i>	383	<i>II. C. de liberorum restitutio-ne explicatio.</i>	518
<i>¶ vox unde?</i>	404	<i>Legum XII tabularum origo anti-quissima.</i>	428. 429
<i>Kircherus notatus.</i>	243	<i>Leontii, Ursatii, & Taurini nomi-na num vera fuerint, an a Donatistis ficta?</i>	109
<i>Kolbianæ seu Wartenbergicæ Gen-tis Genealogia.</i>	91	<i>Lex fidei ex mente Pockii.</i>	464. 467
L <i>Aertius (Diogenes) emenda-tus.</i>	387	<i>Libanius emendatus.</i>	376. sq.
<i>Languor animalium ex inedia.</i>	371	<i>Liberi quatenus in integrum resti-tui possint contra facta paren-tum?</i>	518
<i>Lapis Foundationis Hebræorum.</i>	896	<i>Liciniani Carthaginis Spartaria Episcopi Epistola.</i>	172
<i>Laryngis valvula.</i>	223	<i>Lingua oculi.</i>	223
<i>Laudi (Guilielmi) Archiepiscopi Cantuariensis Vita.</i>	140. sq.	<i>Liquorum pondus.</i>	3
<i>innocentia</i>	142. sq.	<i>Literæ Ebraicæ naturalemne an arbitrium significandi valo-rem habeant?</i>	402
<i>mors.</i>	144. sq.	<i>Liturgia Scotis obtrusa motuum Angliæ & Scotiæ sub Carolo I origo.</i>	140. sq.
<i>epistola.</i>	145	<i>Locorum Geometricorum doctrina.</i>	264
<i>Per Lazarum in Parabola quis in-telligatur?</i>	99	<i>Locus quid sit?</i>	207
<i>Legata ad pias causas num testes requirant?</i>	184	<i>Locustæ quomodo vitare aerem possint?</i>	193. sq.
		<i>Londinensium Episcoporum & De-canorum Historia.</i>	425. sq.
		<i>Lon-</i>	

<i>Longitudines & latitudines loco-rum circa Bononiam correctæ.</i>	213	<i>De Lupo Servato diversa judicicia.</i>	39
<i>S. Lucas num pictor fuerit?</i>	502.	<i>Lutherani num sint schismatici?</i>	304. sq. 308. seq.
<i>Lucis motus a dato puncto ad alte-rum sit tempore brevissimo.</i>	338	<i>num antiquas hæreses resuscitarint?</i>	306. 311.
<i>Lucretii variæ editiones.</i>	150	<i>sq. 316</i>	
<i>De Lucretio judicium.</i>	149. sq.	<i>num preces pro defunctis absolute rejiciant?</i>	312
<i>Ludovicus a Dieu notatus.</i>	107	<i>Lutherus quo sensu dicatur exivisse ex Ecclesia Romana?</i>	310. 315
<i>Lumen, quod ante Solem condi-tum, quale?</i>	541	<i>quas causas exeundi ha-buerit?</i>	310
<i>Luna aquas complectitur.</i>	541	<i>Λυγὰν ὁρῶντις Turcis etiam cogni-ti.</i>	531
<i>cur non vertatur circa suum axem?</i>	210	<i>Lymphatica vasa plexus choroidei.</i>	203
<i>apogea in syzygiis magis distat a terra, quam apogea in quadraturis.</i>	210	<i>Lyra Mercurii quos tonos habuerit?</i>	242
<i>perigea in syzygiis est telluri vicinior, quam perigea in quadraturis.</i>	210	M <i>Acarii Alexandrini de Exitu anima justorum & peccatorum Sermo.</i>	302
<i>cur in syzygiis non habeat tantam latitudinem, quam circa quadraturas, in aequali a nodis distantia?</i>	210	<i>Cum Machina corporis animalis comparatio antiqua.</i>	148
<i>& Sol prope horizontem non apparent majores ob re-fractionem.</i>	213	<i>Machinarum in Opticis vitris elaborandis usus.</i>	347
<i>circa horizontem cur majores appareant?</i>	239	<i>Macrobius illustratus.</i>	294
<i>Lunæ variatio Tychonica unde oriatur?</i>	210	<i>Maculæ Solis cur in Zona media & quis earum usus?</i>	209
<i>libratio cur fiat?</i>	211	<i>Magnetis phenomena unde?</i>	456
<i>differentia a nostra tellure.</i>	211	<i>Maimonides refutatus.</i>	115
		<i>Malpighius notatus.</i>	204
		<i>Manetis & sequacium libri.</i>	30
		<i>Manicheismi historia illustrata.</i>	300
		<i>Mapparum Geographicarum erro-res.</i>	93
		<i>Eeee 2</i>	<i>De</i>

- De Marca (Petrus) refutatus. 125.
126.
Marcelli libellorum editiones. 105
B. Mariæ pseudepigrapha. 107
immaculata conceptio a
sex millibus auctorum
defensa. 283
num &
a Thoma fuerit agnita? 283 sq.
emblematis
matibus illustrata. 285
impugnata. 286.
sq.
varie affirmata aut negata.
287. sq.
De B. Mariæ Virginis cultu scripta
contraria. 30. 31
In B. Mariæ Virginis honorem in-
stituta festa. 289. sq.
Maris æstus notabilis. 191
a fermentatione aquæ
marinæ. 213
Marmor Græcum antiquum expli-
catum. 482
Maronitarum sub Imperio Turci-
co status & religio. 6. 7
Mars ruber cur appareat? 212
Massalianorum varia nomina &
hereses. 298. seq.
Materia in infinitum divisibilis. 457
Mathematicarum Recreationum
scriptores. 85
Matrimonium contra interdictum
- magistratus contractum an re-
scindendum? 64
vitrici cum vidua pri-
vigni illicitum. 64
Matthæus Westmonasteriensis no-
tatus. 362
Maximianistarum Epistola Syno-
dica ex quo Concilio data fue-
rit? 109
Mechanica Wallisii. 254
Juxta Mechanicæ leges Medicinæ
theoremata. 524
Medicamentorum compositorum
ingredientia nosse debet medi-
cus. 475
Medicinæ theoremata juxta leges
Mechanicas. 524
Medullæ oblongatæ corporum py-
ramidalium situs. 205
Medullam spinalem luxatam cur
lotii facumque nunc suppressio,
nunc incontinentia excipiat? 526
Medullares processus novi. 204.
205
Medullaris tractus thalamus ner-
vorum opticorum & corpora
striata interjacens, cum fornicis
radicibus continuatus. 204
Melchiadis Papæ ad Hispaniæ Epi-
scopos Epistola vindicata. 167
Mendozæ (Ferdinandi) libri III
ad Clementem VIII de Conci-
lio Illiberitano confirmando.
129
Meningis dura sinus delineati. 163
con-

- contextus fibrosus. 201
arteriæ & venæ. 202
sinus novus circularis. 202
sinus haud pulsant. 202
Meninx intermedia quid? 201
Mensum nihil aliud quam ipsa
cogitatio? 339. sq.
num idearum suarum sit for-
matrix? 340. sq.
Mensium fluxus nimius per vomitum
casu curatus. 475
Mercatoris (Nicolai) laus. 259
Mercurii lyra quos tonos habue-
rit? 242
Mercurius cur depressior sit in Ba-
rometro tempore pluvio? 213
Meridiana linea num sensibilibiter
mutetur? 93
Meridianæ in templo S. Petronii
descriptio & restitutio. 94. sq.
Metalli-fossorum morbi unde? 557
Metallorum textura. 455
Methodus tangentium inversa
quot partibus absolvatur? 261
Miasmatum virulentorum natura. 555
Microscopia descripta. 3
A Mildiz (Hauboldi) Elogium. 238.
seq.
Militia veterum Romanorum illu-
strata. 499
De Ministrorum Ecclesiæ officio o-
pusculum Christiani Kortboltri. 7
Minorennis, licet veniam ætatis
- adeptus, aliena negotia tractare
nequit. 66
Miraculorum a Christo perpetra-
torum veritas asserta. 282
Miraculosa primorum Christiano-
rum charismata. 549
Miraculum num intercesserit in
transitu Israelitarum per Mare
Rubrum? 116. seq.
Missionarii notati. 131
Mobilis primi præcepta. 119
Molendinarum ædificatio quate-
nus licita? 64
Molinæ de Gratia & Arbitrio do-
ctrina quas turbas excitavit? 26.
seq.
Monachi Scythæ, Unum ex Trini-
tate carne passum asserentes, ab
Eutychianismo defensi. 509. seq.
514
Monastica vita impugnata ab An-
drea Alciato. 290. sq.
Monetæ cudendæ jus in Anglia non
nisi Regi competit. 190
Moralis Jansenii doctrina. 29
Jesuitarum doctrina im-
probata. 29
Philosophiæ profectus. 391
Morbi metallifossorum unde? 557
In Morbillis alvi adstrictio inno-
xia. 475
Morborum cunctorum haud ean-
dem causa. 372
non omnium chylus vi-
tius causa. 372

hereditariorum fons solennis.	372	spiritibus animalibus dependeat?	204
Morelli (Federici) Versio Latina Operum Libanii emendata.	376.	quomodo peragatur?	371
seq.		Musica & Gazophylacia descripta.	2
Morinus (Johannes) notatus.	13r. 166.	In Musica diatonicum genus a natura.	242
Morre omnia delicta expiari, Judais & Gentilibus creditum.	398	consonantie quoniam admittenda?	242
Mosaica creationis historia vindicata.	540	cur sexta major octavam, minor quintam requirat?	244
quam		quinta due an adhiberi possint?	244
multa planissima reddat, quae explicari alias nequeunt?	545	muationis vocum difficultas quomodo tolli possit?	243. sq.
Moses num mortuus fuerit creditus?	116	Musicae historia.	241
num auctor Pentateuchi?	196	genera.	241
Motus musculorum quomodo a spiritibus animalibus dependeat?	204	A Musico modo in alium transitus non sensim faciendus.	243
animalis absque concursu sanguinis perficitur.	206	Musicum systema temperatum vel participatum.	242. 244
clare definiri nequit.	457	Mutationis vocum in Musica difficultas quomodo tolli possit?	243. seq.
causa ignota.	457	Mysticus Scripturae sensus qualis?	96
Motuuum obliquorum compositio defensa.	255		
Mundi creationem, prout a Mose descripta est, num negaverit Cartesius?	410	N Amurcum olim Namon.	432
aternitas refutata.	538. seq.	Narcotica cur somnum provocent, etiam si sanguinis motum intendant?	372
De Mundi systemate hypothesis Cartesiana dubia.	455	Nativitatis Dominicae festum quando die 25 Dec. celebrari coeperit?	110
Mundus num in eodem statu persistat, an vero ad interitum declinet?	539	Navis	
Musculorum motus quomodo a			

Navis declinatio num eo major, quo major venti violentia.	147.	Numerare homines quomodo soleant Judei?	394
	336	Numericæ nota ab Indis inventa.	250
Navium deviationis determinatio.	336	Numerorum principium non est unitas.	250
נכר vocis quæ radix?	404	Nummi unciales tres antiquissimi	86. sq.
Neapolitana crypta canum cur lethifera?	555	Numismata Farnesiana edita & edenda.	57. sq.
Neonomorum & Antinomorum in Anglia lites.	378. sq. 384	Nunimorum uncialium seu Joachimicorum ortus.	56
Nicæni Concilii decreta num plura quam viginti?	126. sq.	Saxonicorum & Francicorum conventia.	189. sq.
Nicephori Patriarchæ Constantinopolitani Historia.	33	O Cellus Lucanus refutatus.	538
Nicolai Theologi Gallici obitus & scripta.	50	De Operibus bonis scandalose theses.	385
Ex Nihilo aliquid a Deo creari, non involvit contradictionem.	538	Oprati locus illustratus.	108. sq.
Ex Nihilo nihil fit, quis axiomatis hujus usus?	538	In Opticis osculi usus.	338
In Nihilum quando abeat quantitas?	81	imaginis locus.	338
Nili incrementa unde?	3	Oratoria Christianorum ad typum Synagogarum efformata.	71
Nitrosæ exhalationes in aere.	42	In Orcadibus monumenta Romanorum, Danorum, Piclorum.	195
Nitrum aereum rejectum.	557	Orientalium Epochæ.	558
Noctu aquas Judei, totum mundum Gentiles pollui crediderunt.	395. sq.	Osculi radicum numerus.	146
Normannorum Imperium Angliæ damnosum.	424	usus in opticis.	338
Nubis & Ignis columnæ usus apud Ebræos in deserto.	321	Osius defensus.	166
Nuckiana glandula salivalis frustra in homine queritur.	223	Ossium stupendus coalitus.	558
		Ottfridi Weissenburgensis Historia Evangelica a Flacio edita.	40

Pactorum dotulium notabilia.
433
Palca-

Palearii (<i>Aonii</i>) fata.	45	Paschatos festum quam contem-	
in Germanos flu-		ptim in Turcarum Calendariis	
dium.	46	signetur?	532
Pallavicinus doctrinam de proba-		Patrum primitiva Ecclesia de Geo-	
bilismo olim defensam conde-		πνευμα doctrine asserta & ex-	
mnat.	121	plicata.	145. sq.
Papa num ullo casu judicari possit?	505	Paulus & Petrus num recte duo Ec-	
in historia & meris factis		clesie capita dicantur?	111
referendis non est infalli-		Peccata ipsa non eorum pœna tan-	
bilis.	506. sq.	tum, in Christum ut sponsorem	
Paphnutii num plures?	131	translata.	379. sq.
Parabola de Divite & Lazaro Luc.		Peccatoribus post penitentiam la-	
XVI. explicata mystice.	98. sq.	psis quo sensu nova reconciliatio	
Parabolæ Cubicæ flexus.	251	Canone XI Concilii III Toletani	
De Paradiso Historia Mosaica		fuerit negata?	170. sq.
vindicata.	544	Pedum Hippocampi fibre oblique.	204
Paradisus amissus, Poema Heroi-		Pelagiana Henrici Noris (hodie	
cum Jo. Miltoni, notis illustra-	227	Cardinalis) Historia vindicata.	508. sq.
Paradoxa num absolute damnan-	485	Pelagianismi Historia.	29
da?		Pelagianismus Jesuitis objectus.	26
Parallelarum constructio per ro-	267	De Pelagii patria disceptatio.	231. sq.
Parhedrorum conclave.	393. sq.	De Pentateucho singularis opinio	
Paridis judicium in gemma expref-	436	Antonii van Dale.	447
sum.		Percussionis leges.	255
Parlamenti Anglicani origo.	364	Pericoparum Evangelicarum quis	
Parochianus quis?	187	collector?	217
Paronychiæ sedes.	16	Periostii costarum, scroti & pleura,	
remedium.	221	itemque pericardii & mediastini	
Parysatis soror & conjux, mater &		arteria.	271
filia Regis Persarum.	499	Persarum æra gemina.	528.
Paschalis schismatis Historia.	106	Persecutionum tempore quatenus	
festi institutio Apostolica		fuga?	
asserta.	414		

fugam capeßere Minister Eccle-		substantia peculia-	
sie possit?	9	ris.	203
Perficum Calendarium illustratum	558. sq.	Planetæ quo creationis die & quo-	
A Peruviani pulveris usu diabetes		modo formati?	541. 542. 543
ejusque ratio.	526	cur Solem circumeant?	208
Petro tentato qualis gratia defue-		cur circa suum axem	
rit?	517	volvantur?	208
Petrus & Paulus num recte duo Ec-		cur modo accedant ad	
clesie capita dicantur?	111	Solem, modo recedant?	208
Phalaridis Agrigentinarum Tyrani		in se habent principium	
vite & mortis genus.	102. sq.	suorum motuum.	208
Phlebotomia cur conferat in fe-		non moventur in Curva	
bribus & inflammationibus?	524	elliptica.	208
Photii Constantinopolitani Patri-		Planetarum motus tempora perio-	
archæ lites & scripta.	37	dica.	209
Photini Sirmiensis Episcopi Histo-		patibilitas a Sole.	209
ria.	112	Plantarum in fossilibus figura.	194
Photius emendatus.	300	Platonis Philosophia Moralis.	329
Physica incerta.	458	Pleonasmi an in Scriptura S. repe-	
Physicæ methodus analytica ma-		riantur?	101
gis quadrat.	453	Plethora datur.	372
Physicarum & Mathematicarum		Pleura, scroti & periostii costarum,	
rerum scriptores.	85	itemque pericardii & mediasti-	
Picti qui & unde dicti?	422	ni arterie.	271
Pictoria ars cum Poesi comparata.	76. sq.	Plexus choroides cerebri duplex.	
Pictorum Historia.	80		203
Picturæ variores descriptæ.	2	cerebelli.	294
Pilorum radices unde?	270	choroidei vasa lymphatica	203
Pinealis glandule magnitudo ex-		Pluvio tempore cur Mercurius de-	
traordinaria & præternatura-		presior sit in Barometro?	41. sq.
lis.	203		213
Pituitariæ glandule situs in homi-		num levior aer?	42. sq.
ne.	203	Poema Heroicum de rebus gestis	
		Ffff	Ar-

<i>Arthuri Britonum Principis.</i>	<i>tum versus Occidentem direxe-</i>
224	<i>runt.</i> 320
<i>Poemata Germanica Christiani ab</i>	<i>Preces pro defunctis num absolute</i>
<i>Hoffmannswaldau.</i> 174	<i>improbentur a Lutheranis? 312</i>
<i>Post Pœnitentiam lapsis quo sensu</i>	<i>Presbyteri quinam in primitiva</i>
<i>nova reconciliatio Canone XI</i>	<i>Ecclesia? 72</i>
<i>Concilii Toletani III fuerit ne-</i>	<i>Presbyteriale in Ecclesia primitiva</i>
<i>gata? 170 sq.</i>	<i>regimen assertum. 73</i>
<i>Poeseos comparatio cum Arte</i>	<i>Primi mobilis præcepta. 119</i>
<i>Graphica. 76 sq.</i>	<i>Priscillianistarum hæresis. 168</i>
<i>Poesis Germanica cum Gallica com-</i>	<i>Probabilismi doctrina refutata.</i>
<i>parata. 176</i>	121
<i>Pœtæ Germani excellentiores qui-</i>	<i>Probatorius terminus. 66</i>
<i>nam? 177</i>	<i>Problema Florentinum. 259</i>
<i>Polyænus emendatus. 349</i>	<i>Beaunianum universa-</i>
<i>Polydorus Vergilius notatus. 364</i>	<i>lius conceptum. 332 sq.</i>
<i>Polymathia universalis ex Episto-</i>	<i>Problematis Florentini constructio</i>
<i>lis concinnanda, promissa. 229</i>	<i>ope torni. 481</i>
<i>Pons Varolii verus. 204</i>	<i>Processus annularis stric crasse.</i>
<i>Pontificum Romanorum ad Hi-</i>	204
<i>spanos epistola Isidoriana colle-</i>	<i>cerebelli chordalis. 204</i>
<i>ctionis num genuina? 123 sq.</i>	<i>Processus medullares novi. 204</i>
128	205
<i>Præadamitarum systema refuta-</i>	<i>Prophetæ num etiam dicti, qui</i>
<i>tum. 537 sq.</i>	<i>Scripturas interpretantur? 450</i>
<i>Prædictio in morbis incerta. 475</i>	<i>Prophetiæ vera & falsa sub Veteri</i>
<i>Prægnantes mulieres jejunanti-</i>	<i>& Novo Testamento caracte-</i>
<i>um legibus apud Ebraeos soluta.</i>	<i>res. 449 sq.</i>
398	<i>Proportiones ponderum ex chordis</i>
<i>Præscriptio fidei jussoris contra cre-</i>	<i>consonantibus suspensorum fal-</i>
<i>ditorem an valida? 65</i>	<i>so tradita. 242</i>
<i>hereditatis contra li-</i>	<i>Proportionis & rationis doctrina</i>
<i>beros ad annos 90 non</i>	<i>Euclidea & Borelliana exami-</i>
<i>extendenda. 65</i>	<i>nata. 245</i>
<i>Præcaturi in Ecclesia Judaica vul-</i>	<i>Proportionum doctrina defensa a</i>
	<i>Wallisio. 250</i>
	Pro-

<i>Provocatio ad Tribunal Christi</i>	<i>differentio - differentia-</i>
<i>num licita? 228 sq.</i>	<i>les num admittenda? 81</i>
<i>Prynaii (Gulielmi) adversus Guli-</i>	<i>differentiales æquales</i>
<i>elmum Laud malitiose gesta. 140</i>	<i>non habent æquales</i>
143, 145	<i>summas. 83</i>
<i>Pseudepigrapha Christi, Mariæ &</i>	<i>Quintæ duæ an adhiberi possint in</i>
<i>Apostolorum. 107</i>	<i>Musica? 244</i>
<i>Pseudoprophetæ sub V. & N. Te-</i>	
<i>stamento. 451 sq.</i>	R <i>Adicum in lingua Ebraica</i>
<i>Pulmonum structura Hippocrati</i>	<i>ratio & varia genera. 399.</i>
<i>& Galeno nota. 148</i>	<i>seq.</i>
<i>Pulsus minor & oppressus unde?</i>	<i>osculi numerus. 146</i>
373	<i>Ratio brutis vindicata. 457</i>
<i>Ex Putredine generatio insectorum</i>	<i>Rationalitas Religionis Christiane</i>
<i>rejicitur 456</i>	<i>asserta. 463. seq.</i>
<i>Pyginiæ num dentur aut exsiste-</i>	<i>Rationes sunt relationes quantita-</i>
<i>rint? 294</i>	<i>tem habentes. 245</i>
<i>Pyramidalium corporum medulla</i>	<i>Rationis & proportionis doctrina</i>
<i>oblongata situs. 205</i>	<i>Euclidea & Borelliana exami-</i>
<i>Pythagoras num Carmelita fuerit?</i>	<i>nata. 245</i>
502	<i>Rationum æqualitas & inequali-</i>
Q <i>Uadragesimale jejunium non</i>	<i>tas non seorsim definienda. 245</i>
<i>præcise quadraginta die-</i>	<i>compositio. 250. sq.</i>
<i>rum fuit. 417</i>	<i>Ravennatis anonymi Geographia a</i>
<i>Quadragesimalis jejunii antiqui-</i>	<i>Placidio Porcherone edita. 431</i>
<i>tas asserta. 415. sq.</i>	<i>Receptaculi chyli quandoque situs</i>
<i>ortus ex Syn-</i>	<i>in canibus. 223</i>
<i>agoga Judaica deri-</i>	<i>Recreationum Physicarum & Ma-</i>
<i>vatus. 418</i>	<i>thematicarum Scriptores. 85</i>
<i>Qualitates occultæ Galeno suspe-</i>	<i>Reflexio corporum ex vi elastica</i>
<i>ctæ. 148</i>	<i>oritur. 255</i>
<i>Qualitatum divisio. 457</i>	<i>Reformati quam desiderare so-</i>
<i>Quantitas quando in nihilum abe-</i>	<i>leant in doctrina Jansenii? 28</i>
<i>at? 81</i>	<i>Refractio non est causa, cur Sol &</i>
<i>Quantitates infinite parvæ qua-</i>	<i>Luna</i>
<i>nam? 81</i>	

<i>Luna in horizonte majores ap- pareant.</i> 213	<i>Romanorum in Anglia monumen- ta.</i> 192
<i>Refractiones siderum remotiorum majores quam propiorum.</i> 213	<i>Rumæ sive Christiana æra apud Orientales.</i> 528. sq.
<i>Religionem Christianam quam fri- volis rationibus inducti Athei repudiant?</i> 273. sq.	S abbati sanctificatio jam in Pa- radiso præcepta. 197
<i>Religionis Christianæ summa ex mente Clerici.</i> 278	<i>Sacculorum pæna.</i> 187
<i>veritas asserta.</i> 282	<i>Sacerdotum apud Ebraeos vestes.</i> 397
<i>rationalitas as- serta.</i> 463. sq.	<i>De Sacrificiis codex Talmudicus il- lustratus.</i> 393. sq.
<i>Renum structura.</i> 223	<i>Sacrificiorum origo.</i> 198
<i>Repellentia & defensiva in in- flammationibus utilia adstru- untur contra Recentiorum non- nullos.</i> 222	<i>De Salazar (Tamayi) Martyrolo- gium Hispanum figmentis fœ- dum.</i> 130
<i>Respiratio a Galeno thoraci ad- scripta.</i> 148	<i>Salis cathartici amari natura.</i> 459. 460
<i>Resurrectionis corporum possibili- tas ut rationi humana pateat?</i> 296	<i>differentia a nitro & sale calcario.</i> 459. 460
<i>Rete mirabile homini vindicatur.</i> 203	<i>usus generalis.</i> 460
<i>humanum cur a brutorum diver- sum?</i> 203	<i>specialis.</i> 461. 462
<i>non solum arteriis, sed & venis gau- det.</i> 203	<i>Salivalis glandula Nuckiana fru- stra in homine quaeritur.</i> 223
<i>Reticulare corpus cum papillis py- ramidalibus Malpighii.</i> 271	<i>Salvator cur in mundum mitten- dus fuerit?</i> 468
<i>Romana Ecclesia tempore Lutheri num fuerit vera?</i> 310	<i>Sandovalius notatus.</i> 215
<i>Romanæ Antiquitates illustratae.</i> 498. sq.	<i>Sanguificatio quomodo fiat?</i> 371
	<i>Sanguinis a corde pressio maxima.</i> 371.
	<i>elasticitas unde?</i> 371
	<i>quies & obstructio ima- ginaria.</i> 373
	<i>circulatio cur subito ces- set?</i> 373

A San-

<i>A Sanguinis pressione derivatae functiones animales multæ.</i> 371	IV. 7. 8. 15. 352
<i>Absque Sanguinis concursu ani- malis motus perficitur.</i> 206	26. 447
<i>Sanguis quomodo coaguletur vel sponte, vel ab acido?</i> 525	VII. 14. 15
<i>arteriosus cur fluidior venosus?</i> 525	X. 11. 353
<i>Sarcoma uteri ingens.</i> 558	XV. 6. 97
<i>Sarcomatis uteri ingentis causa.</i> 56	XIX. 10. 353
	XX. 16. 353
	XXIII. 9. 353
	XXVIII. 13. 14
	L. 23. 13
<i>Saturnii annuli usus.</i> 211	Exod. I. 21. 354
<i>Saturnini Acta unde supplenda?</i> 108	XIV. 22. 116
<i>Saturnus cur quinque lunulis illu- stretur?</i> 212	Levit. XVI. 8. 114
<i>Savilius (Henricus) laudatus.</i> 249	XVII. 7. 448
<i>Saxonum in Britannia dominatus.</i> 422. 424	Num. XII. 3. 13. 354
	XXII. 28. 115
<i>Schickardus notatus.</i> 398	Deuter. XXXVI. 6. 116
<i>Schismatis num accusari Lutheræ- rani possint?</i> 304. sq. 308. sq. 315	2. Sam. VII. 19. 354
<i>Scholarum olim apud Judæos ra- tio.</i> 69	1. Reg. VIII. 9. 322
<i>Scintillationis fixarum ratio.</i> 212	2. Reg. V. 17. 18. 355
<i>Sclicenses nummi unciales.</i> 88	2. Paral. XXXV. 3. 325
<i>Scoti Scytharum progenies.</i> 422	Job. XIX. 25. 355
<i>Scriptorum variorum errores no- tati.</i> 105. 113	Pfalm. XV. 4. 355
<i>Scripturæ S. loca illustrata:</i>	XLVIII. 15. 355
Genes. I. 1. 197. 540	XCI. 5. 560
	CVI. 37. 448
	Prov. XXX. 1. sqq. 101
	Esai. V. 17. 405
	IX. 2. 356
	XXXIV. 14. 448
	LIII. 9. 356
	LXII. 6. 7. 309
II. 3. 197	Jerem. XVII. 16. 356
III. 1. sqq. 197	XXXII. 18. 308
	Dan. V. 25. 356

Ffff 3

Zeph.

Zeph.	III.	3	404	Scythæ Monachi, unum ex Trinitate carne passum asserentes, ab Eutychianismo defensi. 509. sq.
Marth.	V.	18.	402	
		23	398	
	VI.	7. II.	357	
	XVIII.	17.	68	Sebastianus a S. Paulo refutatus.
	XXIV.	28.	101	
Marc.	III.	21	357	Secularisatio bonorum Ecclesiæ
	VIII.	27. 30.	465	num valida? 187
	IX.	23.	357	Selavim quid? 406
Luc.	II.	21.	218	Seldenus notatus. 397
	III.	38.	466	Sellæ equina receptacula in homine ficta. 202
	XII.	29.	357	
	XIV.	19. sqq.	98	Semipelagiani quidam heretici quomodo inter Sanctos referri potuerint? 515. sq.
Joh.	VI.	70.	465	Sensus plures ejusdem Scripturæ S. dicti. 96. sq.
	XIV.	16.	309	
Act.	I.	4.	357	Septuaginta Interpretes fuerintne
	XXIV.	25.	274	Θεοπνευστοι? 155
Rom.	VIII.	24.	239	Sepulcra Romanorum in Angliâ
1. Cor.	X.	1.	321	
	XIV.	1. sqq.	450	
		32.	157	
Gal.	III.	13.	381	Seraphini Angeli sub qua forma comparuerint? 198
Col.	I.	15.	467	
	III.	34.	238	Sergii heretici sigillum male Sergio Papæ tributum. 506
2. Tim.	II.	17. 18.	106	Series infinita variorum. 257
1. Petr.	I.	24.	380	Serpens Protoplastorum seductor qualis? 197. sq.
	III.	18.	358	
Hebr.	IX.	4	322	De Sibyllinis oraculis quid sentiendum? 452
Jac.	II.	1.	408	Sigeberti de Illustribus Viris Supplementum num spurium an genuinum? 138. sq.
		14.	407. sqq.	
		19.	466	Significatio vocum Ebraicarum, certis regulis definita. 401. sq.
Scripturæ S. quatenus diversifensus attribui possint? 96. sq.				
Scroti membrana adiposa. 270				
septum. 270				
arteria. 271				

Simo-

Simonianis male comparati Lutherani. 306. 311. sq.	Somnum cur narcotica provocent, etiam si sanguinis motum intendant? 372
Simonis Magi volatus per aëra confictus. 451	Somnus quomodo oriatur? 372
Sinensium. Vide Chinenfium.	Sorabica lingua convenientia cum Ebraica. 92
Sinuessani Concilii Acta rejecta. 505	Spanhemii (Ezechielis) opera, quæ expectantur. 500
In Sinum longitudinale venarum implantatio qualis? 203	Spatium quid? 457
Sinus meningis dura novus circularis. 202	Speculi vitrei ustorii optimi constructio. 338
Sinus dura meningis delineati. 163	Spenceri (Johannis) opinio de voce Hazazel refutata. 114
novi πολύμορφοι. 164	Sphærica Mundi figura num inferat ejus aternitatem? 539
dura meningis haud pulsant 202	Sphæricas & conoideas superficies complanandi methodus. 269
Sistrorum descriptio variaeque figura. 246	
Sol genuinum ignis elementum. 180	
globus igneus. 209	Spinôza refutatus. 153. sq. 259
cur vertiginis agatur motu? 210	Spiralium doctrina. 252
& Luna prope horizontem non apparent majores ob refractionem. 213	Spiritus S. quo modo Apostolis, quando libros sacros scriptis consignarunt, adfuerit? 158
cur majores appareant? 259	
A Sole Planetarum patibilitas. 209	cur post Christi ascensionem demum in Apostolos effusus? 465
Solem cur circumceant Planetae? 208	De Stanni & cupri fodinis in Angliâ quedam notabilia. 190
Ad Solem cur modo accedant Planetae, modo recedant? 208	Stationes veterum Christianorum unde? 414. sq.
Soliditatis ratio nondum sufficienter exposita. 457	Stellæ universæ num hominum gratia condita? 540. sq.
Solis maculae cur in zona media & quis earum usus? 209	Stellarum verticalium loco alicui efficacia. 119
	efficacia. 180. sq.
	fixa-

<i>fixarum influxus vix sensibilis.</i>	214	Synodi Bethlehemitica seu Hierosolymitana A. 1672 habita historia.	III
Stephanus Byzantinus emendatus.	231	Syricii Papa ad Himerium Tarraconensem Epistola.	168
Stercoranistarum secta.	37	Systema Musicum temperatum vel participatum.	242. 244
Stoicorum in Philosophia Morali errores.	484. sq.		
Straffordiae Comitiss fata.	141. 143		
Stuckii (Job. Guilielmi) Epitaphium & scripta.	104	T abernaculum sanctum Judaeorum exacte descriptum.	320. sq.
Styptica aqua.	223	Tabulae differentiales ascensionales, ascensionum & descensionum, obliquarum & fixarum.	119
Sudarium Christi Veronica corrupte dictum.	503	Tangentes inversas ad quadrataras redigendi modus.	147
Suidas emendatus.	232	Tangentium methodus inversa quot partibus absolvatur?	261
Superfoetatio in equa.	475	Tangentium radix & ejus derivata.	405
Superstitionis origo & progressus	446. sq.	Templi Judaici ritus collati cum institutis Synagoga.	67
Turcica exempla.	531	Hierosolymitani descriptio.	324. sq.
Synagoga & Ecclesia quomodo differant?	68	In Templis cadavera fidelium ante seculum undecimum non sepulta.	131
E Synagoga Judaeorum derivati in Ecclesiam Christianam ritus.	418	Circa Templorum adificationem quid notandum?	63
derivatum		Tempora periodica motus Planetarum.	209
jejunium quadragesimale.	418. sq.	Terminus probatorius.	66
Synagoga apud Judaeos instituta collata cum Templi ritibus.	67	Terrae motus causa.	554
Synagogarum Judaicarum descriptio	69. sq.	In Terrae visceribus nova quotidie generantur mixta.	557
regimen.	73		
Syncope in Musica.	244		
Synedrii vox quando a Graecis ad Judaeos migraverit?	377		

Ter-

Tertulliani de jejunio antepaschali sententia.	415	Thule veterum qua?	194
Testamentariae scheda quomodo valeant?	185	Thymionis remedium.	221
Testamenti imperfecti ratione voluntatis invaliditas.	185	Toletanorum Praesulum Chronologia.	121
literarum imperiti validitas qua?	64	Tortura in senibus institui potest.	476
pagani in hostico facti validitas.	432	Tragediae indoles.	77
Testamenti Novi Θεωτευσια asserta & explicata.	154. sq.	Transcendentium constructio per puncta Algebraice inventa est magis analytica.	146. 334
Testamentorum antiquorum formula.	294	curvarum constructio generalis ope simplicioris tractoria & logarithmica.	261. sq.
Tetragonismus universalis figurarum curvilinearum.	551. sq.	Transitus a modo Musico in alium non serfim faciendus.	243
Thalamorum nervorum optiorum stria.	204	Trigla Vandalorum Dea qua?	293
Theodori Studitae Testamentum ad discipulos suos.	302	Ex Trinitate unus carne passus num recte dicatur?	508. sq. 514
Theologiae systema paradoxum.	463. seq.	S. S. Trinitatis mysterium Scripturae oraculis adstruere praestat, quam scrupulose explicare.	533
Θεωτευσια librorum sacrorum Novi Testamenti asserta & explicata.	154. sq.	probatum ex Scriptura S.	533 534
Thermometra descripta.	3	Tumorum causa generalis.	560
Theseus suis Crommyonia intersector in gemma expressus	436	natura & causa.	219
Thomae Becketi Archiepiscopi Cantuariensis fata.	363. 366	indicatio generalis.	220
Thomas num immaculatum conceptum Deipara statuerit?	283	diviso.	220
Thoraci respiratio a Galeno adscripta.	148	Turcicae superstitionis exempla.	531
תורא quid?	394	Turcicum Calendarium illustratum.	528
Thucydidis editiones varia.	342	Tychonica Lune variatio unde oriatur?	210
		Tzetzes (Joannes) illustratus.	230.

Gggg

De

De Valentia (Gregorii) fatum.	26	EVesica funiculus arenulis cir-	
Valesius (Henricus) notatus.	359	cum volutus loco calculi ex se- ctus	527
Valvula coli quid?	223	Ad Vesicam quomodo pervenerit	
AVaporibus subterranea caver-		funiculus deglutitus?	527
nae.	554	Vestes Sacerdotum Ebraorum.	
Varifusus quis?	105. 106.		397
Varorum cura.	221	Vesuvii montis incendii causa.	557
Venarum cerebri distributio cur		ab incendio ultimo	
peculiaris?	202.	quenam eructa-	
in sinum longitudina-		ta fuerint?	557
lem implantatio qua-		Victoriæ imago alis destituta.	436
lis?	203	Vicussenius correctus.	201. 202.
Venditionis sub conditione factæ			204. 205. 206.
retractio.	188	Vincentius Lirinensis num Semi-	
Venditoris pactum de fundo ab o-		pelagianus fuerit?	515. sq.
neribus libero præstando in		Vinum intra milliare vendere pro-	
quantum valeat?	65	hibere potest civitas instructa.	
Veneficium puerorum & puellarum		privilegio de non vendenda co-	
evidentissime probandum.	185	revisia extranea intra tale spa-	
Veneris triumphus in gemma ex-		tium.	65
pressus.	436	Viperarum venenum in quo confi-	
Ventorum causa.	213. 456	stat?	456
Ventus idem magis impellit navem		De Virtutibus doctrina Platonis.	
quiescentem quam procedentem.			330. sq.
	147. 335	Vitalitas quid?	525
Vergerius cur primus Jansenismi		Vitam prorogandi methodus.	
parens vocari soleat?	20		374
Veronica, cujus sudarium Christi		Vitra bipedalia in distantia 12 pe-	
celebratur, num unquam in re-		dum flammam excitantia.	347
rum natura fuerit?	503	Vitrearum tabularum, quarum di-	
Verrucarum remedium promissu-		ameter trium pedum, crassities	
mum.	221	quatuor pollicum, quæque gra-	
Vertebris arterie in calvariam		vitæ centenarium cum semisse	
ingressus & flexura.	202	superant, elaboratio.	346
Vesica inflata pondus attollens.	256		

Vitreæ tabula librarium 300, cujus		Vossius (Gerhardus Johannes) no-	
diameter quatuor fere pedum,		tatus.	232. 233.
crassities quinque pollicum.	554	Vossius (Isaacus) notatus.	431.
Vitri sesquipedalis focus si contra-			452. 498
batur, virtute superat vitrum		Urim & Thammim quale oracu-	
bipedale.	347	lum & quomodo consultum?	
Vitringæ (Campegii) de diverso			398
Scripturæ & sensu sententia.	96	Urinæ materiam quis Veterum va-	
Vitrum sesquipedale in distantia		pores abdominis asseruerit?	
20 pedum durum lignum perurens			148
	347	Urnarum diversæ species.	195
Unciales nummi tres antiquissimi.		Ulfuardi Martyrologium Carolo,	
	87. sq.	non Magno, sed Calvo dedica-	
Sub Unguibus stratum coccineum.		tum.	41
	224	Uteri sarcoma ingens.	558
Unguium structura.	16	Uteri sarcomatis ingentis causa.	
nutrimentum.	16		560
vasa.	16	Uterinæ glandule in sarcoma abe-	
augmentum post mor-		untes.	559
tem.	16	Vulnerum inspectio in crimine la-	
usus.	16	trocinii tam exacte non requiri-	
vires emetica.	16	tur.	186
Ungularum textura.	16	Uxorū olim apud Britones com-	
Unitas non est principium nume-		munio.	421
ri.	250		
Vocum Ebraicarum genesis.	399.	W Alkeri nummi Saxonici illu-	
	sq.	strati.	189
	significatio.	Wallisi Mechanica.	254
	401	Warthoni (Henrici) obitus.	49
	sq.	Willisius notatus.	204
	derivatio.	Wood (Antonii) obitus.	49
Per Vomitum mensum fluxus ni-			
mius casu curatus.	475	Z Arada Manichaorum quis?	
Vortices Cartesi reje- cti.	208		300
Vortigerni Britonum Regis fata.		Zarlinus notatus.	243
	362. sq.		

ERRATA.

Pag. 78. l. ii. pro *methodo* leg. *methodus*. pag. 79. l. i. pro *reperiit* leg. *reperit*. ibid. l. 6. pro *hinc* leg. *hisc*. pag. 85. l. ii. pro *idemque* leg. *ideoque*. ibid. l. 12. pro *IH* leg. *IK*. ibid. l. 13. pro *Q.C.D.* leg. *Q.E.D.* pag. 265. l. 3. a fine pro *racionales* leg. *irracionales*. pag. 266. l. 6. pro *illud* leg. *aliud*. ibid. l. penult. sumenda est potestus *n* totius *x-x*. pag. 268. l. 6. a fine pro *quodcumq* leg. *quocumque*. pag. 269. l. 2. leg. *habentes*. ibid. l. 5. deleatur comma inter *conoides* *parabolica*. pag. 512. l. 24. pro *insuetam fuisse* leg. *non insuetam fuisse*. Corrigendi & hic illic erunt paginarum numeri. In Mense nempe Februario post paginam 80. pro 77. lege 81, pro 78. lege 82, pro 79. lege 83. In Mense vero Novembri post paginam 523. pro 554. lege 524. pro 555 lege 525. pro 556 lege 526. & ita porro usque ad Mensem Decembrem.

11

12

11

12

ACTA
ERUDITO
RVM
ANNO 1636.

